DE SACRI CONSISTORII CONSULTATIONIBUS GABRIELIS CARD. PALAEOTI

Gabriele Paleotti

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
17 E
41

DE SACRI CONSISTORII CONSVLTATIONIBVS GABRIELIS CARD. PALÆOTI.

~~Adrubalis~~ ~~Minutoli~~

Coll.ij SS. Blasij et Caroli

ROMÆ,

Ex Typographia Apostolica Vaticana.

M. D. XCII.

SVPERIORVM PERMISSV.

DE SACRI
CONSISTORII
CONSULTATIONIBUS
GABRIELIS CARD.
PALÆOTI.

ROMÆ.

Ex Typographia Apostolica Vaticana.
M. D. XCII.

SUPERIORUM PERMISSU.

SACRO S. R. ECCLESIAE CARDINALIVM COLLEGIO.

GABR. CARD. PALÆOTVS.

GITVR annus prope trigesimus, cum Diuinæ placuit bonitati, per Pont. Max. Sanctæ mem. Pium IIII. in celeberrimum istum vniuersalis Ecclesiæ Senatum, & summum Consilium ex omnibus nationibus delectum, me licet meritis longe alijs inferiorem aggregare. Quod munus cum plane magnum, & multiplex, ac negotiorum frequentia & grauitate cumulatum, in omnes partes Reipublicæ Christianæ patere animaduertissem, supplex Patrem luminum rogaui, vt cælesti sua luce animum illustraret meum, atque vt eximiam Cardinalium illorum, qui tunc florebant, subindeq. per manus traditam, & ad vos quasi hereditario iure delatam prudentiam, imitari aliqua ex parte possem. Et quamuis peritissimorum Ducum mihi viam præmonstrantium, tum excellenti doctrina, tum rerum vsu, in hoc arduo vocationis meæ itinere, satis dirigi posse considerem: tamen, cum inter cæteras muneris huius functiones, illam vnam, quæ ad sacrum Summi Pontificis Consistorium, singulare totius Christianæ Reipublicæ perfugium, atque ornamentum, pertinet, magna rerum varietate, ac perenni quadam negotiorum commutatione implicari conspicerem; cognoui simul non eandem mihi in his ad amplissimorum Senatorum vestigia consectanda, semitam, atque alijs in rebus patere: eo quòd multa hic frequenter contingerent, quibus Cardinales, tametsi eundem finem spectarent, non

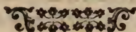
idem tamen, vt in rebus mortalium sæpe accidit, sentirent; quinimmo in consilij dandi ratione, ac huius muneris obligatione æstimanda, valde discreparent. Quod quidem cum ex ipsa præcipue rerum, quæ tractantur, natura accidere animaduerterem, propterea quòd ea, quæ quotidie consultanda emergunt, adeo sunt inter se diuersa, noua, ardua, multiplicia, & propemodum infinita, vt quid, quando, quomodo, quatenusve loquendum, aut tacendum sit, nulla satis constanti regula præfiniri, ac decerni posse videatur: Idcirco difficultatem huiusmodi arduam nimis, atque humanis fere viribus superiorem aliquando censebam, cum non omnia, non semper, non vbique, non eadem ab omnibus Cardinalibus pronuntianda, sed suo tempore, vt dixit Salomon, vniuersa esse facienda, facile perspicerem. Quare, cum maiores in dies animi vexationes, ac grauiores rerum perturbationes hinc assidue exoriri viderem, quæ me ipsum, & alios etiam suspensos varie exagitabant, ac solicitos simul detinebant, ne qua in parte muneris nostri offenderemus; cœpi ego eo magis permoueri, quo infirmiorem animi mei sensum agnoscebam, ac peregrinationis cursum, tempori, quo erit villicationis meæ reddenda ratio, propinquiorem esse sentiebam. Quamobrem accuratius multo mecum meditari sum aggressus, an aliquid accommodatum sedandis hisce mentis agitationibus inueniri posset, quo tranquilliore posthac conscientia, & maiore animæ meæ fructu, hac præsertim affecta ætate, in hoc amplissimo munere versari possem. Itaque cum nonnulla non solum ex maiorum nostrorum institutis, ac veterum Cardinalium disciplina, sed etiam ex sacrorum Conciliorum, & Canonum decretis, sanctorumq. Patrum auctoritatibus, in vsum meum adnotassem, atque, vt ea tutius mihi sequi liceret, ad aliquot Ordinis istius sapientissimos Senatores detulissem, inter quos tres extitere, qui ad summum Pontificatum euecti fuerunt, Gregorius XIIII. Innocentius IX. & qui hodie maximo Reipublicæ Christianæ commodo feliciter viuit Clemens VIII. S. D. N. illorumq. acri iudicio explorato; eadem illis non improbari cognouissem; tum eo attentius

instituí

instituì complura alia, quæ tempus ipsum quotidie parturiebat, obseruare, & cum Senatoribus multis communicare, prudentesq. illorum cogitationes scrutari, & consilia excipere. Quo factum est, vt, Deo iuuante, plura, quàm initio arbitrabar, fere non sentiens, nec longo admodum labore in vnum coegerim, quæ ad ambiguitatis, solicitudinisq. aculeos euellendos, & ad consiliorum nostrorum tutiorem fortasse rationem poterunt aliquando pertinere. Quorum multa cum ex vestræ prudentiæ fontibus fuerint hausta, æquum existimaui eadem vestris maturius excutienda iudicijs, ac probanda sententijs offerre: vt si publicis rebus consultandis, atque suffragijs certius ferendis, hinc lucem aliquam accedere posse iudicatis, hæc non tam tenuitatis meæ, quàm grauitatis vestræ Senatoriæ, ac potius communem sapientiæ, quæ in vobis elucet, fœtum agnoscatis, & quanto animi studio, atque obseruantia vobis ea offeruntur, tanta vos vicissim humanitate, ac benignitate, illa complectamini. Quæ tamen omnia in primis Summi Pontificis, ac Sacrosanctæ Matris Ecclesiæ correctioni, atque auctoritati subiecta esse profiteor, & declaro.

QVAEDAM PERTINENTIA
AD RATIONEM ORDINIS
IN HOC OPERE OBSERVATI.

NTEQVAM de ordine nobis in hac tractatione propoſito dicere incipiamus, viſum fuit, Lectorem admonere, nos librum hunc tametſi typis modo excudi permiſerimus, nondum tamen publice edi, aut omnibus legendum exponi voluiſſe; cum adhuc nonnulla forte addenda, & magis elaboranda ſuperſint; verum paucis interim exemplis ad priuatum tantum aliquorum vſum ita in præſenti impreſſum fuiſſe. Quòd ſi aliqua in eo digerendo, fortaſſe repetita, & in idem recidentia videbuntur, animaduertendum erit, a nobis id non ſine cauſa factum: nam ſicuti rami multiplices, cum ab vna tantum radice exoriantur, eandemq. vim, ac naturam retineant, diuerſa tamen ſpatia in arbore occupant, atque huc, & illuc ad varios vſus feruntur; ſic in vna eiuſdem argumenti tractatione, quamuis multiplices, tum quæſtiones, tum probationes, item rationes, atque auctoritates ex eiſdem fere principijs deductæ ſeſe obtulerint, quæ idem prope ſonare videntur; nos tamen eas proprijs locis diſtinguere, atque ſuas ſingulis ſedes ad diuerſa probanda, ſeu corroboranda, prout aptius viſum eſt, ita accommodare curauimus, vt nemo eaſdem fruſtra repetitas probabiliter exiſtimare debeat.

Vt igitur ad ipſius ordinis explicationem veniamus, ſciendum eſt primum, nos initium cepiſſe a neceſsitate petendi, dandiq. conſilij, quo tamquam ſolido fundamento, tota ædificij extruendi ratio niteretur. Deinde quia omnes regulæ exceptiones varias habere conſueuerunt, atque hac in re multa tamquam impedimenta, ſeu diffi-

cultates proponi ſolent, quibus a dando conſilio Senatores frequenter excuſari poſſent; ideo ſingulos hos caſus, qui ex varijs fontibus deriuare videntur, perſequi diligenter conati ſumus. Hincq. factum eſt, vt tota hæc tractatio in quinque partes a nobis fuerit diſtributa. Prima continet neceſsitatem petendi, & dandi conſilij. Secunda excuſationes Cardinalium a perſona Papæ. Tertia excuſationes a perſona Cardinalium. Quarta difficultates, quæ aliquando oriuntur ex rebus ipſis, de quibus eſt conſultatio, quæ Cardinalibus negocium facere poſſunt. Quinta tandem complectitur difficultates, quæ ex cauſis extrinſecis naſci ſolent. Quibus omnibus concluſio accedit, veluti epitome totius diſputationis.

Vt vero tota rei ſeries, ſi quando vſus venerit, vno aſpectu ante oculos haberi, vtque facilius omnia præcipua capita, memoria teneri poſsint, placuit omnium quæſtionum Indicem, atque ordinem ſubijcere.

PARS PRIMA.

Neceſsitates petendi, & dandi conſilij.

HIc proponuntur quæſtiones quædam generales, quæ ſunt tamquam fundamenta totius diſputationis: & tribus prioribus agitur de neceſsitate petendi conſilij: tribus ſequentibus de obligatione dandi conſilij. Primo neceſsitas oſtenditur petendi conſilij in rebus priuatis: Tum, in rebus publicis: Tum, in rebus Conſiſtorialibus. Deinde agitur de obligatione DD. Cardinalium in dando conſilio ex vinculo charitatis: Tum, ex vinculo iuſtitiæ: Denique, ex natura officij.

Et ſunt Quæſtiones VI.

An

PARS II.

Excusationes Cardinalium deductæ a persona Papæ, ne teneantur ei consilium dare.

IN hac parte agitur, an Cardinales excusari possint a dando consilio ex causis deductis a persona Papæ propter eius officium, vel propter eius præsumptam voluntatem. AB OFFICIO: Propter maximam Papæ auctoritatem: Vel propter eiusdem sapientiam, & sanctitatem: Siue propter summam, quæ ei debetur, obseruantiam: Aut propter eam, quæ illi iure deferenda est, obedientiam. A VOLVNTATE PRAESVMPTA: Quia ipse affirmat sic expedire: Aut quia Cardinales credunt iam eum deliberasse: Aut quia existimant illorum sententias non magni ab eo fieri: Aut quia verentur ei molestiam afferre: Aut quia dubitant, illum magis irritandum: Seu quia sibi persuadent, illum scire, & pati quæ ab eis geruntur.

Et sunt Quæstiones X.

PARS

PARS III.

Excusationes a persona Cardinalium.

HAEC pars complectitur alias causas prodeuntes a persona Cardinalium: Siue ab eorum munere: Siue ab eorum natura, & moribus: Siue a concepta suspicione. A MVNERE: Quia sunt (vt dici solet) Creaturæ Papæ: Vel quia tamquam emeriti milites, digni sunt tacendi priuilegio: Seu quia iam tentarunt, & frustra, & commodius alibi agent. A NATVRA: Ob adolescentiam, seu pudorem, & imbecillitatem: Siue ob metum reuerentialem: Aut ob alia loquendi impedimenta. EX VARIIS SVSPICIONIBVS: Veluti, ne ipsi singulares in sua sententia habeantur: Ne frustra nitantur: Ne postea amplius prodesse non valeant: Quòd sic alios claros Cardinales fecisse videant.

Ex quibus deducuntur Quæstiones IX.

Quid,

PARS IIII.

Difficultates a rei quæ proponitur natura.

HOC loco difficultates recensentur, quæ a proposita materia oriuntur, quarũ aliæ ad personas: aliæ vero ad res pertinēt. DE PERSONIS: An dignior sit approbandus: An crimina denuncianda: An sufficiat sequi consilia peritorum. EX REBVS PROPOSITIS: Veluti cum causa est dubia: Cum ex improuisò proponitur: Quando est prorsus ignota: Quando alias fuit proposita: Cum id, quod proponitur, pertinet ad ius diuinum, aut positiuum: Quando dubitat an consulendi præceptum ita sit affirmatiuum, vt non perpetuo obliget: Quando Cardinalis assurgens demittit tantum caput, & tacet: An tacere ad res propositas, sit culpa, & qualis: Quis respondendi modus ad res propositas sit aptior.

Et sunt in hac parte quæstiones XII.

rio

PARS

PARS V.

Difficultates a varijs causis extrinsecus assumptæ.

HAEC pars multiplices causas extrinsecus orientes comprehendit, quarum aliquæ in Consistorio: aliæ extra Consistorium considerantur: aliæ varias dubitationes continent. IN CONSISTORIO: An Cardinali sit necessaria loquendi libertas: An satis sit, eum sine ornatu quoquomodo loqui: An sententia clara voce, an secretis suffragijs, aut de scripto dicenda: An liceat rem omnem ad arbitrium Papæ referre: An ad maiorem partem Collegij: An mutare ibidem sententiam: An tacendum sit, si Princeps per se statuat: aut eis contradicat: aut silentium indicat. EXTRA CONSISTORIVM: Num liceat abstinere se interdum ab accedendo in Consistorium: An subscribere Bullas contra cōscientiam: An Bullas subscribere examinatas, quando erat absens. ALIAE DVBITATIONES: Veluti, quonam modo Cardinales in Congregationibus se gerere debeant: An plures difficultates simul iuuent: In dubijs, quid magis probandum.

Et sunt Quæstiones XIII.

Quid

CON-

CONCLVSIO TOTIVS OPERIS.

Quæ præcipue necessaria Cardinali videantur, vt Consilij dandi munus, pro vt oportet, exerceat.

HAEC Conclusio, quoniam est instar compendij plurimarum præcedentium quæstionum, atque alia multa ad totam disputationem terminandam complectitur: Ideo ad clariorem eius explicationem fuit in aliquot membra distributa, quæ sequuntur.

I. *Non sufficere Cardinalem recta consulere, sed oportere etiam recte consulere, vt muneri suo satisfaciat: & hæc plurimum inter se differre.*

II. *De fine, qui Cardinali Consiliario præcipue propositus esse debet.*

III. *Cardinali, vt cum fructu consulat, auctoritate potissimum opus esse: atque ad eam comparandam, & exercendam permulta requiri.*

IIII. *Tria Cardinali ad recta, recteq. consulendum in primis esse necessaria: Rerum peritiam: Beneuolentiam: Loquendi libertatem.*

V. *De alijs pertinentibus ad Consistorialia Consilia. Primo, De Summo Pontifice, qui Consistorio præsidet. Secundo, De triplici Cardinalium, qui Consistorio adsistunt, ordine, atque officio. Tertio, De obseruandis a Cardinali quando indicitur Consistorium. Quarto, Quando in Consistorium conuenitur. Quinto, Cum Summus Pontifex causas consultandas proponit. Sexto, Cum sententias in Consistorio exquirere incipit, Septimo. Cum locus obuenit Cardinali ad Consilium suum proferendum. Octauo, Post dictas sententias ab omnibus Cardinalibus quid obseruandum. Nono, Dimisso Consilio, quid reliquum sit. Decimo. Quæ partes sint veri Cardinalis in tota eius vita ex sancto Bernardo.*

DE

DE SACRI CONSISTORII CONSVLTATIONIBVS

PARS I. QVÆST. I.

De Consultationis necessitate in rebus priuatis.

A POSTVLAT instituti nostri ratio, vt cum de sacri Consistorij consultationibus simus tractaturi, ea in primis impedimenta submoueantur, in quæ Lectoris cogitatio in ipso limine posset offendere, addubitantis forte nos in minus necessario opere versari; cum hominum consultationes siue ad priuata, siue ad publica negotia pertineant, earum ex rerum genere esse censeantur, quæ arbitrariæ dicuntur, & quodam potius vsu, quàm certa necessitate institutæ. Vnde nos priusquam de rebus Consistorialibus, quod
B nobis principaliter propositum est, differere ingrediamur, nonnulla tum de priuatarum rerum, tum de publicarum consilijs persequenda esse duximus, vt certioribus gradibus ad Consistorialia perueniamus. QVAEST. I.

Posset igitur fortasse alicui in mentem venire minus esse necessarias de rebus priuatis consultationes; eo quòd ius commune neminem cogit alios in rebus suis consulere, neminemve damnat sine consilio rem donantem, aut ementem, aut locantem, seu hereditatem adeuntem, aut de toto patrimonio suo testantem: immo paucis exceptis casibus, quibus tutores, curatores, seu administrato-
C res certis personis, ac rebus adiungi solent, reliquis non solum plenam facultatem rerum suarum gerendarum permitti, sed etiam eisdem indulgeri scimus, vt si quando libuerit aliquos in consilium adhibere, non tamen illud sequi teneantur,[a] cum regula sit consilia suaderi tantum, non imperari:[b] quod & in consilijs Euangelicis locum habet.[c] Et quamuis iure veteri prudentes viros institutos fuisse sciamus, qui consulentibus de iure respondebant, eorumq. responsa auctoritatem obtinebant, non tamen quemquam ad illos consilij causa confugere coactum fuisse legimus.[d]

a l.2. in fi. mandа.& glo. c. cũ olim. de arbit.
b cap. fin. 14. quæst. 1.
c cap. integritas. 32. q. 1.
d l.2. de orig. iur. §. & quidẽ ex omnibus, et §. Et vt obiter.

Sed & amplius ex sacris litteris edocemur, hominem ratione, atque arbitrij libertate a Deo instructum in manu consilij sui, non alieni relictum fuisse.[a] Vnde absurdum videri potest, eum, qui a Deo conditus fuit ad eius imaginem, & similitudinem, vt alijs animantibus præesset, sibi ipsi in rebus suis non sufficere, sed ad alienam opem confugere debere. Hæc & alia huiusmodi aduersus priuata consilia possent fortasse excitari. A

a Eccli. 15.

VERVM si quis, re altius, vt oportet, repetita, eam iustis rationibus attentius considerarit, non dubitamus eum longe aliter iudicaturum, & nobiscum hanc rerum humanarum consultandarum necessitatem perspicue agniturum. B

CONSTAT siquidem ex ipsis naturæ principijs, hominem summa Dei prouidentia ad socialem vitam procreatum fuisse, non tam delectationis, quàm necessitatis causa;[b] propterea quòd cum ex anima, & corpore conditus esset, egebat vtrumque aliena ope, atque adiumento. Nam quod ad corpus pertinet, nemo non videt fragile illud, nudum, atque inerme oportere ab alijs nutriri, foueri, atque defendi. Quod vero ad animum spectat, quis pariter non perspicit, nisi aliorum disciplina informetur, ac moribus, & doctrina perpetuo excolatur, rudem prorsus, imperitumq. deprehendi?[c] Quod sane ex ipsa humanæ naturæ conditione proficisci receptum est, quæ quamuis rationis particeps condita fuerit, quia tamen cum corpore coniuncta erat, necesseq. habebat ad cognitionem hauriẽdam se ad sensus conuertere, & phantasmata speculari; propterea non licuit illi, prout Angelis, solo intuitu, ac momento, naturaliter res absque vllo labore, atque errore apprehendere.[d] Verum necesse ei fuit, res pedetentim cogitatione percurrere, paulatimq. progressus de vna ad alteram facere, consequentias rerum ex causis antecedentibus longo examine, & circuitu colligere,[e] & tandem magna animi contentione aliquando res comprehendere, aliquando non comprehendere, sed putare se comprehendere, & specie boni decipi,[f] ac plane aperte videre se ad multa percipienda, & efficienda aliena ope, & consilio necessario indigere. Quæ humana conditio magna certe ex parte etiam in ipso innocentiæ statu se ostendisset, quo non omnes homines æquales proditi fuissent, sed aliqui maiores, qui minoribus consulerent, aliqui doctiores qui simpliciores instruerent.[g] C D

b S.Thom. de regim. princip. lib. 4. cap. 2. 3. Aegid. lib. 2. par. 1. & lib. 3. par. 1. c. 4.

c S.Thom. 1. par. q. 101. artic. 1.

d S.Thom. 1. par. q. 58. ar. 3. 4. & 2. 2. q. 49. art. 5. ad 2.

e S.Thom. 1. par. q. 79. ar. 8.

f S.Tho. 2. 2. q. 49. artic. 5. & 8.

g S.Tho. in 1. par. q. 96. ar. 3.

VERVM post naturam lapsam eo magis hæc hominum imbecillitas patefacta fuit, mutuamq. ferendi sibi inuicem subsidij necessitatem euidentius declarauit, tum propter interni luminis aciem ex peccato debilitatam, quod secum ignorantiam, difficultatemq.

A operandi traxit,[a] tum propter rerum ipsarum, quæ extrinsecus apprehendendæ sunt, auctas post præuaricationem ex cæco hominum amore nouitates, varietates, obscuritates, atque incertos exitus,[b] quibus curandis, & quemadmodum oportet administrandis, necessarium est, circumstantias omnes, quæ multiplices sunt, perfecte obseruare, necnon vniuersalia rationis principia ad singularia illa, quæ repente, & quasi momento contingunt, applicare,[c] & diuturno vsu plurima, quæ varia sunt, atque incerta, ac prope infinita, comperta habere.[d] Cum autem hæc omnia in nullo quopiam, quantum satis est, reperiri, nec ab vno omnibus in rebus, atque B omni tempore præstari possint;[e] euidenter perspicitur hæc petendi consilij necessitas, cum facilius sit a multis multa, quàm ab vno tantum cognosci,[f] quia, quod vni non occurrit, alteri se offert. Qua ex re consilium aliqui dictum esse volunt quasi considium, quòd plures simul consideant ad aliquid determinandum,[g] & præsertim quia ad bene operandum[h] non solum perspiciendum est quid fiat, sed quomodo id fiat, non casu, non impetu, non carnis affectu, non proprio sensu, sed recta electione, congruentibusq. fini medijs: tempore item, modo, loco, animi firmitate, alijsq. plurimis circumstantijs perspectis, atque seruatis,[i] quæ vt in vno tan- C tum homine naturaliter, perpetuoq. inueniantur, inauditum, ac fere incredibile videtur.[k]

Qvapropter sententia tum sanctorum Patrum, tum Philosophorum ea semper fuit, hominem sibi ipsi rebus grauibus, ac difficilibus gubernandis vt plurimum minime sufficere,[l] sed præter supernum[m] auxilium etiam prudentum consilio adiuuandum esse; vt quemadmodum ex scintillis multis lumen vnum accenditur, sic copulatis multorum meritibus, quæ antea diuisæ erant; solidius humanarum rerum administrationibus prospiciatur. Et qui antea singuli duos tantum oculos, ac manus, & pedes habebant, vnde non D omnia circumspicere, atque attingere poterant, nunc coactis quasi in vnum cœtum multorum oculis, & manibus, vniuersa commodius, & clarius lustrare, & contrectare possint.[n]

Quod eo amplius confirmatur, quia certum est, Christiano homini nullam actionem a deliberata ratione proficiscentem, & in indiuiduo, quod vocant, consideratam tamquam indifferentem propositam esse debere,[o] nihilq. omnino otiose, nihil fortuito, aut inconsiderate ei suscipiendum esse, cum notum sit verbi etiam otiosi rationem illi reddendam. Hincq. negotiatori solet comparari;[p] quoniam quemadmodum mercatores suam pecuniam non solum

a S. Tho. 1. 2. q. 85. art. 3.
b S. Tho. 1. 2. q. 77. art. 2. 4. & seq.
c S. Tho. 2. 2. q. 49. artic. 5. & 7.
d S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 1. & q. 47. art. 3. ad 2. & 3.
e S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 3. in fine.
f c. prudentiã. de offic. deleg. c. de quibus 20. distin.
g S. Tho. 1. 2. q. 14. art. 3.
h S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 7. & q. 51. artic. 1. ad 3.
i S. Tho. supra.
k S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 3. in corp. & ad 3. in fi.
l S. Tho. 1. 2. q. 14. ex Arist. lib. 3. Ethi. c. 3.
m S. Tho. 2. 2. q. 52. art. 1.
n Arist. lib. 3. Polit. c. 7. c. 11. & lib. 4. c. 14.
o S. Tho. 1. 2. q. 18. art. 9.
p Matth. 25.

numquam inanem aut sterilem esse patiuntur, sed eam vtiliter assidueq. exercere student, vt quàm maximum possunt lucrum inde referant, sic Christi disciplinam sequenti omnia tum certa electione, & deliberatione sunt instituenda, tum recta ratione ad debitum finem dirigenda, [a] & ideo prudentiæ virtutem aiunt sapientes vnicuique esse necessariam, [b] cum enim illa dicatur recta ratio rerum agendarum, iuuantur homines illius auxilio non tantum vt munera, quæ sibi incumbunt, caute, & circumspecte expleant, [c] sed etiam vt salubria a peritis documenta suscipiant: quod ad docilitatem pertinet, quæ prudentiæ pars integralis dicitur. [d] Nam cum ab vno homine omnia nequeant, quantum satis est, considerari, indiget vnusquisque ab alijs erudiri, aut certe admoneri, in eoq. studium ponere, vt exceptis casibus a Doctoribus traditis, qui consultationi non subijciuntur, [e] in reliquis alios audiat, & eorum consilia nec propter ignauiam negligat, nec propter superbiam contemnat. [f] Hinc S. Gregorius Anthemium reprehendebat, quia consilia sapientum, & recta suadentium non suscipiebat: [g] qui enim aliquid ab alijs scire potuit, & noluit, tunc illius ignorantia eum non excusat; [h] quia nobis non solum commissionis, sed indebitæ etiam omissionis ratio reddenda est. [i]

Quod eo magis affirmant Theologi, quando res, quam aggredi quis nititur, eius sit ponderis, & grauitatis, vt probabiliter agentis scientiam, & experientiam transgrediatur, cum in eo rerum genere se numquam plene exercuerit: quod quidem in actionibus humanis frequenter solet accidere, quæ vt plurimum pendent ab experientia, in quibus sane plus valet, & plus proficit expertus, quàm qui rationem absque experientia tenet. [k] Vnde & apud Iurisconsultos in culpa is esse dicitur, qui talibus negotijs, artibusve sibi ignotis se immiscet. [l] Immo illud addunt non longe ab arrogantiæ, ac temeritatis vitio eum abfuturum, qui opus illud attentat, quod vires, facultatemq. suam excedit, [m] existimans se virtute, aut scientia, seu auctoritate plus pollere, quàm re vera polleat; [n] siue præcipitem facile prolapsurum, qui per gradus illos minime studeat incedere, quibus ratio dirigi, atque ad operandum ordine perduci solet, [o] alioquin prætermittendo quod potest, & debet, interpretatiue videri eum ex præsumptione, seu indiscretione (vt eorum verbis vtar) Deum tentare voluisse. [p]

QVAE omnia sacrarum etiam litterarum auctoritate probantur, quibus frequentissime consilij vtilitas commendatur, & ad consilium capiendum inducimur, qualia illa sunt: [q] *Erit salus vbi mul-*

a S. Tho. 1.2. q.1. art.1.
b S. Tho. 1.2. q.57. art.5.
c S. Tho. 2.2. q.49. art.7.8.
d S. Tho. 2.2. q.49. art.3.
e Arist. lib.3. Ethic. c.3.
f S. Tho. 2.2. q.49. artic.3. ad 2.
g S. Greg. lib. 11. epist. 29.
h c. peruenit cũ Glo. in uerb. cõsilia. dist. 84.
i S. Tho. 1.2. q.72. art.6.
k In proœmio lib. 1. Metaph. c.1. & Aegid. lib. 3. de regim. princip. par. 2. cap. 17.
l Dec. l. culpa non caret, de reg. iur.
m S. Tho. 2.2. q.21. art.4.
n S. Tho. 2.2. q.130. artic.1. & 2.
o S. Tho. 2.2. q.53. art.3.
p S. Tho. 2.2. q.53. art.4. ad 1. & q.97. art. 1. & ar.3. ad 2.
q Prou. 24.

A *ta consilia sunt.* [a] Et: *Ne sis sapiens apud temetipsum.* [b] Et: *Fili sine consilio nihil facias.* [c] Et: *Qui autem sapiens est, audit consilia.* [d] Et: *Qui agunt omnia cum consilio, reguntur sapientia.* [e] Et: *Dissipantur cogitationes vbi non est consilium: vbi vero sunt plures consiliarij, confirmantur.*

a Prou.3.
b Eccli.32.
c Prou.12.
d Prou.13.
e Prou.15.

QVIBVS multa alia possent tum ex Græcorum, & Latinorum monumentis, tum ex probatis multarum Gentium, & Nationum historijs adiungi, ex quibus pateret, communem, perpetuumq. hunc fere apud omnes morem extitisse non solum res graues, ac difficiles cum prudentibus, peritisq. viris communicandi, sed amplius eos; qui cautius rebus suis prospicere quæsierunt, minores etiam, & fa-
B miliares causas solitos fuisse ad aliorum consilia deferre: quod olim veteres Romanos obseruasse, Cicero testatur, [f] cum ait ad Sextum Ælium, & Manlium de filia collocanda, de fundo emendo, de agro colendo, de omni denique aut officio, aut negotio relatum fuisse, & Publ. Crassum T. Coruncanum in Senatu, & apud Populum, & in causis amicorum, & domi, & militiæ consilium suum, fidemq. præstitisse. Hinc sæpe inter Iurisconsultorum responsa, legimus quæsita in Populo frequenter sapientum consilia fuisse: nunc de testamento condendo, nunc de societate ineunda, de donatione facienda, de manumissione, de nuptijs, de familia,
C de peregrinatione, atque alijs huiusmodi multis. [g] Sed quoniam hæc satis nota esse putamus, ideo ampliore nobis visa sunt non indigere probatione.

f Lib.3.de orat.
g Luc.de pen. l. omnes. C. de Decur. lib. 10. nu. 30. & seq.

SVBDIMVS tamen ea, quæ vniuerse de petendi consilij necessitate hucusque affirmauimus, non quidem ad omnia omnino, quæ in hominum vsum cadunt, pertinere; sed ad ea tantum, quæ ex sapientum regulis consultationi subijciuntur. Nam de ijs, quæ certa sunt, aut arte constant, aut a fortuito euentu pendent, aut ex cursu naturæ proueniunt, aut quæ immutabilia, & æterna, aut quæ parua, & leuia sunt, non est opus consultores adhibere, [h] sicuti nec
D illa, quæ agenti nota satis, atque explorata sunt, in deliberatione ponuntur: nam frustra (vt dici solet) quæritur per agros quod domi habetur.

h Arist.1.Rhetor. & 3.Ethi. c.3. Aegid. de regim.princip. lib.3. par.2.c. 16.17.

HIS igitur, & alijs huiusmodi casibus exceptis, dicimus eum; qui sapienter actiones suas moderari cupit, prudentum virorum consilio vti debere.

VNDE ad id, quod initio objciebatur, iure communi neminem compelli sibi consultores in rebus suis adsciscere; Respondetur; nec caueri legibus, vt indigens cibo, & potu alimenta ab habentibus quærat, aut ægrotus vt medicum adeat, siue qui in iudicio

contendit vt aduocatos consulat, aut ædificaturus domum, vt architectum accersat, hæc enim ius naturæ, & ratio ipsa, atque humanæ imbecillitatis necessitas satis vnumquemque docent, ita vt si quis hæc negligat, aut se illis indigere non agnoscat, se parum iudicio valere manifeste ostendat. Quòd si in rebus corpori necessarijs, vt fame, siti, nuditate, & morbo, diuino quodam naturæ iure vrgemur subsidia petere, multo magis in ijs, quæ ad animum pertinent, & vbi conscientia periclitari potest, id erit faciendum. A

Sed amplius, dum dicebatur, hominem in manu consilij sui a Deo relictum fuisse, vnde si necessarium esset ei consilium alterius, penderet potius a manu aliena quàm a sua; Respondetur, sensum illorum verborum esse, [a] datum fuisse homini a Deo liberum arbitrium in rebus gerendis, non quia liceat ei facere quidquid velit, sed quia ad id, quod faciendum est, non compellitur necessitate naturæ, sicut ea quæ ratione carent, cum ipse libera electione possit sequi siue bonum, siue malum. B

[a] S.Tho. 1.2. q.104. artic.1. ad 1.

Dvm etiam addebatur, Deum non deesse vllis animantibus in rebus necessarijs ad vitam, & propterea absurdum videri, quòd homo, quem alijs animantibus præfecit, sibi ipsi non sufficiat, sed indigeat alieno consilio, atque auxilio; Respondetur, id nobis non officere, quia sicuti non dicitur natura defuisse homini in rebus necessarijs, quamuis illum nudum, & imbellem procreauerit, nec ei arma, & tegumenta sicut alijs animantibus dederit, [b] quoniam rationem, & manus ei subministrarit, quibus possit hæc sibi comparare; sic dedit ei liberum arbitrium, quo se ad Dei in primis auxilium, atque hominum conuerteret; [c] cum id, quod per alios possumus, per nos aliquo modo posse dicamur. [d] C

[b] S.Thom. 1. par.q.91.ar.3. ad 2.

[c] S.Tho. 1.2. q.5.ar.5.ad 1.

[d] Aristot.3. Ethic.

Accedit præterea, quòd sicuti Deus, cum omnia possit, inferiorum tamen rerum, quæ causæ secundæ dicuntur, ministerio vtitur propter multiplices vtilitates a Doctoribus explicatas, [e] ita & placuit illi, homines quasi secundas causas, discipulosq. ab eo edoctos, hominibus adiutores constituere, tum vt eos ad imbecillitatem suam magis agnoscendam, humilitatemq. amplectendam excitaret, tum vt veterem progenitorum temeritatem, quæ eos in has angustias coniecit, ante oculos perpetuò haberent, tum denique vt diuinam erga humanum genus benignitatem, quæ numquam illis deest, patefaceret. D

[e] S.Tho.in 1. q.22.art.2. 3.

Rvrsvs, dum deducebatur, durum nimis videri vrgeri homines in rebus priuatis consultores sibi adhibere, quæ in libera eorum

A rum ſunt poteſtate, cum antiqui iuris ſit regula, vnumquemque iuris ſui retinendi, ac dimittendi dominum eſſe,[a] etiam ſi re propria abſque alterius tamen detrimento abuti velit;[b] Reſpondetur, durum id dici non poſſe, quod in maiorem hominis vtilitatem redundat: ſicuti enim per ignota loca peregrinanti durum videri non debet, immo optabile ducem itineris quærere, ſic egentem conſilio a ſapientibus illud petere non graue, ſed iucundum eſſe ſolet. Et verum illud quidem eſt ex humanis legibus, eum, qui dominus rei ſuæ eſt, eam potuiſſe pro derelicto habere, aut in mare proijcere; idem tamen a recta rationis regula declinaſſet, ac ſibi ipſi quam-
B uis non alteri iniuriam feciſſet. Præterea, quòd quiſque de re ſua pro arbitrio poſſit ſtatuere, pertinet ad actum iuſtitiæ: at homo, præſertim Chriſtianus, præter iuſtitiam, lege etiam charitatis tenetur, vt Deo, & proximo ſeruiat, & rebus ſuis longe aliter quàm leges humanæ permittere ſolent, vtatur.

a l. ſi in remandata. C. mandati.
b l. ſed & ſi. §. conſuluit de petition. hered. l. etiam. §. 1. ſol. matr.

Ad id etiam, quod ſupra obijciebatur, licere ſcilicet homini actiones ſuas prout velit inſtituere, atque rebus ſuis ad eius arbitrium, cum dominus earum ſit, vti; Reſpondetur, tum morali lege rationem ipſam præfigere hominibus certam bene operandi regulam; tum vero præcipue ex Chriſtianis præceptis teneri homi-
C nes omnia recte, prudenterq. facere, neminemq. abſolute rerum ſuarum dominum appellandum,[c] cum ei in nouiſſimo die villicationis ſuæ ratio ſit reddenda, atque otioſum etiam verbum ad calculos, vt ſupra diximus, ſit redigendum:[d] proindeq. dicimus non licere eis quidquam perperam agere, neque inepto arbitratu ſuo res ſuas elargiri, aut retinere,[e] quamuis etiam nemini inde iniuriam, aut detrimentum inferret: nam amplius requiritur, vt, cum homines ſint, ſuas omnes actiones debita ratione, ac moderatione, atque ad iuſtum, meritumq. finem dirigant,[f] atque rerum ſuarum vſum vbi occaſio poſtulat, cum alijs communicent.[g]

c S. Tho. 2. 2. q. 66. art. 1. 2.
d Matt. 12.
e S. Tho. 2. 2. q. 185. art. 7.
f S. Tho. 1. 2. q. 1. art. 2.
g cap. ſicut hi. 47. diſt. S. Chryſoſt. conc. 2. in Lazarum.

D Deniqve ſi replicaretur, hoc nihil aliud eſſe, quàm compedes hominibus inijcere, eosq. libertate res ſuas gerendi, atque de his ſtatuendi ſpoliare, facultatemq. maleuolis præbere illos in iudicium deferendi, atque vexandi, quòd non ad exactam prudentiæ trutinam ſingulas domeſticas res examinarint; Reſpondetur, hoc Doctores, qui ſapienter loquuntur, minime ſentire: nam dicũt teneri quidem vnumquemque, quidquid agit, recte prudenterq. agere, ſed non dicunt debere eum omnibus in rebus conſultores adhibere. Nam ſi res leues ſint, & faciles, aut etiam ſi graues ſint, ſed tamen eidem bene notæ, & perſpectæ, non eſt neceſſaria alia conſultatio,

quæ ad causas tantum dubias, & difficiles, seu graues, atque arduas A pertinet: [a] quod quidem quomodo dignoscendum sit, non potest certa regula comprehendi, cum res eadem secundum subiectam, vt aiunt, materiam, modo parua, modo magna, modo leuis, modo grauis censeri soleat. quod sapientis est iudicare. [b]

a S. Tho. 1.2. q.14. art.4. & q.44. art.2.

b Glo. c. fin. de re iudic. in 6. verb. Illustriũ.

Sed & illud, quod potissimum est, addunt, hæc omnia ad forum tantum interius, quod conscientiæ dicitur, & vbi culpæ examinantur, non autem ad exterius, quod apud Tribunalia Iudicum agitur, pertinere, ita vt vereri nemo debeat, si non adhibitis consiliarijs, res suas domesticas gesserit, veluti filiam collocando, fundum emendo, villam ædificando, Principem virum hospitio excipiendo, sibi B ideo litem apud Magistratus intendendam esse. Nam hæc & alia huiusmodi, quæ ad res proprias, ac priuatas pertinent, non censuerunt leges foro externo esse subijcienda: cuius finis cum ad Reipublicæ tantum tranquillitatem dirigatur, ideo peccata illa tantum coërcet, quæ sunt aduersus iustitiam. At vero consilium non petere, præsertim in rebus proprijs, non repugnat iustitiæ, sed potius prudentiæ: & propterea ad aliud forum pertinet, quod internum dicitur: hoc autem nihil inemendatum relinquit, & latissime C peccata quæcumque contra virtutes omnes complectitur. Vnde hæc, de quibus loquimur, apud supremum Iudicem diligenter erunt suo tempore excutienda, & tunc ratio reddenda, quare prætermisso consilio, quod facile peti poterat, maluerit quis proprio quàm sapientium virorum sensu grauiora viribus suis aggredi, temereq. tractare. Id autem proxima quæstione plenius etiam persequendum, ita eo loco postulante, reseruamus.

QVAEST.

PARS I. QVAESTIO II.

Quid in rebus publicis, & quæ pertinent ad Principes & Magiſtratus?

A VAMVIS probatum ſatis eſſe exiſtimemus ex rationibus in præcedenti queſtione adductis, omnes homines conſilio omnino indigere; dubitari tamen iure poſſe videtur, an eadem neceſſitas etiam Principes, & Magiſtratus in publicarum rerum adminiſtratione comprehendat, non ſolum propter excellentiam ſtatus, qua alijs eminent, vnde aliquid maius homine referre videntur, & ideo honor eis, & cultus tribuitur,[a] ſed etiam quia cum alijs præpoſiti ſint, vt eos gubernent, & moderentur,[b] abſurdum videtur, illis, qui alios regere debent, alieno conſilio opus eſſe. Et præterea, quia in publicis rebus adminiſtrandis ſumma cautione, ac taciturnitate ple-
B rumque opus eſt, ita vt Principibus non tutum ſit animi ſui ſenſa pro ciuium ſalute alijs communicare, quod Antigonum Regem Aſiæ, & Iulium Cæſarem apud Romanos, & alios quàmplurimos obſeruaſſe legimus.[c]

QVAEST. II.

a S. Tho. 2. 2. q. 102. art. 1.
b S. Tho. d. q. 102. art. 2.
c Plutarc. in Demetr. Suet. in Iulio.

VT igitur dilucide res tota explicetur, notum illud eſſe ſcimus, Principes, ac Magiſtratus, & alios huiuſmodi viros duplicem perſonam referre,[d] alteram priuatam, quæ eis cum omnibus hominibus communis eſt, alteram publicam, quatenus alijs præſunt, & publicum munus ad communem populi vtilitatem adminiſtrant. Quod igitur ad priuatam ſpectat, dubium non videtur communi eos cum
C alijs iure cenſeri: nam cum hæc conſultandi neceſſitas, de qua agimus, tam ex humanæ naturæ conditione, quæ omnes complectitur, quàm ex progenitorum lapſu, qui ignorantiam in poſteros inuexit, in vniuerſum hominum genus propagatam fuiſſe diximus, ſequitur eandem in Principes etiam, ac Magiſtratus, qui ex numero mortalium ſunt, & humanis conditionibus perinde ac reliqui homines ipſa origine obnoxij, pariter transfuſam fuiſſe.

d cap. ex litteris, & ibi gloſ. de probat. l. ſi conſul. ff. de adopt.

Quod vero ad publicam ſpectat, idem plane dici poſſe videtur: quandoquidem dignitatis gradus, non illis maiorem, aut ſcientiam, aut experientiam, aut prudentiam, excluſo diuinæ gratiæ auxilio

xilio

xilio, adiungit: nec illi, adepto sublimiore honore, ob id peritiores, A
aut sapientiores euadunt; sed ampliore tantum auctoritate decorati, latiorem etiam, atque illustriorem tum acquirendæ, tum exercendæ virtutis occasionem nanciscuntur. Immo quo grauiora, ac periculosiora negotia suscipiunt, quippe quæ non ad sua quæ ab eis pendent, sed ad aliena, quibus salus populi nititur, commoda spectant, eo perfectiore modo se in ijs gerere tenentur, proindeq. maiorem multorum consultationem, ac solicitudinem adhibere, vt muneri suo satisfaciant. Hinc ab aliquibus Senatus, anima, ratio,
& intelligentia Reipublicæ vocatur: proinde sicut corpus sine ani- A
ma perit, & homo sine ratione nihili est, sic remotis consilijs, pu- B
blicas res pessum ire videmus. Et ideo scribit Lampridius [a] Seuerum Imperatorem numquam aliquid statuisse absque plurimorum Iurisconsultorum, aliorumq. peritorum corona: Et Augustus quamuis valde sapiens, dicitur tamen adhibuisse ad consilium etiam priuatum Mœcenatem, & Agrippam, sicut Iulius Cæsar Q. Pedium, & Cornelium Balbum. [b] Quemadmodum enim ratio ipsa ostendit, eum, qui multorum administrationi præest, nō posse tam multiplici officio sine multorum auxilio satisfacere, sic quando Principes eorum hominum comitatu se circumseptos esse delectantur, qui re-
ligione, integritate, fide, ac prudentia præstant; voluntatemq. in C
consilijs eorum auscultandis, ac iudicium in deligendo meliora adhibent, eos certe errare vix vmquam posse censendum est, cum facilius omnino videatur, alios nullo perturbatos affectu, quid optimum sit sentire, quàm eos, qui in rebus suis proprio iudicio nimium fidunt; sicuti qui spectant ludentes, rectius iudicare solent. Hinc etiam Salomonem legimus cælesti quamuis sapientia affluentem, de suo tamen sensu semper solitum vereri, vt qui diceret: [c] *Ego paruulus sum, & nesciens egressum & introitum meum, & nesciens quo me vertam.* Et S. Benedictus in regula sua mandauit, [d] Fratres omnes etiam in-
feriores ad consilium vocari, quia multa paruulis patefieri solent, D
quæ maioribus absconduntur, & S. Chrysostomus sæpe Magistratus & Præfectos ex sacris litteris edoceri scripsit, ne inferiorum suorum consilia spernerent; neve ea, quæ ad aliorum salutem moliuntur, cum illis communicare detrectarent. Hincq. sapientes Principes adeo Consilium, & Senatum necessarium esse ad rectam, salubremq. administrationem censuerunt, vt de Regibus magnis legatur, vetuisse eos, ne filij, ad quos Regnum deferendum esset, scientiarum studijs imbuerentur, vt se rudes agnoscentes, aliorum sibi consilia adiungerent, quippe qui optime scirent eos, qui potestate præditi,

a *In vita Seueri longe ante medium.*

b *Dio Cassius lib. 52. in prin.*

c *3. Reg. 3.*

d *cap. 3. vbi Turrecrem. tract. 15.*

A prædìti, ſe quoque præſtare ſcientia ſibi perſuadent, audere viribus ſuis fretos cuncta arbitrij ſui impulſu peragere, vnde in perniciem labuntur. Quod & veteres religioſiſſimi Impp. Theodoſ. & Valent. reſcripſerunt his verbis: [a] *Bene enim cognoſcimus, quod cũ veſtro conſilio, Patres conſcripti, fuerit ordinatum, id ad beatitudinem noſtri Imperij, & ad veſtram gloriam redundare.* Et Policrates ſcriptum reliquit, fieri non poſſe, vt ſalubriter principatum adminiſtret qui conſilio ſapientum non vtitur. *a l. humanum C. de leg.*

Id vero nihil ipſorum Principum tum ſapientiæ, tum exiſtimationi, atque auctoritati detrahit: quoniam hæc in eorum non ſunt poteſtate: & ſapientis non eſt, vt ille dicebat, niſi præſtare culpam. B Hincq. antiquiſſimum hunc Hebræorum, Aegyptiorum, Aſſyriorum, Perſarum, Græcorum, Romanorumq. morem fuiſſe legimus, quin perpetuum hunc fere omnium Gentium, Nationum, & Populorum vſum extitiſſe, vt conſiliarios in publicis adminiſtrationibus ſecum adhiberent: id enim maiorem auctoritatem eorum legibus, & decretis acquirere, quæ cum ſapientum conſilio firmata eſſe populus videret, præſertim, cum facile ſit Principibus ipſis ſelectiſſimos, peritiſſimosq. viros ſibi adiungere, quorum opera, atque induſtria vtantur: quod priuatis viris non æque conceditur. Vnde & Ariſtoteles ad Alexandrum Regem ſcribebat, [b] con- *b In Rhetor. ad Alex. c. 1.* C ſiliari diuiniſſimam rem eſſe, quod inde quid præſtantius, & vtilius ſit, inueniatur. Siquidem Principis maieſtas non in eo tantum dignoſcitur vt poſſit, ſed vt nouerit ex pluribus quid melius ſit eligere, & amplius velit id quod vtilius ſit, præſtare; alioquin verendum eſt, ne auctoritas ſine conſilio tamquam gladius habeatur in manu furioſi. Et ideo Plato quoque conſilium rem ſacram appellabat. [c] *c Plat. in Theage, ſiue de ſapiẽtia in princ.*

Quod ſi quis dicat, alienum conſilium non eſſe homini neceſſarium, qui propria prudentia præditus ſit, immo ſicut locupletes homines aliorum inopiam ſubleuant, ſic eiuſmodi virum aptum D eſſe potius aliorum imbecillitatem conſilio ſuo adiuuare, quàm vt egeat ipſe ſibi ab alijs conſuli, & ideo Principes, & Magiſtratus iure optimo in hoc ordine habendos eſſe, quos præclara merita, & virtutes ad eos gradus euexerunt; Reſponderi ſolet dupliciter conſilium conſiderari poſſe: [d] alterum, quod intrinſecus ineſt: alterum, quod extrinſecus aſſumitur. Nam cum conſilium nihil aliud ſit, quàm inquiſitio quædam de rebus gerendis, data eſt homini ratio, cogitatio, & memoria, qua valeat præterita repetere, præſentia animaduertere, & futura proſpicere, ſeçumq. diligenter, quid facto opus ſit, expendere, & ratiocinari, vim conſultiuam intimo corde exercendo, *d Iauel. polit. Chriſt. tract. 3. cap. 1.*

atque

atque interiores animi vires quasi in consilium cogendo: quod consilium intrinsecum, & proprium suiipsius dicitur, sicut de Dauide, de Susanna, alijsq. sapientibus viris legimus, qui periculis circumuenti, aut difficilia meditantes, varia versabant in corde suo; [a] & de Cicerone, quem librum de suis consilijs conscripsisse Boëtius tradit.[b] Consilium vero extrinsecum est id, quod ab alijs petitur, scrutando quid sentiant: quod fit siue consulendo libros, & monumenta, quæ tamen vt plurimum minus perfecte prosunt, cum singulæ circumstantiæ, quæ negotijs contingentibus adhærent, litteris consignatæ minime reperiantur; siue viuam aliorum vocem, & iudicium præsertim seniorum, & probatorum virorum exquirendo: quod sane cōsilium extrinsecum dicitur, atque illud est proprie, de quo nos hic agimus. Quapropter admitti quidem potest, Principibus scilicet negandum non esse, quin sibi primum illud cōsilium probabiliter valeant vindicare, quod ab eorum industria, solertia, ac vigilantia pendet: sed alterum illud extrinsecum non ideo minus necessarium illis esse dicetur ad grauia negotia, vt oportet, administranda, propter particularia videlicet plurima accidentia cum rebus ipsis coniuncta, quæ cum ab vno nequeant homine peruideri, ac non nisi experimento cognosci, certum vtique est melius multo, ac plenius a pluribus, quàm ab vno tantum exploranda illa fore, cum, vt dici solet, plus videant oculi, quàm oculus. Quod & Imperatores in legibus ciuilibus attestati sunt, dicentes, *Dubium non esse, omnia omnino, quæ consilio recte geruntur, iure, meritoq. effectu, & firmitate niti.* [c]

a Dan. 13. & 1. Reg. 27.
b Boet. lib. 1. de Music. c. 1.
c l. dubiū non est. C. de repud.

At si replicetur, immo Principes multos inueniri non tantum ingenij acumine, intelligentia, atque doctrina, sed etiam longo rerum vsu, maximaq. peritia præditos, quibus subsidiaria, aduentitiaq. aliorum opera minus videtur esse necessaria; Respondemus, in moralibus, vt notum est, ad ea respici, quæ vt plurimum, non quæ aliquando tantum, & raro vsu venire solent: certum autem illud est, vt plurimum, plus multos, quàm vnum cognoscere. Dicimus etiam non exigere nos a Principibus, vt in ijs rebus, quas bene notas habent, atque experimento didicerunt, consiliarios adhibeant; sed hanc eorum notitiam cum vsu coniunctam, qua se præditos esse aiunt, diligenter obseruandam esse, ne ad alia prioribus minime cohærentia protendatur: non enim, quod aiunt Iurisconsulti, apprehensa possessione partis agri, totum agrum apprehensum censeri; sic in prudentiæ disciplina accidit, cuius campus cum sit latissimus, totum necesse est per singulas partes peragrari, si totum quis velit obtinere: alioquin quod in præscriptione dicitur,

A dicitur, quantum longo vſu fuerit præſcriptum, tantum cenſeri poſſeſſum, & non vltra: ſic & in prudentia obſeruatur, quæ ſe varie admodum diuerſis ſolet communicare. Vnde videmus aliquos regia induſtria præſtantes, non autem œconomica: & alios politica, non autem militari: [a] & alteram eſſe prudentiam, quæ ſingulis ad neceſſitatem ſalutis ſufficit: alteram, quæ aliorum quoque gubernationi prouidet: [b] deinde alteram, quæ ad Principes: alteram, quæ ad ſubditos pertinere ſolet. [c] Ex quo liquet, quamuis aliquis prudentiæ laude aliquot in rebus excellat, non tamen illum vbique tamquam rerum omnium conſultiſſimum eſſe cen-
B ſendum, vnde & vetere prouerbio dicitur: *Nemo ſolus ſatis ſapit.*

a S.Tho. 2.2. q.47.art.11.& q.50.in præfat. Ariſt.6.Ethic. cap.8.
b S.Tho. 2.2. q.47.artic.10. & 12.
c Ariſt.lib.3. Politic.c.3.& lib.6.Ethi.c.9.

VERUM ſi quis obijceret, Principes, & Magiſtratus, Dei miniſtros vocari, qui non ſine cauſa gladium portant ad exercendam Dei in terris iuſtitiam, [d] probabileq. eſſe, habere etiam adſiſtentem ſibi diuinam gratiam eos in munere ſuo illuſtrantem, & illis dotes omnes, atque auxilia ſubminiſtrantem, quæ ad gerendos, vt oportet, ipſos honores, ſint illis adiumento. Vnde ſi nequeant, niſi multis adhibitis arbitris atque aſſeſſoribus vocatis, publicas res decernere, hoc nihil aliud erit, quàm populum cenſorem regiarum actionum, & morum conſtituere, & detra-
C hendi occaſionem præbere, & multorum calumnijs Principem obijcere; Reſpondemus, rudes quidem homines, & ignaros ſic forte poſſe ſuſpicari, ſapientes vero, & graues neutiquam, quippe qui norint, Principes exigere conſilia, non vt illis ſint ſubiecti, ſed vt ea diligenter perpendant, & quod ſatius fuerit, deligant; cum non minoris ſit ſapientiæ inter varia multorum conſilia quod optimum ſit diſcernere, atque illud exequi, quàm res ipſas ad conſultationem deferre. Quapropter ea, quæ iuſte Principibus debentur, nos nullo pacto adimimus: ſed cum videamus Moyſen, Dauidem, Salomonem, alioſq. viros ſapientiſ-
D ſimos, Deiq. ſpiritu plenos ſibi conſiliarios, adiutoreſq. viros accerſiſſe, exiſtimamus tantum abeſſe, vt hoc diuinæ voluntati repugnet, vt potius hinc magis illius gratia erga eos prouocetur, quippe qui per ſemitas, ac media ab eo diſpoſita incedant, [e] minimumq. prudentiæ ſuæ fidentes, ad alios quamuis inferiores, ac paruulos confugiant. [f]

d Rom.13.
e S.Tho. 2. 2. q.83. art.2. in reſponſ.
f Mat.11.& 18.& Luc.10.

Sed præterea dicimus ea, quæ obijciuntur, in foro quidem, quod aiunt poli; non autem in foro fori eſſe accipienda, prout ſæpe in alijs materijs ſeruari ſolet. [g] Nam apud homines cum quis munus aliquod iure adeptus eſt, aut ad magiſtratum euectus, aut

g c.fin.in fi.17. q.4.& c.1.de re iud.in 6.& c.conſuluit, de vſur. c.sua nos de ſponſal.

dignitatem quamuis amplissimam consequutus, eo ipso ad illud A
quidquid officij est, nisi manifeste inhabilis, atque indignus sit, administrandum idoneus esse censetur, [a] illiusq. prudentiæ considerandum relinquitur, an multis, vel paucis, aut nullis egeat extrinsecus adiutoribus, quibus siue palam, siue secreto prout ipse ijs indigere iudicauerit, vtatur; nec ideo ei status sui, aut debitæ in eo munere exercendo peritiæ, controuersiam moueri ius est: quod quidem de iudice delegato in Concilio Lugdunensi ab Innocentio IIII. responsum fuit, [b] & a Doctoribus in similibus alijs casibus firmatum fuisse videmus, [c] ad tollendas scilicet populorum
perturbationes, ingentemq. rerum & actionum omnium confu- B
sionem, si quis hæc ad exactam rei veritatem redigere vellet: quod olim etiam in eo, qui pro Prætore se gesserat, [d] & in rerum vsucapionibus ac præscriptionis restitutionibus, alijsq. huiusmodi constitutum fuisse legimus. [e] At vero quoniam non patitur Deus, qui est summa bonitas, veritatem, iustitiam, innocentiam, ac sapientiam offensam, aut violatam apud homines relinqui; propterea in supremo illo, atque acerrimo iudicio, quod forum poli dicitur, hæc omnia ex integro repetenda, atque examinanda reseruat, [f] vt id, quod consulto fieri debuerat, si quis inconsulto ma-
luerit, atque inconsiderate, nec qua oportebat prudentia gerere, C
id sciat in nouissimo die, tamquam culpa infectum congruenti pœna resarciendum, quam nos nec grauissimam semper, nec leuissimam futuram pronunciamus, sed qualem rei conditio postulabit. Idcirco monent sapienter Doctores: Ad quoscumque id pertinet, vt conscientiam suam in muneribus fungendis accurate examinantes, sibi ipsis, dum tempus est, caueant, & culpa carere nitantur.

a Abb. cap. si quando de rescrip. nu. 3. Ias. l. Barbarus de off. pręt. nu. 11.

b c. statutum. §. assessorem de rescript. in 6.

c Inno. c. cum speciali de appell. Abb. c. vt debitus de appellat. nu. 28. Franc. nu. 43. Io. And. in addit. ad Specul. lib. 2. par. 2. de requisit. consi. in verb. cōsilium.

d l. Barbarius de offi. pręt.

e L. 1. de vsucap. Abb. cap. quia plerique, de immun. Eccles. nu. 12. & seq. & in tract. de regul. pol. & for. reg. 40. & 49.

f S. Tho. 1. 2. q. 91. art. 4.

POSTREMO, si quis diceret Monarchiam, quæ ab vno pendet Principe, præstare Aristocratiæ, quæ plurium administratione niti-
tur, hincq. licere argumentari, minus tutum esse multorum senten- D
tias adhibere, tum quia plerumque negotia varietate opinionum conturbantur, atque implicantur, tum etiam quia Principis dignitati detrahi videtur, si vrgeri illum dixerimus aliorum consilia exquirere, quasi ipse quid agendum sit, non videat, & propterea ab aliorum sententijs pendere debeat, quod indignum videtur; Respondetur, in Monarcha sicut in Iudice, tria considerari, potestatem scilicet, sapientiam, & probitatem: [g] ex his autem formam quidem essentialem in potestate consistere, quæ penes vnum esse debet, tum propter vnitatis rationem, quæ alijs perfectior est, tum

g S. Tho. in 3. par. q. 59. ar. 1. & in 2. 2. q. 60. art. 2. Plato in Gorgia post medium. Arist. polit. 5. c. 9. Cic. in epist. ad Quintum Fratrem.

A tum propter pacem conſeruandam, aliaq. plura commoda, quæ inde ad publicam vtilitatem manant; [a] reliquas vero duas partes eſſe veluti accidentia, quæ aliquando in alijs gubernationibus meliores inueniuntur, & ideo poſſe iſtas in Monarchia aliorum bonorum, & prudentum auxilio ſuppleri; cum poteſtas aliunde pendere nequaquam poſſit, cuius ratione Monarchia ſimpliciter, & abſolute alijs gubernationibus præfertur: vnde & Veteres a Conſiliarijs Rectores diſtinxerunt. [b] Quapropter nos non dicimus eos, qui in conſilium adhibentur, plus Principe ſapere, aut illum ab eorum iudicio debere omnino pendere, ſic enim illius au-
B ctoritas ei integra non relinqueretur, ſed dicimus illorum eſſe Principi quid ſentiant fideliter denunciare, Principis vero, quæ potior illorum ſit ſententia, diſcernere, & diffinire. [c] Tum ſibi facile perſuadere magnum veritatis argumentum ex eo exiſtere, cum omnes inter ſe, aut certe quàmplurimi conſenſerint; quorum ſententiam ſequi, tantum abeſt, vt auctoritatem, aut prudentiæ opinionem imminuat, vt potius augeat; ſapientis enim eſt, & veritatem propoſitam agnoſcere, & ei libenter adhærere.

Ex his ita explicatis, quamuis diſſolutio eorum, quæ initio quæſtionis obiecta fuerunt, ſatis colligi poſſe videatur, adhuc
C tamen ſigillatim reſpondendo, dicimus, Primum non obſtare, quo Principum celſitudo, atque eminens eorum ſtatus proponebatur, quaſi indignum eſſet eos aliorum conſilijs petendis ſubijcere; Nam reſpondetur, ſummæ eorum poteſtati nihil idcirco derogari, ſed ampliorem potius materiam illis miniſtrari patefaciendæ eorum ſapientiæ, dum auditis plurium ſententijs, ipſi quid potius, vtiliuſve futurum ſit, ex ijs deligunt, vnde eorum conſtitutiones maiorem apud omnes exiſtimationem, facilioremq. executionem nanciſcuntur. Quapropter recte Alexander Seuerus ex conſiliariorum ſuorum ſententia, quam libere dici ab vnoquoque man-
D dabat, propriam ſententiam ſæpius emendauit, Matriq. Mammææ obiectanti quòd ita imperium debilius, ac contemptibilius redderet, ſapienter reſpondit: At ſecurius, & diuturnius. [d] Quam optimam regendi imperij rationem a Lycurgo, [e] & alijs præclaris Imperatoribus [f] didiciſſe videtur.

Non etiam ſecundum, quo dicebatur, abſurdum videri eos, qui regere alios debent, aliorum conſilio indigere: quoniam ſic viderentur potius regi, quàm regere; Nam reſpondetur, regendi rationem in poteſtatis, & iuriſdictionis auctoritate conſiſtere, quæ eò firmius, efficaciusq. exercetur, quo magis ea, quæ præcipiuntur,

a S.Thom. de regim. princip. lib. 1. cap. 2. & ſequ.

b S.Tho. lib. 4. de regim. prin. c. 14. & 25.

c S.Tho. 2. 2. q. 49. art. 3. & q. 47. artic. 4. & 12.

d Lamprid. in eius vita.

e Plutar. in eius vita.

f Capitolin. & Dio in vita M. Antonini Philoſ. & Traian.

rationi sunt, atque æquitati consentanea. Ad hanc vero recti, honestiq. regulam obtinendam, dubium non est prudentum consilia plurimum conferre, quibus quidem consilijs non regitur Princeps vt imperatus, sed dirigitur, vt melius imperet. A

Non etiam tertium, quo dicebatur, publicas res interdum silentio obtegendas esse: quoniam non negamus si quid tale accideret, quod nulli prorsus pandi oporteret, quin liceat illud tenebris taciturnitatis obuoluere: sed dicimus perraro huiusmodi casus vsu euenire, & nimium infelicem Principem illum censendum esse, qui saltem pauciores sibi fidos, & B intimos non habeat, cum quibus rem tuto possit communicare. Vnde legimus Carthaginenses, Aetolos, atque alios ad huiusmodi pericula vitanda solitos fuisse, selectiores aliquot viros seorsum adhibere: quod sanctius Consilium vocabant.[a]

[a] Liu. lib. 30. 35. & 36.

PARS

PARS I. QVAESTIO III.

An Summus Pontifex Cardinalium consilium, siue consensum in rebus arduis necessario requirere teneatur.

Hæc quæstio paulo fusius tractata fuit, quòd multa se hic explicanda obtulerunt, quæ ad consiliorum materiam pertinent, de quibus in alijs quæstionibus sæpe fit mentio. Complectitur autem octo præcipue capita, seu articulos:

I. *Quo sensu accipiatur plenitudo potestatis Papæ, & quid differat ab ordinaria. Item quid differat consensus a consilio Cardinalium.*
II. *An Papa vtens potestate ordinaria, teneatur in arduis consensum, aut consilium Cardinalium adhibere.*
III. *Quid, si vtatur plenitudine potestatis: an consensum exigere teneatur.*
IIII. *Quid de consilio. An Papa vtens plenitudine potestatis, teneatur necessariò illud requirere.*
V. *An a iure diuino deducatur, Papam ad petenda consilia teneri.*
VI. *An iure naturali, & Gentium ad idem obstrictum esse, demonstretur.*
VII. *Posito quòd teneatur consilium requirere in arduis: An, si non requirat, actus ab eo gestus reddatur nullus.*
VIII. *An Papa, quando requirit consilium, & quod ei bonum, & salutare proponitur, teneatur illud sequi.*

ARTICVLVS I.

Quo sensu accipiatur plenitudo potestatis Papæ, & quid differat ab ordinaria. Item quid differat consensus a consilio Cardinalium.

A INSTITVTAE disputationis argumentum præsentem quæstionem a nobis quodam modo extorsit, a qua libenter nos abstinuissemus, quòd sanctæ Apostolicæ sedis, summiq. Pontificis Maiestatem silentio potius, ac reuerentia colendam esse censeamus: Attamen cum consiliarij nomen, de cuius munere acturi sumus, ex ijs verbis habeatur, quæ ad alterum dicuntur: siquidem Consiliarius nemo esse potest nisi alterius gratia, cui consilium dandum est; cumq. hæc duo inter se cohæreant, alterumq. ab altero quo- QVAEST. III.

dam modo pendeat, necessarium visum est, nonnulla prius, quæ ad A
Papam spectant, quatenus Cardinales ad consultationem vocat, ab
eisq. sententiam exquirit, obiter attingere.

Cvm igitur multiplicia illa sint, quæ ad sacrum eorum Collegium deferri solent, nobis in præsentia propositum est, omissis illis, quæ fidei dogmata attingunt, ea tantum generaliter complecti, quæ ad negotia Consistorialia spectare consueuerunt, an scilicet in rebus arduis decernendis, Cardinalium consensus, aut consilium a Papa necessario sit requirendum.

Nam tametsi materiam hanc a Doctoribus latissime, atque vberrime tractatam esse non ignoremus: [a] quoniam tamen multa adhuc B
perdifficilia, ac controuersa ab eisdem relicta, aut non satis explicata fuerunt, existimauimus non alienum ab instituti nostri ratione futurum, si ea, quæ nobis hoc argumento probabilia videntur, in medium afferre curemus, non vt plus ceteris nos vidisse, aut inuenisse arbitremur, sed vt quæ permiste tradita, ac coaceruata ab alijs legimus, in clariorem saltem ordinem redacta, ijs, quibus vacauerit, animaduertenda, & sapientiorum iudicio diffinienda relinquamus.

[a] Felin. Dec. Bero. in rub. de constit. nu. 42. & seq. Io. Monach. Gemin. Franc. c. super eo, de heret. in 6. Iacobac. de concil. lib. 7. artic. 5. nu. 117. Alban. de Cardin. quæst. 39. Barbac. cõs. 1. Vasqu. lib. 1. cõtrouers. c. 23.

Antequam igitur disputationem ingrediamur, operæpretium duximus verba aliquot thematis propositi, quæ ambiguitatem parere possent, tamquam terminos rei tractandæ sigillatim declarare. C

Ac primum illud est, quòd cum Papa in Ecclesia summam semper, & plenissimam habeat auctoritatem, cum tamen illam ad actus exteriores, atque ad certum vsum vult redigere, duplici modo hoc solet facere, videlicet exercens facultatem, quam ordinariam, aut facultatem, quam appellant absolutam. Vnde a Doctoribus duplex illius potestas vocatur: altera absoluta, altera ordinaria: quod tamen ad vsum potius potestatis, quàm ad propriam, & naturalem illius vim refertur, quæ semper intrinsecus est plenissima. Ad hunc igitur vsum tam absolutæ, quàm ordinariæ potestatis dignoscendum, & quatenus hæc inter se differant, dispiciendum, illud præmonere Do- D
ctores solent, hanc scilicet auctoritatem, quæ absoluta, seu plenitudo potestatis vocatur, tripliciter considerari posse. [b] Primo, simpliciter & absolute, & de hac in præsenti nõ agimus, quippe quæ non Papæ, sed soli Deo competit, qui vocat ea, quæ non sunt, tamquam ea, quæ sunt: & cui voluisse fecisse est, vnde omnipotens dicitur. [c] Secundo, prout Christus eam habuit in terris, in quo erat humanitas hypostaticè verbo vnita, & hæc etiam plenitudo non tribuitur Papæ, quamuis Christi vicem in terris gerat; nam multa sunt, quæ peculiariter Christo Domino reseruata fuerunt, qualia illa sunt, quæ vocantur

[b] Aegid. de potest. Papæ. p. 3. c. 8. 9. & sequ.

Rom. 4.

[c] S. Thom. 1. par. q. 25. ar. 3.

A cantur excellentiæ, prout fuit inſtitutio ſacramentorum, & alia huiuſmodi.[a] Tertio, poteſt hæc plenitudo conſiderari tamquam ea, quæ fuit B. Petro ratione vniuerſalis Eccleſiæ communicata, ſiue ordinis, ſiue iuriſdictionis: & hanc plenitudinem dicunt Doctores ad Papam pertinere, non ſolum quia quod omnibus & ſingulis Prælatis in Eccleſia Dei conceſſum eſt, id ſolus Papa poteſt, ſed etiam quia amplius quàm illi omnes, & ſinguli poſſunt, ipſe vnus poteſt, eo exemplo vtentes, quòd quemadmodum Deus potuit ſtatuere leges naturalibus rebus, vt iuxta eas operarentur, poteſt tamen idem Deus præter leges naturæ ex propria virtute ſua agere, quod mira-
B culum vocari ſolet: ſic in Eccleſia ſpectat ad ſummum Pontificem condere leges morales, & præſcribere ius omnibus perſonis Eccleſiaſticis, & toti Eccleſiæ, idem tamen non ſemper tenetur ſeruare huiuſmodi leges, ſed poteſt agere præter illas. Quando igitur Papa ea vult obſeruare, quæ ſuis legibus continentur, tunc dicitur vti poteſtate ordinaria. Quando vero aliquid vult exequi ſupra id, quod legibus conſtitutum eſt, tunc dicitur plenitudinem poteſtatis exercere.

a Auguſt. de Ancon. q. 58. art. 1. & 2.

Post hæc, quoniam in quæſtione propoſita agitur de conſenſu, ſiue conſilio Cardinalium adhibendo, declarandum hic primo
C videretur, quid differat conſenſus a conſilio. Verum quoniam vtrumque ex his verbis varie accipi ſolet, aliter a Theologis, aliter a Philoſophis, & aliter a iuris Doctoribus;[b] ideo nos, omiſſa multiplici eorum diſtinctione, & declaratione,[c] quæ ad rem noſtram in præſentia non pertinet, ſufficere nobis cenſuimus, de his eo ipſo ſenſu agere, quo iuris Doctores vtuntur, huiuſmodi quæſtiones in Commentarijs ſuis tractantes. Illi enim quærunt, quando lex conſenſum, aut conſilium alterius in aliquo actu requirit (prout & nos hic quærimus) quomodo hæc verba ſint accipienda. Et videmus eos hæc vocabula potius ab effectibus quibuſdam denomina-
D re, & diſtinguere, quàm ab ipſorum propria vi, & natura. Vnde appellare ſolent conſenſum eam voluntatis ſignificationem, & approbationem, quæ quando a lege requiritur, neceſſaria eſt omnino ad actus validitatem;[d] Et ideo ſiue in actu ipſo, ſiue etiam poſt ipſum, poteſt interponi;[e] modo conſtet illum, qui conſentire debet, in eo, de quo agitur, conuenire & concordem eſſe.

At vero conſilium dixerunt eſſe aliquid faciendi, non faciendive excogitatam rationem,[f] ſiue inquiſitionem quandam alterius ſententiæ, quam lex præcipit explorari. Sed quia hoc ad multiplices effectus referri poteſt, ideo non idem de omni conſilio reſpon-

b Sum. Tabië. verb. conſilium nu. 1. & verſ. conſenſus.
c Greg. Nyſſ. ſiue Nemeſius. lib. 5. cap. 5. de philoſ. & Damaſc. lib. 2. de fide orthodox. c. 22. S. Thom. 1. 2. q. 14. & q. 15. & 2. 2. q. 52. & q. 17. artic. 1. ad 2. Ariſt. 3. Ethic. cap. 3.
d Glo. c. 1. §. fi. ne ſed. vac. in 6. & in c. ſi pro te, verb. aſſenſu de reſcript. in 6.
e Abb. cap. 1. de his quæ ſiūt a Prel. num. 3. & c. cum in veteri, de elect. num. 12.
f Cic. de inuēt. lib. 1.

responderunt, sed aliud appellauerunt consilium necessitatis, quod A
oritur ex rei natura, quæ obligat in foro conscientiæ.[a] Aliud di-
xerunt reuerentiæ, cui ob maiorum reuerentiam est obediendum.[b]
Aliud auxilij, quod requiritur ad personæ imbecillitatem subleuan-
dam, prout quando impuberi adiungitur consilium tutoris.[c] Aliud
officij, veluti cum Prælato datur coadiutor, sine cuius consilio nihil
fiat.[d] Aliud perfectionis, prout sunt consilia Euangelica.[e] Aliud
præparationis, quod requirit animum hominis esse paratum ad id
perficiendum, si vsus veniat.[f] Sic & alijs modis, qui licet ad consi-
lij materiam secundum Canones pertineant, vere tamen disputa-
tioni nostræ non congruunt, cum consilium in re proposita in eo B
tantum sensu accipiatur, quod proprium, & regulare solet esse hu-
ius nominis, videlicet pro exploratione, & scrutatione iudicij, ac
sententiæ alienæ in vtilitatem illius qui consilium petit: vnde con-
silium vtilitatis dici solet, quòd, quando a iure præcipitur, ex-
quiri debet antequàm actus ipse conficiatur, cum hæc consilij sit
natura, vt actum gerendum præcedat;[g] licet petentem non obli-
get, vt illud postea sequi teneatur, si præcise in ratione sola consi-
lij consideretur:[h] siquidem non ponitur consilium inter proprios
actus legis, cuius est præcipere, sed ponitur inter ea, quæ suadent
tantum, & priuatis competunt:[i] lex tamen quando mandat illud C
adhiberi, idcirco vult antea exquiri, quia posset is, de cuius re agitur,
aliquid audire, vnde adduceretur ad id faciendum, quod alias non
fecisset:[k] quandoquidem a pluribus veritas facilius, quàm a paucis
inuenitur:[l] si tamen, accepto consilio, is, qui petijt, id non probet,
liberum est ei id non acceptare, cum consilium voluntatis esse di-
catur,[m] & inuito beneficium non conferatur.[n] Hoc tamen ijdem
Doctores affirmant non omnino perpetuum esse, cum aliquando
hæc duo verba consensus, & consilium ex subiecta materia varien-
tur, & confundantur.[o]

Rvrsvs & illud hic se offert declarandum, quæ sint illa, quæ D
consensum, & quæ consilium requirere soleant. Verum cum hoc
varie à Doctoribus explicetur,[p] nobis in præsenti subtilius id exa-
minare necesse visum non fuit, cum ex ijs, quæ a Doctoribus tra-
duntur;[q] colligere satis sit, vt plurimum in rebus leuioribus nul-
lum nec consilium nec consensum, in grauioribus consilium,[r] in
longe grauioribus etiam consensum adijciendum esse.[s]

Amplivs & illud declarandum esset, quæ sint illa ardua, de
quibus in præsentia agimus. Verum notum est non posse ista
certa regula comprehendi, cum suos gradus habere soleant pro
re,

a c. Matthæus in fi. de simon. cũ glo. in verb. consulic.
b c. ad aures, de ætat. & qualit. cum glo. in verb. consilio. Clem. 1. cũ glo. in fi. de testib.
c l. impuberib. ff. de suspec. tut.
d c. venerabilis de offi. deleg. cum glo.
e c. integritas. 32. q. 1.
f S. Tho. 1. 2. q. 108. ar. 4. ad 4. & 2. 2. q. 124. art. 3. ad 1.
g Glos. c. cum olim. de arbitr. vbi Abb. nu. 4.
h Bart. l. 1. § si plures. de exercit. num. 3. & Dec. in c. si pro debilitate. nu. 52. & 57. de offic. deleg.
i S. Tho. 1. 2. q. 92. artic. 2. ad 2.
k l. si in tres. ff. de arbit. c. fin. de arbitr. in 6.
l c. de quibus. 20. distin.
m c. quisquis. §. quod præcipitur. 14. q. 1.
n l. inuito. de reg. iur.
o Abb. d. c. cũ olim. nu. 4. & Butr. nu. 15. de arbit.
p Glo. c. cũ nos de his, quæ fi. a Præl. Abb. c. nonnulli eo. tit. nu. 6.
q In cap. 1. de excess. Præl. & in c. irrefragabili de offi. ord. Albertin. de hæret. assert. q. 26.
r c. fi. de dilat.
s Gabr. lib. 7. comm. opin. de criminal. conclus. 36. nu. 3. & seq.

A re, tempore, & loco dijudicandos: & ideo receptum communiter eſt, hæc omnia arbitrio boni, & ſapientis viri eſſe æſtimanda.[a]

a Abb.cap.ad hec.num.1. de offi. Archid. & Dec.cap.ſi pro debilitate de officio deleg.nu.39

ARTICVLVS II.

An Papa vtens poteſtate ordinaria, teneatur in arduis conſenſum, aut conſilium Cardinalium adhibere.

B HIs ita præmiſſis, nunc vt ad rem accedamus. Quærimus primo loco, an Papa vtens poteſtate ordinaria, teneatur in arduis conſenſum, vel conſilium Cardinalium pro rerum qualitate adhibere. Quod vt clarius percipi poſſit, proponimus exemplum Epiſcopi erga ſuos Canonicos, & Capitulum. Nam quemadmodum ſecundum rerum varietatem, quæ decernendæ ſunt, tenetur Epiſcopus iure communi eorum conſilium, & quandoque conſenſum adhibere,[b] ſic etiam, cum inſtituti ſint Cardinales tamquam conſiliarij, & coadiutores Papæ, & eorum Collegium Senatus Eccleſiæ vocari ſoleat,[c] quærimus nunc, an Epiſcopi exemplo C debeat Papa vtens ordinaria poteſtate eorum conſilium, ſiue conſenſum pro rerum conditione, & grauitate requirere.

b Toto tit. de his quæ fiunt a Prel.

c c. Eccleſia. 16. q. 1.

Ac dubium illud primo facit, quòd cum Papa ſit vertex totius Eccleſiæ, & caput omnium Epiſcoporum, & Prælatorum, Paſtorq. vniuerſi orbis, & a quo alij Epiſcopi creantur, abſurdum videtur, (licet velit ordinaria poteſtate vti) eum quodam modo in ordinem aliorum redigere, ita vt æqualis ceteris Epiſcopis eſſe videatur, qui eorum ſemper ſuperior, & caput eſt: & ideo æquum non videtur, cogi illum exemplo Prælatorum inferiorum, conſenſum, aut conſilium Cardinalium adhibere.

D SECVNDO, quia cum Papa ſummo loco ſedeat, & plurimum videat, ac ſuperno etiam lumine adiuuari exiſtimetur; propterea aliorum eſt ad eum in rebus dubijs recurrere, non autem illius, vt ad alios confugiat, & aliorum conſilia expoſcat.

TERTIO, quia quamuis Cardinales pars corporis Papæ aliquando vocentur, verius tamen eſt, illos proprie non vnum corpus cum Papa conſtituere,[d] cum Collegium Cardinalium non aſſiſtat Papæ per modum limitationis poteſtatis illius, ſed inſtar miniſterij.[e] Siquidem Papa auctoritatem ſuam integram a Deo habet in ſe vno poſitam, Collegium vero eſt tamquam ei miniſtrans, & communi

d Bellamer. & Prepoſ. c. in ſynodo. 63. diſt. Gigas de crim. læſæ maieſt. tit. qualiter, & a quibus q. 5. n. 9.

e Aug. de Ancon. q. 6. art. 5. ad 2. S. Antonin. par. 3. tit. 22. c. 5. §. 1.

deſeruiens

deseruiens Ecclesiæ vtilitati, [a] ideo non est par ratio inter Canonicorum Capitulum, & Collegium Cardinalium. A

VERUM in hoc primo capite contrarium respondendum esse omnino videtur, ex ratione illa, quam nuper attigimus, declarantes quomodo ordinaria potestas Papæ ab eiusdem absoluta secernatur: Diximus siquidem, quòd quemadmodum omnipotens Deus, in quo est absolutissima potestas, dicitur tunc ordinario modo operari, quando per causas secundas tamquam per instrumenta sua consueta res disponit, sic vsus ordinariæ potestatis in Papa nihil aliud censetur, quàm id exercere, quod Canones, decreta, & constitutiones iuris declararunt: quod Innocentius III. varijs in locis indicauit, dicens: [b] *Volentes tamen iuris ordinem obseruare.* Et ibi: *Quantum de iure possumus, procedemus.* Et alibi: [c] *Quia tamen nolumus a iuris tramite declinare.* Et rursus: [d] *Volentes tam rationes, quàm Canones obseruare.* Et Innocentius IIII. in Concilio Lugdunensi dum ait: [e] *Vt in eum (quantum de iure poterit, procedatur.* Et paulo superius: *Iis, quæ in appellationibus antiquitas statuit, non mutatis.* Vnde & vox illa Imperatoria adeo celebris est, & summo vere digna Principe, quòd quamuis legibus solutus sit, vult tamen viuere secundum leges. [f] Cum igitur vetere instituto, & communi obseruatione, cuius initij memoria non extat, receptum fuerit, vt Papa cum Cardinalium consilio res Ecclesiæ administret, idq. lege Canonica, ac perpetuo summorum Pontificum vsu, prout Auctorum monumenta testantur, fuerit probatum; [g] idcirco, vt ordinario iure dicatur res agere, necesse est, vt actiones suas iuxta leges iam constitutas, consuetumq. morem exerceat, in ijsq. ex solito legum cursu, vna cum Cardinalibus progrediatur. Nam & a Doctoribus communiter receptum illud est, non censeri Papam in dubio vti plenitudine potestatis tamquam extraordinario quodam iure, nisi id specialiter exprimat. [h] B C

HINC legimus in multis constitutionibus, quæ passim occurrunt, eas de consilio, [i] & assensu fratrum factas fuisse. [k] Quod quidem non sine magna ratione olim dicitur ita institutum. Nam cum hæc, de quibus agimus, ardua appellentur, quæ ostendunt res valde esse difficiles, & implicitas obscuritate, & in quibus etiam ipse intellectus Papæ iustam habet causam subsistendi, merito censetur aliorum præsidio indigere: quandoquidem eiusmodi sunt, quæ non arte, neque certa constant demonstratione, & facti plerumque controuersiam patiuntur, in quo tum propter multiplices, fortuitasq. circumstantias, tum fallaces attestationes sæpe veritas inuoluitur; [l] Vnde ipse etiam Papa, qui humana circumdatus est infirmitate, D

a Baisius direct. elect. 2. par. c. 35. nu. 6. & 11. Iacobac. de conc. lib. 1. nu. 119. & lib. 7. ar. 5. nu. 282.

b c. cum dilecti. de dol. & contumac.

c c. licet causam de probat.

d c. cum nobis olim. in fi. de elect.

e c. cordi. de appell. in 6.

f l. digna vox. C. de leg.

g Concil. Constantien. sess. 39. in rub. ne prælati. Alphons. de Soto tract. de Card. q. 15. & 16. Host. c. ad liberandū. de Iudæ. Bal. l. cū multa. C. de bon. quæ lib.

h Innoc. c. innotuit. de elec. Fel. c. 1. de const. nu. 27. & in cap. causam quæ. 2. de test. in 3. notab.

i c. ad Apostolicæ. de re iud. in 6. cap. 1. de scism. in 6. Clemen. ne Romani, & Clem. plerisque. de elect. c. licet. c. Ecclesiæ. 2. de ele.

k c. 1. de renūciat. in 6. c. cū inter. de consuet. & in lib. cerim. fol. 132. 173. 195. & simil.

l cap. a nobis. il 2. de senten. excom. cap. ex litteris. de in integ. restit.

mitate,

A mitate interdum labi poteſt.[a] Propterea cum in ijs multa cautione, circumſpectione, ſolicitudine, ac vigilantia opus ſit,[b] quæ quidem ab vno tantum præſtari nequeunt, & multo magis in Chriſtianæ Reipublicæ adminiſtratione huic neceſſitati proſpici neceſſe ſit, cum Apoſtolicæ ſedis decreta, vt ait ſanctus Gregorius,[c] magna ſemper cum moderatione, ac deliberationis grauitate proferri oporteat. Idcirco præter alias rationes, quibus inſtitutus fuit ampliſſimus Cardinalium ordo, hæc maxime opportuna viſa fuit, vt Papa ipſe tot lectiſſimis, probatiſſimisq. Conſiliatijs circumſeptus, totidem veluti oculos, aures, manusq. ſibi adiunctos haberet, B ex quibus ſacer illorum Senatus tamquam vnum corpus ſummo Pontifici vbique præſto eſſet,[d] paratusq. ei ſemper, atque ante oculos poſitus, ne aliunde ſubſidia ad res deliberandas accerſere cogeretur.

a cap. ſi Papa 40. diſt.
b S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 3. & ſequ. S. Antonin. par. 1. tit. 4. c. 8. §. 1.
c cap. Apoſtolica 35. q. 9.
d cap. fundamẽta. §. decet. de elect. in 6.

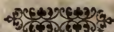
His poſitis, non obſtant quæ ſupra repugnare videbantur. Non primum, quoniam hoc non eſt illum in ordinem aliorum redigere: ipſe enim ſponte ſe ipſum redigit, volens actiones ſuas ex iure communi, & legibus Canonicis dirigere, cum ſuperſit ei altera poteſtas abſoluta, quæ alijs non conceditur.

Non obſtat ſecundum, quia, quo Papa plus alijs videt, eo plus C ſibi ipſi diffidit, cum ſcriptum ſit:[e] *Sapiens timet, & declinat.*[f] Et: *Ne innitaris prudentiæ tuæ.* Et eo magis appetit aliorum auſcultare ſermones, vnde legitur:[g] *Audiens ſapiens, ſapientior erit.*[h] Et: *Si attenderis mihi, diſces.* Et: *Si dilexeris audire, ſapiens eris.* Hinc ait ſanctus Bernardus:[i] *Omnis ſenſus illis deeſt, qui ſibi nihil deeſſe putant.* Et ſanctus Auguſtinus:[k] *Vbi dixiſti, meus ſenſus ſufficit mihi, ibi defeciſti: vbi tuo conſilio placuiſti, ibi perijſti:* Sic & Epiſcopos, licet præſtare cognitione alijs, qui in Clero ſunt, præſumantur, Canones adegerunt, vt cum Capitulo res communicarent, ſiquidem ibi:[l] *Salus, vbi multa conſilia.*

e Prou. 14.
f Prou. 3.
g Prou. 1.
h Eccli. 6.
i Lib. 2. de cõſiderat. ad Eugen.
k De Ciu. Dei lib. 14. c. 13. & in Pſalm. 122. & S. Leo ſer. 9. de Natiu.
l Prou. 11.

Non obſtat tertium, quoniam non dicimus Cardinales eſſe D partem corporis Papæ, quo ad ipſam poteſtatem, quæ a ſolo Deo dependet, & vni Papæ fuit collata, verum cenſeri partem, & tamquam membra corpori illius vnita quo ad executionem poteſtatis, ſiquidem adhærent illi vt coadiutores in executione, atque Eccleſiæ gubernatione.[m]

m d. c. fundamẽta. §. decet. de elect. in 6. Iacobac. de cõcil. art. 5. num. 282. lib. 7.

ARTI-

A

ARTICVLVS III.

Quid, si vtatur plenitudine potestatis: An consensum exigere teneatur.

NVNC ad secundum caput accedendum est, quo de potestate illius absoluta agitur, in quo cardo difficultatis præcipue vertitur, præsertim propter varias Doctorum sententias. Sunt enim multi qui sentiunt, Papæ, quando hanc liberam potestatem vult exercere, nullum nec consensum, nec consilium alterius esse B necessarium. Siquidem cum hæc petitio iure positiuo fuerit introducta, & Papa plenitudine potestatis vtens, sit ab omni Pontificia, & humana lege solutus, [a] cum par in parem non habeat imperium: ideo clarum dicunt esse, id totum, quod ab eo deliberandum est, a mera, & libera illius voluntate, quæ solum Dei, & naturæ legibus subiecta est, pendere, cum alioquin liberum id minime dicatur, quod alterius robur expectat. [b] Et præsertim, quia cum vnum debeat esse caput in Ecclesia Dei, [c] & primatus fuerit iure diuino institutus, qui vnius tantum personæ fastigio niteretur, [d] iam non esset vnum caput, si aliorum voluntas, & auctoritas in rebus decernendis esset necessaria, sed essent quodam modo plura capita: quod C valde absurdum esset. Quibus etiam accedit, quòd cum Ecclesia militans fuerit instituta ad instar triumphantis, [e] sicut in triumphanti vnus est Deus, cui omnia obediunt; sic in militanti vnus debet esse omnium Pastor, & Rector, & qui Christi, non autem puri hominis vices in terris gerat.

a c. proposuit. de conc. præb. c. decreto 2. q. 6. c. ad honorē. de auct. & vsu pall.

b Glo. in Clement. dudum. §. si vero. verb. libere. de sepul.

c c. in apibus. 7. q. 1.

d Extrauag. vnam sanctā.

e c. Deus omnipotens 2. q. 1.

RVRSVS sunt alij, qui ex vna parte videntes necessariam fuisse in Ecclesia Dei hanc potestatis plenitudinem propter accidentia multa, quibus iuris communis prouisio sufficere minime potest: ex altera vero prospicientes magna pericula Christiano orbi imminere posse, si quando summi Pontifices hac potestate abuterentur, ideo dixerunt ad hanc plenitudinem non nisi in extremis admodum rebus tamquam ad sacram anchoram confugiendum esse, cum & Canones raro admodum huius plenitudinis mentionem faciant. Vnde sicuti Deus ipse omnipotens, cujus potestati omnia sunt ex æquo subiecta, seruat tamen fere semper communem rerum ordinem, & naturam, nec miracula facit nisi in rebus admodum necessarijs; sic aiunt, debere Papam hanc plenitudinem potestatis tamquam extraordinarium quoddam remedium, non nisi propter sum- D

A mam Ecclesiæ vtilitatem, ac necessitatem exercere.[a]

Alii dixerunt, quòd cum in vniuersali Papæ administratione salus populi sibi commissi sit tamquam finis, officium vero sit, vt omnia fiant ad ædificationem; propterea non tam spectandum esse Papæ quid possit, sed quid debeat, dicente Apostolo: *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt*;[b] ideo aiunt, quòd quamuis hæc plenitudo Papæ non sit deneganda, decere tamen maxime, atque honestum esse, vt ille negotia grauia cum Cardinalibus communicet, eosq. libenter audiat.[c]

Alii tradiderunt, hanc potestatis plenitudinem ad spiritualia B tantum pertinere, non autem ad temporalia bona Ecclesiæ,[d] siue vt alij interpretati sunt, summo Pontifici nullam temporalem potestatem competere directe, sed indirecte tantum, videlicet in ordine ad bonum spirituale;[e] & ideo in rebus temporalibus, & sæcularibus Ecclesiæ ditioni commissis, non posse eum absque eiusdem Ecclesiæ consilio, & consensu pro arbitratu suo de illis statuere, quidquid de spiritualibus sit sentiendum, quorum administratio ei pleno iure est permissa.

Svnt denique alij, qui respondent, quòd quoties Papa hac plenitudine potestatis vtitur, non ad Ecclesiæ vtilitatem prout oportet, C valet quidem quod ab eo gestum est propter summam illius auctoritatem, quæ a nemine iudicari potest,[f] sed tamen grauiter ipse in foro conscientiæ peccabit, ac Deo rationem huius potestatis, qua abusus est, reddere tenebitur, cum non pugnent inter se, quòd actus quandoque valeat, & tamen, qui illum exercet, grauiter delinquat.[g]

In tanta igitur opinionum varietate, ac rei ipsius grauitate, aliquid omnino certum affirmare, difficile admodum esse videmus. Verum (quod in alijs disputationibus accidere sæpe solet) vt concinna aliqua distinctione diuersæ opiniones facile componantur: D sic existimamus nos in præsenti quæstione ea, quæ controuersa valde videntur, non incommode conciliari posse, si ea, quæ proponuntur, aliter, cum de consensu loquimur, aliter, cum de consilio agimus, accipienda esse ostendemus.

Nam quod ad consensum attinet, probatione non indiget, Cardinalium, aut aliorum consensum in rebus Consistorialibus definiendis nullatenus necessarium esse.[h] Quandoquidem cum Primatus in Ecclesia Dei fuerit institutus, non solum vt Ecclesia militans in eius administratione cum triumphante, quæ vnum habet Deum omnia decernentem, congrueret, sed etiam quia status

a *Aegid. in tract. de potestate Papæ p. 3. c. 12. & sequ.*

b *1. Cor. 6.*

c *Phil. & Probus c. super eo. de heret. in 6. nu. 11. & 36. Abb. cap. 2. de cler. non resid.*

d *Caiet. in 2. 2. q. 43. art. 8. & de auctorit. summi Pontif. c. 9. in respons. ad 1.*

e *Idem Caiet. 2. 2. q. 100. art. 7. & Doct. relati a Bellarmin. to. 1. controuers. lib. 5. de potest. Pont. c. 1. & c. 4. & 6*

f *c. cuncta per mundũ 9. q. 3.*

g *Glo. Abb. c. nõ est de voto. Inno. c. cum ad monasteriũ de statu monach. Prepos. c. 1. Episcopũ, vel Abbatem.*

h *Alphons. de Sot. in cõment. Conc. Constantien. verb. collaterales. pag. 9*

Monarchicus omnium perfectissimus habetur, [a] & quo magis res A
ad vnitatem rediguntur, eo præstantiores, & solidiores iudicantur. [b] Propterea quando Papa hanc summam suam auctoritatem in ijs rebus, quas publicæ vtilitati necessarias esse iudicat, sibi vtendam esse proponit, dubium nihil esse videtur, eum ad vllius consensum sibi adiungendum nullo modo astringi. Nam cum consensus necessitatem includat illius amplectendi, vt supra diximus; si concederemus eum requiri, sequeretur quòd auctoritas Papæ hoc casu non esset libera, & absoluta, sed duo, vt dicunt, auctorizantes, nec vnus esset Primatus vere, neque vnum caput, sed duo capita, quando aliorum quoque voluntates ad res decernendas essent necessariæ: quod quidem absurdissimum esset. [c] Præterea hoc summæ illi, B
atque absolutæ potestati detraheret, quæ Papæ vt Christi Vicario competit: & amplius receptam illam magno Doctorum consensu sententiam infirmaret, quæ astruit, summo Pontifici plenissimam in administratione rerum Ecclesiæ potestatem deferendam esse: [d] Ac denique rebus publicis magno posset ea opinio esse detrimento, si quando fortasse nollent Cardinales Papæ deliberationi consentire, vt omnibus satis patet.

a Extrauag. vnam sanctã. & S. Thom. de regim. princip. lib. 1. c. 2.
b Aegid. de regim. prin. li. 3. par. 2. cap. 3. S. Dionys. vlti. cap. de diu. nomin.
c c. quoniã in plerisque. §. prohibemus. de offic. ordin. Iacobac. lib. 7. de conc. ar. 5. nu. 186. 189. 194.
d S. Tho. 2. 2. q. 100. art. 1. ad 3. Innoc. c. nouerint. de sẽten. excommu. Aug. de Ancon. de potest. Papa. q. 1. art. 1. & 8. Siluest. verb. Papa. nu. 2. & ĩ alijs apud Nauar. de spo. cler. §. 9. nu. 2. 4. & §. 10. & Rodoan. de rebus Eccles. non alien. q. 44. & 45.

ARTICVLVS IIII. C

Quid de consilio? An Papa vtens plenitudine potestatis, teneatur necessario illud requirere?

QVOD vero ad consilium spectat, maior vtique hic ambiguitas versari potest, an Papa scilicet in arduis rebus id requirere teneatur. Ex vna enim parte occurrit primo quòd cum suprema potestas Papæ fuerit a Deo eidem tamquam illius Vicario attributa, non debet esse illa vllis humanis legibus astricta, & D
proinde nec petendis aliquorum consilijs subiecta, quæ a legum necessitate oriuntur, alioquin nec absoluta, nec plenissima hæc auctoritas diceretur, si aliquid extrinsecus expectandum esset. Et si Princeps sæcularis legibus solutus esse dicitur, [e] quanto magis id supremo omnium Monarchæ, diuinamq. auctoritatem referenti congruere debet?

e l. Princeps. de leg.

SECVNDO, quoniam hæc potestas, cum iuris publici causam ac patrocinium respiciat, non potest ipse summus Pontifex illi renunciare, aut quidquam de illius iure imminuere, cum hoc in

eius

A eius manu nequaquam ſit, [a] ex quo oritur, quod conuentionibus illis, quæ aliquando inter Cardinales ſede vacante olim iniri ſolebant, quæ Capitula Conclauis appellabantur, minime nouum Pontificem comprehendi, reſponſum fuit, quia non poteſt publica ſummi Pontificis poteſtas priuatis vllis pactionibus reſtringi, aut impediri, [b] multo ergo minus cogendus ille erit ad conſilia petenda, quæ imbecillitatem petentis arguunt, & ſupremæ illius auctoritatis imminutionem.

Tertio, quia tum Canones, tum Doctores de hac materia loquentes, videntur hanc neceſſitatem excludere, cum dicant tan-
B tum decere Papam, & honeſtum eſſe illum conſilia Cardinalium adhibere, non autem illum omnino ad id compelli. [c]

Ex altera vero parte, quòd immo Papa res arduas ad ſapientum hominum conſultationem, inter quos primum locum Cardinales obtinere ſolent, deferre teneatur, multa proponi ſolent, ſed illud in primis, quòd cum ea ſit vis propria, & natura conſiliorum, vt ea inuitus ſequi nemo teneatur, licet etiam maior pars Collegij aliter ſentiret, [d] non occurrit ſolida vlla ratio, propter quam non debeat Papa libenter eorum ſententias auſcultare, ex quibus incommodi nihil, ſed adiumenti plurimum poſſit deriuare. Nam inter alias cau-
C ſas, quæ ſuadent omnibus omnino hominibus, quicumque mortalem hanc vitam degunt, mutua conſilia eſſe neceſſaria, quas ſupra attigimus, [e] illa præcipua eſt, quòd Papa quamuis in altiſſimo ſolio poſitus, humana tamen circumuentus imbecillitate, [f] debet ijs maxime gaudere præſidijs, quibus illius intellectus magis poſſit illuſtrari, & facilior ei aditus ad res diſquirendas, ac dijudicandas aperiri, ſalua ei ſemper, atque integra manente præcipiendi, atque exequendi poteſtate. Sicut enim manus in digitos diſtributio, eius nec robur, nec decus imminuit, ſed illius vſum expeditiorem, atque vtiliorem reddit, cum ſemper ab eius pendeat imperio illos huc, vel illuc de-
D flectere: ſic Papa auditis conſilijs, poteſt ea tamquam digitos in manu comprimere, aut ſi placeat alicui operi vtiliter admouere.

His igitur rationibus vtrimque propoſitis, quæ inuicem pugnare videntur, occurrit nobis non incongrua forte diſtinctio, ex qua difficultates omnes ſuperari poſſe exiſtimamus. Ea autem eſt, vt iudicemus, quandocumque ex hac conſilij petitione publica res poſſit incommodari, tunc minime Papam ijs petendis eſſe adſtrictum: quando vero nullum damnum publice ſequi poſſet, ſecus eſſe dicendum.

Ac priorem quidem partem ea ratione potiſſimum probari aſ-

a c. ſi diligẽti. de foro comp. Alex. cõſ. 224. nu. 1. in 6. Vaſqu. cõtrouerſ. illuſtr. li. 1. c. 26 num. 17. Aug. de Anc. q. 61. art. 3. ad 3.

b Abb. c. ſicut noſtris. num. 1. de iureiur. Fel. c. 1. num. 7. de prob. Martin. Landen. tract. de Card. q. 33. Burſat. conſ. 1. in 4. volum.

c c. fundamẽta. §. decet. vbi glo. de elect. in 6. & gloſ. in c. ad Apoſtolicæ. de re iud. in 6. Ioan. Monac. c. ſuper eo. de heret. in 6. Fel. Dec. Bero. in rub. de conſtit.

d Bal l. 1. q. 6. de offic. conſul. Fel. c. cum omnes. de conſtit. in 10. limit.

e diximus in quæſt. 1.

f c. preterea. 23. diſt. cap. ſi quãdo in fi. de reſcript. c. tum ex litteris. de in integ. reſtit. c. ſentẽtiã 35. q. 9. Tiraquel. de nobil. c. 31. nu. 537.

scerimus, quòd cum hæc summa potestas fuerit Papæ diuinitus at- A
tributa, vt eo tutius, ac salubrius Christianæ Reipublicæ prospi-
ceret, ita vt nullis vinculis, aut repagulis extrinsecus esset impe-
diendus, [a] ex quibus publica vtilitas possit retardari. Idcirco feren-
dum non esse dicimus, vt quoties consiliorum petitio possit eius
finem, aut studium iuuandæ Reipublicæ perturbare, ille tunc istis
consilijs exquirendis sit subiectus. Exempli causa, quando eius-
modi negotium verteretur, quod secreto admodum esset tractan-
dum propter insigne aliquod periculum, quod immineret, si res de-
tegeretur: ac veluti etiam, si negotium illud nullam moram pate-
retur, nec tempus daretur Consistorium conuocandi, aut singu- B
lorum Cardinalium, vel aliorum prudentum consilia exquirendi;
siue si qui alij casus similes emergerent, quibus Papa boni publici
causa suaderetur, ne Consistorium conuocaret, aut alios rerum vsu,
ac iudicio præstantes accerseret.

a c. nemini. 17. q. 4. cap. sta Dominus 19. distin.

At vero vbi nulla esset suspicio, aliquid incommodi ex hac
consiliorum petitione in publicam rem redundare posse, nulla
tunc subesse ratio videtur, cur ille non debeat, ac teneatur pruden-
tum aliquorum sententias, &, vt moris est, Cardinalium explorare,
cum hæc consilia non in detrimentum, sed in præsidium, ac ro-
bur Pontificiæ dignitatis fuerint instituta: quod autem prodesse po- C
test, minimeq. nocere, euidens est a sapientibus viris semper am-
plectendum esse.

Hoc igitur casu, quando nullum prorsus rebus publicis in-
commodum sequi possit, quòd tunc Papa, licet plenitudinem po-
testatis velit exercere, teneatur tamen consilium in rebus arduis
requirere, adeo rationi, necessitati, publicoq. bono consentaneum
multis esse videtur, [b] vt hoc non tantum cum generali iuris natu-
ralis, & gentium obligatione coniunctum esse, sed etiam a iuris di-
uini, nobis veteri, ac noua lege positi primordijs quodam modo
pendere existimarint. Quod quoniam nimis nouum, atque inso- D
lens aliquorum auribus videri posset, audientibus Papam ple-
nitudine auctoritatis vtentem, adhuc tamen compelli
ad aliorum consilia confugere: ideo paulo dili-
gentius tractandum censuimus, vt saltem
ceteri, auditis vtrimque rationibus,
possint de re tota certius pro-
nunciare.

b Lud. Rom. ser. vlt. post cōs. nu. 12. & 18. Alex. cōs. 224. in 6. Host. c. ad liberãdum. de Iudæis. Bald. l. cum multa. C. de bon. quæ lib. Alphōs. de Sot. in trac. de Cardin. q. 15. & 16. & in comment. Conc. Cōstantien. verb. (cum summo Pōtifici.) & in verb. (collaterales.) & in verb. (maiorem partem.)

ARTI-

A

ARTICVLVS V.

An a iure diuino deducatur, Papam ad petenda consilia teneri.

QVAPROPTER de iuris diuini obligatione primum agentes, illud præfamur, videri aliquibus nullum ex sacris litteris locum existere, quo Papæ præcipiatur, vt in rebus decernendis aliorum consilium adhibere cogatur; immo cum hæc
B necessitas petendi consilij nullis Regibus, Principibus, Magistratibus, Iudicibus, alijsve huiusmodi præstantibus viris iniuncta esse reperiatur, nec vmquam auditum fuerit, eorum sanctiones, decreta, & deliberationes hoc nomine damnari, quòd scilicet non præcedente aliorum consilio habita fuerint, durum videtur, Papam, qui omnium eximius, sanctissimus, & sapientissimus est, his cancellis circumscribi, atque angustijs concludi.

VERVM quoniam, vt in Ethicis dicitur,[a] non in omni re est certa eadem demonstratio quærenda, sed sufficiunt probabilia interdum in quibusdam argumenta,[b] ideo in hac materia paulo ob-
C scuriore minime prætermittendum putauimus, quin ad pleniorem eius excussionem, aliorum etiam, qui ab his diuersum responderunt, sententiam referremus.

a *Ethic. 1. c. 3 & 7.*
b *S. Tho. 2. 2. q. 70. art. 2. in corp.*

NON enim defuerunt qui tradiderint ex iure diuino scripto deduci posse, Papam in rebus arduis debere prudentum virorum consilia explorare: quo posito, id sequi ex eodem iure dixerunt, primum locum in his inter ceteros sapientes Cardinalibus esse deferendum.

PRIMVM illud ex varijs sacrarum litterarum auctoritatibus ostendi dixerunt, quibus omnes homines, nemine excepto, ad con-
D silia capienda monentur, & excitantur, quale illud est: *Fili sine consilio nihil facias.*[c] Et illud: *Erit salus, vbi multa consilia sunt.*[d] Et: *Qui agunt omnia cum consilio, reguntur sapientia.*[e] Et: *Ini consilium, coge concilium.*[f] Et: *Consilium semper a sapiente perquire.*[g] Et alia huiusmodi, quæ vniuerse ad omnes pertinent, etiam summos Principes, & Magistratus, vt aliàs ostendimus.[h] Quod & pluribus exemplis suaderi tradunt, adducentes primum Moysen, qui facie ad faciem cum Domino loquebatur, & tamen consiliũ Ietro libenter auscultabat.[i] Et Salomonem omnium sapientissimum, qui Deum enixe rogabat: *Domine da mihi cor docile, vt sciam iudicare populum meum, & discernere inter bonum, & malum.*[k]

c *Eccli. 32.*
d *Prou. 11. & 24.*
e *Prou. 13.*
f *Isaia 16.*
g *Tob. 4.*
h *Supra in 2. quæst.*
i *Exo. 18.*
k *2. Reg. 3.*

(Quod verbum docilitatis ad audienda maxime consilia pertinet.)[a] A
Et sanctum Chrysostomum ex beati Apostoli verbis, cum dixit: *Quis consiliarius eius fuit?*[b] colligentem hoc de vno tantum omnipotente Deo scriptum fuisse, *Cum reliqui omnes, quotquot sunt, aliorum consilio egeant.*[c] Et denique memorabile illud Christi Saluatoris nostri, cuius Vicarius est Papa, exemplum recensentes, qui cum nullius colloquio, seu collationibus, aut dissertationibus indigeret, interdum tamen aliquos ex Apostolis consulebat quid esset facturus, quemadmodum cum dixit ad Philippum: *Vnde ememus panes?*[d] aliquando eos procul abducebat, vt ab omni solicitudine liberi, prout sanctus Chrysostomus ait,[e] non dubitarent aperte dicere quid sen- B
tirent, & non de sua ipsorum tantum, sed etiam de aliorum sententia eos interrogabat dicens: *Quem dicunt homines esse filium hominis, & vos quem me esse dicitis?*[f] non quòd hinc eum ab illis consilium quæsisse dicant, sed vt eos admoneret decere maxime, teneriq. aliquando ipsos etiam Principes tametsi sapientia præstent, nihilominus ad illius imitationem selectos plures bonos, prudentes, ac veraces viros habere, a quibus quandoque sciscitari studeant, quid de ijs homines sentiant, quid ad populorum salutem aptius ab illis fieri posse iudicetur, quidve præcipue in eorum administratione a Christi fidelibus desideretur. C

SECVNDVM vero ex recepta illa a permultis grauissimis, clarissimisq. Doctoribus sententia probari aiunt, affirmantibus hoc consulendi in Ecclesia Dei munus, quod hodie Cardinalibus tribuitur, veteri diuino iure institutum fuisse,[g] figuratiue saltem, vt aiunt: ac nostri temporis Cardinales, tunc prænunciatos fuisse,[h] quamuis quo ad nomen, & quo ad aliquid, siue per accidens, eorum institutio dicatur esse de iure canonico positiuo,[i] quod & in Libro Ceremoniali significatum fuit.[k]

VERVM quoniam hæc opinio, quòd Cardinales diuino iure fuerint instituti, ab alijs acerrime impugnatur, contendentibus eorun- D
dem dignitatem, ministerium, ac functionem nonnisi multo post Christi Domini nostri tempora proditam, vsq. receptam fuisse:[l] ideo omissa hac controuersia, dicunt illi negari saltem non posse, quin amplissima summi Pontificatus administratio, semper adiutoribus, & operarijs indiguerit, & ideo antiquissimis vsque temporibus aliquos habuerit peculiares ipse summus Pontifex auxiliarios, qui illi assiduo adsisterent, & eum opera, & consilio suo adiuuarent, quocumque nomine tunc hi appellarentur,[m] qui tamen deinde proprio vocabulo Cardinales semper nuncupati fuerunt.[n]

a S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 3. 4.
b Rom. 11.
c S. Chrysost. homil. ad Roman. 19.
d Ioan. 6.
e S. Chrysost. homil. 55. in Matt. in prin.
f Matt. 16.
g Martin. Lauden. de Card. q. 26. & 34. direct. elect. c. 35. par. 2. num. 7. Barb. de præst. Cardin. in 1 q. Card. Alban. q. 5. Host. c. 2. de cler. non resid. Lãcel. Corrad. in lib. templum omnium Iud. lib. 2. c. 2. §. 1. cum alijs, arg. c. per venerabile qui filij sint legit. vbi Abb. nu. 20. & Præpos. n. 142. & Num. c. 16.
h Spec. tit. de legat. §. sequitur. Gondisf. de Card. q. 1. & 2 Turrecr. lib. 1. de eccles. c. 83.
i Ioã. Brunel. Aurelian. tractat. de dignit. & pot. leg. concl. 3. 4. & seq.
k lib. 1. cerim. sect. 8. c. 6.
l Sot. in 4 sen. distin. 24. q. 2. art. 4.
m Ioan. Ant. Delphin. lib. de Eccles. 2. tit. de Card. concl. 9.
n c. præsul. 2. q. 5. c. pastoralis. 7. q. 1. c. in nomine Domini. 23. dist.

Ex

A Ex quo illud ſequi aiunt, quòd ſi diuino iure monetur Papa paſcere oues Chriſti, non quomodocumque, ſed ſanctè, & vtiliter: hinc etiam intelligi eum coniunctim moneri ad res arduas pro Eccleſiæ, & gregis ſalute conſultandas cum viris rerum peritia, ingenij acumine, ac virtutis integritate præſtantibus, inter quos Cardinales iure optimo ſemper præcellere habiti fuerunt, cum ad hoc ipſum conſulendi munus potiſſimum delecti, & longo vſu exercitati dignoſcantur. Quamobrem, ſicuti ridendus eſſet qui in morbis corporis alios quàm medicos accerſeret: aut in nauigatione, alios quàm remiges, & nautas: aut in colendo agro, alios quàm agricolas: ſiue in B conſtruendo ædificio, alios quàm architectos adhiberet, cum vetus ſit dictum, ad peritos in arte recurrendum eſſe: ſic in conſilijs petendis abſurdum eſſet eos omnino prætermitti, qui hoc munus profitentur: quandoquidem Cardinales, prout in monumentis legimus, valde præcellunt alios Conſiliarios, cum ipſi ita ſint Conſiliarij, vt ſint membra ſummi Pontificis, & portio huius ſacroſanctæ Reipublicæ. Ipſi eligunt Principem, ille ex eorum corpore eligitur: [a] Ipſi in Eccleſia vniuerſali, in ordine hierarchico primarium locum obtinent: ijdem præcipui in Eccleſia Romana ſublimiori quodam modo de rebus communibus conſulunt, quàm ceteri conſiliarij.

C Item perpetui ſunt, & inſtar Apoſtolorum adſiſtentium Chriſto Domino, adſunt & ipſi Papæ eius Vicario, illiusq. ſunt coadiutores, & cooperarij, ac in ſumma, rerum publicarum peritiſſimi, prudentiſſimi, atque virtutibus omnibus ornatiſſimi publice habentur. [b] Cum igitur dicunt, eos a Papa in conſilium adhibendos, non negant, ſi ita ei libeat, quin poſſit arbitratu ſuo alios etiam extra hunc ordinem ſibi priuatim adſciſcere, dum tamen ſuus quoque Cardinalibus locus relinquatur, ac more veteri in Conſiſtorio de rebus arduis conſulantur, atque alibi etiam ipſe eos nunc ſeorſum, nunc in Congregationibus, quomodo, & quoties ei videbi- D tur, audiat: alioquin ſi cum ijs res graues non communicarentur, irrita fere, & inanis eorum poſſet euadere inſtitutio: quod magnum rebus publicis afferret detrimentum.

Haec in ſumma ea ſunt, quæ in hanc partem præcipue proponi ſolent, quibus non refragari aiunt quod primo loco obijciebatur. Nam interpretantur ipſi ſacræ legis verba ad ipſum quoque Papam, a quo ceteri exemplum ſumere debent, pertinere, proindeq. & Cardinales licet non expreſſim, ex decenti tamen quadam conſequentia ibidem includi, vt ſupra explicatum eſt.

Ad illud quoque, quod ſecundo loco de Regibus, & Principibus dedu-

a Lud. Rom. ferm. vlt. poſt conſil. nu. 18. & in Bull. Sixti V. de Card.

b S.Tho. 2. 2. q. 7c art. 2. ad 3. vbi Caietan. & Caiet. in 2. 2. q 185. ar. 5. verſ & ſi rurſus.

deducebatur, respondere solent, non adeo arcte hanc obligatio- A
nem petendi consilij accipiendam esse, vt, ea prætermissa, actus nullus, atque irritus reddatur: quod in articulo septimo declarabitur. Verum & Reges in rebus arduis, si sine causa consilium prætermittant, culpa non carere contendunt: immo Principes ipsos, quo maiora tractant, eo maiori periculo expositos esse, & ideo maiore insignium virorum consilio indigere censent:[a] nam præclara est illa sententia, *Omnia Regna, Ciuitates, Nationes, vsque eo prosperum imperium habuerunt, dum apud eos vera consilia valuere. Vbicumque autem gratia, timor, voluptas, ea corrupere, post paulo imminutæ opes, deinde ademptum imperium, postremo seruitus imposita est.*[b] Vnde sapientes Principes exemplo Apellis, qui clam obser- B
uabat quid alij dicerent, legimus adeo audiendis aliorum iudicijs delectatos fuisse, vt mutata interdum veste in medio foro, atque inter hominum circulos versarentur. Hodieq. in Libro Pontificali cautum legimus,[c] quòd Rex coronandus facit professionem in manibus Metropolitani, & dicit inter cetera, quòd seruabit legem, iustitiam, & ministrabit pacem Ecclesiæ Dei, populoq. sibi subiecto, sicut in consilio fidelium suorum melius poterit inuenire.

a Andr. Iser. in rub. Hic ergo finit lex. nu. 6. & sequ. Afflict. in constit. Regn. lib. 1. rubric. 45. incip. (vt vniuersis) nu. 58. & seq.

b Salust. in 2. orat. ad Cæsarem.

c In rubr. de benedict. & coronat. Regis. fol. 88.

Vnde hoc amplius de ipso summo Pontifice addunt, quòd, cum illius auctoritas sit a iure diuino, habere etiam debet suos proprios modos, quibus regitur, quosq. decet longe perfectiores esse ceteris C
omnibus secularium Principum moribus, & institutis, qui humana tantum, & a maioribus immediate accepta funguntur potestate.

Quare nihil de summa, & plenissima potestate Papæ detrahi dicunt, tametsi multa illius administrationi adminicula fuisse adiecta asserunt, quibus eius amplitudo fulciatur, ne in illius vsu ac ministerio labatur: nam his potius illius præstantiam, ac dignitatem magis roborari, atque muniri contendunt, præsertim si quo ad executionem consideretur, sicuti dici solet, Deum non posse peccare, non mentiri, non fallere: hæc enim maiorem indicant illius tum perfectionem cum summa potentia coniunctam, tum in D
bono immobilitatem.[d]

d S. Tho. in 1. p. q. 25. art. 3.

Qvae quidem omnia ad hunc articulum pertinentia sic a nobis relata fuerunt, vt plenius Lectori satisfieret, si hæc sparsim tantum apud Doctores diffusa, hic vno aspectu collecta inueniret, non vt de his quidquam nos pro tenui facultate nostra statuamus, sed vt ea potius maturiori sapientum iudicio, ac sanctæ Matris Ecclesiæ auctoritati diffinienda relinquamus.

ARTI-

A

ARTICVLVS VI.

An iure naturali, & gentium ad idem obstrictum esse, demonstretur.

NVNC iure etiam diuino positiuo seposito, ostendendum est, Papam tum proprio rationis munere, tum iure naturali, & gentium ad petenda hæc consilia obstrictum esse. Quod inde deducitur: Primum, quia, cum ad veram administrandæ Rei-
B publicæ rationem quattuor requirantur, Princeps, Consilium, Iudicium, & Populus: [a] vtique in vniuersali Ecclesia, quæ est Respublica omnium perfectissima, hæc maxime obseruanda sunt. Vnde sicut vnus fuit Princeps a Christo Domino institutus, beati Petri successor, qui est Papa: sic & consilium ei adesse oportuit, quod in rebus arduis, & dubijs præsto esset: [b] ideoq. ait Augustinus de Ancona, traditum esse pro forma, & Papæ, & alijs, vt negotia grauia, & ardua non nisi aliorum consilio determinent, & sic facere teneātur; [c] hoc autem consilium, cum viros probos, prudentes, & expertos in primis exigat, [d] iam ostendimus ad Cardinalium Collegium potis-
C simum pertinere: qui tamquam Senatus Ecclesiæ priscis vsque temporibus semper habitus fuit. [e]

PRAETEREA tenetur Papa naturali obligatione, ac iuris gentium ad promissiones suas seruandas, quamdiu sanctæ & iustæ sunt, inter quas hæc præcipue numerari solet, vt res arduas cum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus de more communicet. Nam in primis extat vetus formula professionis fidei summorum Pontificum, quæ legitur in collectione Canonum Cardinalis Deusdedit, & in Libro Diurno Bibliothecæ Vaticanæ, cuius libri, [f] & professionis fidei, ab alijs auctoribus fit mentio. [g] In ea autem hæc inter
D cetera leguntur verba: *Si qua vero emerserint contra canonicam disciplinam, ego cum filiorum meorum S. R. E. Cardinalium consilio, directione, & rememoratione ministerium meum geram, & emendare curabo.* Quæ quidem formula latius etiam extensa a Bonifacio VIII. seruata fuisse in eadem Bibliotheca Vaticana comperitur. Quinimmo hoc ipsum institutum res cum Cardinalibus communicandi, omnibus Pontificibus continuatum fuisse, docet Liber Ceremonialis, siue rituum Ecclesiasticorum S. R. E. in quo scriptum est, Cardinalium Collegium diuina inspiratione institutum fuisse, cum quo Pontifex omnia ardua Ecclesiæ negotia explicaret, & quos consiliarios Romanæ Ecclesiæ, coadiu-

a Arist. 3. polit. c. 1. Aegid. de regim. prin. 2. par. 3. lib. cap. 1.

b Aegid. d. li. 3. c. 16. & seq.

c Aug. de An con q. 74. ar. 1. ad 3.

d Arist. in 6. Ethic. cap. 11.

e c. Ecclesia. 16. q. 2. Innoc. Abb. c. cū te. de re iud.

f Iuo in decre. 4. par. c. 132. & apud Grat. c. sancta. dist. 16. cū annot. sub Greg. xiij.

g Epit. Ant. Aug. lib. 6. c. 39. fol. 434.

coadiutoresq. haberet.[a] Indeq. recenset varijs in locis huius moris A
obseruationẽ, veluti cum agitur de canonizatione alicuius Sancti,[b] nam inquit, quòd exquirit Pontifex sigillatim a quolibet suam in ea re sententiam: & cum omnes dixerint, agit gratias eis de bono consilio, & in forma protestationis dicit: *De fratrum nostrorum consilio decernimus, & diffinimus.*[c] Item cum de creatione Cardinalium agitur, idem repetitur, quòd scilicet Cardinalium vota exquiruntur: & si sunt infirmi per certos Cardinales in eorum domibus sententiæ explorantur.[d] Et cum agitur de claudendo, seu aperiendo ore nouis Cardinalibus: de creandis Episcopis Cardinalibus: de eligendo Legato Apostolico: de dando pallio Archiepiscopali: & sic alijs B
multis in locis idem replicatur. Ex quibus colligitur, generalem, & inueteratum in Ecclesia esse summorum Pontificum morem in arduis quibuslibet negotijs ipsos Cardinales consulendi.[e]

HINC inferimus, quando nouus Papa creatur, tametsi nihil tunc verbis expressim promitteret, nihilominus ex suscepti officij natura, tacite illum quasi contrahere intelligi cum sede Apostolica, se instituta illa, & consuetudines, & veteres ritus, qui fideli populo, ac sanctæ Ecclesiæ vsui, & gubernationi rectæ necessarij esse possunt, & a prædecessoribus sanctè obseruata, constanter, fideliterq. etiam obseruaturum.[f] Hincq. obligari illum etiam secundum plenitudi- C
nem suæ potestatis dicimus ad ardua consultanda non vinculo aliquo legis humanæ, cùi ipse quoad vim coactiuam non subijcitur, sed propter hanc ipsam officij Apostolici acceptationem, quæ sicuti varias obligationes secum eo ipso trahit, quæ verbis nullis exprimuntur, quemadmodum quòd debeat vniuersum populum verbo, & exemplo pascere, super omnibus vigilare, atque Ecclesiam sanctè, & salubriter administrare: sic etiam modum consuetum ista faciendi tacite includit,[g] nempe eum, qui semper a maioribus seruatus fuit, & recta, ac legitima Ecclesiæ totius gubernandæ ratio postulat, vt scilicet quando ardua sunt negotia, ea cum Cardina- D
lium Collegio communicentur: sicuti qui beneficium sibi collatum acceptat, videtur per quasi contractum se obligare ad debitam illius administrationem.[h]

QVIBVS sic positis nihil obstare videtur quod primo loco obijciebatur[i] de plenitudine potestatis Pontificiæ. Nam huiusmodi auctoritas, quæ etiam potentia absoluta a quibusdam vocatur, licet illum a vinculis legis humanæ eximat, non tamen eum soluit a iuris naturalis, aut gentium præscriptione,[k] cum hæc iura dicantur immutabilia, omnesq. quotquot sunt homines, & Principes etiam

a *Lib. cerem. cap. 3.*
b *lib. 1. sect. 6. cap. 1.*
c *lib. 1. sect. 6. c. 2. & seq.*
d *sect. 8. c. 4.*
e *lib. 1. ceremon. sect. 9. c. 3 in fi.*
f *Abb. c. officium. de offic. Archid. & in c. custos de offi. cust. & Host. in sum. de offi. cust. nu. 2.*
g *Arg. l. cum quid si cer. pet.*
h *Card. Zabarel. consil. 147. alias 152. Fel. c. quæ in Ecclesiarum. de constit. nu. 42.*
i *Supra in artic. 4. in princ.*
k *Spe de lega. §. nunc ostendendum. vers. 18. nu. 14. Vasqu. lib. 1. contron. c. 26. nu. 12. 14. & sequ. Crot. cõs. 184. in 2.*

A etiam ipſos comprehendant, [a] qui cum ſint ad imaginem, & ſimilitudinem Dei facti, ſunt neceſſario & ipſi rationi, atque æquitati ſubiecti, vt Doctores declarant, [b] alioquin eiuſmodi poteſtas, quæ rationi ſubiecta non eſſet, iniuria potius, & ſumma violentia, ac barbarica quædam iuriſdictio eſſet appellanda, quæ Chriſtiano Principi non congruit, [c] nedum ſupremo omnium Antiſtiti ſit tribuenda.

NON obſtat quod ſecundo loco de Capitulis Conclauis adferebatur. Nam reſpondemus ex hoc argumento contrarium potius colligi, ſiquidem conuentionibus illis Papam non adſtringi, Do- B ctores aiunt, ſi quando ex huiuſmodi eſſent (quod facile credendum non eſt) quæ auctoritatem Pontificiam ad bonum publicum inſtitutam, poſſent auertere, aut impedire, quod minime licet. [d] At vbi nihil inde poſſet publica vtilitas lædi, aut perturbari, quin potius adiuuari, tunc nihil obſtat, cur priuatis illis conuentionibus, quatenus æquæ, honeſtæq. ſint, Papa perinde ac ceteri obligetur. [e] Cum igitur in re noſtra id tamquam firmum proponatur, ex his conſilijs a Papa petitis, nihil prorſus publicum ius aut lædi, aut interturbari poſſe, iam ſequitur eum illis exquirendis minime ſolutum eſſe, cum hoc ad officium eius, itemq. ad exemplum, ædifica- C tionemq. aliorum, atque ad ſalubrem paſcendi rationem plurimum pertineat.

AD tertium etiam reſpondetur, agi a nobis in præſenti rationibus potius, quàm priuatis auctoritatibus; ideo in primis eas ſpectandas eſſe, non quid vnus, vel alter ſenſerit. Addimus tamen, quòd ſi eorundem Doctorum ſententia bene expendatur, nihil fortaſſe ab hac parte diſcrepare reperietur; ſicuti enim duplex debitum inuenitur, alterum legale, quod omiſſum, lege punitur: alterum morale, quod in foro exteriori non aſtringit, ſed tamen peccatum aliquando eſt, quia præter morem eſt: [f] ſic & duplex in legibus ſer- D uandis neceſſitas conſideratur, altera, quæ coactiua: altera, quæ directiua vocatur. [g] Vnde Doctores de coactiua, quæ extrinſeca eſt, ſenſiſſe videntur: nos de directiua, quæ eſt intrinſeca, loquimur: [h] illi de ea, cuius forma non ſeruata actus redditur nullus: & ideo Papam illi ſubiectum non eſſe merito reſponderunt: nos de ea, qua omiſſa, non ideo actus vitiatur: illi de ea, quæ in foro etiam exteriore: nos de ea, quæ in foro tantum conſcientiæ obſtringit, prout infra latius probabitur. [i] Quapropter cum Papam dicimus obligatione teneri, vt ardua de more cum Cardinalibus communicet, de hac loquimur, quæ interior eſt, & a lege æterna deriuatur, atque

vni

a Felin. c. 1. de conſtit. nu. 31. in 5. declar. & num. 34.

b Fortun. in l. Gallus. §. & qd ſi tantum. col. 140. verſ. (dicebat Baldus) ff. de lib. & poſth. Couar. in epit. de matrimon. tit. 6. §. 9. n. 10.

c Couar. lib. 3. variar. reſolut. c. 6. num. 8. & ſequ.

d Iacobac. de conc. lib. 7. art. 5. nu. 165. Barbac. conſ. 1. nu. 30. & ſequ.

e Dec. cõſ. 151. nu. 10. Anchoran. conſ. 281. & colligitur ex deciſ. Rota corã Chiſſam die 14. Iuny 1560.

f S. Tho. 2. 2. q. 102. ar. 2. ad 2. vbi Caietan. & Viguer. in ſum. de virtute iuſt. §. 5.

g S. Tho. 1. 2. q. 96. art. 5.

h Felin. c. 1. de conſtit. nu. 25.

i infra ead. q. art. ſequ.

vni tantum Deo se ipsam prodit, [a] quæ etiam necessitas suppositionis dici potest, siquidem Papa ipse acceptando hanc dignitatem, tacite se his conditionibus deuinxisse videtur; vnde obligatio hæc non ab alijs, sed a semetipso proficiscitur, qui sponte sua acceptauit munus illud cum oneribus illi annexis: & ideo non proprie coactio, sed voluntaria potius muneris susceptio nominanda est. A

ARTICVLVS LVII.

Posito quòd teneatur consilium requirere in arduis: An si non requirat, actus ab eo gestus reddatur nullus. B

HIs sic vt supra traditis, & expositis, quæ tum iure, tum summa æquitate dictante facile defendi posse videntur, exurgit nunc alia difficultas necessario explicanda, an quod dicitur, teneri Papam in arduis Cardinalium sententias explorare, in foro tantum interiori admittatur; ita vt si Papa sine causa eas explorare prætermittat, culpæ reus apud Deum constituatur, ceterum actus ipse ab eo gestus in foro exteriore subsistat: an vero talis omissio generaliter etiam in foro exteriore effectum operetur, ita vt actus ipse nullus, inualidusq. omnino censeatur. C

NON defuerunt enim olim aliqui, qui totum hunc actum irritum plane reddi opinati sunt, varijs adducti rationibus. Primo ex præsumpta mente Papæ, quippe qui non seruans consuetum ordinem, & quem ipsemet sibi quodam modo initio præscripsit, censetur potius eo animo fuisse, vt huiusmodi actus ab alijs ratus non haberetur. [b] Secundo, cum substantia facti hoc casu potuisset immutari, quia ex vnius consiliarij sententia Papa a priore proposito potuisset discedere; [c] idcirco dixerunt hi, hanc consiliorum petitionem inter graues sollemnitates censeri, quæ si negligatur, tunc D actum nullum, atque inualidum effici. [d] Tertio subdunt, quòd etiam Doctores, qui negant consilium Cardinalium esse Papæ necessarium, eosdem tamen vnanimes affirmare illud de honestate adhibendum esse, [e] ex quo inferri aiunt, quòd cum Honestas, & iustitia æquiparentur, pariaq. sint aliquid fieri contra iustitiam, vel contra honestatem, [f] & illud, quod non est honestum, vel in quo versatur peccatum, aut est contra bonos mores, dicatur non posse fieri; [g] vnde leges decernunt spectandum esse non quod licet, sed quod honestum est, [h] & alia huiusmodi: propterea concludere volunt actus

huius-

a Caietan. in d.q.96. artic. 5. vers. ad hoc dubium.

b Arg. l. si quis in prin. de leg. 3

c l. si in tres. de arbitr.

d Bart. l. 1. §. si plures. de exercit. nu. 3. Ioan. And. c. non est. de cōsuet. in 6. & in addit. ad Spec. tit. de requisit. cōs. §. 1. vers. ut autem. Abb. c. cum in veteri. de elect. nu. 12.

e Iacobac. in tract. de conc. ar. 5. lib. 7. Fel. Dec. in rub. de constit. glo. c. ad Apostolicæ. de re iud. in 6. & in c. fundamēta. §. decet. de elect. in 6.

f c. erit autē. 4. dist. vbi Glo. Archid. & Gemin.

g l. non aliter. de vsu, & habi. l. nepos Proculo. de verb. signif. l. filius. de condit. instit. c. faciat homo 22. q. 2. cū Glo.

h l. non omne. de reg. iur.

A huiuſmodi a Papa non requiſitis Cardinalium conſilijs tamquam aduerſus ius, & æquum, atque honeſtum, geſtos, irritos euadere.

VERVM abſit, vt noſtrum vmquam intellectũ occupet tam fallax opinio, quæ ſummam Papæ poteſtatem labefactat: primatum illius debilitat: eminentiſſimã eius poteſtatem legibus humanis ſubijcit: ac denique diuinam auctoritatẽ cum ſæculari confundit. Nam cum abrogatio, atque extinctio actus illius, qui geſtus eſt, dicatur pœna iure poſitiuo impoſita, ſæpius diximus Papam non ſubeſſe huic iuri, quo ad vim coactiuam: & ideo non teneri pœna, quæ inde oritur, ſiquidẽ regula eſt apud Doctores, quòd in auditorio Principis quando
B poteſtatis plenitudinem exercet, nullitati locus eſſe non ſolet, [a] quoniam hoc ad iudiciale forũ pertinet, cui Papa minime eſt ſubiectus.

ACCEDIT, quòd cum actum infirmare, atque irritum reddere pendeat a vi, quæ coactiua dicitur, Papa nulli huiuſmodi poteſtati ſubijcitur, quæ illum neceſſario cogat, immo nec ipſemet aduerſus ſeipſum huiuſmodi vim poteſt exercere, vt ſancti Doctores declarãt. [b]

NON obſtat ergo primum, quod dicebatur, Papam ipſum præſumi voluiſſe hunc actum non valere. Nam, cum ad eum explicandum magna cum deliberatione plenitudinem poteſtatis exercens acceſſerit, præſumitur potius contraria omnia, ſi quæ obſta-
C rent, de medio tollere voluiſſe.

NON obſtat ſecundum, quòd grauis, & neceſſaria ſollemnitas prætermiſſa infirmet actum: nam iure ciuili, & ex legum humanarum ratione hæc poſſunt admitti. Verum, cum hic poteſtatem quandam legum omnium vincula ſuperantem, ijsq. minime adſtrictam conſideremus, non eſt cur ex illis argumentemur, quæ valde inferiora ſunt, & longe ab ijs, de quibus agimus, diuerſa, cum, vt dici ſolet, ex diuerſis non fiat illatio.

NON obſtat tertium, quod de honeſtate dicebatur: nam non negatur decere id maxime Papam, ſed non hinc ſequitur, quòd ſi
D omittatur ab eo conſiliorum petitio, inde res ab eo geſtæ infirmentur: aliud enim eſt actum dici poſſe iniuſtum, & aliud nullum: ſicuti ſententia alia eſt iniuſta, & alia nulla: & teſtamentum aliud iniuſtum, aliud irritum: & excommunicatio alia nulla, alia iniqua. [c] Siquidem nullum id dici ſolet, quod eſt aduerſus formam ſubſtantialem legis: iniuſtum vero, quod in alijs rebus peccat. [d] Admittunt igitur Doctores, Papam poſſe, neglectis huiuſmodi conſilijs, ſe culpabilem Deo in foro interiori reddere, verum non ideo pœnæ vlli exteriori ſubijciendum dicunt, qualis eſſet ſi huiuſmodi actus nullus, & inualidus pronunciaretur. [e]

a Felin. c. ad petitionem. de accuſ. nu. 2. & cap. in cauſis. col. 1. & 2. de re iudic. Vant. de nullit. tit. an quolibet. nu. 7. & ſequ.

b S. Tho. 1. 2. q. 96. art. 5. vbi Caiet. late.

c Papiẽ. in tit. form. ſent. diſ. nu. 10. Conar. in c. alma mater. in 1. par. §. 7. nu. 5. de ſentẽ. excom. in 6.

d l. non dubiũ vbi Bal. & Iaſ. nu. 22. C. de legib. Abb. conſ. 66. in 2. Nauarr. in Manual. c. 27. n. 3.

a Guido Papa q. 153. Syluest. verb. Papa. q. 15. Caiet. 2. 2. q. 88. art. 12.

D ARTI-

ARTICVLVS VIII.

A

An Papa, quando requirit consilium, quod ei bonum, & salutare proponitur, teneatur illud sequi.

POSTREMO ad pleniorem quæstionis propositæ tractationem, illud examinandum superest, quod plerisque negotium non leue solet exhibere. An, sicut Papa tenetur Cardinalium consilia scrutari, ita ab eis data, si salutaria sint, teneatur sequi. Nam cum tritum illud sit, & a nobis sæpe dictum, teneri Papam consilium Cardinalium in arduis exquirere, non tamen illud B sequi, durum hoc multis, & plane repugnans prima facie videtur, cum finis petendi consilij ille sit, vt inde quis melius instruatur, & veritas ei plenius aperiatur: quem vtique finem assequi ille nequit, qui consilia data respuit. Quare sicuti exempli causa, ridiculum esset, si diceremus eum, qui fame premitur, teneri quo tempore cibo indiget, petere eleemosynam, atque eundem minime teneri vltro sibi oblatam accipere; sic, cum consilium sit spiritualis eleemosynæ genus, si Princeps in rebus arduis, & quo tempore publica res subsidio eget, adstringitur Senatum conuocare, & sententias explorare, cur non magis debet bona, salutariaq. consilia sibi propo- C sita sequi, atque amplecti? Nam, vt dici solet, propter quod vnumquodque tale, & illud magis: [a] & cum media obligare non soleant, nisi propter finem, petamusq. eo animo vt acceptemus, & sequamur, vtique absurdum nimis videtur, cogi aliquem ad petendum, liberari autem ab acceptando.

[a] *Auth. multo magis. C. de sacrosan. Eccl. Arist. 1. poster. contex. 5.*

VERVM, si res ordine, atque exacte expendatur, cessabit omnis difficultas. Notum siquidem est, quòd sicuti duplex forum, siue tribunal a Doctoribus consideratur, quorum alterum interius, alterum exterius ab ijs appellatur: sic quasdã etiam res esse, quæ vtrique foro communes esse censentur: quasdam, quæ vni tantum eorum conue- D niunt. [b] In re igitur proposita duo sunt actus: alter est petendi consilij: alter est acceptandi. Petitio consilij, vbi de rebus arduis, ac dubijs deliberandis agitur, in foro conscientiæ Principi etiam dicitur esse necessaria, quoniam cum illius animus perplexus reperiatur, nec quid Reipublicæ vtilius sit futurum, satis ei constet, dictat illi interior instinctus, humanaq. ratio, optimum, & saluberrimum, immo necessarium esse antea inquirere diligenter quid sit eligendum, atque in eo prudentium virorum consilia, & sententias, priusquàm aliquid diffiniat, audire; [c] siquidem cum hoc nocere nihil possit, & maxime prodesse

[b] *Innoc. Butr. & Abb. c. quia plerique. nu. 7. 19. & sequ. de immun. Eccl.*

[c] *S. Tho. 1. 2. q. 14. art. 1. in corp.*

A deſſe, dubium nihil eſt id fieri maxime debere, [a] cum & Deus iubeat, vt ordinate omnia fiant, [b] & leges pariter humanæ, vt omnia debitis medijs perágantur. [c] At vero vbi de ſequendis conſilijs agitur, tunc diuerſa eſt ratio fori exterioris, ac interioris. Nam ſi quæramus in exteriori foro, quæ ſit ratio communis opinionis, qua affirmatur, nõ teneri Principem, qui conſilium petit, illud etiam ſequi; inueniemus non eam eſſe, quã aliqui putant: quòd ſcilicet fauori ſuo quilibet poteſt renunciare: [d] ea enim in rebus priuatis, & proprijs locũ habet, in quibus vnuſquiſque eſt moderator, & arbiter. [e] Verum, cum nos de rebus publicis agamus, ſecus eſſe agnoſcemus, [f] quarum vtilitati ſeruire & Princeps ipſe tenetur, quãdo, vt ſæpe diximus, Rex propter B Regnum, non Regnum propter Regem fuit inſtitutum. Quapropter veram eſſe rationem illam comperiemus, quòd in rebus huiuſmodi exterioribus, & politicis, Princeps eſt tamquã ſuprema cauſa, qui omnia iudicat, & a nemine iudicatur: ideo non debet ab extrinſecis, & inferioribus cauſis pẽdere, & illis alligatus eſſe vi quadã neceſſariò cogente: ſed in manu eius eſt poſitum, tamquam clauum tenentis, quẽ ſibi tutiorẽ curſum prudẽtia ſua legibus munita ſuaſerit, intrepide tenere.

a l.2.§.1.ff.ſolut. matrim.
b Cant.2.& Rom. 13.
c l.1.ff.de alb. ſcriben. l. gradatim. ff. de muner. & honor.
d l. penult. C. de pact.
e l.in re mãd. C.mãdati l.2. in fi. ff. mandati.
f Glo. Abb. Felin.c.ſi diligẽti. de foro compe.

Nam ſi dicas ea, quæ illi proponuntur conſilia, bono publico ſalutaria eſſe, cui ille ſeruire tenetur; Reſpondetur non eſſe aliorum, C quamuis etiam ſimul omnes collecti eſſent, iudicare, & diffinire quid ſit magis vtile Reipublicæ, ſed ipſius tantũ, cui gubernacula eius ſunt commiſſa: forte enim id, quod ab alijs proponitur, non ita expediens ei videtur, aut non eo tempore, aut non eo modo: ſiquidẽ conſiliariorum eſt proponere ſolum materiam æqui, & iuſti: ſed Principis eſt quod opportunius iudicauerit, ſeligere: quemadmodum qui ligna in nemoribus cædunt, ſolam materiam miniſtrant architecto ad fabricam ſtruendam: ille vero vtilia ab inutilibus ſecernit, & quod aptius cenſuerit, ad ædificium transfert. Sic igitur in rebus difficilibus poſt explanata ab alijs conſilia, decernit Papa quid agendum: & ideo il- D lius vnius iudicio tamquam ſupremæ regulæ, & non aliorum ſtandum eſſe dicimus, alioquin ſtatus Monarchicus peruerteretur.

At vero in foro interiori ſuprema cauſa eſt Deus ipſe, qui mouet intus animum Principis, & ſuggerit cõſcientiæ illius quid ſit iuſtum, quid bonum, & ſalutare. Vnde in ſacris Litteris cor Regis dicitur in manu Domini eſſe; & propterea non debet Princeps ab eo diſcedere, alioquin grauiter peccaret, & Deo rationem reddere teneretur. [g] Quapropter dicimus cogi illum ſæpe in foro interiori hæc conſilia ſequi, non præciſe, quia ſibi ſint a maiori parte, vel ab hoc, aut ab illo, qui auctoritatis ſit, propoſita; ſed quia ipſe animo ita iudicat,

Prou. 21.
g S.Tho. 1.2. q. 96. artic. 5. ad 3.

D 2 & iu-

& iudicare tenetur, dimisso quouis priuato affectu bono communi noxio, Deo ita animum suum ducente, qui arbiter est rerum omnium. Nec nouum est, immo maxime frequens apud Doctores, vt multa sint in humanis actionibus, quæ aliter in foro pœnitentiali, aliter ex legibus iudiciarijs sunt diffinienda.[a] A

[a] Bened. Canophyl. in trac. de reg. iur. fori, & poli in 2. 6. 8. 13. 17. reg. & sequ.

Ex quibus constare potest, nihil ea obstare, quæ supra obiecta fuerunt, cũ alia ratio sit petendi, & alia sequendi consilij. Ad petendũ plurima sunt quæ vrgent: rei agẽdæ difficultas: dubius Principis animus: Senatus conuocatio: antiquissimus Consistorij vsus: Cardinalium munus: communis Doctorum ita sentientium explicatio: perpetuum Ecclesiæ institutũ: ac publica populi expectatio. At vero, B auditis consilijs, cõcludere, & diffinire quid sit ex ijs amplectendum, hoc ad solum Principem pertinet, qui non ad plures, sed ad meliores sententias respicere debet: non enim vis, & auctoritas decernendi a multitudine pendet, sed a sui tantum ipsius auctoritate, nec consilia ipse petit, vt illis stare cogatur, sed vt ex illis eligat quòd sibi aptius visum fuerit, cũ (vt dici solet) causa formalis, cur Princeps ita decernat, non ea sit, quia sic alij consuluerint, sed quia sic sibi visum fuit, adeo quòd ad consilia petenda is non accedit, vt illis adhæreat, atque alligetur,[b] sed vt sumat materiã iudicij sui dirigendi, & quod sibi æquius visum fuerit, decernendi. Quapropter, vt concludamus, finis petendi C consilij non est ea sequi cæco quodam impetu, prout argumẽta contraria innuebant, sed est, vt ex consilijs traditis Princeps ipse discernat, & dijudicet id, quod Reipublicæ vtilius esse arbitrabitur.

[b] Siluest. verb. consilium.

HAEC quoad Consistorialia negotia. Ceterum notum est, multa alia minora esse, quæ non solet Papa ad Consistorium deferre, sed in ijs inferiorum industria, & solicitudine vti. Nam cum illi totius Ecclesiæ gubernatio sit commissa, debeatq. rebus quibuscumque ad eius administrationem pertinẽtibus solerter prouidere, indiget necessario Nuncijs, Gubernatoribus, Magistratibus, Officialibus, Iudicibus, & alijs Ministris, inter quos diuersa onera partiatur. Vnde sunt hi tam- D quam minores quidam consiliarij, & adiutores in rebus ijs, quæ eorũ curæ, atque industriæ demandantur. Quemadmodum enim Moyses admonitus fuit, vt minora negotia Tribunis, & Centurionibus committeret, maiora autem ad se referrentur: sic in Ecclesiasticæ Oeconomiæ gubernatione prisco vsque instituto obseruatum semper fuit, vt grauiora cum sacro Consistorio communicarentur, leuiora ad alios deferrentur, atque ita partito proportionabiliter cum pluribus onere, Pontificia administratio commodius, sapientius, atque salubrius exerceretur.

Exo. 18.

PARS I. QVAESTIO IIII.

An Cardinales a Papa requisiti, teneantur vinculo charitatis ad consilia prompte, & syncere proferenda.

A ACCEDIMVS nunc ad illud tractandum, quod principaliter nobis est propositum: quæ scilicet sint partes dominorum Cardinalium in consilijs suis erga summum Pontificem. Quod vt clarius innotescat, declaranda in primis videtur consultationum huiusmodi origo, non quidem qua de causa, aut ad quem finem illorum munus fuerit institutum, quod aliàs attigimus, sed vt sciamus quo iure, seu obligatione eorum functio nitatur: plurimum enim interest, an quis sponte aliquid faciat, nullo necessitatis vinculo, an potius lege cogente, aut maiorum præcepto, seu alia obligatione. QVAEST. IIII.

B Nos igitur, omissis longioribus hac de re disputationibus, communem illam, & frequentiorem Doctorum regulam sequimur: qui humanas obligationes ad duo principaliter capita redegerunt, aliud charitatis, siue (quatenus ad rem propositam pertinet) morale debitum appellantes: aliud iustitiæ, aut legale debitum vocantes.[a]

QVARE quod attinet ad debitum charitatis, in memoriam reuocandum ducimus, nos scilicet de ijs negotijs principaliter disserere, quæ quando a Papa deliberanda sunt, Cardinali videntur repugnare publicæ vtilitati, & tamquam noxia Pontificiæ dignitati ab eo apprehenduntur: & tunc quærimus an charitatis vinculo obC strictus idem censeatur candide quid sentiat significare, ac periculum etiam, siquod immineat, fideliter denunciare.

[a] S. Tho. 2. 2. q. 80. art. 1. & q. 188. art. 4. ad 4. S. Antonin. par. 4. tit. 5 c. 12. §. 3. Nauar. in Manuali c. 24. nu. 18. & 21.

DVBIVM enim illud primo facere potest, quod, cum charitas sit vis quædam dilectionis, ac studium alterius iuuandi, videtur hoc ad eos potius, qui maiores alijs, aut sapientiores, seu locupletiores sunt, pertinere, quàm ad inferiores, & tenuiores erga superiores, qui illis vt plurimum non indigent, & eo minus necessarium hoc esse erga Papam, in quo culmen omnis virtutis esse censetur: immo existimari potius posse a nimia audacia illum non abesse, qui se quodam mo-

do aptum ad consulendum Principi, ac se prudentiorem illo audeat sentire. A

Secundo, non videtur ratio, cur Cardinales teneantur magis adiuuare Papam in consilijs dandis, quàm alios Principes Christianos, quando peterent: nam, cum charitatis obiectum sit Deus, & ratio diligendi proximum ex charitate vna sit, videlicet propter Deum, sequi videtur, hanc charitatem omnibus, qui Christiani sunt, æque deberi, & consequenter omnibus petentibus consilia esse impertienda, quia omnes æque sunt filij Dei.

Tertio, non videtur pariter ratio, cur hanc consilij dandi necessitatem potius imponamus Cardinalibus, quàm alijs, qui sunt B consanguinei, aut familiares, aut a secretis Papæ, seu illius in varijs muneribus ministri. Nam charitatis præceptum, cognita proximi necessitate, illos magis obligare deberet, qui sunt arctiori vinculo cum eo coniuncti. Cum vero hi, quos modo nominauimus, Papæ sint magis intimi, & assidui, & notiores habeant illius necessitates, ideo ad illos magis hoc iuuandi studium pertinere videretur.

Attamen, si recte res consideretur in casu a nobis proposito, contrarium omnino erit respondendum. Nam præter generale illud Eccli. 17. præceptum, quo scimus vnicuique mandatum esse de proximo suo, quod vsque ad diligendos inimicos producitur, certum est in charitatis officio ordinem maxime obseruandum esse, & quo quis alteri C est coniunctior, aut propinquior, eo maiori vinculo teneri ad eundem adiuuandum.[a] Verum, cum Cardinales dicantur præcipuo quodam modo filij, & membra Papæ, quinimmo proprio nomine Consiliarij illius, dubitandum non est, eos potissimum ad consilium Papæ dandum adstringi non eo solum nomine, quia pater est, & pastor, & dominus, sed quia caput est Apostolicæ sedis, cui adiuuandæ illi peculiariter vt immediata membra se deuinxerunt. Vnde si omni opera, atque industria, ac sanguinis etiam effusione vbi res postularet, ei subuenire tenentur, quanto magis verbis illi suffragari, ac petenti consilium illud fideliter, prompteq. subministrare debebunt? D

[a] S. Tho. 2. 2. q. 26. art. 1. & sequ.

Accedit quòd sicut naturaliter brachia mouentur ad tuendum caput, & obsistendum, ne quid ei noceat, etiam cum periculo illorum: sic quoque naturalis ratio suadet, vt cum Papa dicatur veluti Cardinalium caput, ipsiq. eius tamquam membra, nullam debeant occasionem prætermittere illius iuuandi, non solum in maximo discrimine, sed etiam in quibuscumque fere rebus, quæ Papæ dignitatem lædere possint, sicuti in quotidiano etiam vsu, membra

naturali

A naturali ratione impelluntur, vt capiti obſequium, & miniſterium præbeant.[a]

Et cum a ſacris Theologis hoc pridem receptum ſit pro eo ſanctæ ſocietatis fœdere, atque humanitatis vinculo, quo omnes inuicem iuncti, conſtrictiq. ſumus, debere Chriſtianum quemlibet fraternæ correctionis, & admonitionis officium, debitis obſeruatis circumſtantijs exercere, [b] præſertim vbi de cauenda culpa agitur, ne committatur, [c] idemq. officij genus etiam ab inferioribus erga Prælatos ſuos data opportunitate præſtandum eſſe. [d] Quis dubitet Cardinales, qui ſunt membra Papæ, eò arctius obſtrictos eſſe,
B quando ad ſua ſibi conſilia præſtanda, vltro a Papa inuitantur?

Tractat Pontifex maximus catholicæ Eccleſiæ gubernacula, & tamquam nauis gubernator, clauum tenens, in puppi ſedet: ipſi vero Cardinales illius ſunt adminiſtri, & adiutores, & quaſi nautæ, qui gubernatoris nutum intuentur, vt illi operam ſuam, ac ſtudium nauent. Quid ergo, ſi gubernator de nauigatione ad dexteram tenenda, eos conſulat, qua tutum iter eſſe putet, ipſi ſi ſcopulos latentes præſentiant, ſilere, & gubernatorem admonere prætermittent?

Cardinales præterea cardines orbis dicuntur, vt Eccleſiæ
C molem omni ope fulcire conentur: id vero commodiſſime fit, ſi ſummum Pontificem, cum præſertim ab eo vocantur, tamquam ſapientiſſimum architectum, quo loco ruina quæpiam imminere videatur, ſtatim admoneant: ſic qui in domo ſunt ad patrem familias, tribuni, & centuriones ad Imperatorem perferunt ſi quid periculi, aut incommodi in Republica vel exercitu emerſerit.

Qvod charitatis officium multo magis neceſſitatem illius amplectendi oſtendit, vbi cum publica vtilitate, fideliumq. ædificatione coniungitur. Nam, cum quilibet homo ſit pars totius Communitatis, debet vnuſquiſque pro virili ſua in illius incolumitatem
D propenſus eſſe, alioquin impoſſibile eſt, vt ait ſanctus Thomas, aliquem eſſe bonum, niſi ſit bene proportionatus bono communi.[e] Hincq. a Doctoribus receptum fuit, quòd vbi in Vniuerſitate agitur de rebus in publicam vtilitatem cedentibus, tenetur vnuſquiſque tamquam pars Vniuerſitatis curam illius gerere,[f] & ſi quod damnum publico bono oriri poſſet, illud quantum in ſe eſt, omnino auertere.[g]

Quod eò magis in Cardinalibus locum habere debet, quia eorum conſilio, vt ait Concilium Tridentinum, Eccleſiæ adminiſtratio nititur: [h] quam ſententiam ſunt qui adeo amplectantur, vt ſcribant

a S.Tho.in 1. par.q.60.ar.5.

b S.Tho.2.2. q.33.art.2.

c Caſſan.conſ. 1.verſic.ad 2. nu.12.& ſeq.

d Turrecrem. de Eccl.lib.2. c.106.Aug.de Ancon.lib.de Poteſt.Eccleſ. q.7.art.1. Et S.Thom.2.2. q.33.art.4.

e S.Tho.1.2. q.92.artic.1. ad 3.

f Innocent.& Abb.cap.1.de his, quæ fiunt a maior.par. ſumm.Silueſt. verb. conſenſus, nu.4.

g Gondiſ. in tract.de orig. & poteſt.Cardin.q.5.n.15. & ſequ.

h Conc.Trid. ſeſſ.25.de reform.c.1.in fi.

bant, Cardinales in eorum assumptione ex charitate se obligare vsque ad sanguinis effusionem ad ea, quæ perfectionis sunt in consilijs dandis summo Pontifici, vbicumque opus fuerit.[a] A

NEC obstat quod primo loco supra obijciebatur, studium scilicet iuuandi ex charitate, eorum esse, qui maiores sunt, non autem minorum, quales sunt Cardinales erga Papam. Nam respondetur, quòd etsi Papa ratione dignitatis semper sit superior, tamen ratione necessitatis consilij accipiendi vbi res postulat, potest esse inferior, & vt talis adiuuari. Ipse vero Cardinalis, qui ad dandum consilium accedit, non ideo tamen temeritatis arguendus est, quandoquidem certum est, nullum esse in præsenti vita, qui immunis B prorsus ab omni culpa reperiatur, & consequenter, quem non alius Dei beneficio aliqua in re possit excellere.[b]

PRAETEREA, cum rationis tres sint actus, quorum Primus pertinet ad cōsilium, & inquisitionem: Secundus ad iudicium: Tertius ad præceptum,[c] certum est, ex his tribus tertium, qui in præcipiendo consistit, præcipuum esse, cum ad eum alij duo ordinentur.[d] Quare etsi Cardinales, quatenus consilium dant, videantur quodam modo præcellere, tamen cum Papa de rebus, quæ ab ijs in medio proponuntur, iudicet, & quod sibi æquius, atque vtilius visum fuerit, fieri præcipiat, sequitur, eum in prudentiæ actibus consiliarios C antecellere.[e]

ACCEDIT, quòd vbi publica tractatur vtilitas, etsi minor iudex veritatem inuestigauerit, nulla tamen maiori irrogatur iniuria, vt Valentinianus Imperator respondit:[f] immo charitatis officium tunc magis elucet, quando inferior superiori suo res ab eo minus animaduersas communicat: quem quo in eminentiori loco, eo in maiori periculo versari videt, vt ait S. Augustinus.[g]

ET si quis diceret, charitatis præceptum esse affirmatiuum, & ideo præfixum illi, certum nullum esse tempus explendæ obligationis,[h] nisi forsan in extrema necessitate, quæ raro contingit; Re- D spondemus, tunc consilij dandi necessitatem se ostendere, quando summus Pontifex a Cardinalibus illud exposcit: nec enim extremam indigentiam in charitatis præcepto spectandam esse Doctores dicunt, sed sufficere maximam,[i] ad quam ille redactus præsumitur, qui consilium ab alijs petit. Quod infra latius etiam erit pertractandum.

NON obstat secundum: nam respondetur, charitatem suos gradus habere,[k] & in ea ordinem esse obseruandum, non modo ex parte obiecti, vt aiunt, sed etiam ex parte ipsius diligentis. Vnde quemad-

a Roserg. Tolos. tract. de auctor. Card. c. 5. & 7.

b S. Tho. 2.2. q. 33. artic. 4. ad 3.

c S. Tho. 1.2. q. 57. art. 6.

d S. Tho. 2.2. q. 51. art. 2.

e S. Tho. 2.2. q. 51. artic. 3. in fi.

f l. potionis. C. de offic. Rect. Prouinc.

g S. August. in Reg. c. 44.

h Archid. c. si peccauerit. 2. q. 1. S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 2.

i Nauarr. in Manual. cōfess. c. 11. nu. 7. 8. & seq. c. 24. & in comment. c. inter verb. 11. q. 3. nu. 713.

k S. Tho. 2.2. q. 26. art. 1. & 6. cum seq.

* arte

A quemadmodum inter Episcopum, & suam Ecclesiam cathedralem, maior est communio, quàm inter Episcopum, & alias Ecclesias inferiores,[a] ita & vinculum coniunctionis inter Papam, & Collegium Cardinalium excedit alios omnes,[b] ipsiq. Cardinales tum ratione officij, quod gerunt, tum, quia membra Papæ, & de corpore illius dicuntur, quoties Papa petit consilium ab eis, tenentur eidem ex charitate illud potius quàm alijs ministrare.

a c. requisisti. de testam. vbi Hostien. & Io. Andr.

b Hostien. & Card. c. antiqua. de priuil. Martin. Lauden. in 2. tract. de Card. q. 3.

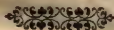
AD tertium respondetur, eos, qui sunt coniunctiores secundum spiritum, teneri arctiori charitatis vinculo ad beneficia ea præstanda, quæ pertinent ad morum instructionem: licet autem Papa sit
B vniuersalis Pater Ecclesiæ, & omnium fidelium caput, quia tamen speciali nexu Cardinalibus est adiunctus, quippe qui sunt immediata membra illius, ac ratione officij, quod gerunt, sunt eidem intima quadam vi copulati: propterea, quantùm attinet ad consilium dandum, quod est opus morale, obstringuntur magis ipsi Cardinales Papæ, ceteris paribus, quàm alij quicumque eius consanguinei, aut affines, seu alia ratione cum Papa coniuncti.[c]

c S.Tho. 2. 2. q. 26. art. 8. ad 2. & ibi Caiet.

C

PARS I. QVAESTIO V.

An iustitiæ vinculo ad eadem consilia teneantur.

QVAEST. V.

AD ea, quæ supra dicta sunt, alterum dubitationis caput accedit, vtrum DD. Cardinales obstricti sint speciali vinculo ad consilia, quando rogantur, fi-
D deliter explicanda: quod iustitiæ debitum appellatur. Et ratio dubitationis ea se offert, quia iustitia est virtus vnicuique ius suum tribuens: sed reddere ius suum vnicuique, pertinet ad Principem, seu Magistratum, qui iurisdictionem habet. Quare, cum Cardinales hac iurisdictione careant, non videntur teneri ad consilia danda Papæ.

Secundo, quia iustitiæ nexus inter superiores, & inferiores cadere non videtur, cum nomen iustitiæ æqualitatem quandam significet,[d] quæ maioribus, & minoribus inuicem non congruit.

Tertio, quia aut Cardinales tenentur ad consilia danda ex iustitia,

d S.Tho. 2. 2 q. 58. art. 2. & q. 80. art. 1.

tia,

tia, quæ est virtus generalis, dirigens actus hominum, prout respiciunt commune bonum: aut ex iustitia, quæ est virtus particularis ordinans ad bonum, quod est singularis personæ. At dici non potest primum, quia sic non magis Cardinales, quàm ceteri ciues tenerentur ad procurandum bonum Principis, & Reipublicæ suo consilio, atque industria. Non secundum, quia huiusmodi particularis iustitia in negotijs Consistorialibus, de quibus agimus, cadere non solet. A

ATTAMEN verius est hoc quoque vinculum DD. Cardinalibus accedere quod non extrinsecus assumitur, sed propria voluntate contrahitur, specialiq. iuris auctoritate nititur. Diximus siquidem B aliàs varijs ex causis Cardinalium ordinem in Christiana Republica fuisse institutum; atque inter ceteras, vt ijdem a consilijs essent Papæ, eumq. industria, fide, ac dicendi synceritate iuuarent. Dubium autem non est, eos, qui suscipiunt aliquod officium, iure obstringi ad ea præstanda, quæ officio illi sunt coniuncta,[a] sicut Episcopum ad pascendum gregem: religiosum ad obedientiam, castitatem, & paupertatem: militem ad pugnandum: medicum ad medendum: lectorem ad legendum, & alios ad huiusmodi alia,[b] & præsertim cum ratione illius officij quis stipendia percipit,[c] qua de causa eo arctius DD. Cardinales ad munus suum præstandum C obstrictos esse multi dixerunt, quòd illis ad sustinendam eorum dignitatem, vt Papæ commodius seruiant, redditus Ecclesiasticos assignatos fuisse tradunt:[d] Vnde quoties ab eo accersuntur, debent illi fideliter consilium suum, & quamcumque aliam operam impertire, cum ita suscepti officij ratio, & obligatio, & iuris vinculum exposcant.

a l. 3. §. 1. de recep. arb. cap. qualiter, & quando. de accusat.

b c. rationi cõgruit cum glo. de reg. iur. in 6

c cap. rationes 100. dist.

d Pet. de Baisio. de elect. 2. par. c. 35. nu. 9. & Martinus Laudẽ. de Cardin. 2. par. q. 6.

Quòd si Magistratus secularis, cui stipendium a Republica constitutum est, auctoritasq. tributa, vt publicam rem tueatur, videat seditionem exortam, ac ciuium bona periclitari, nec huic malo viribus omnibus obsistat, sed taceat, & consertis manibus spectando D sedeat, grauissimam sane culpam incurrit,[e] atque ad damni compensationem tenetur, nec absolui potest sine proposito in posterum ab ea desidia abstinendi; quis inficiabitur Christianæ Reipublicæ Cardinales, quibus tanta dignitas fuit delata, vt Principi consilia, ac veritatem ministrarent, si deinde ingruere damna Ecclesiæ videant, teneri quantum ijs licet, ea dicendo auertere, & se tamquam murum periculis opponere?

e S. Tho. 2. 2. q. 62. artic. 7. Nauar. in Manual. confess. c. 24. nu. 18.

Nam si veritatis ea est conditio, vt eam alter alteri ex debito morali, quod commune est omnibus, manifestare debeat, vtique

eum,

A eum, qui ad hoc munus consulendi, cuius proprium est vera loqui, delectus fuit, præter generale illud vinculum veritatis proponendæ, ad hoc amplius ex actu quodam iustitiæ obstrictus erit; [a] alioquin vt est apud Tacit. si consiliarius non fideliter offerat Principis auribus id quod vere sentit, iam non cum ipso, sed potius cum eius fortuna loqui videbitur. Quod præterea inde constat, quia qui in aliquod Collegium ascitus est, eum dicunt Doctores eo ipso teneri ad illius honorem, & commodum tuendum, ita vt non possit saluo munere suo in ijs, quæ ad illud pertinent, non libere loqui quæ oportet: in quam sententiam multa præclare a Cardinali Albano B piæ memoriæ conscripta fuerunt. [b]

Ad quod etiam pertinere illud videtur, quod Salomon dixit: *Fili mi, si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam, illaqueatus es verbis oris tui, & captus proprijs sermonibus.* [c] Et infra: *Discurre, festina, suscita amicum tuum: ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ*, & cetera. Nam qui suscipit officium, obligat se ad illius executionem quantum in eo est, & quodam modo spondet pro illo fideliter exercendo, constituitq. se illius curatorem, & defensorem.

Quod eo magis confirmatur, quia iurant ijdem Cardinales, cum hac dignitate exornantur expressis verbis, [d] honorem, & auctorita-C tem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & D. N. Papæ se conseruaturos, aucturos, & promoturos: & in hanc eandem deinde sententiam, cum summus Pontifex eisdem galerum imponit, his vtitur verbis: *Ad laudem omnipotentis Dei, & sanctæ Sedis Apostolicæ ornamentum accipe galerum rubrum, insigne singulare dignitatis Cardinalatus: per quod designatur, quòd vsque ad mortem, & sanguinis effusionem inclusiue, pro exaltatione sanctæ fidei, pace, & quiete populi Christiani, augmento & statu sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, te intrepidum exhibere debeas*, & cet. [e] Quamobrem quandocumque interrogantur a Papa de rebus ad Sedis Apostolicæ dignitatem pertinentibus, non possunt non respondere syncere quod sentiunt, si muneri suo sol-D lemni iuramento confirmato satisfacere volunt.

Ex quibus sequitur in proposita quæstione de Cardinalium obligatione, eos præter charitatis vinculum, ad quod vt proximi erga proximum tenentur, prout supra diximus, iustitiæ etiam debito propter obligationem status, & fidelitatem suscepti officij ad id astringi, quod pertinet ad iustitiam, ita quòd obligatio, seu officium, quod antea erat generale erga omnes proximos, fit etiam speciale propter statum vitæ contractum, & arctius ligat ex lege iustitiæ iuxta qualitatem officij suscepti. [f] Hoc autem nec absonum, nec superuacaneum videri debet, vt scilicet duplici Cardinales vinculo ad id, quod

a S. Tho. 2. 2. q. 109. art. 3. in corp. & ad 3.

b In tract. de Card.

c Prou. 6.

d In lib. Iuramenti.

e In lib. 1. ceremon. sect. 8. c. 7. in fi.

f Dom. Bañ. in 2. 2. q. 32. art. 6. vlt. dubit. & q. 33. artic. 3. dubit. 1.

quod vere sentiunt respondendi munus teneantur, quandoquidem A
nihil impedit, vnum, & eundem actum ad plures virtutes referri:[a] & quemadmodum constat acquirendi titulos posse multiplicari,[b] & plures debendi rationes simul posse concurrere; sic nihil repugnat, eum, qui charitate ad aliquod opus ducitur, eundem & iustitiæ lege ad id posse compelli: quod varijs exéplis Doctores declarant.[c]

a S. Tho. 2. 2. q. 32. artic. 1. ad 2.

b cap. post electionem. de cōcessio. prebend. Panor. & Fel. in c. in nostra. de rescript.

c Nauarr. de reddit. Eccles. q. 3. c. 31. nu. 2.

CONCLVDIMVS ergo vtroque capite hanc DD. Cardinalium obligationem niti, quod ex multis etiam summorum Pontificum constitutionibus facile colligi potest, qui hoc ad Cardinales proprie pertinere dixerunt, vt summa dicendi fide, ac veritate se in rebus necessarijs apud summum Pontificem gerant. Nam Nicolaus IIII. B
dicit: *Eidem Romano Pontifici in omnibus, quæ pro tempore imminent, libere consulant, & assistant.*[d] Et in Libro Ceremoniali admonentur Cardinales, vt in consilijs, seu votis explicandis, solum Deum præ oculis habeant.[e] Et Pius II. hunc in modū Cardinales alloquebatur: *Ad Collegium Apostolicum vocati estis consiliarij nostri, & coniudices orbis terrarum, super quos militantis Ecclesiæ ostium voluendū est.*[f] Et Leo X. scriptum reliquit: *Liceat (vt par est) Cardinali cuique secundum Deum, & conscientiam suam libere, & impune quodcumque sentiat, dicere.*[g] Et Paulus IIII. inquit: *Cardinales vocantur in partem solicitudinis, vt assistant Romano Pontifici.*[h] Et Pius V. vocat Cardinales *Templi Dei bases, clarissima Ecclesiæ lumina, qui pro animabus populorum, pro fide, pro iustitia, pro veritate peruigilant.*[i] Et Sixtus V. præter multa C
de Cardinalium dignitate, & officio ait: *Proprium esse Cardinalium munus, assistere Christi in terris Vicario, eiq. in regenda Ecclesia Catholica consilium, & operam assidue præstare, atque cum eo Ecclesiæ necessitatibus prouidere: ipsosq. tum ad id ex ipsius officij debito, tum ex sanctorum Patrum decretis teneri.*[k]

d c. fundamēta. §. decet. de elect. 6.

e Lib. 1. sect. 8. cap. 10.

f Lib. 1. Ceremon. sect. 8. cap. 6.

g In Bull. 11. fol. 193. in Bullar.

h In Bull. 8. fol. 578. in Bullar.

i In Bull. 93.

k In Bull. de anno 1586.

QVOD deinde etiam in sacro Consistorio ab eodem Sixto nobisipsis, & reliquis omnibus Cardinalibus audientibus fuit sæpius confirmatum, dum oblata occasione paterne omnes admoneret, vt libere vota sua proferrent, cum id de iure naturæ esse diceret, & a nemine dubitandum, quin ex conscientiæ, & iustitiæ legibus quisque debeat, ac teneatur quod sentit respondere. D

NEC repugnant quæ supra obiecta fuerunt: nam quod dicitur iustitiæ esse, reddere vnicuique quod suum est; Respondemus, hoc contingere dupliciter. Primo per modum imperantis, & dirigentis: & hoc pacto Principes, & qui iurisdictionem administrant, dicuntur iustitiam exercere. Secundo per modum executionis, & ita subditi reddunt vnicuique quod suum est. Vnde Cardinales cū persoluunt officium consiliarij, & dant fidele, ac rectum consilium Pontifici, tunc exequuntur quod iustum est, alioquin iniusti haberentur.

A AD ſecundum reſpondetur, quòd Cardinales ipſi ſuſcipiendo publicum officium Conſiliarij, obligant ſe Deo, Eccleſiæ, & ſummo Pontifici ad illud fideliter obeundum. Hæc autem obligatio eſt actus iuſtitiæ, quæ parit æqualitatem: æqualitas enim in eo conſiſtit, quòd inter officium exercendum, & actiones illius perſonæ, quæ illud officium ſuſcepit, oportet ſeruari mutuam quandam conuenientiam, non quidem æqualitatis arithmeticæ, ſed proportionis, vt vocant, geometricæ, ita vt neque actio perſonæ excedat limites officij, neque illos deſerat, ſed omnia ſibi congrue, mutuoq. reſpondeant.

AD tertium dicitur, Cardinales teneri, non modo ex eo iuſtitiæ B vinculo, quod reſpicit commune bonum, cui tuendo, & procurando ſe deuinxerunt, ſed etiam quia ratio ſuſcepti muneris hoc peculiariter expoſcit, vt rectum, & fidele conſilium Papæ petenti adminiſtrent. Vnde arctius ipſi, & magis proprie ad huiuſmodi conſilia ſuggerenda tenentur, quàm reliqui omnes.

ET ſi quis replicaret; quandoque accidere, vt hæc conſilia prætermittantur, non odio, non prauitate, aut vllo malitiæ genere, ſed potius animi infirmitate, & ſummo obſequendi ſtudio, quod eos vt nihil contradicant, nihilve Principi denegent, quodam modo cogere videtur; Reſpondemus, eos adhuc ab iniuſtitiæ culpa non C abeſſe, cum Conſiliarium oporteat, iuſte munus ſuum exercere, conſtantem, & fortem eſſe, nec ab eo, quod ratio poſtulat, vllius aut gratiæ, aut obſequij, ſeu humanitatis ſpecie diuelli: nam fortitudo, dum alterius, aut publicum, aut priuatum commodum procurandum eſt, ad iuſtitiam refertur.

Præterea, ſi videmus hoc iuſtitiæ tuendæ decus tanti apud Gentiles habitum fuiſſe, vt, cum aliquando liceret culpam vel diſſimulare, vel errorem defendere, maluiſſe eos tamen pœnas etiam proprij corporis ſupplicio ſubire, quàm vt fraus iuſtitiæ legibus fieret, prout de Zaleuco, & Charonda litteris proditum eſt;[a] quid a Chriſtianæ D religionis cultoribus, Eccleſiaſticisq. viris, immo totius Eccleſiæ primarijs Præſulibus obſeruandum erit, qui ad hoc iuſtitiæ debitum fidem etiam publicam, quam violare nefas eſſe veteres nondum, diuino lumine illuſtrati cenſuerunt,[b] in purpura ipſa ſuſcipienda, ad altare ſacrum iureiurando adiunxerunt?[c]

a Cic. lib. 2. de legib. Laert. in Pytag. Stob. ſerm. 42.

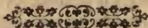
b Valer. Max. de fide publ. c. 1. & ſeq.

c In d. lib. Iuramen.

PARS I. QVAESTIO VI.

An Cardinales, etiam non requiſiti, teneantur ex natura officij ſui, vbi res poſtulat, Papæ conſilia ſubminiſtrare.

QVAEST. VI.

QVOD a nobis ſupra concluſum fuit, Cardinales duplici iure, tum charitatis, tum iuſtitiæ aſtringi ad conſilia ſua proferenda, intelligendum eſt, quando a Papa ſententiam rogantur. At, Papa nihil petente, dubitatio maior videtur, an, ſi ipſi nihilominus rem Eccleſiæ indigere putant, debeant vltro ſe inferre, vt publicis neceſſitatibus, conſilio, operaq. ſua, quantum in eis eſt, ſubueniant. A

DVBIVM enim id primum facere videtur quod dici ſolet, neminem ad conſilium niſi vocatum accedere debere, atque immatura haberi ea conſilia, quæ non poſtulantur; & videmus etiam quando leges decernunt aliquid in alterius fauorem faciendum eſſe, id ſub tacita ea conditione intelligere, ſi ille, in cuius gratiam id faciendum eſt, vltro id fieri poſtulet.[a] Secundum, quia, cum dare conſilium ſit ſpecies quædam miſericordiæ, hæc autem præſtanda neceſſariò non ſit, niſi vbi miſeria, & indigentia dignoſcitur; propterea, quando Princeps à conſiliarijs non requirit conſilium, argumentum illud eſt, eum nullatenus illo indigere: & ideo nihil eſt, quòd tunc Conſiliarij ſe inferant ad illud miniſtrandum, quod miniſtrari non petitur. Tertium, quia, cum ſummus Pōtifex longe plus alijs ſapientiæ opibus affluere cenſeatur, ad eumq. alij in rebus difficilibus, & dirimendis controuerſijs confugiant, non videtur ille ſpiritualis huius eleemoſynæ ſubſidio vllo pacto indigere. B C

VERVM ſi exactè res expendatur, verius fortaſſe illud inuenietur, vt etiam non requiſiti teneantur ea, quæ neceſſaria bono publico iudicant, vltro denunciare; ſiquidem non ſunt ipſi ex eo Conſiliariorū numero, quos ſolent ſibi Principes arbitrio ſuo adſciſcere, mutare, & repellere, ſed ſunt potius eius ordinis Conſiliarij, qui vel innati Principi ipſi[b] dicuntur, vel munus hoc eorum dignitati annexum habent, prout ſunt multi Archiepiſcopi, Epiſcopi, & alij Magiſtratus in

[a] l.4.§.hoc autem de damn. inf.

[b] Boer. in addit. ad tract. de auctor. mag. cōſ. Ioan. Montan. nu. 132.

A in varijs Regnis, & Prouincijs, qui ex humanis conſtitutionibus cum primum dignitates illas ſunt adepti, tamquam conſiliarij legibus inſtituti Comitijs, publicisq. alijs negotijs ad publicam vtilitatem intereſſe ſolent, ita vt quemadmodum quidam ſunt Legati, quos legatos natos Doctores appellant, quoniam eorum dignitatibus Legationis Apoſtolicæ munus ipſo iure eſt adiunctum, [a] ſic videtur, Cardinales iam inde ab initio, quo eorum dignitas ad iuuandam Sedem Apoſtolicam fuit inſtituta, [b] hoc conſulendi munere fuiſſe obſtrictos.

QVOD ſane, cum non ſolum propter ipſum Papam, ſed etiam B propter publicam Romanæ Eccleſiæ, & omnium aliarum Eccleſiarum vtilitatem fuerit inſtitutum, [c] cenſentur Cardinales ſe quodam modo debitores dandi huius conſilij conſtituiſſe, ideoq. non poſſe, aut debere, etiam ſi velint, communi huic beneficio renunciare, [d] quominus Pontifici etiam non petenti conſilia ſua boni publici cauſa ſubminiſtrent, tametſi illis auditis totum ius ſtatuendi ipſi ſummo Pontifici relinquatur.

QVAE quidem cum ſanctorum Patrum conſtitutionibus maxime conueniunt: nam, cum in ſeptima Synodo appelletur Bonifacius conſiliarius Benedicti Papæ, [e] & Pelagius Papa vocet Theodorum C conſiliarium ſuum, [f] & S. Gregorius Theodorum, virum eloquentiſſimum, dicat conſiliarium ſuum, [g] Doctores hoc nomine eos de Cardinalibus ſenſiſſe communiter interpretantur. [h] Et quamuis aliqui alios fuiſſe eo tempore hos conſiliarios, alijsq. muneribus perfunctos exiſtiment, certum tamen illud eſt, Cardinales Romanæ Eccleſiæ ſemper coadiutores Papæ in executione officij ſacerdotalis extitiſſe, [i] proindeq. illius conſiliarios in regenda Eccleſia olim habitos fuiſſe, [k] & hodie non alios eius conſiliarios, quàm Cardinales ipſos agnoſci & nominari, [l] quos etiam modo Collaterales, ſiue adiutores Papæ, modo filios primi gradus, ſeu partem corporis eius D appellatos eſſe ſcimus; [m] Quinimmo Doctores nonnulli, in primis graues, eos Senatorum, ſeu Decurionum, qui Reipublicæ erant conſiliarij, locum nunc obtinere tradiderunt. [n] Alij eoſdem primum in lege veteri Sacerdotes Leuitici generis, deinde in nouo teſtamento Apoſtolos, tertio loco domini Papæ conſiliarios, poſtremo S. R. E. Cardinales dictos fuiſſe, ſcriptum reliquerunt. [o]

QVAE cum ita ſe habeant, ſequi videtur quòd, ſi, poſtulante neceſſitate, hi Papam admonere, & conſilio ſuo ingenue, & intrepide iuuare prætermittant, muneri ſuo nequaquam ſatisfaciant, immo damnationis æternæ pœna teneantur, vt idem Auctor teſtatur. [p]

a Panor. in c. 1. de offi. deleg.
b Martin. Lauden. tract. 1. de Card. q. 34.
c cap. bona. de poſtul. prælat. Conc. Trident. ſeſſ. 25. de reform. c. 1. in fi.
d c. ſi diligẽti. de for. compe. cum ſimil.
e c. conuenientibus 1. q. 7.
f cap. in parochia. 16. q. 1.
g c. Eccleſiaſticis 12. q. 2.
h Lud. Rom. cõſ. 498. nu. 16. & conſ. vlt. nu. 12. & ſeq. Barbac. de præſtãtia Card. q. 1. num. 24. Iacobac. de concil. lib. 1. nu. 177. & 245. Card. Alban. tract. de Card. q. 4.
i c. per venerabilẽ, qui filij ſint legit.
k c. fundamẽta. §. decet. de elect. in 6.
l prout in Bullis ſummorum Pontif.
m S. Antonin. par. 3. tit. 21. de ſtat. Card. c. 1. & ſequ.
n Inno. c. cum te. de re iudic. per tex. in cap. Eccleſia. 16. q. 1. Ludo. Rom. d. conſilio 498. nu. 16. & ſequ.
o Roſerg. Toloſ. tract. de auctor. Card. c. 6.
p Idẽ Roſerg. cap. 7. & 10. S. Tho. 2. 2. q. 62. art. 7. Nauar. in Manuali. c. 11. nu. 16. & c. 17. nu. 18.

Hinc in concilio Lateranensi nouissimo scribitur: *Ad Cardinales spectat operum optimorum cura: pro viribus laborabunt scire, quæ regiones hæresibus, erroribusq. ac superstitionibus contra veram, & orthodoxam fidem infectæ sint, & vbi mandatorum Ecclesiæ deficiet disciplina.* Et infra: *Hæc, & huiusmodi, scire, & Romano Pontifici pro tempore existenti referre operam dabunt, vt opportuna, & salutaria remedia talibus malis, ac pestibus, vigilanti studio excogitari valeant,* [a] & cet. Et similia leguntur in Bulla Sixti Papæ V. dum Cardinales comparat septuaginta senioribus, qui multa deferebant ad Moysen, etiam non requisiti. Item Moysen comparat summo Pontifici, illi autem Ietro socer consilium dedit non requisitus. Ibidem dicuntur Cardinales primi socij laborum, & consiliorum, & semper assistere Papæ, ne tanta mole succūbat, & cet. At certe non sunt perfecti socij, nec perfecte iuuant, si eo solū momento se offerunt quando requiruntur, prætermissis alijs temporibus quando summū Pontificem laborare, & auxilio indigere perspiciunt. Hinc etiā Iacobatius hoc scriptum reliquit: *Et est officium DD. Cardinalium semper suadere Domino Papæ, vt ponat pacem, & quietem inter Principes Christianos. Item pro reformatione Ecclesiæ, & ad extirpandas hæreses, errores, & schismata.* [b] Et Gondis. ait: *Cardinalis acceptando officium, quod principaliter in consulendo versatur, tacite videtur fateri se sufficientem ad illud: & quando Ecclesiæ vtilitas postulat, non debet prætermittere quod muneris sui est.* [c] Quòd si in cælesti Hierarchia supremi spirituum ordines hominum petitiones ad Deum deferunt, certe Cardinales, qui Pontifici maxime propinqui inter Ecclesiasticos gradus sublimem locum tenent, vbi alicui incommodo remedium adhibendum vident, illud illico ad eum, qui Dei locum in terris tenet, referre debent.

A

B

C

a Sub Leone X. sess. 9.

b De Concil. lib. 4. artic. 2. num. 29.

c Gondis. Villad. de Card. q. 5. nu. 15. & sequ.

His ergo sic constitutis, non obstat primum, quod dicebatur, neminem nisi rogatum, & rogantibus tantum consilia dare debere; Nam respondemus: sicuti pro Reipublicæ vtilitate vniuersis ciuibus competit actio, quæ popularis dicitur, ita, & multo magis in eo, quod bonum commune attingit, ius consulendi, & publicam causam iuuandi cuique permissum esse debet. Dicimus præterea, Papam, cum aliquem Cardinalem creauit, eumq. tamquam in specula Ecclesiæ catholicæ positum sibi adiutorem ac socium laborum adsciuit, eo ipso censeri semel in vniuersum ei mandasse, vt ad se quæ necessaria viderentur semper referret, ita vt perpetua dicatur hæc iussio, nec sigillatim repetenda, veluti etiam satis rogatos dicimus illos, quibus aliquid ex officio incumbit exemplo illius, qui obligatus est ad eleemosynas distribuendas: nam semper rogatus intelligitur, vt omnibus eas partiatur, quibus viderit expedire, siue petant,

D

A tant, ſiue non petant, alioquin peccaret contra iuſtitiam; ſic con-
ſilium, cum ſit ſpiritualis eleemoſynæ genus. [a] miniſtrandum eſt *a S.Tho.2.2.*
ab eo, qui conſiliarij munus ſuſtinet, Principi etiam non petenti, *q.32. art.2. in corp.*
dummodo eum indigere videat.

Et quamuis dici ſoleat, legibus aliquid in alterius fauorem man-
dantibus, tacitam ſubeſſe conditionem ſi ab illo poſtuletur; atta-
men præter ſupradicta reſpondemus, quòd cũ petitio propterea fieri
ſoleat, vt petentis neceſſitas ſignificetur, certe ſi aliunde ea digno-
ſcatur, non erit neceſſaria petitio: quemadmodum dicunt Iuriſcon-
ſulti, quòd quamuis Iudex officium ſuum non impertiatur niſi pe-
B tenti; vbi tamen publica verſatur vtilitas, aut notoria eſt neceſſitas,
non eſt alia petitio neceſſaria. [b] Sic etiam quando aſſeſſor publice *b l.cōgruit. de offi.præſid. Socin.reg.197.1. & 19.fallent.*
conſtitutus, videt Principem ſuum, ea fortaſſe ignorare, aut in ijs
errare, quæ ad gubernationem ſpectant, non eſt neceſſe vt expe-
ctet ſe a Principe accerſiri, cum res ipſa, occaſio, ſeu neceſſitas, loco
ſit poſtulantis, & interpellantis, atque ob id illius opera fuerit con-
ducta, ipſeq. Conſiliarij nomen, [c] & munus propterea exerceat. *c Glo.l.1.C.de aſſeſſor.*

Non obſtat ſecundum: quoniam etſi Princeps expreſſe non pe-
tit, ipſa tamen Reſpublica, quæ neceſſitate premitur, & rei euiden-
tia ſatis interpellat, ſubſidiumq. loco ipſius Principis poſtulat. Vnde
C Cardinalis ad has publicas voces, communiſq. boni periculum exur-
gere, ſeq. excitare debet, vt imminens damnum ſuo conſilio, atque
induſtria repellat.

Non obſtat tertium: nam præter aliàs dicta, reſpondetur, pro-
prium eſſe, vt etiam Gentiles ſcribunt, ſolius Dei non errare, ho-
mines vero ſæpe labi, eidemq. humanæ neceſſitati Principes, etiam
ſapientiſſimos, ſubiectos eſſe; hincq. ſequi, Papam quoque interdum
alieno indigere conſilio, & Cardinales ob id inſtitutos, vt eum in-
duſtria, ac ſolicitudine ſua adiuuent. Huc accedit, quòd cum ea, quæ
ſunt facti, etiam prudentiſſimos fallant, vt aiunt Iuriſcõſulti, [d] ac pro *d l.2.ff.de iur. & fact. ignoran.*
D rerum humanarum varietate multa ſint vſu ipſo puſillis interdum
notiora, quàm ſublimioribus, nos in ijs caſibus loquimur, in qui-
bus inferiorum conſilia adiumento maioribus eſſe poſſint. Quod a
S. Auguſtino his verbis declaratum eſt: *In quo quiſque pauper eſt, ibi il-*
lum vide: quia tu in eo forte diues es, in quo ille pauper eſt, & habes vnde accom-
modes. Forte membra tua accommodas, & plus eſt, quàm ſi pecuniam accommoda-
res. Conſilio indiget, tu plenus es conſilio. In conſilio ille pauper eſt, tu diues es. Ecce
nec laboras, nec aliquid perdis, das conſilium, & præſtitiſti eleemoſynam. [e] *e S.Auguſ. in Pſal.125. Qui ſeminant in lacrymis.*

Ex ijs, quæ diximus quamuis ſequi videatur, DD. Cardinales
obſtrictos eſſe ad conſilia Papæ ſuppeditanda, ſiue ea requirat, ſiue

non requirat, dummodo necessitatem agnoscant. Hæc tamen A ita declaranda ducimus, quòd vbi consilia requiruntur, arctior tunc vrgere intelligatur obligatio, ita vt quotiescumque efflagitantur, pro veritate, & conscientia numquam omitti debere videantur. Vbi vero non petuntur, tunc antequam ad ea sponte danda Cardinalis accedat, quædam prius prudenter sunt examinanda, veluti: An antea de eadem, similive causa, & quo fructu cum Papa sit locutus: An tempus, locus, aliarumve rerum status, id tunc officij requirat: An potius opportunius differri debeat: An ipsemet, qui suasurus est, acceptus, aut parum gratus esse soleat: An per alium commodius, oblataq. occasione id vtilius fieri posse existimetur: An B alij Cardinales, & quo euentu, seu quàm prospere idem tentauerint. Hæc, & alia huiusmodi, quæ certa nequeunt lege præscribi, faciunt vt ab hoc vltroneo consilio interdum differendo, eos excusari posse censeamus: vtq. si præstari nihilominus ea debeant, priuatim id potius, quàm publice agendum esse iudicemus.

FINIS PRIMAE PARTIS.

DE

DE SACRI CONSISTORII CONSVLTATIONIBVS

PARS II. QVÆST. I.

An propter ſupremam, atquè a Deo immediate pendentem ſummi Pontificis in vniuerſos auctoritatem excuſandi ſint Cardinales, qui nulla in re illi cenſent repugnandum.

A POST explicitas rationes, quibus DD. Cardinales ad ſubminiſtranda Papæ conſilia obſtringi videntur, offerunt ſe nunc multiplices dubitationes ex varijs impedimentis, ac difficultatibus exortæ, propter quas non immerito quæri poſſe cenſetur, an interdum ceſſet huiuſmodi obligatio. QVAEST. VII.

IN primis igitur excutienda difficultas illa occurrit, quando aliquid a Papa proponitur, quod aliorum auribus paulo durius, atque alienius videatur, an ſuprema, atque a Deo immediate pendens illius auctoritas poſtulet, vt ſtatim ei ſit acquieſcendum. Nam
B cum ex receptis ſanctorum Patrum auctoritatibus nemini liceat de prima Sede iudicare, [a] profecto qui rationibus ab eo adductis aſſentitur, aut quod a Pontifice propoſitum eſt non probat, is aliquo modo de eo iudicare videtur, qui a nemine iudicandus eſt, quippe qui non puri hominis, ſed veri Dei vicem gerat in terris, [b] *Cum ipſa Petri Sedes*, vt ait Nicolaus III. *in Romano ſolio collocata libertate plena in ſuis agendis per omnia potiri debeat, nec vlli ſubeſſe homini, quæ ore diuino dignoſcitur eſſe prælata.* [c] Hincq. ſæpius veteribus Agathonis, Stephani, Gregorij, & aliorum ſanctionibus cautum eſſe ſcimus, vt ab illo probata irrefragabiliter obſeruentur, [d] nec quiſquam eis audeat contraire tamquam ſi ipſius Petri voce eſſent firmata. Quibus accedit,

a cap. cuncta per mundum. il 1. 9. q. 3. c. ſi Papa. 40. diſt.

b c. quanto. de transl. Epiſc.

c c. fundamenta. §. ne autem de elect. in 6.

d c. enimuero. c. nullis. 19. diſt.

cedit, quòd cum scriptum sit: *Cor Regis in manu Domini est, & quocumque* A
voluerit, inclinabit illud,[a] non videtur Principum conatibus, licet seuerioribus, esse obsistendum, quandoquidem eorum placita, diuina prouidentia reguntur, ac sacris litteris sæpe monemur, populos interdum iniquioribus etiam Principibus a Deo committi ad illos coërcendos, atque erudiendos.[b] Quod si in sæcularibus Principibus locum habet, quorum potestas a Deo quidem, sed populo mediante prodit,[c] quantomagis in summo Pontifice erit obseruandum, cuius auctoritas immediate pendet a summo Deo,[d] & ad quem id pertinet, quod legimus: *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit.*[e] Ex quibus argumentis indignum valde & absur- B
dum censeri potest, si quis velit summi Pontificis dicta, ac pronunciata perinde ac reliquorum hominum sententias in disceptationem vocare.

a *Prou.21.*
b *Iob 34. Ose.13. Greg. lib. Moral. 25. c. 16.*
c *Caiet. in tracta. de auctor. Papa, cap. 1.*
d *c. ita Dominus. distin. 19. S. Tho. contra Gentil. lib. 4. c. 76. Aug. de Ancon. de Potest. Eccles. q. 1. art. 5.*
e *Luc. 10.*

HAEC & his similia aliquorum animos possent mouere, vt Papæ auctoritatem lædi arbitrarentur, quando res eius iudicio probata, & tamquam salutaris in sacro Consistorio ab eodem proposita, aliquibus impugnanda esse videretur.

Verum re diligenter considerata, quilibet sapiens (vt putamus) aliter plane respondendum iudicabit. In primis enim, cum aliæ sint res, quæ ad orthodoxam fidem, sacraq. dogmata, ac veteres C
Catholicæ Ecclesiæ traditiones, receptosq. ritus pertinent, de his nihil in præsenti a nobis tractari constat, quæ certa sunt, ac diffinita, nec in dubium in Consistorio vocari solent. Sunt aliæ res, quæ ad Ecclesiasticam œconomiam, ac populorum administrationem pertinent, & quæ secum dubitationes non leues, ac difficultates in deliberando deducere solent: & propterea ad Consistorium vetere more a Papa deferuntur, vt de ijs suorum Consiliariorum iudicia scrutetur & exquirat. Quibus in rebus nec nouum, nec mirum est, magnas opinionum varietates sæpe oboriri, cum etiam inter sanctos idem accidisse veterum exempla testentur,[f] D
quandoquidem, cum hæc circa contingentia, quæ plurima sunt, & incerta versentur, credendum est omnibus consulentibus eundem in rebus illis finem esse propositum, nempe publicæ vtilitati prodesse, tametsi media diuersa ab eis deducantur: quod nihil nec mutuæ eorum consensioni, nec illorum muneri officit.[g]

f *S. Herony. ep. 60. S. Aug. epist. 8. & seq. S. Gregor. Nazian. orat. 1. de pace, circa medium.*
g *S. Tho. 2. 2. q. 29. artic. 3. ad 2.*

DICITVR deinde, quòd Papa ipse in Consistorio dupliciter considerari potest, siue vt Princeps statuens, & qui suam vult plenam exercere potestatem, quæ nulli subditur (de quo etiam nunc non agimus) siue vt Princeps consultans, & deliberans: quæ proprie est

quæstio

A quæſtio noſtra: & tunc cum nihil ab eo tamquam certum & diffinitum proferatur, ſed vt dubium, difficile, & nondum ſatis excuſſum, pleneq. examinatum; tantum abeſt, vt conſiliarius, qui ex rationibus, quas iuſtas arbitratur, ab eius relatione in Conſiſtorio habita declinandum putat, dicatur eius auctoritati reniti, vt potius cenſeatur pro eius dignitate obniti: pariterq. iudicetur potius illius vtilitati accedere, quàm ab eo, quod ex eius re eſt, velle vllatenus diſcedere. Non enim qui non ſtatim aſſentitur, repugnare cenſendus eſt: ſicuti nec rerum difficultates ſcrutari, pericula proponere, quid vtilius ſit perquirere, publici boni vias indagare, repugnare eſt,
B ſeu Papæ auctoritatem impedire, aut quodam modo ſuſpendere; ſed potius quaſi onus graue ferenti, & lubrico in loco ambulanti, eſt adminiculum præbere, & opem ferre. Is vere repugnat, qui minime curat, quo iure, quave iniuria obſiſtat, aut contradicat: qui vero prudenter rerum momenta expendit, rationem ducem adhibet, & quod ſibi æquius, ac verius viſum fuerit, ſequitur, hic nullo pacto contradicit, ſed Principis auctoritati maxime ſeruit, cuius dignitatem, publiciq. boni patrocinium ſibi tuendum proponit.

VNDE non obſtat quod dicebatur, Summum Pontificem vicem Dei in terris gerere, nec licere cuiquam de prima Sede iudicare.
C Non enim, vt modo diximus, de his rebus agimus, quæ ab illius deliberata voluntate proficiſcuntur: nec illi, qui in Senatu ſic reſpondent, id gerunt in animo, vt velint ab eius placitis iniuſte diſſentire; immo illud maxime agunt, vt ei obtemperent, dicentes ex illius iuſſu quod ſentiunt, atque ea, quæ ſibi recta, & ſalutaria viſa ſunt, explicare curantes.

QVOD etiam dicebatur, cor Regis in manu Domini eſſe; Reſpondetur, præter varias ſanctorum Patrum explicationes,[a] certum eſſe, quòd cum omnia diuina prouidentia adminiſtrentur, duoq. ſint cauſarũ genera, naturale ſcilicet, & morale: naturalia quidem Deum
D auctorem agnoſcunt, qui illarum executionem inferioribus cauſis ab eo conſtitutis tradidit[b] cum illis ſemper cooperando: moralium vero defectus, cum a ſolo hominis arbitrio integre proficiſcantur, non in Deum, a quo malum culpæ non egreditur,[c] ſed in hominem ipſum referendus eſt: permittit tamen Deus ea euenire, quæ voluntas permiſſionis a Theologis vocari ſolet, dicente S. Auguſtino: *Non fit quidquam niſi Omnipotens fieri velit, vel ſinendo vt fiat, vel ipſe faciendo.*[d] Licet autem hac ratione non Regum tantum, ſed omnium etiam hominum corda in manu Domini eſſe dicantur, peculiariter tamen videntur ſacræ Litteræ, cor Regis nominaſſe,[e] quòd id

a S. Hiero. in Abacuc. c. 3. S. Ambr. pſal. 118. ſerm. 14. S. Aug. de gratia & lib. arb. cap. 21. S. Tho. 1. 2. q. 6. art. 4. ad 1.
b S. Thom. 1. par. q. 22. ar. 3.
c S. Tho. 1. 2. q. 79. art. 1.
d S. Aug. in Enchir. c. 95.
e Ianſen. in Prouerb. c. 21.

id maxime sit liberum,& alienæ potestati minus subiectum,quòdq. A
fauente Deo, plus alijs possit Reipublicæ prodesse: subtrahente autem manum, plus alijs nocere.

Et quamuis rursus scriptum legamus, eos, qui potestati resistunt, Dei ordinationi resistere,[a] & Principibus etiam dyscolis tamquam a Deo positis esse obediendum,[b] atque illorum edicta licet acerbiora, placide tamen, sicut amara pharmaca ægrotis suscipienda, quòd illis salutaria interdum sint euasura: idcircoq. existimari posse, non solum nihil errare eos, qui nulla ratione illis contradicendum putant, sed magna potius laude dignos esse. Attamen respondemus non tractari nunc de Principis decreto iam deliberato, sed deliberando, quando videlicet Princeps ob id consilium B
suum conuocat, vt, accurate re inter eos examinata, statuatur quid sit agendum, & sigillatim vnusquisque sententiam suam aperiat. Nam si tunc id, quod consultandum proponitur, minus rectum, aut vtile, aut honestum alicui videatur, quis dubitat, & summi Pontificis auctoritatem postulare, & Deo maxime placere, vt vnusquisque quantum in se est, ei refragetur, & futura incommoda impediat, ac quam ipse publicam salutem putat, eam pro officij sui munere adiuuet, & tueatur?

a Rom. 13.
b 1. Petri 2.

PARS

PARS II. QVAEST. II.

An laudabilius sit in rebus a summo Pontifice propositis, intellectum suum cum humilitate captiuare propter eius eximiam sapientiam, ac supereminentem perfectionem, quàm proprium sensum aliter dictantem sequi.

A ALTERA surgit difficultas, quæ suadere videtur, id quod a summo Pontifice in Consistorio pronunciatur, statim debere vniuersorum assensum obtinere: idq. duplici præcipue ex capite, quorum Primum manat ab eximia illa Papæ sapientia, ac perfectione, quam omnes suspicere, & reuereri debent. Secundum, ex ea, quam quisque debet de sui ipsius ingenij infirmitate ac virium tenuitate opinionem conceptam habere. QVAEST. VIII.

NAM si veteres nondum lumine gratiæ illustrati, adeo magnorum virorum doctrinæ & grauitati deferebant, vt, loquente, exempli causa, Catone, reliqui cuiuscumque ordinis cum admiratione silentes, ab illius ore penderent, & quod a Pythagora prolatum affirmaretur, id nulla alia adiecta ratione, sola illius sapientiæ fama ratum haberetur; multo id magis erit obseruãdum in summo Pontifice, quem Spiritus sanctus illustrat, spiritus veritatis suggerens omnia, atque omnia docens, ita vt quod ab illo in Consistorio proponitur, statim a Cardinalibus sine vlla aut excussione, aut hæsitatione probandum videatur.

B

Accedit, quòd, cum perfectum id dicatur, cui nihil addendum superest, in Papa autem summa sit perfectio, videtur illius esse, vt alios potius ducat, quàm ducatur. Vnde si aliquem melius quidquam eo sentire dicamus, simul & fateri videbimur, illum a prudentiæ apice abesse, quæ virtutum omnium est auriga.

C

EX ALTERA parte, cum maxime deceat vnumquemque de seipso parce, humiliterq. censere, nec sensui proprio, qui sæpe nos decipit, facile credere, moneantq. Sapientes, proprio iudicio tamquam pessimo consultore haudquaquam esse fidendum: tum vero id eis præcipue congruere solet, qui in consessu inueniuntur magnato-

gnato-

gnatorum, & Principum virorum, dicente Scriptura: *In multis esto quasi insciens, & audi tacens simul, & quærens: in medio magnatorum loqui non præsumas,* [a] vsque adeo, vt si etiam ad loquendum inuitentur, ipsi tamen summam Principum sapientiam reuerentes, conentur potius se a dicendo abstinere; sicut de Hieremia legimus; qui nunciante Domino: *Prophetam in gentibus dedi te*, respondebat: *A, a, a Domine Deus, ecce nescio loqui, quia puer ego sum:* [b] etenim sicut solis splendore stellarum lumen obscuratur, & offunditur; sic ad summi Pontificis oracula, dignum videtur, vt aliorum voces conticescant. A

a Eccli. 32.

b Hiere. 1.

Ex his, atque huiusmodi alijs rationibus possent forte censere aliqui, D D. Cardinales non solum excusatione, sed etiam commendatione dignos esse, qui, proponente aliquid Papa in sacro Consistorio, illius sapientiæ, & perfectionis eminentiæ, vt par est, deferentes, animi sui sensum, quamuis aliter intus suadentem, in Papæ sententiam flecterent, eiusq. iudicio simpliciter subscriberent. B

VERVM iuxta quæstionis statum supra a nobis firmatum, cum secus respondendum esse putemus, dicimus etiam obligationem illam charitatis, & iustitiæ vinculis constrictam, qua DD. Cardinales consilia sua fideliter explicare tenentur, minime ex superioribus rationibus solutam, aut remissam esse intelligendam. Nam quod de eximia Papæ sapientia dicitur, cui ab omnibus sit concedendum, quis hoc vmquam inficiabitur? Sed cum ad illam pertineat non solum ratio finis, sed etiam earum rerum omnium, quæ sunt ad finem, ita vt ex hoc sapientiæ munere noscat Papa non modo suas omnes solicitudines, ac cogitationes in Deum, tamquam vltimum finem referendas esse, verum se etiam ad media quæcumque aptiora, & vtiliora deligenda teneri, quibus Christianæ Reipublicæ salus procurari, & augeri possit. Hinc dicimus, quando a Papa petuntur fratrum consilia, tunc eius sapientiæ semina magis excoli, & fructuosiora reddi, cum hinc prouidentia, circumspectio, vigilantia, docilitas, aliæq. insignes multæ virtutes efflorescant. [c] Sed & amplius addimus, quando a Cardinalibus consilia syncera præbentur, eo ampliorem campum Papæ aperiri, eiusdem sapientiæ illustrandæ, & stabiliendæ, quandoquidem dum varias sententias, & cogitationes in medium proferunt, alliciunt illum, vt quæ potior, vtiliorve futura sit, pro iudicij sui acumine discernat, atque amplectatur. Vnde ait Salomon: *Da occasionem sapienti, & sapientior erit.* [d] Quod si quærerent hi tantũ consilia sua ad illius sensum accõmodare, nec quod ipsi vere iudicant, explicare, struerent potius illi periculũ labendi, quàm veram recte & iuste definiendi viã demonstrarent: quod absurdissimũ esset. C D

c S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 3. & sequ.

d Prou. 1.

HINC

A HINC patet, diuerſum valde eſſe, quod ſupra de Catone, & Pythagora obijciebatur, cum illi tamquam ſapientes, & magiſtri doctrinam diſcipulis traderent, hic vero Papa res Eccleſiæ antequam eas ſtabiliat cum fratribus ſuis, ad eam, quam ſupra diximus, vtilitatem conſultandas eſſe iudicet.

QVOD autem de ſupereminenti Papæ perfectione dicebatur; Reſpondemus, quòd cum perfectio dupliciter conſiderari poſſit[a], tum ratione ſtatus, & officij, tum ratione perſonæ; ea, quæ pertinet ad ſtatum, non in eo poſita eſt, vt plena rerum omnium cognitione affluat, ac perfectam rerum deliberandarum ſcientiam, B atque vſum teneat, quoniam hæc alijs quoque poſſent interdum eſſe communia: Verum in eo ſita eſt, quòd vnius ſanctæ Sedis Apoſtolicæ, ſummiq. Pontificis proprium eſt, atque ſupra alios omnes ſtatus eminentiſſimum, nempe, Quòd fides illius numquam debeat deficere:[b] Quòd de neceſſitate ſalutis ſit, vt eum tamquam caput Eccleſiæ fideles omnes agnoſcant:[c] Quòd ipſe alios iudicet, & a nemine iudicetur:[d] Quòd tamquam agens vniuerſale Eccleſiaſticas omnes poteſtates veluti agentia particularia ſua auctoritate contineat;[e] ac ſine exceptione ſolus ipſe omnium peccata ſoluere, ſpiritualemq. in omnes iuriſdictionem valeat exercere,[f] præter pluC rima alia huiuſmodi, quæ plenitudinem illius auctoritatis ampliſſimam, atque cumulatiſſimam oſtendunt.[g] Altera etiam, quæ perſonæ dicitur, cum ſit gratia gratum faciens, & in actu charitatis conſiſtat, non neceſſario ſemper omnimodam prudentiæ politicæ virtutem ſecum exigit, quin in rerum publicarum gubernatione, & adminiſtratione, aliorum quoque opera & auxilio ſæpe indigeat, cum videamus ſanctis etiam viris nonnulla in alijs regendis quandoque defuiſſe,[h] & ideo aliorum ſententias libenter auſcultaſſe, eorumq. induſtria vſos fuiſſe: quoniam qui vere ſapiens eſt, non multum laborat quomodocumque vtilitati publicæ proſpicere poſD ſit, ſiue per veritatem, ſiue per occaſionem, vt ait Apoſtolus, dummodo annuncietur Chriſtus.[i]

SED nec illud obſtat, quod dicebatur, humilitatis officium poſtulare, vt aliquis alieno potius, quàm proprio tribuat iudicio; Reſpondemus enim, hoc limites ſuos habere iuſtitiæ, & veritatis, quos tranſgredi numquam licet: nam, vt ait ſanctus Auguſtinus, *Cum humilitatis cauſa mentiris, ſi non eras peccator antequam mentireris, mentiendo efficeris quod euitaras: nam quomodo eſt humilitas, vbi regnat falſitas?*[k] Humilitatis ſiquidem eſt, exteriores actus debita ratione moderari, & diuini fiducia auxilij potius chariſmata meliora æmulari.[l]

a S.Tho.2.2. q.184.art.4.
b Luc.22.
c Extrauag. vnā ſanctam.
d c.cūcta per mundū.9.q.3.
e cap.duo.96. diſt.
f cap.ſolitæ.de maior.et obed.
g c.per venerabilē, qui filij ſint legit.c.patet. cap.nemo, c.aliud, & ſeq. 9.q.3. cap. ad Apoſtolicæ. de re iudic. in 6. Clem.1. de iure iuran.
h S.Tho.2.2. q.47.artic.14. ad 1.
i Philip.1.
k S. Aug. de verbis Apoſt. ſerm. 29. alias 31. & c.humilitatis. 22.q.2.
l S.Tho.2.2. q.161.artic.3. ad 3.

At si homo honorem sibi a Deo tributum non intelligens, aduersus certam rationis, officijq. sui legem ineptæ submissionis studio operetur, comparat se tunc iumentis insipientibus, & similis fit illis,[a] cum scriptum sit: *Noli humilis esse in sapientia tua.*[b] nam vt scribit S. Gregorius: *Aliquando timor incompetens, humilitas creditur: & cum temporali formidine pressus quisque ad defensionem veritatis tacet, arbitratur quòd iuxta Dei ordinem humilem se potioribus exhibeat.*[c] A

a S.Tho.2.2. q.161. artic.1. ad 1.

b Eccls.13.

c Lib.Moral. 32.c.17.

QVINIMMO tantum abest, vt Consiliarius iussus a Principe sententiam dicere, debeat humilitatis specie prætermittere quod officij sui est, vt hoc ipso maxime ostendat se ab humilitate alienum esse,[d] dicente eodem S. Gregorio: *Tunc ante Dei oculos vera est humilitas, cum ad respuendum hoc, quod vtiliter subire præcipitur, pertinax non est.*[e] B

d S.Tho.2.2. q.185.artic.1. ad 3.& art.2. in respons.

e S.Gregor.in pastor. par.1. cap.6.

QVOD etiam obijciebatur, sapientis esse, intellectum suum captiuare, quoties Princeps secus ab eo sentiat; Respondemus, non esse Principis opinionem, præsertim rem consultantis tamquam fidem, cui oporteat constanter hærere: siquidem fides nititur veritate infallibili. At Principis opinio potest falli: vnde non tenentur alij statim ad illius dicta intellectum suum captiuare, quamuis eo præcipiente, illius iussis exterioribus obtemperare compellantur.

SED præterea dicimus, sicut aliud est tempus loquendi, aliud tacendi,[f] sic in rebus Consistorialibus, alterum esse tempus antecedens, quo res proponuntur tractandæ inter DD. Cardinales consultandæ, & examinandæ: & hoc non esse tempus captiuandi intellectus, aut tacendi, sed loquendi, & sententiam suam syncere explicandi: quoniam adhuc res versatur in disputatione, & ad deliberandum de ea petuntur a summo Pontifice consilia. Alterum est tempus subsequens, quo res iam satis tractatæ & excussæ sunt, nec de ijs agit summus Pontifex amplius tamquam deliberandis, sed decreto suo illas firmat, & concludit, & tunc tempus aduenit pure obediendi, prout inferius suo loco latius persequemur.[g] Alioquin si quis diceret, priore illo tempore, quo petuntur consilia, intellectum esse captiuandum, is certe destrueret totam naturam deliberationis, frustraq. Consilia, & Senatus cogerentur, nec quidquam inter Consiliarios, & alios, qui absunt, ciues interesset. C D

f Eccls.3.

g Infra q.46.

POSTREMO, vt concludamus; illud meminisse oportet, Consiliarios nihil proponere summo Pontifici animo illum cogendi, aut compellendi, vt eorum dicta sequatur: satis enim norunt hoc se nequaquam posse, nec debere, sed tantum materiam cupiunt Papæ offerre, atque occasionem illi ministrare, vt quod eidem vtilius, tutius, ac sanctius visum fuerit, possit pro arbitrio suo ex pluribus ab eis

A propositis decernere: & ideo volunt ipsi potius ab eo duci, quàm illum ducere, cum videant ita eorum officio ac prudentiæ, tum etiam aliorum exemplo, atque vtilitati publicæ conuenire. Non omittimus etiam, quòd sicut Consiliarios decet, quæ illis occurrunt, magna tum fide, tum reuerentia profiteri: sic Principem ea patienter excipere,[a] & cum multorum viderit suffragia conuenire, Marci Anton. Imp. qui sapiens appellatus fuit, sententiæ non obliuisci, dicentis æquius esse, vt ille tot, taliumq. amicorum consilium amplecteretur, quàm vt tot, talesq. amici suam vnius voluntatem sequerentur.

a c. si quando. de rescript.

B

PARS II. QVAEST. III.

An religionem, & debitum Papæ obsequium Cardinalis in aliquo lædere censeatur, qui rebus a summo Pontifice propositis consulendo dissentit.

C

QVAEST. IX.

CVM ad religionem pertineat, vt verus cultus, & obseruantia, tum interiori mente, tum exterioribus actibus non modo summo Deo exhibeatur, sed etiam excellentibus aliquibus illius creaturis propter quandam diuinitatis participationem eisdem communicatam, tribuatur; hinc dubitari posse videtur, illos, qui eam in di-
D cendo libertatem sectantur, ex qua Papæ, qui omnium est dignitate, & potestate supremus, sententiæ obuiam eatur, dictave eius oppugnentur, a religionis, ac cultus officio discedere, culpaq. non vacare, & præsertim, quia Christiana religio postulat, vt non solum omnibus Ecclesiæ præceptis, eiusq. capiti, qui summus Pontifex est, obtemperemus,[b] sed alijs etiam obsistamus, qui eius voluntati repugnare conantur, ad quod præcipue Cardinales obstricti sunt, qui etiam cum sanguinis effusione, si oporteat, eam tueri debent. Vnde cum obsequi, & contradicere sint opposita, & Christiana religio postulet, vt Papæ obsequamur, religionem illi lædere dicentur, qui in

b Extrauag. vnā sanctam.

consilijs dandis Papæ se obijciunt, eiq. contradicunt. A

VERVM cum satis supra ostenderimus, Cardinalem, qui id suadet, quod honestum putat, & vtile, tunc maxime implere partes suas; tuncq. vere dici ei parere, & obsequi, cum rogatus ab illo quid sibi videatur, detegit syncere ac reuerenter animi sui sensum.

ADDIMVS nunc, regulam extare, quidquid contra conscientiam agitur, peccatum esse. Propterea, si ponamus, Cardinalem, qui responsurus est, conscientiam suam, re bene examinata, omnino repugnantem rei propositæ sentire, affirmamus, ipsum adstringi officij sui, & conscientiæ vinculo libere quid sentiat, reuerenter tamen, proferre, quamuis eius iudicium a vero aberret, quod in ceteris quoque Consiliarijs dubio procul est recipiendum; nam res, quæ tunc B proponitur a Papa, licet sui natura, aut indifferens, aut etiam vtilis, & bona sit; quia tamen vti noxia, & mala a Cardinali apprehenditur, eundem, si illam amplectatur (hoc iudicij errore posito) criminis reum facit. Et si dicas erroneam conscientiam potius esse deponendam; Respondetur nondum ei constare eam esse erroneam, & quòd Princeps ipse negotium ad consultationem detulerit, ex eo colligi rem esse dubiam, & difficilem, cum de huiusmodi rebus, in quibus nobis ipsis satis non fidimus, soleat esse consilium. [a]

[a] S. Tho. 1. 2. q. 14. art. 4. & q. 44. art. 2.

Quod igitur ad quæstionem propositam pertinet, cum idcirco C Senatus conuocetur, & sententiæ singulorum exquirantur, vt quod quisque animo sensit, vere depromat; mirum non est, si inter diuersa multorum iudicia, aliqua etiam, quæ a Principis ipsius sensu dissentiant, reperiantur.

QVOD quidem nihil religioni detrahit: tum quia hic non de causa fidei disceptatur, vt aliàs diximus, sed de ijs rebus, quibus administratio populorum continetur, & quæ varia sæpe hominum iudicia suscipere solent. Tum etiam quia satis Pontificem ille colit, qui suo consilio occasionem, & materiam ei præbet rectius ea deliberandi, ac definiendi, quibus Christiana religio propugnetur, atque D amplificetur, simulq. Apostolica decreta facilius ab omnibus recipiantur.

QVIBVS addimus, Consiliarij officium esse, libertatem loquendi cum cultu coniungere, & ita coniungere, vt, licet alijs satius sit fortasse tacere, Consiliarius tamen si vult suam personam sustinere, non solum possit, verumetiam debeat vbi opus sit Principi repugnare. Vt enim auri, quamuis vnum & idem sit, alia tamen est ratio, cum rude est, & alia, cum signatum: tunc enim non solum aurum, sed nummus est aureus, & pretium rerum, quæ emuntur, & venduntur:

eodem

A eodem modo Consiliarij licet re vera Principi subiecti sint, tamen si sumuntur vt Consiliarij, & quatenus ad eos negotia a Principe deferuntur, alio modo debent cum ipso agere, atque alij ciues: decet enim ipsos libere suam sententiam proponere, &, si res id exposcat, iterum atque iterum replicare. Vnde tantum abest, vt qui sic loquuntur, & consilium suum licet a Principis consilio diuersum proferunt, dicantur religionem lædere, aut Papæ ipsi, qui religionis vertex est, debitum obsequium denegare, vt potius eo ipso censeantur eidem plurimum deferre, qui cum iusserit, vt ab omnibus id, quod magis expedire putabatur, libere pronunciaretur: satis etiam norat B non eadem omnium solere esse consilia, ita vt si quid ab aliquibus alienum ab Principis sensu fuerit prolatum, hoc non ad minorem erga eum officij cultum pertineat, sed rei ipsius sit qualitas, quæ in consultationem venit, quæ Consiliarium compellit ita respondere,[a] vt muneri suo, ac publicæ vtilitati seruiat. Et præsertim, quia ipsa consiliorum petitio, quæ fit a Principe, aliquid politici dominatus referre videtur, in quo ciuium sententiæ, liberaq. iudicia auscultantur, cum in despotico ad nutum Principis, nemine repugnante, omnia peragantur.[b] Vnde scribitur, Tiberium veluti ioco nominasse Senatores, quandoque homines ad seruitutem paratos, quandoque etiam C indulgentissimos dominos, vt qui ad eius voluntatem se vbique deflecterent.[c] Quod & summorum Pontificũ constitutiones ostendunt: quæ cum admoneant, Cardinales vt secundum Deum, & conscientiam libere, & impune loquantur,[d] satis colligitur, eas loqui in casibus difficilibus, & vbi potest esse suspicio, ne aliqui offendantur: alioquin vbi nullum est periculum, quid opus est suadere libertatem in dicendo? sicut nec miles ad pugnam incitatur, vbi nullus est, qui obsistat: nec nauta ad remigandũ vbi secundo flumine cursus peragitur: sic nec Consiliarios admonere necesse est, vt libere dicant, quãdo res ipsa caret controuersia, seu quando quod Princeps proposuit, id D statim omnibus optimum ac saluberrimum esse clare se ostendit.

a *Turrecrem. c. ideo. dist. 4. col. 2. & 10. ad 2.*

b *S. Tho. in 1. q. 81. artic. 3. ad 2.*

c *Corn. Tacit. li. 3. Plin. Min.*

d *Nicol. III. c. fundamẽta. §. decet. de electio. in 6. Leo X. in Concil. Lateranen. sess. 9. in Bulla reform. Curia.*

NON desunt præterea vetera multorum, tum prophetarum, tum sanctorum Patrum exempla, qui suo nos instituto docuerunt recte licere aliquando a Principum placitis dissidere, nec id eorum cultui quidquam prorsus abrogare. Inter quæ sufficiat illustre illud exemplũ quod in Act. Apostolorum legitur de Petro, & Ioanne, quibus cum denunciarent Principes Iudæorum, ne ea de Christo Domino prædicarent, ipsi responderunt: *Si iustum est, in conspectu Dei vos potius audire, quàm Deum, iudicate: non enim possumus, quæ vidimus, & audiuimus, non loqui.*[e] Quo loco nullum verbum exasperans, nullũ impatientiæ, aut detractionis

e *Act. 4.*

signum animaduertitur, sed cum summa modestia, summa etiam A
tuendæ veritatis constantia, & officium dignoscitur: sic etiam S. Hieronymus admonet: Si quando malú illud est, quod præcipit Præses, respōde ei illud Apostolicum: *oportet obedire Deo magis, quàm hominibus.* [a]

a *Act. 5.* *c. Imperatores, dist. 9.*

Ex quibus omnibus facile erit colligere nihil ea obstare, quæ initio quæstionis obiecta fuerunt, cum hic de his rebus agamus, quæ in consultatione versantur ad iuuandam magis Sedis Apostolicæ dignitatem, ita quòd quidquid a Consiliarijs dicitur id totùm eò postulante, aut patiente, ac permittente dicitur, atque omnia de ipsius Principis voluntate, atque auctoritate examinantur, quippe qui ex illa responsionum varietate magnum fructum capere poterit ad rem B
consultius decernendam, cuius definitio ipsi omnino integra, absolutaq. relinquitur.

Nec quemquam moueat quod dicebatur, tantam deberi Principi obseruantiā, vt nefas videatur illi repugnare. Nam dicimus: si ipse tantum consideretur vt Princeps, fortasse non erit prudentis saltem sine graui causa illi aduersari: At vero si perpendatur non solum vt Princeps, sed vt Princeps qui consultat, tunc Consiliarij munus erit exhibere illi summam obseruantiam vt Principi, & dare ei fidele, & liberum consilium vt Principi, qui consilium petit.

Ad id quoque, quod obijciebatur, obstrictos esse Cardinales etiā C
cum proprij sanguinis effusione obsistere alijs, qui Papæ refragantur, nedum ipsi aduersari; Respondetur, verum id esse, quando post rem a Papa deliberatam se illi opponerent: nam tunc contra eum seipsos sisterent: at vero quando consilium ab eis quæritur, tunc aperte respondere, non est obsistere, sed potius parere. Quando etiam sic responderent, vt supremam eius auctoritatem minuerent, tunc in aduersantium numero haberi possent: sed si in rebus disserendis sic respondent, vt Papæ in decernendo auctoritatem illustriorem, & omnibus acceptiorem reddant, tantum abest vt eidem aduersari dicantur, vt eo ipso illorum erga eum obseruantiam, atque obedientiam D
maxime testatam relinquant.

Deniqve quod dicebatur obsequi, & contradicere esse opposita, nec vere obsequentem Papæ eum dici posse, qui illius voluntati quoquo modo repugnat, dicitur minime obstare, si consideretur, Cardinales obsequi Papæ, tum quando præcipit, tum quando ab ijs petit vt respondeant quod sentiunt: quamuis enim verbis dissentire ab illius sensu quodam modo videantur, re ipsa tamen eidem obsequuntur, qui id, quod sibi vtile videtur, aperte ei prout iussum ab eo fuit, denunciant.

PARS

PARS II. QVAEST. IIII.

Quando Cardinales cupientes obedire Papæ se a dicendo abſtinerent, eo quòd gratius illi futurum cenſerent, eos ſilere, quàm loqui, an venia digni eſſent.

A CVM obedientiæ laus in eo maxime verſetur, vt Maiorum voluntatem quomodocumque ea nobis ſiue expreſſe, ſiue tacite innoteſcat, alacri ac prompto animo exequamur, [a] quamuis etiam ſenſui noſtro dura, atque repugnans videretur, prout exēplum Abrahæ filium ſuum ſacrificare conantis euidenter oſtendit; [b] poſſent forte interdum Cardinales aliquibus ex coniecturis, aut argumentis eam eſſe mentem ſummi Pontificis interpretari, vt cuperet eos potius tacere, quàm a rebus propoſitis palam diſſentire, proindeq. quoniam illum conſtat eſſe Vicarium IESV CHRISTI, [c] hoc eſt ſummum B Prælatorum omnium ſuſpicari, nihil melius, aut ad obedientiæ virtutem accommodatius eos facere poſſe, quàm ſilentium tenere, & ſe illius etiam tacitæ voluntati totos ſubmittere.

QVAEST. X.

a S. Tho. 2. 2. q. 104. art. 2.

b S. Tho. 2. 2. q. 104. artic. 4. ad 2.

c cap. 2. §. 1. de transl. Episc.

VERVM quoniam ex varia huius quæſtionis acceptione, aliter atque aliter reſponderi poſſe putamus, ideo ſtatus illius in primis clare conſtituendus erit, cum triplici modo id, quod in themate proponitur, accidere poſſe videatur. Primus eſt, cum exiſtimaretur optari generaliter a Papa, vt qui in Conſiſtorio ſunt, conſentanea eius voluntati reſpondeant, &, ſi ſecus ſentiant, ſileant potius, quàm diuerſa ab eo loquantur. Secundus eſt, cum aliqui ſibi perſuaderent C a ſeipſis peculiariter optari ſilentium. Tertius eſt, cum nominatim Papa aliquibus ſilentium certo tempore, aut certo in negotio indixiſſet.

AD primum, antequam reſpondeamus, illud præfamur, veriſimile quidem eſſe optare Principes, quod & reliqui homines ſolent, vt ſecum alij ſentiant potius, quàm diſſentiant. Verum, quoniam pro humanæ naturæ varietate, vſu venire videmus, vt non omnes eiuſdem ſemper ſint iudicij, ac voluntatis; hinc dicimus, quod ad rem

noſtram

nostram spectat, verisimile non esse, Papam summa sapientia præditum, qui optime nouit ingeniorum diuersitates, & Consistorij locum ad singulorum iudicia exquirenda destinatum esse, quærere deinde vt Cardinales eo conuocati sileant potius quàm diuersa ab illo pronuncient. Nam qui solitus est illos Consiliarios suos non solum nominare; sed profiteri etiam, se de eorum consilio graues res decernere, quomodo credetur, nunc mutata prorsus ratione, nihil huiusmodi nec loco, nec personis, nec veteri tribuere instituto? & præsertim quia coniecturam hanc de illius mente facere, nihil aliud esset, quàm illum calliditatis, & duplicitatis insimulare, vt qui consilium aperte postulans, nolit tamen secum in respondendo liberaliter agi, & qui clara voce Cardinales interpellans ad loquendum, tacite eos ad tacendum vrgeat: quod de summi Pontificis sanctitate suspicari est maxime absurdum. Demum, quia cum summus Pontifex, cui pro eximia rerum cognitione, atque auctoritate multiplices rationes non defuissent ad negotium constituendum, hanc tamen præ ceteris delegerit, vt causa ad Consistorium delata, singulorum iudicia de more exploraret, existimandum est, cum nihil minus, quàm huiusmodi commentum non necessarium, quo Cardinalibus illuderet, excogitasse.

A B

SED demus nunc sic Cardinales existimare, eo quòd multa ab illis obseruata fuerint, ex quibus non dubia signa voluntatis Papæ extare videantur; Respondetur, potuisse illum mutare voluntatem, immo apparere de illius mutatione, cum nunc præsentibus Cardinalibus in Consistorio a singulis petat quid eis videatur, & cum de priore voluntate nihil certum dici possit, quoniam multa, quæ supradicta sunt, ei probabiliter repugnant, præsentis autem voluntatis clara, & euidentia signa sint ex verbis ab eo prolatis, quibus singulorum sententiam exposcit: quandoquidem nulla est maior mentis significatio, quàm verba ipsa; [a] propterea regulam esse, incerta certis cedere debere. [b] Nam, vt aiunt Iurisconsulti, iudicandum est secundum ea, quæ foris patent, non secundum ea, quæ occulta sunt, & mente retinentur: [c] alioquin, si liceret inferiori tales sibi notiones de Prælatis suis, quando ei aliquid præcipiunt, formare, actum esset de omni obedientia: nam diceret vnusquisque alium sensum, quàm eum, quem verba Prælati indicant, tacite sibi innotuisse.

C D

a Arist. lib. 1. Peribermin. in princ.

b l. continuus. §. cū ita. ff. de verb. oblig.

c l. illicitas. §. veritas. ff. de offic. præsid. l. cogitationis. ff. de pœn. multa Cato apud Gell. lib. 7. c. 3.

NEC enim Christianis auribus callida illa, ac nimis fallax eorum, qui Politici dicuntur, vox est admittenda, qui carnalis prudentiæ regulis innixi, aliter Principibus pro loco loquendum & aliter sentiendum,

A tiendum, aut agendum putant, addentes eos, qui simulare nesciunt, nescire etiam regnare. Nos certe prudentiam, circumspectionem, & cautionem non tollimus, sed dolos, & fallacias, & insidiosas simulationes, religione, quam nos colimus, indignas prorsus repudiamus. Absit enim vt peruersæ hæ cogitationes a morali etiam philosophia damnatæ in Christianum pectus, quod templum Spiritus sancti est, & summam cordis munditiam requirit, vmquam irrepant, nosq. proinde, cum aliquid a Prælato expressim iussum esse audierimus, ne minimum quidem de alia illius mente & proposito disputandum esse statuamus.

B Accedit, quòd quamuis etiam de clara summi Pontificis mente, eaq. minime mutata constaret, adhuc tamen non liceret bono Cardinali, si eam pro conscientia sua publicæ causæ repugnantem sentiret, aliter quàm fides, & officium postulet se gerere: ideoq. loco suo minime conticescere, sed clare, & syncere sententiam suam proferre. Nam si obijcias illum, cui voluntas superioris innotuit, obedientiæ lege teneri, ei adhærere; Respondetur, id non ad qualemcumque voluntatem, sed præceptiuam pertinere, [a] alioquin nihil aliud hoc esset, quàm omnimodæ assentationi viam aperire; ac se in omnes formas ad alterius arbitrium turpiter vertere, quo C quid indignius, aut iniustius excogitari potest? Deinde dicitur valde diuersam esse subditi, & Consiliarij conditionem; siquidem subditi est superiori suo (generatim loquendo) in illis rebus, in quibus subditus est, ac iuxta rationem dominij, quo tenetur, simpliciter obedire. [b] At Consiliarij natura, & munus postulat, vt rem discutiat, examinet, & quid vtilius videatur, in medium afferat. Cum igitur Cardinalis fideliter respondet, non solum partes veri Consiliarij exequitur, sed etiam obedientiæ legem implet, qui iussus a Papa, vt consilium suum explicet, prompte & vere id præstitit, neque officium voluit propter incertas, atque occultas coniecturas deserere.

[a] S.Tho.2.2. q.104.artic.5. ad 2.

[b] S.Tho.2.2. q.104.art.5.

D De secundo casu, quando aliqui sibi in animum induxissent ab ipsis peculiariter silentium optari, videndum in primis esset, vnde illis hæc orta fuerit suspicio; an ratione negotij, quod geritur: an propriæ personæ, quæ parum ei grata esset: an ex alijs extrinsecus aduenientibus causis: quæ quoniam sæpe inanes, futilesq. deprehenduntur (quandoquidem Principes quando aduersus aliquos commouentur, solent non tecte, & obscure, sed clare eos officij sui admonere) ideo vt plurimum contemnendæ videntur: præterquàm quod verendum istis maxime esset, ne ex eorum taciturnitate in publica causa alijs scandalum præberetur, præsertim si nul-

si nullam afferrent silentij sui causam, quam non videmus, quàm decore, salua veritate, possint adducere, ita vt suspicandi occasio non præbeatur, ægre pati Principem veritatem depromi, ac nolle Consiliarios libere loqui ea, quæ communi bono expediant. A

SED illud præterea addimus, valde cauendum esse, ne falsa obedientiæ specie isti, qui silent, seducantur. Nam cum sapienter coram Pontifice, sacroq. Collegio Cardinalium, & præsertim extempore, vt sæpe accidit, loqui, ac sententiam suam omnibus audientibus apte pronunciare, non leue sit negotium, mallent multi, si eis liceret, alios auscultare, eisq. dicendi locum concedere, propter discrimina multa, quæ ab vnoquoque in dicendo iuste timeri possunt. B
Vnde cum obedientiæ laus non in ijs tantum, quæ cõmodum afferunt, sed in ijs, quæ displicent, atque oneri sunt exequendis, maxime declaretur, [a] cauendum est, ne aliqui silentij portum, vt tutum studiose affectantes, eo se obedientiæ prætextu recipere profiteantur, quò proprij commodi studium eos perducit.

[a] S. Tho. 2. 2. q. 104. artic. 2. ad 2.

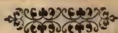
TERTIVS est casus, quando aliquibus nominatim a Papa silentium esset indictum: & hic dicimus, illius iussionem non solum iustam tacendi excusationem, sed etiam omnimodam acquiescendi necessitatem, ac proinde debitæ obedientiæ meritum afferre. Quod tamen vix vmquam nisi maxima ex causa contingere debere existimandum est. Atque hoc quidem casu possunt rationes initio quæstionis huius obiectæ locum habere. Principibus enim, & summo præsertim Pontifici obedientiam præbendam esse, quando ille aliquid faciendum præcipit, nemo sapiens negat; vnde sicuti quando in Consistorio consilium ab eo postulatur, si Consiliarius libere, fideliterq; id proferat, tunc maxime Principis iussioni obtéperat: sic quando Princeps eidem silentium imperaret, partes eius erunt humili taciturnitate debitam illi obedientiam testari, iuxta ea, quæ alibi latius prosequuti sumus. C

PARS

PARS II. QVAEST. V.

Quid, si Princeps affirmaret, se habere iustas, & validas causas aliquid faciendi, quæ tamen alijs ignotæ essent: An Cardinales responsuri, deberent illius propositioni acquiescere?

A QVAMVIS de DD. Cardinalium, quos sibi summus Pontifex Consiliarios, atque assessores adsciuit, summa fide, atque in arcano tegendo custodia minime sit dubitãdum, quoniam tamen ea emergunt interdum negotia, quæ arctissimo silentio (temporum conditione ita postulante) muniri oportet, & quod in magno Senatorum numero palam diceretur, in alios forte dilabi posse timeretur; propterea compellitur quandoque Princeps, vt publicis necessitatibus eo cautius occurrat, non omnia omnibus patefacere, nec integrum animi sui sensum palam alijs aperire. Exempli causa, si de bello su- QVAEST. XI.
B scipiendo: de classe instituenda: de synodo indicenda: de commigrando ex Vrbe: de nouis extra ordinem Cardinalibus creandis: de tributis subsidiarijs imponendis, aut de alijs huiusmodi ad Consistorium Papa deferret, nec certas vllas animi sui rationes exprimeret, sed generatim tantum iustas, validasq. se ad id decernendum causas habere affirmaret; quæritur quæ sint tunc Cardinalium partes in consilijs ferendis.

QVOD certe non leuem habet difficultatem. Nam cum, vt dici solet, ex facto ius oriatur, & sapientis sit secundum ea, quæ pro-
C ponuntur, respondere, primumq. illud ac solidum consulendi caput sit, rem, de qua agitur, bene cognitam, atque exploratam habere; vtique cui aliquod negotium rude tantum atque informe proponitur, nec finis quorsum id fiat, nec medium qua ratione exerceri oporteat, nec alia huiusmodi ad id necessaria explicantur; diuinare quidem, & coniecturis nonnulla persequi fortasse ei licebit, ceterum constans aliquid, prudenterq. excogitatum in medium afferre, nimis graue, atque difficile vnicuique futurum esse non est dubitandum. Etenim si ad humanas actiones perficiendas certo iu-

dicio,

a S. Tho. 1. 2. q. 1. ar. 1. & 2.

b S. Tho. 1. 2. q. 7. Arist. 1. de anim. tex. 3. & Ethic. li. 3. cap. 1.

dicio, atque electione opus est, [a] ad easq. tum constituendas, tum diiudicandas ipsa accidentia negotij tantum momenti habere solent, [b] vt ex earum varietate; status rei plurimum immutetur, ac deliberatio si qua capienda sit, inde potissimum pendere soleat, quis ausit de arduo negotio circumstantijs omnibus spoliato, & tamquam corpore membris lacero, certum sibi consilium, constansq. iudicium polliceri? A

ITAQVE quemadmodum pictor licet sit peritissimus, nulla ratione potest in tenebris imaginem egregie pingere, sed necessario si vult pro dignitate in munere suo versari, debet lumen adhibere, quo possit ipsam picturam, omnesq. illius partes penitus perspicere, colores intueri, & quid cuique parti expediat, tum oculis, tum etiam mente, & ratione percurrere: eodem modo Consiliarius, quantumuis ingenij acumine, & prudentia excellat, nullo modo poterit suo officio satisfacere, immo iacebit in tenebris, si rem ipsam, de qua agitur, illiusq. causas notas non habet: ipsa enim rei cognitio est veluti lumen, sine quo fieri non potest, vt quid Principi magis conducat, animo cernat; neque aperte vtilitates, aut detrimenta videat, quæ possunt ad Rempub. peruenire; neque argumenta, & rationes firmas inueniat, quibus hanc partem probare, & illam improbare queat. B C

SED dices, iam Principem generatim rem ad Senatum deferre. At vero non id satis videtur: idem enim est, ac si quispiam vellet, vt architectus de structura suarum ædium iudicium faceret, occluderetq. illi ianuam, ne posset in illas ingredi, earumq. atrium, ceterasq. partes considerare: aut, si quisquam alius pretium alicuius clarissimæ gemmæ ab artifice nosse vellet, eamq. integumentis inclusam eidem ostenderet, nulloq. modo gemmam ipsam ex illis pateretur euolui.

ATQVI non negamus quidem ad generales huiusmodi propositiones, generales etiam responsiones certo modo posse accommodari, veluti si de bello suscipiendo ageretur, liceret vtique in contrarium ærarij inopiam, commeatuum penuriam, militum direptiones, & alia eius generis in medium proponere. Verum cum hæc rei caput non satis attingant, non posset ex his certa, vt oporteret, sententia proferri. D

AT si dicas, non esse ex Principis commodo integre omnia, quæ ad rem pertinent, palam aperire. Dicimus, aliud esse, quid Principi in re sua expediat: aliud, quid Consiliarijs (vt bene respondeant) notum esse oporteat: non enim vrgemus Principem, vt necessario sem-

per

A per omnia cum pleno eius Senatu conferat, cum quædam paucio-
ribus interdum, ac ſecretiori conſilio tantum fidenda eſſe, rerum
vſus ſatis doceat: quod etiam Carthaginenſes, & Ætolos obſeruaſ-
ſe, atque Auguſtum factitaſſe ſupra commemorauimus.[a] Verum
dicimus id, quidquid ſit, totum, atque integrum a conſiliarijs per-
cipiendum eſſe, ſi ſanum, atque perfectum ab eis conſilium eſt ex-
pectandum.

[a] Liu. lib. 30. & 35. Dio Caſſius lib. 52. in princ

At ſi replices, nec ſatis hoc tutum putari, vt intima illius ne-
gotij quamuis paucis a Principe aperiantur. Tunc quid aliud quàm
miſerabilem temporum conditionem deplorare licebit, quæ nec
B paucos ſyncera fidé, atque prudentia viros Principi ſuo fidos iun-
gere valeat?

Qvando igitur ſic Princeps conſtitutum haberet, generales
tantum illas cauſas rei gerendæ, & non alias ad conſilium ſuum
deferre: veremur maxime ſi deinde Princeps ſingulorum ſententias
velit exquirere, ne ſibi ipſi hæc Principis interrogatio refragetur.
Aut enim nouit ipſe ſe plane veras, efficacesq. rei exequendæ cauſas
habere, & tunc nihil eſt cur alios conſulat, quando conſultatio ad
res dubias pertinere ſolet. Aut vero nec ipſe iudicio ſuo tantum fi-
dit, quominus labi, decipive in re præſertim ardua poſſe vereatur,
C & tunc ſicut ægri eſt ſanitatem cupientis omnes vulnerum ſinus
& ſymptomata medico detegere: ſic ad ſalutares deliberationes
ſuſcipiendas, qui non plene quidquid ad rem pertinet, patefacere
conſiliarijs ſtudet, grauioribus ſe proculdubio ſemper periculis
exponit.

Conſiliarius vero ſi in ſola Principis auctoritate, qui ſe iuſtas ha-
bere cauſas profitetur, acquieſcendum putet, ille ſane non veri Con-
ſiliarij munus implere exiſtimari poterit: ſiquidem aliud eſt cer-
tis, peculiaribusq. rationibus, quod Conſiliarij proprium eſt, quid-
piam approbare; aliud aliorum placita nullis rationibus præeunti-
D bus imitari; Sic teſtes, vt Iuriſconſulti aiunt,[b] ex proprio, non
alieno ſenſu fidem facere debent, & primum ſapientiæ gradum oc-
cupare ille dicitur,[c] cui venit in mentem illud, quod opus eſt, at-
que conſulit quod in rem ſit, non qui aliorum inuentis bene ſe cre-
dere exiſtimantium credulus ipſe adhæret.

[b] l. teſtiũ. vbi Bald. C. de teſtib.

[c] Cicero pro Cluen.

Atqvi non negamus quidem Principis ſententiæ, qui rem
pro comperto ſe habere dicat, plurimum pro eius ſapientia, ac re-
rum vſu eſſe tribuendum; ſed tamen quod ad Conſiliarium attinet,
aliud eſt eum ſola auctoritate proponentis, aliud rationibus a re
ipſa ſumptis duci: aliud propria, aliud aliena fide dirigi, & permo-

ueri, cum illius sit non tam spectare quis ante eum loquatur, quàm A
quid omnino loquatur.

QVAPROPTER, vt aliquid concludamus, videmus sane a Consiliario plus requiri non debere, quàm vt ad rem propositam pro modo propositionis respondeat, hoc est ad generalia generatim, ad particularia particulatim: Principis enim sensus, & si quid occultius parat exquirere, illicitum, & anceps dici solet:[a] sed tamen, quia interdum implicitæ sunt propositiones, atque dura nimis ad Principis interrogationem responsio videri posset, si diceret Consiliarius, se nihil habere quod ad rem sibi non cognitam respondeat, ac tacite ægreferre videretur, secum non omnia negotij arcana con- B
ferri: quod cauendum valde existimamus, cum Principis dignitati honorificis verbis semper sit seruiendum. Propterea censeremus, eum, nisi quid melius ei pro negotij conditione tunc occurrat, saltem debere generalia illa, quæ ad rem pertinere possunt, pro sua prudentia Principi consideranda proponere: a ceteris vero, quæ sibi non liquent, tamquam in re dubia abstinere quidem, sed desiderium tamen, quo tenetur ostendere, & Principis iussui, & muneri suo aliàs commodius, si tempus patietur, satisfaciendi. Hac enim prudenti moderatione, quæ medium quoddam iter tenet inter præfractam contumaciam, & turpe obsequium, Consiliarius tuto officium suum explere videtur, & ita multos clarissimos viros sua consilia temperasse legimus.[b]

a Corn. Tacit. lib. 4.

b Corn. Tacit. lib. 4. & 17.

PARS

Cardinales, qui sibi persuasum haberent, Papam iam in animo statuisse quid velit facere, eumq. sententiam minime mutaturum, & ideo se dissentiendo nihil profecturos, an tacendo essent excusandi.

A INTER multiplices tacendi excusationes, nulla fere frequentius se offerre solet nonnullis, hac ipsa, de qua in præsenti agimus: ideo paulo diligentius hoc argumentum non hic tantum tractandum, sed alibi etiam, prout occasio feret, alijs, atque alijs rationibus erit repetendum,[a] vt tamquam perniciosa quædam radix Deo adiuuante euellatur, & persuasio huiusmodi non solum inanis, ac contemnenda declaretur, sed etiam plena detrimenti, quæ omnem vim consilij auferat, prudentiæ neruos elidat, & consultationis vtilitatem prorsus abscindat. Nec vero admodum miramur eos, qui sibi certo persuaserint, se nihil verbis suis profuturos, libenter se a dicendo abstinere. Sic enim natura comparatum est, vt fructus spe omnes alantur, inutilesq. labores quisque refugiat. Verum id simul veremur valde, ne decora latentis mali species multos deceperit, qui quàmmagna incommoda ex hoc veluti fonte exoriantur, non satis inspexerint, quæ nos certe patefacere, atque explicare conabimur.

QVAEST. XII.

[a] Agitur in q. 15. & 22.

B Tria igitur hic se examinanda offerunt: Primum, Papam iam in animo suo statuisse quid velit facere. Secundum, eum sententiam mutare minime solere. Tertium, eos dissentiendo nihil profecturos.

C QVOD igitur ad primum pertinet, concedere volumus, Papam iam in animo suo decreuisse, quid velit facere: sed id addimus, quòd cum potuisset ipse pro summa sua sapientia aliam eius rei perficiendæ rationem inire, maluisse eum tamen negotium ad Consistorium de more deferre. Et hic quærenda in primis est ratio, cur ita facere voluerit, quæ cum multiplex esse possit nos sane sicut de Deo scriptum est, Sentite de Domino in bonitate; sic de illis, qui viuam quandam illius imaginem in terris gerunt, sentiendum esse

putamus. Quoniam tamen aliter, atque aliter humana iudicia ferre solent, nos dicimus; quantum ad rem nostram pertinet, plane apparere, nondum integrum, perfectumq. Papæ consensum in rem, quam consultandam proponit, adesse. Homo siquidem secundum varias animi affectiones, varie interdum eodem tempore mouetur, [a] simulq. potest in plura mentem intendere, etiam sibi non inuicem ordinata, [b] quod inde oritur, quia non vna est tantum, & perfecta voluntas, quæ ex toto velit: nam tunc ex toto imperaret, & iam plena, & completa esset, vt sanctus Augustinus tradit. [c] Verum sunt quodam modo duæ voluntates, siue duo actus eiusdem voluntatis, alter qui vellet rem prout in eius mente concepta fuit, effectum sortiri: alter, qui vellet, vt antequam promulgetur, aliorum etiam sententiæ concurrerent; vnde antequam hoc fiat, non potest voluntas dici completa, & absoluta, [d] siquidem duplex est actus deliberationis, alter interior in mente, qui est reuocabilis: alter exterior in opere, qui est irreuocabilis: cumq. interior ille sit exterioris præparatorius, ideo donec is effectum foris non fuerit sortitus, nondum absolutus dicitur, quia nihil perfectum omni ex parte appellatur, cui aliquid addendum superest: [e] & proinde certum est, eum interim a varijs euentibus, ac salubriore prouidentia pendere, dicente etiam vetere prouerbio, posteriora consilia esse meliora. Ex quo sequitur, cum in themate dicitur, Papam iam in animo suo statuisse quid velit facere, hoc nullatenus de perfecta, atque irreuocabili voluntate accipi posse.

a S. Tho. 1.2. q. 10. artic. 3. ad 2.
b S. Tho. 1.2. q. 12. & 13. artic. 3.
c Lib. 8. cōfess. cap. 9.
d S. Tho. 1.2. q. 17. artic. 5. ad 1.
e l. cum Sillanianum in fin. C. de his quib. vt ind.

A B C D (margin letters)

Qvod vero ad secundum spectat, Papam sententiam iam conceptam mutare minime solere; Dicimus facti hanc quæstionem esse, & qui ita aiunt, non videre nos, qua ratione id probare possint. Nos enim per annos fere triginta, quibus Consistorio adesse cœpimus, sedentibus octo summis Pontificibus: Pio IIII. Pio V. Gregorio XIII. Sixto V. Vrbano VII. Gregorio XIIII. Innocentio IX. ac sanctissimo D. N. Clemente VIII. affirmare illud vere possumus, numquam factum esse, vt Papa deliberationem aliquam ab eo conceptam mutare noluerit, si maior Cardinalium pars ab eo dissentiens id verbis expressisset, sed vidimus quandocumque ille perstitit in eo quod semel proposuit, in causa id fuisse, quod pauci reperti sint, qui diuersum ab illo senserint, aut certe palam declarauerint, & multo plures, qui in illius sententiam ierint.

At dicunt aliqui secundum naturam magnorum virorum hoc

esse

A eſſe vt ſemel ab eis propoſita non deſerant, quod ex illorum dignitate non ſit, ſententiam mutare; Reſpondemus, ſi in melius ſit mutanda, magnum hoc prudentiæ argumentum eſſe,[a] & a ſanctis viris hoc ſæpius factum fuiſſe. Nam Dauid Rex, monente Abigail, deliberationem emendauit.[b] Et Apoſtolus Paulus, quãuis decreuiſſet dare ſe in Theatrum, acquieuit tamen amicorum conſilio aliter ſuadentium.[c] Quinimmo incommutabilis Deus ſæpe legitur in ſacris litteris mutaſſe promiſſa, & pro miſericordia temperaſſe ſententiam,[d] licet tunc non mutet Deus actum interiorem voluntatis ſuæ, vt ſanctus Gregorius, & ſanctus Thomas declararunt.[e] Quod
B & alijs multis exemplis ſancti Patres nobis teſtatum reliquerunt, vt intelligeremus, viri perfecti eſſe nihil abſolute diffinire, quod non vtiliori, ſapientioriq. propoſito poſſit emendare, prudentumq. mores ſalubrioribus cedere cõſilijs,[f] cum id non leuitatis, vt ait Apoſtolus, ſed maioris charitatis, & prouidentiæ ſit argumentum.[g] Ex quibus concludimus, res Conſiſtoriales antequam a Papa fuerint de more in Conſiſtorio ſancitæ, numquam adeo certas haberi poſſe, quin mutationi ſubiaceant, tametſi deliberatæ antea a Papa viderentur, cum res futuræ omnes, circa quas verſari ſolet humanorum negotiorum conſultatio, ſint contingentes, & proinde incerto euentui,
C ac varietati expoſitæ.

a Videantur quæ dicta ſunt in q. 43.
b 1. Reg. 25.
c Act. 19.
d c. incommutabilis 22. q. 4.
e S. Greg. lib. 20. moral. c. 23 & S. Tho. in 1. par. q. 19. ar. 7. ad 2.
f Ioã. Caſſ. collat. 17. c. 2. Idem Caſſ. d. collat. 17. cap. 18. 27. & ſeq.
g 2. Cor. 1. vbi S. Ambr.

TERTIVM eſt, quod dicitur, exiſtimare Cardinales ſe nihil dicendo profecturos; Ad quod reſpondemus: quando etiam concederetur, firmam omnino, immotamq. ſummi Pontificis mentem eſſe, adhuc non ideo Cardinales cum ſententiam rogantur ab ea ſyncere proferenda excuſari. Notum ſiquidem eſt in actionibus humanis, aliud eſſe officium, quod pertinet ad media: aliud eſſe executionem finis, qui in operis conſummatione conſiſtit, quemadmodum & conſilium non eſt de fine, ſed de ijs, quæ ſunt ad finem.[h] Quando igitur aſſumitur quiſpiam ad aliquod officium, ad media tantum
D adhibenda tenetur, quæ ſunt propria illius officij, & ab eo præſtari poſſunt, non ad finem aſſequendum, qui aliunde pendet. Sic medicus ſtipendio conductus, ad aliud non tenetur, quàm canonice mederi, quamuis ſanitas non ſequatur: & magiſter ad apte docendum, licet auditores non proficiant.[i] Sic ergo & Cardinalium officium, cum ſit conſulere, præſertim quando ſunt rogati, ad eos non pertinet vlterius ratiocinari, an id conſilium ſit exequendum, cum hoc diuerſum ſit, & finis hic in illorum non ſit poteſtate. Siquidem miniſtri eſt tantum velle, conari, & laborare; Dei autem eſt perficere. Nam, prout Nicolaus Papa ad Michaelem Imperatorem

h S. Tho. 1. 2. q. 14. art. 2.
i Ariſt. 1. Rhetor. cap. 1. Cic. lib. 1. de Inuẽt. in princ.

a Nicol. ep. 9. ad Michael. Imper. tom. 3. Decretal. nuper Romæ impress.

scribebat,[a] debet Apostolica Sedes facere quod suum est, neque fastidire laborem: Deo autem, cuius est bene cœpta perficere, laboris effectum relinquere. A

DEBENT itaque Cardinales eniti, quàmmaxime possunt, suum officium præstare, & Pontifici maximo fidele consilium dare: ipse autem Deus, cuius Ecclesiæ negotia in Consistorio aguntur, & in quem credendum est, & Pontificem maximum, & Cardinales omnes suas cogitationes transferre, ad Ecclesiam suam respiciet, mentemq. Pontificis illustrabit, & a via, qua progredi debet, non patietur aberrare.

QVAE omnia, vt eo clariora legentium animis relinquantur, superest nunc vt ab ijs obiectionibus eximantur, quæ initio quæstionis in contrarium adducebantur; quatenus scilicet dicebatur, fructus spe omnes ali, & vnumquemque inutiles labores refugere. B

NAM ad primum dicimus, duplicem in fructibus colligendis spem considerari posse: alteram, quæ ipsum dominum respicit: alteram, quæ ad rationem operis, seu medij spectat, quo dominus ipse vtitur, siquidem ex semine spes, ob eius naturalem vim, oritur, debere fructus produci; est item spes concepta a seminante, qui vt fructus colligat, seminat. Vbi igitur vtraque spes deficit, tota hæc actio est superuacanea. At vbi ea, quæ ratione operis, seu medij sumitur, non deficit, quamuis deinde ea, quæ dominum, seu agentem respicit, deficeret, non erit inutilis, aut superuacanea actio. Sic igitur, quod ad rem nostram attinet, cum ea sit natura veri, & fidelis consilij, vt aptum natum sit mouere Principem, ideo Cardinalis quamuis forte, quod ad se attinet, credat Principem mouendum non esse, nihilominus alitur adhuc spe fructus ratione medij efficacis, quo ad persuadendum vtitur. C

AD id vero, quod addebatur, inutiles labores vnumquemque refugere; Respondemus primo, non posse dici inutile id, quod redundat in meritum consulentis, & quod posset etiam in vtilitatem Reipublicæ, Deo iuuante, existere, quæ præcipue est præ oculis habenda. Dicitur secundo, quòd labor, qui sumitur in vero, & fideli consilio dando, res est vtilissima tum ad Principem persuadendum, quatenus hæc vis suadendi est in ipsomet consilio vero, & fideli quasi naturaliter inclusa, tum etiam quia ad alios Consiliarios in eandem sententiam perducendos plurimum valet: quibus sic vnà coniunctis, non facile Deus permittet, vt Papa illis obsistat, & in maioris partis Cardinalium sententiam non se deflectat. D

PARS

PARS II. QVAEST. VII.

Si aliqui Cardinales existimarent, Papam exquirere eorum sententias, ceremoniæ potius, vt dici solet, quàm consilij causa, quid tunc agere debent?

A QVAMVIS hæc obiectio parum verisimilis, prorsusq. commentitia videatur, nec ita de eo sentiendum sit, qui in altissimo loco positus est, atque in amplissimo orbis theatro cum viris præstantissimis loquitur; attamen verum esse fatemur huiusmodi opinionem non nouam, nec modo exortam esse, sed superioribus etiam ætatibus in aliquorum ore versatam fuisse: nec tamen propterea sapientes illos veteres Cardinales his tamquam vmbris, & vanis timoribus, aut credula suspicione deterritos fuisse, sed memores personæ, loci, & officij sui, fidem Deo, Sedi Apostolicæ, & Christi Vicario debitam ani- QVAEST. XIII.
B mo, & cogitatione repetentes, sententiam suam modeste quidem, sed libere dixisse, tametsi a multis crederetur fore, vt eorum consilia non sequeretur Princeps. At interdum secus accidit, & quod initio minus gratum est, postea placere potest, & libera vox magnas quandoque attulit vtilitates, & Principes ijs non raro gratias egerunt, quos prius non statim sibi assensum præbuisse, ægre tulisse visi erant. Nec certe facile concedendum est, immo nouum nimis, & inauditum, atque aduersus vetera Collegiorum omnium instituta, accersiri scilicet Consiliarios in Senatum, vt nihil consulant: nec vlla extat
C ratio cur præsumendum sit, Papam tantopere ab eorum iudicijs alienum esse, quæ tantum consultiua dicuntur, eiusmodi scilicet vt ipse possit pro suo arbitratu ea non sequi: [a] quinimmo existimandum iure videtur, Patri optimo iucundum esse audire, quid de rebus grauibus filij sentiant, quos ipsemet sibi Consiliarios cooptauit, qui tot charitatis vinculis Pastori, Principi, Domino, Parentiq. adstricti sunt, pro quo etiam vitam profundere sunt parati.

[a] Glos. c. cum olim. de arbitr.

ET quamuis valde probabile sit, optare vnumquemque, & eo magis Principes, qui alijs præsunt, vt reliqui secum potius sentiant, quàm dissen-

dissentiant, quando tamen conspicimus res, quas pro summa sua potestate poterant aliter diffinire, maluisse eos ad consultationem reuocare, & aliorum iudicia scrutari; interrogatio ipsa natura sua declarat in re nondum diffinita liberam responsionem exquiri, nec eos duplici animo esse, vt cum aperte dicant se velle Cardinalium sententias audire; ex altera parte nihil minus, quàm de ijs seriò auscultandis cogitent, sed potius ad eas eludendas hoc inuolucro vtantur; præsertim cum verisimile non sit, eos ita placitis suis hærere, vt neminē prorsus aliter sentire velint, idq. maxime cum ratio adeo probabilis dissentiēdo proponitur, vt ipsa magis, quàm illius auctor discrepare videatur. A

VERVM concedamus nunc, quod tamen non est probabile, Principem, qui alijs, atque alijs modis potuisset negotium expedire, maluisse tamen Senatores in Consistorium vocari, non animo sequendi eorum consilia, sed ceremoniæ potius, vt dici solet, gratia, vt quod ab eo decerneretur, de consilio fratrum factū videretur, & proinde idem populo acceptius, & plausibilius prodiret; si quis petat, quænam tunc erunt partes eorum, num tacere, aut libere dicere, aut assentiri? B

CERTE aliquibus videri posset, quòd sicuti veteribus legibus actus multi ad speciem potius, quàm veritatē permittebantur, & quemadmodum multiplices contractus imaginarij in vsu populi erant, sic hodie non incongruum esse, quædam etiam in ferendis suffragijs obseruari, non semper ad res serio diffiniendas, sed ad retinendum potius quandam veteris instituti imaginem. Nam de Consulibus scribit Dio, [a] Tyberium Cæsarem eos elegisse cum tamen a populo Romano nominarentur ad repræsentandam antiquā libertatem. Et Iurisconsulti multarum rerum meminerunt, quæ fiebant DICIS CAVSA, vt ipsi aiebant, [b] idest ad ostentationem quādam, vt illud ita factum fuisse posset dici, non quòd vere ex animo, aut aliqua necessaria causa id processisset. Quæ loquendi prouerbialis formula, & apud veteres alios auctores sæpe reperitur, [c] atque hoc ipso, de quo diximus, sensu eam accipiendā esse, celebres permulti Doctores testantur; [d] similiter, de imaginarijs contractibus crebra est apud veteres leges mentio, nam & imaginaria venditio, [e] & locatio, [f] & emancipatio, [g] & adoptio, [h] & testamentū, [i] & manumissio, [k] tum imaginarius colonus, [l] & imaginarius nuncius, & imaginarium repudium, [m] & imaginaria apocha, [n] & alia huiusmodi frequenter nominantur, & imaginariæ militiæ genus Claudium Cæsarem instituisse, Suetonius est auctor. [o] C D

QVAE quidem cum ex vetere instituto sic in vsu essent, vt interdum id fieri alijs ostenderetur, quod vere non fiebat, nec mens erat faciendi; propterea videri posset etiam in sacro Consistorio consul-

tationes

a Dio lib. 57.
b l. 4. ff. commod. l. & qui data. ff. ex qb. caus. maior. l. 1. §. excusantur. ff. ad Syllan.
c Varro lib. 5. de ling. lat. Cic. act. 6. in Verrē. & pro L. Murena. Arnob. lib. 4. aduersus gēt. in procem.
d Petr. Victor. lib. 8. var. lect. Ant. Aug. li. 2. emendat. c. 2. Frāc. Duaren. lib. 1. Disputc. c. 47. Cuiacius lib. obser. c. 33. Ioannes Coras. lib. 4. Miscel. c. 8. Couar. li. 4 var. resol. c. 8.
e l. imaginaria. ff. de regul. iur.
f l. 46. ff. locati.
g l. fin. C. de emancip.
h l. fin. C. de adopt.
i Instit. de testam. in princ.
k Instit. quib. modis ius patriæ.
l l. 49. de act. empt.
m l. 3. C. de repud.
n l. 2. de annon. & tribut. in Cod. Theod.
o Sueton. in Claudio c. 25.

A tationes quaſdam non eſſe prohibendas, quas Princeps proponat ceremoniæ potius gratia,& ad decorũ cum Cardinalibus retinendum, quàm quòd reuera conſilia Cardinalium tunc expoſcat, aut ijs ſe plane indigere arbitretur. Quo caſu exiſtimari etiam poſſet, fas Cardinalibus ipſis pariter eſſe, aut nihil, aut ad Principis ſenſum quoquo modo loqui, cum reſponſio debeat interrogationi congruere,hæcq. relatiua inuicem videantur, petere conſilium, & dare conſilium, ita vt qualis eſt petitio, talis ſit & conſilij prolatio.

VERVM quoniam nos contrarium prorſus ſentimus, ideo ad rem dilucidius explicandam, & ne vocabulorum ſimilitudine deci-
B piamur, cum quattuor ſint actus, qui idem prope ſonare videntur, & tamen inter ſe differunt, videlicet fraudulentus, ſimulatus, fictitius, & imaginarius.[a]

NOS dicimus, tres priores ad rem præſentem noſtram minime pertinere: Non fraudulentum,quoniam nihil in fraudem alterius geritur:[b] Non ſimulatum,quoniam nihil diuerſum ab eo concipitur, quod ſimulatur:[c] Non fictitium, quoniam lex nihil hic fingit, aut diſponit:[d] Reſtat igitur quartus actus,qui imaginarius dicitur, cui quæſtio noſtra magis congruere videtur, ſed tamen nec illi omni ex parte plane reſpondet; Quandoquidem cum imaginarium illud di-
C catur,quod ad nudam ſpeciem tantum ſit, ita vt rei veræ imaginem retineat, & tamen nullum iuris effectum pariat, atque aliquid eſſe id oſtendat, cum omnino nihil ſit: propterea dicimus, conſultationem, de qua agimus, imaginariam quidem vocari poſſe, quatenus ſpectat ad ipſum Principem, qui conſilia petit, non animo vt illis vtatur, ſed potius,vt dici ſolet, pro forma, & vt ſeruiat conſuetudini Collegij, ſiue ne videatur inconſulto Senatu de negotio tam graui ſolus conſtituiſſe. Verum ex altera parte, imaginariam minime appellandam eſſe affirmamus, cum fiat ex legitima cauſa, & verſetur circa rem veram, & ſolidam, & grauem, & dignam conſilio.

a Alciat.li.3. parerg. c.11.
b toto titu. ff. quæ in fraud. credit.
c l. 1. C. plus valere quod agitur. l. ex pretio. C. ſi cert. petat.
d §. per acceptilationẽ. Inſt. quib. mod. tollit obligat.

D QVAPROPTER vt ad quæſtionem propoſitam reſpondeamus, quæ ſcilicet ſint partes hoc caſu DD. Cardinalium; Dicimus eos nullatenus a munere ſuo diſcedere debere, quod eſt omni in re fidem, atque officium præſtare,ac quod in reliquis rebus ſolent,ſic & hoc loco quod conſcientia eis dictat,aperte profiteri: idq. duplici præcipue ratione: altera,vt ita dicamus,intrinſeca: altera extrinſeca. Prima eſt, quia cum Cardinalis ex munere ſibi impoſito, teneatur Reipublicæ vtilitati,atque Eccleſiæ commodo conſulere,& locus ipſe Conſiſtorij ad conſulendi munus ſalubriter exercendum fuerit deſtinatus; propterea quandocumque aliquid ibi proponitur, quod detrimentum

Eccleſiæ

Ecclesiæ possit afferre, quocumque modo proponatur, seu serio, seu ioco, siue vere, aut ficte; res ipsa, locus, officium, & Ecclesiæ necessitas Cardinalem compellunt ad consilium fidele, salubreq. præstandum. A

ALTERA est, scandalum, quod in consilio imaginario dando alijs præberetur. Nam sicut si quis vsuram ficte peteret, & alter ficte illam solueret, atque de pecunijs istis petitis, & datis instrumentum fieret, crimen graue committeretur ob scandalum, quod ex huiusmodi instrumento vsurario illis saltem præberetur, quibus ea inter contrahentes collusio, aut simulatio nota non esset: sic quamuis Princeps ficte consilium petat, & Cardinalis ficte illud præbeat, quia tamen actus ille publicus est, & in Consistorio ad res graues deliberandas B instituto geritur, non possunt qui talia agunt a scandali culpa excusari, quandoquidem sciunt omnes, qui ibi adsunt, Cardinales obstringi ad vera consilia danda. Vnde cum videant secus fieri, necesse est eosdem offensionem non leuem intus in animis pati, quòd sic vetera instituta, ac disciplinam videant paruifieri.

NON obstant ergo ea, quæ supra veterum exemplo, & auctoritate afferebantur: nam illa gentiliũ moribus ita recepta fuisse constat, quibus vera instituẽdæ vitæ ratio, ac doctrinæ lumen nondum illuxerat. Vnde multa eorum legibus, tamquam indifferentia admittebantur, alia tamquam ad speciem inania, alia prorsus otiosa permit- C tebantur. At vero Christiana disciplina, cum nec verbum otiosum effundi patiatur,[a] & calicem etiam aquæ frigidæ non leuem rem esse interpretetur,[b] multo magis inanes actiones, vmbratilesq. sententias in sacrosancto Patrum Collegio pronunciari, nullo modo poterit sustinere.

a Matt. 12.
b Matt. 10.
S. Aug. lib. de doctr. Christiana c. 18.

ET quod dicebatur, Principe nihil vere ex animo petente, non cogi Consiliarios vltra id, quod Princeps ab eis exquirit, respondere; Replicamus DD. Cardinales Consiliarios quidem esse Principis, sed pro totius Reipublicæ vtilitate: & ideo curandum eis esse, non solum qu d Princeps velit, sed etiam quid Reipublicæ vtilitas postulet. Vn- D de si rerum status aliquid decerni requirat, quod ita etiam Principi forte, aut non occurreret, aut non videretur, non potest id ab eis saluo eorum officio ex ijs, quæ aliàs diximus, prætermitti: & præsertim, cum fieri possit, vt Pontifex, qui alio animi proposito in Consistorium venit, auditis deinde iustis Cardinalium rationibus a sententia remoueatur, & quod, DICIS CAVSA, ab eo propositum fuit, in verum ac serium Reipublicæ commodum conuertatur.

PARS

PARS II. QVAEST. VIII.

Quid, si vererentur aliqui contradicendo Papam contristare, & nollent ei molesti esse?

A QVAERI hoc loco iuste videtur, an quando veretur Consiliarius contradicendo Papam contristare, debeat potius a dicendo abstinere. Primum enim illud se obijcit, quòd cum dicentis oratio audientem debeat delectare, [a] tristitia autem delectationi sit contraria, [b] omnem profecto sermonis fructum ab eo impediri censendum est, cuius verba non grata, sed molesta contingunt. QVAEST. XIIII.

[a] S.Tho. 2.2. q.177. artic.1. in corp.

[b] S.Tho.1.2. q.35.art.3.

DEINDE, quia Consiliarius cum ad eum finem loquatur, vt consulat, & persuadeat, vtique præstare id nequaquam poterit, si dicendo displiceat illi, quem vult mouere: nam vtens verbis eius sensui re-
B pugnantibus, animum eius potius auertet, quàm conuertet.

TERTIO, quia cum moneat Apostolus: *Nolite contristare Spiritum sanctum Dei*, [c] plane qui contristat Vicarium Christi, videtur & auctorem illius contristare, dicente Domino: *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit*. [d] Vnde & a Sanctis illud est vsurpatum: *Qui contristat Episcopum, contristat Spiritum sanctum*.

[c] Ephes.4.

[d] Luc. 10.

Ex altera vero parte, quoniam constat nec delectationem, nec tristitiam, sicut nec ceteras animi affectiones per se bonas, aut malas censeri, [e] sed a causis pendere, propter quas illæ suscipiuntur, & ab alijs multis circumstantijs, ex quibus nec semper sectandæ, nec
C semper fugiendæ iudicantur; [f] propterea ad æquiuocationem omnem tollendam, & ad clariorem propositæ quæstionis explicationem, illud præmittimus, quòd cum alicuius oratio varijs ex causis molestiam, seu tristitiam audienti afferre possit: siue culpa illius, qui loquitur, qui odiosus sit: siue propter rem ipsam, de qua quis loquitur, quæ mala sit, aut turpis: siue ob modum, quo quis loquitur, quia ineptus, aut horridus sit: nos nullam ex his causis in præsenti attingimus, cum ad rem nostram non pertineant. Loquimur vero de ea tristitia, quæ oritur a persona, coram qua quis loquitur, eo quòd cum audiat sibi proponi ea, quæ aduersus eius sensum sunt,

[e] S.Tho. 1.2. q.24. artic. 2. & 3.

[f] S.Aug. li.9. de Ciuit. Dei c. 6. & lib. 14. c.10. Lactant. lib.6.c.15.

ac sibi

ac sibi displicent, turbatur animo, ac tædio, molestiaq. afficitur. A

ACCEDENTES igitur ad casum nostrum, quærimus, si quando accideret quòd Cardinalis refragaturus opinioni Papæ suspicaretur, eius contradictione Papam esse perturbandum: an tunc potius debeat silere, & scopulum hunc præteruadere. Quo loco, vt gradatim progrediamur, multa se offerunt sigillatim consideranda.

PRIMVM est, quando ita res se haberet, quòd hæc suspicio Cardinalis animum vehementer occuparet; & tunc existimaremus sapientis esse omnem conatum adhibere, vt eam a seipso procul ablegaret, ac radicitus euelleret, cogitans summum Pontificem non esse vulgarem hominem, qui aliorum verbis inepte debeat contristari, B cum dicat Scriptura: *Non contristabit iustum quidquid ei acciderit;* [a] & sanctus Chrysostomus in suis homilijs sæpe doceat, generosum animum, ac Deum timentem, (prout de eo, qui sanctæ Ecclesiæ præsidet, omnino sentiendum est) nulla re præterquàm peccato posse contristari: [b] & eo magis quia summus Pontifex pro sua sapientia satis nouit, se illius Vicarium esse, qui Crucis ferendæ alijs exempla præbuit, & qui dixit: *Non veni ministrari; sed ministrare:* [c] seq. Pastorem vniuersalis Ecclesiæ esse constitutum, cuius munus est omnium necessitatibus inseruire. Vnde sicut medici ægrorum clamoribus, & conuicijs nihil indignantur, sed commouentur magis C ad eos iuuandos, sic partes Pontificis sunt, si quando filios suos parum sibi obsequentes, aut non semper ad suam voluntatem loquentes viderit, non exagitari, aut perturbari, sed benigne de illorum affectibus sentire, atque eorum potius imbecillitatis, si opus sit, misereri.

a Prou. 12.
b S. Chrysost. hom. 18. ad Populū Antioch. & in 2. ad Corint. 6. hom. 15.
c Matt. 20.

SECVNDVM est, si forte hæc suspicio nullatenus ex animo Cardinalis tolli posset, quoniam ex familiaribus Papæ sermonibus, aut aliunde compertum esset, voces quasdam illius interdum erupisse, quibus permolestum sibi fore ostenderet, si qui in Senatu ei aduersarentur; tunc maior surgere potest dubitatio, quanam ratione hic D a Cardinali progrediendum. Nos hoc casu diceremus, quando etiam voces illæ præcessissent, cum placidis deinde verbis rem ad Consistorium omnibus audientibus Papa detulerit, intelligi illum a priore proposito discessisse, sicuti protestatio facto contrario reuocata censetur, [d] multa enim impetu quodam nobis vix sentientibus effluunt, quæ subinde in ordinem rediguntur, & cum a sancto Iacobo moneatur omnis homo, vt sit velox ad audiendum, [e] credendum est, Principem, qui alijs sapientia præstat, etiam in audiendi facilitate, ac benignitate excellere debere; ita vt si quid etiam parum

d l. nō solum. §. morte, ff. de oper. nou. nūc.
e Iacob. 1.

A parum ad rem, aut prudenter dictum auscultauerit, religiosissimos Imperatores imitari velit, qui rescripserunt: *Si id ex leuitate processit, contemnendum: si ex insania, miserendum: si ab iniuria, remittendum.*[a]

TERTIVM est, quando nec hac ratione posset hæc suspicio a mente Cardinalis amoueri, quinimmo in ea trepidatione summopere persisteret, fore, vt ea, quæ ab ipso dicenda essent, non possent non summo Pontifici molesta & grauia accidere; Dicimus, si aliqua ratione res ipsa verborum lenitate, & dicendi modo temperari possit, integra tamen, & illæsa veritate, monere nos maxime, vt id omni conatu procuretur: siquidem satis constat, eandem rem
B salua iustitia mollius, aut durius, gratius, aut molestius pro loquentis ingenio, & dexteritate proponi posse. Vt enim in communi societate, mutuisq. congressibus, humaniter, iucundeq. cum alijs quatenus decet, versari, virtutis opus est, quæ affabilitas vocatur,[b] quæ tamen sic moderanda est, vt si quis in omnibus studeat ad delectationem loqui, hic modum in delectando transgrediens, peccet per excessum, & in turpe adulationis vitium prolabatur,[c] vicissimq. qui aliorum opinionibus sine necessitate conatur contradicere, hic se molestum, ac quodam modo litigiosum reddit quod virtuti repugnare solet:[d] sic in publicis consultationibus, sapientis erit, in-
C columi semper, inuiolataq. veritate curare, vt cetera deinde maiore, qua fieri poterit, reuerentia, ac sermonis lenitate exprimantur.

Quando autem nulla sermonis dexteritate, aut dicendi humilitate posset hic scopulus superari, & quæ a Cardinali dicenda sunt, futura putarentur summo Pontifici iniucunda, & odiosa, publicæ autem rei maxime salutaria: tunc plane non videmus nos, quomodo possit, aut debeat Cardinalis a dicenda libere sententia supersedere, atque illud prætermittere, quod sibi conscientia dictat, & veritati censet esse consentaneum, cum, vt dici solet, scandalum potius sit permittendum, quàm veritas deserenda.[e]

D ET si quis replicaret, durum admodum, & penè incredibile videri aliquid summo Pontifici, quod verum, & salutare sit, proponi, quod illi inuisum, ac molestum esse debeat, cum naturæ hominis, quæ ratione prædita est, nihil magis sit accommodatum, vt ait Cicero,[f] quàm quod verum, syncerumq. est, & in veritate ipsa tanta sit vtilitas, tanta dignitas, & auctoritas, vt Dominus Saluator noster se ipsum Veritatem nuncupauerit, & se ad hoc natum, & in hunc mundum venisse testatus fuerit, vt testimonium perhiberet veritati;[g] Respondemus, si absolute loquamur, rem plane sic se habere, cum veritas non tantum sit virtus, sed virtus etiã specialis,[h]

a l.1.C.si quis Imper. maled.

b S.Tho.2.2. q.114.artic.1. & 2.ad 1. S.Antonin. in sum. 2.par.tit. 10.c.2. Arist. 2.Ethic.c.7.& lib.4.cap.6.

c S.Tho.2.2. q.115.artic.1. & 2.

d S.Tho.2.2. q.116.artic.1. & 2.

e c.qui scandalizauerit.de reg.iur.

f Cic.lib.1.de offic.

g Ioan.14.

h S.Tho.2.2. q.109.artic.1. & 2.

& obiectum, ac perfectio humanæ rationis. Verum, quia ea est A
mentis humanæ infirmitas, & cæcitas, vt sæpe in singularibus rebus aberret, ac decipiatur, hincq. hominum iudicia tam varia, diuersaq. reperiantur; propterea mirum non est, si summus quoque Pontifex quatenus carnis fragilitate circumseptus, interdum, Deo permittente, non tamen in ijs, quæ ad dogmata spectant, humani aliquid patiatur. Vnde sicuti ægrotus vbi gustandi sensus morbo infectus est, dulce iudicat amarum, & amarum dulce, sic præeunte immodico aliquo affectu, patitur Diuina prouidentia, Principes etiam summos non tantum in dignoscenda aliqua veritate caligare, & hallucinari, sed etiam veritatem ipsam quodam modo abhorrere, quemadmodum, *Palato* B
non sano pœna est panis, qui sano suauis est: & oculis ægris odiosa lux, quæ puris est
a S.Aug.li.7. confess.c.16. *amabilis*, [a] vt S. Augustinus, vel potius ipsa experientia docet.

QVANDO igitur accideret (quod Deus auertat) vt summus Pontifex adeo in aliquam opinionem ad actiones morales pertinentem esset demersus, vt quidquid ei contrarium afferretur, quamuis verum esset, non solum ei non probaretur, sed etiam maxime displiceret, ac molestum esset: nos nihilominus minime Consiliario cessandum esse existimaremus, quominus ea proferret, quæ communi bono cōducere arbitraretur, cum illud priuatis quibuscumque commodis sit anteferendum: cuius rei extant exempla quàmplurima Propheta- C
rum, & Sanctorum. Nam notum est, sanctum Ioannem Baptistam, quamuis videret Herodem Regem suis verbis offensum iri, non tamen officium suum deserere voluisse: quod Saluatori nostro mirifice placuisse scimus, Herodē autem impium, quia Herodiadis filiam,
b Marc.6. vt S. Marcus ait, [b] noluit contristare, perpetuis flammarum incen-
c 1. Reg.15. dijs apud inferos torqueri: sic Samuel, [c] cum Rex Saul multa indigna perpetraret, non dubitauit verba ea proferre, quæ sciebat Sauli molestiam maximam allatura. Idem & de Natan Propheta legimus, qui Regem Dauidem admonere non destitit, & admissi operis grauitatem eidem ante oculos ponere, ne officio suo deesset, quam- D
d 2. Reg.12. uis ingentem animi dolorem Regi ea ex re illatū iri non ignoraret. [d]
Sic & alij multi Sancti fecerunt, quos nimis longum esset recensere: illos enim proposita sibi maxima pericula perspiciētes huiusmodi timor ab officio minime retardauit: quandoquidē videbant nihil fere esse, quod publicis rebus tantum afferat detrimenti, quantum suspicio hæc, ne Principis animus perturbatione aliqua, aut molestia commoueatur. Vnde huic trepidationi fortiter obsistendum esse exemplo suo docuerunt: certum enim est, sicut magnes vi occulta ferrum
* tem pertrahit, sic Principis voluntas allicere ad se interdum multorum

animos

A animos Senatorum, & tamquam sigillum in cera, imprimere in ipsis quidquid vult, & quidquid ad rem suam existimat pertinere. Quod quàm absurdum sit, ac Senatorio viro indignum, nemo non videt, cum sapientis officium sit, fidem, publicamq. causam, supremam sibi legem constituere, quales permultos huius sententiæ Præsules semper in sacro Consistorio extitisse nouimus.

NON obstat igitur quod primò obijciebatur de delectatione: nam finis præcipuus Consiliarij non est delectare, sed iuuare tum Principem, tum Rempub. Ratio autem iuuandi, non necessario, nec semper requirit antecedentem, aut præsentem delectationem, sed futuram, & comitantem rei effectum respicit: sicuti sapiens Medicus B ægroto amarum, & momentaneum propinat pharmacũ, vt ei optatissimam, & iucundissimam postea salutem afferat. Hincq. Consiliarius fidele præbens consilium, sperare debet, Principem ipsum, recogitata secum Consiliarij fide, Christianaq. in loquendo libertate, plurimum officio illo saluberrimo, quod prius molestum ei extiterat, delectatum iri, atque in illum maiori, quàm antea, beneuolentia inflammandum.

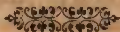
NON obstat secundum: quia mediũ, quo ad persuadendum vtitur Consiliarius, non est semper delectare, nec semper contristare, cũ C non omnis delectatio sit bona,[a] sicut nec omnis tristitia est mala:[b] sed modo hac, modo illa vtitur via, quæ aptior sit fini, & publico bono consequẽdo magis accommodata. Verum est tamen, quòd abusiue, & ex quodam vulgari loquendi modo, bonum dici solet, quod placet sensui: & malum, quod displicet, licet iuxta rationem secus dicendum esset.[c] Vnde Achab Rex loquens cum Iosaphat de Michæa dicebat: *Numquid non dixi tibi, quia non prophetat mihi bonũ, sed semper malum?*[d]

NON obstat tertium, quo dicitur, Principem non esse contristandum; Nam respondetur, duplicem esse contristationem:[e] alteram secundum sensum, quæ leuis est, & momentanea, atque aures tantum D nonnihil perstringit, nec generoso viro est metuenda: alteram secũdum rationem, quæ grauior est, & diuturnior, quippe quæ rebus perperam consultis magna posset afferre incommoda, si omitteretur; & priore modo dissentire, & contristare etiam alios quando oportet, non est vitium, sed charitatis officium, & debitum amicitiæ, dicente Apostolo: *Quoniam etsi contristaui vos in Epistola, non me pænitet: & si pæniteret; videns quòd Epistola illa (etsi ad horam) vos contristauit, nunc gaudeo, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad pænitentiam.*[f] De posteriore vero tristitiæ genere, monet Apostolus, vt non contristemus Spiritum sanctum Dei.[g]

a *S. Tho. 1. 2. q. 34. art. 2.*
b *Idẽ S. Tho. q. 35. art. 3. & sequ. & q. 39. art. 1.*
c *S. Tho. 1. 2. q. 31. art. 5. & sequ.*
d *3. Reg. vlt.*
e *Greg. Nyssen. siue Nemesius lib. 4. Philos. c. 10. & 12. S. Thom. 1. 2. q. 30. art. 3. & q. 31. art. 3.*
f *2. Cor. 7.*
g *Ephes. 4.*

PARS II. QVAEST. IX.

Si qui ſuſpicarentur, Papam, ipſis diſſentientibus, magis obfirmandum, aut potius irritandum; an ſententiam ſuam debeant comprimere.

QVAEST. XV.

VID vero, ſi præter dubitationem moleſtiæ, & triſtitiæ Papæ inferendæ, de qua modo egimus, amplioris periculi ſuſpicio Cardinalium mentes inuaderet, fore, vt, ijs diſſentientibus, animus Papæ magis a re, de qua agitur, alienaretur, & obdureſceret? Quæritur an hoc caſu frænum orationi ſit injjciendum, atque ad læuam ſilentij curſus dirigendus: nouimus enim, hanc trepidationem multorum animo ſic quandoque ſolere defigi, vt non ſolum exiſtiment ſe valde ſapienter facere, ſi ab eo pronunciando, quod ſentiunt, aduerſus ſenſum Principis ſe abſtineant, ſed alios etiam, qui ſecus faciunt, in magno errore verſari ſibi perſuadeant. Quapropter, vt eo diligentius res excutiatur, duo erunt iuxta thema propoſitum ſeparatim tractanda. Primum, quid, ſi mens Papæ, diſſentientibus Cardinalibus, ſit tenacius obduranda. Secundum, quid, ſi non tantum arctius obfirmanda, ſed amplius etiam irritanda, & acerbius in damnum aliorum exacuenda. A B

DE primo dicunt aliqui, quòd quemadmodum Medicus, ſi ægrotum pharmaco læſum iri arbitraretur, crudelis nimium, nedum imprudens id miniſtrando haberetur: ſic, qui alijs quidpiam dicendo perſuadere cupiunt, ſi videant contrariũ ſibi potius inde euenturum, inepti valde iudicandi erunt, ſi dicendi rationem mutare nolint. C

DEINDE, quia ſicuti correctionem fraternam tunc intermittendam Doctores aiunt, quando timetur ne ob illam frater fiat deterior,[a] eodem modo ſi ſuſpicetur Conſiliarius ſuum conſilium potius obfuturum, quàm profuturum, prudenter facere iudicabitur, ſi conſilium illud aut intermittat, aut in tempus opportunius differat, cum ſcriptum ſit: *Noli arguere deriſorem, ne oderit te.*[b]

a S. Tho. 2. 2. q. 33. artic. 6. Silueſtr. verb. correctio. nu. 4.

b. Prou. 9.

AMPLIVS etiam, quia cum obligatio, qua adſtringuntur Cardinales ad dandum conſilium ſit propter actum virtutis exercendum,

A virtus autem requirat media debito fini congruentia: ideo quando consilium, quod dandum est, finem impediret, veluti cum Princeps ex eo consilio potius esset ab eo, quod optatur auertendus, quàm persuadendus, videtur tunc cessare ea obligatio. [a]

[a] S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 6. ad 2. & 3.

VERVM nos secus plane existimamus, nec rationem vllam efficacem afferri videmus, cur Cardinales, qui & officij suscepti munere, & iuramenti vinculo obstricti sunt fidele consilium quando ab eis petitur, ministrare, nunc propter hanc conceptam suspicionem aliter sibi faciendum putent.

NAM, vt hinc incipiamus, inuestiganda in primis videtur ratio, B cur Papa existimetur tantopere eorum sententias auersari, quæ illius iudicio repugnant. Nobis certe nulla vere digna, aut etiam satis verisimilis occurrit. Cur enim in Senatu causæ proponuntur, nisi vt plurimorum iudicia audiantur? quanam alia de causa sigillatim exquiruntur sententiæ, quàm vt vniuscuiusque sensus ab alijs distinguatur? cur suffragia ineuntur singulorum, nisi vt quisque quod sentit, patefaciat? quid culpæ illi adscribi potest, qui rogatus respondet id, quod in mente gerit? quòd si nulla est culpa, quæ iusta poterit esse pœna? Hoc sane adeo rationi consentaneum videtur, vt quando etiam Princeps subito quopiam perturbationis impetu in verba ali- C qua acerbiora prosiluisset, censendum tamen sit sedato indignationis calore, quod proxima etiam quæstione attigimus, eum ingenua illa sententiarum libertate mox delectatum iri.

PRAETEREA cum in facultate sit Papæ, Cardinalium consilia sequi, aut nõ sequi; quid prohibet, aut nocet illi ea scrutari? cum hinc melius secum cogitare possit, an ab eis quid proferatur, quod ad rem suam accommodet, aut tamquam inutile reijciat.

ACCEDIT, quòd qui dicunt Papam, auditis contrarijs rationibus, eo magis obfirmandum esse, certe (si verum amamus) nihil aliud faciunt, quàm illum nimis propositi, ac propriæ sententiæ tenacem, D ac veluti inexorabilem condemnare, quem, existimandũ erat, si quid a Cardinalibus prudenter, pie, vtiliterq. dictum audierit, nullatenus esse reiecturum, etiam si diuersum aliquid secum antea statuisset: nam illa ipsa consilij petitio satis indicat, eum deliberationi adhuc locum reliquisse. Vnde non debet Cardinalis id boni, quod eius fortasse oratio parere posset, suo silentio prætermittere.

HIS ita positis, non obstat quod primùm obijciebatur, Medicos pharmaca tantum salutaria ægrotis ministrare, ab illis vero, quæ morbum augere possunt, se abstinere. Nam, vt omittamus hanc suspicionem in casu nostro ab omni ratione, ac verisimili etiam coniectura

alienam esse, adhuc dicimus, disparem esse valde rationem Medici, & Consiliarij, siquidem medici officium ab amicitia, aut pietate erga infirmum potest proficisci: at Cardinalis in Consistorio munus, a iustitia regulariter descendit. Item medicus, qui mercede conductus medetur, ad solam infirmi salutem respicit; at Cardinalis in consilio dando tum Principis, tum communis boni causam intuetur, immo cum prodesse cupit Principi, id facit ad publicam vtilitatem: & ideo quamuis inutilis, aut etiam noxia ipsi Principi opera eius esset euasura, si tamen adiuuari inde Respublica posset, veluti cum ex eius consilio ceteri Senatores, qui apud Principem sunt gratiosi, essent persuadendi, tunc non est ab eius officio deserenda. A B

AMPLIVS non admodum laborat Medicus, an pharmacũ æger abhorreat, dummodo illi id sit profuturum, vt patet in furiosis: & ideo satis Medico est, si medicamenta ea præbeat, quæ ex arte medica sint apposita ad sanitatem. Quòd si dicas in præsenti quæstione poni, ex hoc consilio quamuis aliàs salutari, Principem tamquam ægrotum potius læsum iri, ideoq. ab hoc pharmaco esse abstinendum; Respondetur, Medicum, si videat pharmacum, quod huic morbo mederi solet, infirmo, quem curandum suscepit, nocere posse; non ideo mortiferum, aut noxium pharmacum ei ministraturum, sed potius illud, quod alioquin salubre esse solet, aliqua ratione temperaturum. Sic Consiliarius, qui in consilio a se petito nihil aliud præstare potest, quàm consensum, aut dissensum, & agnoscit consensum manifeste Principi obfuturum, cum inde eius ægritudo sit magis confirmanda, dissensum autem nocere quidem tunc aliquo modo posse, sed non omnino: quid faciet prudenter? certe dissensum tamquam indubitatum salutis pharmacum nullo modo derelinquet, sed illud dulcedine miscere, ac qua maiore poterit verborum suauitate condire conabitur, vt, postquam infirmo capiti merum nimis graue futurum esse videt, dilutum ei vinum magno pietatis affectu, synceræq. humilitatis signis propinare quærat. C D

NON obstat secundum, quod dictum est de correctione: nam duplex illa est, altera proueniens ex charitate, quæ fraterna appellatur, & hæc tunc exercenda est, cum profutura speratur, de qua in præsenti non agimus, non quia hæc quoque ad Cardinales non pertineat, vt alibi disseruimus, sed quia illius non est hic locus.

Altera est, quæ ex actu iustitiæ proficiscitur, quæ cum publici boni ratione exerceatur, non est omittenda etiam si nulla futuræ emendationis spes proponeretur: sunt enim alia bona, quæ ex tali correctione

A ctione sequuntur: [a] Vnde cum in casu nostro consilium hoc, quod a Cardinali præbetur, ad actum potius iustitiæ pertineat, non videtur prætermittendum esse, licet etiam nullus emendationis fructus esset expectandus. [a] S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 6.

Et si quis replicaret, correctionem illam, quæ iustitiæ dicitur, & auctoritate Magistratus fit ad iudicanda scelera, & ideo coactiua appellatur, diuersam esse ab hac nostra, quam etsi iustitiæ appellamus, tamen inuitum non potest, nec debet Principem compellere; Respondemus, satis nos diuersitatem horum actuum agnoscere, sed dicimus inde argumentari licere, quòd sicut in correctione illa vin-
B dicatiua tanta est vis iustitiæ exercendæ, vt, quamuis peccator nullatenus sit emendandus, attamen propter commune bonum, quod inde sequi potest, nullo pacto sit talis correctio deserenda: sic in casu nostro, cum non tantum de Principe, sed de bono publico adiuuando tractetur, non est tanta ratio habenda personæ Principis, an ex consilio illi dando sit mutandus, quanta boni publici, quod non est vllatenus derelinquendum, sed potius quocumque modo, aut ratione fieri potest, illi vtilitas procuranda.

Sed amplius quod omnem videtur tollere dubitationem, dicimus, casum nostrum non proprie ad illam, quam Doctores tra-
C ctant, correctionis materiam pertinere: nam correctio fraterna illa dicitur, quæ ab eo exercetur, qui non obligatur lege iustitiæ. At nos de Consiliario loquimur, qui lege iustitiæ cogitur accedere ad Principem, cum ab eo accersitur in Consistorium, & eadem lege respondere, cum rogatur eius sententiam, siue cum ab eo petitur, vt loco suo dicat, quid sibi videtur. Quo casu Consiliarij vox non est propriè correctio, sed responsio ad interrogata, & actus obedientiæ, atque persolutio debiti facta Principi, qui hoc iure suo petijt a Consiliario, vnde non potuit Consiliarius pro fide sua illud ei vlla ratione denegare.

D Non obstat tertium, quoniam in Consiliario aliud est officium, aliud est finis. Ad officium tenetur Consiliarius, quod in eius est potestate: idq. est fidele consilium dare: ad finem autem non adstringitur, qui est illum persuadere, quia ab eo hoc non pendet, vt aliàs conclusum fuit, [b] præterquàm quòd Consiliarij Cardinalis finis est quidem prodesse Papæ, sed ad boni publici vtilitatem, & Sedis Apostolicæ dignitatem. Et ideo quamdiu interpellet hæc ratio communis boni iuuandi, non debet ille a munere suo cessare, neque hunc tamquam præcipuum finem vllo pacto deserere. [b] In quæst. 11.

Secvndvm nunc sequitur, quod supra propositum fuit, quando

scilicet

scilicet suspicio vehemens admodum esset, Papam contrarijs sententijs Cardinalium eo magis ad damnum aliquod inferendum esse accendendum, quod quidem dupliciter considerari potest, siue quia aduersus ipsosmet Cardinales dissentientes acerbior sit reddendus, siue infensior futurus aduersus bonum publicum. A

De ipsis Consiliarijs aliàs diximus non debere eos, quamuis etiam discrimina illis imminerent, officium suum interuertere, cum purpuram suscipientes hoc se fidei, ac iuramenti vinculo obstrinxerint, vt pro veritate, iustitia, publicaq. vtilitate tuenda, nec sanguinis effusionem vereantur. Nam vt ait S. Thomas, Quamuis homo naturaliter effugiat corporis proprij detrimentum, & damna rerum temporalium, non tamen propter ista debet recedere a iustitia: aliàs timor inordinatus dicitur: qui damnandus est.[a] Et S. Augustinus inquit: *Quisquis metu cuiuslibet potestatis veritatem occultat, iram Dei super se prouocat, quia magis timet hominem, quàm Deum.*[b] Et sane certum illud apud omnes sapientes est, virtutē circa arduum, & difficile versari, proindeq. si quid præclare homini in hac vita gerendum est, opus illi esse generali fortitudinis instrumento,[c] quo impedimenta alacriter superentur, & extrema etiam pericula, cum oportet, non formidentur. Vnde S. Bernardus: *Non est vir fortis, cui non crescit animus in ipsa rerum difficultate.*[d] B

Hinc tam frequenter sacras litteras legimus illud populis inculcantes: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus.*[e] *Non turbetur cor vestrum, neque formidet.*[f] *Viriliter agite.*[g] *Confortamini, & nolite timere.*[h] *Confortare, & esto robustus.*[i] Vnde & Dauid dicebat: *In Deo meo transgrediar murum.*[k] Hæc est illa fortitudo, quam veteres etiam partem esse vniuersæ virtutis affirmarunt.[l] Cuius præclara exempla etiam a Gentilibus proposita habemus,[m] qui ne a consilij salubritate recederent, maximis se periculis exposuerunt, sicuti de Q. Metello legitur, qui maluit in exilium ire, quàm in legem committere, ne sententia sua pelleretur: & de Q. Scæuola, qui respondit, licet mortem miniteris, non tamen efficies, vt a quo Vrbs, & Italia conseruata est, hostem iudicem: & de C. Mæuio, qui dicebat, iugulari me iube, quia nec mortis supplicio adduci possum, vt Cæsaris miles esse desinam, & tuus esse incipiam. Quibus, & multa alia inuictæ fortitudinis documenta, si opus esset, addi possent.[n] Verum tam frequentia, & tam insignia eorum exempla in sacris historijs nobis occurrunt, qui ne mentirentur, ne fallerent, ne virtutem desererent, certissimo exitio se obiecerunt, cum tamen alia nulla quàm Christiana lege tenerentur: vt hinc argumentari liceat Cardinales, qui se peculiari muneris vinculo, ac proprio, quod profitentur, ordinis instituto, tum denique sacro-

a *S. Tho. 2. 2. q. 19. artic. 3. ad 3. & q. 126. art. 1. & seq.*
b *Epist. ad Casul. 86. & habetur in c. quisquis 11. q. 3. & late idē S. August. de verb. Apost. ser. 18.*
c *S. Tho. 2. 2. q. 123. artic. 2.*
d *S. Bernard. epist. 256. ad Eugenium.*
e *Matt. 10.*
f *Ioan. 14.*
g *Psalm. 26.*
1. Mach. 2.
1. Cor. 16.
h *Isa. 35.*
i *Dan. 19.*
k *Psal. 17.*
l *Plat. in Laches. circa fin.*
m *Val. Max. lib. 3. cap. 8. de Constantia.*
n *Val. Max. lib. 3. cap. 2. de Fortitudine.*

C D

A ſacroſancto iuramento ſe in id obſtrinxerunt, multo magis compelli ad veritatis, fideiq. publicæ conſtantiam tutandam. Propterea igitur hanc animi vim, & robur S. Auguſtinus columnæ marmoreæ comparabat,[a] quæ domum illam Philiſthinorum ſuſtinebat: nam ſicut, fracta columna, domum ruere neceſſe eſt: ſic euerſa hac fortitudine, omnem bonorum operum ſtructuram certum eſt diſſolui.

a S. Auguſt. ſer. 13. ad Fratres in erem. tom. 10.

ET ſane eò frequentioribus votis hic ſpiritus fortitudinis a Deo implorandus eſt, quo magis illum in Eccleſia Dei neceſſarium eſſe hodie cognoſcimus. Multos ſiquidem conſtat varijs in Regio-
B nibus, & Senatibus, ac Societatibus inueniri, quibus non deficit prudentia, non deeſt bonitas, non religio, non doctrina, non ſpiritus pietatis, non zelus diuini honoris, ac ſtudium vehemens reformationis Eccleſiæ: ſed non raro vacillat in illis animi robur, generoſa mens, ac Chriſtiana illa in actu ipſo fortitudo, quæ, quando tempus poſtulat, ſtrenue ſe exerere debebat, ac publice, & priuatim tum verbis, tum factis oſtendere, nihil ſibi antiquius eſſe, quàm commune bonum, ac ſancta Dei inſtituta intrepide tueri, ac propugnare.

QVANTVM vero ad bonum publicũ ſpectat, quòd videlicet ma-
C gis lædi, ac grauiori detrimento ſubijci debeat, nihil fere dicendum videtur, cum numquam ſciamus id accidiſſe, nec veriſimile ſit accidere poſſe. Nam cum Papa caput ſit, & adminiſtrator totius Eccleſiæ, cur credamus euenturum, vt ille debeat irritari in earum rerum perniciem, quæ ad illius commodum, dignitatem, ac patrocinium pertinent? Hoc certe, quod nec de barbaro, aut ſæuiſſimo homine ſuſpicandum eſſet, abſit vt de eo, qui Pater, & Paſtor eſt, concipere velimus, vbi præſertim naturalis ratio, ac ſui ipſius amoris affectus repugnare vehementer ſolet.

SED demus, nunc Conſiliarium ex coniecturis non obſcuris, om-
D nino ſuſpicari, ſe renitente, bonum publicum ob Principis indignationem eò magis perturbatum iri, quid hic reſpondendum? Dicimus, ſuſpicionem hanc ab omni prorſus ratione alienam eſſe, & deponendam potius, quàm retinendam: ſi tamen caſus talis, quem Deus auertat, accideret, ſunt qui exiſtiment Conſiliarium culpæ non arguendum, qui ne publicum bonum in maiorem ruinam labatur, ſilentium amplectatur, quando omnes aliæ loquendi rationes ad iuuandum interclusæ viderentur. Nam cum ex officio ſibi iniuncto teneatur, ſi maiorem nequeat Reipublicæ vtilitatem

promo-

promouere, saltem grauiora damna auertere, satis munus suum A
præstare ille videtur, qui siue tacendo, siue loquendo, prout magis expedire iudicauerit, id assequatur.

VERVM quoniam magna hinc deserendi officij occasio suboriri posset, sæpeq. inanes sunt hæ suspiciones, ac potius humanæ imbecillitatis commenta: ideo censeremus nos, nisi perspicua admodum, & fere indubitata hæc futura se pernicies ostenderet (quod vix vmquam euenire posse credendum est) bonum Consiliarium a recta muneris sui ratione, tamquam a regia iustitiæ via numquam discedere debere. Et quamuis quædam ab Ethnicis Auctoribus com- B
memorentur, quorum exempla ad excusationem facere videntur, dum aiunt: *Vidimus curiam trepidam, & elinguem, in qua dicere quod velles, periculosum: quod nolles, miserum esset.* [a] Nos tamen, qui nihil nisi culpam, & peccatum horremus, longe aliam vitæ rationem profitemur: & quidquid accidat, præ honestatis studio, ac iusto suscepti officij munere contemnere parati esse debemus.

a Plin. in lib. epist. 8. ad Aristonem.

PARS

PARS II. QVAEST. X.

An Principis ſcientia & patientia, Cardinales animo diſſentientes, ſed ſilentio, & capitis demiſsione ſe aſſentiri oſtendentes, excuſare cenſeantur.

A POSSET fortaſſe Thema propoſitum legentibus admirationem mouere, quòd dubitare videamur accidere poſſe, vt Princeps prudens, & ſciens, patiatur Senatores ſuos coram ſe in throno maieſtatis ſuæ ſedente, aliud intrinſecus ſentire, aliud extrinſecus præſeferre, & tamquam in ſcæna delectetur ſibi ab illis Conſiliarij perſonam induentibus, veluti hiſtrionibus illudi, qui nihil minus, quàm vera conſilia proferant. Eſt ita ſane, nosq. idem confitemur. Sed quoniam progredientibus temporibus, poſſent nonnulli fortaſſe interdum exiſtere, qui ſuſpicarentur in magno Senatorum numero non deeſſe, qui tuta conB ſcientia ſilentium amplecterentur, eo quòd Principem hæc omnia diſſimulare ſibi perſuaderent; idcirco huic cuicumque opinioni obuiam eundum eſſe exiſtimauimus, vt ſi credulitatem hanc licet inanem nolint eo etiam tempore deponere, ſaltem intelligant eam Cardinalibus nequaquam ad excuſationem apud æterna tribunalia profuturam eſſe. QVAEST. XVI.

1 QVAMVIS enim dici ſoleat, quòd Princeps indignum aliquem ſcienter promouens, cenſetur illum legibus ſoluere, ac vitium, quod ei inerat, purgare: [a] & prætérea notum ſit legis obligationem a PrinC cipis voluntate oriri, qui ſuo conſenſu, ac permiſſione eam modo interpretatur, modo limitat, aut etiam reuocat: & amplius conſtet, vniuerſum populum, qui contrariam legi conſuetudinem amplectitur, ab omni prorſus noxa, ac pœna eximi, eo quòd cum ea tacitus concurrat Principis aſſenſus: & denique, cum ea ſit Principis auctoritas, vt quod ei placitum fuerit, inſtar ſit legis, ſolaq. eius voluntate, tum nobilitatis decus, tum dignitatum gradus conferatur, natales reſtituantur, infamiæ macula aboleatur, hominumq. ſtatus immutetur: poſſentq. hæc & alia huiuſmodi aliquibus forte ſuadere, Conſi-

[a] l. quidā conſulebant, de re ind. Fel. c. cum inter. de exceptio. num. 3.

Consiliarios quoque, si ea se probare simularent, quæ vere non probant, omni culpa vacare, quòd scilicet hæc Principis tacite annuentis voluntas, eos, eorumq. facta a quacumque noxa debeat vindicare. Attamen in quæstione nostra secus omnino respondendum arbitramur, cum hic diuinæ, & naturalis legis ratio repugnet, quæ nos mentiri, ac fidem violare prohibet, ideoq. nulla humana auctoritate solui potest: etenim, vt ait sanctus Augustinus, *Nemo mentiens in eo quòd mentitur, seruat fidem: nam hoc vtique vult, vt cui mentitur, fidem sibi habeat, quam tamen ei mentiendo non seruat: omnis autem fidei violator iniquus est.* [a] A

a S. Aug. li. 1. de doctr. Christiana. c. 36.

Hinc sequitur, Cardinalem, qui Consiliarij officium cum iuramento suscepit, vt syncere, & fideliter quod sentit, denunciet; si secus faciat, tum officium, & conscientiam violare, tum Deo ipsi, cui se iuramento obstrinxit, criminis reum se constituere: immo neque accedente etiam vlla consuetudine id ei licere: quoniam cum a diuino pendeat præcepto, vt nemo alteri mentiatur, non potest id per consuetudinem, quæ a voluntate hominis proficiscitur, abrogari, dicente Isidoro: *Vsus auctoritati cedat: prauum vsum lex, & ratio vincat.* [b] B

b In Synonimis. & S. Tho. 1. 2. q. 97. artic. 3. ad 1.

AMPLIVS etiam, cum ad id munus consulendi Cardinalis delectus fuerit, vt non solum Principis Consiliarius foret, sed præterea vt vniuersæ Christianæ Reipublicæ, ac Sedis Apostolicæ perpetuus administer esset: certe quamuis hic Consiliarius forte argui non posset reus iniuriæ factæ Principi scienti, & volenti: illam tamen inferret Ecclesiæ Dei, cuius causam desereret: inferret ceteris Consiliarijs, quibus tacendo, & annuendo persuaderet, quantum in se esset, vt idem quoque ipsi facerent, & probarent, quod omnino reprobandum esse animo iudicarent: inferret denique, quod caput est, Deo ipsi æterno Iudici, qui ad Cardinalatus officium illum vocauit, vt veritatem, & fidem in consulendo præstaret, quiq. adeo odit homines mentientes, vt Propheta dixerit: *Perdes omnes, qui loquuntur mendacium.* [c] C

c Psal. 5.

NEC ad rem pertinet quòd Principis scientia, vt Doctores aiunt, videatur omnem labem abolere: nam recipit ea regula multiplicem ab eisdem explicationem. Primum, vt res ea sit eiusmodi, quæ dispensationem patiatur. [d] Secundum, vt dicat Princeps verbis expressis se dispensare. [e] Tertium, vt actus Principis consistat, sicut ipsi aiunt, in agendo, non in patiendo. [f] Quartum, quòd vitium sit iuris positiui, non diuini: quod Principis potestati non subijcitur. Verum nullum ex his quæstioni nostræ plane conuenit, quandoquidem nec res, de qua agitur, dispensationem admittit: [g] nec Princeps D

d Fel. c. si quãdo. de rescript. in 6.

e Ioan. Andr. Butr. Gemm. c. significauit. de offi. ord.

f Butr. & Gemin. c. ueniens. de fil. Presbyt.

g August. de Ancon. de potest. Eccl. q. 49. art. 1.

ceps

A ceps ipse clare dicit se dispensare. Nec actus vllus eius positiuus in hoc negotio deprehenditur: & denique materia hæc est, quæ ad ius diuinum, & iuramentum pertinet. Ideo dicimus, Cardinalem minime se hoc clypeo Principis tueri posse.

Et si quis diceret, hoc vere non esse mendacium, cum is Principi non mentiatur, cuius mens ab illo deprehenditur, præsertim cum non taceat, decipiendi Principem, sed potius eidem placendi animo; Respondetur, Consiliarium hunc nullo pacto a mendacij culpa immunem esse, cum mentem gerat ab exterioribus signis, & actibus diuersam, siquidem nihil aliud est mendacium ex Theologorum sententia, quàm inordinata verborum, signorum, aut factorum significatio.[a] Quod quidem ei virtuti semper est contrarium, quæ appellatur veritas: hac enim homines diriguntur, vt dicta, & facta cum eo, quod verum est, conforment, ac fidem seruent: neque enim fallendi animus est semper necessarius ad vim, atque naturam mendacij, sed ad maiorem illius grauitatem.[b]

B

a S.Tho.2.2. q.110.artic.1. ad 2.& art.3. ad 5.

b Nauarr. in Manual.c.18. num.2.

Et rursus si obijceretur, Consiliarios deligi a Principe, idcirco eius voluntatem sequi debere: & cum scienti & volenti nulla fiat iniuria: propterea cum Princeps sciat, & patiatur, Cardinalem intus in animo dissentire, quamuis contraria foris innuere videatur, ideo nullam hoc casu ab ipso Cardinali iniustitiam admitti, & proinde nullam contrahi ab eodem culpam; Respondetur, quòd etsi, Consiliarium esse, pendeat ab electione Principis, veritas tamen, & fidelitas in officio gerendo est iussa, & præcepta a Deo: & ideo potuit quidem Princeps non eligere talem Consiliarium, sed vbi illum sibi ad hoc munus adsciuit, nō potest Consiliarius aduersus diuinæ legis præceptum mendacia consilijs miscere. Quemadmodum enim mulier nupta, si viro suadente, vel etiam cogente, nedum sciente, cum alio rem habeat, effugere non potest, quin criminis adulterij rea sit. Diuini siquidem iuris præcepto insitum est matrimonio, vt vna vnius sit viri, illoq. viuente, ad alium sine adulterij culpa accedere non possit: cuius præcepti vim, neque tacitus vllus, neque expressus mariti consensus valet tollere, aut imminuere. Eodem prorsus pacto arctissimum vinculum, quo ex legis diuinæ præscriptione constringitur Senator ad fidele consilium dandum, seq. abstinendum ab omni simulatione, & mendacio; nulla Principis scientia, aut patientia, aut etiam disertis verbis patefacta voluntas soluere, aut labefactare potest. Sic etiam iudici iniustum ferre iudicium minime licet ob Principis iussum: nam in facultate quidem Principis est, illum ad iudicandi munus non assumere, aut assumptum

C

D

suo arbitratu ab eo amouere. At non est, eundem ad iniuste iudicandum compellere, in quo lex diuina, quæ non subijcitur Principis potestati, aperte violatur. Hinc non excusatur a pœna canonis, qui in Clericum etiam volentem manus inijcit violentas,[a] nec actus valet coram Iudice sæculari aduersus Clericum, quantumuis ille renunciet priuilegio fori.[b] Quo fit, vt concludendum sit, tum demum aliquem a crimine immunem esse, accedente alterius expresso, vel tacito consensu, cum de illius solius, qui consentit, re agitur, & nullum fas, aut ius læditur. A

a c. contingit. de sent. excom.

b c. si diligẽti, & c. significasti. de for. compet. l. pen. C. de pact.

CETERA, quæ antea obiecta fuerunt, quòd scilicet legis obligatio a Principis voluntate oriatur, & consuetudo legi contraria, interueniente Principis consensu, excuset a culpa, & quòd denique ipsa Principis voluntas instar legis habeatur, & alia huiusmodi, possunt quidem in legibus humanis valere, non tamen in diuinis: de quarum numero est, non mentiri: satis enim superq. dictum iam est, obligari Cardinales ad veritatem in consilijs tuendam, tum iure Pontificio, tum diuino: contra quod nec consuetudo, nec Principis scientia, aut taciturnitas quidquam operatur. B

FINIS SECVNDAE PARTIS.

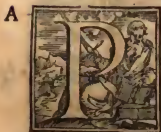
DE

DE SACRI CONSISTORII CONSVLTATIONIBVS

PARS III. QVÆST. I.

An Cardinales creati a Papa, seu ab illo, muneribus, atque honoribus decorati: siue etiam consanguinei, vel nepotes, a dicenda in Consistorio sententia excusentur.

A
POST excusationes illas, quæ Papæ personam attingunt, proxime sese nobis offerunt aliæ, quæ a Cardinalibus oriuntur, illaq. in primis, quæ a munere illorum proficiscitur: quod multipliciter considerari potest. QVAEST. XVII.

QVATTVOR igitur in præsenti Themate res proponuntur, quæ quamuis non absimiles inter se videantur, habent tamen suas singulæ proprietates: ideo ad clariorem earum diffinitionem, vnamquamque sigillatim examinandam esse duximus.

PRIMA est, an illi, qui a Papa in Collegium Cardinalium cooptati fuerunt, & qui vulgo Creaturæ Papæ vocari solent, excusandi
B sint a dicenda in Consistorio sententia. Nam, cum maximam esse accepti beneficij vim nemo ignoret, adeoq. acres ad referendam gratiam stimulos ex adepto munere excitari notum sit, vt liberalis animus officij compensandi studio non possit conquiescere; propterea mirum esse non debet, si Cardinales aliqui hoc amplissimo honoris gradu a Papa exornati, cupientesq. non affectu tantum, sed re ipsa etiam nullam gratissimi animi significationem prætermittere, verentur interdum, ne si quid ab illius voluntate alienum ab eis enuncietur, parum memores collati in eos beneficij videantur: quod generosus animus nequaquam ferre potest.

PRAETEREA cum Cardinales triplici nomine summo Pontifici obstricti esse censeantur, Primò religionis causa, quatenus cõmunem

a Extrauag. vnã sanctam.
b S. Thó. 2. 2. q. 102. artic. 1. & sequ.
c S. Tho. 2. 2. q. 106. artic. 1.
d Dion. lib. de diu. nom. c. 3.
e S. Tho. 2. 2. q. 106. artic. 3. Arist. 9. Ethi. cap. 7.
f Cic. lib. 1. de offic.

cum omnium pastorem agnoscunt:[a] Secundo, quatenus spectat ad omnes, qui bene instituti sunt, personas dignitate præcellentes, a quibus communia procedunt beneficia, colere:[b] Tertio, prout singuli illum benefactorem suum priuatim reuereri debent.[c] Ideo, cum omnis effectus naturaliter ad suam causam conuertatur, vt ait S. Dionysius,[d] naturalisq. ordo requirat, vt, qui suscipit beneficium, animum reuocet, atque reflectat in benefactorem tamquam auctorem suum, & a quo principij sui capit originem;[e] sequitur, illos Cardinales, qui plus alijs Papæ debent, gratiores quoque se alijs ostendere debere, cum nullum officium, vt ille ait,[f] referenda gratia magis sit necessarium. Quare excusandi videntur, si saltem silentio, cum aliter nequeant, suum obsequendi studium declarent. A B

VERVM, si ratio muneris sibi impositi diligenter ab ijs expendatur, facile hac suspicione liberabuntur. Cogitare siquidem eos frequenter oportet, hunc dignitatis gradum in Ecclesia Dei ad communem vtilitatem institutum fuisse, eosq. non solum Cardinales, sed etiam Consiliarios simul creatos esse, vt eorum præsidio, & suffragio summi Pontificis, sanctæq. Sedis Apostolicæ cura, & solicitudo subleuaretur; immo quia Cardinales sunt, ideo Consiliarios esse: id enim consulendi officium Cardinalis dignitati ita insitum, atque intimum est, vt ab ea separari non possit. Nam, quamuis ipsa Cardinalis electio sit libera, & gratuita, consilij tamen dandi veritas, & fides in electo est iussa, & necessaria. Vnde repugnat, aliquem deligi Consiliarium, & non consulere: quin silentio suo videtur efficere, quantũ in se est, ne quodam modo sit Consiliarius, cum tamen occupet locũ Consiliarij. C

ACCEDIT, quòd cum inter eos, qui ab eodemmet Papa superstite in ordinem Cardinalium cooptati fuerunt, multi inueniantur doctrina, prudentia, rerumq. vsu præstantes, profecto graue consequeretur detrimentum publicis rebus, & ipsiusmet Pontificis commodo, & dignitati, si illis silendum esset, præsertim cum Cardinales ex eodem numero non paucos, superioribus etiam tẽporibus (ne quid de præsentibus dicamus) floruisse sciamus, qui sententias rogati multa prudenter, multa pie, atque vtiliter dixerunt. Quod cum illis summa eorum cum laude, ac Reipublicæ commodo successerit, facile ex eo apparere potest, quid in hac materia sequi oporteat, atque eorum exemplo quàm facile deponenda sit illa inanis ingrati animi suspicio, cum potius verendum sit, ne quis vere ingratus habeatur, si dignitatis suæ auctori salutaria consilia non præbeat. D

QVID vero, quod interdum contingit, vt isti permulti sint, seniores vero Cardinales a prædecessoribus Pontificibus facti, nõ adeo

multi

A multi, aut absentes sint? num ergo in rebus grauissimis, in quibus saluberrimum est, multorum consilia, & sententias audire, magna Senatus pars silebit? Atqui cum Cardinalitia dignitas, vt aliàs diximus, ad Christianæ Reipublicæ commodum fuerit inuenta, non videtur eos, saluo munere suo, quando vniuersalis Ecclesiæ poscit vtilitas, posse tamquam mutos auscultatores in aliorum dicentium cœtu considere, cum illis a summo Pontifice os olim apertum fuerit, vt loquantur, non vt sileant, ne alioquin tam ob modestiam, quàm ob imperitiam, aut assentationem tacere videantur.

SED & amplius, cum ab eo, qui aliquid persuadere conatur, tria B potissimum requiri soleant: [a] prudentia, vt intelligat quid expediat: bonitas, vt loquatur fideliter quod sentit: beneuolentia, vt prodesse cupiat. Duo illa priora, possunt alijs Cardinalibus communia esse: at tertiũ, quod fiduciam Principis maxime prouocare solet, dubium non est, ad hos, quos tamquam filios Papa parturijt, præcipue pertinere. Et ideo cum ad proficiendum ipsi aptiores videantur, eo minus alijs interdũ silere debent. Denique hi fructibus Ecclesiasticis æque ac alij Cardinales sustentantur, Ecclesias in sacro Consistorio proponunt, Legati de latere a Sede Apostolica mittuntur, Congregationibus Cardinalium intersunt, sententias publice, & priuatim alijs C quibuscumque de rebus loco suo dicunt, muniaq. omnia pariter, ac reliqui Cardinales obeunt. Cur ergo in hoc vno, quando de rebus difficilibus deliberandum est, soli ipsi communibus Consistorij legibus soluti esse iudicentur?

a Aristot. in Rhetor. lib. 2. cap. 1.

NON obstat igitur quod primùm de fugiendo ingrati animi vitio obijciebatur: nam vt aliàs dictum fuit, negotiũ hoc, de quo agitur, tale esse concipitur, vt Consiliarius existimet detrimentum publicæ rei afferre posse nisi ei occurratur: & tunc grati animi debitũ non exigit silentium, aut patientiam, sed subsidium: alioquin non esset tunc remuneratio beneficij, sed magis illatio nocumenti. [b] Quin poD tius vereri debet ingrati animi vitium dum tacet, & benefactoris sui dignitati non inseruit, ac quæ salutaria esse putat, non manifestat.

b S. Tho. 2. 2. q. 107. artic. 1. ad 1.

NON obstat etiam secundũ, quoniam præter supradicta dicimus quòd cum maiorum beneficijs æqualia reddi nequeant, fideli consilio, assidua consuetudine, & sermone sine adulatione iucundo compensari debent. [c] Ex quibus concludimus, hos Cardinales, qui minus congruo vocabulo Creaturæ Papæ vocari solent, si strenue, & fideliter, vt credendum est, officium suum in consulendo præstiterint, eosdem, vetere homine, & nomine deposito, nouam præ alijs in Christo creaturam esse efficiendos.

c S. Tho. 2. 2. q. 106. artic. 3. ad 5. colligitur ex Senec. lib. 5. de benefi. c. 15.

SECVNDA est dubitatio de ijs Cardinalibus, qui Papæ ministri essent, aut ab eo honores, seu emolumenta essent consecuti, an illis silere liceat. Qua ex re duplex elici potest ambigendi ratio: altera propter grati animi officium, de quo supra dictum fuit: altera propter fidem, & secretum, quod ab eo tamquam Papæ ministro multis in rebus exigi solet. A

VERVM ne rationes modo allatas repetamus, hoc solum dicimus, quod ad primum attinet, videri nobis, quo ampliora fiduciæ, aut beneficentiæ signa hi fuerunt consequuti, eo ad fidele consilium Papæ dandum, atque actiones benefactoris sui, existimationemq. quãtum in se est, tuendam, & adiuuandã obligatos magis censeri. Quæ enim peruersitas esset ex eo aliquem segniorem fieri ad benemerendũ de aliquo, quòd ab eo multis honoribus, & priuilegijs sit cohonestatus? B

QVÒD si in priuato beneficio id absurdum esset, quanto magis in publico? Cardinalem fieri, publicum beneficium est, a Principe, vt publica persona est, ad publicam vtilitatem tributum. Quare publicum synceræ fidei, & obseruantiæ testimonium, & Principi, & Reipublicæ perpetuò persoluendum esse, optimus, & sapientissimus quisque iudicabit: immo, si rem verius, atque exactius expendamus, hoc Cardinalis munus Deo ipsi in primis acceptum ferendum est, cuius beneficentia fuit ad Christianæ Reipublicæ vtilitatem institutum. C Vnde cum non liceat pro humana quacumque gratia, siue auctoritate, diuinam legem transgredi, certe nec propter accepta summa etiam a Principe beneficia, qui Dei minister est, fidele consilium diuinitus præceptum, deserere fas erit.[a]

a S. Tho. 2. 2. q. 106. artic. 1. & art. 3. ad 5.

Vnde non obstant duæ rationes in contrarium allatæ: ad priorem enim iam satis supra responsum putamus. Ad secundam vero infra in quarta dubitatione magis congruo loco respondendum erit.

SEQVITVR tertia dubitatio, quando scilicet Cardinalis responsurus, esset consanguineus summi Pontificis, an tunc ei liceat silere. Dubitari enim ex eo maxime posse videtur, quòd cum consilia a pluribus exquirantur, vt veritas facilius inueniatur,[b] cognationis autem vinculum multos tamquam in vnũ copulare videatur, eo quòd omnes ab eodem fonte proficiscuntur. Vnde & in præcepto Decalogi, quo parentes honorare iubemur, etiam cõsanguineorum cultus continetur, quia ab eisdem parentibus processerunt:[c] Propterea hi, qui cognatione coniuncti sunt, consilijs ferendis apti non videntur, eo quòd verisimile sit, vnam eorum omnium futuram sententiam. Huc accedit, quòd cum ob hanc carnis necessitudinẽ, summa vigeat inter eos affectio, & studium sibi inuicem obsequendi, suspecta haberi possunt D

b c. de quibus. 20. dist.

c S. Thõ. 2. 2. q. 101. artic. 1.

A ſunt eorum iudicia, cum vſu receptum videamus, & Iudices, & Magiſtratus ob id recuſari,[a] & in Senatibus, & Collegijs, vbi de propinquorum cauſa agitur, eos, qui hoc vinculo iuncti ſunt, a ſuffragijs ferendis arceri.

[a] c. poſtremo de appell. c. accedens 2. vt lit. non cont.

VERVM ex altera parte conſiderandum proponitur, Cardinales, qui ſe Chriſto Domino in ſuſceptione gradus conſecrarunt, ac ſolemni iuramento etiam ad effundendum ſanguinem pro illius gloria, ac Chriſtianæ Reipublicæ ſalute deuinxerunt; ad perfectionis ſtatum iam tranſlatos,[b] atque veluti alteros effectos cenſeri: ideoq. in Conſiſtorio tamquam Chriſti miniſtros, ſummi Pontificis coa-

[b] August. de Ancon. q. 102. art. 1. & ſeq.

B diutores, publicæ rei protectores, iuſtitiæ cuſtodes, & veritatis propugnatores conſidere. Immo, vt ſapientes quidam olim dicebant, ſicuti fluminibus accidere videmus, vt quamuis ex diuerſis regionibus, atque orbis partibus deriuentur, atque inter ſe tum nomine, tum amplitudine, ac mira aquarum, piſcium, alueorumq. varietate diſtinguantur, cum tamen mare ingrediuntur, ità cum eo commiſcentur, eiusq. magnitudine abſorbentur, vt priſtinas proprietates omnes, & nomen etiam ipſum amittant; ſic Cardinales ex diuerſis nationibus, & familijs a Papa in ſacrum eius Collegium tamquam Eccleſiaſticum mare cooptati, ita cum eo veluti in vnum corpus coniungi
C cenſentur, vt quemadmodũ in Chriſto Domino non eſt Iudæus, aut Gentilis, liber, aut ſeruus, Græcus, aut Scytha,[c] immo nec maſculus, aut femina;[d] ſic apud Chriſti Vicarium, Cardinales, qui illi in adiutorium dati ſunt, adeo ſpiritu, & publicæ vtilitatis ſtudio cum eo copulari, æquum eſt, vt priſtinæ conſanguinitatis, aut nationis, aut domeſticarum rerum obliti, ſi id ratio poſtulet, dicant patribus, & coniunctis ſuis: Non nouimus vos; ſed toti ad res publicas tuendas, & fouendas ferantur.

[c] Coloſſ. 3.
[d] Galat. 4.

PRAETEREA cum in quæſtione noſtra de eo agi ponamus, quod, ſi ſuccederet, iudicat Conſiliarius publico bono, ſanctiſq. de-
D cretis a Deo ordinatis repugnare, dicendum eſt, eum hoc caſu publicam vtilitatem conſanguinitati præferre debere, ac coniunctos in hac parte, quatenus illum ab officio, & virtute auertere poſſent, repellendos omnino eſſe. Quod quidem ex ſacris Euangelij verbis notiſſimum eſt: quibus Saluator ſæpe ſuos docuit, quemadmodum eos ambulare oporteret cum ſanguine ſibi coniunctis. Inquit enim: *Si quis venit ad me, & non odit patrem, matrem, vxorem, fratres, ſorores,*[e] & cet. Et rurſus: *Qui amat patrem, & matrem pluſquàm me, non eſt me dignus.*[f] Et amplius, nunciantibus diſcipulis matrem, & fratres ſuos illum foris expectare, reſpondit: *Quicumque fecerit voluntatem Patris mei, ipſe frater*

[e] Luc. 14.
[f] Matt. 10.

a Matt. 12. *frater meus, & soror mea, & mater mea est.*[a] Quæ quidem illius verba sancti Doctores communi consensu sic interpretati sunt, vt in ijs rebus, quæ possunt impedimento esse, ne voluntas diuina impleatur, siue vt iustitia, ac veritas lædatur, carnis cognationem nullo pacto spectandam esse sciamus. A

Ad id igitur, quod antea obijciebatur, consanguineorum affectum ita inter se iunctum censeri, vt separari non posse existimetur, eo quòd sit secundum naturalem originem, a qua discedere non possunt: quia secundum eam sunt id, quod sunt;[b] Respondetur, quòd cum affectus rationi sit subijciendus, atque in dilectione ordinem seruari oporteat,[c] & secundum diuersas causas alicui plus, alicui minus debeatur: dubium non est, Deum in primis non solum vt bonorum omnium auctorem, & veræ beatitudinis causam, esse diligendum,[d] sed etiam quia cum eo magis, quàm cum progenitoribus coniungimur, *in quo viuimus, mouemur, & sumus:*[e] & ideò horum voluntati eatenus est obsequendum, quatenus diuinis mandatis non aduersatur, prout in casu proposito ponitur: siquidem Deo principaliter quidquid a nobis proficisci potest, debetur.[f] B

b S. Tho. 2.2. q.26. art.7.
c S. Tho. 2.2. q.26. art.1.
d S. Tho. ead. q. art.2.
e Act. 17.
f S. Tho. 2.2. q.101. artic.3. & q.106. ar.1.

Ad secundum vero, quo dicebatur, propinquorum suffragia iure communi suspecta haberi; Respondemus, quòd vbi de rebus priuatis, siue in quibus consanguineorum vtilitas, aut commodum versari potest, agitur, id non negatur. At vbi Ecclesiæ dignitas, publicæ rei causa in disquisitionem vertitur, nihil est, quod Cardinales hoc casu tamquam præcipuos Sedis Apostolicæ, ac communis vtilitatis curatores, & defensores debeat repellere. C

Superest vltima dubitatio, quando idem Cardinalis etiam nepos sit, cui summus Pontifex arcana sua, atque grauiora omnia negotia committere soleat, num ille eorum conscius, quæ alijs occulta sunt, debebit sententiam suam palam aperire? Non negamus maiorem hic dubitationẽ subesse, maximaq. circumspectione opus esse, ne quod sibi secreto a summo Pontifice mandatum fuit, ille aduersus fidem, atque officium detexisse videatur, cum & procurator, atque aduocatus ad secreta causæ seruanda obstringatur, aliàs dicatur præuaricator.[g] D

Sed quoniam ex altera parte, quando nepos hic pro animi sui conscientia sentiret se in contrariam sententiam ob publicæ rei vtilitatem aduersus patruum trahi, non possumus ei non suadere, ne vllo pacto sensum suum in aliorum perniciem dissimulare audeat: nam cũ hoc sit secretum non sacramentale, sed iuris naturalis, vt vocant, non est tanti faciendũ, vt publico bono, quãdo res postulat, sit anteferendũ.[h]

g l. athletas. §. calũniator de his, qui notan. infam. l. 1. C. de aduoc. diu. iud. Sum. Siluestr. verb. aduocatus.
h Summ. Siluestr. verb. secretũ, & verb. cõfessio.3.§.20.

Svb-

A Subdimus tamen in re tam graui, aliquid abſolute diffinire, periculoſum eſſe propter multiplices, quæ in re propoſita poſſent circũſtantiæ ſe offerre. Vnde nos potius in præſenti hæc pauca attingenda ad innuendum, quo mens noſtra propendeat, duximus, quàm vt omnia, quæ neceſſaria eſſent, nobis complecti poſſe perſuadeamus. Quòd ſi occaſio ita ferret, vt abſque violatione ſecreti, nepoti liceret conſilium ſuum explicare, videretur poſſe ille ſimpliciter id, quod propoſitum eſſet, pro ſua conſcientia probare, aut improbare, nullis adiectis rationibus: alioquin ſi non liceret, tunc maturiori conſilio rem totam examinandam eſſe, poſſet reſpondere, aut ſilendi veniam

B a ſummo Pontifice poſtulare.

Non negamus quidem in ſuperioribus omnibus caſibus, maiorem ſemper ab his Cardinalibus, de quibus egimus, quàm ab alijs verborum ſobrietatem, ac reuerentiam exigi iure poſſe, modo ne officij fines deſerantur, & cum filiorum humilitate, atque modeſtia, Cardinalitia ſimul integritas, conſiliariaq. veracitas retineatur. Fixum enim in animis illud eſſe debet, Deo in primis ſeruiendum, propriam conſcientiam numquam fallendam, & munus cuique aſſignatum fideliter eſſe exequendum.

C

PARS III. QVAEST. II.

Qui anteacto tempore officium ſuum conſulendo bene præſtitiſſet, ſi aliquando deinde rogatus in Conſiſtorio ſileret, an eſſet excuſandus.

D Vt propoſitæ difficultatis ſolutio clarius poſſit ſe omnibus patefacere, illud in primis conſiderandum erit, non de eo nos Conſiliario in præſenti agere, qui ſenio, aut curis confectus, ſeu alio corporis incommodo laborans, eligat magis ſe domi continere, quàm in Conſiſtorium prodire. Nam cum aduerſa valetudo, iuſtam cuique præbeat excuſationẽ; cumq. de alijs naturæ imbecillitatibus, quæ impedimentum aliquod in dicenda ſententia afferre poſſunt, aliàs proprio loco tractatum fuerit, cenſemus nos incommoda huiuſmodi non priuilegij, ſed moleſtiæ potius loco habenda eſſe. QVAEST. XVIII.

Verum

Verum de his est dubitatio, qui cum publicas res dicendo diutissime tutati fuerint, atque operam suam Reipublicæ quocumque loco & tempore egregie nauauerint, ita vt de eorum fide nihil omnino dubitandum reliquerint; si deinde aliquando acciderit, vt ipsimet se a dicenda palam sententia in Consistorio abstinuerint, debeat ne hoc eorum meritis condonari, atque hæc culpa, præ aliarum, quibus fulgent, virtutum magnitudine, facile dissimulari. A

NAM huic parti id fauere videtur, quòd quemadmodum veteranis militibus, de Principe, atque Republica benemeritis, illustria solent honorum, atque immunitatum priuilegia concedi ob susceptos, exantlatosq. labores, ob perpessa pericula, atque alia strenue ab eis gesta: sic dubitari possit, si quando Consiliarius post diuturna fidei, prudentiæ, virtutisq. suæ documenta tradita, cupiat in Consistorio aliquando silere, atque alios potius loquentes audire: siue etiam quando negotia quædam proponantur, in quibus optet iudicium suum nullatenus interponere, num ille dignus hoc silentij priuilegio ob præterita illius merita sit censendus, nec minore idcirco in pretio habendus. B

VERVM nos respondemus, Cardinalitiam dignitatem, cum sit status quidam Ecclesiasticæ perfectionis, in amplissimo honoris gradu collocatus, quippe qui est summo Pontificatui ceteris omnibus propinquior, & coniunctior, quo maiorem virtutis exercendæ, amplioremq. proficiendi cãpum nacta fuerit, eò præclarius munus suum præstare, atque felicius absoluere. Vnde cum de eo Senatore loquamur, qui vsu peritus, prudentia, & rerum cognitione præstat; tantum abest, vt hoc ei priuilegium sit tribuendum, vt eo arctiore vinculo loquendi obstrictus esse intelligatur. Nam quemadmodum miles veteranus, quantumuis militari gloria clarus, si non tenet in prœlio locum, quem Imperator ipsi constituit, maiorem sibi notam inurit, quàm Tyro, qui nuper in militiæ disciplinam adscitus est; eodem modo, in maiore culpa videtur Consiliarius, qui plurimum valet auctoritate, & prudentia, quæ canos sequi solet, si non profert aperte sententiam suam, quàm alij, qui minus instructi, atque eruditi sunt. C D

Quare si iste vno tantum in loco se excusare velit, quòd scilicet in Congregationibus, & coram summo Pontifice, atque alijs omnibus in locis, & publice, & priuatim libere quod debet, pronunciare non desinat, sed in Consistorio tantum hoc sibi permittendum esse contendat; Dicimus, nullum esse omnino locum, qui iure suo vrgere magis debeat Cardinales ad debitam officij fidem,

quàm

A quàm ipsum sacri Consistorij locum ad consultanda negotia præcipuè institutum, & vbi summi Pontificis præsentia, & maiestas, vna cum toto amplissimorum Patrum Senatu, grauissimas, sanctissimasq. sententias ab omnibus expectat.

Et si replicetur, hoc in quibusdam tantum negotijs, seu caussis, ab eo postulari, in quibus concedi sibi silentium admodum cuperet; Dicitur, nullam prorsus exceptionem videri admittendam, quominus Consiliarius, & eo magis qui prudentia, atque vsu excellit, quoties sibi persuasum habeat, rem communem, nisi ei obuiam eatur, periclitari, debeat ad dicendum exurgere. Nam quis
B vel scintilla charitatis attactus, quis præstitæ a se fidei memor, quis sibi muneris sui conscius, quis vel ipso purpuræ, quam gestat, colore admonitus, si periculum sentiat, poterit conticescere, & otiosus consertis manibus sacra illa subsellia occupare, & non potius ad dicendum, & sæpius idem, si opus sit, repetendum, totus exardescere?

Quod vero ad tempus attinet, si iudicarent aliqui propter præterita eorum merita, sæpiusq. probatam fidem, posteriores aliquos lapsus, si qui interdum subsequerentur, facile condonari debere. Satisfieri his posset, si in memoriam reuocaretur, scriptum esse: *Esto fidelis* a Apoc. 2.
C *vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.*[a] Nam vt ait S. Hieronymus, b Epist. 10. ad Furiam.
Christianorum non principia, sed fines quæruntur,[b] cum virtus ipsa non in medio cursu defatigetur, sed amplius semper progrediens, meritum non in eo tantum defigat, quod bene inchoauerit, sed quod ad finem vsque recte agendo peruenerit, ideoq. perseuerantem animi firmitatem vsque adeo postulat, vt non sufficiat, hominem frequenter bonitatem suam probasse, nisi ea perpetuo, constantissimeq. retineatur; cum ea sit peccati prauitas, vt quemadmodum venenum sana & valentia corporis membra inficit, sic illud præterita bona opera corrumpat,[c] quamuis etiam semel admissum c S. Tho. in 3. par. q. 89. ar. 4.
D fuerit:[d] quod & legibus ciuilibus, iudiciarioq. foro obseruari videmus, quæ grauem vnius tantum criminis noxam, ab eo etiam, qui antea semper innocens fuit, admissam, perpetua pœna damnari iubent.[e] Quod multo magis in Christiana religione ob summam illius perfectionem, & virtutum connexionem receptum est, iuxta sacra Iacobi Apostoli verba: *Qui peccauerit in vno, factus est omnium reus.*[f] Itaque prudentis est, sibi nihil anteactæ vitæ fiducia blandiri, sed quo plura gratiarum dona a Deo fuit assecutus, eo se gratiorem illi ostendere, & cautius in posterum offensiones quascumque vitare, ne præteriti laboris fructum tamquam patrimonium

d S. Tho. 1. 2. q. 87. art. 3.
e L. 1. C. de rapto virg. L. 2. C. de fals. monet. cum simil.
f Iac. 2.

monium diuturno tempore, magnisq. laboribus comparatum, horæ momento imprudenter amittat. A

Quòd si delictum in casu proposito etiam aliquando veniale esset, adhuc dicendum videtur, præcedentium meritorum viribus nequaquam deleri, sed inordinationem, quam vocant ex eo, contractam, [a] suis esse remedijs subinde reparandam.

a S. Tho. 1. 2. q. 88. artic. 1.

Ex quibus omnibus colligimus, id, quod initio quæstionis de milite veterano obijciebatur, nihil ad rem nostram pertinere: nam miles ob ingrauescentem ætatem, roborisq. imbecillitatem, a castrensibus laboribus solet liberari: at Cardinalis, donec viribus & ingenij, & corporis valet, ita vt possit in sacro Consistorio cum B alijs consistere, atque officio Cardinalis fungi, non debet pro dignitate sua ea recusare, quæ illius ætati, aut grauitati non solum imparia non sunt, sed immo quàmmaxime consentanea, vt scilicet quoties a Principe illius consilium pro Reipublicæ salute exquiritur, illud a matura illius sapientia, & grauitate fideliter præbeatur. Eget enim ars militaris, vt inquit ille, viribus, ac celeritate corporum: vtitur eminus hastis, cominus gladijs, quæ ad iuuenes pertinent maxime: at Senatoria dignitas nititur consilio, auctoritate, ratione, sententia, quæ in sene potissimum reperiuntur. Quocirca, quæ ætas a militia immunes facit, ea ad Senatoria perfungenda munera aptiores, atque obstrictiores reddit.

b Cic. de senect.

PARS

PARS III. QVAEST. III.

Qui cum Pontifice iam se priuatim egisse, idq. frustra, aut se commodius postea acturos dicerent, an eis liceret in Consistorio a dicendo abstinere.

A DVPLEX hic excusatio proponitur, altera, quæ præteriti temporis experimento: altera, quæ futuri expectatione nititur. Ac prior quidem, eo fulcitur fundamento, quòd cum negotium iam tractatum sine fructu fuerit, frustra nunc de eo repetendo agi videatur: quod inutile esse, vsus ipse ostendit. Posterior autem, eo argumento roboratur, quod cum finis petendi, & dandi consilij ad communem tum Principis, tum Reipublicæ vtilitatem dirigatur, videtur medium illud tamquam aptius deligendum esse, & QVAEST. XIX.
B ceteris anteferendum, quò facilius huiusmodi vtilitas possit comparari. Quapropter si fructuosum magis futurum esse existimetur, tractare postea seorsum cum summo Pontifice, quàm in Consistorio coram alijs loqui, videtur hoc Cardinali tuta admodum conscientia permittendum esse, vt scilicet interim in Consistorio sileat, & alibi postea opportunius loquendo, finem propositum tutius assequi contendat.

VERVM nos neutram rationem rei nostræ sufficere plane existimamus: nam, quod ad priorem attinet, id satìs constat, quòd & Principis, & aliorum Cardinalium interest, sententias in Consisto-
C rio clara voce ab omnibus pronunciari. Principis quidem, pro eximia eius dignitate, ac loci maiestate, vbi publica negotia geruntur, palamq. omnibus audientibus decerni solent. Nam quamuis idem Princeps, priuatim etiam antea, siue in cubiculo, siue in congregationibus quid Cardinalis sentiat, audierit, alia tamen priuati, alia publici loci est ratio: & priuatæ illæ collocutiones ad præparationem potius, quàm ad rei ipsius determinationem pertinere videntur, cum proprius consultationis locus ex antiquo instituto sacrum Consistorium esse censeatur, tamquam Congregatio congregatio-

K num,

num, vbi non aliquorum tantum, sed omnium sententiæ exquiruntur; præterquam quòd mutantur quandoque sententiæ, dubitareq. potest Princeps, an Senator in eadem, quam priuatim dixerat, perseueret: & denique quia summa Principis auctoritas iure suo a Consiliariorum munere hoc exposcit, vt non solum semel, sed iterum, ac sæpius, & quoties illi placeat, & quocumque loco, seu scripto, seu coram, siue publice, siue priuatim, quod sentiunt fideliter expromant, vt aliàs dictum fuit. A

AD Cardinales etiam, quando in Consistorio sunt, pertinet, singulorum consilia cognoscere, non solum quòd multi sunt sæpe, præsertim ex recentioribus Consiliarijs, quibus veteri more alijs præeuntibus ad dicendum, ac tutius respondendum, viam aperiri æquum est; verum etiam quoniam ob id multorum simul collectorum vota exquiruntur, Senatorumq. sententiæ palam proferuntur, vt scilicet, qui adsistunt, aliorum possint rationibus plenius instrui,[a] & hanc, vel illam sententiam salubrius sequentes, Principis indemnitati caueant, cui, illis tacentibus, & alijs perperam consulentibus, minime cautum esset. B

[a] Arg. l. si in tres. de arbitr.

QVARE is, qui primùm priuatim cum Pontifice, seu in Congregationibus de tota re egit, facilius multo, quàm ceteri Consistorium iuuare, atque aliorum desiderio poterit satisfacere, cum ille instructior, & paratior eò accedat, ac proinde multa opportunius, quàm alij, in medium afferre possit. Alioquin si quis videat in augustissimo illo consessu, cum negotium graue proponitur, Cardinalem aliquem magnæ opinionis, & auctoritatis obmutescere, vix poterit non offendi, nesciens quid ille alibi egerit, aut certe illius exemplo induci facile poterit ipse quoque ad silentium tenendum, vnde Principi aut noxiæ, aut minus rectæ deliberationis occasio poterit suboriri. C

PRAETEREA priuata illa collocutio videtur potius a charitate proficisci, cum soleant Principes ex eorum humanitate prius familiariter cum aliquibus res excutere. Sed qui fidele, & verum consilium in Consistorio profert, quod sibi Princeps tamquam debitum dari exigit, opus implet, ad quod iustitiæ lege tenetur, ratione Cardinalitij muneris ab eo suscepti; & ideo non excusatur a culpa qui iustitiæ præceptum charitatis studio transgreditur: immo aduersus charitatem agit, qui vt ei in futurum seruiat, præsentèm iustitiæ adimplendæ obligationem deserit, veluti qui furtum committeret, vt eleemosynam largiretur. D

HINC pariter dicitur, eos non congrue excusari, qui postea se oppor-

A opportunius ea de re priuatim acturos profitentur: non enim tunc amplissimi illius congressus dignitati, neque Ecclesiasticæ Reipublicæ, cuius etiam cura personæ Cardinalis imposita est, necessitati consuli intelligitur: hæc namque præsentem opem expectat, non a futura, atque incerta spe pendere debet, cum præsertim sæpe occasionem præteruolare, atque vbi semel aliquid decretum est, frustra amplius deliberari videamus. Vnde admonet sanctus Basilius, vafrum hunc sæpe dæmonis astum esse, qui futura meliora pollicetur, vt præsentem bene gerendæ rei facultatem prætereamus, atque hac arte nos de die in diem trahens, sibi ille hodiernum tempus astute B præripiat, aliosq. inani spe crastini deludat, & sic certa pro incertis, firmaq. pro inanibus a nobis relinquãtur.[a] Et propterea S. etiam Augustinus hanc vocem coruinam appellat, quæ sonat, *Cras, cras:* cum nemo sibi diem crastinum possit promittere.[b]

a Basil. in exhortat. ad baptism.

b S. August. ser. 16. de verbis Domini in Monte.

ADDIMVS, eum, qui in cubiculo solus cum Principe agit, facile posse qualibet illius recusatione, aut nutu, a dicendo retardari, ne integre illud absoluat, quod mente conceperat. At in Consistorio, cum nullius sententia soleat interrumpi, probabile est, eum multo liberius animi sui sensum aperire debere, & veritatem, quam concepit, clare profiteri.

C Existimare etiam licet vnumquemque ad dicendum ex aliorum Cardinalium idem sentientium præsentia, & verbis alacrius adiuuandum: quemadmodum enim in lyra, aut cithara, vnicæ tantum chordæ tactus non sufficit ad harmoniam: at vero cum multæ simul a musico scitè pulsantur, redditur elegans concentus, ex grauibus, & acutis sonis temperatus, qui in animos influit, illosq. monet, & delectat. Eodem modo vnicus tantum Senator, aut multi etiam Senatores, si Principem sigillatim adeant, illum fortasse non mouebunt: at vero cum omnes simul conueniunt, alijq. prudentia, alij acumine ingenij, alij eruditione, alij eloquentia, alij vitæ D integritate excellunt, certe ex hoc maximarum rerum concursu, quasi ex acutis, & grauibus concentus quidam mirificus efficitur: cuius tanta est vis, vt rationes, & argumenta, quæ afferuntur, cum maxima ipsorum auctoritate coniuncta, Principem ad se alliciant: & qui antea forte alienior ab ea sententia erat, modo ipsorum nunc oratione commotus, alios sensus induat, & illis adhæreat: notum enim illud est, melius omnibus quàm singulis credi, & quod nemo omnes, neminem vmquam omnes fefellerunt. Vnde sicuti videmus, collectis carbonibus, magis quàm dispersis loca illuminari, & calefieri, sic existimandum est, consilijs Cardinalium in Consisto-

rio, quasi in vnum redactis, Principis mentem ad veritatis cognitionem magis illustrandum, atque ad recte operandum, ardentiorem reddendam, præsertim quòd domestica consilia potius ex hominis priuati studio proficisci, at quæ in Senatu dicuntur ex officij publici necessitate, ac dignitate prodire videntur. A

Ex quibus tametsi satis ea sublata esse putamus, quæ initio quæstionis obiecta fuerunt; ad clariorem tamen rei probationem, & eorum, qui sibi aliter licere putarent, cautionem, prætermittendum minime putamus, non facile solere has excusationes, cum tempus instat publice loquendi, in eam partem ab alijs accipi, quòd scilicet commune bonum magis possit ab ijs seorsum adiuuari: quin potius suspicandi occasionem præberi, id imbecillitatis, aut timiditatis, ne dicam assentationis vitio contingere: siquidem quando res legibus constitutas, secus quàm eorum natura postulat exerceri homines vident, facile subesse aliquid minus boni interpretantur: præsertim cum scriptum etiam a sapientibus sit, meliora esse iudicia, quæ cum multis communicantur, quàm ea, quæ secreto fiunt.[a] Denique, quando tam aliena cogitatio alicuius mentem inuadit, cuperemus illum sic secum ratiocinari. Quid si, quod ego facere conor, idem & alij facere aggrederentur? & rogante Principe singulorum sententias, singuli labia sua comprimerent: quanta vniuerso Collegio ignominia inureretur? quàm iustam indignationis causam Princeps posset aduersus Senatores concipere, qui ad dicendum accersiti, tamquam elingues histriones in scena turpiter mallent obmutescere? Quapropter tuta illa Cardinalitij muneris ratio semper poterit existimari, si is, qui ad sacrum Consistorium vocatus, atque ad dicendam sententiam interpellatus erit, eam sine exceptione, sine cunctatione, aut trepidatione, libere, fideliterq. pronunciabit, cum non ideo rursus etiam, ac seorsum quod bonus ei spiritus suggesserit, & tempus, ac res postulauerit, explicare minime prohibeatur. B C

[a] Arist. in 3. Polit. c. 7.

PARS

PARS III. QVAEST. IIII.

An propter adoleſcentiam, aut verecundiam, ſeu memoriæ imbecillitatem, aliave huiuſmodi impedimenta liceat Cardinali in ſacro Conſiſtorio a dicendo ceſſare.

A ANTEQVAM ad primam propoſiti Thematis partem reſpondeamus, id præfari oportet, nos hic adoleſcentiam non certo annorum ſpatio præfinire, ſed cum multipliciter id nomen tum proprie, tum per tranſlationem accipi ſoleat, nos, quod ad rem noſtram pertinet, lato quodam modo adoleſcentiam, ſeu iuuentutem pro ætate illa accipere, quæ, cum nondum ad maturitatem virilis ætatis peruenerit, recens prope videri poteſt, ſi cum aliorum ſenio comparetur, quales permulti in ſacro Collegio eſſe ſolent, longo
B annorum curſu hos antecedentes, ac canitie ipſa, vultu, ac toto corporis habitu grauitatem quandam præſeferentes. QVAEST. XX.

QVAERIMVS igitur, an, rebus arduis in Conſiſtorio propoſitis, deceat hos, qui præ illis adoleſcentes videri poſſunt, æque ac alios ætate prouectos, ſententias proferre.

ATQVI dubium id facere maxime videtur, quòd cum ad ſacrum Conſiſtorium res non niſi graues, & difficiles, vt plurimum deferantur, quæ magnam in deliberando maturitatem, rerumq. vſum expoſcunt, quarum adoleſcentia expers eſſe ſolet; propterea
C congruum maxime videtur, vt, cum in frequenti Senatorum ordine non deſint, qui ad res propoſitas ſapienter norint reſpondere, ceteri, qui nondum ætate conſiſtunt, alijs audiendo concedant, & ad ea, quibus ipſi aptiores erunt, applicentur.

QVOD quidem, non ſolum ex ſacris litteris cognoſcimus, dum exemplo Roboam edocemur, quàm male rebus publicis, priuatisq. prouideant, qui monitis ſeniorum poſthabitis, iuniorum conſilijs adhærent: [a] & dum Salomon monet adoleſcentes, ne vix, etiam cum neceſſe fuerit, ad loquendum proſiliant: [b] & Dominus modo iubet

a 3. Reg. 12.
b Eccli. 32.

iubet Moysi, vt congreget seniores, quibus apparitiones patefaciat, A modo, vt cum selectis septuaginta senioribus, ipsum Dominum allocuturus, montem conscendat.[a] Verum etiam antiquissimo Philosophorum præcepto cautum fuisse nouimus, vt præsentibus senioribus in publicis consessibus iuniores silerent;[b] quòd ita debitus tribueretur honos senectuti, quæ semper venerabilis habita fuit,[c] & modestiæ, ac pudoris decus, quod maximum est adolescentiæ ornamentum in iunioribus effulgeret. Quod quidem præceptum antiquitus Romæ obseruatum testatur Plinius, dum refert, iuniores prius consilij publici spectatores, quàm consortes extitisse.[d] Vnde, & Senatum a senioribus dictum accepimus, & apud Lacedæmonios, qui summum gerebant magistratum, senes appellatos esse B legimus.[e] Quin & apud Athenienses, cum erat aliquid de rebus publicis deliberandum, morem fuisse scribitur, vt Præco clara voce eos conuocaret, qui non minores quinquaginta annis essent, quòd scilicet consilia senum, hastas vero iuuenum esse iudicarent.[f]

Nos tamen dicimus, quòd cum de Cardinalibus agamus, quorum Collegium ad consilia summo Pontifici ministranda præcipue fuit institutum, indeq. pro vario eorum ordine, qualis cuiusque gradus ætas requiratur, pridem sacris constitutionibus, & Tridentino Concilio fuit declaratum; nefas videtur in dubium vocare, an ille C publicis consultationibus sit idoneus, quem summi Pontificis auctoritas iam dignum esse eo munere iudicauit.[g] Sicuti enim videmus iure communi in voto, matrimonio, religionis professione, iuramento, testamenti factione, & similibus nihil inter senem, iuuenemve, cum ad legitimam ætatem peruenerit, interesse, neque annorum differentiam peccati speciem immutare,[h] quamuis culpam aliquando possit imminuere: sic propter eximia, quæ in Cardinalibus concurrere solent merita, vix solet inter eorum ætates discrimen constitui, cum eorum suffragia in rebus deliberandis ex vetere instituto æque numerentur, & nemo sit eorum, qui & Magistrati- D bus fungi, & Legationes obire, & cetera publica munia non præclare sustinere posse censeatur.

Et eo magis, quia cum ad suffragia ferenda in electione summi Pontificis, idonei fuerint declarati, vtique si in eo negotio, quo nihil maius inuenitur, aptus quisque eorum habetur, cur non magis ad res communes consultandas sufficere posse erit existimandus? fieri enim potest, vt qui iunior est annis, moribus tamen, & disciplina sit conspicuus. Sic de Tobia legitur, quòd cum esset iunior, nihil tamen puerile gessit in opere.[i] Et apud sanctum Ioannem:

a Exod. 3. & 24.

b Plato lib. 4. de legib.

c l. semper. de iur. immunit.

d Plin. iun. li. 8. in epist. ad Aristonem.

e Cic. de senect.

f Plutar. in li. an seni sit gerenda Respub.

g l. 2. C. de crimin. sacril. & glo. in cap. eam te. de ætat. & qualit.

h Caiet. in 1. 2. q. 7. Nauar. in Manual. c. 7. nu. 13. & in cap. cōsideret. nu. 50. cū seq. de pœnit. dist. 5 sumitur ex S. Tho. 1. 2. q. 18. art. 10. & 11. & q. 73. ar. 10.

i Tob. 1.

A *Scribo vobis iuuenes, quoniam fortes estis.* [a] Et Apostolus de Timotheo scribebat: *Nemo contemnat adolescentiam tuam.* [b] Et B. Ambrosius ait, sanctum Ioannem, quamuis adolescens esset, non tamen fuisse vlli seniorum secundum, cum in eo esset senectus venerabilis morum. [c] Et Theodoretus adnotauit, quòd Deus locutus est cum puero Samuele, omisso Heli octuagenario, vt doceret quantum iuuentus polleat ornata virtute. [d] Qua de re & alij sancti Doctores multa tradiderunt. [e] Quibus accedit, quòd sicut in propensione ad peccandum, malitia in aliquibus adolescentulis supplet ætatem: quod inter alios Doctores sancti, Hieronymus scilicet & Gregorius mirabilibus exem-

B plis nobis testatum reliquerunt; [f] sic ad rectè deliberandum, prudentia in aliquibus præuenit iuuentutis annos: & quod alij non nisi longo vsu, & experientia assequuntur, hi summa indolis præstantia, iudicijq. validitate breui tempore compararunt: quales eos esse, qui Cardinalium Collegio aggregantur, satis est verisimile.

Qvod igitur dicebatur, adolescentiam senectuti cedere debere, nihil hic repugnat: nam id non omnibus in rebus, sed in ijs tantum, quorum adolescentia expers esse videtur, locum habere solet: quod supra matrimonij, & voti exemplo demonstrauimus. Præterea id ad adolescentiam, communiter loquendo, pertinere po-

C test, non autem ad huius, vel illius adolescentiam, quæ in casu singulari potest ob magnam ingenij vim quasi multorum annorum senectus iudicari.

Et si replicetur, aliquos interdum Cardinales a summis Pontificibus creari longe ætate illa inferiores, quàm sacræ Constitutiones præscripserunt, & qui quamuis ingenio alijs in rebus valere possint, in ijs tamen vbi prudentia necessaria est, minime sufficere censendi sint: [g] item alios recens in sacrum Collegium cooptatos interdum inueniri, qui quo tempore res deliberandæ proponuntur, nullum prorsus vsum sacri Consistorij habent; Respondetur, de huius-

D modi iunioribus id perraro admodum accidere: quod ideo legibus non est subijciendum, [h] præsertim cum id nonnisi extra ordinem, & grauissima ex causa a summis Pontificibus probata fieri debeat: quod alibi, dum de creatione Cardinalium ageremus, fuimus persequuti. [i]

Deinde dicitur, quòd cum Papa iam ex veteri instituto Libri sacrarum ceremoniarum, eisdem Cardinalibus in Consistorio os aperuerit, vt vnà cum alijs de rebus propositis loqui possint, nihil aliud amplius quærendum restat. Nam etsi Princeps vim naturæ immutare, aut cursum ætatis, iuuenumq. annos anteuertere nequeat, potest

a 1. Ioan. 2.
b Timot. 1.
c lib. 2. offic. cap. 20.
d Theodoret. lib. 1. Reg. q. 12
e S. Hierony. ep. 13. ad Paulin. S. Chrysost. homil. de fide Annæ. to. 1. & S. Basil. homil. 12. in princip. Prouerbiorum non longe a fi.
f S. Hierony. epist. 132. ad Vitale. S. Gregor. lib. Dial. 4. cap. 18.
g Arist. lib. 1. Ethic. c. 3. & lib. 6. cap. 8. & 11.
h l. nã ad ea. de legib.
i Diximus in q. 26.

test tamen illorum indolem, prudentiæq. semina agnoscere, atque ea Cardinalitio gradu digna censere. Quo iudicio sic a summo Pontifice facto, existimandum est, quod communiter alijs ætatis imbecillitas denegare solet, in singulari hoc casu, ingenij præstantia fuisse suppletum. A

HAEC tamen non a nobis idcirco dicuntur, vt aduersus communes regulas adolescentiam grauiori ætati æquare, & multominus anteferre velimus, tametsi aliquando cælesti Spiritus sancti priuilegio, florem iuuentutis afflante, secus accidisse videmus. Verum, quod ad quæstionem nostram spectat, dicimus, in ijs rebus, quæ natura eorum officio annexæ dicuntur, de quibus proprie nos agimus, videlicet, vt respondeant ingenue, & loquantur fideliter quod sentiunt, nullam in his cadere excusationem, sicuti etiam vt numquam mentiantur, numquam fraudent conscientiam, aut leges violent sibi impositas. Verum, si aliæ sint in rebus propositis accidentia, in quibus rei nouitas, experientia, diuturnaq. disciplina plurimum pollere solet, non negamus a Cardinali adolescentiore in respondendo, non ea omnia exigenda esse, quæ ab vsu peritioribus, atque exercitatioribus expectari solent: immo, si breuiter, parceq. in his se gesserit, magnum eum modestiæ, & iudicij argumentum præbiturum, in eoq. senioribus, vt par est, esse delaturum, quod & hodie in sacro Collegio sapienter obseruari videmus. Id etiam non omittentes, quòd si opportunitas ferret, vt id, quod respondendum esset, exemplo aliquo, siue auctoritate sumpta a sacris Concilijs, aut sanctorum Patrum doctrina, concinne muniri posset, sarciretur optime quod deesset ætati, sermone non ab adolescentis pectore, sed a priscis vsque decretis manante: hincq. maior etiam in audientium animis reuerentia, ac fides excitaretur. B C

QVID vero de ijs, qui verecundia loqui prohibentur? Videtur de his dubitari posse, quòd scimus nonnullos esse, qui naturali quodam pudore, præsertim sermonis initio in corona magnorum virorum tanta subito timoris vi obruuntur, vt nec ore, nec lingua consistant, loquendiq. exordium vix inueniant. Hoc sane cum multis grauissimis, tum Iurisconsultis, tum Oratoribus, alijsq. clarissimis viris in dicendo etiam exercitatis, nullo eorum animi, sed naturæ potius vitio interdum accidisse legamus, mirandum minime esset, si etiam in amplissimo Cardinalium Senatu, nonnulli aliquando inuenirentur, quibus non ita facilis loquendi cursus, mentisq. suæ explicatio esset in promptu: ideoq. iuste ijs indulgendum videretur, si interdum conticescerent. Nam & Moyses cum Deo acceptissimus D

esset,

A eſſet, ſe tamen impeditioris, & tardioris linguæ fatebatur,[a] qui nihilominus rebus gerendis ſtrenuus, & præſtantiſſimus erat, cum ſatius ſit rebus excellere, quàm verbis: quandoquidem *Regnum Dei*, vt ait Apoſtolus, *non eſt in ſermone, ſed in virtute*.[b] *a Exo.4.* *b 1.Cor.4.*

VERVMTAMEN quoniam hic pudor multiplici ex cauſa oriri poteſt, nos in præſenti de eo præcipue loquimur, quo detineri ij ſolent, qui alijs in rebus & bene, & prompte, & ingenue etiam dicere ſolent, ſed vno tantum in negotiorum genere, quando alicui rei contradicendum eſt, aut alteri repugnandum, ſiue ab alijs diſſentiendum, tunc linguam vix ſoluere poſſe videntur, nec dicendi initium
B vllum inueniunt. Quod quidem impedimentum, cum non tantum a natura nimis remiſſa deriuetur, ſed propriæ etiam voluntatis radicibus ſit implicitum, ne ſcilicet cuiquam diſplicceant, & ſe omnibus amabiles reddant, idcirco crimine non caret:

Hæc eſt enim illa animi affectio, quæ verecundia appellatur, quæ quamuis ex ſpecie ſua laudabilis ſit paſſio,[c] vbi tamen ex cauſa minus æqua ſuſcipitur, in vitium degenerat,[d] quo argumento ſcripſit Plutarchus egregiũ Libellum de vitioſa verecundia, varijs exemplis oſtendens, quòd pudor, qui homines nihil renuere, nihil dicendo refellere ſinit, atque conſulentium ora occludit, decorum diſciplinæ
C peruertit, ac multa mala inuehit. Vnde olim a quodá dicebatur, omnes Aſiæ incolas, vni ſeruire homini,[e] propterea quòd vnicam dictionem, NON, pronunciare non auderent: ſitq. vt dum iſti diſplicere aliquibus verentur, in apertum reliquorum dedecus incurrant: &, quod veteres dicebant, dum ſumum fugiunt, in ignem cadant.. *c S.Tho.1.2. q.24.art.4.* *d S.Tho.2.2. q.144.artic.2. & ſequ.* *e Plutarc. de vitioſ. pudor.*

QVAPROPTER cum Conſiliarij munus modeſtam quidem, ſed liberam, & fidelem vocem efflagitet, non poteſt illud prætextu inanis huius pudoris prætermitti, cum Chriſtiana diſciplina erubeſcentiam omnem, aut verecundiam damnet, quæ bonum opus impedit, aut malum aliquod admittit, ita vt ſi inter verecundiam, & con-
D ſcientiam certamen oriatur, dubium nihil ſit conſcientiæ cauſam potiorem ſemper habendam eſſe: alioquin poſſet id Conſiliarijs obijci, quod de aliquibus Iudæorum Principibus ſcribitur, qui propter Phariſæos Chriſto non confitebantur, vt a ſynagoga non eijcerentur: dilexerunt enim gloriam hominum magis quàm Dei.[f] Ex quibus patet, nihil obſtare, quæ ſupra clariſſimorũ Oratorum exemplo commemorata fuerunt, cum ea potius naturæ vi ſic accidere legamus, quam illi ſuperare non potuerunt; hoc auté voluntatis vitio, & affectato quodam alijs non diſplicendi ſtudio prouenire ſciamus. *f Ioan.12.*

QVID vero de memoriæ imbecillitate, qua multi deterriti, malunt

lunt

sunt potius nulla orationi vela dare, quàm destituturo mox eos sermonis flatu, turpiter in cursu ipso deficere? Respondemus, quòd cum vnicuique liceat, vt alibi diximus, ex scripto sententiam suam proferre, facile ei erit, memoriæ inopiam breui schedula pensare. Sed prætereà, cum Consiliarij officium, quod est, animi sui sensum fideliter explicare, paucis absolui possit, siue probando meliorum sententias, siue dicendo, NON PLACET: aut, NON LIQVET: aut MATVRIVS DELIBERANDVM: aut, EGO DVBITO, vel quid simile, quod suæ conscientiæ respondeat, non videmus quomodo hic memoriæ fragilitate se possit tueri, quominus respondeat. Nam etsi non totum illud extenso sermone depromeret, quod illius & desiderium, & forte officium posceret, licebit ei tamen eundem sensum paucis ita comprehendere, vt, quod vere sentit, aperiat, & nullatenus contraria pars, quæ ei displicet, ab illo vmquam aut nutu, aut capitis demissione approbata fuisse censeri possit. A B

DEMVM quid de alijs, quæ aliquando se obijciunt corporis impedimentis, sentiendum sit, ex superioribus facile constare potest: non enim ij sumus, qui vniuersos æque ad sententiam clara voce, conceptisq. verbis pronunciandam, vrgendos semper putemus, nulla virium, aut valetudinis, aut imbecillitatis ratione habita: & quod necessitas quandoque, aut iusta alia ratio prohibet, id nimis dure a singulis exigere, atque extorquere velimus. C

ETENIM si aliàs propter varias, probatasq. causas, & licere Consiliario, & decere eum diximus, pressius interdum, parciusq. loqui, quanto magis naturæ imbecillitati, quæ dicendo laboraret, idem erit indulgendum? Hæc tamen moderate omnia, vt sapientes solent, accipienda esse censeremus, non quidem, vt ij omnímodum sibi silentium ~~censendum~~ [*ten*] inter alios putent, sed vt a longiore sermone excusentur, modo mentis suæ vim clare pronuncient, vbi scilicet causæ grauitas, periculum, tempus, atque aliorum exemplum id postularet. Summa enim hæc est, vt, postquam Cardinales diuina ordinatione consilium fidele Principi petenti ministrare debent, id quacumque commodiore ratione, bona semper fide, & syncere implere contendant.

PARS

PARS III. QVAEST. V.

Qui metu reuerentiali ſe a dicendo abſtinerent, aut aliter quàm oporteret loquerentur, an digni excuſatione eſſent.

A ALIVD ſe nunc offert impedimentum, quod ex metu illo oritur, qui reuerentialis dicitur: nam ſicut a legibus excuſatione digni habentur filij, vxores, ſerui, & alij huiuſmodi, qui ſola reuerentia, atque obſequendi ſtudio adducti, aduerſus propriam voluntatem, atque vtilitatem illis, quibus ſubiecti ſunt, aſſentiuntur: [a] ſic Conſiliarij Principis ſi interdum eodem reuerentiæ freno detenti, ſilere magis eligant, quàm ab eo diſſentire, non ſolum venia digni, verum etiam ſummopere comdandi videntur. QVAEST. XXI.

[a] L.1.§.onerãda, quarũ rerũ actio Abb. Fel. c. cauſam matrimonij. de offic. deleg. nu. 3. & 4.

B HAEC dubitatio tametſi ex ipſo diſputationis Themate a nobis initio ſuſceptæ multipliciter tolli poſſet, quandoquidem de eo nos Principe loquimur, qui nondum deliberauit, ſed rem adhuc informem alijs proponit, vt quid illi ſentiant cognoſcere poſſit, & rectius decernere. Item de illis Conſiliarijs agimus, qui non opponunt ſe Principi, eo quòd illius auctoritatem minoris æſtiment, aut illi quidquam detractum velint: ſed qui ſtudio potius illum adiuuandi, ac, vt dignitatem eius conſpicuam magis ac venerandam omnibus reddant, ea in medium afferunt, quæ ipſis ſalubriora videntur: ex quibus ſane omnis metuendi excuſatio prorſus ceſſare videtur:
C ſiquidem cum illis non agit hoc caſu Princeps, ſolum tamquam pater, ſeu dominus cum filijs, aut ſeruis, expoſcens ab illis, vt conſentiant, vnde iuſtum concipere metum interdum poſſunt; ſed magis cum illis agit tamquam Conſiliarijs vt conſulant, & ſyncere reſpondeant: & ideo reuerentiæ metus a veritate dicenda cohibere illos non debet, cum eos non interroget Princeps veluti imperans, ſed vt dubitans: non vt cogens, ſed vt deliberans: non vt conſenſum extorquens, ſed vt conſilium petens.

VERVMTAMEN vt quæſtionem ad eum caſum redigamus, qui alijs difficilior cenſeri poteſt, ſi quando ſcilicet accideret, vt Princeps

ceps cum illis non vt vere Consiliarijs ageret, sed tamquam Magi- A
stratus auctoritate vtens, ostenderet optare se ab ijs placita sua sine
exceptione approbari; Quærimus hoc casu an Consiliarij, si res
proposita sibi minus honesta, aut certe communi bono minus ex-
pediens videatur, possint se hoc reuerentiæ metu tueri, si taceant, &
ei non refragentur. Et dicimus, eos nullo loco, aut tempore, aut ne-
gotio fidelis Consiliarij personam posse deponere: & ideo nullum
huic excusationi locũ esse. Duo enim in casu proposito concurrunt,
quæ aliàs latius enarrauimus:[a] quorum alterum ad actũ negatiuum
pertinet, dum tacent nolentes dicere id, quod dicendum esset: alte-
rum ad actum affirmatiuum, dum capite annuendo illud probare se B
ostendunt, quod vere intus in animo reprobant. Vnde sequitur,
quòd, cum taciturnitas hoc loco habeatur pro consensu ex rationi-
bus ibidem deductis, & capitis demissio sit exterius affirmationis si-
gnum, atque ita duplex actus concurrat, & vterque mendax sit,[b] di-
cendum est, Consiliarium a manifesta culpa non abesse. Nam
cum mendacium intrinsecus malum sit, nec timore cuiuscumque
damni euitandi sit committendum, non enim pro temporali vita
alicuius licet mentiri,[c] multominus propter reuerentialem metum
erit excusandum. Regula siquidem est, metum illum, qui etiam
cadere potest in constantem virum, quamuis rationem peccati mi- C
nuere interdum soleat,[d] numquam tamen mendacij crimen, quod
per se malum est, vndequaque tollere potest,[e] cum, vt ait S. Augu-
stinus, omnia mala deberet potius pati homo, quàm peccato con-
sentire:[f] quod multo magis in Consiliarijs Principum affirman-
dum videtur, quorum tanta debet esse constantia, cum ad id de-
lecti, & iurati, & præmijs ornati fuerint, vt (quod recte monuit
sanctus Ambrosius) prius eis profundenda vita, quàm fides sit dese-
renda.[g] Quare quoties illi id præstare recusant, quod facultati eo-
rum, atque officio, vt ait sanctus Thomas, commensuratum est,
non hoc reuerentiæ obsequio, sed pusillanimitatis potius vitio ad- D
scribendum est:[h] aut certe non leue sumendum est argumentum,
illos immoderata terrenarum rerum spe nimis alligatos metuere ma-
gis ne caducis bonis excidant, quàm vt officium suum deserant[i].
Hoc vero non excludit iustum erga Principes obsequium, & reue-
rentiam: ratio enim officij postulat, vt omnes, & ante ceteros ipsi
Consiliarij Principem reuereantur: tantum autem abest, vt hic ti-
mor reuerentialis afferat ipsis impedimentum, vt immo exornet to-
tum Senatum, eximiumq. illi afferat splendorem, & dignitatem.
Cum enim Consiliarij ex animo Principem reuerentur, tunc in pri-
mis

a In quæst. 35.

b c. quisquis. c. nolite timere. 11. q. 3.

c c. omne genus, cum sequ. 22. quæst. 2. Viguer. in suis Instit. cap. 3. §. 4. vers. 2.

d c. sacris, de his, quæ vi vel metu.

e S. Tho. 2. 2. q. 125. artic. 4. Couar. epit. in 4. lib. decretal. 2. par. c. 3. §. 4. num. 3.

f c. ita ne. 32. q. 5. c. ne quis. 22. q. 2.

g c. conuenior. 23. q. 8. c. scimus. 43. dist.

h S. Tho. 2. 2. q. 133. artic. 1.

i S. Tho. 1. 2. q. 41. & 43. & 2. 2. q. 19. ar. 4. & q. 125. art. 1. & sequ.

A mis conantur satisfacere officio suo, tunc perpendunt res, quæ a Principe proponuntur: considerant diligenter rationes, quæ ex vtraque parte occurrunt: animaduertunt quid alij sentiant: exquirunt accurate quid certum, quid probabile sit, quidq. magis aut Principi, aut Reipublicæ conducat. Et non solum in his rebus grauioribus se prudenter, & cum dignitate gerunt, verumetiam in leuioribus nihil admittere audent, quod suo munere sit indignũ: immo dant operam, vt neque voce, neque vultu, neque oculorum coniectu, neque vllo corporis motu modestiæ fines transilire videantur. Itaque quemadmodum vasa aurea, & argentea magnifice, & pretiose cælata, cum ra-

B dijs solis attinguntur, magis splendent, maioremq. habent pulchritudinem: eo modo cum ad Senatorum prudentiam, & auctoritatem hic timor reuerentialis a diuina potestate, quæ in Principe est, excitatus accedit, tunc Senatus magis elucet, & ipsamet consilia maiorem obtinent dignitatem.

Id autem clarius apparet, si oculos conuertimus ad eas Respublicas, in quibus nõ adhibetur reuerentia ijs, qui præsunt: in his enim plerumque videre licet, Consiliarios inter se colloqui, aliosq. in dicendo alijs obstrepere, vociferari, concertare, & neque quid alij senserint animaduertere, neque quid magis expediat, magnopere considerare.

C Est itaque hic timor reuerentialis velut quædam moles, quæ obijcitur fluctibus, qui in consilijs publicis esse solent, aditumq. tempestatibus, quibus Respublicæ sæpe vexantur, penitus intercludit. Non solum igitur est vtilis huiusmodi timor, verumetiam maxime necessarius. Neque vero prohibet, quod nonnulli falso arbitrantur, quo minus Consiliarius suo muneri satisfaciat, immo constat multos homines omni laude cumulatos, cum hoc timore afficerentur, fortiter, & strenue se in suo munere gessisse. Et vt alios omittam, qui cum Regum, & Principum virorum consilijs interessent, eosq. summa obseruantia colerent, numquam huius timoris causa ab officio discessi-

D serunt. Libet modo rem altius repetere, & præter ceteros in medium adducere, Moysem illum, quem Deus tam charum habuit, vt testetur Scriptura, eum ore ad os cum illo locutum fuisse. [a] Huic igitur Moysi, quamuis ageret, non cum aliquo homine caduco, & mortali, sed cũ ipso Deo sempiterno, & immortali, quem & ita reuerebatur, vt neque in eum respicere, neque loqui auderet; nõ tamen eiusmodi timor obstitit, quo minus populum, quem Deus ipsi cõmendauerat, ex animo tueretur, & ipsimet Deo de Hebræis suppliciũ sumere volenti se totis viribus opponeret. Itaque cum tantus esset Moysis timor, vt Scriptura diuina dicat: *Abscondit Moyses faciem suam: non enim*

a Exo. 33. Num. 12.

a Exo. 3. *audebat aspicere contra Deum:* [a] cumq. idem Moyses eandem ob causam A
vix vocem emittere posset; nihilominus cum Deus ipse Hebræis indignatus illos delere vellet, tantum abfuit, vt hic timor Moysem impediret, quominus pro populo preces adhiberet, vt etiam diuinæ iustitiæ se ipsum tamquam murum obijceret: *Aut dimitte,* inquit,
b Exo. 32. *eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti:* [b] Et denique, vt alia omittam, ille ipse, qui præ timore vix loqui poterat, tantam diligentiam in tuendo populo adhibuit, vt fuerit velut clypeus aduersus diuinæ iustitiæ gladium, populum illum duræ ceruicis trucidare minantem. Quod & testatur Dauid cum inquit: *Et dixit, vt disperderet eos, si non Moyses electus eius stetisset in confractione in conspectu eius: vt* B
c Psal. 105. *auerteret iram eius, ne disperderet eos.* [c]

PRAETEREA, quoniam loquimur de timore reuerentiali, qui, si lege diuina, ac recta rationis norma temperetur, atque ab amore,
d S. Tho. 2.2. q. 19. artic. 5. 8. & 11. Deiq. subiectione proficiscatur, cum filiali conuenire videtur, [d] perspicuum est, beatos, qui in cælis æuo fruuntur sempiterno, habere hunc timorem, vt constat ex varijs diuinarum litterarum testimonijs, & in primis ex illis verbis Iob: *Columnæ cæli contremiscunt, & pauent*
e Iob 26. *ad nutum eius.* [e] Quem locum explicans B. Gregorius ita ait; *Ipsæ virtutes calestium, quæ hunc sine cessatione conspiciunt, in ipsa contemplatione contremi-*
f Lib. 17. Moral. c. 17. Vide S. Thom. 2.2. q. 19. artic. 11. in corp. *scunt: sed idem tremor, ne eis pœnalis sit, non timoris est, sed admirationis.* [f] Itaque licet summa illa, & immensa maiestas beatis afferat timorem, C
tamen metus ille neque eos conturbat, neque prohibet, quo minus preces pro nobis adhibere possint.

PATET igitur ex his, quæ dicta sunt, hunc metum sua natura non solum non nocere, verumetiã valde Consiliarijs prodesse: consentaneum enim est, eos, qui præ ceteris ad dandum consilium deliguntur, præ ceteris item Principi venerationem adhibere, ipsumq. reuereri, & suspicere debere: alioquin, si huius timoris quasi cancellis, fides, dicendi libertas, atque constantia non coërceantur, facile fiet, vt Consiliariorum sententiæ in eam licentiæ speciem erumpant, quæ D
Principibus solet esse permolesta, atque omnem consilij vim plerumque euertit.

ITA autem laudamus hunc metum, vt moderatus ille sit, &, vt
g Sophocl. in Aiac. verbis Græci [g] illius vtamur, honestus, decens, ac rationi congruus; ac demum non aduersetur muneri, quod mandatum est ipsi Consiliario: si enim hic metus tantus est, vt neque Consiliarium loqui, neque id, quod sentit, explicare patiatur, certe laudabilis non erit. Quemadmodum enim calor tam necessarius est humanæ vitæ, vt sine illo nulla ratione conseruari possit; at vero cum nimius est, can-

dem

A dem vitam extinguit, quam moderatus tuetur. Et quemadmodúm lux tam neceſſaria eſt ad videndum, vt ſine illa oculi ſuo munere fungi nullo modo valeant: at vero, cum eadem maxima eſt, non ſolum nocet oculis, verumetiam affert aliquando penitus cæcitatem [a]: eodem modo hic timor reuerentialis, dummodo ſit moderatus, eſt ſane maxime fructuoſus, efficitq. vt Senatores ſuſtineant partes, quæ ſibi impoſitæ ſunt, ſicut viros graues, & prudétes decet: at vero cum tanta eſt vis huius timoris, vt Senatores ipſos a dicenda ſententia deterreat, tunc profecto omnem officij rationem euertit, maximumq. importat ipſis negotijs, & aliquando vniuerſæ Reipublicæ detri-
B mentum.

a Ariſt. 1. de anim. sex 123. & 143. idem permultis exẽplis comprobat Tiraq. de Nobilis. cap. 31. num. 568.

DVPLICITER itaque hic reuerentialis metus conſiderari poteſt: Alter moderatus, qui bonus, & ſanctus eſt, hominesq. cum Deo magis coniungit, efficitq. vt ijdem Maiores ſuos, aut alios homines, in quibus eſt aliquid diuinum, veluti donum gratiæ, aut virtutis, vel ſaltem naturalis Dei imaginis reuereantur: [b] Alter immoderatus & malus, qui homines a Deo auertit, facitq. vt bonos, & iuſtos plus quàm ſatis eſt, timeant: ſceleratosq. & impios ita metuant ob eorum potentiam, & auctoritatem, vt a lege Dei diſcedant, aut quod oporteret eos facere, prætermittant, de quibus in Euangelio legitur:
C *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere.* [c]

b S.Tho. 2.2. q.19. art.3. ad 1. Et S. Antonin. par.4. tit. 14. c.14.

c Matt. 10. S.Tho. d.q.19. art. 3. in corp.

RVRSVS in non reuerendo etiam virtus, & vitium cadere poteſt: nam non reuereri Maiores, aut alios, quos diximus, virtutibus inſignitos, malum eſt, & in Euangelio reprehenditur, cum de illo dicitur, *Qui Deum non timebat, & hominem non reuerebatur.* [d] Viciſſim autem homines non reuereri, quando Deo aduerſantur, bonum cenſendum eſt, & in ſacris litteris laudatur, cum de Helia legatur, quòd grauiter reprehendit Regem Ochoziam: [e] & de Heliſeo, quòd in diebus ſuis non pertimuit Principem. [f] Quo argumento poſſemus hic exempla non pauca Prophetarum, aliorumq. Sanctorum
D recenſere, qui a Regibus conſulti cupientibus eorum auctoritate, & aſſenſu, populorum ſibi gratiam in rebus minùs æquis conciliare, eorum tamen cupiditatibus ſancta Dei conſilia ſemper prætulerunt, quamuis ex illa vocis libertate ſumma ſibi etiam pericula imminere intelligerent. Sic de Michæa legimus aduerſus Regem Achab: [g] ſic de Hanani Propheta aduerſus Regem Aſa. [h] ſic de Azaria Sacerdote, qui ſe oppoſuit Regi Oziæ. [i] Sic & ab alijs multis virtutis tuendæ ſtudio factum fuiſſe nouimus, cum ſcirent in ſacris litteris ſæpius repetitum, *Viriliter agite, & confortamini.* [k] Et: *Non turbetur cor veſtrum, neque formidet.* [l]

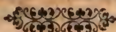
d Luc. 18.
e 4. Reg. 1.
f 4. Reg. 3. Eccleſ. 48. S. Thom. d.q. art.3. ad 1.
g 3. Reg. vlt.
h 2. Paral. 16
i Ibid. 26.
k 1. Cor. 16.
l Ioan. 14.

Non obstat quod initio de filijs, vxoribus, aut alijs huiusmodi obijciebatur, quibus leges culpam condonare solent, quæ ex reuerentia, & obsequendi studio in proprium damnum contracta fuit. Quoniam longe diuersa eorum est causa a Consiliarijs, de quibus loquimur, cum hi ob id potissimum sint ad hoc munus adlecti, vt fideliter consulant, quamuis cum Principibus sibi agendum esse scirent. Præterea licet quidem homini iuri suo cedere, quod priuatum est, non autem quando de bono publico, & communi vtilitate agitur, qualem in quæstione nostra ponimus, & præsertim cum ad eam tuendam ipsi sponte se obligauerint. A

B

PARS III. QVAEST. VI.

Quid, si, tacentibus alijs, vereretur aliquis aduersando singularis haberi, an tunc alios sequendo esset excusandus.

C

Qvaest. xxi.

a Prou. 3.

Cvm in sacris litteris scriptum sæpenumero inueniamus: *Noli sapiens esse apud teipsum, & ne innitaris prudentiæ tuæ,*[a] & alia huiusmodi, quæ admonent nos, vt affectus proprios caueamus, ac suspectos nos ipsos habeamus. Idcirco videtur ille potius laude dignus esse, ac sapientiæ lumen præferre, qui se aliorum sententijs in consessu magnorum virorum adiungit, quàm qui sensum proprium sequi eligit, quamuis sibi recta dictare videatur, cum probabilius sit, eum, qui vnus tantum est, facilius multo, quàm tot alios simul collectos, qui pluribus oculis, pluribus auribus, multipliciq. ingenio, D atque vsu præditi sint, labi posse. Huc accedit, quòd hoc ipsum, quærere scilicet ab alijs omnibus distingui, solumq. veluti a cõmuni sensu discrepare, iactantiæ, ac vanitatis suspicione non caret, cũ singularitas a sancto Gregorio,[b] & S. Bernardo[c] inter arrogantiæ species referatur. Vnde Pharisæus ille apud S. Lucam dicebat: *Non sum sicut ceteri hominum,*[d] quod S. Augustinus exponens; *Quid est*, inquit, *ceteri homines, nisi omnes præter ipsum?*[e] ecce vitium manifestum singularitatis. Sed præterea qui solus est, satis perspicere potest, se nihil suffragio suo profuturum, cum in sacro Consistorio vetus sit institutum,

b S. Greg. lib. Moral. 23. c. 4.
c Bernard. in tractat. de 12. grad. humil.
d Luc. 18.
e S. Aug. de verb. Domini serm. 36.

vt

A vt plurium ſententiæ paucioribus præferantur, ideo imprudentis videri poteſt huic ſe leuitatis diſcrimini exponere, vbi fructum nullum probabiliter poſſit expectare.

VERVM, ſi quis rem paulo ſubtilius, diligentiusq. examinet, animaduertet ni plane fallimur, longe aliter eſſe reſpondendum. Nos enim hic de eo non agimus, qui aliorum ſententijs auditis, tamquam fluctibus agitatus, animo hæreat, & iudicio ſit ſuſpenſus; ſed de eo, qui repugnantibus omnibus, rebusq. cunctis bene expenſis, adhuc ipſe contrariã ſententiam, tamquam veriorem, & certiorem pro animi ſui conſcientia amplectendam eſſe ſibi perſuadeat. Et hic dicimus, quòd cum quiſque Conſiliarius in Senatum conuocetur, vt quod ſentit fideliter explicet, non poteſt ille, ſalua fide, officioq. ſuo, diuerſum aliquid a ſeipſo pronunciare: nam, cum nemini liceat vmquam fraudare conſcientiam ſuam, quamuis etiam erronea eſſet, antequam tamen eam erroneam eſſe dignoſcat, vt aliàs diximus, nõ poteſt hic, aut pudoris, aut verecundiæ nomine, ſiue humilis officij, aut debiti erga maiores obſequij, aut amoliẽdæ a ſe ſuſpicionis arrogantiæ ſpecie, aut ex quacumque alia aduentitia cauſa, muneris ſui normam interiorem deſerere, memor diuinæ illius ſententiæ, qua ſcriptum eſt: *Attende tibi*.[a] Accedit, quòd cum Conſiliarius illius vtilitatem reſpicere debeat, cui conſilium datur, vnde officium illius ſub communi iuſtitiæ nomine continetur, quatenus ad alterum eſt, vt aliàs diximus. Ideo ille, qui agnoſcit, poſſe publico bono tale conſilium prodeſſe, ſi iacturam propriæ exiſtimationis pertimeſcens, nomen, famamq. ſingularis euitans ſibi tacendum eligit, hic certe rem ſuam iuſtitiæ anteponit, euertitq. fidem, quod eſt præcipuum iuſtitiæ fundamentum. Immo Conſiliarius, qui timet Deum, atque in officij ſui obligationem oculos dirigit, ſentiet eo magis tunc vrgeri ſe ad dicendum, cum viderit ceteros aſſentiri, nam tunc tempus ipſum declarat, extremam veluti neceſſitatem imminere aliter conſulendi, eo quòd bonum publicum tunc in maiori periculo verſatur. Et quemadmodũ fraternæ charitatis obligatio, quæ præcipue ad ſuperiores ſpectat,[b] ſi ab eis prætermittitur, non ideo inferiores immunes reddit, ſed magis eos impellit, quia maior eſt neceſſitas: vtq. Arcis Præfectus tunc iure, ac merito ſibi acerrime pugnandum eſſe ſtatuet, cum defenſorum fuga, nudata conſpiciet mœnia: ſic annuentibus alijs Conſiliarijs, dubium non eſt, eos, qui neceſſitatem hanc agnoſcunt, multo acrius ad officium ſuum excitandos eſſe.

a *Vide S. Baſil. hom. 3.*

b *S. Tho. 2. 2. q. 33. artic. 3. in fi. & art. 4.*

ATQVI, ſi de præmio terreno dando ageretur, nemò ſane vereretur ſingularis haberi, immo appeteret alios anteire, vt palmam

obtineret: quanto ergo magis, cũ de mendacio fugiendo, illæsaq. officij fide præstanda hic agatur, quibus æterna bona comparantur, nõ idem impleri curandum erit, cum delicta suos teneant auctores, illosq. & non alios condemnent? Nam legitur: *Os, quod mentitur, occidit animam.*[a] A

a Sap. 1.

SED quando etiam temere alij de eo aliquid vellent judicare, ille sibi integritatis suæ, ac veritatis conscius, facile inanes aliorum voces, ac si de eo in Insulis, aut extremis regionibus loquerentur, contemnet, quippe qui agnoscet se Dei causam, cui rationem redditurus est, agere, & se non ideo a ceteris discedere, quasi proprium iudicium velit alijs anteponere, sed quia ipsa re secum diligenter examinata, ita omnino pronunciandum esse censeat, ampliusq. videat, se non in eum Senatus locum vocatum fuisse, vt alios tantum imitetur, sed vt quid ipse pro conscientia sua probet, syncere, & libere patefaciat. B

HIS ita positis, nunc ostendendum est, ea, quæ contra obijciebantur, a re nostra valde diuersa esse. Nam quod dicebatur, prudentis, humilisq. esse, aliorum potius sententiæ, quàm suo ipsius iudicio tribuere; Respondemus, aliud esse, cum quis rem propriam est acturus, quæ ab eius pendet facultate, in qua cum sit dubius, & vereatur se decipi posse, recte ad maiorum, & peritiorum consilia recurrit: quod quidem humilitati, & prudentiæ congruit.[b] Aliud est, cum ille in consilium ab alijs adhibetur, & veritatem rei propositæ sibi moraliter certam esse putat, tunc enim re diligenter examinata, debet in eo prudentiam, & conscientiam suam sequi, non ita quidem vt contrarias aliorum sententias aspernetur, sed ne humilitatis specie id velit foris probare consulendo, quod intus sentiendo non admittit. C

b S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 3.

AD id etiã, quod dicebatur, eum, qui sic loquitur, posse videri singularis nomen affectare; Respondetur, hoc vocabulum non male semper sonare, sed ab ijs rebus pendere, quibus adiungitur. Nam singularem esse charitate, fortitudine, pudicitia, patientia, alijsq. huiusmodi virtutibus excellere, nõ est damnandum: siquidem virtus definitur esse qualitas bona, qua nemo male vtitur.[c] Nec enim timendũ est, nequis efficiatur nimis bonus, aut nimis iustus, cum scriptum sit: *Qui iustus est, iustificetur adhuc: & sanctus, sanctificetur adhuc*,[d] quandoquidẽ quoad comparãdas virtutes, in fine non datur mensura præfixa, vltra quam non pateat accessus: & modus diligendi Deum, vt ait S. Bernardus, est sine modo diligere.[e] Verum reprehensibile est, aliquem in propriæ existimationis recessu, se singularẽ esse, sibi persuadere, aut D

c S. Tho. 1. 2. q. 55. art. 4.
d Apoc. vlt.
e S. Bernar. in lib. de diligendo Deo. Et S. Thom. 2. 2. q. 27. art. 6. & in 1. 2. q. 64. ar. 1. ad 1. Et Arist. 1. Ethic. c. 6.

hanc

A hanc ſibi excellentiam velle adſcribere, quam certò ſcire nequit ſe obtinere.

QVAPROPTER ille, qui fideliter Deo, & conſcientiæ ſuæ, quam rectæ rationi conformem putat, ſeruire cupit, non eum animum gerit, vt ſingularis appareat, ſed vt alijs veritatem patefaciat, quam reliqui ſequantur. Vnde ſi ſolus in ea ſententia permaneat, aliorum vitio id euenit, qui bona ſibi oſtenſa non conſectantur. Tunc vero *ſingularis*, in malam partem diceretur, quando a recta prudentum ſemita, proprio obcæcatus ſenſu diuerteret, qualem S. Gregorius deſcribit, cum ait: *Qui ſemper aliena opera deſpicit, ſemper miratur quæ ipſe facit, quia & quidquid egerit, egiſſe ſe ſingulariter credit: atque in eo, quod exhibet*
B *per gloriæ cupiditatem, ſibimetipſi fauet per cogitationem: & cum ſe in cunctis tranſcendere ceteros æſtimat, per lata cogitationum ſpatia ſecum deambulans, laudes ſuas tacitus clamat.*[a]

[a] S. Greg. lib. Moral. 34. c. 18. & 23. c. 4.

NON refragatur etiam quod dicebatur, huiuſmodi ſuffragium tamquam vnius tantum Conſiliarij vocem nihil, ceteris repugnantibus, profuturum: nam, vt omittamus, hoc numquam certò conſtare poſſe, cum vnius ſententia præter omnem cogitationem poſſit alios ſecum pertrahere,[b] & ſermonis gratiam diuina bonitas talem quandoque largiri ſoleat, quæ aliorum corda moueat,[c] & flectat: vt
C omittamus etiam alia multa a nobis hoc argumēto in alijs quæſtionibus pertractata;[d] concludimus quòd ſi quis vere ſe Dei miniſtrum agnoſcat, ſecumq. diligenter, quid impoſitum ſibi munus poſtulet, expendat, eum non admodum laboraturum, quid ceteri de eo ſint locuturi, cum non illis, ſed Deo in primis vt placeat, ſtudere debeat, dicente Apoſtolo, ſeruos Dei non eſſe, qui hominibus placent: cum enim pluris hominum, quàm Dei gratiam faciant, non eſt cur doleant, ſi ab illo confundantur, atque omnino contemnantur.[e] Immo ſi aſſueſcat ille, non aliquando ſolum, ſed quandocumque ſibi ſententia dicenda erit, ſemper ad ſolam publicæ vtili-
D tatis cauſam oculos conuertere, ac quid ſentiat, aperte, candide, veraciterq. proferre, animaduertet facile ex hoc proprio illius, ac perenni dicendi inſtituto, omnes non dubie agnituros eſſe, eum hanc libertatis, fidelitatiſq. dicendi poſſeſſionem, adeo arcte apprehendiſſe, vt nec eo etiam tempore, quando alij omnes in contraria trahuntur, velit eam deſerere.

[b] l. ſi in tres. de arb.
[c] S. Tho. 2. 2. q. 177. artic. 1.
[d] In quæſt. 12. & 21.
[e] Gal. 1. Coloſſ. 3. Pſal. 52.

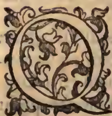
PARS

PARS III. QVAEST. VII.

Num illud a veteribus ſcriptum, quòd fruſtra niti, neque aliud quàm odium quærere, extremæ dementiæ eſt, deberet eos Cardinales excuſare, qui putarent ſe dicendo nihil effecturos.

QVAEST. XXIII.

VAMVIS multa alias a nobis hoc eodem fere argumento tractata fuerint; quoniam tamen dictum iſtud a veteribus vſurpatum,[a] atque a S. Hieronymo repetitum, quòd in ore multorum frequens eſſe ſolet, videlicet, *Fruſtra niti, neque aliud, ſe fatigando, niſi odium quærere, extremæ dementiæ eſſe*, poſſet perperam acceptum totam conſiliariæ functionis rationem peruertere: ideo a nobis paulo diligentius excutiendum eſſe duximus, cum præſertim illud quoque ei adiungi ſoleat, *Ne effundas ſermonem, vbi non eſt auditus.*[b] Cui conſonum eſt illud Senecæ: *Magno viro tentandum non eſt quod ſuccedere non poſſit: diluitur eius auctoritas: ſapientia ars eſt: certum petat: eligat profecturos: ab his, quos deſperauit, recedat.*[c] A

A hos, qui conſtanter ſæpius affirmauimus, Cardinales, tamquam Conſiliarios, pro ratione muneris a ſe ſuſcepti, obſtrictos eſſe, quoties a Papa interrogantur, ſine exceptione fideliter reſpondere; Dicimus, verba propoſita ad eas quidem res, ſeu actiones, quas ſponte ſua quis aggreditur poſſe pertinere: nam donec integrum eſt alicui aliquid facere, vel non facere, debet ille diligenter proſpicere, ne ei ſe rei immiſceat, quam ad exitum perducere nequeat, quod & vetere illa ſententia dicitur. Quæ efficere nequeas, vel nec ordiri decet; & quæ fruſtra ſunt agere, inſignis eſt amentiæ. At verò vbi iam certo iuſtitiæ nexu obſtrinxit ſe operi faciendo, indeq. cœperunt tot emergere difficultates, vt incaſſum niti videatur, non ideo a ſuſcepto opere quantum in ſe eſt, ille ceſſare debebit. Nam ſicut vota emittere, cuique liberum eſt, ſed emiſſa reddere, neceſſarium:[d] & de contractibus, dicere ſolent Iuriſconſulti, eos initio eſſe voluntatis, poſtea neceſſitatis.[e] Vnde cùm aliquis operas ſuas plantandæ vineæ,

B

C

a Salluſt. in Proœm. Bell. Iugurt. S. Hieron. epiſt. 109.

b Eccli. 32.

c Senec. ep. 29.

d S. Tho. 2. 2. q. 88. art. 3.

e l. in commodato. §. ſicut. ff. cōmod. l. ſicut C. de action. & obligat.

A vineæ, aut ſerendo agro locauit, debet abſolute bene plantare, & ſerere, non ſub conditione, ſi terra frugifera fuerit: ſic, qui Conſiliarij munus ſuſcepit, cogitare antea debuit difficultates gradui huic, atque officio annexas, quales ſunt, ſe non ſemper Principi placere poſſe, non ſemper perſuadere, non ſemper iudicio ſuo alios anteuertere, immo querimonias, indignationes, & duriores voces interdum ſe eſſe perpeſſuros. Ideoq. prudentius erat, antequam officium iniret, vires ſuas diligenter expendere, an parem ſuſcepto muneri prudentiam, patientiam, loquendi fiduciam, animi alacritatem, publicæ rei zelum, intrepidamq. fidem afferret; non autem, poſtquam Spartam, B (vt dici ſolet) iam ſortitus eſt, ab ea tuenda ornandaq. ſero nimis, iniuſteq. deficere.

Addimus amplius, hoc, quod paſſim vſurpatur, *Nihil fruſtra nitendum*, quamuis ad ea opera poſſit pertinere, quæ ſi fine, ob quem ſuſcepta erant, nō potiantur, quodam modo cenſentur perijſſe: attamen ſi præter finem principaliter propoſitum, alia etiam commoda ſubſequi poſſint, quæ per ſeipſa conſiſtant, tunc quamuis finis, qui præcipuus erat, non ſuccedat, aliarum tamen partium ratione non fruſtra, ſed vtiliter eadem opera patrata dicentur. Exempli cauſa: Orator, qui patrocinium Rei ſuſcepit, non perſuadet Iudici, vt illum C abſoluat, cuius finis gratia munus illud ſuſceperat, num ergo tota illius concio inutilis, ac ſuperuacanea fuiſſe cenſebitur? minime quidē. Nam quantum ad Oratorem attinet, illud ab eo tentatum fuit, quod illius muneri cōueniebat, quod locus & tempus poſtulabat, quod ciues omnes ab eo expectabant, quod alijs, qui adfuerunt, mirifice placuit, quodq. demum ceteris exemplū pietatis, iudicij, doctrinæ, atque eloquentiæ reliquit: ſic & de Conſiliario dicimus, qui etſi Principem nihil dicendo flectat, non tamen fruſtra linguam ſoluiſſe cenſendus erit, qui ea in re officio ſuo ſatisfecerit, qui ex cōſcientiæ ſuæ lege locutus fuerit, qui alios dicendo ædificauerit, qui recta conſulens Deo pla- D cuerit, qui denique etſi in illo actu nihil mouiſſe Principē viſus fuerit, alijs tamen in rebus plurimum profeciſſe cenſeri poſſit ad reddēdum illum in poſterum cautiorem, ne hæc vel ſimilia amplius decernat.

Poſtremo: Aliud eſt loqui in re priuata cū priuata perſona, cui ſi tūc nihil profueris, nihil egiſſe videris: Aliud corā multis, qui poterunt & ipſi pariter ad ferendam opē excitari, & de re publica, quæ ſcilicet poſſit non eo ſolū tempore, ſed in poſterū ſæpius accidere. Nam etſi tunc non proſit, poterit tamen deinceps prodeſſe apud eundem, vel alium Principē, vel ſaltem in vitando ſcādalo, ne alij, videntes Conſiliarium tacere, exiſtiment illud ei placere. Vnde eius exēplo & ipſi moueantur

ad

ad æque tacendum, siue approbandũ, quod ab eo probatũ viderint. A

Sed restant adhuc alia, quæ magis rem attingere videntur: nam cum obijcitur, imprudentis esse, *Frustra niti*, vbi Princeps repugnat, videndum est quomodo certũ nobis esse possit, frustra aliquid apud eum tentari: nam vt omittamus quidquid asseueretur de fixa, immobiliq. Principis sententia, numquã illud adeo certum habendum esse, quin possit ab eodem ante promulgationẽ retractari. Vt omittamus etiam, certum omnino esse, Consiliarium teneri omni iure ad sententiam dicendam, incertum autem esse, nihil illum profecturũ, cum pendeat a futuro euentu; Dicimus, quòd postquam Princeps, qui rem poterat pro summa auctoritate sua solus absoluere, & B terminare, hanc maluit viam eligere, vt scilicet consilij sui & Senatus sententias audiret, non debet Consiliarius, quamuis sibi persuasissimum haberet, aures Principis sibi omnino occlusas iri, a dicendo coram alijs cessare, vt illos conetur quantum in eo erit in sententiam suam perducere. Aliud enim est, quòd Princeps huius, vel illius, & multorum etiam rationibus non adducatur: aliud, quòd totius Consistorij voci, & assensui nihil tribuat. Fingamus enim, aliquem in Senatu existere, cuius tum rationibus, tum auctoritate alij ita permoueantur, vt eos in sensum suum omnino pertrahat, certũ est, fore, vt hæc non vnius tantum, sed communis omnium vox habeatur. C

Nam sicut sigillum eandem imaginem in multiplici cera imprimit, & magnes ferrum ad se varijs ex locis allicit; sic vnius Senatoris optimis rationibus probata sententia, omnium Senatorum fieri potest sententia. Vnde si Principem singuli flectere non potuerunt, vniuersi fortasse flectent: & qui singulis obsistebat, interdum ceder vniuersis: quod & veterum exempla testantur: nam præter ea, quæ ab auctoribus Ethnicis accepimus de Appij Claudij, & Attilij Reguli orationibus, quibus totius Senatus sententia commutata fuit, cõstat ex sacris litteris, Chusai Arachiten Regis Dauidis familiarem, cum in Absalonis Senatum fuisset introductus, atque omnes, qui ibi D aderant, Achitophelis sententiam sequerentur, tantum apud illos sua oratione valuisse, vt, priore relicta, ijdem alteram ab eo propositam comprobarint.[a] Quare cum, oblata opportunitate, facile id quoque ijs succedere possit, qui ad causæ merita dicendi alacritatem, fiduciam, zelumq. adijciant, non videmus, cur hoc, quod antea frustra tentari dicebatur, hac ratione non maxime proficere posse speremus. Sicut enim fluuius, qui antea pedibus traijci facillime poterat, ob aliorum amniũ in ipsum influentium collectã aquarum copiam, se pene insuperabilem reddit;[b] sic Princeps, qui singulorũ sententia non

a 2. Reg. 17.

b Simile apud S. Basil. ep. 68.

A non ita permouebatur, si aliorum idem sentientium auctoritate eam creuisse cognouerit, non poterit non tot illustrium virorum amplitudini, ac dignitati multum concedere: quod & vsu ipso compertum est, siquidem nũquam audiuimus aduersus totius sacri Collegij suffragia, ea, quæ in Consistorio deliberanda proponuntur, fuisse diffinita.

QVAPROPTER, quod frustra tentatum ratione vnius tantum Consiliarij dici posse videbatur, nunc alijs quoque accedentibus non frustra, sed valde vtiliter susceptum fuisse dicetur: vt interim omittamus, quòd sicuti Rex ille Niniuitarum sperabat fore, vt ieiunijs, &
B orationibus Deus mutandus esset, [a] ita quoque numquam Cardinali vlli diffidendum erit, quin summus Pontifex auditis aliorum iustis, honestisq. sententijs, a pristina sua iam concepta opinione discedere, & nouam suscipere debeat. *a Ionæ 3.*

PARS III. QVAEST. VIII.

An Cardinalis sit excusatione dignus, qui vt gratiam Principis retineat, atque alijs proinde rebus fructuosior esse posit, illud aliquando se probare in Consistorio ostendat, quod vere non probat.

C

AFFIRMANT vno ore Sapientes, omnia, quæ ad mores spectant, ex proposito fine potissimum esse spectanda. *QVAEST. XXIIII.*
D Quapropter cum Cardinalis id sibi interdum probandum eligit quod vere non probat, vt scilicet hac ratione maiorem ineat a Principe gratiam, possitq. propterea validiorem multo, ac fructuosiorem in causa magis graui Reipublicæ operam nauare: videri aliquibus potest non improbandum, sed commendandum potius huiusmodi consilium esse. Ob id enim & Iudith in sacris litteris celebratur, quamuis inuoluto mendacio, quo populum Dei ab obsidione liberauit, Holofernis sibi gratiam conciliauerit. [b] *b Iudith 11.*

VERVM, quia nos secus respondendum esse putamus, ideo vt quæstio-

quæstionis propositæ veritas dilucidius aperiatur, duo sigillatim erũt excutienda. Primum, an hoc sit illius generis mendacium, quod officiosum dici solet. Secundum, an excusatione dignum censendum sit ex rationibus modo propositis. A

QVOD ad primum attinet, cum mendacium illud proprie officiosum ab aliquibus nuncupetur, quod in vtilitatem alicuius dicitur, sine vllius iniuria, aut detrimento, perspicue sequeretur, officiosum hoc nequaquam dici posse, quod præsentem publicæ rei vtilitatem lædit iuxta quæstionis statum aliàs à nobis constitutum, quo ponimus, censere Cardinalem id, quod tunc proponitur, minime esse salutare. Vnde si illud se probare simulet, dubium non est publicæ eum causæ nocere: & propterea officiosum hunc illius actum minime esse. B

VERVM quoniam sunt alij, qui existimant, illud etiam officiosum mendacium dici, quod principaliter profertur animo iuuandi, licet in consequentiam alteri detrimentum afferre possit, cum agentis propositum præcipue sit inspiciendum,[a] ab eoq. actio denominari soleat, dicente Philosopho: Eum, qui furatur, vt mœchetur, magis esse adulterum, quàm furem:[b] propterea etiam hoc sensu nobis agendum est, qua ratione hoc officiosum principaliter dici possit, an quia in gratiam Principis redundet, an quia in commune bonum, an quia in priuatum aliquorum emolumentum, an tandem quòd in sui ipsius, qui illud profert, commodum verti possit. C

a *Ias. l. si quis nec causam. si cert. pet. nu. 8. & sequ.*

b *Aristot. 5. Ethic. cap. 2. S. Thom. 1. 2. q. 18. art. 6. in corp.*

SI Principem respiciamus, non videmus, quomodo officiosum dici possit, quod illius vtilitatem lædit: siquidem eius interest, vtile sibi consilium proponi, secumq. a Consiliarijs suis syncere agi, vt, auditis eorum rationibus, possit id, quod commodius videbitur, amplecti.

SI publicam causam spectemus, iam diximus, hoc Reipublicæ commodo præcipue repugnare: & propterea officiosum minime dici posse. D

AT priuato aliorum emolumento, vix considerari potest, quomodo locus pateat: nam, vt in Themate dicitur, ex isto mendacio non prouenit alicui præsens aliquod lucrum, aut commodum, sed tantum suboritur Cardinali quædam spes, fore vt in posterum, gratia valere debeat apud Principem in sui ipsius, & aliorum vsum.

ITAQVE totum hoc opus, quod officiosum vocatur, reflectitur in ipsum Cardinalem: nec id quidem gignitur ex ipsa illa re, quæ proposita fuit: nam ex ea nihil nec dignitatis, nec lucri, nec commodi

tunc

A tunc accedit ipſi Cardinali: verum propter approbationem illam ab eo factam, concipitur ab illo ſpes, vt tamquam ex ſemine in terram iacto, poſſit talis fructus aliquo tempore probabiliter expectari, ex quo magnum emolumentum tum bono publico, tum priuatis rebus ſuis, atque amicorum debeat accedere.

VERVM ſi res diligenter conſideretur, conſtabit fortaſſe hanc rationem non ſufficere, vt mendacium hoc proprie officioſum dicatur, niſi admodum oblique, & indirecte: nam Cardinalis, qui ſic loquitur, quamuis propria quadam coniectura, qua decipi poteſt, auctoritatem ſuam ſe adiuuare exiſtimet, ita vt alijs in poſterũ magis
B prodeſſe poſſit: ex altera tamen parte euidens eſt valde ratio damni, quod tunc ex eius approbatione oritur: quandoquidem ceteri Conſiliarij, qui eum audiunt, perſuaſi forte verbis illius, ac putantes eum ita vere ſentire prout expreſſit, adduci facile poterũt, vt idem prauum conſilium & ſequantur, & amplectantur: quod ſi etiam non ſequantur, data tamen fuit eis occaſio idonea vt id facerent.

ATTAMEN ad tollendam omnem dubitationem, vt concedamus etiam hoc mendacium valde improprie ſane, & populari modo officioſum dici poſſe, adhuc oſtendendum nobis putamus, nec ex morali diſciplina, nec ex Chriſtianis inſtitutis eiuſmodi eſſe, vt men-
C tienti iuſtam poſſit excuſationem comparare. Nam ſiue hanc iuuandi ſpem ad proprium ipſius commodum, aut ad priuatum aliorum fructum, aut ad publici etiam boni adiumentum referamus, nullo caſu prudentia admittit, vt rei, quæ minus honeſta cenſetur, aſſenſum præbeamus.

QVOD enim ad propriam rem ſpectat, quis non videt turpiſſimum, & indigniſſimum eſſe, fidem, veritatem, atque officium, rei ſuæ cauſa interuertere? Nam ſicuti Medicus, qui quæſtum vt ſibi ex ægroto diuturniorem, atque vberiorem faciat, morbum nutrit mala fide, conquiſitisq. in id cibarijs, ac pharmacis perfidioſe pro-
D ducit, non ſolum fidei officium violat, verumetiam reum exitij, ſi inde ſequatur, ſeipſum reddit; ſic Conſiliarius non veritatis incolumitati, ſed blandimento pernicioſæ aſſentationis ſeruiens, culpam omnem in ſe publici damni conuertit, perinde (inquit S. Baſilius [a]) ac ſolent tela iacta a corporibus ſolidis, in eos vnde ea emiſſa fuerũt, reſilire. Vnde merito amittunt hi, qui peruerſe conſulunt, nomen Conſiliarij, & deceptores potius appellantur, ac de conſilio perfido tenentur.[b] Et ſane, ſi depoſiti infamis eſt actio, quod is, cuius fidei res credita eſt, in aliũ vſum transferat; quid de eo dicendum, qui non pallium, aut priuatam tunicam, ſed cõmune bonum, Principisq. vtilitatem

a S. Baſil. in orat. 21. de moribus, & in c. 3. Iſaie.

b Abb. c. quãto. de iureiur. in 1. notab.

litatem curæ, atque integritati suæ cōmissam in propriam rem vertit? A
Certe si ab ijs decipimur, quos in consilium aduocamus, quod nobis erit perfugium, cum ab inimicis consilium non petatur? Notum est illud vetus prouerbium: *Si aqua fauces strangulat, quid amplius bibere est opus?* [a] Damnantur fures, damnantur homicidæ: at hic homicida, & fure deterior: non enim trucidat, aut pecuniam aufert, sed quasi sacrilego consilio rem sacram, iudicium scilicet rationis sub boni specie surripit, atque subducit. De priuato vero aliorum emolumento, notissimum est, numquam singularem vniuersali, particularem communi, priuatam publicæ vtilitatem esse præferendam. [b]

a Arist. lib. 7. Ethic. c. 2.

b cap. scias. 7. q. 1. l. 1. §. fin. C. de Caduc. tollen.

Quòd si respondetur, hic etiam boni communis causam agi, eo B
quòd hac ratione speretur Cardinalis gratiosior apud Principem in posterum futurus, indeq. longe vberius, ac frequentius rem communem adiuuaturus. Dicimus, præsens esse ac certum detrimentum, quod nunc publicis rebus infertur, incertum autem, & a futuro euentu pendere fructum illum, qui aliquando expectari possit: prudentis autem non esse (vt aiebat ille) spem periculis emere, & incerta certis, futura præsentibus, longinqua proximis, & quæ ab aliena pendent voluntate, iustis consilijs suis anteferre. Quibus accedit, quòd cum acuti sint Principes in hominum ingenijs pernoscendis, vbi semel Consiliarij simulationem odorauerint, vix C
vmquam postea fidem illi habebunt, vnde nec in bona causa poterunt prodesse.

Qvod vero ad Christianam religionem attinet, non opus est multis disserere. nam cum ponamus in hoc negotio mendacium interponi, licet a beneuolo officio, & iuuandi studio proficiscatur, scimus tamen perpetuò illud tamquam suapte natura malum omnino respui, dicente S. Augustino, nihil aliud est dicere, aliqua mendacia esse iusta, quàm dicere, aliqua peccata esse iusta, ac proinde aliqua iusta esse, quæ sint iniusta. [c] Vnde nullo colore, aut cuiuscumque boni prætextu mendacium a Christiano homine admittitur, D
cum numquam facienda sint mala, vt eueniant bona, [d] ita vt nec pro alterius vita tuenda liceat bono viro mentiri. [e]

Hvc accedit, duo hic posse concurrere: alterum culpæ, quod est mentiri: alterum pœnæ malum, seu damnum, quod est Principis gratiam, & iuuandi facultatem sibi fortasse adimere. Certum est, nullo pacto malum culpæ esse admittendum ad pœnam euitandam, cum malum culpæ etiam leuis, grauius sit quolibet damno pœnæ, quæcumque illa sit: [f] & quod dici solet, ex duobus malis minus esse eligendum, nullo modo admittatur in malis culpæ,

c Aug. in Enchirid. c. 22. & lib. de mēdac. cap. 7. & sequ. S. Thom. 2. 2. q. 110. artic. 3.

d S. Tho. 2. 2. q. 43. artic. 7. ad 2.

e cap ne quis, cum sequ. 22. q. 2. c. super eo. de vsur.

f Dom. Bañ. in S. Thom. 1. par q. 48. ar. 6. & in 2. 2. q. 26 art. 4.

quorum

A quorum nec minimũ vmquam eligendum est, cum peccatum nulla ratione sit eligibile.[a] Ad quod & illud pertinere potest, quod de Aristide legimus, qui consilium Themistoclis, quamuis vtile esset, quia tamen iustum non videbatur, repudiandum esse respondit: quod a tota Atheniensium concione probatum fuit, quippe qui censuerunt, quod æquum non esset, nec expedire quidem.[b]

Et quamuis existimarint aliqui exemplo Dauidis, qui se insanum simulauit,[c] & eorum, qui sine reprehensione, cum instat periculum, solent vestes mutare, & alios se fingere;[d] sic licere quoque hoc casu Consiliario, alium se quàm vere sit alijs ostentare. Attamen B cum aliàs probatum fuerit, hic non tantum versari actum pure negatiuum, quo veritas celatur, sed etiam positiuum, quo mendacium profertur, aliud mente retinendo, & aliud voce significando: idcirco clare constat, superioribus exemplis locum hic non esse, cum aliud sit veritatem occultare, quod quandoque sane licet, & aliud de industria falsum asserere, quod numquam permittitur.[e]

Qvare in re nostra, cum Cardinalis obstringatur iure officij sui eo loco, & tempore proferre sententiam, quam veram ipse existimat, nullo modo poterit id, quod ex animo sentit, occultare, quamuis, vt aliàs diximus in casu proposito, non solum occultat ille C veritatem, sed etiam mendacium omnino profert.

Ex his colligimus, nullam esse in re nostra iustam mentiendi ex proposito excusationem, nec viro bono ab officio suo propter suspectam Principis indignationem esse discedendum, vt aliàs disseruimus:[f] immo fidendum esse Principis eiusdem bonitati, & sapientiæ, qui, agnita Consiliarij ingenuitate, illi gratiam suam, Deo auxiliante, magno cum fœnore amplificabit. Ad quod Auctoris illius pertinet sententia, qui ad amicum scribens, dicebat: *Coniectabis ex hoc quantas contentiones, quantas etiam offensas subierimus; dumtaxat ad breue tempus: nam fides in præsentia, quibus resistis, offendit: deinde illis ipsis suspici-* D *tur, laudaturq.*[g]

Non obstat quod initio quæstionis obijciebatur, moralia ex fine esse perpendenda, & Consiliarij finem esse, prodesse Reipublicæ, & ideo medium illud ab eo delectum fuisse, quo finis ille comparari facilius posset. Nam respondetur, non tantum operantis finem esse spectandum, sed etiam operis: sicut enim qui aliena rapit, vt eleemosynam largiatur, fur est: ita qui falsum profert, vt Principis gratiam in Reipublicæ vtilitatem captet, mendax est.

Non obstat etiam quod de Iudith dicebatur: nam, vt ait sanctus Thomas, illa, quæ in sacris litteris mendacium indicare videntur,

a *Dom. Sot. in 4. dist. 28. q. 1. art. 2.*
b *Cic. lib. 3. de offic. Plutar. in vita Aristid.*
c *1. Reg. 21.*
d *S. Tho. 2. 2. q. 169. artic. 2. ad 3.*
e *S. Tho. 2. 2. q. 69. artic. 1. & 2.*
f *In quæst. 23.*
g *Plin. epist. 9. lib. 3.*

ad mysticum sensum sunt referenda : [a] & quamuis illud, quod bono A
proposito geritur, atque animo proficiendi, minuat peccati rationem, non tamen omnino tollit, si medium assumptum non est honestum, [b] cum numquam sint facienda mala, vt eueniant bona : & quod notum est apud omnes, bonum ipsum ex integritate causæ consistat, [c] ideoq. ad illud constituendum necessarium sit; vt non solum finis bonus, sed media pariter bona existant, [d] præterquàm quòd in casu a nobis proposito multa concurrunt, quæ consilium hoc perniciosum reddere possunt, tum ratione damni, quod interim capit Respublica; tum ratione scandali, tum denique propter alios B
Consiliarios, qui illius auctoritate permouentur.

a S.Tho.2.2. q.110.artic.3. ad 3.

b Caet. 2.2. q.110.art.2.

c Dion. Areopag. lib. de diu. nom. c.4.

d S.Tho.1.2. q.18.art.4. in corp. & ad 3.

PARS III. QVAEST. IX.

An Cardinalium clarorum exempla, qui ad res propositas, licet sibi non probatas, tacere, aut nihil repugnare interdum soliti fuerunt, iustam alijs idem faciendi excusationem præbere possint. C

QVAEST. XXV.

MAGNORVM virorum actiones magni faciendas esse, eorumq. exemplis multum tribuendum, non solum in ijs, quæ manifeste recta sunt, sed in his etiam, quæ primo intuitu dubitationem aliquam afferunt, nemo est qui nesciat. Non enim facile credendum est, D
viros graues, prudentes, & conscientiæ, atque existimationis suæ retinentes, aliquid temere agere. Quare cum obijciantur exempla amplissimorum Cardinalium, tum veterum, tum recentiorum, quos ad ea, quæ a summis Pontificibus proponebantur, licet sibi interius non probarentur, solitos fuisse ferunt, aut tacere, & capite annuere, aut placide ijs exterius assentiri; existimare hic possent aliqui, illos, qui itidem facerent, excusandos esse, & præsertim, quia, cum exemplum sit species quædam probationis, aut argumenti, quo sensus, & affectus magis allici solet, quàm ratione, iuxta illud vulgò tritum, quòd exempla magis mouent, quàm verba; [a] Et illud, Homi-

a S.Tho.1.2. q.34. artic.1. in corp.

A nes amplius oculis, quàm auribus credere, ac longum esse iter per præcepta, sed breue, & efficax per exempla.[a] Idcirco, siquis aliorum deferens auctoritati, & moribus, idem quoque ipse institutum seruet, videri potest minime reprehendendus: nam si vnius Doctoris insignis opinio, excusare aliquem solet a culpa,[b] multo sane magis multorum præstantissimorum virorum exempla debent ab erroribus alios tueri.

a Senec. ep. 6.

b l. 2. §. sed nec C. de vet. iur. enucl. Panor. in c. calumniã. de pœn. l. et in l. iuris ignorãtia. nu. 26. C. q. admitt. Nauar. in Man. c. 3. num. 8. & c. 27. nu. 288.

HAEC si quis ita sibi persuadeat, eum proculdubio falli existimamus: nam cum aliàs a nobis probatum fuerit, obstringi efficaciter DD. Cardinales suum consulendi officium pure, fideliter, syncereq. B præstare, nulla potest illis exterius approbantibus quod interius reprobant excusatio suffragari, quæ ex aliorum suasionibus, aut argumentis oriretur, nedum ex aliorum actionibus, quarum nobis plerumque ignota est ratio, cum illi certas, & æquas facti sui defensiones habere potuerint, quæ alijs non ita congruunt. Vnde res plena periculo est, a certa officij sui lege, propter ignotas, aut dubias aliorum rationes discedere: neque enim tutum est, vbi non omnes circumstantiæ concurrunt, idem sentire; & ex sola imitatione aliquid statuere, præsertim cum regula sit, non exemplis, sed rationibus esse iudicandum.[c] Hinc Seneca dicebat: *Inter causas malorum nostrorum est,* C *quòd viuimus ad exempla, nec ratione componimur, sed consuetudine abducimur, & recti apud nos locum tenet error; vbi publicus factus est.*[d]

c l. nemo index. C. de sent. & interl. omn. iud.

d Senec. epist. 123.

ITAQVE non negamus, aliquando exemplis virorum illustrium multum esse tribuendum: sed cum obstat aperte ratio, quæ mentem conuincit, apparet, plus tribuendum esse rationi, quàm exemplo: magisq. considerandum esse, quid sit officio consentaneum, quàm quid alij fecerint, præsertim quando constat illud non expedire. Cum enim Deus Opt. Max. mentes nostras clarissimo illo lumine illustrauerit, de quo Dauid ait: *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine*[e], cumq. tantus sit huius naturalis luminis splendor, vt, quemadmo- D dum sanctus Paulus ait, *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter quæ legis sunt, faciant;*[f] certe frustra ad exempla oculos conuertimus, quando rationis lumen, quasi sol quidam prælucet, & quid faciendum, quidq. fugiendum sit, nobis proprie, aperteq. demonstrat. Sicuti enim, præsente sole, ipsius radijs stellæ ita obscurantur, vt licet adsint, sub aspectum non cadant, neque oculis cerni possint: at vero, recedente sole, statim iterum emicant stellæ, suoq. splendore vniuersum cæli ambitum pulcherrime exornant; eodem modo, cum rationis lumen occurrit, cuius splendore animus ipse illustratus, in hanc, aut in illam partem propendet; cedere debent exempla rationi, si-

e Psal. 4.

f Rom. 2.

cuti contra, cum ratio non obstat, certum est exempla virorum virtute præstantium magni esse momenti, magnamq. habere vim ad animos mortalium commouendos. Non solum autem ea, quæ a ratione præscribuntur, præferenda sunt cuicumque exemplo, verumetiam ipsamet exempla, vt vim, & pondus habeant, consentanea debent esse rationi. Quemadmodum enim (vt eadem vtamur similitudine) etiam absente a nobis sole, stellæ, vt nonnulli existimant, non lucent, nisi lumine a sole accepto, eodem modo exempla nullius momenti apud nos esse debent, nisi ratione nitantur. Quare frustra nobis quispiam afferet exempla hominum, quantumuis illustrium, qui cum mente repugnarent, signis externis annuebant: licet enim fuerint alijs rebus gestis clarissimi, tamen in hac vna (pace illorum dixerimus) neque imitandi sunt, neque laudandi. A B

Sed demus etiam hæc ipsa exempla, præsertim illorum, qui rerum gestarum gloria floruerunt, dummodo rationi non repugnent, ad rem nostram posse interdum pertinere; Dicant, quæso, hi, qui hæc nobis obijciunt, cur non in eos Cardinales potius oculos conijciunt, qui candide semper, ac liberaliter ad Principis petitiones responderunt, quorum in Consistorio copia deesse non solet, quàm in hos, qui silere aduersus officij sui legem maluerunt, qui longissimo interuallo pauciores illis semper extiterunt? cur non illos potius, quàm hos sibi imitandos proposuerunt? cum & a Doctoribus receptum illud sit, priuatum aliquorum morem aduersus reliquorum consuetudinem, & legem, pauciores non excusare, sed potius illorum augere delictum.[a] Certe timendum istis est, ne id in die nouissimo eis accidat quod olim Scribis, & Pharisæis obijciebat Dominus, dicens: *Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam.*[b] Nam si Consiliarij tunc imbecillitatem suam, & fragilitatem obijcere curabunt, quod non plene officium suum impleuerint; statuentur illis ante faciem amplissimi alij multi eiusdem Collegij Cardinales, qui muneris sui memores, numquam silere quando loquendum erat, numquam conscientiam suam fallere voluerunt; & quando etiam nullus (quod numquam Dei benignitate accidisse nouimus) eiusmodi inueniretur, Christiano tamen homini non quid alij faciant, sed quid eum facere oporteat curandum est, cum certissimum sit, ab vnoquoque rationem propriæ villicationis sine exceptione reddendam esse.[c] C D

a 2.q.1.c.multi.in fi. Tiraqu. de pœn. temp. cans.42.nu.14.

b Matt. 12.

c Luc. 16.

QVOD igitur contra obijciebatur, clarum est non obstare, si res, de quibus agitur, iusta ratione metiamur: notum enim est, quasdam esse, quæ a sacris Doctoribus bonæ simpliciter, quasdam quæ

A mediæ, alias quæ vitiosæ dicuntur.[a] Vnde si de prioribus loquamur, perspicuum est, eos, qui laudabiles aliorum actiones consectantur, dignos commendatione esse. Si etiam de medijs, aut dubijs sit sermo, cum eas in meliorem partem liceat interpretari, nec nostrum sit, eas subtilius, quàm nobis congruat, examinare, tunc si conscientia in eam partem conformetur, vt sententia, in quam mens inclinat, sit honesta, & Reipublicæ vtilis, poterit eo casu propter magnorum virorum auctoritatem, atque exempla sane excusari.[b] Verum in tertio genere, quod est rerum malarum, ac vitiorum, nullum prorsus est exemplum, quo nos tegere valeamus, ita B vt etiam si illæ vsu quodam multorum receptæ essent, non tamen id eos a culpa eximeret, nec a pœna alterius sæculi liberaret:[c] nam, vt supra diximus, cum exemplum nihil aliud sit, quàm argumentum quoddam probationis, quod sensui proponitur, certe non potest id plus virium habere, quàm haberet ratio eius exempli, si intellectui verbis expressa offerretur. Sed cum ratio, quæ ex hoc exemplo deduci potest, quatenus scilicet inde colligitur, Consiliarium exteriore signo id probasse, quod mente reprobat, non tantum non suadeat id faciendum esse, sed conuincat potius fugiendum, & damnandum, cum inde Consiliarij officium, fides, & conscien-C tia violetur, ac publica vtilitas lædatur; propterea clarum est, nos in earum rerum genere versari, quæ aperte malæ sunt, prout est mentiri: & ideo tamquam perniciosa exempla solent ab Auctoribus improbari, dicente Seneca: *Vitium est ad plurium exempla componi, nec quid oporteat, sed quid soleas aspicere*:[d] cum bono viro omnia ad rationem reuocanda sint.

a S.Tho. 1.2. q.18. art.8.

b S.Aug. cõt. Faustũ lib. 22. c.75. & c.quid culpatur. 23. quæst.1.

c Glo. in c. denique. distin.4. S. Antonin. in 2. par. cap. 3. §. 15. & in 1. tit. 16. §. 4.

d Senec. epist. 99.

NON obstat etiam quod dicebatur, exemplis homines moueri magis, quàm verbis, & amplius oculis, quàm auribus tribui, atque efficax esse iter per exempla, & ideo Cardinales, qui rebus propositis non aduersantur, magnorum virorum auctoritate debe-D re defendi. Nam, vt supra diximus, proprium hominis est duci ratione, & præsertim eorum, qui ingenij acumine, doctrina, ac rerum vsu præditi sunt, quales in sacro Consistorio DD. Cardinales in primis elucere solent. Vulgares vero homines, atque idiotas, qui rerum causas ratione non attingunt, fatemur facilius interdum exemplis, quæ sensui se objiciunt, quàm scientiarum argumentis capi. Nec tamen propterea eosdem excusari dicimus, si in ea peccauerint, quæ ratione naturali, ac iure diuino prohibentur, qualia sunt, non mentiri, non peierare: hæc enim ita doctis, indo-

ctisq.

ctisq. communia esse debent, vt ignorationis specie, nemo crimen, aut pœnam effugere possit. A

Ad id vero, quod dicebatur, quòd si opinio insignis vnius Doctoris potest aliquem a culpa excusare, eo magis præstare id debebunt multa præstantissimorum virorum exempla; Respondetur, in rebus dubijs illud admitti posse: nam quando opinio probabilis insignis alicuius Doctoris affirmat aliquid sine culpa fieri posse, ille, qui non dubius in praxi, & vsu id sequitur, non dicitur delinquere, licet dubium forte speculatiuum aliquod superesse possit, quod actionem moralem non debet vitiare. Verum vbi lex diuina refragaretur, & conscientia propria reclamaret, tunc iniuste nimis quæreret aliquis exemplis aliorum facta sua obtegere, quæ veritas ipsa manifestissima, atque vniuersa iustitiæ ratio condemnaret. B

FINIS TERTIAE PARTIS.

D E

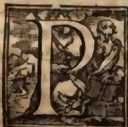
DE SACRI CONSISTORII CONSVLTATIONIBVS

PARS IIII. QVÆST. I.

An, si promouendus in Episcopum, aut Cardinalem, dignus sit, sufficiat Cardinali Consiliario illum approbare, an alterum potius digniorem proponere debeat, ac meliora semper in alijs etiam negotijs suadere.

A QVAEST. XXVI.

ERDIFFICILIS est quæstio inter Theologos, ac iuris Pontificij Doctores magna opinionum varietate disputata,[a] & quam nos etiam in sacro Concilio Tridentino diutina tractatione agitatam fuisse meminimus, an scilicet in collationibus, electionibus, præsentationibus, seu nominationibus Prælatorum, possint citra culpam illi, qui digni sunt, dignioribus prætermissis, promoueri. Hanc tamen in præsenti neque diffinire, neque subtilius tractare necesse est, non solum quia eam tot distinctionibus ac limitationibus subiectam esse scimus,[b] vt ex illis vix certam, claramq. doctrinam concludi posse aliqui affirment[c],
B sed etiam, quia non ita proprie ad institutum nostrum pertinet, quo de Cardinalium munere in ferendis consilijs agimus.

NAM quòd dignus, vel dignior debeat admitti, cum dupliciter considerari possit, siue ratione eligentium, siue ratione admittentium electionem, hinc duæ diuersæ oriuntur quæstiones, quas tamen Doctores promiscue tractarunt, vnde maioribus res difficultatibus fuit inuoluta.

Prima igitur est quæstio, an illi, qui habent ius nominandi, seu eligendi, aut præsentandi, debeant digniorem proponere, ita vt si minus dignum præferant, in culpam incurrant, & hic non solum habemus communem Doctorum sententiam[d] asserentium in foro conscien-

[a] Host. Ioan. And. c. cũ antẽ. de iur. patr. Abb. Franc. Dec. c. cõstitutis. 2. de appell. Gemin. Praepos. Turrecre. c. licet. 8. q. 1. Sot. de iust. & iure lib. 3. q. 6. ar. 2. conclus. 8. & 9. Sarnen. c. 2. de constitut. in 6. nu. 22. Caiet. & Sylu. verb. electio. nu. 18. Tabien. nu. 15.

[b] S. Tho. 2. 2. q. 63. art. 2. ad 3. vbi Caiet. & q. 185. artic. 3. Koch. de iure patr. verb. honorificũ. q. 15. Couar. reg. peccatũ. par. 2. §. 7. nu. 7. & seq.

[c] Sic ait Lãbert. de iu. pat. li. 2. par. 1. q. 10. art. 3. vers. qd modo dicendũ. pag. 105.

[d] Sarnen. d. c. 2. de cõsti. in 6. nu. 22. qui ait communem

conscientiæ digniorem vtique præferendú esse, & eos, qui aliter fecerint, grauiter delinquere,[a] verumetiam clare hoc hodie Tridentino Concilio cautum esse nouimus, dum affirmat mortaliter eos, qui ad promotionem præficiendorum ius a Sede Apostolica habent, peccare, nisi quos digniores iudicauerint, Ecclesijs præfici curauerint[b]. Quo quidem in numero recenseri solent Imperatores, Reges, Principes, atque alij, qui a Sede Apostolica ius nominandi, aut præsentandi habent, siue canonici, & capitula, quæ eodem Apostolico iure eligunt, aut denique ipse etiam summus Pontifex, si quando accideret, vt minus dignos auctoritate sua proponeret. Verum hæc ipsa quæstio nihil ad rem nostram pertinet, quandoquidem nos de Cardinalibus agimus, ad quos non pertinet iure proprio quemquam in Episcopum, aut Cardinalem pronunciare, sed eorum tandum partes esse scimus, vt cum ab alijs Episcopi proponuntur, & ipsi sententiam de his rogantur, tunc quid sentiant, syncere respondeant: quod ad sequentem quæstionem pertinet.

Secunda igitur est quæstio, quando aliquis nominatus, electus, aut præsentatus fuit, qui sit dignus quidem, sed non omnino dignior alijs, qui potuissent præsentari: an tunc ille, ad quem pertinet, electum, aut præsentatum admittere, possit salua conscientia illum approbare, cum sciat digniorem fuisse prætermissum. Et huic loco commodè congruere videtur disputatio nostra, quæ de munere Cardinalium agit: nam, quamuis ad eorum auctoritatem, & officium non ita proprie pertinere videatur, vt quemquam admittant, vel non admittant, cum ipsi tantum sint Consiliarij Papæ, & consilium sequi nemo teneatur, vt sæpe diximus; attamen, quia ex vetere sacri Consistorij instituto receptum est, vt cum de promouendis Episcopis agitur, Cardinales singuli sententiam a Papa rogentur, vt quid eis de proposita persona videtur, fideliter respondeant: quorum etiam suffragia, si plures numero fuerint, Papa libenter sequi solet: propterea iuste hic quæritur, an sufficiat illis dignos tantum propositos laudare, an etiam digniores teneantur commemorare.

Quo loco respondemus, multis alijs omissis, duos casus considerari posse: quorum Primus est, quando duo, tres, aut plures ad Consistorium deferrentur: nam tunc dubitandum non videtur, teneri Cardinales in foro conscientiæ meliorem ex illis, siue aptiorem præferre, cúm hic eadem Doctorum extet ratio, de qua in præcedenti quæstione,[c] & ex alio Tridentini Concilij decreto satis clare colligatur, dum in simili casu ait,[d] quòd ex idoneis Episcopus eum eligat, quem ceteris magis idoneum esse iudicauerit: atque illi, & non alteri collatio

a Sot. de iust. & iur. lib. 3. q.6. art.2. conclus. 9. Siluest. verb. electio. 1. nu.18. Nauar. par.2. lib.5. cōsil.21.

b In sess.24. c.1. de reform. §. omnes vero.

c Facit c. licet 8. q.1. cap.3. de iur. patr. cap. si forte. 63. dist.

d Sess.24. c.18.

A latio Eccleſiæ fiat: verum hic caſus perraro ſolet accidere. Secundùs eſt caſus, & hic admodum frequens, quando vnus tantum in Conſiſtorio proponitur, ſiue præſentatur, qui debeat inſtitui, aut approbari: & hic, ſi quærimus quæ partes ſint Cardinalium, an ſcilicet ſufficiat illis dignum tantum approbare, aut potius debeant digniorem alium eligendum proponere; Reſpondemus, hoc a vinculo obligationis pendere, quo Cardinales conſilium præbere tenentur. Quod cum duplex ſit, vt aliàs diximus: alterum, quod iuſtitiæ: alterum, quod charitatis appellatur; Dicimus, quatenus ad iuſtitiam ſpectat, eos non vlterius obligari, quàm vt ad eas res, de qui-
B bus a Papa requiruntur, & conſuluntur, fideliter reſpondeant.[a]

[a] c. fundamēta. §. decet. de elect. in 6.

QVAPROPTER cum Papa in Epiſcoporum promotione nihil aliud ab illis petit, niſi vt dicant quid eis de perſona promouenda in Epiſcopum videatur, ſatis eſt ſi ad interrogata reſpondeant, nec amplius iuſtitiæ vinculo obſtringi videntur:[b] quod etiam Tridentino Concilio probari conſtat,[c] dum iniungit quattuor Cardinalibus, vt inquiſitiones, informationes, teſtimonia, ac probationes de qualitatibus promouendi in publicum inſtrumentum redactas propria ſubſcriptione corroborent, non vrget illos, vt meliores denuncient, aut commemorent, ſed tantum vt dicant certo ſe exiſtimare ſub pe-
C riculo ſalutis æternæ, illos, de quibus in documentis agitur, idoneos eſſe, qui Eccleſijs præficiantur. Ex quibus verbis dubium non eſt, & reliquos Cardinales tutam reſpondendi, ferendiq. ſuffragij ſui rationem colligere poſſe.

[b] Glo. c. monaſteriū. 16. q. 7. & in c. conſtitutus. 2. de appellat.

[c] Seſſ. 24. c. 1. §. omnes vero. de reform.

ET ſi quis diceret, quòd quando prætermiſſo digniore, aliquis dignus tantum in Conſiſtorio proponeretur, Cardinales ſcientes digniorem prætermiſſum, & conſentientes huiuſmodi electioni, peccarent ex eo ſaltem quòd noſcentes hanc electionem vitio non caruiſſe, tamquam in minus dignum collatam, nihilominus illam in Conſiſtorio approbaſſent; Reſpondetur, præſupponi a nobis,
D eum, qui propoſitus fuit, non eſſe ſane inhabilem, aut ineptum; ſiquidem indignus non eſt certo modo eligibilis, & electio non eſt niſi bonorum; ſed cum varij ſint gradus bonitatis, ponimus hunc inter bonos quidem cenſeri, & dicimus hoc ſatis Cardinalibus eſſe, nec pertinere ad eos inueſtigare, aut iudicare, an alius eò dignior inueniatur, ſed hoc ad eos ſpectare, qui habent ius eligendi, ſeu nominandi, prout clarum eſt ex verbis Concilij, dum loquens de ijs ait, *Eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, niſi quos digniores, & Eccleſiæ magis vtiles ipſi iudicauerint, præfici diligenter curauerint*.[d] Vnde vtens his verbis, *Ipſi iudicauerint*, ſatis oſtendit ſufficere, quòd iudicio nominantium

[d] Seſſ. 24. c. 1. §. omnes vero.

tium illi sint digniores, quamuis non Cardinalium iudicio tales vi- A
deantur: immo etsi Cardinales omnino existimarent plures inueniri
posse, qui sint multo digniores eo, qui electus fuit, non tamen illius
reijci potest a Cardinalibus electio, dummodo ille nominatus sit di-
gnus: quandoquidem & in ijs, qui proponuntur a Papa, satis est, Pa-
pam censuisse illum, quem proponit, esse digniorem, licet vere non
sit, cum Concilium præter alias qualitates non amplius exigat, quàm
vt illi, qui proponunt, eos digniores esse iudicauerint. Vnde hæc
maior dignitas non est attẽdenda regulariter quo ad iudicium Car-
dinalium, sed quo ad iudicium ipsius Papæ, qui ita censuit, cui po-
tius Cardinales & deferre, & acquiescere debent, quamuis ipsi alium B
digniorem æstimare potuissent: loquendo tamen secundum iusti-
tiæ vinculum, non ex charitatis officio, de quo infra agemus.

VERVM ad rem adhuc magis explicandam, & scrupulos euel-
lendos, quædam omnino animaduertenda esse dicimus, quæ rei pro-
positæ multum conducunt, præter ea, quæ de Episcoporum creatio-
ne Pontificijs constitutionibus, & præsertim a GREGORIO XIIII.
nouissime sancita fuerant.[a]

a A Gregorio xiiij. nouissime sancita fuerũt.

Primum est: ad digniores proponendos, eosq. alijs præferendos,
non necesse esse omnes Prouincias obire, aut angulos quosque loco-
rum scrutari,[b] vt quis alijs præstantior sit, in lucem veniat: quod ni- C
mis operosum, & fere ineptum esset. Verum eos digniores nomi-
nandos esse, Doctores prudenter censere solent, qui in promptu sint,
commodeq. dignosci, & obtineri possint.[c]

b Lambert. artic. 10. nu. 17.

c Caiet. 2. 2. q. 63. artic. 2. in fi.

Secundo sciendum est, quòd si intellectu tantum speculemur,
quo pacto hæc personarum dignitas, & merita inter se comparẽtur,
haud valde difficile negotium videri potest: at vero si res ad praxim
redigatur, illud adeo laboriosum, implicitumq. euadet, vt nulla fe-
re certa, perpetuaq. regula possit comprehendi. Nam quamuis inter
doctum & indoctum, continentem & incontinentem, exercita-
tum atque inexercitatum, facile sit discernere, attamen quando plu- D
res sunt vere docti, modesti, atque exercitati, quis eorum sit mode-
stior, doctior, aut vsu peritior, nisi sit maximum discrimen in gra-
dibus virtutum, difficillimum est iudicare:[d] & præsertim quia sæpe
accidit, vt vnus sit doctior, alter exercitatior: vnus modestior, alter
vigilantior: vnus ingenio præcellat, alter iudicio: alter zelo, alter fa-
cultate prædicandi, alter dexteritate in rebus gerendis. Itaque hæc
omnia inter se conferre, & de ijs certum, ac probatum ferre iudi-
cium, ita vt absolute vnus illi muneri aptior, & vtilior sit iudican-
dus, res est, quæ maxima eget sapientia, vsu, ac diuino prope consilio,

d Sotus d. q. 6. artic. 2. in conclus. 9.

indeq.

A indeq. receptum videtur a Doctoribus, vt propter inextricabiles hasce difficultates, satis sit in foro contentioso si dignus eligatur [a]. Hincq. subdimus numquam memoria nostra accidisse, nec facile euenire posse, vt quando aliquis idoneus propositus fuit, is prætextu alterius melioris reijciatur, quia semper difficillimum visum fuit, hanc meritorum imparitatem æqua lance, irrefragabiliq. iudicio diffinire, tum quia nihil aliud hoc esset, quàm existimationem Præsulis illius, qui iam nominatus fuit, & ius quodam modo ad rem habere videtur, sine fructu in discrimen adducere, tum etiam quia auctoritas Principum, & eorum, quibus facultas nominandi, aut præsentandi B competit, hac ratione irrita redderetur: quod vix sine magna perturbatione eueniret.

Tertio illud animaduertendum, non eos digniores habendos esse, qui meliores absolute fuerint, sed eos, qui (alioquin boni) respectu Ecclesiæ, de qua agitur, [b] meliores censeantur, cum aliquando minus sanctus, minus bonus, & minus doctus sit tamquam Ecclesiæ illi vtilior ceteris præferendus; quæ ratio inspecta temporum conditione, pariter erit obseruanda, cum propter bella, dissidia, publicasq. perturbationes, vnum altero aptiorem esse sciamus, qui alioquin multis esset postponendus: idem & quo ad alias multas cir- C cumstantias cōsiderari posset, veluti in locis ditioni Principum subiectis, si quis gratia, & auctoritate apud eos reliquis præstaret, quamuis aliqua ex parte, doctrina alijs concederet, & veluti siquis ex eodem loco oriundus esset, & ciuibus magis acceptus: quod & ad multa alia huiusmodi exempla congrue pertinere potest.

Quarto illud valde DD. Cardinalibus cogitandum erit, quòd quamuis magno hoc onere nominandi digniores sint subleuati, non parum tamen negotij, ac ponderis eis relinquitur, si idoneos tantum debeant approbare, cum præter prudentiam, probitatem, doctrinam, & alia, quæ multis muneribus obeundis sunt communia, D peculiaria quædam in eo, qui ad Episcopatum prouehendus est, a nascentis Ecclesiæ primordijs semper fuerint requisita. Nam præter ea, quæ ab Apostolo, sacrisq. Concilijs, ac sanctis Patribus frequenter sunt tradita, [c] illud accedit, quòd Imperatores Leo, & Anthemius scriptum reliquerunt, his verbis: *Castus, & humilis nostris temporibus eligatur Episcopus, vt quocumque locorum peruenerit, omnia vitæ propriæ integritate purificet: non pretio, nec precibus ordinetur Antistes. Tantum ab ambitu debet esse sepositus, vt quæratur cogendus, rogatus recedat, inuitatus effugiat: sola illi suffragetur necessitas excusandi. Profecto enim indignus est sacerdotio, nisi fuerit ordinatus inuitus.* [d] Quod & a S. Gregorio in eundem sensum fuit repetitum, qui

a Glos. c. cum inter. de elect. & in cap. licet. 8. q. 1.

b S. Tho. 2. 2. q. 63. artic. 2. & ibi Caiet.

c 1. Timot. 3. Tit. 1. Synod. 8. c. 5. S. Hierony. in ep. ad Ocean. 83. S. Greg. in pastoral. S. Gregor. Nazianz. in apologet. 1. Ant. Aug. epit. iur. lib. 4. tit. 3. 5. 6. & seq.

d l. si quēquā. C. de episc. & cler.

scripsit: *Sicut is, qui inuitatus renuit, quæsitus refugit, sacris est altaribus admonendus: sic qui vltro ambit, vel importune se ingerit, est proculdubio repellendus. Nam qui sic nititur ad altiora conscendere, quid agit nisi vt crescendo decrescat, & ascendendo exterius, interius ad profunda descendat? itaque fratres charissimi in sacerdotibus ordinandis synceritas vigeat, sit simplex sine venalitate consensus, pura præferatur electio, vt ad summa sacerdotij, non suffragio venditorum prouectus, sed Dei credatur esse indicio.*[a] Quam sententiam a sanctis Patribus sæpe proditam fuisse legimus, vt sanctæ Ecclesiæ Præsules, non dignitatem præripientes, non vltro se offerentes, non volentes demum neque currentes, sed sibi ipsis diffidentes, & inuiti potius in Episcopalem ordinem asciscantur.[b]

Quinto illud animaduertendũ est, quòd sicuti medendi officium non alteri quàm medicæ artis perito, nec nauigium, nisi rei nauticæ experto, atque in periculis probato committitur, sic & multo magis Pastoralis animarum cura, quæ ars artium dicitur, illis tantum deferenda videtur, qui in Ecclesiastica disciplina, spiritualisq. vitæ exercitijs diu versati fuerunt. Quod apud S. Leonem extat, cum ait: *Sanctorum Patrum venerabiles sanctiones eos demum sacris administrationibus idoneos censuere: quorum omnis ætas a puerilibus exordijs vsque ad perfectiores annos per disciplinæ Ecclesiasticæ stipendia cucurrisset.*[c]

Sexto sunt præterea alia multa priscis vsque temporibus commemorata,[d] quæ nos obiter tantum hic innuenda duximus, non quia nõ videamus exquisitam illam antiquorum temporum disciplinam, non ita sæculi nostri infirmitati congruere, cum præsertim alia tunc eligendi Episcopos ratio obseruaretur: verum vt hinc saltem admoneantur hi, qui consilium de idoneis Prælatis ad Pastoralem curam daturi sunt, quantam in ea re solicitudinem veteres adhibuerint, Episcopalis muneris pondus librantes, atque eximiam vtilitatem cogitantes, quæ ex bonorum Episcoporum electione in Christianam Rempublicam esset prouentura: & propterea Cardinales quoque hodie meminerint, cum de Episcoporum creatione agitur, se grauissimum præ manibus negotium habere, ac summa admodum maturitate, & vigili circumspectione deliberandum. Hæc de iustitiæ vinculo, quo concludimus Cardinales regulariter non amplius teneri, quàm vt dignos, & idoneos probent, si tales in Consistorio, qui vere apti sint, proponantur, siue nomine Principum, siue ab ipsomet Papa, nec a Cardinalibus quidquam de dignioribus exploretur; sed tantum prout moris est, rogentur, quid illis de Præsule proposito videatur.

Nam si de altero illo vinculo loquimur, quod ex charitate oritur, cuius

a S.Greg.li.7. epist.110.

b S.Cypr.li.4. epist. 2. S. Leo ep.84. S.Chrysost.lib.4. de sacerd. S. Bern. lib. 3. de cõsid. ad Eugen.

c c.miramur. 61. dist.

d 1.Tim. 3. & Tit. 1. quas epistolas multis Concil. & Patrum interpretationib. exornat Gratian. a 20. vsq; ad 100. dist. S. Greg. Naziã. in apolog. 1. & in epist. 22. ad Cæsarien. S. Chrys. in libris de Sacerdotio, & in 1.Tim.3. hom.10. & alibi sæpe. S.Gregor. in Pastor. Auth quomodo oport. Episcopos. §. 1. & de sanctiss. Episcop. cum sim.

A cuius officio, etiam non requisiti debent summum Pontificem in rebus administrandis omni opera, auxilioq. iuuare, modo tamen se profecturos esse probabiliter sperent, vt aliàs diximus; Respondemus, si meliorem, & vtiliorem in promptu habeant, commendatione dignos maxime fore, si re integra curarint qua poterunt diligentia, vt de eo summum Pontificem commonefaciant, veluti Hispani de Hispanis, Galli de Gallis, Germani de Germanis, Poloni de Polonis, & alij de alijs, qui promouendos notiores habent: non enim sine causa sacro Concilio cautum fuit, vt in vno Consistorio relatione facta, in aliud Consistorium iudicium differatur, vt scilicet interim

B maturius de re tota, quod opus fuerit, deliberari possit.

NVNC DE CARDINALIVM CREATIONE agendum est, quæ multa habet Episcopis ipsis communia: nonnulla etiam pro gradus huius præstantia, & sublimitate, quæ illius sunt propria, & peculiaria. Commune illud est, vt omnia, & singula, quæ de Episcoporum præficiendorum vita, ætate, doctrina, & ceteris qualitatibus sacro Concilio Tridentino constituta sunt, eadem in creatione S. R. E. Cardinalium, etiamsi Diaconi sint, adhibeantur. [a] Peculiare vero, vt ad eas qualitates non solum quædam aliæ accedant, quibus eos insignitos esse oportet, sed & omnia desint illis impedimenta, quæ in lit-

DE CARDINALIVM CREATIONE.

a Sess. 24. c. 1. §. ea vero.

C teris SIXTI Papæ QVINTI sanctæ mem. recensentur. Peculiare & illud est, vt quamuis Episcopi quibuscumque anni diebus, & temporibus creari possint, Cardinalium tamen promotio statis tantum mensis Decembris ferijs celebretur. [b] Peculiare & illud, vt cum nouas quotidie Ecclesias erigi, atque Episcopos nouos creari ad propagandam religionem sit necesse, Cardinalium tamen Collegium certo numero regulariter concludi solet. Illud etiam peculiare, quòd Episcopus vnusquisque Ecclesiæ suæ tamquam sponsæ adscribitur, a qua, quæ sibi ad sustinendam dignitatem, pauperemq. gregem suum alendum sunt necessaria, tamquam coniugalem dotem su-

b In d. constit. Sixti V. §. antiquum vero.

D scipit, cum Cardinales ad vniuersalem Ecclesiam, [c] Pastoremq. illius adiuuandum, instituti, nullo certo loco solicitudinem suam circumscriptam habeant, sed Papæ ipsi adsistant, aut quò ille iusserit, se transferant, atque ab ipsius tamquam Ecclesiæ capitis benignissima manu, vnusquisque subsidia necessaria consequi debeat. Inter cetera vero, ne singula persequamur, peculiare illud præcipue haberi solet, quòd in Cardinalium creatione numquam ius aliquod Regibus, Principibus, aut Capitulis Canonicorum competit, quamuis Episcoporum nominatio, aut præsentatio, vt aliàs diximus, quandoque soleat ad eos pertinere. Verum auctoritas hæc

c Caiet. 2. 2. q. 185. art. 5.

in Cardinalium creatione ita solius Romani Pontificis propria, & A
præcipua existit, vt nulli prorsus quocumque ille gradu aut dignitate fulgeat, tribuatur. Vnde mirum non est, si Tridentinum Concilium verbis adeo pijs, ac vehementibus summum Pontificem cohortatum fuit, vt *quam solicitudinem vniuersæ Ecclesiæ ex muneris sui officio debet, eam hic potissimum* (vt verbis eius vtamur) *impendat, vt lectissimos tantum sibi Cardinales adsciscat:* [a] monens his verbis, non dignos tantum, sed dignissimos: non probatos tantum, sed probatissimos: non lectos tantú, sed lectissimos in hunc gradum adsciscendos esse. Nam cum hi Christianæ Reipublicæ cardines, & clarissima Ecclesiæ lumina sint habendi, oportuit eos omnibus virtutum meritis ita fulgere, vt nihil B
prorsus ad cumulatam tantæ dignitatis perfectionem in ijs possit desiderari: sicuti enim in gēma, quo pretiosior est, & elegantiore annulo inserta, eò diligentius minima quæque signa, aut maculæ inuestigantur: sic Cardinales, quo excelsiore in gradu sunt positi, insignioreq. tum munere, tum habitu, ac titulo decorati, eo longius ab omnibus prorsus vitiorú decuit suspicionibus abesse, ita vt virtutú suarum splendore vniuersorum in se oculos, atque admirationem cōuertant.

Quam ob causam, vt res tanta, qua decet, trutina, & consilij maturitate expenderetur, in sacrarum ceremoniarum libro legimus, [b] illud seruari solitum fuisse, vt cum summus Pontifex nouos Cardi- C
nales creare vellet, in primo Consistorio causas narraret, quæ illum mouerent ad nouam creationem, & sigillatim a Cardinalibus exquireret, an videretur illis expedire, nouos Cardinales creari, ipsiq. libere sententias suas exponerent, ita vt ab omnibus intelligerentur. Et si maior pars Collegij in sententiam Pontificis veniret, ageretur deinde de numero promouendorum, interimq. Pontifex Cardinales moneret, vt de personis eligendis cogitarent, & postea aliud Consistorium haberetur, in quibus nomina promouendorum significarentur: & si infirmitate aliqui detenti essent, mitterentur ad eos duo alij Cardinales, qui vota eorum scrutarentur, tum in primo, tum in D
secundo die, quo Consistoria haberentur, nec summus Pontifex nisi de consensu maioris partis sacri Collegij Cardinales nouos crearet. Hæc in summa sunt, quæ ex ceremoniarum Libro colliguntur.

VERVM hæc ad summum Pontificē spectant: nos autem quoniá quærimus quæ partes sacri Collegij esse debeant, quando proponente eodem summo Pontifice in Consistorio nouos Cardinales creandos, ipsi sententiá sunt dicturi; Ideo respondemus, duplex illud officiú repetendum esse, quod supra commemorauimus, Cardinalibus vti Consiliarijs incumbere: alterú videlicet iustitiæ, alterum charitatis.

a Sess. 24. de refor. c. 1. in fi.

b In lib. 1. cerim. sect. 8. c. 1. 2. 3. & 4.

A QVOD ad iustitiam attinet, variæ offerre se possunt occasiones illius munia exercendi in noua Cardinaliũ creatione, & præcipue in ijs rebus, quæ ad eorum spectant, aut qualitates, aut ætatẽ, aut numerum, aut tempus promotionis. Quantũ ad qualitates pertinet, modo diximus ea omnia, & singula in illis fulgere debere, non solũ quæ in Episcoporum creatione obseruanda sunt, sed & alia etiam, quæ recẽti SIXTI Papæ QVINTI Constitutione requiruntur. Vnde dubium non est, quoties Cardinalis in sacro Consistorio audit de Cardinalibus nouis creandis agi, in quibus singulæ illæ qualitates non concurrant, aut aliqua impedimenta prohibita adsint, eum teneri iusti-
B tiæ lege commemorare quid Concilium, quid Constitutiones, quid Leges sanciant, aut quid ratio postulet, seruata tamen, quo ad eius fieri poterit, personæ, de qua agitur, fama & existimatione.

Quibus & aliud accedit, quòd in Cardinalium creatione cum de illis agatur, qui aut summi Pontifices euasuri, aut in eo deligendo suffragium sint habituri: intereaq. Administri, Consiliarij, atque opitulatores sint futuri illius, qui clauum vniuersæ Dei Ecclesiæ gubernandæ, socijs illi adnitentibus fortiter tenere debet: propterea certum est, post summum Pontificem, Consiliarios teneri diligentissime cauere, vt promouendi tales omnino existant, qui huic mune-
C ri integre possint respondere: ob id enim sacrum Concilium Tridẽtinum admonuit, vt ex omnibus Christiani orbis nationibus, quantum commode fieri poterit, & prout idoneos repererit, sanctissimus Romanus Pontifex eos assumat,[a] non solum vt per eos sedes Apostolica de omnium gentium moribus, & negotijs certam pro rerum emergentium opportunitate notitiam habere possit, sed etiam vt declararet optimos quosque, & lectissimos vndequaque esse in hunc Cardinalium ordinem adscribendos, ea omnino exceptione remota, qua se Collegia fere omnia & Senatus tueri solent, dum asserunt in suas societates, non alios quàm ciues, aut inde oriundos, solere reci-
D pi: ideoq. minus dignos, aut idoneos quãdoque ab ijs admitti, quod non semper pro loci angustia, aut ciuium copia, tales inueniri possint, qui maxime apti sint futuri. Nam sacrum Concilium, tametsi optime nouerat Prælatum Ecclesiæ, quo nomine etiam Papa continetur,[b] non esse rerum spiritualium dominum, ita vt possit ea arbitratu suo, quibus maluerit, dare, sed teneri ad eas dispensandas, habita ratione communis boni, alioquin eum peccare in acceptione personarum:[c] attamen volens eo cautius sanctæ Ecclesiæ administrationi consulere, & ne vllo tempore minus digni, minusve vtiles priuato aliquo prætextu natalis soli, aut prouinciæ, seu clientelæ, vel

a Sess. 24. c. 1. §. ea vero omnia.

b Caiet. 2. 2. q. 63. artic. 2. vers. nota tertio.

c S. Tho. 2. 2. q. 63. artic. 2. Aug. de Ancon. q. 47. art. 1. & 2.

consanguinitatis, aut familiaritatis; meliorum, atque aptiorum locum in publica re, supremoq. Ecclesiæ cardine, occuparent: sed vt perpetuo præstantissimi quique, & ad commune bonum optimi cæteris præponerentur, statuit, vt Cardinalium Collegium nullis finibus circumscribatur, sed in omnes gentes, & nationes extendatur, ita vt Romanus Pōtifex sicuti Pastor est vniuersalis, sic omni humano carnis affectu erga sibi adiunctos deposito,[a] vniuersi orbis agrum ante oculos gerens, posset lectissimos quosque flores in hac, vel illa regione nitentes, suo tēpore excerpere, atque ex ijs splendidissimam sibi Consiliatiorum, & assessorum coronam, vniuerso orbi & gratam, & salutarem contexere. A B

a d. Sess. 25. c. 1. §. omnia.

QVOD AD AETATEM spectat, scimus eodem Tridentino Concilio ætatem, quæ in Episcopis est necessaria, triginta videlicet annorum qui exacti fuerint,[b] in Cardinalibus quoque etiamsi Diaconi sint, omnino requiri,[c] quamuis quod de Diaconis dicitur, eos saltem in vigesimo secundo suæ ætatis anno constitutos esse, SIXTVS QVINTVS sanctæ mem. postea sanxerit, ita vt omnino intra annum ad sacrum Diaconatus ordinem promoueantur.[d] Propterea hac quoque in parte Cardinalis erit iustitiam colentis officium, si quando de minoribus hoc annorum spatio promouendis ageretur, quid Synodi, quid Patrum Decreta, quid vsque veteres, tum Græcorum, tum Romanorum mores in suis Senatibus religiose obseruarent,[e] commemorare, non quia in sacro Consistorio non aliquos interdum hoc annorum curriculo inferiores, adlectos fuisse ignoremus, qui moribus atque ingenio ætatem antecedentes, magnum Collegio nostro ornamentum attulerunt, de quibus etiam alibi egimus:[f] sed vt in posterum quanta fieri poterit cautione curetur, ne frustra Canones, Concilia, & Pontificiæ Constitutiones hanc ætatem præscripsisse videantur, atque omnino ea auctoritas, & existimatio, quæ Collegijs ex annorum maturitate acquiri solet, in hoc nostro potissimum conseruetur, & amplificetur. C D

b c. cū in cunctis. de elect.
c Sess. 24. c. 1. §. ea vero. de reform.
d d. constit. §. neque posthac.
e Tiraquel. in præfat. de iur. primigen. nu. 79. cum multis seq.
f In quæst. 20.

DE NVMERO vero Cardinaliū, certum illud est, maiores nostros in eo parcos maxime extitisse, & paucis admodum contentos fuisse, cum tamen Ecclesia Dei optime ijs temporibus administraretur; cuius rei tanta videtur ab illis ratio habita fuisse, vt vsque ad patrum, aut certe auorum nostrorum ætatem, Cardinalium ordinem vix trigesimum regulariter attigisse videamus: postea vero, cum numerum hunc paulatim excrescere, progrediente tempore, summi Pontifices agnoscerent, moderationem aliquam adhibendam esse censuerunt, donec SIXTVS QVINTVS sanctæ mem. de S. R. E. Cardinalium

A lium numero, ordine, & ætate, Constitutionem edidit, in qua vniuersum Cardinalium ordinem ad septuaginta redegit, vt veteris synagogæ figuram imitaretur de congregandis septuaginta senioribus Israel, qui vna cum Moyse onus populi sustentarent, & non ipse solus grauaretur.[a] Quam tamen Constitutionem verbis negantibus, vbi de numero agit, sapienter admodum idem Pontifex concepit,[b] vt scilicet ostenderet non solum numerum septuagenarium non esse transiliendum, sed nec etiam semper æquandum, vbi pauciores possunt ad omnia munera sufficere, cũ, vt aiunt Iurisconsulti[c], non quidquid iudicis committitur potestati, illud etiam subijcitur B necessitati.

a Num. 11.

b Constit. 50. Sixti V. §. de prædictorum.

c l. non quidquid. de iudic.

Cvm igitur non valde multos ad Sedem Apostolicam adiuuandam, sanctamq. Ecclesiam regendam, Cardinales necessarios esse ex Maiorum nostrorum traditione, atque vsu ipso perspiciamus; propterea quotiens de nouis Cardinalibus adiungendis agitur, id in primis ei, qui suffragium suum daturus esset, considerandum putaremus, an Sedes Apostolica illis eo tempore indigeat, memorans illud secum, atque in animo bene constitutum habens, dignitates Ecclesiasticas institutas fuisse principaliter, vt consuleretur loco, aut muneri, aut Ecclesiæ indigenti, non vt inde homines, aut familiæ splẽ- C dore gradus illustrarentur.[d] Quamobrem, sicut numquam agitur de præficiendo Episcopo alicui Ecclesiæ, nisi certa vrgeat illius necessitas, eo quòd sponso, & pastore suo orbata inueniatur; sic in vniuersali Ecclesia, nisi perspicua se ostendat necessitas, quæ Sedem Apostolicam pluribus adiutoribus, & Consiliarijs indigere declaret, præposterum esset de eligendis nouis Cardinalibus consilium iudicandum: sicuti enim vehiculo, cui quattuor rotæ sufficiunt ad onera ferenda, si quis quintam adderet, illius turbaret potius, atque impediret cursum, quàm adiuuaret: sic in Collegium Cardinalium bene constitutum plures ingerere quàm oporteat, nihil aliud est, quàm D corpus nõ necessarijs cibis onerare, ac lædere potius, quàm subleuare.

d S. Tho. 2.2. q.63. art.2. in corp. & ad 1. vbi Caiet. & art. 3.

Non negamus tamen pro vario Ecclesiæ statu, temporumq. ratione interdum accidere posse, vt affluente etiam sacro Cardinalium Collegio plurimis, & præstantissimis in omni virtutum genere Præsulibus, adhuc tamen alij sint adlegendi, sic publica rerum vtilitate postulante. Nam cum hi dignitatum gradus instituti fuerint, vt essent officia in Ecclesiæ vtilitatem exercenda, hæc vtilitas dupliciter considerari solet, tum simpliciter, &, vt dicitur, per se: quæ vtilitas intrinseca appellatur, oriens immediate ex persona ipsa promouenda, quæ proprijs virtutibus, & meritis commune bonum sit adiuuatura,

natura, tum etiam per accidens, quando occasione eiusdem personæ A
promouendæ, magna præterea vtilitas Ecclesiæ rebus aliunde sit accessura, quæ vtilitas extrinseca vocari solet. Qua quidem ratione maiores nostros, maximorum Principum patrocinium aduersus hæreticos, ac Christianæ fidei hostes eximio Sedis Apostolicæ adiumẽto sibi sæpe comparasse nouimus, dum his efflagitantibus aliquos ex eorum consanguineis etiam ætate minoribus, optimæ tamen indolis, & spei, ad suum ordinem aggregare non recusarunt.

Possent & aliæ iustissimæ rationes interdum exurgere, quibus de vno, aut altero cooptando ęxtra ordinem sapienter decernere liceret, si id communis boni causa euidenter exposceret, ita vt vix aliter B
imminentibus periculis prospici posse non videretur, modo tamen ne septuagenarius numerus, nisi ex vrgentissima, atque ineuitabili causa, Sixti Qvinti Constitutione præscriptus excederetur. Quam quidem extraordinariam promotionem feliciter aliquando successuram esse non est dubitandum, dum tamen non gratiæ, non amicitiæ, non propinquitatis, non cupiditatis, sed sacrosanctæ Sedis futura sit electio.

Qvod vero ad tempus promotionis spectat, potest & hic suus iustitiæ locus esse, ne scilicet alio tempore quàm ferijs Decembribus, ipsisq. ieiuniorum diebus, nouissima Sixti Qvinti Constitu- C
tione præfinitis, promotiones Cardinalium celebrentur, quod priscis Clementis, Anacleti, Evaristi, Alexandri, & aliorum sanctorum Pontificum temporibus per sexcentos, & amplius annos continuata serie obseruatum fuisse, idem Sixtvs V. meminit.[a] Quo loco & illud obseruandum esse nemo ignorat, quod sacro Tridentino Concilio continetur, vt scilicet in vno Consistorio ad Cardinales de promotione facienda referatur, in altero postea deliberetur: quandoquidem in re omnium grauissima, nisi matura præcedat consultatio, summa pericula ac discrimina adiri possent. Quod quidem, vt eo feliciorem fructum afferat, vidi- D
mus nosipsi, & obseruauimus eximiam multorum summorum Pontificum vigilantiam, ac solicitudinem, qui præter ea, quæ in sacro Consistorio ex vetere ritu denunciauerant, priuatim etiam vnumquemque moneri curabant, vt si quid illis ante diem promotionis significandum occurreret, illud eis, si libuisset, intra domesticos parietes omni fiducia, & familiaritate deferrent: sic enim accenduntur magis Consiliariorum animi ad ea cogitanda, diligenterq. meditanda, quæ vtilius in Dei gloriam, Sedisq. Apostolicæ dignitatem sint euasura. Et hæc quo ad iustitiam. Quæ omnia

a In d. constit. §. antiquum vero.

loco

A loco ſuo in memoriam vniuerſalis Paſtoris redigere, ſi quando res diuerſo ab eo, quod ſupradictum eſt, curſu dirigi dignoſceretur, erit officium fidelis, & ſapientis Conſiliarij.

SVPEREST poſtremo charitatis officium, cuius exercendæ, quandocumque de Cardinalium creatione agetur, largum, atque vberem campum Conſiliarijs illis offerendum eſſe non dubitamus, qui zelo Dei accenſi, ſanctæ Eccleſiæ prodeſſe exoptabunt. Occurrent enim multorum merita nihil ambientium, ſed virtutibus probitatẽ ſuam prædicantium, quos ſummo Pontifici priuatim, & publice commemorari publica vtilitas expoſcit. Occurrent inſignium aliquorum B virorum pro Sede Apoſtolica ſuſcepti vtiliter labores, atque omnium commendatione celebrati, ita vt eos ſacro Collegio vſui, ac ornamento futuros eſſe non ſit ambigendum. Occurret interdum concepta forte de ijs ſuſpicio, qui ſanguinis vinculo cum Principe coniuncti, cooptandi eſſe dicentur, vt quamuis æque digni meritis, ac alij habeantur, & propterea ſine perſonarum acceptione alijs præferri poſſent; tamen propter ſcandalum ſatius eſſet ab ijs ſuperſedere, ſi ex hoc aliqui exemplum ſumerent, etiam præter dignitatem bona Eccleſiæ conſanguineis dandi, vt ait ſanctus Thomas.[a] Occurrent clariſſimæ multorum, tum Principum, tum aliorum, fami- C liæ, quorum Maiores, cum in ſacro Collegio virtutem, ſingularemq. prudentiam ſuam probarint, æquum eſt tam præclara ſemina, ſi qua fructui ferendo idonea ſuperſint, a Sede Apoſtolica recipi, & foueri. Occurrent nõnullorum etiam Cardinalium optime meritorum domeſticæ neceſſitates, imparesq. gradui cenſus, quibus vt antea conſulatur, quàm de Collegio nouis Cardinalibus amplificando, aut de augendis ijſdem bonorum Eccleſiaſticorum redditibus agatur, fraterna dilectio, & pietas poſtulabit. Offerent ſe & multa alia pro loci, & temporis opportunitate commemoranda, quæ Dei ſpiritus vnicuique eum imploranti facile ſuppeditabit.

a S. Tho. 2. 2. q. 63. artic. 2. ad 1. vbi Caiet. & Quodlib. 4. art. 15. Turrecrem. in c. decenter 89. diſt. num. 2. Bald. l. tutor §. quæ tutoris. de excuſ. tutor.

D ATQVE hæc quidem, quæ a nobis dicta ſunt, ſatis vnumquemque admonere poſſunt quid in alijs negotijs ſentiamus, quæ in Cõſiſtorij conſultationibus verſari ſolent, an ſcilicet ſatis ſit id, quod a ſummo Pontifice proponitur, cum honeſtum ſit, probare: an vero etiam ſi quid melius, atque vtilius occurrat, dicendo amplecti: nam ex his, quæ diſſeruimus, cum liqueat, totam Conſiliarij functionem partim ad iuſtitiæ, partim ad charitatis debitum pertinere; idcirco ſicuti iuſtitiæ officium numquam eſt intermittendum, ſic charitatis munus opportune ſuſceptum magna ſæpe cum laude, tum fructu, atque aliorum ædificatione poterit exerceri.

PARS

PARS IIII. QVAEST. II.

An teneatur Cardinalis detegere crimina, aut impedimenta, quæ obſtant promouendis in Epiſcopos, aut Cardinales.

QVAEST. XXVII. RAESENS quæſtio quoniam propter varietatem criminum, multiplicesq. circumſtantias prolixam nimis requireret diſputationem, nos ad vitandam Lectori moleſtiam, eam ad illa tantum capita redigendam duximus, quæ ex communibus Doctorum regulis rei noſtræ poſſunt ſufficere. A

PRIMVM igitur de Epiſcopis agẽtes, illud præfamur, quòd quamuis non fiant relationes ad ſacrum Conſiſtorium de promouendis Prælatis niſi præcedant informationes, inquiſitiones, & probationes publicis documentis traditæ de vita, ætate, doctrina, moribus, alijsq. eorum qualitatibus neceſſarijs, vt ſuperiori capite dictum fuit: Quoniam tamen accidere poteſt, vt non omnia ſciri, cognoſcive potuerint; propterea nunc quæritur an Cardinalis ſententiam rogatus a Pontifice in Conſiſtorio quid ſibi de perſona promouenda videatur, debeat ſi qua norit impedimenta alijs forte non ita cognita denunciare. Quod quidem clarioris explicationis gratia in tres partes diſtribuimus. Primum eſt, quid officio, perſonæq. Cardinalis reſponſuri conueniat. Secundum, quæ crimina, aut impedimenta ſint, de quibus dubitari poteſt. Tertium, qua ratione, aut modo hæc ſint tractanda. B

Quod ad primum attinet, meminiſſe debet Cardinalis, ſibi duplicẽ perſonam incumbere: alteram tamquam Chriſtiani hominis, quæ fidelibus omnibus communis eſt, ex qua ipſe veluti membrum corporis Eccleſiæ debet commune bonum Chriſtianæ Reipublicæ tueri, & propugnare, etiam cum rerum ſuarum, aut amicitiæ amittendæ, ſi oporteat, aut ſi neceſſitas vrgeat, periculo: alteram, quam velut Coadiutor, & Conſiliarius Papæ refert, duplici adhuc, vt aliàs diximus, vinculo obſtrictam, tum iuſtitiæ, tum charitatis: iuſtitiæ quidem, vt de ijs rebus, de quibus a Pontifice conſulitur, fideliter ſemper reſpondeat: charitatis vero, vt præterea induat perſonam C

ſummi

A ſummi Pontificis,eaq. omnia illi pro loco, & tempore ſuggerere ſtudeat, quæ Paſtoralis illius auctoritas, communisq. Eccleſiæ vtilitas expoſcere videtur,ſecum ipſe ſtatuens quando opportune id ſe facere poſſe confidit, vt illud ipſum in rebus gerendis conſilium Papæ ſubminiſtret, quod ipſemet,ſi eo loco ſederet, proculdubio eſſet executurus: ſic legimus ſtrenuum Chuſi erga Regem Dauidem obſeruaſſe,[a] & Eliſeum erga Ioram Regem Iſrael,[b] & alios multos Dei ſeruos feciſſe. a 2.Reg.17. b 4.Reg.3.

In secvndo capite animaduertendũ eſt,num ſint crimina, quæ obſtant promouẽdo,an vero alia impedimenta. Et quoniã mul-B tiplicia admodum vtraque eſſe poſſunt, ea ſummatim potius, quàm certa regula, ſubtiliq. diſtinctione,quæ longiorem exquireret tractationem,complectemur. Nam ſi crimina ſunt,ea aut tamquam occulta, aut vt publica conſiderantur. Occulta in præſenti dicimus, quæ intra priuatos parietes admittuntur: & hæc aut ipſi tantum promouendo & paucis fortaſſe alijs domeſticis ſolo exemplo nocent: veluti ſi crapulæ,luſibus,aut aleis indulgeat,ſiue concubinam ancillæ ſpecie alat: aut nocent non ipſi tantum,ſed vi ſua apta ſunt etiam Rempublicam totam,vel partẽ eius lædere, vt ſi quis ſit hæreticus, ſchiſmaticus,ac ciuium ſaluti infenſus. Publica appellamus, quæ alijs quoque C ciuibus nota ſunt,& hæc aut ita propriæ perſonæ annexa ſunt,vt ipſemet promouendus ijs cum diuinæ gratiæ auxilio prouidere poſſit[c]. nec alijs niſi exemplo,vt plurimum,nocere ſolent, qualia ſunt multa ex ijs, quæ Apoſtolus cõmemorat,[d] veluti ſi ſit ſuperbus,iracundus, vinolentus, turpis lucri cupidus, incontinens: aut ea ſunt, quæ alijs quoque damnum afferunt,veluti ſi ſit rixoſus,adulter,maledicus,fœnerator. Rurſus præter crimina,ſunt,vt diximus,alia impedimenta, quæ ad duo capita redigi poſſunt: aut enim proueniunt a iure Pontificio, aut ab ipſa natura. Iure Pontificio prohibentur promoueri excommunicatus, irregularis, per ſaltum ordinatus,& alij. A natura D multi ſunt morbi,qui obſtare vidẽtur,vt ſi quis ſit lymphaticus,energumenus, furioſus, aut corpore enormiter vitiatus. Quæ igitur ſunt a iure Pontificio,licet peccatum non ſint,quod eſt perſpicuũ,habent tamen aliquando peccatum annexum, & ſunt veluti pœna peccatorum,quæ antecesserunt,ſiue ipſa peccata vera,ſiue præſumpta ſint, vt patet in excommunicatione, & irregularitate, quæ naſcitur ex delicto. Aliquando vero nullum peccatum habent annexum,vt cernere licet in bigamia, & in alijs irregularitatibus. c S.Tho.2.2. q.185.artic.2. ad 2. d 1.Tim.3. & Tit.1.

Interest autem multum inter impedimenta, quæ ſunt a iure Pontificio, & ea,quæ ſunt a natura: quæ enim ſunt a iure Pontificio

poſſunt

possunt auctoritate Pontificis maximi tolli, vt si ipse promouendus, A
sit excommunicatus, aut irregularis. At vero, quæ sunt a natura, quædam nequeunt ab ipso Pontifice tolli, vt de furioso, muto, & paralytico constat: quædam condonari, vt patet ex eo, qui corpore vitiatus est: licet enim non possit eum Pontifex sanare, poterit tamen illi facere potestatem suscipiendi ordines sacros, & fungendi munere Episcopali, quamuis id magna ex parte non expediat, hincq. merito iure Pontificio prohibeatur.

HIS ita positis, si quæramus quod tertio loco propositum est, an hæc peccata, & impedimenta, de quibus diximus, necessario sint semper detegenda; Respondemus, illud in primis animaduertendum, B
hoc negotium, quod in Consistorio geritur, non pertinere ad fraternam admonitionem, quæ secreto facienda est ad correctionem proximi.[a] Non etiam ad iudicialem actionem, quia iuris proprij hic non fit persequutio.[b] Non item ad accusationem, quia hic non intenditur vindicta legis.[c] Sed spectat ad canonicam denũciationem, cum exerceatur ad damnum euitandum, quod ex illius vitiosa promotione sequi posset.[d] Quare cum quæramus, qua ratione debeat se Cardinalis prudenter gerere vt muneri suo satisfaciat; Respondemus, illud primum & vniuerse spectãdum, vt nulla praua affectione, aut simultate ductus, sed communis tantum vtilitatis studio, C
sanctoq. zelo permotus in his se habeat ea prudentia, & dexteritate, quæ Cardinalis muneri conueniat.

a Matt. 18. S. Thom. 2.2. quæst. 33.
b l. nihil. ff. de act. & obligat. §. 1. Inst. de act.
c S. Tho. 2.2. q. 68. artic. 1. Silu. in verb. accusatio. in princip.
d Abb. in cap. nouit. de iudic. nu. 57. & seq. Sotus de ratione tegẽdi secr. membr. 2. q. 7.

QVAPROPTER vt rem, non quidem præcise, sed qua commodiore licet ratione persequamur, dicimus, si ea, quæ obstant promouẽdo, occulta sint crimina, de quibus supra diximus, quæ scilicet ipsi tãtum, & paucis forte alijs domesticis solo exemplo nocere possunt, Reipublicæ autem detrimentum sua natura non afferunt; tunc charitatis ac iustitiæ officium exposcere videtur, vt non eo in loco coram alijs, sed priuatim per secretam admonitionem cum eo agatur.[e] nisi forte vsque adeo in ijs esset implicitus atque inueteratus, vt admonitione D
etiam sæpius repetita, nulla emendationis spes illius esset expectanda.

e S. Tho. 2.2. q. 33. art. 6.

VERVMTAMEN illud est, quòd cum de eo nobis sit sermo, qui iam nominatus fuit in Consistorio, & de quo relatio facta ex more a Cardinali proponente, cumq. post præconizationes, & prænunciationes factas instet tempus prouidendi Ecclesiæ, & deliberationis sumendæ, nec res patiatur longiorem moram, aut locum concedat priuatæ admonitioni; propterea ex sententia Doctorum affirmari posse videtur, si crimina non modo sint vera, & quæ probari possint, sed etiam ita grauia vt legitime eum ab Episcopalis muneris susce-

A susceptione debeant arcere, tunc ne alias ille, qui indignus, & inhabilis est, in Episcopum promoueatur cum Ecclesiæ detrimento, debere Cardinalem in Consistorio ea quamuis alijs occulta denunciare[a], si alia via non adsit ad damnum publicum, quod instat, vitandum, cum huiusmodi denunciatio fiat Papæ, qui eo loco non vt iudex, sed vt Pater, & Pastor est deliberaturus quod melius, & vtilius erit.[b] Quæ ratio in aliorum ordinum criminibus idem obseruandum esse, multo magis suadere videtur, & præsertim vbi publicum detrimentum inde manare posset: quandoquidem eiusmodi crimina tamquam hostes, qui moribus insidiantur, & disciplinam labefactare contendunt

B procul arcenda sunt. Cuius rei exemplum non alienum legimus in Actibus Apostolorum,[c] quando filius sororis Pauli insidias secretas, & coniurationem plusquàm quadraginta virorum contra

A Paulum ad Tribunum detulit, qui sapienter admodum & periculo prouidit, & Paulum ab insidijs liberauit. Non negamus tamen tam varias, & graues posse in huiusmodi casibus circumstantias concurrere, vt vix quidquam absolute, ac perpetuo diffiniri possit.[d] Vnde consulendum potius censemus, vt, quando casus accideret, omnia mature, & sapienter circumspiciantur, & charitate duce, quæ cuncta vtiliter dirigit, & publicæ vtilitati, & proximi famæ, quo ad eius fieri

C poterit, consulatur.[e]

HAEC de ijs, quæ ad Episcoporum creationem pertinent, quæ pari ratione quid in Cardinalium promotione sentiendum sit, satis declarare possunt, eo adiecto, quod supra tetigimus, & veteris solet esse instituti, nosq. ætate nostra vsu receptum vidimus, vt cum ad sacrum Consistorium de habenda promotione Cardinalium a summo Pontifice refertur, inuitentur etiam Patres omnes, qui adsunt, vt si quid illis commonefaciendum occurrerit, liber illis aditus in priuatum eiusdem cubiculum pateat, antequam præstituta dies nouos Cardinales creandi, & promulgandi adue-

D niat. Quod quidem cum in posterum obseruandum esse sit sperandum, facilius hinc difficultatibus & periculis illis occurri poterit, quæ turbas interdum excitare possent, si coram alijs eadem essent proferenda.

a Nauarr. in Manual. c. 18. nu. 30. & nu. 56. & cap. 24. num. 14.

b S. Th. quodlib. 11. art. 13. S. Antonin. 2. par. tit. 9. c. 6. § 4. vers. item quaeritur.

c Act. 23.

d S. Tho. in d. quodlib. Gabr. Biel. in canon. Missæ lect. 74.

e S. Antonin. vt supra.

PARS IIII. QVAEST. III.

Si quis consilium a viris peritis accepisset, licere sibi certis de causis aliter in Consistorio de re proposita respondere, quàm conscientia dictet, an defendi mereatur.

QVAEST. XXVIII.

QVISQVIS cogitatione secum illa repetet, quæ aliàs a nobis de petendi consilij necessitate, atque vtilitate tractata fuerunt, videatq. totam fere hanc disputationem nostram in eo potissimum versari, vt de rebus gerendis recta, ac fidelia consilia capiantur; non poterit non maxime Cardinales illos commendare, qui in rebus grauibus, & difficilibus antequàm sententiam suam in Consistorio proferant, viros probitate, & scientia præstantes sibi adiungunt, quorum consilio iudicium suum mature instruant, & muniant: siquidem Cardinales ipsi, ob susceptum cum iuramento munus, non possunt non aliquo modo erga id, quod agitur, affecti esse: vnde cautius est, quid alij sentiant, explorare, cum dici soleat, homines plus in alieno negotio videre, quàm in suo.[a] A B

Cum igitur ab homine nihil amplius ad vitandam culpam exigi posse videatur, quàm vt veritatis studio præeunte, omnem, quantum in se est, diligentiam adhibeat, ne labatur: vtique in re dubia, & ancipiti, qui doctos, probatosq. viros consulit, satis muneri suo fecisse existimandus est, cum regula sit, magistris artium ac peritis concedendum esse,[b] præsertim in foro animæ, in quo bona fides, & mentis synceritas potissimum spectari solet. C

VERVM quoniam varie consilium hoc, de quo agitur, & requiri, & præberi potest, ideo diligenter considerandum putamus, quid a viro perito consilij causa petatur, & quid ab eo respondeatur. Nam si id petatur tantum vt consulat, an Senatori, qui sententiam in Senatu dicturus est, liceat propter aliquas, quæ extrinsecus se offerunt, rationes, aliter respondere quàm sibi conscientia in eo, quod agitur, dictet, veluti quòd vereatur se nihil profecturum, aut inde inuidiam sibi,

a Senec. epist. 109.

b Val. Max. lib. 8. cap. 12.

A aut odium Cardinalium comparatum iri: siue Principem id ægre laturum, aut aliquid huiusmodi: Et consultus ab eo respondeat vtique id ei licere: Nobis quidem videtur magnopere verendum esse, ne illud in eos accommodetur, quod Saluator noster dixit: *Si cæcus ducatum cæco præstet, ambo in foueam cadunt*.[a] Nam cum dicat Apostolus, *Omne quod non est ex fide, peccatum est*,[b] idest omne, quod contra conscientiam profertur,[c] quamuis etiam ex ipsa rei veritate, ac natura sua rectæ rationi non repugnaret, peccatum esse;[d] hinc sequitur eum, qui aduersus conscientiam loquitur, semper peccare, nec excusari aliorum quantumuis peritorum consilijs, aut argumentis:[e] nam in his, B quæ pertinent ad fidem, & bonos mores, erronea opinio cuiusuis etiam præceptoris sui, nihil prodest, quamdiu constiterit eam erroneam esse, & prauam, nec ignorantia vllo pacto excusat,[f] nisi sit inuincibilis, vt aiunt: qualem difficillimum est credere posse illam esse, de qua agimus, cum facile omnes intelligant, malum esse mentiri, & contra conscientiam aliter dictantem agere. Vnde, cum in casu proposito Cardinalis satis sciat, se pro ratione muneris sui etiam cum iuramento obstrictum esse fideliter respõdere quod sentit; idcirco nullius contrarij consilij, aut honestæ rationis extrinsecus accedentis prætextu defendi potest, vt sibi ipsi, & summo Pontifici mentiatur.

a Matt. 15.
b Rom. 14.
c Gloss. ibid.
d S. Tho. 1. 2. q. 19. art. 5.
e S. Th. quodlib. 3. q. 12. artic. 26. & 27.
f S. Th. quodlib. 3. q. 4. artic. 10.

C Si vero petitur a perito consilium, an liceat Senatori aliter loqui in Consistorio, quàm prior ei conscientia dictabat; exempli causa, quando is, qui rem in Consistorio tractandam secum iam examinauerat, & quid responsurus esset pro animi sui conscientia deliberauerat, nolens tamen plene iudicio suo fidere, animi sui propositum cum probatis viris communicandum putauit, qui illum varijs argumentis in contrariam partem pertraxerunt: si hic quæratur, an tuto ei liceat, priore conscientia deposita, hanc nouam induere; Dicimus in primis animaduertendum esse, quòd sicut qui medici officium suscipit, si medicinæ disciplinam ignoret, reum illum cuius- D cumque detrimenti constitui, quod ex illius culpa sequeretur, nec ob ignorantiã, illum excusari, qui munus aggredi non debuit, cui obeundo impar erat: sic Consiliarios Principum nõ propter quamlibet imperitiam a culpa vindicari, cum honoris gradus ab illis susceptus, vti alios splendore, & dignitate antecellit, ita singularem in ijs tum bonitatem, tum prudentiam, tum scientiam, ac rerum cognitionem profiteri videatur.

QVONIAM tamen ea est humanæ prudentiæ infirmitas, & rerum, quæ accidũt, tam multiplex varietas, atque obscuritas; tum hominum, cum quibus agendum est, fallacia, & simulatio, vt facile sit

ea, quæ falsa sunt, veritatis specie adumbrari, hominesq. in his dignoscendis hallucinari: ideo probatum semper fuit a viris, etiam sanctis, optimum esse aliorum opiniones & iudicia inuestigare, præsertim in rebus grauibus, & difficilibus, quorum rationibus, & suasionibus auditis, si quis sententiam mutet, tantum abest, vt hoc ei vllo iure prohibeatur, vt immo dici soleat, posteriora consilia salubriora esse, & sapientis esse, sententiam in melius emendare: quod libri retractationum sanctorum Patrum docent. Ea siquidem humanæ conditionis est ratio, vt cognitionem suam a sensibus hauriat,[a] & cum noua quotidie phantasmata generentur, varia etiam in nobis de ijsdem rebus consilia, & deliberationes gignantur, quæ non ideo mendacium, aut fallaciam vllam arguunt in ijs, quibus ea contingunt.[b] A B

a Arist. 1. Metaph. c. 1. & 1. Poster. c. 14.

b Dec. in l. nemo potest mutare. de reg. iu. & Cagnol. numer. 4.

ACCEDIT quòd, cum veræ rerum rationes, & causæ plerumque inuolutæ, & abditæ nobis sint, necesse est, vt meditatione paulatim progrediamur, & quasi ex obscuro loco in lucem emergamus, & quæ antea non animaduerteramus, ipsa peruestigatione, aut inueniamus ipsi, aut ab alijs oblata in notitiam nostram perueniant.

QVANDO igitur Senator sententiam in Consistorio dicturus, sibi persuasum habet, negotio, quantum vires suæ patiuntur, expenso, id quod tunc sentit, publicæ vtilitati, & Sedis Apostolicæ dignitati conuenire, nihil est quòd prioris conscientiæ, quam vt errantem deposuit, scrupulis agitetur, dummodo quod tunc dicturus est bona fide, syncera mente, fideliq. consilio pronunciet. C Sicut enim viator, qui videt se ab itinere certo aberrare, si incidit in homines regionis illius peritos, libenter illos consulit, receditq. a via, quam imprudens ingressus fuerat, & paret eis, qui viam rectam demonstrant; essetq. sane ineptus, si non pateretur, se ab illis commonefieri, velletq. de industria in errore permanere: eodem modo Senator, qui in dando consilio, a rectæ rationis tramite declinat, simulatque alicuius rationibus, & argumentis in viam certam reducitur, non solum potest a priore sententia discedere, sed D erit profecto in culpa, si in ea amplius audet persistere: tantumq. abest, vt ea de causa scrupulis pungi debeat, vt quemadmodum, qui venenum mortiferum sumit, quod salutare medicamentum esse putabat, vbi primum rem nouit, non solum venenum a se reijcit, verumetiam grauiter peccaret, si potionem ipsam bibere vellet: ita qui consilium aliquod Reipublicæ vtile existimabat, si videt postea perniciosum esse, non solum sine scrupulo potest ipsum reijcere, verumetiam violabit sine dubio officium, & fidem, eritq. supplicio di-

A gniſſimus ſi in eadem ſententia perſeuerat: immo qui mordicus illam teneret, vt conſuleret honori ſuo, non ſatis conſuleret ſaluti animæ ſuæ: quæ, cum ſupremum bonorum humanorum gradum obtineat, longe honori ipſi, qui bonis externis annumeratur, eſt anteferenda. [a] Vt enim ſi quiſpiam vendens ſtannum, illud imprudens tamquam argentum venderet: ſtatim, ſi vir bonus eſſet, emptorem conuenire, illiq. rem patefacere, & pretium reſtituere deberet: ita Senator, qui conſilium temerarium, aut periculoſum dedit per imprudentiam, cum optimum, & ſalutare dare vellet, non ſolum tenetur illud abijcere, ſed etiam detrimentum, quod intulit, reſarcire, B aut quod inde ſequi poteſt, ſi res adhuc eſt integra, & officio optimi viri fungi vult, quo ad poteſt, debet emendare.

[a] S.Tho.2.2. q.73. artic.3.

Sed nolumus iam de re tam perſpicua plura verba facere: ſi enim quilibet homo priuatus, iure naturæ, cum conſilium dat, tenetur illud fidele dare; quanto magis Senator præſtare id debebit, ad quem ex officio pertinet ſententiam dicere, cuius prudentiæ Princeps Rempublicam committit: cuius denique auctoritate, non vnius tantum, aut alterius hominis ſalus, ſed totius Reipublicæ ſplendor, & dignitas plerumque continetur? Itaque conſtat iam, Conſiliarium, qui penitus re cognita, & perſpecta, videt ſe deceptum fuiſſe, non ſolum C poſſe, ſed etiam debere a ſententia diſcedere. Quod quidem multo magis affirmandum eſſet, quando propter negotij difficultatem, numquam antea Senator in certam, & deliberatam ea de re ſententiam deſcendiſſet: ſed perplexum ſe ſentiens, animi ſui conſilium ſuſpenſum ſemper retinuiſſet, & demum re cum alijs ſapientibus communicata, præſentem deliberationem tamquam tutiorem, & ſanctæ Eccleſiæ ſalubriorem ſuſcepiſſet.

Ex quibus patere poteſt, ea, quæ initio contra afferebantur, nihil rei noſtræ refragari, cum duplex ſit conſultandi ratio homini tributa: altera intrinſece, qua intimos animi ſui ſenſus expendit, ac ra-D tione dictante, intelligit fidem fallendam non eſſe, officium præſtandum, neminem lædendum, numquam peierandum, & alia his ſimilia: altera extrinſece, cum ab amicis, a peritis, & a Conſiliarijs exquiritur quidnam facto opus ſit. In quibus igitur rebus, primum illud conſilium præcedit, cum ſit tutum, & indubitatum, tamquam diuina prouidentia omnibus patefactum, regulariter non eſt opus alterum iſtud extrinſecus ſcrutari.

Sed ſi petatur, & diuerſum a priore illo inueniatur, & nihilominus præcedens illud adhuc firmum, & conſtans in priore propoſito rem ita vere, & recte ſe habere perſiſtat, tunc non eſt dubium

hoc posterius nihili faciendum esse, & priori illi tamquam veriori, ac fideliori, & cælesti lumine mentibus nostris inserto, postponendum esse. A

QUARE in casu proposito, cum sibi conscientia consulat, quid sit faciendum; ea sic permanente, quodcumque aliud extrinsecum consilium secus nos operari suadeat, tamquam iniustum, & fallax reijciendum erit. Poterit tamen, immo debebit (vt dictum est) Consiliarius mutare sententiam, cum occurrunt rationes, quæ mentem conuincunt, & ostendunt id, quod antea improbabat, aut verius, aut saltem probabilius esse. Itaque quemadmodum qui sedet, quamdiu sedet, non potest deambulare; at vero potest qui antea sedebat, modo surgere, & deambulare: eodem modo Consiliarius ipse, quamdiu probat sententiam aliquam, non potest contra illam verba facere: valet tamen sententiam mutare, & tunc poterit, immo debebit, mutata sententia, aliter ac antea sentiebat, consilium dare. B

NON obstat quod dicebatur, Peritis in arte credẽdum esse: quoniam id intelligi solet, quando ipsi secundum regulas artis loquuntur, quam profitentur: non autem vbi secundum proprium sensum respondent,[a] at nullus peritus legis diuinæ, aut sacrorum Canonum, dicet a Theologis permitti, vt quando alicuius iudicium requiritur, liceat ei aliter loqui, quàm sentiat: hoc enim mentiri esset, & fallere. Aut etiam admitti ea regula non solet, quando peritiores alij oppositum respondent: nam vbi plures in aliam opinionem concurrunt, illis potius est deferendum, prout in casu nostro est manifestum.[b] C

a Abb. Felin. Dec. cap. proposuisti. de probat.

b Socin. reg. 362. in verb. peritus. Nauarr. in Manual. cap. 27. nu. 288. Spec. tit. de probat. § fin. col. pen.

PARS

PARS IIII. QVAEST. IIII.

Quando res proposita, Cardinali dubia videtur, quæ partes illius esse debeant.

A CVM dubitationes, quæ in rebus deliberandis versari solent, dupliciter considerari possint; Primo, prout comprehendunt multos simul, inter quos propter iudiciorum varietatem, dissimilitudinemq. opinionum, non facile de eo conuenit quod proponitur. Veluti an aliquid sit faciendum, aut non faciendum: siue an hoc, vel illo modo sit peragendum. Secundo, prout pertinere possunt ad singulos eorum, qui responsuri sunt, quatenus eorum mens in eo, quod quæritur, perplexa, & suspensa deprehenditur: nobis in præsenti de hac secunda parte, quæ varias difficultates continet, plenius disserere propositum est: nam de prima superuacaneum videtur di-
B sputationem vllam attexere, cum iuris communis regula satis sit nota, atque vsu etiam in sacro Consistorio recepta, vt, quod a maiori Collegij parte probatum fuerit, id ratum habeatur,[a] quibusdam exceptis casibus a Doctoribus relatis, qui ad rem nostram non pertinent.[b]

QVAEST. XXIX.

DE secunda igitur parte locuturi, illud primum animaduertendum putamus, quid proprie dubium dicatur. Ad quod generatim loquẽdo, responderi a quibusdam solet; quidquid certum & exploratum non est, id dubium haberi posse, licet illius aliqui sint gradus, prout inferius dicemus. Qui etiam addunt dubitationis campum latissime patere, & in omnes fere materias vi sua protendi, non
C ratione rerum ipsarum, sed humanæ imbecillitatis infirmitate, quæ eas, vt oporteret, intelligentia consequi non valet. Illud quoque admonentes, tria esse nomina, quæ idem sonare videntur, & ideo confunduntur a multis, cum tamen diuersa sint, quod est obscurum, difficile, & dubium: quæ si idem essent, cur diuersis nominibus, vt ait Iustinianus, appellarentur?[c] nam & ex contrarijs illorum vocabulis, diuersa ea inter se esse constare dicunt, cum obscuro opponatur clarum, & difficili facile, & dubio certum.

AIVNT igitur obscurum versari in verbis, iuxta illud tritum: *Breuis esse laboro, obscurus fio:* difficile in sensu rei, cum Aristoteles difficilia ea vo-

a l. quod maior. ad municip. l. aliud. §. refertur. de regul. iur. c. 1. de his, quæ fiunt a maiori par.

b Fel. c. cum omnes. de constit. nu. 15. vsque ad 19.

c l. si idem. C. de codicil.

ea vocet, quæ sunt a sensibus remota:[a] & S. Petrus in Epistolis Pauli quædam esse intellectu difficilia affirmet.[b] At dubium oriri ex ratione rei, quæ cum nobis ignota sit, parit ambiguitatem. Verum nos cum videamus hanc differentiam ad ea potius pertinere, quæ scripto, & litterarum contextu continentur, & interpretatione indigent, de quibus raro accidit in Consistorio disputari: nostras autem quæstiones ad humanas potius actiones, & negotia gerenda pertinere, de quibus deliberandum est: eandemq. modo traditam differentiam, non ita semper etiam in Legum, aut Constitutionum, siue contractuum interpretationibus obseruari, sed promiscue alterum pro altero sæpe accipi; propterea his omissis ad rem nostram descendentes dicimus, cum Senatus, & Collegia ob id conuocentur, vt ea, quæ propter varias multorum rationes, quæ in materia probabili facile existunt, dubia videri poterant, multis in vnum collectis, ac rationibus vtrimque excussis, & examinatis, id quod vtilius futurum sit, deliberetur. Idcirco hoc primum Cardinali ad dicendam sententiam in Consistorium accersito curandum videtur, vt negotio quantum ei licet bene cognito, certum, deliberatumq. de eo suffragium ferat, nec dubitationes dubitationibus addat, sed conetur potius, re secum diligenter examinata, cum alijs etiam, si opus fuerit, communicata, auditisq. deinde aliorum, qui eum præcedunt, sententijs, non dubitanter, quo ad eius fieri potest, sed asseueranter quid de re proposita sentiat, pronunciare.

A (margin) · B (margin) · C (margin)

Sed quoniam plerumque varias ob causas animus in contrarias partes distrahitur, & non potest alteri parti firmiter inhærere, antequàm longius progrediamur, operæpretium erit, nunc nonnulla, quæ huic disceptationi congruunt, obseruare.

Primum, sicut in rebus speculatiuis est scientia,[c] quæ indicat, intellectum alicui rei per certas, & probatas causas, firmissime adhærere,[d] cuius contrariũ est inscitia, seu prauæ, quam vocant, dispositionis ignorantia, quæ non quidem priuationem omnem cognitionis, sed errorem infert;[e] & sicut est medium quoddam inter hæc duo extrema, quod latissime patet, & varijs nominibus appellatur, prout mens magis in vnum extremum, quàm in alterum inclinat, sic in practicis actionibus, de quibus deliberandum est, sunt sententiæ hominum, tamquam extremæ, eædemq. firmæ, & stabiles, veluti aliquid omnino faciendum, vel nequaquam faciendum esse. Et est quidam status medius, qui item varius est, & multiplex, & varia etiam obtinet nomina, prout intellectus practicus varijs modis refertur ad ipsa extrema.

D (margin)

a Arist. 2. Metaphys. in prin.
b 2. Pet. 3.
c S. Th. 1. par. q. 1. artic. 4. & in 1. 2. q. 54. art. 2.
d S. Tho. 2. 2. quæst. 1. ar. 4. Arist. 1. Post. c. 12. & Ethic. lib. 6. c. 3.
e S. Tho. 1. 2. q. 76. art. 2.

Aliquando

A Aliquando enim non veniunt in mentem rationes, sed occurrunt testimonia hominũ: & hæc est fides humana, cuius licet nonnumquam tanta sit vis, vt nulli fere dubitationi locum relinquat; attamen sunt huiusmodi testimonia magna ex parte incerta, & quibus potest subesse falsum, immo ex sui natura sunt velut rationes probabiles, quibus alij plus, alij minus tribuunt: ex quo illud sequitur, vt alij credant rem esse veram, alij dubitent, alij omnino dissentiant.

Aliquando mens ipsa acriter tendit in alteram partem, sed quia rationes, quibus commouetur, non sunt ita firmæ, vt omnino conuincatur, timet ne pars contraria sit vera:[a] & hæc est opinio. a S.Tho.2.2. q.2.artic.1.

B Aliquando ipsa mens cõmota, vt fieri solet, aliqua coniectura, vel ratione non admodũ firma, nonnihil in alteram partẽ propendet, & tunc est suspicio, cuius etiam aliqui sunt gradus pro rerum varietate[b]. b S.Tho.2.2. q.60.artic.3. S.Antonin.1. par.tit.3.c.10.

Aliquando licet rationes, & argumenta ex altera parte extent, occurrit tamen ex altera, ratio aliqua leuis, quam dissoluere intellectus nequit, teneturq. mens ipsa velut laqueis quibusdam irretita: quibus nullo modo se potest explicare. & hic est scrupulus.

Et tandem aliquando rationes æquales vtrimque se offerunt, ita vt animus non magis in vnam, quàm in alteram inclinet partem, & tunc oritur proprie dubitatio, ad cuius tamen substantiam, sicuti

C non id semper necessario requiritur, vt æquales omnino tamquam in statera hinc inde vrgeant rationes (nam poterit esse maxima, & maior, & minor dubitatio) sic nec cuiuslibet contradicentis sententia rem semper dubiam reddit: nam alia multa expendenda sunt, vt dubia res dicatu: immo vbi communis extat Doctorum opinio, res amplius dubia dici non solet.[c] c Puteus decis.233.nu.3. in 3.par.

Quando igitur ab illa pugnantium inter se rationum æqualitate disceditur, quoniam tunc ad eos gradus modo narratos res redigi videtur, qui suis inter se vocabulis sunt distincti: ideo nunc dubitationem appellare visum fuit eam, quæ ad summum quasi apicem ambi-

D guitatis peruenit, cum frequenter contingere soleat, vt Consiliarij adeo hac perplexitate implicati inueniantur, vt quò se vertant non habeant. Quare vt quæstiones in Themate proposito dissoluamus, oportet prius inquirere causas huius ambiguitatis, & si fieri potest, remedia ad illam depellendam adhibere. Deinde si tanta fuerit dubitationis vis, vt nullo modo depelli queat, operæpretium item erit, partes eo tempore ipsius Consiliarij ita dubitantis explicare.

HAEC igitur dubitatio, de qua modo agimus, ex varijs causis manare potest: Ac primum quidem oritur nonnumquam ex earum rerum ignoratione, de quibus deliberandum est: quod caput cum

late pateat, & quædam sint, quæ omnino scire ad Consiliarij officium pertineat, quædam etiam ignorare iusta sit excusatio; & rursus quædam sint, quæ Consiliarius antea secum meditari, quædam demum, quæ cum alijs viris prudentibus, multarumq. rerum vsu peritis communicare debeat, antequàm ipse in Senatu sensum suum pronunciet, & alia huiusmodi multa, quæ ad articulum hunc cognitionis rerum, de quibus tractandum est, spectant, cum ea proprio loco a nobis comprehensa fuerint, hic repetenda non duximus, sed Lectorem eò reijcimus.[a] A

[a] *Quæst. 31. & in conclus. oper.*

POTEST & hæc dubitatio ex ipsismet rationibus oriri, quæ vtrimque probabiles occurrunt: persæpe enim contingit, vt parem vim habere videantur: distrahiturq. tunc animus Consiliarij in deliberando, vtrum hanc, an illam partem amplecti debeat. B

AFFERT item causam nonnumquam huic dubitationi attentissima, & acerrima cogitatio rerum, de quibus est futura deliberatio. Nam licet vtilissimum sit rem attente meditari, tamen hoc ipsum si nimium sit, tantum abest vt prosit, vt sæpe noceat, & dubitationem, quam depellere debebat, augere soleat. Quemadmodum enim cibus moderatus necessarius est ad vitam tuẽdam, idem vero si multus est, affert graues morbos, & sæpe mortem ipsam; eodem modo commentatio, licet magnum pondus habeat ad dubitationis tenebras depellendas, & veritatis lumen patefaciendum, tamen eadem sine dubio & tenebras affert, & lumen extinguit, si nimia est, & non statuitur modus ipsi indagationi veritatis. C

PLERVMQVE etiam hæc ambiguitas ex varijs perturbationibus dimanat, quæ mentis aciem obtundunt. Cum enim Consiliarius ira, aut cupiditate incitatur, non bene potest, quid magis expediat, perspicere: ex quo illud sequitur, vt dubitet, iamq. hoc, iamq. illud probet: aut, quod deterius est, aliquid animo concipiat quod e re sua sit, atque nonnumquam Reipublicæ commodis anteponendum putet. D

SVNT præterea aliqui tales natura ipsa semper dubij: quin & acuti viri hoc incommodo sæpe laborant: vident enim vndique varias difficultates, quare in deliberatione conflictantur: in nonnullis etiam sunt quædam animorum imbecillitates, quæ huc, & illuc leui cogitationum vento agitantur: vnde hi quasi rerum incerti, ac suspensi, semper pendent, ab omnibusq. facile in vtramuis partem deflectuntur & persuadentur.

SVNT & aliquando hæ dæmonum vexationes, qui hominis spiritum perturbari, atque æstu mentis perpetuò fluctuare cupiunt.

QVA-

A QVAPROPTER ad has perplexitates eximendas, varia fuerunt quandoque a sapientibus remedia proposita: [a] sed sicut periti medici solent pro morborum varietate peculiaria pharmaca adhibere; sic existimaremus nos optimum esse singulas dubitationes accurate introspicere, vt certioribus possint præsidijs curari.

[a] *Nauarr. in Manual. c. 27. nu. 285. & seq.*

NAM si Consiliarius, eas inde profluere sentiat, quòd scilicet in vtramque partem pares se offerant rationes, poterit tunc rationes ipsas inter se conferre, & tamquam in libræ lances impositas, vtra lanx alteram deprimat, considerare, & singulas circumstantias accurate secum recensere, atque ex pluribus siue honestis, siue vtilibus, B seu fini accommodatis, eam partem deligere, in qua aut maior honestas, siue vtilitas, siue rerum conuenientia iudicaretur.

SI autem ex repetita nimis cogitatione hæc dubitatio pendeat, cautio erit, ad euitandam affectaræ sapientiæ suspicionem, vt consideret res, de quibus Princeps ad Senatum defert, tales non esse, in quibus opus sit demonstrationibus mathematicis, [b] sed satis esse, si in huiusmodi genere negotiorum, ea, quæ probabilia sint, adducantur, & quibus meditandis, quantum satis est temporis impertitum sit, ne alioquin quod alijs negotijs spatium debetur, in hoc vno iniuste occupetur.

[b] *Aristot. 1. Ethic. c. 3.*

C RVRSVS, si ex mentis perturbatione dubitatio oriatur, illud erit maxime necessarium, vt Consiliarius composito, & tranquillo animo ad dicendam sententiam accedat, cum absurdum sit, eum, qui difficultates propositas, ac controuersiarum fluctus sedare debet, eo ipso tempore maxime anxium, ac curarum æstibus laborantem deprehendi.

SIN vero hæc sit potius naturalis animi imbecillitas, & inconstantia, difficile putamus huic ægritudini remedium adhiberi posse, sed cum hoc morbo vix credendum sit, laborare eum, qui in summum magistratum a supremo, ac sapientissimo Principe D est cooptatus, non est cur in conquirendis remedijs multum operæ impendamus, sat erit (si quid aliquando eiusmodi acciderit) vt ille viros prudentes, maturos, ac fide præstantes sibi adiungat, quorum iudicio, atque consilio animum ex his dubitationum nodis euoluat.

DE his vero, qui dæmonis insidijs agerentur, quid aliud dicemus, quàm vt orationibus ad eum frequenter confugiant, per quem fracta sunt tartara, & qui potestates aëreas disiecit?

RESTAT nunc inuestigare, quid, si his ipsis, aut etiam validioribus

ribus remedijs adhibitis, adhuc Consiliarij animus pendeat, nec A rationem vllam, qua sibi in sententia certa proferenda satisfaciat, prorsus inueniat.

Certe tunc primum inspiciendum censeremus, num re vera dubitet: non enim semper qui non omnino assentitur, vere & proprie dubitat, vt patet ex ijs, quæ a principio diximus. Quare tunc, vt aptius respondeat, videtur suus cuique gradui locus dandus esse: ita vt, qui eum audiunt, & post illum dicturi sunt, videant plane illum aut dubitare, aut opinari, siue etiam scrupulo aliquo tangi, vnde & ipsi sententiam suam certius confirmare queant.

Si autem re vera dubitat, tunc illud tamquam subsidiarium auxilium non abnegamus, quo veteres vsos esse scimus, vt, *Sibi non liquere*, Cardinalis respondeat, adiectis tamen nonnullis obseruationibus proprio loco a nobis explicatis.[a] B

a In quæst. 37. & 41.

Sed præterea hoc vnum addimus, vt quando scilicet animum suum perplexum esse, ac secum pugnare intelligit, tunc Cardinalis mentem suam in Patrem luminum reflectens, cogitet quem calculum in re deliberanda esset positurus, si secretum ei esset suffragium ferendum, & tunc idem clara voce pronunciare, ac profiteri non vereatur, quod clanculum esset probaturus. Illud tamen aduertens, vt dubitationem, qua antea detinebatur, quærat ab animo suo expellere priusquam sententiam ferat, simulq. studeat sibi in mentem inducere, aut certe opinari, eam partem, secundum quam suffragium ferre statuit, veram esse, alioquin conscientiæ dubiæ contrauenìens, peccato se inuolueret, vt Doctores affirmarunt.[b] C

b Nauarr. in Manual. c. 27. nu. 288.

PARS

PARS IIII. QVAEST. V.

Quando res graues ex improuiso proponuntur, quid Cardinali sit agendum.

A CVM ad suscipiendas de negotijs grauibus, ac difficilibus deliberationes, multa opus sit animaduersione, diligentiq. examinatione, tum veteribus rebus repetendis, tum præsentibus inquirendis, tum etiam futuris prospiciendis, & reliquis, vt oportet, circumspiciendis: quæ omnia moram aliquam, & cunctationem exposcunt: vnde ab antiquis dictum est, *Consiliari tarde oportere*; [a] propterea duplex a sapientissimis viris excogitata aliquando fuit ratio, sacro Cardinalium Collegio accommodata, vt qua decet maturitate, cuncta, quæ grauiora essent, decernerentur. QVAEST. XXX.

a Arist. 6. Ethic. c. 9. Plato in Protagora post princ.

ALTERA erat, vt quod sacrum Concilium Tridentinum de pro-
B motionibus Episcoporum sapienter constituit; [b] itemq. de creatione Cardinalium a priscis vsque temporibus obseruatum comperimus, [c] relationes scilicet in vno Consistorio fieri, in altero de illis iudicium ferri, idem & in alijs difficilioribus negotijs obseruaretur. Quandoquidem id non solum ijs, qui responsuri sunt, maxime posset conferre ad maturiora consilia proferenda, verumetiam ex illorum, qui res deliberandas proponunt, commodo futurum esset, vt deferuescente illorũ erga inuenta sua amore, in ijs tuendis non adeo essent defixi, sicut auctores patiuntur a se scripta refrigescere, vt melius ea iudicent: & amplius, vt ex consilijs ab alijs prolatis, diligentiusq. inde a Principe expensis, posset is tamquam ex materia aptio-
C re, maturiusq. præparata, rectiorem, ac salubriorem deliberationem inire: quæ etiam Cardinalis Papiensis sententia fuit, cum scripsit: *Quod in vno Consistorio introducitur, vtile est in altero decernendum relinquere. ad grauitatem ordinis hoc pertinet, & ad verius cognoscendum præstat materiam: dies vna, aut altera interposita diligentius perquirendi spatium dabit, ac veluti in stomacho demissus cibus, sic tempore ipso coquetur consilium.* [d] Quibus ex causis a sapientibus viris in constituenda Republica cautum fuisse scimus, ne eodem die disputaretur de eo, quod propositum fuisset. [e]

b Sess. 24. de reform. cap. 1. versic. (omnes vero.)

c In lib. 1. Cerimon. sect. 8. c. 2. & seq.

d Card. Papiẽ. epist. ad F. Gonzag. Card. Mãtuan.

e Tho. Mor. in Repub. Anglic. lib. 2. tit. de Magistr.

ALTERA erat, vt non statim a principio Cardinalium sententiæ tamquam firmæ, & certæ exquirerentur, sed primo loco omnium

rationes, & argumenta in medium tamquam in vnum aceruum cõgererentur, indeq. sicut apes ex varijs floribus mel exugunt, ita singuli Senatores postea ex omnium rationibus, quid esset vtilius perciperent, & quasi ex ærario communi id sumerent, quod ad confirmãdam, vel refellendam rem propositam magis pertineret, atque ita, dum vnusquisque sibi ante oculos ponit non tantum quod ipse cogitauit, sed etiam quod alij meditati sunt, alter alteri esset auxilio: hincq. cumulatius omnes officio suo satisfacerent, & Princeps vberiorem fructum ex illorum consilijs consequeretur. A

HAEC igitur, aut alia eiusmodi, si in morem nostrum inducerentur, dubitandum non est, quin id, quod tractandum foret, & Consiliarijs commodius ad meditandum, & aptius ad explicandum, & publicis rebus consultius ad deliberandum esset processurum. B

VERVM quoniam alia in præsentia est, nec improbanda consuetudo, atque interdum etiam ea emergunt negotia, quæ vllam vix patiuntur moram, atque de illis statim constitui necesse est; in dubitationem nunc venit, si aliquid eiusmodi occurrerit, quid Cõsiliarium facere oporteat; ex altera enim parte, vrget iussio Principis, rei necessitas, temporisq. periculum, quæ celeritatem exposcunt: ex altera, conari id parere, quod vix conceperis, abortum minatur; immaturiq. fructus, & insuaues sunt, & facile marcescunt, videmusq. sapientibus viris maturam in deliberando inquisitionem semper placuisse, cum & de Catone legatur,[a] quòd res diu, multumq. cogitatas in Senatum afferebat, & Thucyd. dicat duo esse contraria consilio, festinationem, & iram, deliberandumq. esse diu quidquid statuendum est semel.[b] Vnde & ab Imperatore Valentiniano sancitum fuit in hæc verba: *Hac lege perpetuò credimus ordinandum, vt iudices, quos cognoscendi, & pronunciandi necessitas tenet, non subitas, sed deliberatione habita, post negotium sententias ponderatas sibi ante forment*.[c] Vnde illud: *In nocte consilium*. & quod S. Hieronymus ex Catone refert, *Sat cito, si sat bene*.[d] C D

ITAQVE duas magnorum virorum sententias hac in re proditas nouimus. Quarum prior est, quæ suadet, Consiliarium, quando res vere grauis ex improuiso proponitur, non statim ad illud inconsulto affirmandum prosilire debere, quod nondum aut nouit, aut cogitatione digessit, instar illius, qui crudo adhuc stomacho cibos superiniectos concoquere nequit. Et quamuis res celeritatẽ videatur exposcere, satius tamen censendum est, illud alijs, qui rem melius norint, diffiniendum relinquere, quàm fortuita oratione, quod non satis perceperit, decernere.[e] Omnia enim, vt ille ait, non properanti clara,

a Cic. de senect.

b Thucyd. li. 3.

c l. hac lege. C. de senten. ex breuic.

d S. Hieron. in epist. ad Pãmachium.

e S. Tho. 2. 2. q. 53. artic. 3. ad 3.

A clara, certaq. ſunt, feſtinatio improuida, & cæca. [a] Nam ſi quando res difficilis ad conſilium defertur, quæ ſæpius diſputationibus exagitata, adhuc in aliquorum animis dubitationem, ac perplexitatem relinquit, licet reſpondere Senatori, *Sibi nondum liquere*; cur quando negotium arduum ſubito proponitur, quod mentem prorſus imparatam, incertamq. offendit, indecorum eſſe exiſtimetur fateri, ſe ampliore ad ſtatuendum ſpatio indigere? alioquin ſicut dici ſolet, ſententiam, non viſis actis, aut tam breui ſpatio, vt ea integre, & quantum ſatis eſt, animaduerti non potuerint, pronunciatam, nullam eſſe; [b] ſic qui negotij totius ſtatum, conditiones, aliaſq. adiacen-
B tes circumſtantias perſpectas habere, ſecumq. conferre non potuit, aiunt huius prioris ſententiæ Auctores, non videre ſe, quomodo integrum, ſanumq. de ijs iudicium ferre poſſit.

a Liu. lib. 22.

b Bart. l. prolatã. C. de ſent. & interl. in fi. Fel. c. Eccleſia. de cõſt. nu. 14.

Præterea, quemadmodum ſecundum corporis motum id dicitur præcipitari, quod ex ſuperiore loco in imum peruenit, non gradatim deſcendendo, ſed impetu quodam proprij motus, aut alterius rei impellentis præter debitum ordinem; ſic metaphorice, præcipitatio dicitur in homine, [c] qui actiones non congruenti ordine exercet: ſiquidem ſummum animæ eſt ipſa ratio, imum autem ipſa operatio, quæ corpore peragitur: gradus autem medij, per quos oportet homi-
C nem ordinatim deſcendere, ſunt, memoria præteritorum, intelligẽtia præſentium, ſolertia in conſiderandis futuris euentibus, ratiocinatio conferens alterum alteri, & docilitas, qua acquieſcit aliquis ſententijs Maiorum. Cum igitur hi ſint tamquam gradus, per quos tranſeundum eſt ad conſilia prudenter capienda, propterea ſi quis hunc ordinem tranſiliens, minimeq. gradibus his ſeruatis, ad agendum præpropere feratur, in vitium præcipitationis labitur, quo nihil eſt magni diſcriminis conſilijs magis inimicum. [d]

c S. Tho. 2. 2. q. 53. art. 3.

d Liu. lib. 31.

Poſterior ſententia eſt, quæ durum nimis, abſurdumq. cenſet, vniuerſum Senatum, qui viris grauibus, ac rerũ vſu peritis conſtare ſolet,
D licet res ſubita, & improuiſa proponatur, ſic conticeſcere, vt nihil ex eorũ vocibus, quod ad rem faciat, poſſit Princeps elicere, qui vt plurimum rem non omnino nudã, atque rudem, ſed rationibus aliquibus tectam, atque munitã ſolet proponere, ex quo dicendi campus poteſt ſe Conſiliarijs vtcumque offerre; vt aliquid apte pro eorũ acumine, & ſolertia poſſint pronunciare, ne alioquin, ſi negotium ſilentio tranſigatur, parum id Principis maieſtati, & Senatus ipſius dignitati reſpõdiſſe videatur. Et præſertim quoniam in conſilijs capiendis vitium contingere poteſt, non ſolum ex præpropera feſtinatione, ſed etiam ex nimia cunctatione, & tarditate, ita vt prætereat rei agendæ opportunitas,

a Aristot. 6. Ethic. c. 9. tunitas, vt in Ethicis dicitur.[a] Quando ergo negotium instat, & tēpus vrget, non videtur differendum esse consilium, præsertim cum Saluator noster dicat: *Nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini.*[b] A

b Matt. 10.

Nos inter has sententias, extrema quædam fugienda esse existimaremus: nam sicuti multi inueniri possunt, prout varia sunt hominum ingenia, ætas, doctrina, consuetudo, rerumq. vsus, qui subita oratione prudenter de rebus propositis poterunt respondere, & ingenij celeritate, ac diuturno rerum vsu, petenti Principi satisfacere: sic multi etiam erunt, qui ad res dubias, ac difficiles, ex improuiso diffiniendas, non æque idonei erunt. Quapropter arbitraremur in primis vnicuique conscientiam suam in omni negotiorū varietate, & obscuritate ducem præferendam, & quod sibi satis commode perspectum esse senserit, id syncere secundum Deum pronunciandum. Quod vero nondum sibi cōpertum, aut non satis examinatum intellexerit, in eo statum rei, temporisq. conditionē attente perpendere oportet, &, si negotiū eiusmodi sit, vt amplius differri non sustineat, sed subitam deliberationem exposcat, tunc sicuti in acutis, & repētinis morbis, ea, quæ statim in promptu sunt, remedia, quamuis non ita certa, adhiberi solent, sic in re proposita, partes Consiliarij videntur, quod sibi ratio tunc dictabit, præfatione aliqua præcedente sibi non plene quæ necessaria essent, perspecta esse, syncere proferre: sic enim alter post alterum qui subinde dicturus erit, addendo, dissetendo, indagando, atque in medium adducendo, facile efficere poterit, vt quod initio obscurum videbatur, paulatim apertius, planiusq. reddatur. B C

Quòd si res moram non incommode patiatur, reiq. grauitas maturam deliberationem exigat, minime fugiendum illud prudenti viro existimaremus, quod veteribus etiam in vsu fuisse scimus, vt, *Sibi non liquere*. Et: *Se maiore ad deliberandum spatio indigere,* responderent. Homines enim quantumuis ingenij acumine valeant, non statim, & in temporis momento ea omnia, quæ ad rem pertinent, percipere possunt. Cum enim duplex modus intelligendi in creaturis reperiatur: D Alter Angelorum proprius, qui protinus sine vlla mota, & sine vllo labore res ipsas percipiunt per species adeo ipsorum intellectui initio infusas, vt ex ijs, quæ naturaliter primo cognoscunt, subito ea omnia quæ substantialiter, aut accidentaliter (vt aiunt) rem consequuntur, eodem momento comprehendunt:[c] Alter est hominis, qui vt res comprehendat, necesse est vt phantasmata speculetur, & assidua meditatione paulatim ea, quæ in rebus insunt, per species a rebus sensibilibus abstractas inuestiget.[d]

c S. Dion. c. 7. de diu. nomin. S. Thom. in 1. par. q. 56. ar. 6. S. Bonau. in 2. sent. dist. 3. art. 2. q. 1.

d S. Tho. in 1. par. q. 84. ar. 3. & 6. Francisc. Tolet. in 3. de anim q. 9. Aristot. 3. de ani. tex. 14. & 31. 1. Metaph. c. 1. & 2. Post. t. 27.

Et sicut agricola, vt fructus vberiores colligat, iterū atque iterum

agrum

A agrum aratro ſubigit, ita oportet homines ipſos, vt apertius rem intelligant, tota mentis acie illam ſæpiſſime, & diligentiſſime conſiderare. Itaque proprium hominis eſt, ex rebus alijs alias colligere, & prius ad has, deinde ad illas mentem appellere.

Et vt omnia breui complectar, quemadmodum viator, qui ad vrbem aliquã ſe confert, ſi vult ad eam peruenire, neceſſe eſt iter facere, tantumq. ſpatium percurrere, quantum abeſt locus ille, ex quo diſcedit, ab eo, ad quem proficiſcitur: eodẽ fere modo vbi res dubitationem habet, neceſſe eſt, mentem humanam pedetentim progredi, & primùm aliqua, deinde alia, atque alia cõplecti, iterum atque iterum B cogitatione percurrere, vt tandem rem, quam noſſe deſiderat, ipſa ratione perfecte comprehendat. Immo aliquando ea eſt noſtræ mẽtis imbecillitas, vt, licet omnem in eo operam ponat, rem tamen ipſam intelligentia complecti nequeat, aut (quod grauius eſt) putet ſe intelligere quod re vera non intelligit. Sæpe enim nobis illud accidere ſolet, quod Iſaac Patriarcha, quo tempore voluit Eſau filium maiorem *a Gen.27.* natu benedicere; caligauerant (vt ait diuina Scriptura) ſenis oculi, & non poterat filium videre: ex altera parte audiebat vocem Iacob, ex altera parte contrectabat manus pellibus opertas, quas putabat eſſe Eſau, tandemq. manibus deceptus, maluit illis, quàm voci fidem ha- C bere, benedixitq. filium minorem, cum putaret ſe maiori benedictionem impertiri: ſic etiam mens noſtra ſæpe errorum caligine offunditur, exiſtimatq. ſe perſpicere, quæ non perſpicit, & cum rationes ex vtraque parte occurrunt, conuincitur plerumque infirmioribus, & imbecillioribus, easq. certiſſimas, & firmiſſimas eſſe cenſet.

Itaque abſurdum eſt, quempiã ſuſpicari ideo ſe tardioris ingenij, aut modicæ peritiæ habendũ eſſe, ſi cum res magni ponderis de improuiſo occurrit, inducias ſibi ad reſpondendum dari poſtulet. Nam cum in rebus grauibus circũſtantias omnes accurate expendi oporteat, quæ ſæpe cognitu difficiles ſunt, prudentiæ potius in eo docu- D mentum dabit, ſi nonniſi præmeditate ſibi reſpondendum eſſe iudicet, cum alioquin ij, qui parum vident, plana omnia plerumque eſſe putantes, facile atque inconſulto ſoleant reſpondere: vnde ſicuti incauti viatores dum aquarum voraginem in itinere obiectam nihil verentes, ac recto eam curſu tranſilire audentes demerguntur, cautiores vero oculis omnia colluſtrant, circumeunt ſemitas, & paululum a via deflectunt, aut cunctantur donec ſecuriorem curſum, aut itineris ducem aſſequantur; ſic vbi errandi periculum in dando cõſilio imminere poteſt, tutius, & ſapientius erit, ſi temporis anguſtiæ non prohibeant, maturius rem totam examinare.

QVOD vero putant aliqui licere hoc casu bona fide sensum suum Principis sententiæ subijcere, qui rei statum optime tenet; nos quādo negotium nondum Consiliario, a quo consilium petitur, bene cognitum, & perspectum est, potius abstinendum, atque, vt in re dubia, pronūciandum esse suaderemus: [a] siquidem ad aliquam videtur consilij rationem pertinere, rem dubiam, & difficilem esse indicare, atque ostendere. Hinc CALIXTVS Papa dicebat: *Nos tempore indigemus, vt aliquid mature agamus, non præcipitemus consilia, & opera nostra, neque eorum ordinem corrumpamus.* [b] Vnde dici solet, gladiatorum esse, non Senatorum, capere in arena consilium. A

a Diximus in quæst. 41.

b c. ponderet. 50. dist.

EX his non modo conciliari possunt diuersæ illæ Doctorum sententiæ, sed etiam rerum argumenta facile dissolui. Et ad prioris quidem sententiæ rationes, quibus suadebatur, Consiliarium in re graui, quamuis ex improuiso proposita, non debere statim ad quidpiam affirmandum, aut negandum prosilire; Respondemus, illud verum, si negotium dilationem patiatur, secus autem si moram non concedat, & executionis necessitas vrgeat: tunc enim sat est Consiliario id syncere promere quod sibi ratio dictabit. Nam illæ rerum circumstantiæ, quas forte perspectas ipse non habet, aliorum dicentium indagatione, & tractatione manifestabuntur. B

AD aliud Respondetur, non incurrere eum in præcipitationis vitium, qui consideratis negotij circumstantijs, quantum necessitas, & rei absoluendæ mora patitur, id, quod iudicat vtile, vel noxium, syncere profert, atque vbi gradus illi medij inter rei considerationem, & operationem, quos modo diximus, possunt breui temporis spatio ab homine ingenij perspicacia, & diuturno rerum vsu prædito concipi, & excursione quadam superari: illa enim dicuntur fieri temere, & præcipitanter, quæ ratione non reguntur, sed solo voluntatis, & affectionis impetu ducuntur. [c] C

c S. Tho. 2.2. q. 53. artic. 3. in resp. ad 2.

SECVNDAE sententiæ argumentis eodē fere modo satisfit: Nam ad primum concedimus, absurdum esse vniuersum Consiliariorum Senatum conticescere, quando res subita, & improuisa proponitur, non tantum vt consultanda, sed etiam quæ absque cunctatione, & mora concludi, atque ad effectum perduci postulat. Sicut enim oportet velociter tunc operari, quæ consultantur, [d] ita in ijs deliberandis hoc temporis articulo, sollicitudo, & celeritas ad virtutis prudentiam spectant. [e] Vnde illud tantopere celebratum, *Festina lente,* quod tempestiuam celeritatem cum prudenti tarditate complectitur, quam Maturitatem veteres appellarunt. [f] D

d Ethic. lib. 6. cap. 9.

e S. Tho. 2.2. q. 47. artic. 9.

f Aul. Gell. lib. 10. cap. 11. Macrob. lib. 7. cap. 8.

AD aliud dicimus, quòd cum in inquisitione consilij multa particularia

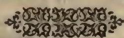
A ticularia ſint conſideranda, vnde illud frequens eſt: *Oportet conſiliari tarde*, ideo præcipitatio magis opponitur rectitudini conſilij, quàm nimia tarditas, quæ habet imaginem quandam recti conſilij. Non enim, vt in Prouerbio dicitur: *Idem finis eſt, curſus, & conſilij*, cum in curſu vincat celeritas, in conſultando tutior ſit cunctatio, niſi negotium admodum inſtet, & tempus vrgeat: nam tunc non eſt conſilium in longius protrahendum, ſed cito, & opportune proferẽdum, iuxta id, quod recta ratio, perpenſis ijs, quas tunc licebit, circumſtantijs, dictabit faciendum: Saluator autem noſter non prohibet conſiderare ea, quæ ſunt agenda, vel dicenda, quando homo habet op-
B portunitatem, ſed munit fiducia diſcipulos, vt, deficiente ſibi opportunitate, vel propter imperitiam, vel quia ſubito præoccupantur, in diuino confidant conſilio: quia, *Cum ignoremus quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad Deum.* [a]

Matt. 10.
a 2. Par. 20.
S. Thom. 2.2. q. 53. art. 4. in reſp. ad 1. & art. 3. in reſp. ad 3. Et S. Auguſt. ſer. 68. de tempore.

PARS IIII. QVAEST. VI.

Si Cardinalis earum rerum, quæ proponuntur, idoneam notitiam, aut experientiam non habeat, quid ei ſit agendum.

C

VOD modo quærimus, mirum fortaſſe, aut ſuperuacaneum ijs videri poterit, qui ſciunt in ampliſſimum Cardinalium ordinem ſapientiſſimos, præſtantiſſimosq. viros recipi ſolere, qui & ſummo Pontifici cõ ſulere, & de rebus, quæ ad Senatum referuntur, iudi-
D cium ferre apprime valeant, ideoq. vix accidere poſſe arbitrentur eiuſmodi res in conſultationem venire, quarum ipſi congruentem cognitionem & vſum non habeant.

QVAEST. XXXI.

VERVM ſi quis viciſſim ſecum meditetur, quanta ſit rerũ obſcuritas, & quàm multiplex negotiorum, quæ ad Sedem Apoſtolicam deferuntur, varietas, facile animaduertet multa nõn raro emergere, quæ aliquando Principis etiã ipſius, qui ceteros intelligentia antecellere debet, nedum aliorum cognitionẽ effugiant. Nam, cum, vt aliàs diſſeruimus, non omnia ab omnibus perſpici, ac ſciri poſſint, propterea Senatus, Conſiliaq. inſtituta fuere, vt, quæ aliquibus abſcondita

dita sunt, aliorum iudicio detegantur, vt enim scribebat Apostolus, A

a 1. Cor. 12. *Sicut in vno corpore non omnia membra eundem actum habent*, [a] sic in sancta Ecclesia distributa sunt munia, quibus quisque fungatur, & gratia sapientiæ, scientiæ, virtutis, & sermonis, alijs atque alijs varie communicata; *Numquid enim*, vt idem aiebat, *omnes Apostoli? numquid omnes Prophetæ? numquid omnes Doctores? numquid omnes linguis loquuntur?*

b S. Tho. 1. 2. q. 76. art. 2. in corp.

QVONIAM igitur quædam sunt, quæ nescire, iusta est excusatio: quædam, quæ ignorare sine vitio non licet: [b] idcirco, vt clarius, quid in re proposita sentiendum sit, explicetur, Dicimus, tripliciter circa cognitionem rerum, quæ proponuntur, aliquem versari posse. Vno quidem modo speculatiue, vt cognoscat eam secundum suam naturam, & causas. Alio modo practice, prout confert, aut obest ad rem ipsam efficiendam. Tertio modo, vt nullam penitus notitiam rei habet: quod quidem exemplis clarius aperietur. B

EGIT, vt omnes nouimus, GREGORIVS XIII. Pontif. Max. de anni emendatione. Certe in eo negotio tria hominum genera poterant in consilium adhiberi. Alij periti Astrologiæ, qui videbant tempus anni non respodere æqualiter cursui solis, cum tamen sit illud huius mensura; & hac de causa periculum esse, ne Pascha aliquando alieno tepore celebraretur. Alij Consiliarij poterant adesse, qui nullam haberent Astrologiæ cognitionem, intelligeret autem ex hominibus peritis hunc in supputatione anni admissum errorem: quo perspecto & cognito, animaduerterent maxime rationibus Ecclesiæ coducere, vt hic error depelleretur, cum antiqui Patres, præcipue Latini, magnopere elaborauerint, vt Pascha tepore constituto celebraretur, idq. tum multis Concilijs antiquis, quæ Romæ, & in alijs prouincijs fuerunt habita; tum in Concilio Nicæno, sedata iam omni controuersia, a Patribus fuerit definitum. [c] Alij tandem poterant illi consultationi interesse non solum imperiti Astrologiæ, verumetiam parum versati in rebus Ecclesiæ, qui neque perciperent anni errore, neque intelligerent hanc emendationem vtilem Ecclesiæ futuram esse. C D

c Euseb. lib. 5. c. 23. Niceph. lib. 4. c. 38. & lib. 8. c. 24. & 25. Baronius Anno Christi 159. to. 2. Annal. & Anno 325. to. 3.

IDEM in alijs exemplis potest declarari, veluti si de arce aduersus piratas in ora maritima extruenda, aut de classe aduersus Turcas coparanda, aut de expeditione in Terram sanctā suscipienda, esset agendum. Aliqui enim in Senatorio ordine inueniri poterunt, qui rei bellicæ, & nauigationis periti, ea, quæ ad arces erigendas, aut classes instruendas pertinerent, plene compertum habeant. Erunt alij, qui maris pericula numquam sint experti, nec quæ ad arces, aut classes muniendas sint necessaria omnino norint: an tamen expediat, aut non expediat hoc tempore, hoc statu Ecclesiæ, hoc Principe, tantam rem

aggredi,

A aggredi, facile iudicium ferre poſſint. Erunt & alij, qui cum in ſacra ſolitudine aut litterarum ſtudijs, ſeu contemplatione vitam tranſegerint, iſta commoda aut incommoda, quantum oporteret, non ſatis aſſequantur.

HIS ita conſtitutis, Reſpondemus, quatenus attinet ad primum illud diſtinctionis noſtræ caput, nō exigi a Cardinale, vt ſcientias, aut artes illas calleat, quæ Cardinalis perſonæ & officio non ſunt neceſſariæ: ſi tamen eas habeat, non reſpuendas, ſed maioris tantum ornamenti loco illi adiunctas cenſeri debere. Præterea addimus in conſilijs maioribus hæc; quæ ad ſcientias, aut artes huiuſmodi pertinent,
B non ſolere tractari, ſed tantum in priuatis Congregationibus inter eos, qui ſe illarum rerum peritos profitentur: quorum deliberationes ad Conſilium maius poſtea, ſi res poſtulet, deferuntur. Itaque hæc ignorare, nulla eſt Cardinalis nota, cum ad eius munus proprie non pertineant: &, ſi hæc aperte ſe neſcire fateatur, non erit hoc humilitati, ſed veritati, & ſano iudicio tribuendum.[a]

a S. Chryſoſt. homil. 38. ad Popul. Antiochen.

QVANTVM ſpectat ad ſecundum, Dicimus, quamuis ipſius rei, quæ cadit in controuerſiam, ſint imperiti, poſſe tamen ſatis muneri ſuo facere, ſi commoda, aut incommoda inde prouentura valeāt iudicio ſuo comprehendere: veluti in ſuperiori exemplo de anni emen-
C datione: nam ſi inter peritos conuenerit anni dimenſionē cum ſolis curſu non congruere; tunc Conſilij maioris ſuccedet determinatio, an hæc emēdatio vtilis Eccleſiæ Dei ſit futura, an a Principibus Chriſtianis ſit recipienda: an tranquillitatem, aut diſſidia potius in Chriſtiano orbe ſit excitatura. Cum igitur duobus modis res cognoſci poſſit, altero, vt quis rei ſcientiam teneat, eiusq. naturam & cauſas mente comprehendat; altero vero vt hæc omnia ignoret, ſciat tamen rem eſſe vtilem, honeſtam, & omnino neceſſariam: certe quamuis prior illa cognoſcendi ratio deſit, hæc tamen poſterior exiſtimāda eſt ſatis eſſe ad tuendum Conſiliarij munus, & ad explicandam
D cum dignitate ſententiam. Cum enim in dando conſilio in primis perpendatur decus, & vtilitas Reipublicæ, immo cum conſilium ſit, proprie de his, quæ ſunt vtilia ad finem cōſequendum;[a] vtique cum hic Conſiliarius, rem ipſam, de qua agitur, ad Reipublicæ dignitatem, aut vtilitatem pertinere videat, nihil prohibebit, illius cauſam certa demonſtratione non eſſe aſſecutum, quo minus poſſit perſonam Conſiliarij, quæ ſibi eſt impoſita, ſuſtinere: immo prior illa cognitio ſine hac poſteriore nullius fere eſt in conſultationibus momenti, ſi illi, qui rei ſcientiam habent, tam parum experti ſint in Republica, vt non percipiant, num res ſit vtilis, an inutilis: & ſine dubio

a S. Tho. 2. 2. q. 52. art. 4. in corp. & q. 51. artic. 1. in ſolut. 3.

hi erunt

hi erunt anteponendi, qui licet rem omni ex parte, mentis acie non comprehendant, agnoscunt tamen vsu & experientia illius commoda, & detrimenta. A

Restat postrema illa diuisionis nostræ particula de eo, qui neque rem ipsam nouit, neque illius incommoda, aut emolumenta satis animo complectitur, & certe vix existimamus accidere posse, vt in Cardinalium ordine aliquis eiusmodi inueniatur, qui saltem ex aliorũ narrationibus non possit in vniuersum congrue aliquid, quod ad rem pertineat, pronunciare. Si tamen quispiam iusto errandi metu nollet in rebus sibi non plene cognitis sententiam suam cæco labẽdi periculo committere, dubitari non absurde potest, an culpa, aut venia dignus sit habendus: Nam cum quisque ea pernoscere teneatur, quæ ad officij sui munus pertinet, [a] multo magis qui se Consiliarium profitetur, eorum gnarus esse debet, quæ in consultationem cadere possunt, sicuti medicus in culpa esset, qui morbos cognoscendi, & curandi peritia careret. B

a S.Tho.1.2. q.76.artic.2.

Attamen si res attentius expendatur, secus fortasse statuendum erit. Ponimus enim negotium, de quo agitur, non vulgare, aut consuetum, sed ex eo rerum genere esse, quæ raro accidunt, & ad eas dijudicandas peculiarem quandam exercitationem exigunt: [b] non enim Consiliarius res omnes, quæ in vsum venire possent, necessario notas, menteq. comprehensas habere compellitur, sed satis ei erit personam Cardinalis pro ratione muneris sui sustinere: sic videmus viros graues, & prudentes, si de re bellica agatur ad iudicium Imperatorum, aut Præfectorũ militiæ; de epidimia aut phlebotomia ad medicos: de dogmatibus ad Theologos: de litibus ad Iurisconsultos se conferre. Et Q. Mutius Scæuola [c] Iurisconsultissimus, & qui Vrbis oraculum habebatur, quoties de iure prædiatorio consulebatur, ad Furium, & Casellium huius artis peritos consultores reijciebat: quod non solum eius auctoritatẽ non minuebat, verumetiam viri prudentiam maxime cõmendabat, cum quisque artẽ, quam profitetur, ceteris melius nosse censeatur, & dici soleat, peritis in arte credendum esse. [d] C D

b S.Antonin. par. 2. tit. 5. cap.9.

c Cicero pro Balb.

d Val. Max. lib.8. c.12.

Itaque si Cardinalis eius rei sententiam rogatus, quam propter ætatem, aut vitæ institutum, aut loci conditionem, aut studiorum disciplinam, aliamve similem causam notã minime habeat, [e] ideoq. ad peritorũ iudicia se referat, tantũ abesse existimaremus, vt is culpæ damnandus sit, vt eum potius laudandum arbitremur, qui vires suas metiatur, nec scientiam, quam non tenet, velit alijs venditare: immo prudentis Consiliarij officium præstet, qui Principem dirigat, ac viam illi ostendat, quo de re proposita, recte, vtiliterq. possit deliberare.

e S. Antonin. par. 1. tit. 6. c. 1. §. 1.

Nec

A Nec obſtat id,quod adducebatur,teneri Conſiliarium noſſe omnia,quæ in conſultationem cadere poſſunt: Nam reſpondemus,verum id eſſe quantum ad ea,quæ frequenter, & communiter ad conſultationem referri ſolent, non autem quo ad ea, quæ perraro contingere, & in diſceptationem venire conſueuerunt.

Illud autem antequam quæſtionem abſoluamus, obſeruandum eſt,aliquādo euenire poſſe, quòd etiam qui rem non ita intelligunt,vt conſilium aperte dare valeant, nonnulla commoda, aut detrimenta percipiunt, quæ rem ipſam, de qua agitur, conſequuntur: fieri enim poteſt (ſi in iiſdem exemplis,quæ ſupra propoſita ſunt, B verſemur) vt quiſpiam ignoret,num Eccleſiæ conducat inferre bellum Turcis,& tamen ſciat milites omnes fortiſſimos, qui in exercitu Turcarum Principis pugnare ſolebant, fuiſſe interfectos: aut ducem aliquem rei militaris peritiſſimū a Turcis defeciſſe, aut deficere velle. Fieri item poteſt,vt aliquis ignoret,num oporteat claſſem inſtrui, & tamen ſciat magnam vim armorum, & pulueris ſulphurei, aut tormentorum bellicorum facili negotio apparari poſſe. Cum igitur Conſiliarius non habet tantam rei cognitionem, quantam poſtulat negotium illud, de quo eſt controuerſia, & ideo animi pendet, & neſcit quò ſe vertat: neceſſe eſt, vt, ſi nequit omni ex parte,nempe C conſilio ſuo Rempublicam iuuare, ſaltem eo modo, quo poteſt, illi auxilium ferre conetur, illudq. in medium proponat, quod valeat alijs Conſiliarijs fortaſſe lucem afferre. Quemadmodum enim qui Quadrageſimæ tempore adeo eſt imbecillis, vt ieiunium ſeruare nequeat, ſaltem, ſi poteſt, debet carnibus abſtinere: & quemadmodum qui habitat in aliqua regione, in qua nullus eſt ſacerdos, non tenetur diebus feſtis ſacro intereſſe, cum nullus ſit, qui illud faciat: at vero tenetur ab opere ſeruili ceſſare, & ex ea parte diem feſtum colere, qua illum colere poteſt: eodem modo Conſiliarius, ſi non ita rem nouit, vt de illa iudicium facere queat, ſaltem non dubium eſt D ea parte, & eo modo,quo poteſt, negotio ipſi, de quo agitur, proſpicere debere: & ſi ipſe non audet ſententiam dicere,ſaltem alijs Conſiliarijs opem præſtare. Itaque licet aliquando propter inſcitiam, aut propter alias cauſas non teneatur conſilium dare, tenebitur tamen ratione ſui muneris Principi, & Reipublicæ conſulere, &,ſi non poteſt omnino, ſaltem quantum poteſt, officio ſuo ſatisfacere, & partes Conſiliarij ſuſtinere.

PARS

PARS IIII. QVAEST. VII.

Quando aliàs eadem causa fuisset in Consistorio proposita: an dicenti sufficeret suffragium suum reijcere ad id, quod prius ipsemet dixisset, aut ab alio Cardinali dictum probaret.

QVAEST. XXXII. VT aptius propositæ quæstioni respondeatur, causa in primis consideranda videtur, cur iterum res eadem ad consilium deferatur: quod varijs ex rationibus potest contingere, siue propter rei difficultatem, siue ob Principis solicitudinem, seu ob Senatorum concertationem, aut etiam ex alijs, quæ extrinsecus possunt emergere, occasionibus. A

PRIMVM igitur rei ipsius grauitas suo quodam modo iure exposcere videtur, vt de ea sæpius tractetur: non enim in rebus arduis, & difficilibus probanda est subita deliberatio. [a] Quid enim si agatur B de Concilio generali conuocando? quid si de Christianorum Principum fœdere contra Turcas ineundo? quid si de Rege aliquo, aut magno Principe loco suo amouendo, atque a fidelium communione eijciendo? quid si de statu Christianæ Reipublicæ constituendo, de moribus conformandis, de hostibus Christiani nominis profligandis, atque exterminandis? an satis erit hæc vnius horæ spatio decernere? Iurisconsulti quantumuis scientia, & prudentia excellant, cū ciuibus priuatis consilium dant, sumunt tempus ad cogitandum, ponuntq. nonnumquam multos dies in causis perspiciendis, ne quid temere, ne quid fortasse, quod consulentibus noceat, respondeāt: multo C magis sane Principum sapientiæ congruit in rebus maximis, ex quibus pendet Reipublicæ dignitas, & ciuium vtilitas, eadem negotia sæpe ad Senatum suum deferre.

[a] S. Tho. 1.2. q. 47. artic. 9.

CERTE, vt ad hunc primum casum respondeamus, cum rebus arduis latebræ multæ, atque pericula soleant subesse, & ideo in Senatu iterum, atque iterum proponantur: propterea partes Consiliarij videntur esse, eas ita in omnem partem versare, vt cum denuo in consultatio-

A ſultationem veniunt, nouam quoque in ijs excutiendis induſtriam cum adiunxiſſe perſpicue omnes intelligant. Quare non ſatis hoc caſu videbitur, Senatorem ſe ad aliàs dicta referre, cum rei magnitudo iterum propoſitæ iteratam poſtulet animaduerſionem, quæ licet forte priuatim fuerit adhibita, niſi tamen eadem publice vniuerſo Ordini pateat, vix ſatis muneri ſuo Senator feciſſe videbitur, & præſertim quòd interiectum temporis ſpatium, ſententiæ aliàs a ſe dictæ obliuionem potuit alijs inferre. Vnde tutius videtur, breuibus ſaltem priora, ſi adhuc probentur, repetere, & validioribus, ſi ſuppetant, argumentis munire, niſi aliud temporis ratio poſtulauerit: quod di-
B centis prudentiæ ſtatuendum relinquitur.

SECVNDO fieri poteſt, vt Principi non placeat Senatorum ſententia, nec eorum rationibus conuincatur: vnde vult, vt de re iterum inter eos diſſeratur, & eam diligentius conſiderent, & aut ſententiam mutent, aut, ſi placet, non ſolum eandem confirment, verumetiam, ſi quæ obſtant argumenta, refellant: quod certe ratione non caret. Nam cum Principis ſit præcipere, qui actus proprius eſt, & præcipuus prudentiæ, [a] non ſatis eſt conſultare, ſed neceſſe eſt, vt iudicet ipſe, conſilium illud eſſe ſalutare. Quare licet Conſiliarij omnes conſentiant, ſi tamen rationes illorum non vſque adeo
C firmæ illi videntur, mirum non eſt, ſi aſſenſum tunc cohibeat, nolitq. illorum conſilia ſua auctoritate repente confirmare: itaque quamdiu illis non commouetur, merito cunctatur, vultq. vt iterum, atque iterum inter eos de re accuratius agatur. Quapropter ſi Conſiliarius tantum dicat ſe idem ſentire quod antea ſenſerat, verendum eſt ne parum officio ſuo erga Principem ſeruiat: ſiquidem dubitatio, ac ſolicitudo Principis vrgere maxime illum debet, vt rem ipſam attentius conſideret, & quidquid nocere, aut prodeſſe poteſt, animo percurrat, & denique vt reconditas aliquas rationes excogitet, aut ſaltem eas, quas antea protulerat, ita explicet,
D vt omnem, ſi fieri poteſt, Principis ambiguitatem ex illius animo depellat.

[a] S.Tho.2.2. q.47. art.8.

TERTIO, aliquando etiam re a Principe initio propoſita, Conſiliarij ipſi in tam varias diſceſſerunt ſententias, vt quid maxime expediat, ac Reipublicæ conducat, conſtare ſatis non poſſit.

HIC ergo, cũ controuerſæ fuerint Senatorũ ſententiæ, certum eſt, ſi idcirco negotium iterũ proponatur, vt dubitationes tollantur, difficultates ſedentur, & diſceptationes componantur, maiora Conſiliarium ingenij, & prudentiæ documenta daturum, qui non ſolum ſua, ſi ei videbitur, confirmet, ſed oppoſita etiam argumenta conuellat, ac

Q tamquam

tamquam nauigium inter medios scopulos tuto itinere in portum veritatis perducere conetur. A

ILLVD autem magnopere cauendum est, ne Consiliarij sententiam, quam a principio defendunt, mordicus tenere velint. In negotijs enim magni momenti, cum Consiliarij distrahuntur in contrarias sententias, solent aliquando, qui earum sunt auctores, & principes, maiore conatu eas defendere, quàm postulat illorum officium, & expedit Reipublicæ saluti, & dignitati. Immo (quod sane dolendum est) quo magis aliqui auctoritate, & ingenio valēt, eo difficilius ad credendum alijs adducuntur: existimant enim se, qui præter ceteros acumine, & rerum maximarum cognitione præstant, nō debere B alijs, qui fortasse, aut nuper fuerunt in Senatum cooptati, aut adolescentiores sunt, aut nobilitate, aut eloquentia, aut doctrina sunt inferiores, facili negotio dare manus, sibiq. indecorum esse sine grauissima causa, a sententia priore discedere. Ex quo illud sequitur, vt qui lucem Principi afferre debebant, tenebras plerumque offundant: & quos oportebat Reipublicæ cōmodis in primis prospicere, hi præter ceteros Rempublicā in discrimen adducant, & sint veluti milites illi, qui cum se subsidio venire ciuitati glorientur, ipsos ciues spoliant, maioraq. illis nonnumquam important detrimenta, quàm hostes.

Nullus autem miretur, nos de hac re tot verba proferre: cum C enim certum sit, eos vt plurimum deligi solere Consiliarios, qui mentis acie, & rerum vsu in primis excellunt, persæpe vsu venire solet, vt in his præcipuis animi ornamentis pertinacia innascatur: homines enim summo ingenio, & eloquentia, magna ex parte præstare omnibus concupiscunt, tamq. turpe putant, se in Senatu disceptatione ab alijs Consiliarijs vinci, quàm duces in prælio armis ab hostibus superari. [a] Patet id exemplo Achitophel, [b] qui cum Consiliarius esset Absalonis, plurimumq. apud ipsum, ipsiusq. Consiliarios auctoritate valeret, adeo ægre tulit consilio suo reliquos Senatores non assensisse, sibiq. alium prælatum fuisse, vt statim relicto D Absalone, se in patriam contulerit, sibiq. ipsi turpiter mortem consciuerit. Patet item exemplo illius ducis Lacedæmoniorum, qui cum moneretur a multis, ne classe pugnaret cum hostibus, qui viribus superiores erant, maluit prælium committere sine vlla spe victoriæ, quàm fugere, & classem seruare; Lacedæmonijs enim facile esse dicebat aliam classem instruere si illam amitterent; sibi autē non esse facile honorem tueri, si fugeret, & sine prælio hostibus cederet.

[a] Arist. 7. Ethic. c. 9. S. Th. 2.2. quæst. 138. art. 2. S. Anton. 2. par. tit. 4. cap. 6.

[b] 2. Reg. 17.

Itaque vix quispiam verbis explicare potest, quantum noceat hæc eorum contentio, qui, vt plus ceteris sapere videantur, omnia syllogismis

A gismis & rationibus astruunt, aut potius labefactant; quàmq. necessarium sit, huic fœdæ animi perturbationi resistere:[a] est enim velut flamma quædam, quæ nisi statim a principio extinguatur, omnes fructus sine dubio consumit, quos ex Senatorum consilijs Princeps, & Respublica colligere solent.[b] Sed de his hactenus, nunc iam ad rem redeamus.

a 1. Cor. 11. vbi Oecumen. & Theophyl. Clemens Alexād. lib. 2. Pædagogi c. 7.

b Plutarch. in in lib. Reipubl. gerendæ præcepta in fi.

QVARTO, rursus accidere potest, vt licet res, quæ denuo consultanda proponitur, sit eadem, aliquid tamen de nouo occurrat, & ideo Princeps dubitet, Senatumq. iterum conuenire iubeat. Vt, si Princeps egit de imponendo aliquo vectigali, & Consiliarij obstiterunt, ne populus grauiter ferret: postea autem Turcæ, aut Hæretici bellum inferunt, & excursiones faciunt, non habet Princeps exercitum, quo suos fines tueri possit, non habet pecuniam, quæ neruus belli existimatur, non habet commeatus, nescit quo se vertat, agit iterum de imponendo eodem vectigali, Senatumq. de ea rè consulit. Certe licet hæc quæstio de vectigali iam sit in Senatu agitata, tamen modo si diligenter perpendatur, non est eadem, quæ tūc erat: quare oportebit Consiliarium rem ipsam non tamquam iam in Senatu propositam, sed tamquam nouam magnopere considerare. Nam negotia Reipublicæ, aliqua re addita, aut sublata, ita mu-C tantur, vt eadem iam non sint: sunt enim velut numeri, in quibus si quidquam etiam minimum, nimirum si vnitatem addas, aut detrahas, iam non est idem numerus;[c] & quemadmodum in musicorum cantibus, si vox paululum intendatur, aut remittatur, iam non est idem concentus; eodem modo in negotijs Reipublicæ, vnica aliquando circumstantia totam rem immutat, efficitq. vt quod antea erat vtile, modo afferat detrimentum. Igitur hoc casu, cum res eadem omnino non sit, constat nouum quoque consilium, sententiamq. requiri.

c Arist. lib. 8. Metaphy. tex. 10.

QVAE cum vniuersè ad Senatores omnes pertinere existimemus, D non negamus tamen hoc præcipue illis congruere, qui primo loco dicunt, ac ætate, auctoritateq. alijs præstant: non enim suppetit omnibus interdum tempus ad dicendum, & cum primi magna ex parte validiores rationes attingere soleant, vix alijs quidquam, quod præclarum sit, dicendum relinquitur. Vnde satis est, si ipsi, quæ ab alijs dicta sunt, sequantur ea ratione & modo, prout alias a nobis tractatum fuit.[d]

d In quæst. 41. & 42.

PARS IIII. QVAEST. VIII.

An de rebus, quæ ius diuinum respiciunt, Consiliarium loqui, de ijs vero, quæ ad ius positiuum spectant, eundem silere deceat.

QVAEST. XXXIII.

INTER varias rationes, quæ afferri solent ad excusandos Consiliarios, vt eis liceat nonnumquam a sententia proferenda cessare, ea a nonnullis asseritur, quando scilicet res, de qua agitur, ad ius positiuum pertinere dicitur: cuius auctor cum sit ipse Princeps, nihil aliud, quàm illius voluntas, & auctoritas attendenda videtur. Quod quidem cum non leui veritatis specie niti videatur, propterea eò diligentius examinandum arbitramur, ne quis, re parum considerata, inani hoc commento decipiatur. A

CVM igitur iuris, quo reguntur homines, tres sint species, aliud diuinum, aliud naturale, aliud humanum;[a] certe quod ad ius diuinum, & naturale, præsertim vero ad sacra fidei dogmata pertinet, satis constat ex antiquissimo sacri Consistorij instituto, nullam de hisce rebus inter Patres solere versari disceptationem. Quòd si quid vmquam huiusmodi consultandum accideret, certissimum & illud est, neminem in sacro Collegio vmquam defuturum, qui catholicæ veritatis decreta intrepide tueri, & si opus sit, pro illius tutela se Christo Domino in holocaustum offerre non sit paratissimus. B

SVNT tertij generis res, quæ mere iuris positiui habentur: & hæ sunt illæ præcipuæ, de quibus censent aliqui, nihil eas cum Consiliarijs habere commune, sed in his silentium potius, quàm certam sententiam ab illis expectandam esse. Quorum sententia tum ex eo videtur approbari, quia res iuris positiui a Principis pendent arbitrio, & auctoritate, eiusq. voluntas pro lege, ac iure censeri solet: tum quia, præstat Rempublicam ab optimo Principe, quàm optimis legibus, vt notum est, administrari.[b] Ideo sicut post conditas leges nullus consultationi locus reliquus est; sic & multo magis vbi de Principis voluntate constat, nefas videtur, ab alijs amplius eam in controuersiam vocari. C

AT nos contrarium vtique probandum esse affirmamus, non

solum

a S.Tho.1.2. quæst. 91.

b Arist.3.Polit.c.11.& 12.

A ſolum ex ratione illa generali ſæpe a nobis repetita, quòd cum Cardinales ſint Conſiliarij Papæ, non videmus, ſi Papæ viſum fuerit, eos de lege etiam poſitiua ferenda interrogare, cur nō debeant id, quod ſentiunt, reſpondere eorum ſiquidem obligatio, & iuramentum præſtitum de fideli conſilio dando, nullam habet præfinitionem aut rei, aut loci, aut temporis, quominus, quandocumque ſententiam ex officio rogantur, non debeant ſyncere eam proferre.

QVIN addimus magis videri quodam modo neceſſarium conſilium Senatoris in huiuſmodi rebus, quæ iuris poſitiui dicūtur, quàm in alijs, quæ ſunt minus dubia, atque incommutabilia, qualia illa B ſunt, quæ iuri diuino tribuuntur. Nam cum ad legem humanam conſtituendā multa ſint neceſſaria, tum vt ab æterna lege procedat[a], tum vt cum iure naturali conueniat,[b] tum etiā vt alias multas conditiones legi neceſſarias complectatur.[c] Hinc ſequitur quòd cum hoc ius poſitiuum, de quo agimus, conſentaneum præcipue debeat eſſe rationi, quandoquidem lex eſt aliquid rationis, & regula, ac menſura humanorum actuum,[d] propterea non ſtatim, ac Princeps illud proponit, debet Senator manus dare, idq. ſequi quod credit Principē velle, ſed eius eſt diligenter conſiderare: num iuri diuino, naturali, ac rationi congruat, hoc eſt: num honeſtatem præferat: num commu- C ne bonum reſpiciat: num econtrario detrimentum tunc importet, aut poſtea poſſit importare. Quid enim ſi iure poſitiuo, paruo alicui delicto ſummum ſupplicium, aut contra, crimini graui pœna leuiſſima conſtituatur? ſi furtum vnius denarij, pœna capitis, & homicidium, aut adulterium exigua pecuniæ ſumma mulctetur?

a S.Tho.1.2. q.93. artic. 3.
b S.Tho.1.2. q. 95. artic. 2.
c c.erit autem lex. 4. diſtinct. S. Thom. 1.2. q. 90. per tot. q.91.art.3. & 95.art.item 3.
d S.Tho.1.2. q.90. art.1.

Sed dicet quiſpiā, iuris naturalis eſſe ſontes punire: fateor lege naturali præmia viris bonis, & ſupplicia improbis deberi; at vero num hoc, aut illud ſupplicij genus hoc loco, & hoc tempore, huic culpæ præſcribi debeat, id omne pertinet ad ius poſitiuum.[e] Itaque in rebus eius generis non eſt ſola Principis voluntas cōſideranda: eſt enim ha- D benda ratio loci, temporis, perſonarum, & aliarum huiuſmodi rerum, quarum conſideratio propria eſt Senatorum, eximiamq. prudentiā, magnumq. negotiorum vſum, & cognitionem videtur poſtulare.

e S.Tho.1.2. q.95.artic.2.

At vero fingamus nunc cogitatione, velle Principē facere poteſtatem aliquibus exportandi frumentum extra prouinciam, dummodo ipſi aliqua pecuniæ ſumma præbeatur. An ſi hoc negotium deferatur ad Conſiliarios, ſtatim dabunt manus, & aſſentientur? nonne prius diligenter perpendent, an Regio illa abundet frumento? an ex finitimis Prouincijs facile aduehi poſſit? an ſit magna ſpes meſſis futuræ? an longe abſit tempus metendi ſegetes? Quid autem ſi contra vult-

ferre legem de non exportandis rebus esculentis extra prouinciam, quantumuis magna sit illarum copia; nonne oportebit Consiliarios magnopere considerare rerum illarum naturam, vim, emolumenta, & detrimenta, quæ possunt ad ciues peruenire? num vtilius sit eas conseruari? num expediat, si non sunt necessariæ, eas importare in alias regiones, & colligere pecuniam, qua Respublica locupletetur? Idem dico de tributis, de portorijs, & de vectigalibus, quæ sub iure positiuo magna ex parte continentur. Constat enim inter omnes valde hæc prudentum iudicio esse expendenda, & examinanda; & non solum debere Consiliarios animaduertere: num velit Princeps illa imponere, verumetiam: num iuste possit: num sint accommodata tempori, & ciuium facultatibus: num seruetur æqualitas: num denique (vt omnia vnico verbo complectar) sint consentanea rationi. Ipsa namque ratio est velut animus, & vita iuris positiui:[a] est velut sal, quem in omni sacrificio Deus aspergi voluit:[b] quemadmodum enim sal in sacrificio, ita ratio semper in omni lege debet inesse. Fatemur enim legem iam sancitam, licet non pateat ratio, tamen esse seruandam, dummodo diuinis præceptis, aut naturæ aperte non sit contraria. Nec vero potestatem, quam in condenda, & promulganda lege habet Princeps, aliqua ex parte minuimus, aut labefactamus: sed hoc tantum affirmamus in lege cõstituenda Consiliarios, qui sententiã rogantur, non tam debere ad voluntatem Principis, quàm ad rationem respicere: immo si voluntas Principis pugnat cum ratione, nefas esse, quantumuis ad ius positiuum attineat, Principi consentire. Nam ait sanctus Augustinus: *In temporali lege nihil est iustum, ac legitimum, quod non ex lege æterna descendit:*[c] & ideo vbi a ratione recedit, dicitur lex iniqua, & non habet rationem legis, sed magis violentiæ.[d]

A | B | C | D (marginal section letters)

a Bald. in l. si quis serno. nu. 7. C. de furt. Jas. in l. qui quadraginta. nu. 2. ff. ad Trebell.

b Leuit. 13.

c S. Aug. li. 1. de liber. arbit. c. 5. & 6.

d S. Tho. 1. 2. q. 96. art. 4.

QVAPROPTER tantum abest, vt Consiliarij se possint excusatione iuris positiui defendere, vt in primis, cum agitur de iure positiuo, officium illorum exigatur; tunc enim res proprie pendere videtur ex auctoritate Principis, proprieq; cadit in consultationem, cum vtraque pars in Principis est potestate, qui in hac, vel illa eligenda, & executioni mandanda grauiter decipi potest: immo si rem acutius introspiciamus, dignitas, & splendor Reipublicæ magna ex parte iure positiuo nititur. Cum enim ius naturale apud omnes Respublicas, & apud omnes homines, qui vtuntur ratione, idem sit,[e] ratio præcipua, cur hæc Respublica melius, quàm illa administretur, pendet ex legibus positiuis. Quare in ijs potissimum, quæ huius iuris humani sunt, debent Senatores elaborare: & cum aliqua res huius-

e Orig. in epis. ad Rom. lib. 2. c. 2. in illa verba (quicũque sine lege peccauerũt) S. Chrysost. in hom. in Psalm. 107. & S. Th. 1. 2. q. 94.

A huiusmodi grauis occurrit, illam attente perspicere, vtriusque partis
rationes diligenter perpendere, omnia emolumenta, & detrimenta
cogitatione percurrere, tum propter causas, quæ hactenus explicatæ
sunt, tum etiam, quia certum est, omnes contentiones, quæ inter
Principem, & populum esse solent, aut semper, aut plerumque ex hoc
iure profluere. Nam, vt omittamus Tyrannũ, qui naturæ leges con-
temnit, certe Princeps bonus, qui illas, vt par est, seruare, neminiq.
iniuriam inferre vult, nihil habet præter hoc ipsum, de quo loqui-
mur, ius positiuum humanum, quo ciues, qui in sua ditione sunt,
offendere possit. Quare vt pax perpetua conseruetur, illud maxi-
B me necessarium est, vt summa semper ratio huius iuris habeatur,
semperq. pars illa præferatur, quæ iuri naturali ac diuino magis con-
sentanea videtur.

HAEC autem, quam modo firmauimus, conclusio, non solum
locum sibi vendicat in ijs, quæ ad ius humanum simpliciter per-
tinent, verumetiam comprehendit alia, quæ cum iure diuino ali-
quo pacto sunt coniuncta: exempli causa, agitur de canonizatione
Sanctorum: in quo negotio, cum per humana media veluti testes,
instrumenta, aliasq. probationes progredi oporteat, [a] in quibus iu- *a S.Th. quodlib. 9. artic. 16.*
diciorum varietates deprehenduntur; propterea necesse est singulo- *S. Antonin. 3.*
C rum sententias exquirere, quas, dubitandum nihil est, syncere, & fide- *par. tit. 12. c. 8. §. 2.*
liter ab omnibus pronunciari debere. Sed agitur præterea sæpe de
infidelibus ad Ecclesiam conuertendis, de prædicatione fidei in noui
Orbis regionibus disseminanda; de sacris alicui prouinciæ interdi-
cendis: de nouis diebus festis decernendis: de disciplina Ecclesiasti-
ca, morumq. reformatione in varijs locis instituenda, atque de alijs
huiusmodi causis, in quibus tum iuris diuini mandata versantur, tum
iuris etiam humani determinationem propter illa in morem indu-
cenda, ac propter multas emergentes circumstantias requirunt.

HAEC igitur, cum summus Pontifex ad sacrum Consilium defer-
D re soleat, & in his non omnes diuersis adducti rationibus semper cõ-
ueniant, & quia etiam, vt aiebat Apostolus, *Omnia licent, sed non omnia*
expediunt: [b] propterea verendum hic quoque nihil est, ne, vnusquis- *b 1. Cor. 6.*
que quod sentit, plane pronunciare teneatur, & non solum Religio-
nis incrementum, fidei propagationem ardenti pectore procurare,
sed etiam Ecclesiasticam libertatem, clericorum immunitatem, ac
populorum incolumitatem, quotiescumque opus sit, magna animi
constantia adiuuare.

NON obstat igitur quod supra attigimus, in ijs, quæ iuris posi-
tiui sunt, voluntatem Principis tamquam legem habendam: nam
fatemur

fatemur huiusmodi voluntatem obseruandam esse, cum certa, deliberataq. ostenditur, ita vt alteri parti omnino adhæreat, eamq. præcipiat, & contrariam repudiet: propterea cum in casu proposito ea tamquam dubia, ancepsq. proponatur, quippe quæ ad Cardinalium consilium delata fuerit (quod solet in rebus dubijs adhiberi) certe existimamus, eos etiam in hac parte libere quod sentiunt debere profiteri, ex varijs rationibus aliàs in medium adductis. A

Ex quo etiam sequitur responsio ad alia in contrarium adducta. Nam nos non dicimus quamlibet Principis voluntatem habere rationem legis, sed eam, quæ rationi cum sit consentanea, manifestatur, & promulgatur alijs, vt ei obtemperetur. Et ideo non negamus, B Principis voluntati, si de ea liquido constet, quòd scilicet non modo velit, sed imperet, & præcipiat, esse parendum: sed affirmamus re in Senatu a Principe addubitante, vel interrogante proposita, Consiliarium prætermittere non debere, quin aperte proferat quod publice senserit expedire, cum hac ratione & Principis interrogantis voluntati obtemperare censeatur.

PARS IIII. QVAEST. IX.

An hoc dandi consilij officium ad affirmatiua præcepta sit referendum, ita vt non semper, sed opportune sit suppeditandum. C

QVAEST. XXXIIII.

LLA etiam difficultas nullatenus est prætermittenda, qua tueri se multi solent, ne sententiam rogati, eam tunc proferant, quod obligationem hanc explicandi consilij a præcepto affirmatiuo oriri dicāt, D quæ non semper, sed pro tempore tantum, & loco sit implenda: Aiunt enim ex Theologorum, & iuris Pontificij Doctorum sententia, duo esse præceptorum genera, alterum quod affirmatiuum, alterum quod negatiuum vocari solet: [a] atque illud prius, quod verbis affirmantibus concipitur, veluti orare Deum, & honorare parentes, obligare homines perpetuo quidem, sed opportune tantum, & non ad omnia temporis momenta; & quod Theologi aiunt, obligare semper, sed non ad semper: quæ vero a præceptis negan-

[a] S.Tho. 2.2. q.33. artic. 2. Siluest. & alij in verb. (præceptū. Archid. c. si peccauerit 2.q.1. Abb. & alij in c. nouit. de iudic.

A negantibus deſcendunt, vt non furari, non mœchari, hæc quocumque loco, & tempore prohibitionem ſuam extendere.[a]

a S.Tho. d.q. 33.art.2.

Non pauci igitur in ea ſunt ſententia, præbendi conſilij præceptum ex affirmatiuis eſſe, & ex eorum regulis metiendum. Quare in hunc modum argumentantur, quòd ſicuti non tenetur quiſque ſingulis horis orare Deum, ſeu parentes colere; & quemadmodum Epiſcopus, cuius munus eſt prædicare, viſitare, eleemoſynas facere, & alia huiuſmodi, non tamen perpetuo ea exercere tenetur, ſed tantum, cum res, & occaſio poſtulat: quoniam illorũ obligatio a præceptis affirmantibus deſcendit, quorum ea eſt ſuauitas, & conditio, B vt ſatis ſit illa implere, quando commode, & opportune licet;[b] ſic & de Conſiliarijs aiunt, quibus cum officium conſulendi verbis affirmatiuis iniunctum fuerit, non debent cenſeri hoc iugo perpetuo adſtricti, vt ſemper reſpondere, & palam ſententiam ſuam proferre cogantur: ſed tunc tantum, cum id tempeſtiuum eſſe ex animi ſui ſententia iudicabunt. Quare quoties illi probabiliter ſentient, inanem conſilij ſui operam certis temporibus, aut locis euaſuram, abſurdum videri debet in has anguſtias eos compellere, vt ſine vlla Reipublicæ vtilitate, ac potius cum aliqua eius iactura, atque officij ſui dedecore, temere verba effundant, atque ſtolidorum agricolarum more, C cum tempus non eſt ſementis, triticum diſpergant in ſolo nondum ſubacto, neque ita emollito, vt iacto ſemine vberem concipere ſegetem poſſit.

b S.Th.quodlib.1.art.11.

Addvnt etiam, quòd ſicuti omnis promiſſio, etiam cum iuramento facta, tacitam habere conditionem intelligitur, niſi iuſta aliqua cauſa obſiſtens ſuperuenerit,[c] vnde & ieiunandi, ac Miſſam audiendi obligatio propter ſuccedentia impedimenta remittitur; ſic Conſiliarios æquum eſſe ſolui vinculo ſuo promiſſionis, eo ſaltem tempore, quo ſententiam ſuam libere pronunciando, indignationem Principis incurrerent, aut damnum aliquod patriæ, conſan- D guineiſve ſuis afferrent, aut aliquod aliud impedimentum ſeſe illis offerret.

c c. quemadmodum.de iureiuran.

Propter has dubitationes ſunt qui reſpondeant, præceptum hoc dandi conſilij licet affirmatiuum videatur, tamen in eo latere præceptum negatiuum. Nam quemadmodum in præcepto de reſtituendo, continetur præceptum de alieno non retinendo, qua de cauſa ille, qui debitor eſt, ſtatim ſine vlla mora, ſi poteſt, reſtituere tenetur;[d] ita in hoc præcepto de dando conſilio fideli, ineſt præceptum de non mentiendo, & de non ſimulando, neque enim aliàs conſilium fidele dari poteſt.

d S.Tho.2.2. q.62.artic.8. Nauar.in Manual. cap.17. num.54.

Vervm

VERVM hæc responsio, non omnino quæstioni nostræ satisfacit: Nam duobus modis potest Consiliarius deesse muneri suo in suffragio ferendo: primus est cum rogatus sententiam, abstinet se ab ea explicanda & tacet. Secundus est, cum respondet, at non syncere, & fideliter, sed potius simulat, & mentitur. Præceptum igitur dandi consilij prout affirmatiuum est, quamuis implicet secūdum hunc casum tacite, vt non liceat Consiliario vlla in re mentiri, quemadmodum & præceptum restituendi illud continet, vt non liceat rem alienam vllatenus retinere, non tamen implicat primum casum, vt non possit aliquando pro tempore & loco a respondendo se abstinere, secundum naturam præcepti affirmatiui. A B

QVARE alia ratione in hac materia incedēdum videtur: sed antequam ad ipsam quæstionem propius accedamus, illud admonemus, eas a nobis causas omnes, siue excusationes excludi, quas varijs in locis in hoc tractatu fuimus persecuti. Nam cum videremus posse multos varijs prætextibus se a dicenda libere in Consistorio sententia subducere, nunc ob summam Papæ auctoritatem, siue ad fugiendam eius indignationem: nunc obedientiæ specie: nunc quia se nihil profecturos putent: quandoque quia se creaturas, vt vocāt, Papæ, aut eius officiales esse agnoscant: interdum quia sibi id alio loco, aut tempore melius successurum sperent, siue alijs huiusmodi coloribus; dedimus operam, quantum in nobis fuit, vt clare omnibus pateret, cuncta hæc inania esse commenta; ideoq. in præsenti non amplius repetenda duximus, sed illis positis, tamquam minime Consiliario patrocinantibus, nunc quærimus, an hæc excusatio, quæ hac tantum generali ratione præcepti affirmatiui nititur, cuius natura & vis est, facultatem largiri, vt certis temporibus iniuncta cesset obligatio, in Consistorio quoque locum habeat, vt scilicet quando Consiliarius sententiam rogatur, possit se ab ea pronuncianda abstinere: quod ita tunc ipse expedire iudicet. C

HVIC autem dubitationi, vt congruentius respondeamus, quærenda in primis videtur esse ratio differentiæ inter affirmatiua, & negatiua præcepta: quam a sacris Doctoribus egregie explicatam accepimus,[a] qui tradiderunt, præceptis negatiuis, prohiberi actus peccatorum, qui cum suapte natura sint mali, & nullo modo, nec aliquo tempore, aut loco benefieri possint, quia finem prauum respiciunt, ideo talia præcepta negatiua aiunt obligare semper, & ad semper: at ex præceptis affirmatiuis homines induci ad actus virtutum, qui existere non quolibet modo possunt, sed adhibitis tantum ijs circumstantijs, quæ necessariæ sunt ad bonum virtutis constituendū, nempe D

a S.Tho.2.2. q.33. art.2. in resp. S. Antonin. in 2. par. tit.9. cap.6.

vt id

A vt id fiat, vbi debet, & quando debet, & secundum quòd debet: sic enim a sapientibus traditum est,[a] bonum existere ex integra causa, hoc est ex multarum rerum recte inter se conspirantium concursu.

[a] S. Dion. Areopag. c. 4. de diuin. nom.

Cvm itaque hæc affirmatiua præcepta multiplices circumstãtias, & præsertim temporis, quo illa obeunda sunt, requirant, ideo vt vltra tempus necessitatis, de quo constat inter omnes, certior aliqua regula, quantum fieri potest, in ijs exercendis statueretur, ob eam causam hæc ipsa præcepta affirmatiua, quòd ad temporis rationem pertinet, in tria quodam modo genera sunt distributa.

Primvm est, cum ea absolute cõsiderantur. Nam quamuis nulla
B humana sit actio, quam, si exercenda est, non in aliquo tempore exerceri oporteat, & ideo tempus semper annexum tamquam propriam mensuram habere dicatur, illud videlicet, quòd rei gerendæ protractio postulat, cum nihil extrinsecus ab homine sine tempore fieri possit: quoniam tamen in hoc ipso rerum genere, quod tempore aliquo faciendum esse dicimus, sunt præterea, vt id bene fiat, maxime obseruandæ circumstantiæ rei, loci, personarum, & alia huiusmodi, quæ variari sæpe solent: ideo virtutum actiones, cuiusmodi sunt, orare, prædicare, visitare, & id genus aliæ, nobis iniunctæ ad præcepta affirmatiua pertinere a Doctoribus dicuntur, quia non est
C illis extrinsecus semper certum, & immutabile tempus præscriptum, quo sint obeunda, sed pendent a rei natura, ab agentis circumspectione, & denique ab alijs permultis circumstantijs.

Secvndvm genus est eorum, quæ habent tempus certum, quod præscribitur aliqua lege, veluti præceptum de percipienda Eucharistia, habet præscriptum ex lege Ecclesiæ tempus Paschatis,[b] & præceptum confitendi peccata habet certum tempus, saltem semel in anno;[c] & præceptum de audiendo Missæ sacro, habet item tempus certum, videlicet, in diebus festis.[d] Itaque cum tempus sit certum, tunc sine dubio id, quod præcepto continetur, eo tempore efficien-
D dum est, nam dies ipse interpellat.

[b] c. omnis vtriusque. de pœnit. & remiss.
[c] d. c. omnis.
[d] c. Missas, & c. omnes fideles. de consecr. dist. 1.

Tertivm est genus eorum, quæ directe nullum habent tempus præfinitum, vt scilicet potius hac hora, hoc die, quàm alio debeant exerceri, pendent tamen a certo aliquo actu, qui extrinsecus determinatus est, & ideo tempus certum obliquo modo habere dicuntur, quemadmodum milites pugnare, cum classicũ sonat, & Canonicos ad chorum, aut in Capitulum conuenire, cum tintinnabulo inuitantur, & alia huiusmodi: & ad hoc genus videtur præceptum dandi consilij ex officio, de quo agimus, referri posse, non quidem, vt est præceptum charitatis, quod non nisi opportune exercẽdum esse aliàs

diximus,

diximus, sed prout præceptum iustitiæ consideratur, quod suapte A natura non habet in iure præscriptum tempus, quo sit præbendum, pendet tamen ab actu certo, & determinato, videlicet vt tunc ministretur, quando summus Pontifex consilium quæret. [a]

[a] cap. fundamēta. §. decet. de elect. in 6.

Vnde licet affirmatiuum hoc quoque sit præceptum, adiunctum tamen habet certum actum exteriorem, vnde temporis momentum elicitur, quo illud sit agendum. Quemadmodum enim communi Theologorum sentētia receptum est, præcepti affirmatiui obligationem tēpore necessitatis maxime declarari, veluti confiteri peccata in periculo mortis: facere eleemosynam, cum proximus fame vrgetur: orare, quando quis in summis angustijs positus est: condonatas in- B iurias etiam exterioribus amoris signis declarare, quādo inimicus veniam ex animo petit; sic, quando Princeps consilium requirit, declarat ipsa petitio, tum Principem, qui solus potuisset de re statuere, indiguisse consilio, tum rem ipsam ad Reipublicæ vtilitatem pertinere, quoniam alioquin ad consultationem non fuisset delata: & ideo maxime debet Cōsiliarius animi sui sensum ingenue ei aperire tum, cum ridiculum sit, indagare an locus, vel tempus illud congruum existat ad consulendum quando interrogatur. Cum enim ad Papam consilio iuuandum Cardinales fuerint instituti, & propter eum, ac Reipublicæ bonum, consilia ministrentur, nulla aptior declara- C tio opportunitatis huius excogitari potest, quàm quæ ab ipsomet Papa fit, cum singulorum vota exquirit, ita vt constanter admodum sibi Consiliarij persuadere debeant, tunc verum esse tempus, & locum consulendi, quando Papa illud postulat, immo nullū aliud tempus regulariter quàm illud, quo Consistorium habetur, aptius, aut commodius ad id inueniri posse. Quare cum hoc sit præceptum affirmatiuum, tunc maxime implendum est.

[b] S. Tho. 2. 2. q. 83. artic. 8. Nauar. in Manual. cap. 14. nu. 9. & 25.

His igitur non obstant quæ supra obiecta fuerunt. Non primū, quòd scilicet in præceptis affirmatiuis perpetua functio quocumque loco, & tēpore non exigatur; Nam respondetur, hoc dandi consilij D officium ex tertio illo genere esse, quod habet actum extrinsecus adiunctum, qui cum interpellat, necessario semper implendum est, alioquin, & milites, cum præliari oportet, in certamen descendere, & Monachi Præfectis parere nollent, & Clerici Episcopis obsisterent, & denique omnis obedientiæ disciplina subuerteretur, si Maiorum præcepta sine iusta, & graui admodum causa a subditis essent in controuersiā adducenda: immo neque Regna, neque Respublicæ, neque priuata domus, manente hac licentia, vlla ratione constare possent. Sic enim Deus mundū, eiusq. partes voluit administrari, vt alij præsint,

A ſint,& præcipiant: alij autem imperio,& poteſtati ſuperiorum ſubijciantur,& obtemperent illis: & quemadmodum virtus ſuperioris eſt bene præcipere, ita virtus inferioris eſt, diligenter obtemperare.

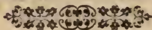
Cum ergo, quo tempore Princeps ſententiam rogat, eo ipſo neceſſitatem quandam declarare videatur, in qua ipſe, & Reſpublica verſantur, cum auxilio tunc indigeant; propterea eadem interrogatio obligationem pariter Conſiliario imponere cenſetur, vt impleat tunc præceptum, quo dare conſilium omnino tenetur.

Ad ſecundum, quo dicebatur, poſſe aliquas iuſtas, & graues occurrere cauſas, quæ Cardinalem excuſent; Reſpondetur, nos iam B in ſuperioribus quæſtionibus, illas potiſſimum reijcere conatos fuiſſe, quæ ceteris validiores viſæ fuerunt. Quòd ſi illæ non afferunt excuſationem, arbitramur neque alias afferre poſſe, cum minoris ſint momenti. Non tamen negamus duas reperiri cauſas, quibus Conſiliarij ſe defendere poſſunt: altera eſt cum abſunt ipſi ex legitima cauſa: altera vero quando interrogatio Principis non ad omnes, ſed ad aliquos tantum, veluti ſeniores, pertineret, quorum conſilio Reipublicæ vtilitas ſatis iuuaretur, ita vt aliorum opera non eſſet neceſſaria, iuxta ea, quæ in alia quæſtione explicata inueniuntur. [a] Ceterum cum Cardinalis præſens eſt, & a Principe ſenten- C tiam rogatur, aut abſens, ſed nec ægritudine, nec alio neceſſario impedimento prohibetur, non videmus quomodo poſſit ſaluo munere ſuo, atque integra conſcientia a dando conſilio ſuperſedere, cum illud præceptum tunc non implendo, & ſilendo, rem iniuſtam faciat, non prohibens, vt debet, damnum, quod Principi, & Reipublicæ infertur. Nam ſi dicet, non eſſe id tempus opportunum dandi conſilij, certe, præterquàm quod interrogatio Principis, cui parere debet, id expoſcit, nullum aliud reſtat tempus dicendæ ſententiæ, cum res tunc ſit ex maiore ſuffragantium parte D concludenda, atque a Papa, prout cõcluditur decernenda. Quare in manifeſta eſt culpa, ſi illius patrocinium hoc tempore imminente deſtituat.

[a] Diximus in quæſt. 44.

PARS IIII. QVAEST. X.

Quando res eſt talis, quòd Cardinalis eam non probans, eligit tacere, aſſurgens cum capitis inclinatione; an muneri ſuo ſatisfaciat.

QVAEST. XXXV.

RAESENS quæſtio poſſet forte ſuperuacanea ijs videri, qui memores eſſent, antea iam in alia quæſtione a nobis concluſum fuiſſe, Conſiliarium, qui ſileat, quando ſententiam rogatur, nullatenus excuſari, etiã ſi aſſurgat, & caput inclinet, ac Principis ſcientia, & patientia illi accedat.[a] Nam ſi tunc muneri ſuo minime ſatisfacit, quo magis erit id nunc affirmandum, vbi nulla Principis fit mẽtio? Verum animaduertendum eſt, hæc diuerſis admodum rationibus conſideratis pertractari: tunc enim de ijs excuſationibus agebatur, quæ a perſona Principis deducebantur: nunc circa eas difficultates vertitur quæſtio, quæ ex rei propoſitæ natura oriuntur, ideoq. alijs, atque alijs argumẽtis tota hæc diſputatio progreditur, & terminatur. A B

QVOD igitur ad Thema modo propoſitum pertinet, dubium facit nota iuris regula, quæ ait: Expreſſa nocent, non expreſſa non nocent.[b] Vnde, cum ſupra firmatum ſit, non licere Cardinali aduerſus propriam conſcientiam, ſententiam dicere; videbitur fortaſſe hoc eos non complecti, qui verbis nihil exprimunt, ſed tacent, & aſſurgunt tantum, ſeu caput demittunt. Nam & dici ſolet, eum, qui tacet, in rebus, quæ noxiæ eſſe poſſunt, non haberi pro conſentiente.[c] Quare hi, qui rem propoſitam vere non probant, quòd eam publicæ cauſæ cenſent perniciosſam, cum interrogati ſilent, exiſtimari forte poterunt potius diſſentire, & proinde ab omni culpa abeſſe. Præterea videtur nequaquam capitis inclinatione, aut alijs ſignis eius generis mendacium proferri, ſed tantum veritatem occultari: quod ſæpe non ſolum licet, verumetiam eſt maxime neceſſarium. Verba enim, cum proprie inſtituta ſint ad ſignificandum, certe ſimul ac Conſiliarius profert ſententiam ſuam, & loquitur aliter, atque ſentit, nulla excuſatione ſe poteſt defendere, quominus reus ſit mendacij: at vero facta, licet aliquando ſignificent, non tamen tam[d] proprie, quàm C

a Sup. q. 16.

b l. expreſſa. de reg. iu. l. nõnumquam. de condit. & demonſtrat.

c l. filius fam. § inuitum. de procurat. Iaſ. l. qua dotis ſol. matr. nu. 104.

d Caiet. 2. 2. q. 111. art. 1.

A quàm verba, habent enim alios vſus: vtimur autem his præcipue ſine vllo mendacio, & ſine vllo peccato plerumque ad occultandam veritatem. Itaque videmus, Clericos, & Monachos, cum iter faciunt per regiones, quas incolunt hæretici, ſine vllo culpæ ſcrupulo, ſi periculum imminet, ſpoliare ſe veſtibus proprijs, & induere veſtimenta laicorum, ne, ſi Clerici, aut Monachi agnoſcantur, in manifeſtum vitæ diſcrimen adducãtur.[a] Chriſtiani item, qui ad Saracenos mittuntur, vt eorum indagent, atque explorent conſilia, & qui forte apud illos degunt, ſæpe eorundem amictus aſſumunt, ne, ſi Chriſtiani agnoſcantur, in varia incidant pericula: quam tamen ob cauſam B nemo illos damnat, aut reprehendit. Præterea, cum vita, & ſalus verſatur in maximo diſcrimine, poteſt ſine dubio vir vti veſte mulieris, & mulier veſte viri.[b] Poſtremo ſcimus, homines nonnullos virtute, & ſanctitate præſtantes, vſos fuiſſe fictionibus quibuſdam[c], quos tamen nullus hanc ob cauſam audet condemnare, vt conſtat de Dauid apud Regem Geth, & ex alijs multis, quos longum eſſet percenſere.

a Caiet. 2. 2. q. 3. art. 2.

b S. Tho. 2. 2. q. 169. artic. 2. ad 3.

c S. Chryſ. in lib. 1. de Sacer. prope fin.

Cvm igitur hæc omnia ita ſe habeant, conſtetq. aperte, homines interdũ ſine peccato occultare veritatem, & fingere multa, quæ non videntur conſentanea veritati; cur non poterunt etiã Conſiliarij ce-C lare id, quod ſentiunt, cum aliqua graui cauſa adducũtur, vt ita iudicent expedire? Cur (inquam) non poterunt aſſurgere, & caput inclinare, & alia facere huiuſmodi, quæ videntur oſtendere conſenſum, licet re vera non conſentiant? Clericus non cenſetur eſſe in culpa, cũ periculum inſtat, quamuis ipſo amictu, & reliquo corporis ornatu fingat ſe laicum eſſe: cur igitur peccabit Conſiliarius, cum cauſa aliqua grauis occurrit, ſi oſtendit his ſignis externis ſe probare quod non probat?

Verum ſi quis ad proprium Cardinalis officium, tum ad ſacri Conſiſtorij inſtitutum, & ſimul ad rei propoſitæ grauitatem reſpe-D xerit, exiſtimamus eum longe aliter reſponſurum. Primum vero id præfamur, interiorem hominis mentem, cum ſit occulta, non licere nobis niſi per exteriora ſigna deprehendere, quæ ſunt verba, aut facta, & ideo ſigna data vocari ſolent.[d] Quotieſcumque igitur id, quod per verba, aut alia ſigna exteriora indicatur, cum mente congruit interiore, veritatis virtus effulget:[e] at vbi repugnat, tunc in vitium illud incurritur, quod mendacium, ſeu ſimulatio appellatur.[f] Quoniam autem hominum, qui corporis tegumento circumſepti ſunt, arcana animi introſpici nequeunt, facileq. alij in his pernoſcendis eludi, aut decipi poſſent, Deus ipſe;

d S. Aug. de doctr. Chriſt. lib. 1. cap. 2. & lib. 2. c. 2. cum ſeq.

e S. Tho. 2. 2. q. 109. artic. 1. & 2.

f S. Tho. 2. 2. q. 110. artic. 1. & 2.

qui scrutator est cordium, vultq. exteriora nostra, tam verba, quàm A facta congruenter ordinari ad aliquid sicut signum ad signatum, quod perficit homo per virtutem veritatis; voluit simul huiusmodi signa exteriora signatis conferri, [a] & sic ab hominibus repræsentari, prout ex communi hominum, quibus cum agitur, sensu accipi, & intelligi solent, [b] & iuxta hanc interpretationem hæc nobis aut veritatis, aut mendacij loco adscribuntur. [c]

Et licet fateamur, verba præcipuum locum inter signa obtinere, perspicuum tamen est, etiam res, [d] & facta plerumque vim significandi habere. Quemadmodum enim inter nummos, quibus vti solemus in rerum emptione, & venditione, principem locum tenent B nummi aurei, sed non ideo contemnuntur, aut reijciuntur argentei, aut ærei: eodem modo in explicandis interioribus animorum sensibus, certum est præcipua signa esse verba: sed extant etiam multa alia, quæ vim habent ad eosdem explicandos.

Illud autem animaduertendum est, signa, quæ rebus, aut factis nituntur, duplicia esse: alia enim ita sunt instituta, & imposita ad significandum, vt fere nullum alium habeant vsum, cuiusmodi sunt vexilla, & alia signa militaria, vt item tubarum, & buccinarum sonitus, quo iubet dux in prælio cani bellicum, aut cani receptui, & hæc sunt simillima verbis, vixq. discrimen, si res diligenter perpen- C datur, inter hæc, & illa reperitur. Aliæ vero sunt res, siue facta, quæ non sunt primo instituta ad significandum, sed habent alios vsus præcipuos, & hæc non sunt semper signa: cessat enim in illis nonnumquam ratio significandi, de quibus statim agemus.

His positis, dicimus clarum esse in capitis demissione, & in alijs nutibus, quando Consiliarius intus dissentit, mendacium esse. Nam cum hæc signa sint simillima verbis, vt supra diximus, sintq. dútaxat imposita ad significandum, ex communiq. omnium hominũ consensu, & ex quotidiana consuetudine tantum significent assensum; sequitur, vt illi, qui vtuntur his signis, sine dubio assentiri censeantur, D nullumq. sit discrimen inter eos, qui verbo, & illos, qui huiusmodi signis hanc, aut illam sententiam amplectuntur. Quare, qui in medium profert hæc signa, quo tempore dissentit, cum ipsa, sua natura significent assensum, nullamq. aliam significationem habere videantur, sine dubio mentitur: vtitur enim signis, quibus simulat se probare quod animo reprobat, & reijcit. Actus enim ille assurgendi, & caput detegendi adeo consensum interioré solet demonstrare, vt quando numerantur suffragia Consistorij, illi, qui caput demittunt, recenseri soleant inter consentientes. Quare in casu proposito (vt dictum

a Caiet. 2. 2. q. 110. artic. 1. vers. ad huius euidentiam.

b c. qui peierare. §. ex his 22. q. 5.

c Nauarr. in Manual. c. 12. num. 7. & seq.

d S. Tho. 2. 2. q. 110. artic. 1. in sol. 2. & q. 111. artic. 1. in corp.

A ctum eſt) ſi quis capite annuat, & mente diſcrepet, quia inordinate, vt aiunt Theologi,[a] confert ſignum ad ſignatum, oſtendens capitis inclinatione ſe id approbare, quod mente reprobat, aperte mendacium committit.

a *Caiet. d. artic. 1.*

DICIMVS etiam, quatenus ad Cardinalis munus ſpectat, quod in conſulendo poſitum eſt, eos, qui ita annuunt, vnico actu duplicem deformitatem includere;[b] Alteram omiſſionis dum tacent, quando loquendi tempus eſt, & debitum bonum prætermittunt,[c] iuxta illud: *Scienti bonum, & non facienti, peccatum eſt illi.*[d] Alteram commiſſionis, quatenus per actum exteriorem aſſurgendi, & caput inclinandi, B id affirmare cenſentur, quod verum non eſt, vnde S. Auguſtinus ait: *Vterque reus eſt, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia ille prodeſſe non vult, & iſte nocere deſiderat.*[e] Et S. Chryſoſtomus: *Non ſolum ille proditor eſt veritatis, qui tranſgrediens veritatem, palam pro veritate mendacium loquitur, ſed etiam ille, qui non libere veritatem pronunciat, quam libere pronunciare oportet, aut non libere veritatem defendit, quam libere defendere conuenit.*[f] Quæ tamen omnia non ad omnem veritatis occultationem æque ſicut mẽdacium extendimus, cum mendacium ſemper ſit malum, & nullo tempore probari poſſit: Occultatio autem veritatis, licet tunc mala ſit, cum quis tenetur verum fateri, prout in caſu noſtro, non- C numquam tamen promiſcua, atque indifferens eſſe poteſt, aut etiam bona.

b *S. Tho. 1. 2. q. 72. artic. 6.*
c *S. Tho. 2. 2. q. 79. artic. 3.*
d *Iacob. 4.*
e *c. quiſquis. 11. q. 3.*
f *c. nolite timere. 11. q. 3.*

QVOD vero ad Conſiſtorij inſtitutum ſpectat, notum eſt temporibus conſtitutis, Cardinales iuſſu ſummi Pontificis eò accerſiri, conſultationis cauſa, vt de rebus propoſitis quiſque ſuffragium ferat, eas vel approbando, vel improbando: Generale autẽ id eſſe ſcimus[g] in omni Collegio, vel Vniuerſitate, vt quicumque eò conuocantur, vt conſentiant, vel contradicant, ſi præſentes ſint, & taceant, habeantur pro expreſſe conſentientibus, etiam in rebus male geſtis, & ideo inuoluantur peccato, & pœna,[h] eo quòd ex debito officij ita tenen- D tur, quando ſunt accerſiti conſulere, & votum ſuum exprimere;[i] vt, ſi id omiſerint, muneri ſuo minime ſatisfaciant.[k]

g *Fel. c. nonne. de præſumptio. num. 18.*
h *Innocen. & Abb. c. 1. nu. 13. de his, quæ fiũt a ma. par. Iaſ. l. qua dotis ſol. mat. nu. 89.*

DE rei etiam propoſitæ grauitate dicimus, illam ſuapte natura expoſcere, non vt taceatur, ſed vt clara voce, apertoq. ore id, quod publice prodeſſe poteſt, enuncietur, validisq. rationibus, & argumentis muniatur. Cum enim res, quæ proponi ſolent, vtilitatem publicam reſpiciant, & ideo magni ponderis, ac momenti habeantur, cogit rei ipſius conditio, & publica neceſſitas Conſiliarium, ne reus fiat detrimenti, quod ex tam pernicioſo ſilentio Reipublicæ importari poteſt, vt mentem ſuam apertiſſime declaret.

i *Abb. c. 2. de his, quæ fiunt. num. 9.*
k *Gondiſ. de Card. q. 5. nu. 15. & ſeq.*

Deniqve ad supradicta omnia, accedit & graue scandali periculum. Nam quotiens Cardinales, præsertim antiquiores, & rerum vsu peritiores tacendo, assurgendo, & caput demittendo, illud se probare ostenderint, quod ex animo non probant, aut simulare aliquid in tam graui re comperti fuerint; periculum est, ne alij eorum auctoritate commoti idem sequantur, aut sibi etiam eorum exemplo pariter simulandi fas esse putent: quod quàm cauendum sit, Eleazari exemplum docet, qui maluit supplicium subire, quàm breuissimam simulationem, quam alij persuadere ei conabantur, admittere, cum diceret: *Non enim ætati nostræ dignum est, fingere, ne adolescentes multi propter meam simulationem, & propter modicum corruptibilis vitæ tempus decipiantur, & per hoc maculam, atque execrationem senectuti meæ conquiram.* [a] A B

a 2. Mach. 6.

Itaqve cum hinc duo magna possint exurgere detrimenta: Primum ne causæ sacri Collegij ab ijs, qui patroni esse debent, facile deserantur. Secundum, ne recentiores occasionem hinc accipiant errandi: propterea animaduertendum maxime putamus, quandocumque iste tacendi, & annuendi mos cum simulatione esset coniunctus, eum tamquam Senatorio ordine indignum, & causis publicis perniciosum, a sacro Consistorio procul esse repellendum.

Qvod vero obijciebatur, ea, quæ non sunt expressa, non nocere, [b] taciturnitatemq. vbi detrimentum sequi potest, non obesse; C Respondemus in Senatibus, & Collegijs ad res deliberandas conuocatis secus esse; [c] & propterea non solum hic taciturnitatē subesse, sed alia signa extrinsecus accedere, quæ instar verborum sunt, ac mentis sensum perspicue (imperatiue & directiue, vt aiunt) exprimunt. [d]

b d. l. expressa.

c Innoc. Abb. c. vestra. de locat. in fin. Fel. c. nōne. de præsumpt. nu. 18.

d Caiet. 2. 2. q. 110. art. 1.

Et si adhuc vrgeatur, hæc signa exteriora esse æquiuoca, quæ non necessario arguunt, talem esse interiorem mentem; Respondemus, omnibus exterioribus signis quemadmodum & verbis eum sensum attribui, quem ex condicto quodam communiter omnes admiserunt, ideoq. illi standum esse. [e]

e l. labeo de supell. leg. l. librorū. §. quod tamen Cassius ff. de leg. 3. Arist. 1. Periher.

Et tandem si quis pertinaciter obsistat, quidquid homines conijciant, vel interpretentur, certum tamen esse, illum numquam omnino consensisse, & veritatem opinioni esse præferendam; Respondemus, hoc simile dicto illi esse: *Lingua iuraui, mentem iniuratam gero:* [f] quod nihil aliud est, quàm euidenter confiteri, se mentitum esse, cum mendacium dicatur falsa vocis significatio, quæ nutu etiam ostenditur. [g] Peccatum igitur in eo consistit, quod cum animo dissentiat, ille annuendo significare ostendit se non dissentire, sed consentire. D

f Cic. 3. off.

g S. Tho. 2. 2. q. 110. artic. 1. ad 2.

Ad secundum, quo dicebatur, demissionem capitis esse occul-

tationem

A tationem dumtaxat veritatis, quæ sæpe est licita; Respondetur, nos non negare, aliquando licere obtegere veritatem, sed negamus id licere Consiliario, cuius consensus exteriori taciturnitatis signo enunciatur: deinde, etsi liceret, non tamen liceret per capitis deflexionem, & alia signa eius generis id facere, quoniam illis non occultatur veritas, sed profertur sine dubio mendacium, vt supra diximus.

TERTIVM argumentum, quod a Clericis, & Monachis sumebatur, non obstat: nam vestimenta non sunt primo instituta ad significandum, & ad distinguendum Clericos a laicis, sed ad operien-
B dum corpus: [a] quare vestimenta laicorum communia sunt (cum necessitas instat) Monachis, & Clericis. Ex quo sequitur, ibi nullum esse mendacium, cum re vera amictus, siue vestitus tempore necessitatis cōmunis sit, & non significet proprie eos laicos esse. Et si ipsi ob vestium formā putantur laici, non propterea sunt in culpa, quia hoc non prohibet, quominus possint vti iure suo. Idem dico de vestitu muliebri, aut virili: cum enim necessitas extrema impendet, non est ita proprius ac peculiaris alterutrius illorum, vt non liceat [b], aut viro vti vestitu mulieris, aut mulieri vestitu viri. Rursus, quod dictum est de Christianis, qui degunt apud Turcas, & Afros, fate-
C mur verum esse, iureq. illos assumere posse Turcarum, & Afrorum indumenta, cum sint propria illarum nationum, non quatenus sequuntur sectam Mahometanam, sed quatenus incolunt illas prouincias, quia tunc nullum est mendacium, cum vestimenta periculi causa, in quo versantur, communia sint omnibus: at vero cum vestes propriæ sunt ipsius sectæ, quam amplectuntur Saraceni, & illis significant se eam sectam colere, tunc certum est Christianum, qui vteretur huiusmodi vestibus, grauiter peccare: ostenderet enim illo signo, se Saracenum esse: quod sine dubio mendacium esset perniciosum. Quare, vt summatim dicamus, certe in omnibus exem-
D plis, de quibus egimus, vestes illæ non sunt signa falsa. Ipsius autem Dauid factum de industria prætereo, [d] constat enim ex Doctoribus illam vultus immutationem, de qua ibi est mentio, non posse appellari simulationem, sed potius mysticam quandam fictionem [e]. Apparet itaque in factis omnibus, quæ proposita sunt, non contineri mendacium.

a Clem. Alex. lib. 2. Pædag. c. 10. S. Basil. c. 22. Reg. fusius disput. S. Hierony. in Ezech. c. 44.

b S. Tho. 2. 2. q. 169. artic. 2. ad 3.

c Caiet. 2, 2. q. 3. art. 3. vbi Bannes dub. 2. concl. 1. & 3.

d 1. Reg. 21.

e S. Tho. 2. 2. q. 111. art. 1. in sol. 2. argum. S. Antonin. 2. par. tit. 10. c. 1. §. 1. Siluest. in uerb. simulatio quæst. 2.

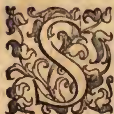
PARS

PARS IIII. QVAEST. XI.

An tacere Cardinalem in Consistorio, quando sententiam rogatur, sit culpa, & qualis.

QVAEST. XXXVI.

SILENTIVM Cardinalium, quatenus ad rem nostram pertinet, varijs modis considerari potest: sed nos maioris tum breuitatis, tum facilitatis causa, ad duo præcipue capita redigimus: aut enim is, qui tacet, vtitur signis, quibus significet sententiam suam: aut nullo vtitur signo, sed intra fines silentij se continet omnino. A

Si loquimur de priore illo, qui signis profert sententiam suam, sane aut signa illa non consentiunt cum mente ipsius Consiliarij, vt quia significat sibi placere quod displicet; aut displicere quod placet; aut dubitat, & tamen signis ostendit, se alterutri parti firme & constanter assentiri: & de hoc genere silentij iam supra copiose disputatum est, aperteq. probatum, hoc silentium iniustum esse, & cum mendacio & simulatione coniunctum.[a] Vel contra, signa, quæ profert Consiliarius, consentiunt cum ipsius animo, vt si res, de qua est controuersia, ipsi probatur, & re vera signis ostendit, se illam approbare, aut eam improbat, & significat se eandem improbare: & & de hoc erit nunc in hac quæstione disputatio. At si loquimur de eo, qui nullum profert signum, sed omni ex parte tacet: & certe siue ipse rem probet, siue improbet, siue dubitet, si suo silentio dat causam, vt ij, qui intersunt, existiment ipsum assentiri (vt sæpe fieri solet) cum non assentitur: aut contra, dissentire, cum rem probat, aut dubitat; discedit sane ab officio, quia in causa est, vt alij decipiantur: quod pertinet ad eá, quæ supra dicta sunt. Si vero ita tacet, vt non solum nullo vtatur signo, sed nihil omnino, qui adsunt, ex illius silentio colligere possint, de hoc maior est controuersia, & de hoc item erit in hac quæstione disputatio. B C

[a] In quæst. 16. & 35.

ACCEDAMVS igitur ad priorem illam silentij speciẽ, quæ huiusmodi est, vt Consiliarius, licet taceat, signis tamen ostendat se id sentire quod re vera sentit: & fortasse aliqui existimabunt, nullam in huiusmodi silentio culpam esse.

Primo,

A Primo, quia regula iuris recepta esse solet, taciti & expressi idē esse iudicium, [a] vnde ex legibus id esse appellatur, tam quod verbis, quàm quod ex earum mēte colligitur. [b] Quamobrem cum Cardinalis sententiam rogatus, eam signis illis exprimit, quæ ab alijs intelliguntur, & in communi hominum vsu sunt, non videtur reprehendi posse, cum id respondeat, ac significet, quod omnino gerit in animo, siue verbis, siue nutibus id faciat.

Secundò, quia cum sint varij casus iure præfiniti, quibus consensus expressus requiritur, nec sufficit tacitus, prout in stipulatione [c], & alijs a Doctoribus relatis, [d] inter quos noster hic (videlicet vt suf-
B fragia sacri Consistorij rata non habeantur, nisi voce, & verbis fuerint prodita) annumeratus minime inuenitur; vtique standum esse videtur iuris communis regulæ: vt, quemadmodum nutu hereditatis adiri, matrimonium contrahi, professio celebrari, donatio fieri, & alij cōtractus geri possunt; [e] sic & liceat Senatori quacumque ratione, seu voce, seu alijs voluntatis suæ indicijs, dummodo clare pateant, munus suum explere.

Tertio, quia sic vsu etiam receptum videtur, cum vsque olim apud Romanos multi in Senatu tacita suffragia ferrent, nihil voce exprimendo, sed alijs atque alijs modis sententiam suam declarando, de
C quibus proprio loco egimus: [f] & hodie quoque tacentium Senatorum suffragia pro consentientibus numerantur, optimaq. dicitur legum interpres consuetudo: immo certiores illæ sententiæ quādoque apud aliquos habentur, quæ calculis, & fabarum suffragijs feruntur, quàm quæ verbis interdum fallacibus pronunciantur: præterquàm quòd magnum esset incommodum, vbi negotiorum vrget multitudo, a singulis Senatoribus, etiam qui imis sedibus locati sunt, sermones longos & superuacaneos de rebus expectare, quas annuendo tantum celeriter & apte possent expedire.

Ex altera parte illud se obijcit considerandum, quod cum ad
D sacrum Consistorium res vt plurimū graues, ac dubitationis plenæ referantur, ob idq. etiam in consilijs Senatores fuerint instituti, vt diligenti, maturaq. eorum tractatione, deliberationes capiantur; absurdum videtur licere illis, solo, momentaneoq. nutu res perstringere, ita vt Consistorium ipsum, tamquam mutorum contubernium videri possit.

Huc accedit, quòd cum consensus sermone expressus, dicatur a Doctoribus clarus, apertus, & manifestus, quippe qui verbis depromitur, tacitus autem vocetur quodam modo occultus, tectus, & præsumptus tantum, vt qui aliquando fallax est, cum a coniecturis solum

[a] l. cum quid. si certum pet.
[b] l. nominis. § 1. de verbor. signif.
[c] l. 1. in princ. de verb. oblig.
[d] Tiraqu. de leg. cōnub. glo. 7. num. 7. 11. & seq.
[e] l. vbi nō voce, & ibi Dec. & Cagnol. de reg iur. cap. 1. §. vero. de regular. in 6. Ias. l. si res obligata. num. 33. de legat. 1. Alex. & Ripa in l. 1. nu. 35 & seq. de verb. oblig.
[f] In quæst. 40.

ſolum proficiſcatur, in quibus ſæpe decipimur:[a] propterea dubium non eſt, expreſſum haberi longe potentiorem, & efficaciorem, quàm tacitum,[b] ſicuti & ſubſtitutio expreſſa multo plus operatur, quàm tacita.[c] Vnde ſequitur in propoſito quoque caſu, Cardinales, vt apertius id, quod ſentiunt, exterius declarent, cum ſententiam a ſummo Pontifice rogantur, debere eam non nutu tantum, ſed voce, ac conceptis pro rei qualitate verbis, explicare. A

Nos vero ſic ſolui poſſe putamus has difficultates, quòd ſicuti in iuris ſcientia eſt frequentiſſimum, & in alijs etiam ſtudiorum diſciplinis obſeruari ſolet, vt pro rerum, de quibus agitur, varietate, aliter atque aliter reſpondeatur, & ad commodiorem earundem tractationem, àc cognitionem, regulæ cum ſuis exceptionibus conſtituantur; ſic in præſenti materia id, quod crebrius vſu venire ſolet, conſiderando, regulam verbis affirmatiuis ſtatuamus, Cardinales ſcilicet in Conſiſtorio, cum ſententiam rogantur a Principe, debere eam voce, tamquam conceptum rei partum edere, ac verbis congruentibus enunciare, non ſolum quia Principis maieſtas, loci, & conſeſſus illius amplitudo, ſed etiam rei ipſius, de qua agitur, neceſſitas quãdoque ita exigere videtur. Quid enim ſi negotiũ eiuſmodi ſit (quod ſæpe contingere ſolet) vt de eo quid ſentiat Princeps, nulla appareat coniectura, nec rei natura vllatenus id demonſtret, ſed totum poſitum ſit in genere, vt aiunt, deliberatiuo? veluti an bellum ſit aduerſus Turcas hoc tempore ſuſcipiendum: an decernenda Legatio in Britanniam: an Ciuitates ditionis Eccleſiaſticæ ſint vectigalibus, & quibus ſubleuãdæ: quæ ratio ineunda ad æratium prope exhauſtum inſtaurandum: quod conſilium ſuſcipiendum ad ſumptus in litterarum Apoſtolicarum expeditione minuendos: ad Eccleſiaſticã diſciplinam reſtituendã, quæ ſint in primis procuranda: nonne certũ eſt in his, & alijs huiuſmodi, non ſignis, aut nutibus, ſed efficacibus rationibus, validiſq. argumentis, & probationibus tantum locum eſſe? B C

Fatemvr tamen, ſi de alijs rebus agatur in Conſiſtorio vſu frequentibus, vel ſæpius examinatis, & diffinitis, non opus tunc eſſe (niſi noua aliqua, & euidens ſubueniat ratio) rem actam pluribus agere, & ſermonibus minus neceſſarijs, grauiorum rerum ſpatia occupari, ab ijs præſertim, qui inferiora ſubſellia tenent. D

Itaqve vt articulum hunc concludamus, ſicuti ſententias verbis appoſitis a Conſiliarijs prolatas commendamus, ſic non omnem taciturnitatem, extrinſecis ſignis pro loci conſuetudine declaratam, ac cum veritate conſentientem, quando alia non eſt oratio neceſſaria, condemnamus.[d]

a Glo. c. ſtatutum. §. in nullo verb. expreſſus de reſcrip. in 6. Tiraqu. l. ſi inquam. C. de reuoc. donat. in verb. libertis. nu. 22. & ſeq. Cagnol. in l. expreſſa. nu. 3. de regul. iur.

b l. ſi. ff. de leg. 2. iuncto texto in l. ſi quis in princ. teſtamẽti. ff. de leg. 3. Iaſ. in l. ſeruũ filij. §. ſi idem ſeruus. nu. 12. ff. de leg. 1.

c Bart. l. cum ex filio. §. filio. de vulg. & pupill. Tiraqu. de leg. connub. in glo. 7. num. 60.

d Diximus in quæſt. ſequent.

Acce-

A ACCEDIMVS iam ad aliam ſilentij formam, nimirum cum Con-
ſiliarius non ſolum tacet, ſed neque vlla ſigna profert, quibus indi-
cet ſententiam ſuam, vt ſi Cardinali aliquando non placent quæ
propoſita ſunt, ille tamen iuſta ſe excuſatione, aut difficultate detine-
ri iudicat, quo minus loquatur, & ideo pure tacet, nec ſignum vllum
extrinſecus profert voluntatis ſuæ. Quod quidem etſi non admodũ
frequens ſit, quoniam illi, qui quodam modo non audent, aut erube-
ſcunt loqui, aliquod fere ſemper ſignum edunt, ſe in aſſenſum pro-
pendere. Attamen, quod attinet ad excogitatas ab illis excuſationes,
aut impedimenta, ſatis a nobis in decurſu huius noſtræ tractatio-
B nis probatum eſſe exiſtimamus, eas prorſus inanes, & iniuſtas eſſe.
Quapropter ſi hi non ſolũ tacent, ſed etiam addunt ſignum aliquod
interiori voluntati ſuæ repugnãs, pertinet hoc ad primum præſentis
Thematis articulum fuſe a nobis in præcedenti quæſtione diſputa-
tum. Sin vero illi ſimpliciter tacent, vt nunc ponimus, nec ſigno
aliquo extrinſecus ſuam ſententiam explicant, cum tamen eis diſpli-
ceant propoſita, tunc dubium non eſt, eos non defendi a culpa, tum
quia non loquuntur prout muneris ſui erat, tum quia tacendo cen-
ſentur affirmare id, quod ex animo non probant, tum demũ ex alijs
rationibus ſæpius ante deductis: ideo qualis, quantave huius ſilen-
C tij culpa ſit cenſenda, modo ſupererit declarandum.

IDEM fere eſt, quãdo quod propoſitum fuit, placet, & tamen nec
verbis, nec ſignis vllis id ſe approbare Cõſiliarius declarat: quod qui-
dem a ſuperioribus ijs pendet articulis, quibus oſtendimus ſilentium
hoc tametſi nullo aperto mendacio eſt inquinatum, non tamen ab
omni culpa immune eſſe, cum veri Conſiliarij prudentiam, ſynceri-
tatemq. haud impleat, quæ loquendi libertatem poſtulat; quin po-
tius ſuſpicionẽ alijs præbere poſſit, tacendo ſe illud improbare, quod
vere, & ex animo probat: aut ſe ad tacendum artificioſe ſeductum
fuiſſe, vnde vetus prouerbium: *Bos in lingua:* aut potius de induſtria
D tunc tacere, vt oblata occaſione poſtea nocere poſſit, iuxta Græcum
illud: *Crocodillus, caput ſine lingua, ſed dentibus armatum.*

ILLVD autem negotium faceſſit, & proprium eſt huius quæ-
ſtionis, cum Conſiliarius ſententiam rogatus, non ſolum verbis ni-
hil exprimit, nec nutu quidquam ſignificat, verumetiam animi pen-
det, & non magis ad hanc, quàm ad illam partem inclinat: &
quamuis hoc raro accidere ſoleat, cum Cardinales, qui nihil loquun-
tur, conſueuerint fere ſemper interioris opinionis ſuæ ſignificatio-
nem dare, aliquo ſaltem geſtu, aut corporis motu; attamen, quo-
niam & hoc ipſum poteſt accidere, & non deſunt qui mediam hanc,

& quaſi

& quasi neutram viam tutiorem esse existimãt, ideo & hunc quoque articulum non prætermittendum duximus, ex quo Thema propositum diluetur, videlicet, an tacere in Consistorio absolute consideratum, sit culpa, & qualis. A

Poterit igitur aliquis existimare, cum S. Iacobus acerbe in linguam inuehatur, illamq. appellet vniuersitatem totius iniquitatis, affirmetq. omnia a natura humana domari posse præter linguam, & hanc esse malum inquietum, plenamq. veneno mortifero, & denique illum virum perfectum esse, qui non offendit in lingua. Cum igitur hæc S. Iacobus proferat, poterit, inquam, aliquis ex his colligere, silentium tamquam tutum a varijs periculis portum, probandum esse. B

Epist. cath. cap. 3.

CONTRA vero, cum Prophetas legamus dicentes: *Væ mihi, quia tacui.*[a] Et alibi: *Clama ne cesses, exalta vocem tuam:*[b] animaduertimus, nõ semper silentium amplectendum, sed & sermonem quandoque adhibendum esse.

a Isa. 6.
b Isa. 58.

PRO articuli huius definitione animaduertendum est, silentium absolute, & secundum naturam suam sumptum, ex earum rerum genere esse, quæ indifferentes vocantur, quippe quo aliquando bene, aliquando male vti possumus: & ideo Sapiens dixit, *Tempus esse loquendi, & tempus esse tacendi.*[c] Et in Psalmo legitur: *Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labijs meis:*[d] Ostium enim modo clauditur, modo aperitur, hincq. Saluatorem Dominum nostrum aliquãdo tacuisse legimus,[e] & alijs mandasse, vt nemini dicerent quod viderant,[f] aliquando etiam dixisse Apostolis: *Docete omnes gentes, prædicate Euangelium omni creaturæ.*[g] Et: *Quæ audistis in cubiculis, prædicate super tecta.*[h] C

c Eccles. 3.
d Psal. 140.
e Matt. 26.
f Luc. 5. & Matt. 17.
g Marc. 16.
h Matt. 10.

ADVERTENDVM deinde, quòd cum articuli huius determinatio, non a natura silentij absolute sumpto, sed ab vsu illius dependeat, & is, qui opportune loquitur, sit commendandus, & qui tempestiue nouit silere, sua laude sit dignus; cumq. hominum natura propensior sit ad malum, idq. plerumque grauius sit in committendo, quàm in omittendo, propterea a sapientibus traditum est, vt, quando medium illud virtutis, & tempestiuam illam horam tacendi, vel loquendi exacte obseruare difficile est, in hoc discrimine ad dexteram potius silentij, quàm ad læuam sermonis cursus dirigatur. Sic enim S. Iacobus inquit: *Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum.*[i] Et in Prouerbijs legitur: *In multiloquio nõ deerit peccatum.*[k] Et in Threnis: *Sedebit solitarius, & tacebit.*[l] Hincq. videmus eos, qui vitæ perfectiori student, intra claustra silentium maxime profiteri. D

i Epist. cath. cap. 1.
k Prou. 10.
l Thren. 3.

A teri. Vnde Iustinianus Imperator de Monachis loquens, eos Græco vocabulo ἡσυχαστάς, quasi silentiarios vocauit, [a] quod argumentum varijs exemplis, ac rationibus, sacri Doctores persequi solent. [b]

Hoc tamen, vt diximus, tamquam consilium in dubio amplectendum a Doctoribus proponi solet; ceterum cum aliquis, aut diuino præcepto, aut ex vocationis suæ instituto, siue ex suscepti officij necessitate, aut obedientiæ munere, seu alio quopiam legitimo vinculo obstringitur, vt certis temporibus dicat, vt respondeat, ac loquatur, non est dubitandum cessare tunc prius illud consilium a Doctoribus traditum, & sermonem, prompte & cum fiducia arri-

B piendum esse: nam & Scriptura sacra ait: *Ne retineas verbum in tempore salutis.* Et rursus: *Pro anima tua ne confundaris dicere verum.* [c] Quæ omnia cum suis distinctionibus copiose a Doctoribus, [d] & erudite tractata fuerunt, ad quos Lectorem reijcimus.

Ex his, quod ad rem nostram pertinet, satis constare putamus, quid in præsenti articulo sit dicendum, Cardinalem scilicet in Consistorio, silendo dum interrogatur, non esse a culpa immunem, tum quia Cardinalium officium in eo potissimum versatur, vt adiutores, & Consiliarij sint summi Pontificis: quod munus non cessatione, & silentio, sed opere, & sermone implendum est, eo præsertim tempore,

C cum eorum sententia a Papa exquiritur, & Reipublicæ vtilitas vrget. Tum quia homines, cum ea, quæ mente complectuntur, nō sola interiori locutione Angelorum more exprimere valeant, [e] sed externis signis ad ea explicanda indigeant, dicente S. Gregorio: *Alienis oculis intra secretum mentis, quasi post parietem corporis stamus, sed cum manifestare nos ipsos cupimus, quasi per linguæ ianuam egredimur, vt quales simus, extrinsecus ostendamus:* [f] Cumq. ob id potissimum Consiliarij munus sit institutum, vt loquatur, vt admoneat, vt, quod intus sentit, libere, & fideliter proferat, dubitandum nihil relinquitur, quoties ille sententiam rogatus nihil respondet, nec verbis, aut saltem capitis inclinatione,

D seu nutu aliquo (in ijs tamen solum casibus, quibus id permitti posse modo demonstrauimus) assentitur, eum officio suo minime satisfacere, neque excusationis, aut impedimenti alicuius prætextu ab hac culpa liberari: quod supra varijs quæstionibus a nobis fuit ostēsum. Itaque nunc cum de solo silentij huius vsu agamus, eum omnino in culpa esse affirmamus: nam cum ex obligationis vinculo cum iuramento suscepto fideles esse atque obedire Papæ Cardinales teneātur, hoc vero silentium susceptæ illi obligationi prorsus aduersetur, non potest dici carere culpa, qui quod sibi faciendum incumbit, sine ratione prætermittit.

a Authen de Monachis. §. cogitandum.

b S. Ambros. lib. 1. off. c. 2. S. Greg. Past. par. 2. cap. 4. S. Anton. par. 3. tit. 16. cap. 8. §. fin.

c Eccles. 4.

d Alexan. de Ales par. 2. q. 121. per tres artic.

e S. Thom. 1. par. q. 107. artic. 1. ad 1.

f Lib. 2. Moral. c. 4.

Ad hoc autem pertinet illud, quod S. Thomas nos Sanctorum A
exemplo admonuit. Nam declarans verba illa Isaiæ: *Propter Syon non*
tacebo,[a] ait quattuor de causis Sanctos non tacere. Primo, propter
accensum eorum desiderium, de quo Hieremias Propheta inquit:
Et factum est in corde meo verbum Domini, quasi ignis exæstuans.[b] Secundo,
propter euidens verum, quod tacere eos non sinit, vt dicitur in Actibus Apostolorum: *Non possumus, quæ vidimus, & audiuimus, non loqui.*[c]
Tertio, propter iniunctum eis officium, vt Apostolus scribit: *Necessitas mihi incumbit, va enim mihi est, si non euangelizauero.*[d] Quarto, propter expectatum præmium, de quo idem Apostolus: *Bonum facientes*
non deficiamus, tempore enim suo metemus non deficientes.[e] Quod & S. Am- B
brosius in Epistola ad Theodosium Imperatorem affirmat, dum inter cetera ait: *Nihil in Sacerdote tam periculosum apud Deum, turpe apud homines, quàm quod sentiunt, non libere denunciare.*[f] Cum igitur ex his, & alijs sæpius a nobis allatis constet ex opportuno, & ingenuo Consiliarij sermone bona multa, ex iniusto vero silentio damna multa prouenire, ideo firmandam esse supra traditam regulam esse dicimus, videlicet in themate a nobis proposito silentium Consiliarij regulariter culpa non carere.

a *Isa.* 62.
b *Hiere.* 20.
c *Act.* 4.
d 1.*Cor.* 9.
e *Galat. vlt.*
f *S. Ambros. epist.* 29. *ad Theod. Imper.*

Nec obstat quod initio obijciebatur, taciti & expressi idem esse
iudicium: nam illud intelligi solet in ijs, quæ veniunt ex natura con- C
tractus;[g] at hic repugnat potius natura rei, de qua agitur, non solum quia in plurimis casibus mens interior refragatur exteriori silentio, sed etiam quia Consiliarij officium propria natura exigit, vt loquatur, vt moneat, vt suadeat, non vt obmutescat.

g *l. hereditatẽ de donat. Ias. l. cũ quid. si cer. petat. in 2. lect. nu.* 16. *Dec. & Cagnol. in d. l. expressa. de regul. iur.*

Eodem etiam modo respondetur ad secundum, nam paucissimis admodum exceptis casibus, in quibus quod ad Consistorium attinet, voluntas præsumi solet, licet non expressa verbis, in reliquis regula sine dubio prorsus aduersatur.

Hincq. etiam cessat tertium, quoniam alij erant mores illi po-
pulorum, de quibus etiam alibi egimus,[h] valde diuersi a sacri Consi- D
storij instituto, quo suffragia voce tantum feruntur, eademq. solum numerantur, nisi in illis casibus, quos supra attigimus.

h *In quæst.* 40.

Svperest igitur nunc illud, ad quod tota hæc silentij materia potissimum dirigitur, videlicet in quo culpæ gradu hoc silentium sit constituendum: nam cum conclusum a nobis fuerit, culpam esse silere, paucis illis exceptis casibus, in quibus iusta ratione silentium in rebus satis notis suscipi a Cardinali potest, dummodo signis aliquibus cum veritate consentientibus iuxta loci consuetudinem id patefaciat quod sentit; nunc sequitur vt in alijs casibus, in quibus culpa

subesse

A subesse solet, qualis, quantave hæc culpa censenda sit, examinemus,
quod quidem pro multiplici rerum contingentium varietate, diffici-
le admodum est determinare. Nam ex vna parte non desunt ratio-
nes aliquæ eorũ, qui culpam hanc leuem esse opinantur. Cum enim
interdum res, de qua in Consistorio agitur, non magni a Consiliario
habeatur momenti, aut non veniat tunc ipsi in mentem quid debeat
respõdere, aut alijs de causis ita mente perturbatus fortasse sit, vt quid
ei agendum incumbat, non satis perspiciat, & rei ipsius difficultate
potius, quàm voluntatis studio deficiat; idcirco non videtur hæc lo-
quendi omissio grauiori culpæ adscribenda esse, præsertim cum scia-
B mus peccatum, quod sua natura veniale est, non effici mortale, [a] nisi
transeat in aliam speciem, ratione alicuius rei adiunctæ, aut scanda-
li, seu cum delinquitur in officio, aut alijs huiusmodi casibus, quæ hic
semper non concurrunt. [b] Præterea, quæ consilijs Euangelicis ad-
uersantur, dicunt aliqui, ex genere suo, venialia tantum delicta appel-
lari: contra vero ea, quæ diuinis præceptis repugnant, lethalia voca-
ri: [c] sed silentium nullo diuino præcepto prohibetur: & loqui, quan-
do tempus id requirit, est Euangelicum documentum. Quare non
videtur huiusmodi silentium inter culpas graues numerandum.

Verumtamen ex altera parte, multa quoque consideranda se
C offerunt, quæ suadent culpam huiusmodi grauem admodum esse.
Primum enim, cum partes Consiliarij sint, fidele dare consilium; qui
illud abscondit, is absque dubio nocet Reipublicæ, quam consilio suo
tueri debet: deinde exemplo suo alijs etiam Senatoribus nocet, quos
ad consulendum Reipublicæ segniores reddit: ad hæc violat legem
iustitiæ, cum munus a se promissum non præstet: iniustitia vero est
peccatum mortale, [d] quia aduersatur charitati: frangit quoque fidem
dum tacet, qui promisit se consilium fidele daturum, quæ perfidia
perniciosa haberi solet, & ex suo genere mortalem culpam videtur
continere. [e]

D Postremo, cum circumstantia personæ peccatum augere so-
leat propter dignitatem, [f] ideo quæ a Cardinalibus culpæ commit-
tuntur, [g] grauiores efficiuntur, quia ipsi in præclarissimo post sum-
mum Pontificem honorum gradu positi, [h] statum perfectorum nõ
perficiendorum referunt, [i] & quo plus aliquis a Deo recepit, eo ma-
iorem ingrati animi significationem dat, si eo bene non vtatur, [k] si-
cuti de Lucifero dicitur: [l] Et quod S. Augustinus de Adamo ait: *Qui
quanto erat Deo proximior, tanto grauius peccauit:* [m] Sic Cardinalium (qui pars
corporis Papæ censentur [n]) eo grauior culpa haberi solet.

His igitur in vtramque partem adductis, non videtur certa re-

a S. Tho. 1. 2. q. 88. artic. 4. & 5.
b S. Tho. 1. 2. q. 73. art. 3. & seq. & 2. 2. q. 110. ar. 4. ad 5.
c Sco. 2. Sent. distin. 21. q. 1. Siluest. in verb. peccatũ. nu. 3.
d S. Tho. 2. 2. q. 59. art. 4.
e Caiet. in Sũma verb. perfidia.
f S. Tho. 1. 2. q. 73. art. vlt. Nauar. in Manual. c. 6. num. 13.
g Arg. l. Presbyteri. C. de episc. & cleric. & glos. in c. 2. per sacerdotale. de off. deleg. in 6.
h Bull. Eugenij IIII. apud Iacobac. de cõcil. lib. 1. art. 1. num. 252.
i Io. Turrecr. in sum. de Eccles. lib. 1. c. 80. & seq. Aug. de Ancon. q. 102. artic. 1. & 2. S. Anto. 3. par. sum. tit. 21. c. 1. circa fin. & c. 2. col. 1. & 2. Ioã. Viguer. in suis Instit. c. 17. §. 1. versic. 11. (notandum tamen.)
k Tiraquel. de pœn. tẽp. caus. 31. nu. 18. & caus. 88. nu. 3. & 9.
l c. principiũ. de pœn. dist. 2.
m c. cõsideret. de pœn. dist. 5.
n l. quisquis. C. ad leg. Iul. maiestat.

gula in hac materia præscribi posse. Nos tamen commodioris doctrinæ causa duo veluti capita consideranda proponimus, quæ omnem silendi modum complectuntur. Primum est, cum de silentio loquimur non puro, sed quod signa secum extrinsecus adiuncta habet, quæ veritati & officio aduersantur: quod quidem mendacium potius, seu simulationem appellaueris, & hoc nemo non videt suapte natura graue admodum vitium esse, nisi ob materiæ exiguitatem, aut ex alijs fortasse circumstantijs leuius iudicari possit, sicut vicissim ob rei pondus, de qua agitur, & magnitudinem, grauissimum censeri posset. A

Secundum caput est, quando de puro silentio agitur, vbi taciturnitas sola, quæ omissionis est, sine vlla mendacij significatione spectatur. Et hæc duplici maxime causa peccatum graue haberi potest. Primo, propter rem, de qua agitur. Secundo, ob causam, propter quá silentium suscipitur. Nam quod ad rem attinet, dicimus ea, quæ ad consultationem in Consistorio deferuntur, vt plurimum grauia esse solere, tum propter summi Pontificis maiestatem, ac sacri Senatus amplitudinem, lociq. dignitatem, tum ob negotiorú ipsorum pondera, quæ ad Christianæ Reipublicæ administrationem pertinere solent: idcirco non facile euenire posse, vt taciturnitas Cardinalis in consilio dando culpa sit leuis, sed eam fere semper grauem esse censendam. Propter causam vero, quando nullo quidem extrinsecus motu ad id adduceretur, prout initio quæstionis diximus, sed tantum propter ipsius silentij studium, quod tamen varijs etiam ex causis oriri potest, modo grauioribus, modo leuioribus: potest enim fieri vt Consiliarius non aliunde, quàm ex pertinacia siue superbia quadam obmutescat: aut quia nolit sententiam suam quoquo modo alijs innotescere: aut quia tacendo, se alijs sapientiorem habitum iri putet: seu quòd periculum aliquod in sermonis pronunciatione veretur, siue etiam quòd nihil sibi dicendum occurrit, aut aliqua huiusmodi. B C D

ILLVD præterea addimus, quædam esse negotia, in quibus non solum culpa committitur, verumetiam inde satisfaciendi obligatio oritur, si in alterius damnum redundat: nam qui ex officio obligatur ad aliquid agendum, si ex sua negligentia damnum sequatur, ad illud resarciendum tenetur.[a] Quare, quemadmodum iustitiæ Minister, si videat furem domum ingredi, nec ei obstet, ad reficiendum damnum astringitur; eodem modo Consiliario, qui veritatem tacendo, detrimentum intulit, non satis erit de culpa commissa dolere, nisi & damnum ex silentio suo táquam proxima causa secutum,

a S. Tho. 2.2. q. 62. artic. 7.

plene

A plene restituat. Item fieri poterit, vt teneatur consulens malum consilium, aut consensum retractare, quando res est integra, de quibus nos Lectoré ad ea, quæ a Doctoribus extant declarata, reijcimus.[a]

Qvibvs sic explicatis, sequitur, argumenta supra allata, quæ culpam non semper grauem esse ostendebant, ad silentium absolute, & secundum naturam suám sumptum, vel ad materiæ exiguitatem, vel considerationis defectum pertinere, ex quibus culpa venialis reddi potest: quæ vero culpam grauem esse arguebant, ea loqui de silentio, quod in Consistorio adhibetur, cuius institutum est, vt res graues in eo tractentur, & Consiliarius, quemadmodum eius officium
B postulat, aperte sententiam proferat. Cum autem ad hoc se iuramento obstrinxerit, certe, si in eo peccat, licet fieri possit, vt aliquando culpa tantum sit venialis; tamen perspicuum est, vt plurimum, grauem esse existimandam.

a *Abb. c. sicut. de homic. nu. 15. vbi Fel. nu. 13. Felin. c. 1. de off. deleg. num. 8. & seq. Sum. Angel. verb. consilium circa fin.*

PARS IIII. QVAEST. XII.

Inter varios respondendi modos ad id, quod
C propositum est in Consistorio, quisnam congruentior esse videatur.

POSTQVAM ad res propositas teneri Cardinalem aliquid respondere supra ostendimus, nec eum officio suo satisfacere, si taciturnitate rem præterire conetur, cum rogatus aliquid in medium afferre debeat, Qvaest. XXXVII.
D quod animi sui interiorem sensum ita manifestum reddat, vt ab alijs palam audiatur. Nunc inter varios respondendi modos, quæritur quisná congruentior ceteris sit habendus. Quo loco præfari nos primú oportet, res, quæ ad Consistorium deferri possunt, adeo varias, ac multiplices, & fere infinitas esse, vt qua ratione sit ad singula respondendum, nulla certa, distinctaq. regula, aut vllis verborum formulis, possit cóprehendi, cum, vt dici solet, longe plura sint negotia, quàm vocabula.[b] Addimus deinde præstantissimorum Cardinaliú prudentiam eiusmodi esse, quæ minime censeatur indigere, vt adeo subtilibus, distinctisq. adminiculis fulciatur. Qua-

b *l. 4. de præscript. verb.*

propter nos potius ea attingenda duximus, in quibus (cum varie a A
multis obseruari soleant) visum est non inutiliter operam nostram exerceri posse, vt quid præ ceteris eligendum sit, opportune examinemus, cum ad tres potissimum modos, generaliter loquẽdo, omnis respondendi ratio redigi posse videatur. Aut enim id, quod a summo Pontifice in Consistorio propositum est, Cardinalis sibi approbandum, tamquam Reipublicæ vtile assumit: aut tamquam inutile improbandum: aut tamquam dubium distinctione aliqua seu alia ratione explicandum. Quoniam autem singuli hi casus varias verborum rationes, seu loquendi modos admittere possunt; propterea nos inter diuersa in singulis his capitibus responsionum genera, quid B
potius amplecti debeat Cardinalis, vt muneri suo satisfaciat, nunc (quantum rei natura patitur) persequendum duximus.

Qvod igitur ad primam illam generalẽ respondendi rationem, modo a nobis propositam pertinet, quando res tamquam vtilis est approbanda; certum est multis hoc posse modis significari.

Vnvs est, cum Cardinalis summa reuerentia, ac capitis inclinanatione, seu solo verbo, Placet, rebus propositis assentitur: & hic dicimus, quòd quamuis huiusmodi responsio aliquando admitti possit, vt infra subijciemus, tamen cũ prudentia perhibeatur esse recta rerum agendarum ratio, manifestum est, prudentiorem illum in C
dandis consilijs censendũ esse, qui congruentius, atque opportunius nouerit tempori, loco, & rebus, de quibus agitur, responsionem accommodare. Quamobrem cum Princeps aliquid deliberandum in medium affert, singulorumq. sententias exquirit, certum est, illud non annuendi, nec rem attingendi tantum, sed apte loquendi tempus esse: nam præter Principis iussionem, locus Consistorij, qui consultationis dicitur, Cardinalium conuocatio, tum negotij examinatio, & ipsa demum Collegij in vnum congregandi ratio, quæ est, vt collatis plurium sententijs, quod satius est, deligatur, non obscure admonent, tunc oportere quid quisque sentiat, patefacere. Proin- D
deq. cum *Sapiens dicatur, qui tacet vsque ad tempus, & imprudens, qui non obseruat loquendi tempus*,[a] idcirco, si quis ex vocatorũ numero tunc innuat tantum quod sentit, non censetur prudentiæ legem omni ex parte explere. Nam etsi dici solet, inclinationem capitis haberi pro expressione consensus, & voluntatem, factis etiam ac nutu significari; Respondemus tamen, id a nobis non negari; cum tamen prudentia suos gradus habeat, & a nobis quæratur inter varios consilij dandi, seu respondendi modos, quis alijs excellat: Hac in re nemo, opinor, negabit, eum, qui tacet, & si capite annuat, ac etiam solo verbo,

[a] *Eccles. 20.*

Pla-

A PLACET, vtatur, vix vlla laude dignum esse, nedum inter alios palmam possit obtinere; Nam cum Consiliarij in Senatum soleant accersiri, vt eorum consilio, & prouidentia Princeps adiuuetur, is vtique, qui tunc fere obmutescit, cum vnico solo verbo vtatur, parum abest, quin perinde habeatur, ac si non adfuisset: Et sicut olim Senatores illos ceteris inferiores, & vltimo plane loco habitos scimus, qui nulla ratione allata, cur ita sentirent, pedibus, & quodam modo gregatim in aliorum sententiam ibant:[a] sic hi, qui annuunt tantum, nec claram sententiam pronunciant, non videntur inter primarios esse numerandi, quamuis aliquando excusari possint, vt infra subijciemus.

B ALIVS modus assensum declarandi est, cum Cardinalis rem propositam verbis commendat, & probat, sed nullis rationibus, aut exemplis eandem munit: & hic dicimus, non videre nos, quomodo ille, qui nude tantum rem probat, nec vllis eam corroborat argumentis, primas in respondendo ferre possit, cum nihil fere consilij sui ope, industriave conferat. Nam cum prudentiæ laus inquirendo, ratiocinando, circumspiciendo, eligendo, & alia huiusmodi, quæ rationis sunt, exercendo efflorescat,[b] iste, qui tamquam sterilis nihil noui parturit, nihil ex penore suo depromit, & nihil alijs proficit,

C aduersus prudentiam potius committere videtur: siue exercendi officij sui negligentia id accidat,[c] siue quacumque alia ratione id sequatur,[d] nisi forte rei ipsius status, aut aliæ circumstantiæ aliud requirant, vt inferius explicabitur.

TERTIVS approbandi modus est, cum Cardinalis se ad beneplacitum Papæ, aut ad maiorem Collegij partem refert; & certe neutra hac respondendi ratione, eum muneri suo satisfacere existimamus, cum nihil de re proposita iudicet, qui aliorum sententiæ se subijcit, & minus apte respondeat, qui de suo nihil affert: labentemq. Rumpublicam parum adiuuet, qui non proprio, sed alieno

D consilio eam subleuandam relinquit, vt in peculiaribus ea de re quæstionibus diffusius ostendemus.[e]

QVARTVS assentiendi modus est, cum res proposita proprijs rationibus adiuuatur, & Principis sententia exẽplis, alijsve argumentis, si opus sit, prudenter fulcitur, & commendatur: quodq. dicendum est, verbis congruentibus cum dignitate, & breuitate explicatur.

HANC igitur pronunciandi rationẽ, si in vniuersum loquamur, præ ceteris commendandam esse respondemus. Nam cum triplex sit persuadendi, seu dandi consilij modus, vnus, qui ratione: alter, qui auctoritate, & tertius, qui exemplo nititur,[f] dubium non est in hu-

manis

a Cic. in orat. post red. & Gell. lib. 3. c. 18. Budæ. in l. vlti. de Senator.

b S. Tho. 1. 2. q. 14. artic. 1. & 5. & 2. 2. q. 49. artic. 2. & sequ.

c S. Tho. 2. 2. q. 54. artic. 2. in corp. & in resp. ad 3.

d S. Tho. 2. 2. q. 53.

e In quæst. 41. & 42.

f Arist. 1. Rhetor. c. 2. & 2. cap. 1. 20. & sequ.

manis actionibus tria hæc simul iuncta maximã vim habere. Quòd A
si disiuncta sint, videmus, prout varia est hominũ natura, alios vno
magis quàm altero moueri. Verum est tamen, inter hæc, argumentum, quod a ratione sumitur, ceteris plane præstare. Quoniam tamen scriptum est: *Penes Regem noli velle videri sapiens*,[a] ideo qui iustam Principis sententiam sequi, & rationibus comprobare volunt, magna dicendi circumspectione eos vti æquum est, ne altera ex parte rationes validas, ex quibus eam probandam putent, omittant; ex altera in suspicionem aliquam ostentationis incurrant, quasi indicare velint, Principem non easdem rationes tam acute penetrasse.

a Eccles. 7.

SVBDIMVS tamen, eum, qui rationes modeste affert, cum rem B
fulciat, & corroboret, magis etiam tum Principis sapientiam patefacere, qui negotium rectis prudentiæ regulis consentaneum proposuerit: tum ceteris Collegis aditum latiorem præbet ad id introspiciendũ, atque accurate examinandum. Multum enim interest quemadmodum aliquid sciamus, an communi quodam modo, an per ipsas causas, quas si quis suo veluti pondere examinare assueuerit, prudentior vtique, ac ad consilia præbenda instructior in dies efficietur.

ATQVE hæc quidem, si absolute loquamur, ita se habere solent. Ceterum non negamus, ex varijs circumstantijs causæ, loci, tẽporis, personarum, & id genus aliorum, interdum fieri posse, vt qui simpliciter annuit, sapienter egisse, qui rationes haud necessarias affert, minus iudicio valuisse sit censendus. C Quid enim, si res admodũ clara, euidensq. sit? Quid si anterioribus Patrum suffragijs late examinata, atque probata, vt nihil, quod momenti sit, addendum relinquatur? Quid si aliquorum forte prolixitas, negotiorum reliquorum necessitas, mora iam longa peracta, Principis, aut aliorum valetudo, celeritatem in re minus necessaria postulent? Hæc, & similia, homines iudicio præditos satis admonere possunt, quæ moderatio in his sit adhibenda. Nam, vt de primis dicamus, ceteris prætermissis, quæ eandem excusationem habent: pro vario rerum, quæ tractãtur, temporumq. D
statu, poterit assensus quãuis non expressus aut solo verbo, PLACET, præsertim in causis notioribus, & aliàs diffinitis, atque ab illis Consiliarijs, maxime, qui imis sedent subsellijs, vtiliter aliquando probari. Idem & de ijs affirmari potest, qui rem propositam nude tantum commendant, & probant. Nam quando nihil nouum occurrit, & satis de negotio iam dictum fuit, & instat tempus discedendi, videtur Consiliarij prudentis esse, non repetere ea, quæ iam in medium adducta fuere, aut noua oratione rem actam probare, siue intempestiuis digressionibus audientium aures plus æquo onerare;[b] sermo-

b Plutarc. de Garrulitate prope fin.

nis

A nis quippe ſaturitas non minus auribus inimica eſt, quàm immodicus cibus corpori.[a] ſed ſufficiet verbo aliquo, aut capitis inclinatione, ſi hæc conſuetudo ſeruatur, ſuam ſententiam ſignificare. Verum eſt tamen illud, quòd quando occurrunt negotia, quæ conſtant multis capitibus, & indigent varijs diſtinctionibus, non videmus quomodo fieri poſſit, vt omni ex parte ſententia, quæ ab alijs profertur, ita placeat, vt nihil occurrat aut addendum, aut minuendum, ſiue mutandũ, ſed omnia capita vndique probentur. Quare ſi tunc Cardinalis vtatur verbo, PLACET, aut commendet quæ dicta ſunt, cum non placent omnia, aut cũ aliquid occurrit, quod ei vtilius B videtur, ſine dubio non leuiter peccat, quia negligit officium ſuum.

a S.Greg. Nazianz. orat. in ſãctũ Paſcha.

QVOD vero ſpectat ad generalem illam alteram ſecundam reſpondendi rationem, quando ſcilicet res propoſita minime probanda Conſiliario videtur, quin plane reijcienda: & hic, vt omittamus eos, quorum ſubtilia, & ignea ingenia, vt dicebat ille,[b] in aſſiduo motu verſantur, & nouandis, quàm gerendis rebus ſunt aptiora, habentq. vt dici ſolet, ſpiritum contradictionis, quo, ſi quid auctoritatis in ipſis eſt, plerumque deſtruunt:[c] hos enim a Senatorio ordine, quo pax Eccleſiæ quæritur, abeſſe exiſtimandum eſt, de ijs dumtaxat loquemur, qui pro eo, quem habent rerum vſu, maturaq. præeunte de C rebus propoſitis cogitatione, non poſſunt non diuerſam interdum ab omnibus, aut a maiori parte ſententiam amplecti. Qua in re duo in primis, illis maxime obſeruanda eſſe arbitramur. Primum eſt, vt quod dicturi ſunt, cum ab aliorum opinione diſcrepant, id ſibi validis, firmisq. rationibus, ac verborum compendio probandum eſſe ſciant. Secundum eſt, vt quoniam aliorum dicta erunt diluenda, & pauci ſunt, qui placide, ac moderate ferre ſoleant ſententiam ſuam ab alijs improbari; idcirco memoria illud teneant, quod Cardinalis Papienſis in Epiſtolis ſuis prudenter ſcriptum reliquit,[d] nempe his maxime ſtudendum eſſe, vt omni verborum, ac vocis honore, cum D alijs agant, & quàm mitiſſimo orationis genere cauſas proponant, cur hoc, quod ipſi aſſerunt, ceteris vtilius eſſe arbitrentur, ſimulq. fidem aduerſantium ſic laudare contendant, vt ſi illi ſe erraſſe iudicio cognouerint, probari tamen officium gaudeant. Inter cetera vero fugiant contentioſas omnes voces, atque eos loquendi modos, quibus ſe plus ceteris vidiſſe ſignificare poſſint; neque tãquam certum, & exploratum idipſum, de quo agitur, velint affirmare, cum ea, quæ conſultantur, ſint contingentia, vnde nulla eſt neceſſitas, vt hoc potius quàm illud adeo conſtanter, nedum pertinaciter, ab vllo aſſeueretur, ſatisq. vnicuique eſſe debeat ſe muneri & conſcientiæ ſuæ ſatiſfeciſſe,

b Quin.Curt. lib. 4. Thucid. lib. 3.

c Tacit. lib. 1. & 14. Annal.

d Card. Papiẽ. in epiſt. ad Fr. Card. Gonzag. Mant.

fecisse,cum Cardinali non ad pompam,sed ad rem dicendum sit; reliqua vero summo Pontifici,qui ea definiat,sint relinquenda. A

SVPEREST tertia generalis respondendi ratio eorum, qui nihil explicite affirmant,aut negant: quod multipliciter cõtingere potest. Nam præter ea, quæ ex diuersis quæstionibus supra tractatis colligi possunt; non desunt,qui propter magnam rei grauitatem, sibi non liquere dicunt: cumq. assensum ob summam iudiciorum diuersitatem sustineant,negotium ampliandum,[a] ac,vt olim dicebant,comperendinandum [b] sentiunt, vt de eo maturius deliberetur.

a Cic. pro Cecin.

b Cic. de clar. orat. & in Ver. Act. 2. & 6. Aul. Gell. lib. 14. c. 2.

Sunt alij,qui rem propositam in plura capita distinguunt,ac pro rerum varietate, quæ considerari possunt, aliter, atque aliter respondent, veteriq. more [c] plurium sententias diuidunt, ac diuersis inspectis casibus, eas conciliare nituntur: quod magni sæpe ingenij, ac prudentiæ est argumentum. B

c Epist. Fam. lib. 1. epist. 9. Plin. lib. Epist. 8. Aristoni. Ascon. Ped. in orat. pro Milon.

Sunt item alij, qui totam administrandi rationem ab ea prudentiæ specie, quam politicam vocant,pendere putantes,ad eam deliberationes omnes referunt, similes illis, vt ait Aristoteles, qui dicebant,facultatẽ ciuilem dijs debere dominari: quam etiã dijs Ethnici tribuebant, [d] quoniam illa legem imponit omnibus rebus, quæ ad constituendam,regendamq. ciuitatẽ sunt necessariæ. quod ille valde absurdũ affirmat: inde enim sequeretur, vt diuina subessẽt humanis. C

d Arist. 6. Ethic. cap. vlt.

Rursus alij sunt, qui nihil explicite pronunciant, sed tectis, compositisq. verbis ita responsionem concipiunt,vt ad vtramque partem possit accommodari more carminum Sybillinorum, quæ adeo artificiose contexta fuisse perhibentur, vt quidquid accidisset, ab ipsa Sybilla, vt scribit Cicero, prædictum fuisse videretur.[e]

e Cic. lib. 2. de diuinat.

Alij de industria adeo obscure loquuntur, vt quod de Rhetore quodam scribit Quintilianus, [f] qui nihil aliud discipulos suos docebat, quàm vt sermonem dicendo obscurarent, vtens Græca voce *σκότισον*, sic ipsi omnia sermonum tenebris inuoluunt, vt se non vulgaria quædam, sed admirabilia, ac paucis cognita enunciasse demonstrent. Aut affectata quadam prudentiæ specie sic omnia sua abdunt, vt nihil difficilius sit, quàm quid in animo gerant,in quam partem declinent, quid denique cupiant, ex eorum ore vel machinis admotis extorquere. D

f Quintil. li. 8. cap. 2.

Sunt & alij, qui in texendis longis sermonibus, atque in digressionibus suis tuendis libenter spatiantur; qui ad tollendas dubitationes adhibiti, maiores perplexitate, ac prolixitate sua implicant, & inuoluunt, de quibus Salomon ait; *Comedent fructus vineæ suæ, suisq. consilijs saturabuntur:* [g] quod S. Gregorius inde oriri ait, quia plus de seipsis,

g Prou. 1.

sis,

A sis, quàm sunt, sentiunt: & dum rectis aliorum suasionibus foris superati refugiunt, intus a superbia in captiuitatem rediguntur.[a] a S.Greg.lib. Pastor. 3.par. cap.19.

HAS quidem respondendi varietates, de quibus modo diximus, quamuis constet Collegij nostri Cardinalibus pro summa eorum prudentia non conuenire, quia tamen quædam huiusmodi futuris possent temporibus emergere, duximus eas obiter hic attingendas, vt hinc quàm maiore sint laude digni illi, qui huiusmodi vitijs carent, apertius cunctis patere possit.

RELIQVVM est nunc, vt quod initio propositum fuit, ex omnibus ijs respondendi generalibus rationibus, quænã potior censenda

B sit, aperire studeamus. Qua in re occurrit nobis quod Seneca sæpius admonuit, dicens quodam in loco: *Quid fieri oporteat in vniuersum, aut quemadmodum ex longinquo, nemo suadebit: cum rebus ipsis deliberandum est, vigilantis est, captare properantem occasionem.*[b] Alio in loco scribit: *Magna pars consilij est in tempore, consilia enim rebus aptantur, res ipsæ feruntur, immo voluuntur, ergo consilium sub die nasci debet, & hoc quoque tardum est nimis, sub manu, quod aiunt, nascatur oportet.*[c] Et rursus: *In arduo est veri exploratio, satis est nos eò ire, quo ducit similitudo: omne hac via procedit officium: sequimur, quo ratio, non quo veritas trahit: fallaces enim sunt rerum species, quibus credimus: His veritas mihi vestigijs sequenda est, certiora non habeo.*[d] b Senec.ep.22. c Senec.ep.71. in princ. d Senec.lib.4. de benefi.c.33. & 34.

C QVAMVIS igitur ad tria respondendi genera initio quæstionis proposita, suffragia omnia in vniuersum redigi posse dixerimus; attamen inter hæc tria quid præstet, & quid ex his magis deligendum, superuacaneum est inquirere. Quis enim affirmare ausit, eum prudentius facturum, qui rem in consilio propositam probet, quàm qui improbet? aut aptius eum responsurum, qui negotium varie partiatur, quàm qui pure id explicet? Certe qui plene statum omnem rei perspectum non habet, non potest ex his difficultatibus emergere. Cum vero sapere, vt dicebat Comicus, sit non modo quod ante pedes est videre, sed etiam illa, quæ futura sunt prospice-

D re, pendet hoc a rei ipsius natura, proprijs circumstantijs sociata, quæ suum habet, certumq. portum, quò dirigi cuperet, dummodo nauigij vector eam illuc producere nosset. Quare cum ad quamlibet rem recte perficiendam, tria requiri soleant, posse, scire, & velle[e], non dubitamus nunc de eo, quod ad potestatem pertinet, quandoquidem Cardinales tenentur summum Pontificem in gubernando, consilio atque opera sua adiuuare, & Reipublicæ Christianæ, quatenus possunt subuenire. De voluntate etiam non ambigimus, cum eosdem Cardinales iuuandæ publicæ rei maxime cupidos, & studiosos esse fateamur. In tertio ergo tota versatur difficultas, vt e Clem. Quia contingit §. vt autem. de relig.Dom.

norit

norit Senator, quam potissimum rationẽ ferendi sapienter suffragij sui inire debeat: quam cognitionem a Deo eum in primis & petere, & expectare par est: ad quem si ex animo confugiet, spiritu intelligentiæ replebit illum, & tamquam imbres mittet eloquia sapientiæ suæ,[a] vt aliàs diximus. Quoniam tamen idem, qui rerum omnium Conditor, & Auctor est, inferiorum etiam causarum ministerio vtitur, dicimus Consiliarium etiam in audiendis, meditandis, inuestigandis, communicandisq. rebus necessarijs, diligentiam, ac vigilantiam omnem ponere debere, atque illud tamquam certum, perpetuumq. animo suo defixum gerere, vt mature omnibus consideratis, nihil in suffragio suo ferendo amplectatur vmquam, quod cõscientiæ suæ refragetur, eam vt ducem optimam sibi perpetuo proponens, quam sequatur. Quando igitur ea monente, & extimulante, ille ex tribus superioribus respondendi modis, vnum sibi, tamquam ceteris iustiorem probandum esse delegerit, tunc in singulis illis, quoniam varietates etiam multæ obseruari possunt, vt supra diximus, existimaremus nos, si iudicij nostri tenuitas aliquam hac in re opem ferre potest, quando primi ordinis responsio esset amplectenda, atque res approbanda, tunc, sicuti Iurisconsulti dicere solent, turpe esse sine lege loqui, sic aptiorem fore eam consilij formulam, quæ rem non nude, sed rationibus, seu exemplis cum dignitate corroboraret, ijs tamen obseruatis, quæ supra attigimus.

a *Eccli. 39.*

In secundo ordine, quando res esset repudianda, ea censeremus diligenter obseruanda, quæ ex Cardinali Papiensi supra retulimus, vt scilicet rationibus efficaciter, verbis reuerenter, ac breuiter aduersus alios agatur.

In tertio autem, quoniam distinctiones non quidem nimium subtiles, sed solidæ, & a rei natura ductæ, plurimum causas illustrare, sententias diuersorum conciliare, & negotijs terminandis plurimum prodesse solent, si negotium eiusmodi fuerit, quod distinctionem non incommode patiatur, atque aliorum dubitationibus satisfacere possit, tunc illud præ ceteris amplectendum esse arbitraremur, cum ab eruditis receptum sit, eum, qui nouit apte distinguere, alijs præstare,[b] eo tamen adiecto, vt magna dicendi dexteritate hæc vbique proponantur, ne plus alijs sapere velle videamur.

b *l. nanis. §. fi. ff. ad l. Rod. de iact. Salyc. in l. filia cuius pater. C famil. hercisc. unde. Glo. & idẽ Salyc. in l. apud antiquos. C de furt. Bald in proœm. Digestorũ, in princ. Quintil. lib. 11. cap. 2.*

FINIS QVARTAE PARTIS.

DE

DE SACRI CONSISTORII CONSVLTATIONIBVS

PARS V. QVÆST. I.

An Cardinali sit necessaria in Consistorio libertas loquendi; an potius, si aliquando ea non vtatur, sit excusandus.

A VONIAM tractatio nostra eo maxime spectat, vt intelligant Consiliarij, hoc proprium eorum munus esse, vt syncere, & libere quod sentiunt, loquantur; ideo paulo diligentius præsentis Thematis occasione, de hac libertate loquendi disserendum putauimus. Nam cum late hoc nomen pateat, nollemus, quemquam huius vocis acceptione decipi, ignorataq. propria illius vi, in alios, atque alios errores labi. QVAEST. XXXVIII.

LIBERTATEM Iurisconsulti vocare solent, naturalem facultatem eius, quod cuique facere libet, nisi vi, aut iure prohibeatur [a]. Quam libertatem, quamuis ipsi personis attribuerint, eos a seruis distinguentes, cum dicatur liber is, qui seruitutem non seruit: attamen hoc ipsum nomen ad alia etiam multa per translationem referri solet, ita vt dicatur animus liber, qui omni perturbatione vacuus est: & campus liber, a quo nullus prohibetur; & liberæ ædes, quibus quis sine impedimento vti potest; & liberum arbitrium pro facultate bene, aut male operandi: & liberum mandatum, quo plena potestas rei faciendæ datur; & libera ciuitas, quæ nemini subijcitur, & alia huiusmodi. Hincq. & libertas loquendi dicitur, quando quis veritate, atque vtilitate publica, vel priuata suadente, ingenue, & aperte quod sentit loquitur, nullius respectu, gratia, vel potentia commotus, quam Græci vno vocabulo vocant, παῤῥησίαν.

a l. libertas. ff. de stat. hom.

QVAERITVR ergo, an hæc libertas sit necessaria Cardinali in Cõsistorio, an potius si aliquando ea non vtatur, sit excusandus: multa enim se offerunt, ex quibus venia dignus esse censeri potest.

PRIMVM, quia huiusmodi libertas videtur donum Dei esse, quod non omnibus tribuitur, cum Apostolus dicat: *Diuisiones gratiarum sunt, alij per spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum: hæc autem omnia operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult.*[a] Quare cum vnus Deus sit auctor gratiarum, atque illas distribuat arbitratu suo, neque omnibus æque largiatur, dicente eodem Apostolo: *Numquid omnes linguis loquuntur?* & hæc libertas, & gratia sermonis, seu linguarum, vna sit inter gratias gratis datas; si interdum accidat, vt aliqui in Consistorio libere non loquantur, non ideo videntur arguendi esse, cum sine crimine suo hoc libertatis dono loquendi careant, & possint sua opera, & diligentia alijs in rebus hunc defectum compensare: quemadmodum legimus, Apostolos antea trepidasse, & vix loqui ausos fuisse, vbi vero Spiritus sancti gratia in eos effusa est, cum fiducia annunciasse verbum Dei. A

a 1. Cor. 12.

B

SECVNDO, quia cum libertas videatur significare potestatem viuendi vt velis,[b] ex Christiana libertate hoc amplius tribui existimāt aliqui, vt liceat vnicuique & operari, & loqui, prout ei libet, cum nulla sit differentia quo ad Deum, inter liberum, & seruum: nam, *Vbi spiritus Domini, ibi libertas:*[c] Et: *Non sumus ancillæ filij, sed liberæ: qua libertate Christus nos liberauit.*[d] Vnde colligunt illi: Si hæc libertas loquēdi, de qua agimus, tot regulis, & circumstantijs subiecta esse debet, quas aliqui requirere solent, vtique hæc non erit libertas, sed magna seruitus, varijs nodis adstricta. Et ideo vnumquemque propriæ facultati, arbitrijq. sui conscientiæ relinquendum aiunt, vt loquatur, vel non loquatur: & quemadmodum ei libet, id faciat, siue libere, & audacter, siue tacite, & remisse, prout ei visum fuerit: sic enim Christiana hac, plenaq. libertate perfruetur. C

b Cic. in parad.

c 2. Cor. 3.

d Galat. 4.

TERTIO, quia cum hæc loquendi libertas vix sine offensione alicuius, & quandoque Principis possit exerceri: *Veritas enim* (vt dici solet) *odium parit:* durum videtur, Cardinales, qui ob amplissimum honoris gradum immunes sunt a multis alijs oneribus, subiectos deinde esse huic molesto, & graui iugo damnandi, seu reprehendendi aliorum præstantissimorum virorum opiniones, & quasi censores morum constitui, nec liceat illis ea facultate vti, quam quiuis e populo habere solet, iuxta illud: *Nonne licet mihi quod volo facere?*[e] D

e Mat. 10. et Caiet. 2. 2. q. 63. art. 2.

QVARTO, dubium faciunt varia, quæ interdum exurgunt, impedimenta, aut ratione rei, de qua agitur, aut ratione temporis, aut personarum, aut ex alijs multis causis, propter quas opportunum dicenti non videbitur, quin potius noxium esse, talem tunc libertatem

A tem exercere, propterea, si ita is vere iudicet eo tempore non expedire, videtur plane excusandus esse, si hac libertate tunc non vtatur: cum opportune omnia sint facienda, & iustum videatur, vt Cardinalibus pro summa eorum gradus præstantia, summum etiam arbitrium in iudicandis, & discernendis ijs, quæ ad eos pertinent, relinquatur.

VERVM, quia nos contrariam sententiam tamquam omnino veriorem sequimur, & hanc totius huius structuræ, & tractationis nostræ præcipuam basim esse censemus, quam etiam ab Ethnicis auctoribus summis laudibus celebratam esse nouimus,[a] & a sanctis B Patribus eo amplius exornatam, quo ipsi maiore in dignoscendis virtutibus lumine fuerunt a Deo illustrati: ideo paulo latius hoc argumentum persequendum esse duximus, quod ceteris quæstionibus magnam possit lucem, & robur afferre.

a Plutarch. in lib. de discrim. Adulat. & Amic. & in lib. de Apophteg. Laconic. vbi de Lysandro. Val. Max. li. 6. c. 2. Plin. lib. 3. epist. 9.

IN primis ergo ad libertatis huius necessitaté ostendendam, illud in memoriam redigimus, quod etiam attigimus alibi, Cardinalium scilicet gradum ad bonum Ecclesiæ tuendum, ac promouendum institutum fuisse: a quo quidem fine adipiscédo, cum metus, amor, æmulatio, spes, atque aliæ priuatæ causæ soleant homines retardare, atque ad loquendum quod oportet, languidiores reddere; ideo ad C vitiosas huiusmodi affectiones veluti boni publici hostes superandas, certum est libertatem hanc loquendi, de qua agimus, tamquam necessarium Cardinalitij muneris exercendi instrumentum omnino requiri. Hincq. meminimus nos olim a Tridentinis Patribus frequenter eam vocem in Synodo, ac publicis, priuatisq. Congregationibus inculcari solitam fuisse, LIBERE LOQVENDVM, LIBERE LOQVENDVM, quod dicerent libertatem dicendi esse propriam & naturalem formam Synodorum; qua dempta, imago potius, quàm veritas Senatuum, & Collegiorum superesset. Quod & a sapientibus probatum fuisse videmus, qui tradiderunt, quòd sicuti miles in D prælio, licet corporis robore, viribusq. præcellat, licetq. firmissimis armis tectus sit, nihilominus sine manibus tamquam præcipuis ad pugnandum instrumentis, militis officio fungi non potest; eodem modo Consiliarius, quamuis mentis acumine plurimum valeat, si tamen hac dicendi libertate destituatur, inermis plane erit, neque ex ceteris naturæ, & prudentiæ præsidijs vtilitatem vllam reportabit, nec poterit muneris sibi commissi nauigium tamquam remis, & vento spoliatum in portum perducere, siue id metu, siue pudore, siue affectata nimis reuerentia, siue proprij amoris inuolucris, seu quacumque alia specie id accidat, cum libertas dicendi sit veluti nerui, spi-

ritus, & vita consilij. Quid enim prodest acute, & prudenter prospicere, quid consulendum sit, si id eloqui libere non audeas? inutile, languidum, emortuum sit necesse est, quidquid libere non enunciatur. Neque hæc libertas ad audaciam, ad immodestiam, aut contentionis studium pertinet, sed potius ad charitatem, ad ingenuitatem, ad bene de alijs merendi propensam voluntatem: nam qui libere dicit, nihil ad suum commodum refert, sed publicæ vtilitati seruit. Quare & liberum, & modestum esse licet, immo modestia cum libertate coniuncta proprium est, & magnum Consiliarij ornamentum. A

NEQVE vero existimet quisquam, arduam nimis hanc esse virtutem, quæ non facile a singulis Consiliarijs in amplo Senatu possit obtineri. Nam cum de Cardinalibus loquamur, qui Spiritu sancto duce ad gubernationem Ecclesiæ adiuuandam adhibentur, nouimus eos, qui legitime ad aliquod munus in Ecclesia vocati fuerunt, facultatem etiam a Deo suscipere solere illius exercēdi, modo velint, & laborem non recusent. Nam si omnibus animantibus diuina prouidentia eas dotes largita fuit, quæ singulorum conditioni sunt necessariæ, dubitandum nihil est homini ad Dei imaginem, & similitudinem facto, dum ad dignitatem aliquam, vel officium in Ecclesia Christi specialiter adsciscitur, ea omnia suppeditari, quæ ad legitimam illius functionem requiruntur. Vnde quo grauiore, & excelsiore loco Cardinales sunt positi, maioribusq. ad eum tuendum indigent præsidijs, eò copiosiorem in eos gratiam ad officium suum præstandum a Deo effundi existimandum est, quod etiam Hieremiæ Prophetæ ostendit exemplum, cui cum Dominus dixisset: *Prophetam in gentibus dedi te:* Et ille respondisset: *A, a, a, Domine Deus nescio loqui, quia puer ego sum:* Dixit Dominus: *Noli dicere: Puer sum, quoniam ad omnia quæ mittam te, ibis, & ad vniuersa, quæ mandauero tibi, loqueris. Ne timeas a facie eorum, quia tecum ego sum.* Et deinde: *Ecce dedi verba mea in ore tuo: Ecce constitui te hodie*, [a] & cet. B C D

QVIBVS rationibus, & praxim ipsam quodam modo adiungimus, cum multorum exempla non desint, qui quamuis Senatorio munere non essent adstricti, hanc tamen libertatem, cum oporteret, strenue exercuerunt. Nam & Dauidem cum Saule, [b] Nathan cum Dauide, [c] Eliam cum Achab, & Ochozia, [d] Danielem cum Nabuchodonosor, [e] Moysem cum Pharaone, [f] Isaiam, [g] & Zachariā cum Principibus Israel, [h] & denique Paulum coram Felice, Festo, & Agrippa, [i] eam adhibuisse nouimus, de qua etiam legitur in Psalmo: *Et loquebar de testimonijs tuis in conspectu Regum, & non confundebar.* [k]

a Hiere. 1.
b Reg. 24.
c 2. Reg. 12.
d 3. Reg. 21. & 4. Reg. 1.
e Dan. 4.
f Exo. 10.
g Isa. 1.
h Zach. 1.
i Act. 24. 25. & 26.
k Psal. 118.

HIS

A His adiungere possumus inuictissimos martyres, Stephanum, Laurentium, Sebastianum, Vincentium, Cyprianum, & huiusmodi alios innumeros, qui veritatis vnius zelo accensi, hanc ipsam loquendi libertatem profusi sanguinis, gloriosæq. mortis sigillo consecrarunt.

Prae ceteris vero non licet nobis cælestem illum præconem, ac præcursorem Domini sanctum Ioannem Baptistam præterire, cuius magnanimitas, atque dicendi libertas, tanta fuit, vt Christi Domini testimonium prouocauerit, cum ad populum dixit: *Quid existis in desertū videre? arundinem vento agitatam?* [a] non enim ille per parabolas ambulans, vt olim Nathan Propheta, sed apertis verbis regem Herodem arguebat, nec ad fulgorem purpuræ obstupescebat, neque sceptrum, Regiamve dignitatem verebatur, quominus veritatis eum admoneret, aliaq. Israelitico Populo, cum summa constantia denunciaret, quæ in Euangelio, atque a sacris Theologis commemorata sunt. [b]

a Matt. 11.

B

b Gran. in cōcio. 3. in Natiuit. S. Ioan. Bapt.

Et ne quis forte suspicetur hac laudē prophetas tantū, aut Apostolos, siue Sanctos olim insignitos fuisse, possemus alios multos etiam Ethnicos varijs ætatibus insignes viros memorare, quorum exempla litterarum monumentis consignata leguntur. Sed ad longiorem sermonē vitandum vnum Catonem commemorabimus, de quo relatum legimus, [c] cum eius sententia a Cæsare Consule rogata fuisset, & Cato quod consulebatur, quoniam non è Republica videbatur, perfici nollet, longaq. oratione vtens, eximeret, dicendo, diem, Cæsar consul prehendi loquentē, & in carcerem duci iussit. Senatus cōsurrexit, & prosequebatur Catonem in carcerem: hac inuidia facta, Cæsar destitit, & mitti Catonem iussit. Nolumus itē aliquot ordinis nostri Cardinales præstantissimos silere, nō longe etiam a memoria nostra repetitos, vt quod ab ipsis factū fuisse nouimus, id ceteri quoque hodie sibi facile licere intelligant. Nam Calixtum III. qui Patrum nostrorum, aut superiori ætate vixit, legimus, cum Cardinalis esset, eam in dicendis sententijs libertatē cum grauitate coniunctam semper retinuisse, vt sine vlla assentatione, seu timiditate, sed magna modestia, & libertate, quod conducere putabat, loqueretur. Marcellum item Ceruinum, quem plerique nostrum agnouimus, & ad summum Pontificatum euectum, Marcellum II. appellatum scimus, certum est, tum alijs in rebus, tum præcipue quo tempore de alienandis Ecclesiæ Romanæ bonis, aliquando ageretur, non solum vehementer illi consilio obstitisse, verumetiam alijs Cardinalibus ne assentirent, nulla prorsus maximorum Principum, siue

C

c Plutarch. in Catone Vticēsi. Aul. Gell. lib. 4. cap. 10.

D

aliorum, qui repugnabant, ratione habita, persuasisse. PAVLVM A
vero IIII. qui paucis abhinc annis e vita decessit, notum est, tum cum Cardinalis esset, ad eam, qua pollebat, facundiam, insignem etiam in dicenda publice sententia, & omni sermone libertatem addidisse. Possemus & alios multos æterna dignos memoria Cardinales recensere, qui hac dicendi libertate cum summa grauitate, prudentiaq. coniuncta mirifice floruerunt: sed ad prolixitatem vitandam, ex quàmplurimis paucos hos modo memoratos sufficere posse censuimus: etenim, cum hi S.R.E. gubernacula tenuerint, facile inde vnusquisque poterit perspicere, tantum abesse, vt hæc loquendi fiducia cuiquam ex ijs obfuerit, vt immo hac potissimum syncerae B
virtutis significatione Deo illis aspirante, ad summum Pontificatus gradum fuerint euecti, mortuiq. adhuc apud homines hoc nomine celebrentur, & in cælo, hac inter alias causa, æterna perfrui gloria censeantur.

QVONIAM vero libertas hæc inter virtutem, vitiumq. posita, si salubri modo temperetur, laudem; si quo non debuit, se profuderit, reprehensionem meretur, vt ille scripsit,[a] ad hanc moderationem tenendam, magna opus est cautione, vigiliq. circumspectione. Nam quemadmodum sæpe in alijs rebus contingit, vt quædam sint veræ, aliæ non veræ, sed quæ verarum imaginem referentes, nos specie ipsa C
decipiant: sicuti sunt veræ gemmæ, & gemmæ adulterinæ: verũ aurum, & aurum fictum: vera, & falsa iustitia: vera, & falsa pœnitentia; sic in hac, de qua loquimur, libertate, euenit, vt alia vera, alia falsa existat. Idcirco ne in vtraque dignoscenda, atque exercenda, Consiliarius aberret, proprias quasdam notas in præsentia subijciendas censuimus, non omnino plene exacteq., sed quæ satis argumẽto nostro sufficere possint, ne pro vera, ac solida dicendi fiducia, alteram illam, quæ potius audacia est, eius vultu deceptus, quis amplectatur.

PRIMVM igitur ponimus ad veræ libertatis rationem, tria requiri solere: Primum, vt qui locuturus est, veritatem sibi ante oculos D
proponat, ita, vt verum id esse sibi persuadeat, de quo ei dicendum est. Secundum, vt illud bono publico profuturum esse iudicet. Tertium, vt hæc ipsa actio cum difficultate, seu periculo aliquo sit coniuncta; vbi enim nulla est suspicio alicuius offensæ, non est cur magis dicatur libertas loquendi, quàm simplex quædam, atque consueta omnibus in Senatu dicendi, siue respondendi ratio. Vnde libertas hæc a sancto Chrysostomo bonum opus appellatur, & diuersis rationibus ad diuersas virtutes refertur:[b] nam prout numquam a vero dicendo aberrat, actus est virtutis, quæ fidelitas, seu veracitas

a Val. Max. lib. 6. c. 2.

b In c 7. Act. Apost. hom. 17.

A vocari ſolet: [a] quatenus autem nullo humanarum rerum timore, aut periculo commouetur, ad fortitudinem pertinet; [b] ſcribēte ſancto Cypriano quadam in Epiſtola: *Vidit admirans præſentium multitudo cæleſte certamen, certamen Dei, certamen ſpirituale, prælium Chriſti, ſtetiſſe ſeruos eius, voce libera, mente incorrupta, virtute diuina.* [c] Hæc autem fortitudo quia moderatur audacias, & timores, ideo proficit ad ea remouenda, quæ prohibere ſolent, ne quis libere loquatur. [d] Hincq. petebat Apoſtolus, [e] dari ſibi cum fiducia notum facere miniſterium Euangelij, quo loco Græce dicitur παῤῥησία, & ſic S.Chryſoſtomus, Theodoretus, Primaſius, Oecumenius, & Theophilactus, ibi interpretantur, [f] & in Actibus Apoſtolorum legitur, quòd Iudæi videntes Petri conſtantiam, & Ioannis, quæ etiam Græce dicitur παῤῥησία, denunciauerunt eis ne loquerentur: at illi reſponderunt: *Non poſſumus, quæ vidimus, & audiuimus, non loqui.* [g] Et ſanctus Gregorius ait: *Vile eſt conſilium, cui robur fortitudinis deeſt: quia quod tractando inuenit, carens viribus vſque ad perfectionem operis non perducit.* [h]

a S.Tho.2.2. q.109.artic.1. & ſeq

b S.Tho.2.2. q.124.artic.2.

c Cypr. lib. 2. epiſt. & S. Baſil. in Moral. reg.70. c.13.

d S.Tho.2.2. q.123.artic.3.

e Epheſ.vlt.

f S. Chryſoſt. hom.24. in epiſtol. ad Epheſ.

g Act.4.

h S.Greg.li.1. Moral. c.16.

AD hanc vero libertatem exercendam, exigi multa ſolent, quorum nonnulla & in aliarum virtutum vſu requiruntur. Primum eſt, vt rei, loci, temporis, ac perſonarum, quibus cum agitur, ratio habeatur. Nam cum opportunitas omnibus in rebus potiſſimum prodeſſe ſoleat, tum vero ad libertatis huius fructum cōſequendum occaſio in primis animaduertenda eſt, quæ niſi ſuo loco acceſſerit, huius libertatis vtilitas facile perire ſolet. Modus præterea, ſi qua in re adhibendus eſt, in hac præcipue, de qua loquimur, libertate retinendus erit, vt pro rerum varietate, quæ tractantur, libertatis etiam veluti gradus quidam obſeruentur, cum modo vehementiorem, modo placidiorem, ſiue remiſſiorem eam adhiberi oporteat. Quod diſcrimen etiam in perſonis Conſiliariorum ipſorum, qui hac libertate vſuri ſunt, ſeruandum eſſe cenſemus, cum non eadem libertatis alacritas, iuuenem, ac ſenem, nec diu in Senatu verſatum, ac recens in eum admiſſum, & vix dum Reipublicæ gubernacula attingentem, decere videatur.

PORRO id cunctis commune eſſe debebit, vt quacumque de re coram Principe agatur, omnis a verbis aſperitas, a voce contentio, & clamor a vultu, atque a cetero corporis habitu, iræ, vel alterius perturbationis ſuſpicio prorſus amoueatur: & nihil arroganter, nihil proterue, nihilq. ad oſtentationem proferatur. [i] Et quoniam loquendi fiduciam conſcientia ipſa, atque innocentia maxime excitare ſolet, proderit multum, vt illa eo magis apud alios valeat, ſi is, qui dicturus eſt, veterem virtutis exiſtimationem ſibi antea compa-

i Quintil. lib. 11. cap.1.

rauerit,

rauerit, nec eo tantum tempore, aut loco, qui se tunc offert, sed quandocumque res postulat, libere loqui assueuerit, ita vt eam sibi apud alios opinionem vitæ suæ probitate conquisiuerit, se ad publicæ rei commodum, & dignitatem actiones suas præcipue referre. Quod & Quintilianus, quamuis Ethnicus, sensit, cum scripsit,[a] libertatem loquendi ab eo aptius exercendam, cuius mens vitijs omnibus erit libera, eundemq. facilius persuasurum, quia dicet sæpius vera, & honesta. Sed & illud obseruandum, vt si suspicio sit, eam dicendi libertatem Principi molestam esse posse, curet Consiliarius sic dicendo illá temperare, non quidem vt obscuriore, aut submissiore voce vtatur; (nam, vt inquit Seneca, qui dicere nisi clam non vult, pene non dicit:[b]) sed vt sicut medici amara pharmaca melle solent oblinire, sic orationis acrimonia, quam dicendi libertas parit, verborum dexteritate, ac suauitate erga Principem leniatur, exéploq. Euangelico, oleum vino misceatur, ac virgæ emendationis dulcedo mannæ adiungatur.[c]

a Quintil. lib. 12. cap. 1.

b Senec. lib. 2. de ira. c. 29.

c S. Greg. 20. moral. c. 8. & in c. disciplina. 45. distin.

DENIQVE quod summum est, sic orationis cursum prudenter dirigere perpetuo oportebit, ne lingua tamquam in lubrico solo periclitari interdum facilis, a veritatis, modestiæ, & charitatis semita vel minimum aberret. Vnde Periclem, traditum est, optare solitum, ne quod sibi verbum in mentem veniret, quo populus offenderetur. Nam quæ fortia dum dicuntur, videbantur, stulta cum læserunt, vocantur:[d] & hæc quod ad veram libertatem spectat.

d Quintil. lib. 12. cap. 9.

ALTERA est autem quædam falsa libertas, quæ facile posset imagine sua nobis imponere, nisi diligens cautio adhibeatur: estq. hæc multiplex, ac multiformis. Primum enim cũ virtutes in medio positæ, sua habeant extrema fugienda, huiusq. libertatis alterũ extremum sit, vitiosa taciturnitas, quæ ex ignauia, aut timiditate oritur, nunc nõ veremur, ne hæc nos libertatis specie decipiat, nam tota in silentio posita est, & de ea alibi latius egimus. Verum alterum extremum est, quod a vera, & sancta libertate transit in temeritatem, & audaciam, specie veritatis, & vtilitatis, quando scilicet is, qui loquitur, plus æquo sibi tribuit, ac maiorem quàm conuenit arrogans auctoritatem, loco abutitur, atque in suo obstinatus proposito, alios paruifaciens non veretur verborum etiam aculeis eos mordere, crimina detegere, maledictisq. illorum famam proscindere, quæ effrænis potius est linguæ licentia, atque impudens petulantia, seu scurrilitas aduersus grauitatem, modestiam, & prudentiam: & ideo Consiliario viro valde est indigna, ac ciuilibus etiam legibus condemnata, de qua hic longius non agimus, quòd eam a sacri Consistorij moribus,

A ribus, alienam esse nouimus, eamq. obiter hic tantum, id ita materia postulante, attingendam esse putauimus.

Est & alia falsa libertatis imago, quæ cum assentatione coniuncta est: cuius insigne exemplum Plutarchus memorat Tyberij tempore in Senatu accidisse, vbi cum quidam exclamasset, esse libere loquendum, nec reticenda, quæ ad Rempublicam pertinerent, erectis ad hanc vocem omnibus, ipso autem Tyberio attento: *Audi, inquit Cæsar, in quo te reprehendimus omnes, licet nullus audeat palam facere, impendis te ipsum nobis, corpus tuum diurnis, nocturnisq. laboribus, & curis, pro Republica conficis:* [a] Alia multa addens sub libertatis prætextu turpiter adulans. *a Plutarc. de discrim. adulat. & amici.*

B De hoc callidæ assentationis genere, licet admodum cauendum sit, quippe quod non facile agnoscitur, cũ, vt inquit ille, *Aduersando quis sæpe assentiatur, & litigare se simulans, blandiatur, atque ad extremum det manus, vinciq. se patiatur, vt is, qui illusus sit, plus vicisse videatur:* [b] tamen plura hoc loco addenda non videntur, quandoquidem falsæ huius libertatis suspicio in primarios Ecclesiastici ordinis Præsules vix cadere posse videatur. *b Cic. de amic. sub fine.* Quid enim commune esse potest præclaræ, generosæq. Cardinalium menti, cum seruili, atque abiecto gratiã cauponandi genere? Quoniam tamen procliuis est satis hominum natura vt his blãditijs deliniatur, immo eam vim adulatio habere perhibea-

C tur, vt quo audacior fuerit, quo impudentior, quo magis perfrictæ frontis, vt inquit Seneca, [c] eo vehemẽtius expugnet; propterea pauca hæc non ab re attingenda visa fuerunt, vt meminerint qui locuturi sunt, non facile dignitatis decorum ab ijs retineri posse, qui virtutes licet veras, & merita eorum, qui præsentes sunt, nisi maxima necessitas poscat, coram alijs sibi commemoranda putent. *c In præfatio. lib. 4. quæst. natural.*

His sic positis, & declaratis, non obstant quæ in contrarium proposita fuerunt. Nam ad primum de gratia gratis data; Respondetur, non quæri a nobis, an Consiliarius teneatur perpetuo quod optimum est, & perfectissimum cum omni libertate respon-

D dere, quod paucis datur, sed id tantum ab eo exigi, ne dicendo simulet, ne mentiatur, ne fucum faciat, sed quod sibi conscientia dictat, aperte, candideq. profiteatur. Ad quod præstandum non est necessarium donum illud peculiare gratiæ gratis datæ, quæ paucis tantum ad certas functiones in Ecclesia Dei solet communicari [d], sed sufficit auxilium illud generale, quod vnicuique Deus in sua vocatione subministrat. *d S. Tho. 1. 2. q. 111. artic. 1. & art. 4. ad 1.*

Addimus amplius, hunc ipsum licet sedulo conantem, qui adhuc non posset tantã dicendi libertatem assequi, quanta fortasse alijs concederetur, non tamen in alteram vitiosæ taciturnitatis, & repre-

hensibilis silentij partem declinare debere, sed ea facultate contentum esse, quam vires suæ patiuntur, sicuti illis, qui non plene præcepta quædam Ecclesiæ seruare possunt, canones multum indulgere solent,[a] non tamen illos ab integra præcepti obseruatione liberant; & sicuti ille, qui ieiunare non potest, si cum illo dispensetur, vt cœnet, non ideo solutus esse intelligitur, vt carnes comedat;[b] & qui aliena integre nequit restituere, non idcirco partem, quam potest, reddere non compellitur;[c] Sic Consiliarius non excusatur a vera, fideliq. sententia aperte proferenda, quamuis illi dicendi vbertas, & facundia desit; Vicissim autem cum in libere loquendo præstat id, quod potest, excusandus videtur, nemo enim etiam in reddendo debito quod iustitiæ est, supra id tenetur, quod vires suæ non patiuntur,[d] cum affectus magis, & voluntas apud Deum, quàm effectus sit considerandus.[e] Vnde tritum illud, voluntatem pro facto reputari, & qui non potest facere quod cupit, faciat quod potest.[f]

Non obstat secundum, quod de Christiana libertate obijciebatur, quæ sub nullius alterius legis iugo esse debet; Nam respondetur, catholicam Ecclesiam docere, eam esse veram loquendi libertatem, quæ procul a nimio affectu, aut immoderato timore abest: nam qui cupit bona huius sæculi præter ordinem a legibus præscriptum acquirere, vel timet amittere, quæ acquisiuit, non potest esse liber in ijs loquendis, quæ aut iustitia imperat, aut charitas suadet. Vnde beatus Paulus vinculis licet constrictus, multisq. ærumnis vexatus propter Euangelium, non tamen cessabat in ipso carcere prædicare dicens: *Laboro vsque ad vincula, quasi male operans, sed verbum Dei non est alligatum.*[g] Et de eadem libertate ad Philippenses dicebat, per sua vincula factum esse, vt multi e fratribus auderent sine timore loqui verbũ Dei:[h] Et in Act. Apost. legitur, Apostolos in magnis persecutionibus numquam verbũ Dei dereliquisse.[i] Itaque non est libertas latissimo eo sensu, quem aiunt hæretici pro effrænata viuendi, & operandi licentia accipienda: si enim eo modo sumeretur, actum esset de omni iustitia, ac de omnibus virtutibus, siquidem, si vnicuique arbitratu suo viuendi, ac loquendi facultas sit permittenda, quid opus est legibus? quid magistratibus? quid vindice gladio, dio, quem Apostolus necessarium esse ait?[k] *Quando*, vt idem inquit, *vos in libertatem vocati estis, tantum ne libertatem in occasionem detis carnis.*[l] De hac sane libertate loquens sanctus Chrysostomus scripsit: *Beata libertas, quæ seruit legi, obtemperat iudici, paret auctori: quæ humilis Deo est, subiecta Christo: quæ imperata tenet, iussa complet, præcepta conseruat, contendit vt placeat, vt promereatur, instat: timet offendere, veretur delinquere: amat diuina*

monita

a c. cum dilecti de dolo, & contum.
b Silu. in verbo ieiuniũ. q. 5. vers. quartũ, & Nauarr. in Manual. præcepto de ieiunio nu. 22.
c Silu. in verbo restitutio. 6. q. 5. Caiet. in verb. restitutio cap. 8.
d S. Tho. 2. 2. q. 106. artic. 3. ad 5.
e S. Tho. 2. 2. q. 106. artic. 6. ad 1.
f c. 1. de cõcess. preb. in 6.
g 2. Tim. 2.
h Philip. 1.
i Act. 20.
k Rom. 13.
l Gal. 5.

A *monita frequentare, vt enim obsequia legis obtinent libertatem, sic contemptus generat seruitutem.* [a]

Quod & Ethnici etiam, quibus vera lux nondum patebat, scriptum reliquerunt, dicente Aristotele: *In populari statu viuit vnusquisque vt vult, sed hoc parum est, non enim putandum est esse seruitutem, viuere ad formam Reipublicæ, sed salutem.* [b] Et Tacitus: *Falluntur, quibus luxuria specie libertatis imponit.* [c] Et Quintilianus loquens de moribus, & virtutum ornamentis, quibus oratorem instructum esse oportet, inquit: *Hinc mihi ille iustitiæ haustus bibat, hinc sumptam libertatem in causis, atque consilijs præstet: neque erit perfectus orator, nisi qui honeste dicere & sciet, & audebit* [d].

B Nam sæpe species libertatis deducere ad temeritatem solet, non causis modo, sed ipsis quoque, qui dixerunt, periculosam. [e]

Et quoniam hanc libertatem catholica Ecclesia semper hoc sensu approbauit, & aliam, quam hæretici intrudere conatur, tum summi Pontifices, [f] tum etiam veteres Imperatores improbarunt, [g] multaq. hodie copiose, & erudite in hanc sententiam conscripta leguntur, [h] ideo ab alijs rationibus, & argumentis ad illam confutandam supersedendum esse duximus.

Non obstat tertium: nam libertatem cum modestia coniunctam ponimus, quæ publicam vtilitatem tamquam finem habet

C præstitutum, vt eam tueatur, non vt in aliorum mores inuehatur: immo, si quandoque aliquorum opiniones contingat redarguere, eorum tamen affectus, & studia potius laudet, & protegat: hoc autem graue onus Senatori videri non debet, quia sicut in vno corpore, vt ait Apostolus, *Diuersa sunt membra, nec omnia eundem actum habent* [i]: aliud enim est oculus, aliud pes, aliud manus, aliud auris, diuersæq. sunt singulorum operationes: [k] sic in vitæ humanæ societate, alia, atque alia sunt hominum munia a Deo iniuncta, vt vnusquisque digne ambulet vocatione, qua vocatus fuit. [l] Cum ergo Cardinalis officium libertatem dicendi in consilio omnino requirat,

D non potest ille se aliorum priuatorum hominum exemplo tueri, qui id non faciunt, cum ad hoc illi non fuerint vocati. Præterea congruit valde quod scripsit Seneca ad Polybium, conquerentem multa sibi non licere, quæ humilibus, & in angulo iacentibus licent: *Magna* (inquit ille) *seruitus est, magna fortuna: non licet tibi quidquam arbitrio tuo facere: audienda sunt tot hominum millia: magnam tibi personam, hominum consensus imposuit, hæc tibi tuenda est, huc te studia tua deduxerunt, nihil te plebeium decet, nihil humile:* [m] sic Cardinales cum ob gradus amplitudinē Regibus æquiparentur, decet eos etiam Regiam quandam auctoritatem in loquendi libertate retinere. Hincq. sicuti Senatoribus olim apud

Roma-

a S. Chrysost. homil. in illud Isaia, si volueritis.

b Arist. lib. 5. polit. c. 9.

c Corn. Tacit. lib. 17. Annal.

d Quintil. lib. 12. cap. 2.

e Quintil. lib. 12. cap. 9.

f S. Leo ep. 7. S. Greg. lib. 9. epist. 60.

g l. cunctos populos. l. nemo. C. de sum. Trinit. et fid. cath.

h Bellarm. lib. controuers. tit. Rom. Pont. lib. 4. c. 17. ad 5. arg. & titu. de laicis. lib. 3. c. 18. & 19.

i Rom. 12.

k 1. Cor. 12.

l Ephes. 4.

m Sene. de consol. ad Polyb. c. 25. & seq.

Romanos potestas erat tributa, vt cum ius dicendæ sententiæ accepissent, quæcumque vellent expromerent, ac de bello, & pace, de vectigalibus, & legibus, ceterisq. omnibus, quibus res Romana continebatur, suadere, & dissuadere eis liceret: [a] sic summi Pontifices animaduertentes ex hac dicendi libertate, publicæ rei vtilitatem potissimum pendere, curarunt eorum constitutionibus, decretis, & reformationibus posteritati traditis, vt omnia a Cardinalibus impedimenta auferrentur, quibus libera eorum suffragia possent retardari. [b] Et in libro Ceremoniali continetur, quòd vbi Papa os aperit nouo Cardinali, id expressim ei mandat, vt in consilijs, seu votis explicandis, solum Deum præ oculis habeat. [c] A B

a Tacit. lib. 3. & lib. 13.

b In decret. & reform. Martini V. & Sixti IIII. Alexand. VI. Iul. III. & aliorū.

c In lib. 1. cerim. cap. 10.

NON obstat quartum, nam dupliciter ea impedimenta considerari possunt, aut in Consistorio, aut extra Consistorium. Nos de Consistorio loquimur, quod cum sit proprius locus consultationis, ad eumq. statis temporibus conuocentur Cardinales ad sententiam dicendam, tenentur peculiari iustitiæ vinculo, propriaq. suscepti muneris obligatione, quando sententiam rogantur, clara, liberaq. voce respondere quod sentiunt, ideoq. cessant tunc externa hæc omnia impedimenta, quæ a nobis in alijs quæstionibus sigillatim examinata, & confutata fuerunt. At extra Consistorium, si quando Cardinales sponte ad dandum Papæ consilium se accingant, non negamus quando id non iustitiæ, sed charitatis potius vinculo fecerint, multa ab ijs circumspici debere, & impedimenta, quæ supra obiecta fuerunt, diligenter ab ijs expendi posse, vt quamuis quod dicturi sunt, numquam a fide, & veritate seiunctum esse debeat, quod tamen ad rationem, seu modum explicandæ sententiæ suæ pertinet, non credimus eos ad summam illam libertatem retinendam cogendos esse, sed prout eis opportunum visum fuerit, bono eos spiritu ducente, sermonis sui vim, ac cursum prudenter moderari posse, & debere, ita tamen, vt cum Reipublicæ necessitas vrget, nec publice, nec priuatim officio suo desint. C D

PARS

PARS V. QVAEST. II.

An aliquo verborum ornatu, aut quo potius dicendi genere Cardinalem vti conueniat in Consistorio.

A DVo sunt, quæ in Consiliarijs præcipue requiri solent. Primum, vt de re proposita recte, prudenterq. sentiant. Secundum, vt aperte, atque accommodate quæ sentiunt, explicent. Pertinet igitur in primis ad Cardinales, qui a consilijs sunt summi Pontificis, in vtroque præcellere: nam cum in sublimi, & excelso dignitatis gradu sint collocati, decet nihil ab eis nisi perquàm insigne, atque perfectum proficisci. QVAEST. XXXIX.

Postquam igitur de rebus, & de his, quæ ad primum caput pertinent, alibi sæpius egimus, nunc de pronunciandæ sententiæ ratione, & quibus hoc verbis fieri debeat, tractandum duximus, præsertim cum varie hac de re multos sentire audiamus. B

In primis enim non defuerunt quandoque nonnulli, male contra disciplinas, & dicendi studia animati, qui comminiscerentur, cum olim dictum fuerit: *Nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini, dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini:* [a] propterea Christianis nihil laborandum, quibus verbis, aut quo dicendi genere vtantur, sed potius nullo humano apparatu præcedente, totos se Spiritus sancti afflatui, gubernationiq. committere debere.

a Matt. 10.

ALII sunt, qui dicant, sicuti aliud est res ipsa, quæ dicitur, & aliud modus, quo ea dicitur; sic veritatem quidem, & fidem in re ipsa explicanda ad Cardinalem pertinere, eo quòd istæ sint conditiones sua vi, & natura illius officio annexæ: qualiter autem id dicatur, quibus verbis, quove ordine (quæ ad modum rei spectant) tamquam accidentia quædam, eiusdem Cardinalis muneri adiungi: & ideo censent hi, quando ea, quæ vocant substantialia, non prætermittuntur, parum deinde referre, quis modus in accidentalibus obseruetur. C

RVRSVS sunt alij, qui cum legerint, sacram Scripturam, ideo difficiliore & obscuriore sermone traditã fuisse, ne auctoritas illius vilesceret, [b] & non defuisse olim veteres dicendi magistros, qui discipulos

b S. Aug. de doctr. Christ. lib 2. cap. 6. & lib. 4. cap. 6.

a Quintil lib. 8. cap. 3.

iuberent obscurare ea, quæ dicerent. [a] Sic Cardinales putant pro summa eorum grauitate non adeo communibus verbis, sed tantum abditis, atque intellectu difficilibus, tum submissiore etiam voce vti debere, vt sicuti gradus sublimitate ab alijs differunt, sic exquisita dicendi forma, diuersos ab alijs se præbeant. A

DENIQVE sunt alij, qui simplicem potius quendam sermonem ab omni prorsus ornatu, atque artificio remotum, a Cardinalibus requiri dicunt, ne dicendi illud officium, quod publicæ vtilitati seruire debet, in verborum flores & sermonis nitorem euanescat, sicuti olim in Areopago, nec præfationes, nec perorationes permittebantur, vt tota dicentis industria in rei ipsius substantia defigeretur. [b] Et Apostolus, se non in sublimitate sermonis, non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis ad Gentes accessisse, profitebatur, [c] cum regnum Dei non sit in sermone, sed in virtute. [d] Ad quod & Græcum illud pertinet: *Loquere apertius, licet indoctius*. Hæc illi. B

b Arist. 3. Rhetor. c. 1. & 16. Quintil. lib. 4. cap. 1.

c 1. Cor. 2.

d 1. Cor. 4.

NOS autem quoniam a singulis his opinionibus longe absumus, ideo vt clarius mentis nostræ sensum patefaciamus, illud primum animaduertendum censemus, veterem esse sapientum regulam, non semper eandem omnibus in rebus loquendi rationem tenendam, sed pro vario rerum genere, de quibus agendum est, varietatem quoque orationis adhibendam esse, cum sicut vmbra corpus sequitur, sic & oratio ad rerum conditionem debeat se flectere, & accommodare. C

NOTANDVM præterea est, diuersas esse causas illas, quæ materiá multiplicem Cardinalibus offerunt loquendi in Consistorio. Nam exempli causa, Cardinalis, qui perfunctus est legatione sibi a summo Pontifice commissa, cum in Vrbem reuersus est, solet ea, quæ sibi in Legatione mandata fuerunt, quæ impleta, quæ necessitate suadente omissa, tum varietates, accidentia, pericula, difficultates, & huiusmodi alia multa, quæ se frequenter interiecerunt, ordine recensere. Quod quidem proprium quoddam orationis genus cum dignitate coniunctum, requirere solet. D

FIT etiam sæpe, vt certo Cardinalium cœtui, ac Congregationi grauiora quædam negotia cognoscenda, atque examinanda Summus Pontifex committat, quæ deinde in sacro Consistorio referantur: quod munus solet ad eum, qui senior est, & caput illius Congregationis habetur, pertinere. Vnde id quoque non nisi longa, & continuata oratione absolui potest, veluti si de Canonizatione alicuius Sancti: de expeditione aduersus infideles suscipienda: de vetere

Ciuita-

A Ciuitatum, aut Caſtrorum infeudatione, de generali Eccleſiæ reformatione inſtituenda, aut de alijs huiuſmodi maximis negotijs, ſit referendum.

SVNT & alia, quæ frequenter tractāda ſe offerunt, magni & ipſa ponderis, de quibus in Senatu ſtatuendum eſt; & hæc cū varijs capitibus ſint diſtinguenda, longiorem etiam orationem deſiderant, ab ijs præſertim, qui priore loco ſedent, atque alios ordine antecedunt; ſicuti & alia multa emergunt ſæpe in genere deliberatiuo, ſiue præmeditate, ſiue ex tempore examinanda, quæ, pro rerum, & temporis conditione, dicendi campum nunc latiorem expoſcunt,

B nunc breuiore ſpatio contenta ſunt.

SVNT alia denique quotidiana magis atque vſu frequentia, in quibus nihil immorari oportet, & paucis comprehendi poſſunt: & inter hæc omnia, quædam etiam ſunt, quæ ex ſcripto potius recitare, quàm ore memoriter referre Cardinalis eligit: quod quidem vnicuique arbitratu ſuo licet, vt aliàs dictum fuit.

ET quamuis aliquibus videri poſſit, breuitatem, aut prolixitatem non multum pertinere ad modum, aut ornatum dicendi, cum dilucide ſemper omnia ſint explicanda; attamen certum eſt, vbi latius diffunditur oratio, ibi magis illius tum ordinem, tum per-

C ſpicuitatem apparere, cum alioquin in breui reſponſione, concinnus, & aptus ſermo vix ab impolito, & rudi dignoſcatur. Vt enim in prægrandibus vel exculptis, vel depictis imaginibus, & ſimulacris, errata artificis facilius deprehenduntur, quàm in paruis: illa ſiquidem ſe tota membrorum diſtinctione intuentium oculis magis produnt; ſic procliuius eſt in longa, quàm in breui oratione dicentis notare imperitiam.

TRIA igitur ſunt illa, quæ hoc argumento quæri poſſe videntur. Primum ad res ipſas pertinet, quæ dicendæ ſunt. Secundum ad modum, quo hæc ſunt explicanda. Tertium ad verba, quibus Conſi-

D liarium vti decet, quamuis hæc ipſa diſtinctio non ita accurate, aut ad viuum ſit reſecanda. Quod ad primum attinet, nos hic ea omittimus, quæ ad res inueniendas, probandas, & amplificandas, ſiue ad totam dicendi artem pertinent; non quòd dubitemus, quin hæc regendis conſilijs maxime vtilis, ac bono viro digna ſit cenſenda [a], cum ex intimis ſapientiæ fontibus eam fluere, atque optimos in dicente mores exigere auctores teſtentur; [b] non etiam quia illam Eccleſiaſticis viris indignam eſſe arbitremur, ſcientes S. Auguſtinum ſcripſiſſe, facultatem eloquendi in medio poſitam eſſe ad perſuadenda vera, vel falſa; qua cum improbi ad praua docenda vtantur,

a Quintil. lib. 2. c. 16. Ariſt. 1. Rhet. c. 2.

b Cic. lib. 1. de orat. et de clar. orat. Quintil. li. 12. c. 1. & 2.

multo magis decere bonos eandem ad veritatis, & iustitiæ vsum adhibere; [a] & præterea videamus magna eruditorum omnium cõmendatione, eorum scripta hodie celebrari, qui cum Christianis virtutibus valde essent insignes, atque de sancta Ecclesia optime meriti, præclaros etiam de Ecclesiastica Rhetorica commentarios posteris reliquerunt; [b] Verum cum de Cardinali, qui in sacro Consistorio dicturus est, agamus, non videmus eum huic necessitati discrte, atque ornate loquendi subijciendum esse, sed potius, quod olim de Philosophis dictum fuit, non esse scilicet cultum dicendi ab eis anxie requirendum, sed, si adsit, non repudiandum, idem ad Consiliarios quoque, de quibus agimus, traducendum putamus, non vt ornatum hunc oratorum, aut concionatorum more exerceant, sed tantum vt illius venustatem ad vsum suum, quantum eis licebit, accommodent. A B

a S. Aug. de doctr. Christ. lib. 4. c. 2.

b Lib. de Rhetor. Eccles. Illustr. CARD. VERON. & Lud. Granat. Dominic.

HIS igitur prætermissis, ad quæ Consiliarium nullatenus adigimus; venimus nunc ad illud, quod in rebus, de quibus agimus, tractandis necessarium esse omnino ducimus. Id vero in primis est; vt quod sibi dicendum proponet, cum dignitate explicare contendat, quod decorum appellari solet, de quo scripsit Cicero: *Vt in vita, sic in oratione nihil difficilius, quàm quid deceat videre: πρέπον appellant hoc Græci, nos dicamus sane decorum: huius ignoratione, non modo in vita, sed sæpissime in poëmatis, & in oratione peccatur.* [c] Et rursus alibi ait: *Qui quod aut postulet tempus non videt, aut plura loquitur, aut se ostentat, aut eorum, cum quibus est, dignitatis, vel commodi rationem non habet, aut denique in aliquo genere inconcinnus, aut multus est, is ineptus dicitur.* [d] Ideoq. nec studium illud in motu corporis, ac pronunciatione sibi impendendum putet, quod Rhetorum potius ex superiore loco pro concione loquentium esse solet, [e] sed eam tum moderationem, tum grauitatem semper tueatur, quæ Principis maiestati, lociq. auctoritati debetur. Deinde quod mente concepit, sic sibi proferendum esse sciat, vt illud in animum auditoris transmittat, atque intellectum Principis, ad quem præcipue oratio dirigenda est, plane instruat. Vnde veteres dixerunt, docere esse necessitatis: nam quamdiu non intelligit is, qui audit, potest existimare qui dicit, se adhuc non dixisse, vt ait S. Augustinus. [f] Ex quo sequitur (quamuis hoc ipsum etiam ad modum pertinere possit.) Consiliarium quemcumque in primis eniti debere, vt quod ipse sentit, & animo comprehendit, audientibus quoque planum & apertum faciat. [g] C D

c Cic. in Brut.

d Cicer. de orat. 2.

e Val. Max. lib. 10. cap. 10. Quintil. li. 11. cap. 3.

f S. Aug. li. 4. de doct. Christ. Cicer. lib. 2. de orat. & Quintil. lib. 3. cap. 5.

g Arist. 3. Rhetor. c. 2.

NEQVE vero satis esse putet sententiam suam de re proposita vtcumque explicare, si enim cumulate officio suo satisfacere vult, illud

A curare debet vt rationibus firmis, ſi occurrunt, illam confirmet, & argumenta etiam contraria cum res id poſtulat, diluere conetur. In primis autem, vt eo ordine cuncta diſpenſet, quo facile tum Princeps, tum alij Conſiliarij ea, quæ dicit, percipere poſſint. quod quidem facile conſequetur, ſi non temere, neque caſu, ea, quæ in mentem veniunt, proferat, ſed quid primo, quid ſecundo, quid vltimo loco dici oporteat, attente, & diligenter conſideret. Mirum enim eſt, quantum lumen rebus afferat ordo, quantumq. valeat non ſolum ad res memoria retinendas, verum etiam ad eaſdem plane, & dilucide apud ipſos Conſiliarios explicandas.[a] Quemadmodum B enim palatium magnifice extructum, non tam exornat ſupellex elegans, & pretioſa, quàm illius diſtributio non confuſe, & perturbate, ſed congruis locis collocata;[b] eodem modo in explicanda ſententia, non ſolum ea, quæ occurrunt, commemoranda ſunt, verum in primis danda eſt opera, vt oratio neque confuſa ſit, neque perturbata, ſed quidquid profertur, ſuum locum, & ſuum gradum tenere videatur. Vnde veteres dixere, ſapientis eſſe bene ordinare, quæ tractanda ſunt.[c]

a Clem. Rom. lib. 1. Recognit. Quintil. li. 11. cap. 2.

b S. Greg. Nazianz. in orat. de moderat. in diſput. adhibenda.

c Ariſt. lib. 1. & 3. Rhetor.

SEQVITVR nunc modus, quò res ipſa dicenda eſt, qui eò non pertinet, quo linguæ genere vtendum cenſeamus, non enim de hoc C dubitamus; cum Latini ſermonis dignitatem in ſacro Conſiſtorio perpetuo obſeruatam fuiſſe, ac tam in conſultationibus, quàm reſponſis dandis, decretis ſanciendis, Oratoribus Imperatorum, Regum, ac Principum quorumcumque excipiendis, alijsq. fere omnibus rebus gerendis inuiolabilem ſemper extitiſſe ſciamus:[d] quod & antiquitus Romano populo maxime cordi fuiſſe, auctorum monumenta teſtantur, affirmantium, magna cum perſeuerantia cuſtoditum ab eis fuiſſe, ne Græcis vmquam niſi Latine reſponſa darent, nec in Vrbe tantum, ſed etiam in Græcia, & Aſia per interpretem eos loqui cogerent, vt Latinæ vocis honor per omnes Gentes vene- D rabilior diffunderetur.[e] Non etiam hic quærimus de modo pronūciandi, an voce tantum, an etiam per codicillum, aut calculos liceat ſuffragium ferre, de quo alibi egimus,[f] ſed hic tantum de ratione ipſa dicendi diſſerimus, qua Conſiliarij ſententia erit explicanda, quæ quidem duo præcipue reſpicere videtur, nempe vt dicens, auditores delectet, tum etiam vt eos moueat, & flectat.[g] Hæc autem non quidem ſic neceſſaria eſſe affirmamus, quemadmodum illud, quod de docendo diximus, ita vt ſi Conſiliarius loquendo non delectet, aut non flectat, munus ſuum non bene præſtitiſſe iudicetur. Verum id tantum ſignificamus, quod cum conſilia, & Senatus fue-

d Nicolaus I. ad Michaelem Imper. epiſt. 8.

e Val. Max. lib. 2. c. 2.

f In quæſt. 40.

g S. Aug. li. 4. de doct. Chriſt. cap. 12.

rint instituta non solum vt Princeps ipse ex singulorum sententijs, A quid magis Reipublicæ conducat, sapientius decernere possit, sed etiam vt omnes simul in Senatu collecti tamquam plurima lumina sibi cohærentia se mutuo illustrent, atque inflamment, auditisq. alterutrum rationibus, rectius, atque vtilius consilium ex omnibus cōflectur. Idcirco hinc sequi illud dicimus, quo commodius, atque efficacius quisque hoc præstare poterit,[a] ita vt consilio suo alios doceat, & delectet, & flectat, illius iudicium præ ceteris commendandum esse cum tria hæc in sermone Ecclesiasticorum etiam virorum si ex dignitate concurrant, magnos fructus populo Dei afferre soleant.[b] Quod & sacri Theologi peculiari Spiritus sancti munere diuersis fidelibus ad vtilitatem sanctæ Ecclesiæ interdum communicari tradiderunt.[c] B

a S. Aug. de cathech. rud. cap. 10. & seq. tom. 4.

b S. Aug. li. 4. c. 12. de doctr. Christia. Aug. de Ancon. q. 107. art. 2.

c S. Tho. 2. 2. q. 177. artic. 1.

Et si quis diceret, Consiliarij munus esse, explicare tantum Papæ sententiam suam, non autem delectare, aut persuadere, quod alterius operæ est; Respondemus Consiliarium dupliciter considerari posse, siue tamquam priuatim consilium præbentem, aut tamquam in publico loco. Nam cum priuatim agit, potest vtcumque sententiam suam proferre; at cum publice, tenetur in primis id agere, vt ab omnibus audiatur. Quemadmodum enim sacerdos, qui ad horas canonicas recitandas adstringitur; si eas solus, & in cubiculo suo C persoluat, non peccat dum submisse, & quodam modo sibi ipsi tantum eas recitat: at, si in choro, hoc eodem officio fungitur, eas more chori, & clara voce ita proferre debet, vt ab alijs intelligatur: quæ Theologorum sententia est;[d] Sic & Cardinalis quando in Consistorio, de quo nos loquimur, tamquam in choro sententiam dicere debet, certum est, eam in primis sic ab ipso pronunciandam esse, vt alij omnes intelligant, eiusq. rationibus instruantur. Quòd si ille tunc suffragij sui proferendi rationem sic accommodare nouerit, vt eosdem etiam, qui audiunt, delectet, & flectat; dubium non est, quāuis hæc ei necessitas non incumbat, longe tamen præstantius partes suas præstiturum esse, dum tamen id ab eo minime affectatum D appareat,[e] nec modum vmquam in dicendo excedat: nam breuitas, vt ait Cicero, non modo Senatoris, sed etiam Oratoris magna laus est in sententia.[f]

d S. Tho. 2. 2. q. 83. artic. 12. Caiet. in sum. verb. hora canonica. in fine. Nauar. tit. de orat. & hor. canonic. cap. 17. num. 38.

e Quintil. lib. 12. cap. 9.

f Cicer. lib. 3. de leg.

Tertium nunc caput superest, quod ad verba pertinet, quibus Cardinalem in Consistorio vti deceat, cuius rei, cum campus admodum patens, amplusq. se aperiat, nos breuitatis causa, duo tantum attingemus, quæ tamquam extrema fugienda esse censemus. Alterum, vt omnis ostentationis suspicio vitetur, ideoq. non solum a flosculis

A ſculis verborum, atque ab affectato omni ſermonis nitore abſtineat, ſed etiam caueat ne adeo exacte, ac exquiſite, quæ dicenda ſunt, contexere ſtudeat, vt quod ille dixit [a] ad perpendiculum oratio compoſita, nimiumq. lucernam olere videatur. Alterum ne vulgaria nimis, rudiaq. verba, quæ potius ex imperitorum hominum ore prodire ſolent, in ſacro illo, dignitatisq. pleno loco proferantur; ſed purus quidam, ac ſimplex, Eccleſiaſticusq. ſermo adhibeatur, [b] quòd is Eccleſiaſtico homini, coram Eccleſiæ Senatoribus, de rei Eccleſiaſticæ tractatione mire aptus eſſe videatur; & quod potiſſimum eſt, ex eo tamquam ſancti Spiritus inſtrumento, facilius rapi debeat au-
B dientium affectus, quàm ex alia quauis bene culta, atque artificioſa oratione.

a Plutarch. in Polstic.

b Clem. Rom. lib. 1. recognit. Clem. Alexã. lib. 1. ſtromat. S. Cypr. lib. 2. epiſt. 2. S. Hieron. in ep. 125. ad Damaſ. q. 2. in fi. S. Greg. Nyſſen in vita S. Greg. Thaumaturgi poſt princip.

Illvd quoque non prætermittimus, quòd ſicuti quædã eſt eloquentia, quæ ætatem iuuenilẽ decet; quædam, quæ ſenilem (nec enim dicenda eſt eloquentia, ſi perſonæ nòn congruat eloquentis, vt præclare S. Auguſtinus ſcripſit) ſic certum eſt, non omnia verborum ornamenta, quæ alios decere poſſunt, Cardinaliũ dignitati congruere [c]: Sicut enim monilibus, & margaritis, ac veſte longa, quæ ſunt ornamenta feminarum, deformantur viri, & veſtes purpura, coccoq. fulgẽtes, non ſunt ſenibus aptæ; ſic non omni cauſæ, nec auditori, nec
C perſonæ, nec tempori congruit, vt ait Cicero, [d] orationis vnum genus, & ornatus ille, qui orationem aliquam illuſtrabit, alteram deſtruet, & vim rerum in contrarium vertet, niſi fuerit loco, & perſonis accommodatus. [e] Immo nec inter eoſdem Cardinales, ætate grauioribus, ſeu auctoritate eminentioribus in dicendo ea conuenient, quæ in ceteris ætate recentioribus, vtcumque ferri poſſent, cum nec idem calceus vtcumque elegans, & pulcher, omnium pedibus, vt Græcus ille dixit, conueniat.

c S. Aug. li. 4. de doct. Chriſt. c. 6. Plutarch. in lib. Polit.

d Cic. lib. 3. de orat.

e Quintil. lib. 11. cap. 1.

Non obſtant igitur quæ antea ex varijs multorum ſententijs tamquam contraria afferebantur; non primum, quòd a Chriſtiano
D homine nulla ſit præparatio in dicendo adhibenda: nam notum eſt prudentiæ eſſe proſpicere finem, & comparare ſe ad ea, quæ fini illi aſſequendo poſſunt prodeſſe, [f] & ideo Saluator noſter eo in loco non prohibet, ne conſiderentur ea, quæ agenda, vel dicenda ſunt. non enim diuina inſpiratio humanam excludit induſtriam, alioquin Apoſtolus ſe ipſum redargueret, qui, cum Doctores operatione Spiritus ſancti fieri affirmet, Timotheo tamen, ac Tito, quæ eos docere oporteat, accurate demonſtrat, vt ait ſanctus Auguſtinus [g]: immo ſi prætermittat homo facere quod poteſt, ſolum diuinum auxilium expectans, videretur tentare Deum. [h] Quod igitur apud

f S. Tho. 2. 2. q. 47. artic. 1. & 7.

g S. Aug. de doctr. Chriſt. lib. 4. c. 15.

h S. Tho. 2. 2. q. 53. artic. 4. ad 1.

ſanctum

a Matt. 10. sanctum Matthæum legitur: *Nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini;* [a] A non ad statum tranquillitatis pertinet, quo nos comparare ad dicendum possumus, & debemus, sed in ipso persecutionis æstu, in ipsisq. extremorum periculorum fluctibus accipiendum est, ne scilicet tunc animo deijciamur, sed in Domino cõfidamus: quod sanctus Gregorius tradidit. [b] Idemq. & Theophilactus pariter declarauit dicens: Si res agitur sedato animo inter fideles, dignum est, vt dicenda præmeditemur, paratiq. simus ad defensionem iuxta monitum sancti Petri: at si inter imminentia tyrannorum tormenta versemur, nostrum est confiteri; sapienter autem respondere, Dei. [c] Quod, præter alia a nobis supra hoc argumento tradita, [d] in præsentia dictum esse voluimus. B

b S. Gregor. in registr. lib. 2. cap. 37.

c Theophil. in Matt. c. 10.

d In quæst. 30. in fin.

Non obstat secundum, quòd in Consiliario fides, & veritas potissimum inspiciatur. Nam cum consilium petatur in Senatu, non solum vt Principi, sed & alijs quoque Consiliarijs suffragetur, qui auditis rationibus instruantur, & moueantur: propterea plurimum refert, quo modo, quibus verbis, quo gestu, & motu corporis, id; quod mente conceptum est, in animos audientium transmittatur. Vnde Consiliarius si hæc prætermittat, quamuis mala fide id non agat, non tamen implet omnem officij sui partem, quia non subuenit ijs, quibus subueniendum esset ea ratione, & modo, quo oporteret. C

Non obstat tertium: nam qui consilia sua ex industria obscurare nituntur, aut verborum inuolucro, seu submissa nimis voce dant operam, ne ab alijs intelligantur, perspicuum est, eos muneri suo minime satisfacere, siquidem, vt ait sanctus Augustinus, [e] loquendi omnino nulla est causa, si, quod loquimur, homines non intelligunt. Et sanctus Hieronymus Iouiniani inuolucra damnans, dicebat: *Ad te non pertinet, si alius non intelligat quid velis, dicere, quia non ad omnes, sed ad tuos loqueris:* [f] præsertim, quia qui sic perplexe, & inuolute loquuntur, plerumque id faciunt, ne videantur dissentire a Principe, cum tamen eos conscientia in contrarium extimulet, & ideo nullo pacto euadunt culpam hoc artificioso dicendi genere, immo maiorem illam sibi eo ipso adiungunt: nam cum a voluntate culpa gignatur, quo magis illa mente præparata fuerit, atque auctori ipsi placuerit, eo grauior haberi solet: & propterea qui arte, & industria huiusmodi sermones nectunt, aut ea vocis tenuitate vtuntur, vt consilium a se datum nec a Principe, nec ab alijs percipi facile possit; dubium non est maiori se crimine inuoluere. D

e Aug. lib. 4. de doct. Christ. cap. 10.

f Hiero. lib. 1. contra Iouin. & epistola 51. ad Domnionē.

Non obstat quartum: nam immo inter eximias virtutum laudes,

A des, quas sacræ Litteræ de Domino Saluatore prædicant, eloquentia quoque eius enumeratur, non illa quidem fucata & varijs pigmentis expolita, sed diuina quadam vi ad animos permouendos, & illuminandos accommodata, vt verbis Ludouici Granatæ Dominicani vtamur, qui varijs auctoritatibus, atque argumentis hoc comprobauit.[a] Vnde & ornatus verborum congruus, & lingua eucharis a Salomone commendatur,[b] ad quam tamen adhibendam nos Consiliarium non necessario adigendum esse dicimus; sed sicuti etiam vasis fictilibus gratum conuiuium apparatur, & clauis ferrea ad claudendum vsui esse potest,[c] licet argentea, aut aurea instru-
B menta longe magis exornent, atque homines detineant; sic de prudentia dicimus, quæ sola potest etiam ad res grauissimas deliberandas valere, sed tamen cum ornatu coniuncta multo plenius, ac validius id efficiet. Vnde quando Apostolus se imperitum sermone professus est, & Regnum Dei dixit non esse in sermone, sed in virtute: non sentit ideo humanam eloquentiam prorsus ablegandam esse,[d] verum in ea non esse homini innitendum, sed virtuti Spiritus sancti.[e] Siue etiam illud accipiendum est, Regnum Dei non nudis verbis, sed virtute operum spiritualium commendari[f]. Siue quod ad Regnum Dei comparandum, non sufficit verbis illud
C prædicare, nisi virtutes dignæ Regno Dei adiungantur.[g] Æque etiam nec præfationes quascumque Consiliario semper interdicendas esse dicimus, sed tantum inutiles, atque ad inanem apparatum elaboratas. Nam alioquin tempus, locus, & eorum, ad quos loquendum est, dignitas, vix quandoque patitur, vt subito, atque illotis, quod aiunt, manibus, loqui incipiamus. Quare breui aditu, & omni artificio semoto, Sanctorum Patrum exemplo sibi ad cetera dicenda viam præparare non solum
D modestiæ, sed etiam prudentiæ documentum poterit præbere.

a Granat. to. 4 conc. 2. in Dominica 3. post Pentecost.
b Eccles. 6. & Prou. 15.
c S. Aug. li. 4. de doct. Christ. cap. 11.
d Aug. de An con. q. 107. artic. 3.
e S. Tho. 2. 2. q. 177. artic. 1. ad 2.
f S. Ambros. in 1. Corint. 4.
g S. Chrysost. ibidem.

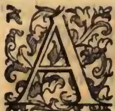
PARS

PARS V. QVAEST. III.

Ad dicendum in Consistorio sententiam, quis modus aptior sit iudicandus: an clara voce, an secretis suffragijs, an ex scripto, siue qualibet alia commodiore ratione.

QVAEST. XL.

AD EVADENDAS difficultates illas, quæ Consiliarios a proferenda libere sententia retardare solent, de quibus in superioribus quæstionibus a nobis fuit disputatum, sunt qui existiment nullum aptius, aut facilius remedium adhiberi posse, quàm si dicendæ sententiæ ratio immutetur. Nam si non compellantur Senatores voce, apertisq. verbis consilia sua proferre, dubium nihil relinqui aiunt, quin statim impedimenta illa omnia concidant, quibus in consilio pronunciando plerique detineri solent. Quapropter, cum olim in rerum publicarum administratione, tum apud Romanos, tum apud Græcos, aliasq. Nationes, varia suffragiorum genera in vsu fuerint, iudicarent ipsi ex illis aliqua secernenda esse, quæ Cardinales ipsos ab omni culpæ periculo, atque inuidia liberarent. Ea auté multiplicia admodum fuisse, ex his cognoscimus, quæ varijs in locis ab auctoribus memorata reperiuntur, quamuis ex his quædam inter se nō absimilia: alia etiam popularia magis, aut militaria quàm Senatoria videantur. Primū enim illud legimus, quod vsu frequens erat, videlicet clara voce sententiam dicere. [a] Secundum, ex scripto eam recitare. [b] Tertium, pedibus, seu per discessionem assentiri. [c] Quartum, sublatis manibus, quæ χειροτονία vocabatur, rem probare. [d] Quintum, calculis albis, aut nigris, assensum, aut dissensum indicare. [e] Sextum, per fabas (quod tantundem fere est) mentem monstrare. [f] Septimum, folijs, & frondibus nominibus Senatorum inscriptis, quod Græce ἐκφυλλοφορία dicitur, rem declarare. [g] Octauum, per tabellam, aut schedulam, siue puncta annuere, aut renuere. [h] Nonum, rem sorte dirimere. [i] Decimum, signo externo veluti surgendo, aut caput aperiendo propositum suum declarare. [k] Vndecimum, frameas, & tela concutere. [l] Duodecimum, clamoribus obstrepere. [m] Decimumtertium, sententiam diuidere.

A B C

a Gell. lib. 4. c. 10. Bud. in l. fi. ff. de Senat. & apud Historicos sæpe.
b Cicer. lib. 10. Famil. ad Plāc. epist. 13. & in 2. de clar. orat. Suēton. in August. cap. 84.
c Aul. Gell. lib. 3. c. 18. Suet. in Tyberio c. 31.
d Xenoph. li. 3. expedit. Cyri minor. Flau. Vopisc. in vita Aurel. Imper.
e Elias Cretē. in orat. S. Greg. Naziā. in laud. Heronis. Paul. Manut. ex Halicarnasseo in lib. de Comit. Romanorum.
f Plutar. in li. de liber. educ.
g Bud. in cōmē. ling. Græc. Sigon. de Republ. Athen. lib. 2.
h Cic. in Verr. 1. & 3. & lib. 3. de leg.
i Hest. 3. & Act. 1.
k Dictum fuit in q. 35. & 36.
l Tacit. de morib. German.
m Q. Curt. lib. 10. & Thucid. lib. 1. belli Peloponn.

A uidere.[a] Et denique alijs multis modis, qui ab auctoribus enarrantur. Ex quibus omnibus putant hi, certum aliquod ſuffragij genus excerpi poſſe, quod rei noſtræ plurimum conduceret, & difficultates fere omnes eximeret.

a Cicer. lib. 1 epiſt. 2. ad Lentul. in princip. Plin. li. 8. epiſt. ad Ariſtonem.

Nos autem quoniam hoc vnum, quo hodie vtimur, dum conſilia clara voce pronunciantur, ceteris omnibus longe præſtare arbitramur; ideo, vt hoc certius demonſtretur, aliquot ex ſuperioribus illis ſuffragiorum generibus, quæ aptiora videntur, atque ad rem noſtram magis accommodata, paulo diligentius examinanda eſſe duximus, vt hinc quid magis probandum, ac conſectandum ſit, B clarius conſtare poſſit.

Verum ſi quis attente conſideret; ad duo fere capita, ea omnia, quæ ſuperius relata ſunt, rediguntur: aut enim aperta ſunt, aut ſecreta ſuffragia. Aperta vocamus, quæ clara voce, aut externis alijs ſignis, omnibus audientibus, ſeu videntibus, & intelligentibus proferuntur. Secreta, ſeu tacita, quæ in vrnam, aut pyxidem nemine ea diſcernente clam conijciuntur. Atque hæc quidem tacita a nobis hac ratione appellantur, quòd ſunt alijs abſcondita. Ex quo ſequitur, hæc ab illis diuerſa eſſe, de quibus ſupra egimus, cum de ſilentio diſſereremus.[b] Nam illa quamuis verbis tacita ſint, externis C tamen ſignis explicantur, vnde proprie non ſunt illa ſecreta ſuffragia, ſed potius aperta, licet ſignis tantum expreſſa. At vero hæc, de quibus nunc loquimur, ita ſunt occulta, vt nulli alteri præterquàm ipſimet, qui ea fert, ſint perſpecta. Sunt item diuerſa hæc tacita ab illis, quæ olim tacita S. C. vocabantur, ea enim ob id tacita dicebantur, non quia clam prolata eſſent, ſed quoniam ijs decernendis, neque ſcribæ, nec ſerui publici intererant, & in ſanctiore Senatu habita, alto ſilentio obtegebantur, nec extra Senatum vllis alijs enunciare licebat, ſed inter eos quaſi in receſſu ſeruabantur.[c] Quod etiam apud Carthaginenſes, Athenienſes, atque alios quandoque D obſeruatum fuiſſe legimus.

b In quæſt. 35. & 36.

c Capitol. in vit. Gordianorū. Alex. dier. genial. lib. 4. cap. 11.

QVAPROPTER nunc de duobus illis ſuffragiorum modis ſupra relatis, videlicet ſecretis, & apertis agendum decreuimus, vt eiſdem vtrinque ſimul collatis, videamus, an expediret in ſacro Conſiſtorio vrna potius, quàm voce Cardinalium placita diſcerni: quandoquidem non deſunt rationes, quibus occulta ſuffragia apertis videntur anteponenda.

IDQ. primum ex eo, quod per ſecreta certius multo, ac tutius negotijs ipſis conſuli videtur, ſiquidem Senatores, cum ſciant ſua ſuffragia non manifeſtanda, liberius agunt, nec precibus mouentur,

nec

nec minis terrentur: non odium, non simultatem cuiusquam expa- A
uescunt: sic inimicitijs, ne oriantur, occurritur: non enim vindicta aduersus illum excogitatur, quem non constat aduersatum fuisse. Sic aditus ad ambitus, & largitiones occluditur, atque in summa cũ veluti remotis arbitris ista agantur, altercationes quoque multas, quæ ex suffragijs voce prolatis subsequi solent, omnino præciduntur. Quam ob causam licet olim Romana Respublica per multos annos suffragijs apertis in Comitijs fuerit vsa, tamen postea leges tabellariæ fuerunt latæ, quibus suffragia occultabantur, vt liberius quisque animi sui sensum depromeret, vnde tabellæ hæ indices tacitæ libertatis,[a] seu vindices libertatis appellatæ sunt.[b] Et Cicero B
ait: *Si populo grata est tabella, quæ frontes aperit hominum, mentes tegit, datq. eam libertatem, vt, quod velint, faciant, promittant autem quod rogentur, cur tu*, & cet.[c]

a Cic. in orat. 2. de lege agr.
b Cic. lib. 3. de leg.
c Cic. in orat. pro Gneo Plãc.

SECVNDO hunc ipsum morem suffragia ferendi non voce populi, sed tacita alia ratione, veluti sorte, etiam antiquissimis temporibus obseruatum fuisse ex sacris Litteris deprehendimus, cum Samuel diuina admonitione applicuit omnes tribus Israel, & cecidit sors super tribũ Beniamin, & ita primus Rex Saul Israelitico populo cõstitutus fuit.[d] & Matthias in Apostolorum Chorum sorte pariter cooptatus.[e] Quod & apud varias Nationes obseruatum scimus, qui C
suffragia occulta e Republica magis esse censuerunt: sed in primis apud Romanos Vespasiani Imperatoris tempore hoc idem declaratum legimus. Nam cum hæc altercatio de ratione ferendi suffragij occasione cuiusdam Legationis in Senatu accidisset, obtinuit Marcelli sententia, vt secundum vetera exempla, quæ sortem Legationibus posuerant, eo quoque tempore idem retineretur, & res non nominatím, sed vrna discerneretur, ne ambitioni, aut inimicitijs locus relinqueretur.[f]

d 1. Reg. 10.
e Act. 1.
f Corn. Tacit. lib. 20. Annal.

TERTIO hoc hodie scimus sacrosancto Tridentino Concilio diffinitum, vt in electione Abbatum, Generalium, Præpositorum, D
& aliorum quorumcumque vtriusque sexus, per vota secreta fiat electio,[g] ita vt singulorum eligentium nomina numquam publicentur. Immo generalis hodie videtur esse totius Ecclesiæ consuetudo, vt non solũ apud Regulares, & Capitula Ecclesiarum, sed etiam apud alios Senatus, siue Collegia, non nisi secretis suffragijs id, quod proponitur, diffiniatur: quod quidem sapienter admodum receptum fuisse nobis persuadere debemus. Vnde multo magis in sacro Cardinalium Consistorio, quod vniuersorum Senatuum exemplar habendum est, omnia secretis suffragijs tractari deberent.

g Cõcil. Trid. sess. 25. cap. 6.

VERVM

A Verum nos, quoniam hunc ipsum, quo hodie in sacro Consistorio vtimur, dicendæ palam sententiæ morem, non solum perpetuo vsu inuiolabiliter obseruatum, sed magna etiam, atque euidenti ratione subnixum esse nouimus; ideo nihil ab eo discedendum esse, omnino censemus: in quam sententiam magni & prudentes viri, quorum iudicium exquisiuimus, nobiscum conueniunt.

Notum siquidem est, Cardinalium Collegium vsque initio institutum fuisse, vt essent Summi Pontificis adiutores, & administri, eumq. consilio suo in primis adiuuarent. Constat item, sacrũ Consistorium ob id etiam inuentum fuisse, vt eò Summus Pontifex vna B cum Cardinalibus conueniret, ad eorumq. consultationem res difficiles, ambiguasq. deferens, auditis eorum rationibus, atque argumentis, certius de rebus posset deliberare. Ex quo sequitur, eorum munus in Consistorio id præcipuum esse, vt rogati non solum pronuncient quid sibi videatur, sed rationes etiam addant, cur ita expedire iudicent, quibus tum Papæ idem suadere, tum etiam alios collegas in sententiam suam trahere queant, [a] hincq. simul iuncti, eò efficacius causæ publicæ valeant suffragari: quæ quidem ab his minime præstari possunt, qui suffragijs secretis res decernunt.

a arg. l. si in tres. §. fi. de arbit. c. prudentiam. de offic. deleg.

Accedit, quòd magna rerum pars, quæ ad Consistorium deC feruntur, eiusmodi est, vt non satis sit, affirmare, aut negare, sed multiplici indigeat inuestigatione antequam quid agendum sit, determinetur, veluti si de Ecclesiæ reformatione: de Regularium disciplina: de fœdere cum aliquibus Nationibus ineundo: de expeditione aduersus infideles paranda: de gymnasijs studiorum instaurandis: & de alijs huiusmodi, quibus occulta vota nequaquam sufficiunt: sicut nec rerum illarum tractationibus, quæ varijs constant capitibus, magnaq. egent distinctione, in quibus diuidi rationes oportet, quod frequenter accidere solet, in rebus præsertim grauioribus. Qua de causa, cum & aliàs disputaremus, an silere in ConsiD storio culpa regulariter haberetur; Respondimus, culpam in eo non solum versari, quia, rogante Principe clara voce sententiam alterius, debet is quoque palam quod sentit, & quare ita sentiat, profiteri; verumetiam quia pleraque sunt, & præsertim grauiora, quibus tantùm abest, vt nudo silentio possit satisfieri, vt potius pluribus verbis ac distinctionibus necessario sint explicanda.

Confirmatvr idem sententia, & auctoritate Ciceronis, qui de hac quæstione pluribus in locis agens, vtrum publicæ rei magis conducat, suffragia clam, aut palam ferri, sic in libro de legib. ait: *Ego in ista sum sententia, qua te fuisse semper scio; nihil vt sit in suffragijs voce*

melius. Et paulo post: *Sic a me lex est recitata de suffragijs* OPTIMATIBVS NOTA, PLEBI LIBERA SVNTO, *quæ lex hanc sententiam continet, vt leges omnes tollat, quæ tegunt omni ratione suffragium.*[a] Huius autem rei ea videtur fuisse ratio, quam idem Cicero sæpe attingit, quòd scilicet facile erat, corrumpi viros improbos in secretis suffragijs, vt illis, quamuis nequissimis, adhærerent, pro quibus rogati fuerant: propterea quòd scirent suffragia eorum esse occultáda: at vero cum verbis ea palam erant pronuncianda, tum verecundia, & pudore deterriti non audebant publice facere quod secreto ausi fuissent: immo, quando bonorum sententiæ palam manifestabantur, isti exemplo eorum prouocati id sæpe prætermittebant, quod perperam facere decreuerant. Itaque idem Cicero in eodem libro de legibus subdit: *Vt omittam largitione corrupta suffragia, non vides si quando ambitus sileat, quæri in suffragijs quid optimi viri sentiant?*[b] Et rursus: *Suffragandi nimia libido in non bonis causis eripienda fuit potentibus, non latebra danda populo, in qua bonis ignorantibus quid quisque sentiret, tabella vitiosum occultaret suffragium.*[c] Et alibi: *Videtis in tabella iam ante quanta sit facta labes. Primo Gabinia lege, biennio autem post Cassia, videre iam videor Populum Rom. a Senatu disiunctum, multitudinisq. arbitrio res maximas agi.*[d] Et rursus: *Tabella est, quæ dat facultatem, occultat ea libidinem.*[e] Et idem ad Atticum scribens, ait: *Operæ Clodianæ pontes occuparant, tabellæ ministrabantur, ita vt nulli daretur, Vti rogas;*[f] quæ verba sic eruditi viri interpretantur, Clodianos videlicet maxime contendisse, vt Iudices suffragium tabella ferrent, nec vllis concederetur voce illud proferre: nam cum multi essent corrupti, cupiebant occulte ab illis suffragia ferri, ne possent notari: ex quibus apparet, ista occulta suffragia non caruisse magna suspicione, vt inde noceretur Reipublicæ, ac bonis, cum ita quisque posset occulte, & impune improbis suffragari. Vnde & Plato in suis legibus statuit, vt suffragia manifeste ferrentur.[g] Quinimmo & Hebræi adeo studiosi huius libertatis, ac perspicuitatis suffragiorum fuisse dicuntur, vt in ijs ferendis iuberent iuniores præire, inde seniores subsequi, quo adolescentes nullius, qui ante eos dixisset, auctoritate deterriti, aut sententia permoti, maiori cum fiducia sensum depromerent, quod & in Parisiensi Senatu obseruari solitum esse accepimus,[h] & hodie etiam in Camera Apostolica retineri videmus. Quæ quidem ita a nobis paulo longius relata fuerunt, vt hinc perspiciatur, verum non esse absolute tacita suffragia vtiliora, ac tutiora apertis esse.

(Margin letters: A at "melius"; B at "eorum prouocati"; C at "pontes occuparant"; D at "vt in ijs ferendis")

SED demus etiam ex ijs, quæ voce proferuntur, aliquid damni, aut periculi, siue offensionis ab aliquibus contrahi posse, certe, sicut miles cum classicum sonat, atque in certamen descenditur, si ad ca-

a Cic. lib. 3. de legib. vers. proximum est de suffragijs.
b Cic. eod. lib. 3. de legib.
c Cic. ibidem.
d Cic. de amicit.
e Cic. pro Rabir.
f Cic. ad Att. lib. 1. epist. 12.
g Plato de legib. Dial. 9.
h Lyran. in Exod cap. 23. verb. nec in iudicio. Hadria. Quodlib. 2. versic. ideo pro responsione.

A uenda pericula abditum angulum quæreret, quo tela non peruenirent, esset irridendus; sic Consiliarius, qui publicæ vtilitati, proprioq. muneri suum quærit commodum præferre, indignus loco prorsus, quem tenet, videri potest. Vnde supra sæpius a nobis dictum fuit, timorem, qui hac de causa suscipitur, ne alijs displiceat, quando publica res in periculo est, valde iniustum esse, ac Senatorio viro indignum: hincq. beatus Petrus Apostolus dicebat: *Quis est, qui vobis noceat, si boni æmulatores fueritis? Sed & si quid patimini propter iustitiam beati; timorem autem eorum ne timueritis, vt non conturbemini.* [a] Et S. Hieronymus: *Si verum gratia dicere impedimur, & magis offendere animos hominum* B *timemus, quàm non ex animo loqui, de multorum via sumus.* [b]

a 1. Pet. 3.

b S. Hierony. in epist. ad Celan. 14.

Non obstat ergo, quod primo obijciebatur, occultis suffragijs libertatem, ac fidem consiliorum magis retineri; Nam respondemus, id vniuerse verum non esse, immo consultationi, quæ plurium ratiocinationem exigit, repugnare suffragij latebrã: quomodo enim ex consilijs datis materiam sumet Princeps recte deliberandi, si rationes, & argumenta ad rem statuendam, ac diffiniendam illi sint ignota? aut quomodo Consiliarius persuadebit Principi id, quod sibi honestum, atque vtile videtur, si æquitatis, & iustitiæ causas silentio inuoluet? aut quomodo alios Consiliarios in suam pertrahet sen- C tentiam, quam illis non aperit? aut quomodo ipsi id bene, ac satis ad rem fuisse dictum probabunt, quod prorsus ignorant? Quare ipsa consulendi ratio præsertim in publico Senatu intima vi postulat, vt clara voce consilium Principi, & Senatoribus explicetur.

Non obstat secundum: nam duo sunt eorum genera, quatenus ad rem nostram spectat, qui ius dicendæ sententiæ in Senatibus, & Collegijs habere solent: vnum eorum, qui auctoritatem habent definiendi: alterum eorum, quibus ius tantum consulendi datur: illi vulgo dicuntur habere votum decisiuum: isti consultiuum: illi, cum simul conueniunt, neminem habent, cui ea in re subijciantur, ideo D eorum voluntas est obseruanda, & dicuntur præstare consensum, non consilium: isti habent, qui eis præsidet, & ideo præbent non consensum, sed consilium: quod consilium sequi Præfectus, vt aliàs diximus, non tenetur: vnde priores possunt sententiam suam solo verbo, Placet, aut qualibet alia ratione, siue palam, siue clam, prout inter eos conuenerit, explicare: istorum, nisi verbis, & rationibus, atque argumentis, quod sentiunt corroborent, & communiant, inanis vt plurimum, aut parum vtilis opera redditur, paucis nonnullis casibus exceptis, quibus illa responsio posset sufficere, de quibus alibi diximus. [c]

c In quæst. 37.

EXEMPLA ergo, quæ supra allata sunt eorum, qui res secretis suffragijs, aut fabis, aut calculis, seu punctis, aut sorte concludebant, ad eos vt plurimum pertinent, qui auctoritatem statuendi habebāt, nec ab alterius pendebant arbitrio. Quæ tamen non adeo in vniuersum affirmamus, quin aliter etiā quandoque se habere potuerint, cum & apud Pop. Rom. post leges tabellarias latas, quidam mallent voce magistratus declarare, quò magis apertum esset suum suffragium, atque simul cum tabella vocem addebant: quod Cicero in Pisonem ostendit, cum ait: *Me vniuersa Ciuitas non prius tabella, quàm voce priorem Consulem declarauit.* [a] Quod & alijs in locis innuit. [b] Quocirca deprehendimus, non solum multam in ijs suffragijs varietatem, sed etiam in hæc secreta multiplices fraudes irrepsisse, cum scribat idem Cicero, *Ceratam vnicuique tabellam dari cera legitima, non illa infami, ac nefaria.* [c] Et rursus: *Quid de cupiditate bonorum loquar? quæ flamma est, per quam non incurrerint ij, qui hæc olim punctis singulis colligebant?* [d] Et Plutarchus in Cicerone: *Iudices nonnulli cum sententias ferrent, confusis characteribus litterarum, tabellas protulere.* [e] Sed hæc nos breuiter tantum attingere voluimus, quod ita propositæ quæstionis argumentum efflagitaret, cum reliqua, quæ ad huiusmodi suffragiorum mores pertinēt, a Græcis, & Latinis scriptoribus tradita, [f] ex recentiorum etiam commentarijs abunde peti possint. [g] Hinc ergo patet differentia inter alios Senatus, seu Collegia, & inter sacrum Consistorium: nam Senatus, aut Respublica, quæ ius Principis, atque auctoritatem habet statuendi, potest per vrnam, aut fabas, aut quacumque malint ratione, res suas diffinire. At cum de Consistorio agimus, cuius caput est Summus Pontifex, & penes quem est summa diffiniendi potestas, certum est, nullum secretis suffragijs locum dari, nec nos vmquam ætate nostra aut vidimus, aut ab alijs accepimus aliter obseruatum fuisse.

a Cicer. in Pison.
b Cic. orat. 3. de lege agrar. & lib. 2. de orat.
c Cic. lib. 1. accus. in Verr.
d Cicer. lib. 2. Tuscul.
e Plutarch. in Cicer.
f Polib. lib. 6. Dionys. Halicarn. Dio, Liuius, Cornel. Tacit.
g Paul. Manut. Sigon. Pāuin. Gruchius & alij.

Et si quis diceret, generalem Congregationem Cardinalium quādoque haberi, in quibus certa negotia occultis suffragijs terminantur; Respondemus, id semoto Principe accidere, quādo ille ex hac luce migrauit: quo casu Pontificijs cōstitutionibus permissa est Cardinalibus peculiaris facultas, quæ illis ius quoddam Principis tribuit: propterea q. eum morem seruant, vt antecedente prius matura inter eos consultatione, rem deinde fabis concludant, quæ optima rerum administrandarū ratio videtur: & quandoque etiam scimus id Cardinalibus, superstite adhuc Pontifice, in rebus quibusdam leuioribus, & quæ ad eorum Collegium spectant, concedi. Verum hæc ab illis, semoto eodem Principe, geruntur, ita vt non proprie id Consi-

storium

A storium vocetur, in quo non effulget præsentia, & maiestas Principis.[a] Nos autem de sententijs dicendis in sacro Consistorio loquimur, vt quod Reipublicæ vtilius sit, Principi significetur, indeq. ipse materiam iuste, atque honeste statuendi desumat: quod longe diuersum est. Quinimmo videmus, Summi Pontificis electionem, quæ omnium rerum deliberandarum est maxima, non solum per obsignatos codicillos, sed etiam per aperta suffragia, veluti per accessus, compromissum, inspirationem, & quasi inspirationem perfici, aut quacumque alia ratione placeat Cardinalibus votum suum exprimere.[b]

B NON obstat tertium: nam illud ad religiosos solum pertinet, qui in electionibus faciendis votum habent diffinitiuum, quod diuersum est a consultiuo, de quo agimus, vt modo dictum fuit. Præterea iustis rationibus Tridentinum Concilium de Regularibus specialiter constituit, vt per occulta suffragia electiones suas decernerent: etenim cum illi in eodem Collegio, seu contubernio viuant, simul quotidie versentur, & quisque alterius personam, mores, atque ingenium notum habeat, non fuit opus in electione eorum, qui illis præficiendi essent, aliam disquisitionem, aut consultationem adhibere, sed satis fuit statim ad ipsam electionem per occulta suffragia

C descendere. Quæ ratio non æque in alijs negotijs, aut Collegijs, seu Sodalitijs, aut Vniuersitatibus locum habet, quarum homines seiunctim viuunt, ideo idem electionis modus ijs minime præscriptus esse intelligitur: nam immo iure communi tradita fuit forma ab INNOCENTIO III. in Concilio generali sancita,[c] quæ exigit quidem, vt scrutatores tres constituantur, qui secreto, & sigillatim vota cunctorum diligenter exquirant, & in scriptum redigant, sed non eosdem adstringit, vt secreta prorsus suffragia ferant, cum immo electiones clandestinas reprobet,[d] & Doctores ibidem affirment, suffragia debere esse expressa voce, non per fabas, aut lupinos,[e] cuius

D rei etiam rationem explicant.[f] Et tandem non est nobis in præsenti disputatio de electionis forma, quæ varie se habere solet,[g] sed de aliarum rerum consultationibus, in quibus concludimus melius agi publico suffragio, quàm secreto.

HOC igitur fundamento sic posito, videlicet, non solum satius esse in sacro Consistorio sententiam clara voce, quàm occultis suffragijs dicere, sed etiam nulla fere congruenti ratione aliter in mores induci posse.

SVPEREST nunc, vt eo maiore cum fructu hic suffragij aperti modus possit exerceri, nonnulla explicare, quæ dubitationem af-

a Bal. & Fulgos. in l. vniuersa. C. de diuers. rescrip. Kibuff. in Concordat. titu. de Regia ad Prelatur. nom in verb. Cōsistorialiter. Boer. in addit. ad tractat. de auct. mag. Consil. num. 25. S. Ambr. epist. 27. ad Valentinian.

b Inno. & alij in c. licet. in fi. de elect. & Siluest. verb. electio. 2. q. 20. & 27.

c c. quia propter. de elect.

d d. cap. quia propter. §. fin.

e Abb. c. Ecclesia. 2. de electio. nu. 7. But. & Anchar. in d. c. quia propter. & Sum. Siluestr. verb. electio. 2. in 3. q. num. 6. & q. 10. num. 12. in requisit. 16.

f Sum. Siluest. verb. electio. 2. num. 6. & seq. & nu. 12.

g cap. licet. de elect. Sum. Tabien. verb. electio. num. 19. q. 18. & seq.

ferre poſſent. Cum enim ex his, quæ hactenus dicta ſunt, conſtet, A
oportere Senatorum ſententias aperte proferri, quæri non immeri-
to poteſt, An Cardinali conueniat ſententiam de ſcripto potius, an
memoriter tantum pronunciare. Offerunt enim ſe vtrinque ratio-
nes ſatis probabiles.

Ac primum quidem quanta ſit viuæ vocis vis, & efficacitas, nemo
ignorat: pleni ſunt enim Rhetorũ libri de pronunciatione, de voce,
de actione, & totius corporis motu, quibus in rebus tantũ momenti
poſitum eſſe videtur, vt ſine illis artem dicendi vix poſſe conſiſtere
arbitrentur. Quidquid igitur de ſcripto recitatur, langueſcit, & tam-
quam ſpiritu, & vita caret. Deinde Principis ipſius Maieſtati de- B
trahi videtur, qui cum omnes & ſingulos alloquatur, & ſententiam
roget, ſingillatim vnumquemque ſibi reſpondentem attendit: at
mutui colloquij vis illa, quæ ex interrogatione Principis, & Sena-
toris reſponſione perficitur, aut in ſententia legenda omnino tolli-
tur, aut certe frangitur, & debilitatur.

Accedit quòd ſuperiorum Senatorum ſententijs auditis, in il-
lo ipſo conſulendi momento multa de nouo occurrere, a nonnullis
diſcedere, quorundam ſaltem ordinem, & diſpoſitionem immutare
neceſſe eſt; Denique prudentis Conſiliarij videtur, orationem non
ita domo meditatam afferre, vt ad ſubitas, & ſi quando accidat, ad C
eas etiam, quas ſecundas vocant cogitationes, quæ prudentiores in-
terdum ſolent eſſe, ſe ipſum accommodare nequeat. Atqui ſcripta
oratio certis quoque limitibus eſt circumſcripta, magnumq. om-
nino incommodum allatura eſt, ſi quis ei penitus hæreat, quaſi vin-
culis quibuſdam conſtrictus. Quæ ſententia ſancti quoque Bernardi
teſtimonio adſtruitur, qui ſcripſit: *Solet acceptior eſſe ſermo viuus, quàm
ſcriptus, & efficacior lingua, quàm littera, nec tam affectum exprimit ſcribens digi-
tus, quàm vultus: non tam enim quid dicas, aut quibus verbis dicas, quàm quo vul-
tu, & actione dicas attendere homines ſolent.*[a] Plinius quoque inquit: *Neque
enim me præterit, actiones, quæ recitantur, impetum omnem, caloremq. ac prope no-* D
*men ſuum perdere, & præcipua pronunciationis adiumenta, oculos, manusq. præpe-
diri.*[b] Et alibi affirmat, *Difficile eſſe, vt oratio, dum recitatur, ſatisfaciat:*[c]
& multa alia addit in hanc ſententiam.

Postremo non immerito ſuſpicari quis poſſit, Senatoriæ gra-
uitati parum conſentaneum eſſe, vbi Princeps, vniuerſusq. Sena-
tus magno ſilentio expectat eum, qui dicturus eſt præclarum ali-
quid ex tempore, eius ingenij acumine inuentum, in conſeſſum de-
promere debere, tum illum e ſinu pagellam domo aduectam quaſi
aliunde mutuatam proferre, affixosq. oculos perpetuo tenere, lumen
inter-

a S.Bernard. epiſt. 66.

b Plin. lib. 2. epiſt. 19. Cerea li. incip. Hortaris.

c Plin. lib. 7. epiſt. 17. Celeri. incip. Sua cuique.

A interdum ad eius vſum quærere, & aliquando fortaſſe ita in legendo hærere, vt valde verendum ſit, ne audientibus faſtidium pariat. hæc atque alia huiuſmodi afferre ſolent, qui graues homines a ſententia de ſcripto dicenda deterrere volunt.

Verum & altera controuerſiæ pars ſuis rationibus minime videtur carere, quæ partim æquitatem quandam, partim etiam vtilitatem reſpiciunt. Nam ſi quis ætate exacta iam ſit, & memoria nō ita præſtet, nūquid non excuſatione dignus eſt, aut cōmendatione potius, ſi partes ſuas quacumque ratione ei licet, cumulate explet, & boni Senatoris officium non deſerit? Quid? numquid viri prudentis magno B rerum vſu præditi, optimo conſilio carendū eſt, quia quæ animo, & cogitatione comprehendit, memoria ſatis complecti nequit? at hoc iniquum eſt, alienæ calamitatis non miſereri, & cōmunia naturæ incommoda non humaniter excuſare: illud vero abſurdum, propter neſcio quam breuem aurium voluptatem, quæ ex viua voce & actione percipitur, potiora alia, quæ maxime requiruntur, & vnde graues deliberationes pendent, negligere, & optimæ ſententiæ vtilitate ſponte velle carere; quaſi hiſtorias, aut eruditos libros non legamus, ex quibus, licet quodam modo muti ſint magiſtri, vtiliſſima præcepta haurimus. Non igitur magnum incommodum eſt, ſi Senato- C rem ſententiam Reipublicæ ſalutarem de ſcripto recitantem audiamus. Iuuenes memoria, ſenes conſilio excellunt: vt in iuuene cōſilium non flagites, ita in ſene memoriam non magnopere requiras. Iam vero vbi multiplices rationes afferendæ ſunt, præſtat omnes ſcripto concludere, quàm aliquas, vacillante memoria, prætermittere: Quid? quòd in re valde graui, etiam ſi memoriæ ſubſidium non deſit, expedit, aut etiam quandoque neceſſarium eſt, certum eſſe totidem verbis ſententiam eſſe dictam, quot meditata fuit antea, & conſcripta, nihil additum, nihil imminutum, cum vincat profecto diligens ſcriptura, quæ ſine accurata conſideratione, & D meditatione conſtare non poteſt, ſubitam, ſponteq. fluentem orationem, quæ facilius aberrare, atque huc & illuc vagari poteſt.

Nam quod dicitur, parum decorum eſſe de ſcripto ſententiam dicere, id facile refelli poteſt: nihil enim in re ipſa indecori exiſtere, nec quidquā quod dicentis auctoritati, & grauitati repugnet ineſſe, certe ſatis declarant exempla magnorum virorum, qui a rebus indecoris agendis, & a perſonæ grauitate alienis longiſſime aberant. Nam & ſummos Pontifices, & Imperatores, & inſignes alios permultos viros, quos poſtea ſubijciemus, ſolitos fuiſſe de ſcripto cogitationes ſuas referre nouimus, ita vt nimis ſeueri hominis videri

poſſit

possit hanc dicendi rationem omnino condemnare. A

His itaque vtrimque prolatis, antequam sensum nostrum qualemcumque aperiamus, illud præfari oportere duximus, olim in Senatibus (quod nemo ignorat) multa accidisse, ad quæ ex tempore, & subita oratione erat respondendum, seu quia res antea Senatoribus non fuerat significata, aut forte quòd ex improuiso exorta, dilationem nullam pateretur. Tales videri possunt conciones multæ, apud Liuium, Salustium, & alios: quæ cum de rebus repentè emergentibus habitæ fuerint, non potuerunt antea Senatoribus significari: quamuis nec illud diffiteri liceat, eas non omnino, quales hodie leguntur, a Senatoribus recitatas, sed Scriptorum industria, B & facundia in eam, quam videmus formam, redactas fuisse. Credi igitur potest, Senatores illos ingenij acumine, ac memoriæ præsidio munitos, illarum vim ex tempore expressisse. Sed vicissim etiam verisimile est, multarum rerum argumenta; quæ in Senatu tractanda erant, multis antea patuisse, eosq. non solum quæ dicenda erant accurate præmeditatos fuisse; sed etiam illa memoriæ tradidisse: quod quidem a magnis viris probatum constat, [a] immo aliquos extitisse, qui singula verba ordine pronuncianda ediscerent: nam vt Quintilianus ait, *Si memoria suffragetur, & tempus non desit, nulla velim me syllaba effugiat*: [b] sic etiam & Hortensium, & Portium latronem fecisse legimus, quamuis alij liberius agentes, ipsam tantum rerum vim, atque ordinem memoria amplectebantur, prout de Demosthene refert Plutarchus, [c] qui dicere solebat, se non omnino sequi scriptionem ad dicendum, neque dicere tamen sine scriptione. C

a Cic. lib. 2. de orat.

b Quintil. lib. 11. cap. 2.

c Plutarch. in vita Demosth.

Ex his illud postea sequutum fuit genus dicendi, de quo nunc agimus, vt scriptionem ipsam domi præparatam in concionem deferrent, atque ante oculos positam palam ex ipso libello, seu scripto recitarent. Sic Cicero de seipso testatur, cum scribens ad Plancũ ait: *Id ex ipso S. C. poteris cognoscere: ita est enim perscriptum, vt a me de scripto dicta sententia est*; [d] & alibi loquens de oratione, quam habuit post reditum ab exilio in Senatu, hæc verba profert: *Recitetur oratio, quæ propter eius magnitudinem dicta de scripto est*. [e] Ex quo loco colligitur, non solum hanc, de qua ibi loquitur, sed alias multas fuisse a Cicerone de scripto dictas, cum orationes aliæ sint multo longiores. Sic Fusium Calenum fecisse idem Cicero auctor est, dum inquit: *Hoc vero Q. Fusi sine offensione nostræ amicitiæ sic tecum, vt a te dissentiens Senator quæro: ita enim dixisti, & quidem de scripto, litteras Bruti rectè, atque ordine scriptas videri*. [f] Et loquens de Marcellino ait: *Proposita Marcellini sententia, quam ille de scripto ita dixerat, vt totam causam complecteretur*. [g] Sic Liuius etiam scribit, D

d Lib. 10. Epistol. 13. Famil.

e Cicer. pro Gneo Planc.

f Cicer. in 10. Philipp.

g Cic. ad Att. lib. 4. epist. 3.

Fabium

A *Fabium Pictorem responsum Delphicum ex scripto recitasse in Senatu.*[a] Et Plinius ad Valerianum inquit: *Nigrinus Tribunus Plebis recitauit libellum disertum, & graue, quo questus est, venire aduocationes.* Et paulo post; *Recitauit capita legum*[b]. Et Suetonius de Augusto illud memoriæ prodidit, quòd, *neque in Senatu, neque ad Populum, neque apud milites loquutus est vnquam, nisi meditata, & composita oratione, quamuis non deficeret ad subita extemporali facultate. At ne periculum memoriæ adiret, aut in ediscendo tempus absumeret, instituit recitare omnia. Sermones quoque cum singulis, atque etiam cum Liuia sua grauiores, nonnisi scriptis, & e libello habebat, ne plus minusve loqueretur ex tempore.*[c] Et idem in Nerone ait: *Quoties ad consultandum sederet, neque in commune quidquam, neque propalam* B *deliberabat, sed & conscriptas ab vnoquoque sententias tacitus, ac secreto legens, quod ipsi libuisset, perinde atque pluribus idem videretur, pronunciabat.*[d] Idem & alios multos obseruasse, ex varijs auctoribus comperimus,[e] ita vt non desint qui affirment, morem tum fuisse, Cæsarem quamquam præsentem, scripto a ciuibus adiri.[f]

a *Liu. lib. 3. Decad. 3.*
b *Plin. lib. 5. epist. 14.*
c *Sueton. in Aug. c. 84.*
d *Suet. in Neron. c. 15.*
e *Liu. lib. 40. Tacit. lib. 13. Cicer. de clar. orat.*
f *Corn. Tacit. lib. 4. Annal. vbi de Seiano.*

QVARE vt ad rem propositam reuertamur, quis modus ad dicendam in Consistorio sententiam aptior sit iudicandus: nos, si absolute loqueremur, non possemus id non probare, & ceteris anteferre: quod Quintilianus scriptum reliquit dicens, *Maximum studiorum fructum esse, & veluti præmium quoddam amplissimum longi laboris, ex tempore* C *dicendi facultatem nactum esse.*[g] Quam quidem Cicero non sine admiratione in Philippo laudare solebat: qui cum ad dicendum surgeret, quod primum verbum habiturus esset, prorsus nesciret.[h]

g *Quintil. lib. 10. cap. 7.*
h *Cicer. lib. 2. de orat.*

Verum quoniam de eo nunc non agitur, nec id omnibus datur, aut necessarium censetur: ideo vt ad Thema propositum respondeamus, quo quæritur, an deceat magis Consiliarium sine libello, aut de scripto sententiam pronunciare, dicimus arbitrari nos, nihil in vniuersum definiri posse, sed omnia hæc tum ex dicentis ingenio, exercitatione, memoria, loquendiq. facultate, tum ex negotij, temporis, loci, & rerum reliquarum, quæ se offerre possunt, conditione, D æstimanda esse. Quid enim, si res paucis verbis explicari possit, & debeat? qualia frequenter ea sunt, de quibus in sacro Senatu sententiæ rogantur? & præsertim si in subsellijs inferioribus dicturi, nihil aliud, quàm maiorum dicta velint approbare? Quid hic necesse est libellum de sinu proferre: quod momento, si sapis, complecti possis? Contra vero: Quid, si gesta a Cardinale in magna Legatione sint referenda? Quid, si acta Canonizationis Sanctorum sint recensenda, vt de ijs Collegium ferat iudicium, & a Summo Pontifice approbetur? Quid, si alia sint, quæ longam orationem postulent, nec fidelis memoria suffragetur, eiusq. res momenti censeatur, vt in ijs

aliquid

aliquid prætermisisse graue sit? Certe, sicuti negari ex vna parte non A
potest, quin via ad expedienda negotia, & breuior, & promptior,
atque vsu ipso gratior, & quodam modo synceriot illa sit futura, quæ
verbis tamquam sponte manantibus, nec artificiose compositis con-
stet; sic ex altera parte certum est, ijs, qui de scripto dicunt, multa
demi impedimenta, quæ alioquin valde obesse possent.

ITAQVE omnibus vndique consideratis, cum expedire id dica-
tur, quod aptum est ad finem consequendum sine impedimento; [a]
Dicimus, quemadmodum prudentis erit Consiliarij vires suas, di-
cendi facultatem, memoriam, rem ipsam, locum, tempus, subsel-
lijq. sui gradum metiri, atque ex his ad eam partem, quam aptius tra- B
ctare possit, opportune se accommodare: sic eorum, qui audituri
sunt, modestiæ, sapientiæq. partes futuras esse, quodlibet siue ex tem-
pore loquendi, siue memoriter pronunciandi, seu ex scripto recitan-
di genus, quod ab eo delectum, susceptumq. fuerit, benigne inter-
pretari, atque æquis animis auscultare. Et præsertim cum de sacro
Consistorio nos agamus, cuius vsus pridem obtinuit, vt, quoniam
ex improuiso multa frequenter proponuntur, subita etiam oratione
a respondentibus excipiantur. Attamen si alia sint, quæ domo as-
ferri possint longiorem sermonem requirentia, ea etiam aut in pa-
pyro digerere, aut breui schedula illorum saltem capita adnotare, C
vnicuique Senatori sua cum dignitate, atque auctoritate maxime li-
cere scimus, nec id cuiquam aut mirum, aut nouum pro veteri Col-
legij more accidere solere.

a S. Tho. 2.2. q. 88. artic. 4. ad 2.

Ex his constat, ea, quæ supra dubitationis causa vtrinque allata
fuerunt, nec prorsus admittenda, nec prorsus reijcienda, sed pro va-
rio rerum, quæ accidere possunt, vsu, modo huic, modo illi
parti deferendum esse. Nam & sanctum Gregorium
quandoque Homilias coram populo protulisse, in-
terdum eas ex scripto recitasse, modo eas-
dem alijs legendas tradidisse, modo a D
notarijs eo pronunciante exce-
ptas fuisse, varie multi ex
eiusdem Auctoris scri
ptis colligere
solent. [b]

b S. Gregor. in præfat. in Ezechiel. et in præfat. homil. in Euang. & in Euang. homil. 21. & Io. Diac. lib. 2. c. 18. & lib. 4. c. 74.

PARS

PARS V. QVAEST. IIII.

Cardinales rogati ſententias, ſi ad beneplacitum Papæ ſe referant, aut ſententiam ſuam Papæ iudicio ſubmittant, an muneri ſuo ſatisfaciant.

A QVONIAM valde frequens ſolet eſſe hoc reſponſionis genus in ſacro Conſiſtorio, ideo paulo diligentius de eo nobis agendum eſſe duximus, præſertim quòd id primo aſpectu, magnam tum prudentiam, tum animi moderationem redolere videtur, immo omnia fere ea complecti, quibus ſcita, & circumſpecta reſponſio cum breuitate laudem promeretur. Nam ſiue eam ratione ipſius rei, de qua agitur, conſideremus, ſiue, quatenus reſpicit perſonam Papæ, aut ipſummet Cardinalem reſpondentem, aut etiam alios, qui ibi B adſunt, Cardinales, perpendamus, plurimum ſpecie ipſa eadem ex excellere videtur. QVAEST. XLI.

Ac primum, quod ad rem ipſam attinet, quemadmodum illi, qui diuinam voluntatem tamquam primam, ac potiſſimam rerum omnium regulam ſequuntur, ſapientes haberi ſolent; ſic dici poteſt, Cardinalem, qui ſummi Pontificis iudicio, quod proxima eſt humanarum actionum regula, ſibi in conſilijs dandis adhærendum eſſe proponit, videri potiſſimam muneris ſui exercendi rationem amplecti, & ſe ab omni erroris periculo eximere, ac ſimul rei ipſi C quàmoptime, ac ſaluberrime conſulere.

Quod vero ad Papam ſpectat, quamuis ille pro ſumma eius auctoritate, & perfectione humanis non indigeat laudibus, certum eſt tamen, eos, qui ſupremam illam, quam Omnipotens Deus ipſi in terris detulit poteſtatem, & agnoſcunt, & fatentur, atque omnibus in rebus decernendis, ſe illi ſubijciunt, maxima dignos laude eſſe, qui diuinæ conſentanea voluntati, & verbis, & factis præſtare contendunt.

De ipſomet vero Cardinali reſpondente, quatenus Conſiliarius eſt Principis, quid opus eſt multa proferre, cum paucis verbis quidquid

quid præstantius dici potuit, ad arbitratum Principis se referendo, A fuerit complexus, indeq. & Cardinales reliqui illius exemplo optimam, ac tutissimam respondendi normam haurire potuerint?

VERVMTAMEN si hæc respondendi ratio attentius consideretur, licet aliquam prudentiæ, & modestiæ speciem præseferre videatur, nihilominus culpa prorsus non caret, aut saltem Consiliario parum digna videtur. Ad quod probandum liceret nobis multa huc ex ijs deducere, quæ aliàs in secunda parte huius disputationis fuimus persequuti, [a] dum ostendimus eos, qui tacendi excusationes ex persona Papæ arripere conabantur, nitentes eius auctoritate, seu sapientia, ac perfectione, nihil agere; cum Cardinales in Consistorium B vocentur, non vt audientes tantum cum veneratione adsistant Papæ, sed vt de rebus propositis quid sentiant, libere loquantur, illumq. consilio suo fideliter adiuuent.

[a] In quæst. 7. & sequ.

ILLIS tamen omissis, quod ad caput propositum pertinet, quoniam pro multiplici rerum varietate, de quibus dubitare contingit, potest Cardinalis varijs etiam ex causis adduci, vt sic respondeat, seq. Papæ arbitrio subijciat; ideo, vt clarius quid statuendum sit, dignosci possit, multiplices erunt casus considerandi.

Primus est, quando res proposita minime a Consiliario probaretur, illeq. videns animum Pontificis ad eam amplectendam pro- C cliuem, se ad beneplacitum Papæ referret; tunc dubium non est, nec vlla indiget disputatione, eum grauissime peccare, qui summo Pontifici, & sibi ipsi mentiretur, simulans se ea in re Papæ assentiri, a quo maxime dissentiret.

Secundus est, quando res proposita Consiliario simpliciter probaretur, ipse tamen in responsione sua nihil aliud diceret, quàm se ad Papæ beneplacitum referre, & tunc illum quidem non damnamus mendacij, sed tamen ab officio aliqua ex parte discedere putamus, quandoquidem cum aliàs egimus, [b] qua respondendi ratione ille vti debeat, qui rem propositam vult approbare; eam potio- D rem semper habendam esse diximus, quæ nuda non est, sed rationes aliquas responsioni suæ adiectas habet, modo id res, & tempus patiantur.

[b] In quæst. 37.

SVBDIMVS præterea, supradictam responsionem non clare indicare alijs rem Consiliario probari, sed potius illum dubitare, & suspenso animo esse, cum sensum suum ad Papæ beneplacitum reijciat: consilium autem in publico Senatu petitum, & datum, requirit, vt Princeps, & alij intelligant quid Consiliarius de re proposita sentiat: Principi ad bene decernendum: alijs, ad recte consulendum.

ADDI-

A ADDIMVS, posse aliquos interdum reperiri, qui occasionem celebrandæ Principis vigilantiæ, & sapientiæ hinc libenter arripiant: quos non arguimus, si parce, si grauiter, & citra omniem assentationis speciem id fiat, multoq. magis, si res, de qua agitur, id vere postulet, & quod dicenti auctoritatem affert, si idem res alias, quando probandæ non sunt, suo tempore improbare non prætermittat. Nam qui in extollendis quandoque rebus non necessarijs, magna dicendi copia se effundunt, in reprobando autem quod maxime oportet, steriles prorsus, ac fere muti deprehenduntur, non possunt non aliquam consilij parum liberi suspicionem hominibus dare.

B Tertius est, quando res, de qua consultatur, ita concepta esset, vt vtraque pars Consiliario probabilis, & neutra condemnanda videatur. Verum hic responsio, de qua loquimur, licet non mendax, saltem imperfecta videri potest, nisi ratio adiungatur, ex qua clare colligatur, vtramque partem sibi probabilem videri, adiectis argumentis, quibus vtrumque posse vtiliter fieri, putet, cum alioquin existimare alij possint, illum vsitato quodam more, & modestiæ specie in gratiam Principis ita respondisse, non quia rationes vtrimque probabiles ei suppetant.

Quartus est, quando id, quod proponitur, probaretur quidem C Consiliario, sed non omnino, vt quia aliquid addendum, vel minuendum putaret, quod tamen ceteris non aperiret, & ideo honorificentius se agere arbitraretur, quod ad Papæ iudicium omnia referret. Ceterum minime tutum est hoc perfugium, quando sententiam rogatus, eam integre sicut mente conceptam habet, extrinsecus non profert, prout officij sui ratio postulat; immo detrimentum affert negotio, quando id, quod addi, aut imminui vellet, si fuisset prolatum ab eo, potuisset non modo animum Principis ad rectius deliberandum, & statuendum mouere, sed etiam alios ad melius consulendum, & ratiocinandum excitare, cum in moralibus D singulæ circumstantiæ plurimum momenti habeant.[a]

[a] Aristot. 3. Ethic. c. 1.

Quintus est, quando id, quod proponitur, clarum ei videretur, nec alia disquisitione indigere: Verum nec in hoc casu responsio illa satisfacit: nam cum res dubiæ, & non claræ soleant in Consistorio proponi, si Consiliarius eam tamquam euidenter claram censuit, non debuit simpliciter se ad Principis sententiam referre, qui eam vt dubiam proposuit: sed de ea, vt sibi ipsi clara, aperte pronunciare.

Sextus est, quando res Consiliario obscura potius visa fuit, nec illius, quam oportuit notitiam nactus est, vnde facile beneplacitum

Principis sequutus fuit, quod eum sciret optime nosse præ alijs quid A expediret: Verum & hic respondendi modus non probatur, eo quia si rem obscuram, & sibi minus notam esse censebat, debuerat ille alia longe diuersa ratione respondere, quam aliàs persequuti sumus, cum de rebus obscuris, & ignotis ageremus,[a] aut saltem referendo se ad beneplacitum Principis, adiungere oportuerat etiam causam, cur id faceret, nimirum quia eam rem non satis perciperet propter hanc, vel illam rationem.

a In quæst. 29.

SVMMA hæc est, facile dubitari posse, ne qui ita respondent, ab eo, quod muneris eorum proprium est, aliqua ex parte discedant. Non est enim Consiliariorum munus approbare id, quod Princeps B vult, sed diligenter perpendere, num expediat. Quare Senator, cui cordi est optimi Consiliarij personam sustinere, tantum abest, vt sequi in omnibus debeat Principis beneplacitum, vt etiam cum ipsi placet Principis sententia, non illam sequi solum debeat, quia Principis est, sed quia Reipublicæ conducit. Quemadmodum enim medicus, si aliquando medicamentum iucundum, & suaue præbet ægroto, non illud præbet, vt delectet, sed vt prosit, & morbum depellat; licet casu idem medicamentum, quod affert sanitatem, afferat etiam ægroto delectationem: eodem modo Consiliarius, si probat sententiam Principis, non illam probare debet, quia est sententia Principis, sed quia negotio, de quo agitur, eam vtilem esse putat. C Immo si rem attente consideramus, licet existiment ipsi Consiliarij se reuereri, & colere Principem, cum in omnibus amplectuntur illius beneplacitum, tamen non modo non reuerentur, verumetiam illi desunt, cum munus respondendi, & consulendi, quod eidem debent, & ab eo petitum est, non exoluunt. Illud enim certum est, Principem duabus quasi indutum esse personis, quarum vna est cōmunis, eo quòd omnes participes sumus rationis: altera Principis propria,[b] cuius est, ita in Republica administranda se gerere, tamq. curam, & diligentiam adhibere, vt licet ipse plurimum in- D genij acumine, rerumq. vsu, & prudentia valeat, alios tamen viros industrios, atque experientia instructos adhibeat, qui res graues circumspiciant, & quid vtilius sit, diligenter explorent. Quare cum negotium aliquod magni momenti occurrit, quod Princeps putat, ad ipsos Senatores deferendum; certe quamuis ipse, vt gerit personam illam communem, de qua modo diximus, nimirum vt est homo rationis compos, ad hanc, aut ad illam partem fortasse statim inclinet: attamen vt Princeps adhuc sane dubitat, & assensum sustinet, donec Consiliarios audiat, & quid ipsi sentiant, & quibus

b Cicer. lib. 1. offic.

A rationibus nitantur, plane cognoscat. Quare non ego video, quod beneplacitum hi sequantur: si enim id sequuntur, quod Principi vt communi homini putant placere, certe parum honorifice cum eo agunt, quem habent, tamquam vnum de multis; immo ostendunt, se non eam habere rationem loci, & dignitatis, quam debent, cum ille ibi sedeat, interroget, ac consilium petat vt Princeps, deposita prorsus omni tum persona, tum cogitatione priuata. Si autem sequuntur beneplacitum Principis, vt Princeps est, vtique sicut in lyra nullus est concentus, nisi prius nerui intendantur, & pulsati resonēt: sic nondū potest dici illa esse sententia Principis, nisi Senatores prius
B audierit, quorū consilio magna ex parte niti solet. Huc accedit quòd aut Consiliarij referunt se ad præsens beneplacitum Principis, & tunc nullum adhuc est eius beneplacitum, quia vsque in eam horam nihil deliberauit; aut sentiunt de beneplacito futuro: & tunc, cum responsio prorsus incerta sit, nihil omnino complectitur, dum ad id fertur, quod nondum natum est, & quale futurum sit, ignoratur.

PRAETEREA dubitare nonnulli solent, illos, qui hæc beneplacita facile amplectuntur, in suspicionem sæpe assentationis potius, quàm veræ assensionis incurrere: nam fideles viri non semper amicis placere, sed magis prodesse cupiunt, cum alij, qui ex animo non
C diligunt, placentia vtcumque loqui festinent.[a]

a S. Hierony. lib. 1. aduers. Pelagian. post med. S. Basil. epistola 83. ad Leontium. Plutarc. de discrim. adulat. & amic.

Quibus addimus, quòd cum recta ad cuiuslibet rei consultationē respondendi ratio ea esse soleat, quæ vel affirmando, vel negando, vel id sibi non liquere fatendo, ad id, quod quæritur, aperte respondet; iste qui beneplacito consulentis se subijcit, nihil ex ijs facit, sed repetit idem quod fuit propositum; aut potius retorquet totum negotij pondus in Principem, se ipsum ab eo onere modestis verbis subducens: quorum, si bene perpendantur, hæc est significatio: Consilium, quod a me petis, tute tibi facile poteris præbere. Vnde sicuti accusandus esset medicus, qui ægroto opem ab ipso ad de-
D pellendum morbum imploranti, responderet: Ipse curabis bene te ipsum; Aut si paterfamilias consilium ab architecto extruendæ domus efflagitaret, ille diceret: Potes tu domum arbitrio tuo facere; Sic Princeps, qui consulit alios, petens vt quisque dicat quid sibi videatur, si ei ab aliquo respondeatur: Refero me ad beneplacitum vestrum; dubitare potest ne ei voluerit illudere: nam satis ille nouit sensum suum, sed cupit amplius, vt consultius deliberet, aliorum etiam sententiam audire.

ITAQVE in hac responsione, si bene expendatur, plura sæpe vitia concurrunt: deficit enim iustitia, quia Consiliarius in negotio

a In quæst.4. Reipublicæ vtili, aut noxio, non præstat verbis quod debet [a]; A deest sæpe veritas, quia ex animo non loquitur: læditur obedientia, quia non paretur Principi, aperte consilium petenti: claudicat prudentia, quæ recte agendi rationem non seruat: charitas non colitur, quia proximus in necessitate consilij positus non iuuatur; & conscientia forte contemnitur, quæ illi aliquid longe melius, ac salubrius respondendum dictat. Et amplius etiam Principes ipsi hac responsione potius offenduntur, qui petentes ab alijs consilia, cupiunt intelligere illorum sententiam, cum satis suam norint. Vnde qui referunt se ad eorum beneplacitum, parum illis solent satisfacere: quod nos aliquando a SIXTO QVINTO sanctæ mem. tum B in Consistorio, tum priuatim in cubiculo audiuimus, dum responsiones huiusmodi a Senatoribus, præsertim illis, qui præter ceteros prudentia excellere videbantur, prolatas non leuiter improbabat.

QVID vero, vt ad alteram Thematis partem respondeamus, si Consiliarius diceret, se suam sententiam Principis iudicio submittere, eritne ab eo recte responsum? Dicimus distinguendum esse. Nam si Consiliarius sensum suum de re proposita verbis non aperit, sed tantum dicit, se illum subijcere iudicio Principis, perinde est, ac si ad eius beneplacitum se referret, & ita nihil agit, vt modo disputauimus. Aut loco suo sententiam dicit, & in eius calce sub- C iungit eiusmodi verba, vrbanitatis, seu humilitatis cuiusdam causa: & tunc si ille quod opus erat, non plene responsione sua complexus fuit, non est quòd existimet eo humilitatis additamento se

b In quæst.8. obligationi propriæ satisfecisse: siquidem aliàs declarauimus, [b] non esse humilitatis specie id prætermittendum, quod proprij officij est; neque hanc esse vere humilitatem, quæ munus sibi assignatum deserit. Quòd si responsio pro viribus iudicij sui congruens rei propositæ sibi visa fuit, tunc poterit extrema illa verborum accessio æquius sustineri, non quia aut necessaria, aut valde commendanda videatur, cum clarum satis sit omnibus, ea, quæ a Consiliarijs D proferuntur, subiecta prorsus esse voluntati Principis; immo eorum sententiam proponi Principi, tamquam materiam, quam aut reijciat, aut ex qua eliciat, si quid ei e re esse videbitur. Et propterea, cum hæc verba fere sint superuacanea, cautius multis videri solet, si omittantur, non solum quia otiosa sunt, sed etiam quia suspicionem præbere possunt, eos, qui sic loquuntur, existimare Principem iniuriam quodam modo Senatori facere, si eius sententiæ non adhæreat, & ideo Senatorem voluisse his verbis Principem præuenire. Nos tamen ad tam exactam normam hæc reuocanda minime putamus,

A tamus, ſed potius interpretandum, ea ad omnem temeritatis ſuſpicionem auertendam prolata eſſe, ne cum coram tot Senatoribus ſuffragium ſuum clara voce tulerit, exiſtimet aliquis ſuum ſe alijs iudicium anteferre, & ideo cupiat non ſolum Principem ipſum, ſed tacite quodam modo alios etiam collegas ſuos illius iudices, atque æſtimatores eſſe.

Neqve obſtant quæ initio adducebantur: nam ad primum, quo dicebatur, ſapientis eſſe, voluntati, ac ſententiæ Principis tamquam proximæ humanarum actionum regulæ adhærere; Reſpondemus, id verum eſſe, ſi certa, & deliberata, & rationi conformis ea B proponatur; at hic vt dubia refertur, & quæ conſultatione indigeat. Et ſi quis replicaret, quòd, cum dubia ſit cauſa, eo magis iudicio Principis, vt omnium ſapientiori, ſit adhærendum, & præſertim cum dubitationes omnes ad ſedem Apoſtolicam deferri ſoleant, vt Papæ ſolius iudicio definiantur; Reſpondetur, hoc iudicium Principis adhuc incertum eſſe, &, cum conſilium in præſenti petat, neceſſitatem dandi conſilij ſibi tamquam Conſiliario tunc imminere. Ex quo ceſſant & reliqua in contrarium ſupra obiecta.

Qvòd ſi fortaſſe idem Conſiliarius de re propoſita ipſe ſecum dubitaret, tunc quid ei agendum ſit, ſuo loco diſſeruimus.[a]

C Deniqve, vt concludamus, ſi Conſiliarius beneplacitum, ac iudicium Principis ſequi ſine errore cupit, & publicæ rei ſaluberrime conſulere, Prophetam Dauidem imitetur, qui ad ſupremum omnium Principem conuerſus dicebat: *Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine, & iudicia tua doce me.*[b] Si enim ipſe libere id, quod ſentit, & fideliter loqui velit, fluet tamquam imber eloquium eius, & dabit ei Dominus, vt notam faciat omnibus voluntatem ipſius.[c]

a In quæſt. 29.

b Pſal. 118.

c Deut. 32.

PARS V. QVAEST. V.

Quid de ijs sentiendum sit, qui se maiori parti Collegij submittunt.

QVAEST. XLII.

VONIAM varijs rationibus in superiore quæstione firmare contendimus, Consiliarios non præstare integre munus suum, quando malunt se ad Summi Pontificis arbitrium reijcere, quàm propriam sententiam pronunciare; posset fortasse quispiam supervacaneam alteram hanc quæstionem suspicari, quam nunc proponimus: quia si sequi Principis sententiam, ad eiusq. beneplacitum se referre, non liberat Consiliarium a debito respondendi munere, cum tamen in Principe non modo summa potestas, sed eximia prudentia emineat; multo minus hoc ei proficiet, qui se ad aliorum quorumcumque arbitrium referre voluerit. A B

DVO igitur sunt in præsenti a nobis explicanda: alterum est Consiliarium hunc, de quo nunc agimus, longe probabiliorem priore illo causam tueri: alterum, nec hunc ipsum respondendi modum huic Consiliario ad munus suum implendum sufficere.

QVARE, vt a priore initium sumamus, certum illud est, Consiliarium, qui suffragium suum totum potestati Papæ subijcit, nihil de suo addere, perindeq. esse, ac si in Consistorium non accessisset: nam cum Papa res tantum dubias proponat, ille, qui eius opinioni se adhærere fatetur, illum in eadem dubitatione confirmat, & potius eam auget, quàm illam eximat: At vero qui se cum maiori Collegij parte coniungit, eorundem rationes probat, calculoq. suo corroborat, illisq. adhæret, qui dubitationem propositam soluere, & publicæ rei prodesse contendunt. Hincq. cessat obiecta illa ratio; Quòd si Papæ arbitrio non licet hærere, multo minus ceterorum quorumcumque: nam tunc posset hoc admitti, si certa esset Papæ sententia, isq. auctoritate sua rem propositam decerneret. At cum eum dubitantem ponamus, & ita dubitantem, vt aliorum velit iudicia explorare, sequitur, eos, qui animi sui sensum quoquo modo ad boni communis vtilitatem explicauerint, & muneri suo satisfecisse, C

A ciſſe, & Papæ voluntati obtemperaſſe, & cauſæ publicæ, quæ in periculo verſabatur, quantum in eis fuerit, ſubueniſſe.

NVNC de ſecunda dubitatione agendū eſt, quæ magis ambigua videtur, an ſcilicet Cardinalis ſic reſpondens, munus ſuum impleuiſſe cenſeatur. Cui quidem dubitationi, vt plenius ſatisfaciamus, nonnullis difficultatibus prius occurrendum duximus, quæ aliquorum mentibus poſſent ſe offerre. Nam cum de maiori parte Collegij fiat mentio, explicandum illud videtur, quomodo hæc maior pars ſit accipienda: Ac primum, an Conſiſtorium certo Cardinalium numero conſtet, ita vt ex illius Catalogo, quæ maior ſit pars, ſtatim

B colligere liceat: Secundo an ad numerum tantum, an potius ad merita, ætatem, prudentiamq. ſit reſpiciendum: Denique ad diſcernendam hanc maiorem partem, an præſentes tantum in Conſiſtorio ſint æſtimandi, an vero totius Collegij in vniuerſum ratio ſit habenda.

SED antequam ad primum caput accedamus, operæpretium erit, antiquorum morem in medium adducere, & in primis Romanorum, qui præter ceteros auctoritate, & rerum geſtarum gloria floruerunt. Perſpicuum itaque eſt ad S. C. faciendum, adeo certum Senatorum numerum fuiſſe requiſitum, vt cum aliquis ex Se-

C natoribus impedire cuperet, quo minus S. C. fieret, diceret Conſuli: NVMERA SENATVM, vt ſcilicet, ſi tot non eſſent Senatores, quot requirebantur, expectaretur alius dies.[a] Qualis quantus vero hic numerus eſſet, non facile eſt diſcernere, ſiquidem Senatores primū a Romulo centum, deinde a Bruto Conſule ducentos creatos fuiſſe conſtat.[b] Verum eundem numerum ſæpius poſtea variatum fuiſſe comperimus, & vſque ad trecentos;[c] deinde vſque ad quadringentos decem perueniſſe,[d] & Cæſaris ætate, & poſt cædem Cæſaris amplius mille fuiſſe, Auguſtumq. ad modum priſtinum, & ſplendorem eos redegiſſe;[e] & cogitaſſe etiam trecentos dumtaxat

D ex antiquo more conſtituere; ſed offenſionis vitandæ cauſa ſunt qui litteris tradant ſexcentos reliquiſſe.[f]

QVAPROPTER ex hac Senatorij numeri varietate illud quoque dubium nobis relictum eſt, quotnam ex ijs ad legitimum Senatum conſtituendum neceſſarij fuerint, ita vt quæ in eo decernerentur, rata haberentur: nam traditum eſt, lege Cornelia cautum fuiſſe, ne quis in Senatu ſolueretur legibus, niſi ducenti adſtitiſſent.[g] Alij ſcribunt, Auguſtum, cum videret Senatum non ſemper frequentem conuenire, decreuiſſe, ne eius Conſulta a paucioribus, quam quadringētis fierent.[h] Et Liuius vbi de Bacchanalibus loquitur, videtur

a Feſt. Pomp. lib. 12.
b Liu. lib. 1. Tacit. lib. 11. poſt orat. Claudij Cæſar.
c Dio lib. 54.
d Cicer. in 2. orat. poſt redit.
e Suet. in Auguſt. c. 35.
f Dio lib. 54.
g Aſcon. Ped. in orat. pro Corn.
h Dio lib. 54. in fin.
i Liu. lib. 39.

fateri ea ætate, quæ superior Augusto fuit, multo pauciores centum A
videlicet satis fuisse. Et Prudentius expresse affirmat, trecentos necessarios extitisse, cum ait:

Hic consulta Patrum subsistere conscriptorum
Non aliter licitum prisco sub tempore, quàm si
Tercentum sensisse senes legerentur in vnum.

Quod & ex Libro Machabæorum confirmatur, in quo de Romanis legitur: Curiam fecerunt sibi, & quotidie consulebant trecentos viginti, consilium agentes semper, de multitudine.[a]

a 1. Mach. 8.

ALII etiam distinguunt inter causas maiores, & minores, ita vt pro rerum pondere, plurium etiam sententiæ requirerentur: Alij addunt, ea, quæ a paucioribus, quàm opus erat, Senatoribus tractarentur, non vt decreta, sed testimonij cuiusdam loco, habita fuisse:[b] Alij affirmant, Senatores solitos fuisse, quando inter se non conuenirent, diuidere sententias, vel differre consultationem, vel alias, atque alias rationes inuestigare. Quæ quidẽ nos obiter tãtum hic perstrinximus, tum quòd non satis explorata hæc reperiantur, varieq. sint ab Auctoribus tradita:[c] tũ quòd non ita propria huius loci videri possent, nisi ea nos ratio adduxisset, vt intelligeremus etiam veterum more certum S. C. habendis Senatorũ numerum præstitutum fuisse, hodieq. etiam in plerisque Senatibus, & Collegijs obseruari, vt saltem tertia, aut quarta pars ad decreta sancienda conuenire debeat.

B (beside "dunt, ea, quæ a paucioribus"); C (beside "hodieq. etiam in plerisque")

b Dio lib. 55.

c Liu. lib. 39. Ascon. in orat. pro Cornel. Plin. li. 2. epist. 14. Gell. lib. 3. c. 18. & lib. 14. cap. 7. Bud. in annot. in l. fin. ff. de Senat. Alex. dier. genial. lib. 4. c. 11.

QVOCIRCA, vt ad rem nostram veniamus, quamuis olim varie se rem habuisse aliqui tradant,[d] notũ est tamen hodie Cardinalium ordinẽ ad septuaginta ex constitutione SIXTI V. redactũ fuisse,[e] nemo autem existimet certum illorũ numerum Consistorijs habendis, rebusq. ibidem deliberandis præstitutum esse, non ea tantum ratione, quam aliàs sæpius protulimus, quòd Cardinalium vota non diffinitiua, sed tantum consultiua habẽtur: ideoq. licet summo Pontifici, & quos velit, & quot velit in Senatum conuocare, & modo ab omnibus, modo ab aliquibus tantum sententiam rogare; verumetiã quia absoluta, & amplissima summi Pontificis potestas nullis humanis legibus est subiecta, quominus, cum res poscit, liceat ei arbitratu suo, quod e Republica censuerit, & rationi magis fuerit congruum, constituere, vt aliàs disseruimus.[f] Extat tamen, inueterata atque immemorabilis annorum cursu confirmata consuetudo, Cardinales omnes, cum de rebus grauibus deliberandum est, æque ad Consistorium conuocari, æque ad suffragium ferendum inuitari, & in quam maior illorum pars sententiam inclinauerit, eam a summo Pontifice æque solere approbari.

D (beside "omnibus, modo ab aliquibus")

d Card. in Clemẽt. ne Romani. de elect. Capic. decis. 120.

e SIXTVS V. in cõstit. 50.

f In quæst. 3.

AD

A Ad secvndvm igitur articulum accedentes, quomodo maior Cardinalium pars ſit diſcernenda, an ſcilicet ſingulæ perſonæ ſint recenſendæ, an potius illorũ merita ſint æſtimanda, ita vt eorum ſuffragia non numeranda, ſed potius pōderanda ſint, cum nihil ſit tam inæquale, vt inquit ille, quàm æqualitas ipſa, dum ſcilicet par eſt omnium ius, vbi eorundem impar eſt prudentia;[a] Reſpondemus, nihil in hoc eſſe laborandum, nam tametſi iure communi receptum eſt, vt pro cauſarum varietate, in quibuſdam ad numerum tantum, in alijs præter numerum, etiam ad virtutum merita ſit reſpiciendum[b], attamen in Collegio Cardinalium, cum illi, qui in ampliſſimũ hunc B gradum adſciti ſunt, a communibus quibuſdam aliorum erroribus immunes eſſe cenſeantur, non ſolet inter eos diſcrimen vllum in recenſendis ſuffragijs conſiderari,[c] licet non impediat hoc quominus, ſi ſummo Pontifici videbitur, non poſſit ille pro ſingulari ſua prudentia eorum conſiliorum, quæ in Conſiſtorio feruntur, delectum habere, & quæ ſibi pro loco, & tempore honeſtiora, & opportuniora videbuntur, quamuis pauciora ſint, alijs anteferre.[d]

Graviorem illud difficultatem habere poſſet, quod tertio loco quæſitum fuit, an ad diſcernendam maiorem partem, præſentium tantum in Conſiſtorio, an vero totius Collegij ratio ſit ha- C benda; ſi hoc ex Doctorum regulis, vbi de Collegiorũ, ac Senatuum decretis agunt, eſſet diffiniendum: ſiquidem multiplices ea in re diſtinctiones adhibere ſolent.[e] Verum in articulo, de quo nos agimus, minor eſt difficultas, cum, vt ſupra diximus, Conſiſtorium Cardinalium non ſit eius ordinis Collegiorũ, quæ ius definiendi habent, aut quæ præſcriptum numerum, ſeu certam formam ad decernendum aliquid requirunt: nam a ſummi Pontificis auctoritate, ac voluntate æquitati cōſentanea quidquid gerendum eſt pendet, niſi paucis quibuſdam caſibus, quæ Canonicis conſtitutionibus continentur.[f] Quapropter præſentium tantum Cardinalium & rogatorum cōſilia D ſpectari, ac recenſeri ſolent, niſi quandoque permittente Principe, abſentium quoque iuſta ex cauſa rationē haberi æquitas ſuadeat, quod loco ſuo, cum de abſentibus agetur, attingere non prætermittemus[g].

Nvnc igitur poſtquam ſatis, quantũ materia poſtulare viſa fuit, declaratum a nobis eſt, quomodo maior pars Cardinalium ſit accipienda, ſupereſt iam, vt ad id, quod præcipue in Themate quæſtionis propoſitum fuit, explicandum reuertamur, quid ſcilicet de ijs Cardinalibus ſentiendum ſit, qui ſe ad maiorem partem Collegij reijciunt, an hi munus ſuum implere cenſeantur. Quod quidem prima facie affirmandum videri poſſet: nam ſi quis graues viros interroget, an

prudenter

a Plin. lib. 2. epiſt. 12.

b Abb. in c. Eccleſia. il 2. nu. 11. & 13. de elect. Felin. c. cum omnes. de conſtit. nu. 17. & 19.

c Bald. c. cum omnes. de conſtit. num. 12. Abb. in c. licet de vitanda. de elect. nu. 8. in 6. ſpeciali.

d Card. Papiē. in epiſt. ad Cardinalē Mant. fol. 157.

e Ioan. Andr. c. 3. de iur. patro. & Ant. de Butr. & Cardin. ibidem in 7. q. Fel. c. 1. de maior. et obed. Lābert. de iur. patr in 3. parte 2. lib. 4. q. prīc. art. 2.

f cap. licet. de elect. c. vbi periculũ. de elec. in 6. & Bulla PII IIII. de elect. Summi Pontif.

g In queſt. 47.

prudentèr ille faciat, qui se alieno multorum præsertim hominum sapientum, quàm proprio iudicio regendum cōmittit; Respondebunt sane, illum non modo non errare, sed laude etiam magna dignum esse, quippe qui id sibi sequendum proponat, quod plures sentiunt, veluti inter diuersas opiniones solet ille commendari, qui cōmuni sententiæ tamquam tutiori parti adhæret, sic videmus in iudicijs obseruari, sic in Senatibus, sic in Collegijs, sic in sacro Rotæ Auditorio, sic vbique apud omnes receptū esse Doctores attestantur.[a] Cum igitur quod a maiori parte probatur, ab omnibus probatum censeatur,[b] propterea in præsenti quæstione, Cardinalis, qui in sua responsione se ad maiorem Collegij partem reijcit, videtur sane officio suo non solum recte perfunctus, sed etiam magnum moderati, ac sapientis animi argumentum præbuisse. A

B

ATTAMEN contrarium potius verū esse arbitrabuntur, qui rem plenius introspexerint, ac statum ipsum quæstionis sibi ante oculos posuerint. Agimus siquidem de eo Consiliario, qui rem a Principe propositam minime probat; cumq. aliàs ostenderimus, quoties ille agnoscit conscientiam suam rebus, de quibus agitur, repugnare, eum silentio minime excusari; sic idem & in proposito, quādo ille maiori se Collegij parti subijceret, affirmandū esse censeremus. Quamuis enim hic paulo æquior, atque honestior respondendi modus videatur, non tamen re vera officio Consiliarij ille satisfacit, qui sic loquitur; cum eius fuerit electa industria, vt eam ibi exerceret, non vt absconderet; vt ipsemet loqueretur, non vt alios tantum spectaret loquentes: vt humerum ponderi supponeret, non vt totum onus in alios transferret: & præsertim si conscientiam sentiret reclamantem, oporteret illud, quod ea interpellat palam profiteri; nec sufficeret, tacendo tergiuersari. Itaque vix alias fortasse licebit Consiliario, se ad maioris partis Collegij sententiam referre, præterquàm cum negotium licet sibi vere dubium, & difficile videatur, rei natura diligenter considerata; de quo aliàs egimus;[c] tamen ipse iudicat tunc sane opinionem aliorum re ipsa esse probabilem, aut adeo plene rem ab alijs iam esse examinatam, vt superuacaneum sit eadem iterare. C

D

QVA tamen in re illud animaduertendum videtur, etiam in rebus dubijs hoc respondendi genus, quo se Consiliarius ad alios reijcit, non æque omnibus conuenire. Nam qui priorem in dicendo locum tenent, atque ætate, & rerum vsu alios antecellunt, tametsi quæstio illis valde anceps, & difficilis proponeretur, vix tamen eos deceret, vt nondum cognito Collegij sensu, ipsi nihil loquentes, se ad maiorem eorum partem, qui nondum dixerunt, referre vellent, quin potius

tius

---

a c. nouimus. de verb. signif. l. penult. C. de pœn. iud. qui mal. iud. Ias. in auth. nouissima. num. 22. C. de inoffic. testa. Neuizan. in Sylua lib. 5. late.

b l. aliud. §. refertur. de reg. iur. & l. quod maior. ad municip.

c In quæst. 29.

A tius eorum auctoritatis esse videretur, rem tamquam ambiguam alijs denunciare, & quæ vtrinque essent dubitationes illis aperire, potioresq. simul rationes summatim perstringere, vt tum eorum maturitas in referendo, tum prudentia in dubitando, assensuq. cohibendo, tum ambiguitas in re ad alios reijciendo, clarius dignosceretur.

ILLIS vero, qui subinde dicturi rem plane controuersam agnoscerent, ac quorum conscientia, auditis etiam multorum sententijs, ob aliquem adhuc hærentem scrupulum non satis in alterutra parte conquiesceret, existimaremus licere pariter cum maiori aliorum parte conuenire, ac sequi virorum proborum, ac sapientum probabilem B sententiam: immo si rationes a Cardinalibus vtrinque adductas viderent ex æquo esse admitti posse, tunc in quam maluerint partem licere eis inclinare, dubitandũ non est. Et quamuis inter plures sententias magis, & minus probabiles, probabiliori adhærendum sit, illos tamen, qui probabiliore relicta, aliquando minus probabilem, honestam tamen, & Reipublicæ vtilem amplecterentur, tametsi ex humano aliquo affectu in eam ducerentur, non desunt grauissimi Doctores, qui a culpa liberos esse putent.[a]

QVOD si cognitis iam magna ex parte suffragijs, illi, qui inferiore loco dicunt, animaduerterint, quidquid ipsi secus ab alijs pro-C nunciaturi essent, nihil omnino profecturum: propterea quòd ea sit sacri Consistorij consuetudo, vt quod a maiori Cardinalium parte probatum fuerit, ratum habeatur; Dicimus tunc etiam si eorum conscientiam non obstantibus aliorum rationibus, atque argumentis, contrariæ adhuc parti hærere senserint, minime tutum illis futurum esse, si sese ad maiorem partem retulerint,[b] cum scriptum sit; *Ne in iudicio plurimorum sententiæ acquiescas, vt a vero deuies:*[c] quod paraphrasis Chaldaica ad internum mentis iudicium, & alij Doctores referunt;[d] Vnde & sanctus Augustinus ait: Non minus ardebunt, qui cum multis ardebunt;[e] & Aristoteles inquit, loquendum esse vt D plures, sentiendum vt pauci;[f] quod eo magis a Senatoribus præstandum est, qui norunt opinionum discrepantiam non soluere veram amicitiam.[g] Sic legitur Michæas propheta fecisse.[h] Nam cum quadringenti prophetæ consilium darent Regi Achab, vt in bellum descenderet, victoriam ei prædicentes, dictumq. esset Micheæ: *Ecce sermones Prophetarum ore vno Regi bona prædicunt, sit ergo sermo tuus similis eorum, & loquere bona.* Nihilominus solus Michæas contra omnes alios, & contra Regis voluntatem, verum, quod sibi videbatur, consilium dedit: non enim voluit inter pusillanimes censeri, qui quærentes pacem suam nolũt opponere se murũ pro domo Dei,[i] quod eo magis hic

a Medin. 1.2. q.19. art.6. cõclus. 3. Sot. in 4. dist.18. q.2. art.5. Nauar. in Manual. c. 26. num. 4. & c. 27. nu 281. & in c. si quis autẽ nu.34. & 78. de pœnitẽ. dist.7.
b Inno. c.1. de his quæ fiunt a maiori parte. Caiet. verb. restitutio. cap. 1. vers. attende.
c Exo. 23.
d Oleast. Lusit. Pepin. in d. c.23. art.6.
e S. Aug. homil. 50.
f Arist. Topic. lib.2. c.2.
g S. Tho. 2.2. q. 37. artic. 1.
h 3. Reg. 22.
i Ezech. 13.

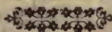
hic affirmandum est, cum res nondum sit plene deliberata, interimq. per incerta Collegij suffragia decurrat, integrumq. adhuc ita negotium permaneat, vt vnius sententia alios ad se possit pertrahere: quod aliàs diximus. A

ITAQVE tum maxime conuenit, Consiliarium etiam in extremis subsellijs dicentem, id clare quod sentit, aut etiam quod dubitat, causa dubitationis adiecta, proferre,[a] quia posset illius sententia etiam Principem ipsum flectere: aut exemplo suo alios ad libere dicendum quod sentiunt permouere; aut certe munus fideli Consiliario dignum explendo, simul se ab omni simulationis, & mendacij suspicione quamlongissime subducere. B

a Nauarr. in Manual. Confess. prael. 9. numero 9.

QVOD si idem, qua decet, modestia ostenderet, se quidem in aliam sententiam potius propendere, adiectis rationibus, quibus hanc probet, & contrariam improbet, sed auditis aliorum sententijs, qui maiori ex parte in vnum conueniunt, cognoscere etiam quantum illorum auctoritati, & prudentiæ sit tribuendum, ideoq. rem alijs iudicandam relinquere: hic sane longe sapientius respondisse fortasse existimari poterit. Siquidem prudentiam cum humilitate coniunctam ostendet, dum id, quod sentit, fideliter dicere non prætermittet, non ita tamen vt propriæ opinioni velit pertinaciter adhærere, sed meliori potius, si quæ fuerit, sententiæ se submittere. C

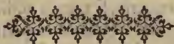
Ex quibus patet nihil id obstare, quod initio obijciebatur, prudentis esse alieno potius multorum, quàm proprio iudicio regi. Nam munus Consiliarij id potissimum est, quod ipse sentiat explicare, tum in re ancipiti, deposita mentis ambiguitate, potiora ab alijs peritioribus dicta probare. Nec exempla etiam sacri Rotæ Auditorij, aut Senatuum refragantur; nam verum est, post examinatum a toto Collegio negotium, ac veritatem, quantum oportuit, perquisitam, minorem partem a maiore trahi, & quod a pluribus post collatas omnium rationes fuerit conclusum, pauciores sequi debere: Attamen in ipsa veritatis, & causæ indagatione, tenetur quisque quod sibi conscientia sua dictat, libere profiteri, vt sæpius supra dictum fuit. D

PARS

PARS V. QVAEST. VI.

Qui loco suo dixit, an auditis subsequentium melioribus sententijs, possit, & debeat consilium ab se datum emendare.

A QVEMADMODVM iudex, lata sententia, dicitur functus officio suo, & quod semel diffiniuit, amplius non recognoscit;[a] item cui competit ius eligendi, facta ab eo electione, discedere ab illa ei amplius non licet;[b] & generale est in omnibus iuris actionibus, vt facultas aliquid faciendi alicui concessa, primo actu consumetur;[c] Sic existimare aliquis posset, non licere Consiliarijs, cum semel sua vota protulerint, amplius illa aut mutare, aut corrigere, sicuti cum per suffragia secreta res diffinienda est: illis enim semel in pyxide positis, integrum non est amplius ea retexere, cum, vt dici
B solet, quod semel placuit, amplius displicere non possit.[d]

QVAEST. XLIII.

a l. Paulus. l. cum quærebatur. ff. de re iudic.

b c. nulli licere. de elec. in 6.

c l. sicut. C. de actio. & oblig. l. bonem. § hoc sermone. ff. de verb. signif.

d c. quod semel. de reg. iuris. in 6.

VERVMTAMEN cum rerum consultandarum ratio longe sit ab alijs, siue legibus, siue iudicijs, siue cōtractibus, aut ceteris huiusmodi causis diuersa, mirum non est, hac quoque in parte harum vsum ab ijs dissimilē obseruari debere: Siquidem consilia, de quibus egimus, tum exquiri, tum in mediū proponi solent, vt quod iustius, quodq. vtilius sit, a Principe eliciatur; propterea quòd veritas ipsa tamquam in profundo demersa, sic plerumque oculorum aciem fugit, vt ad eam detegendam, aut dignoscendam magno acumine, diligenti indagatione, multorumq. repetita solicitudine sit opus. Quare mul-
C tos simul congredi, atque in vnum conuenire expediens visum fuit, ex quibus Synodi, Collegia, Senatus, variæq. Congregationes prodierunt, vt, sicuti lapidum conflictu, atque tritu ignem elici videmus, eodem modo plurimorum disquisitione, ac peruestigatione veritas magis eluceret,[e] & alter alterius industria, ac rationibus excitaretur, resq. inter eos diligenter, matureq. exagitata, tandem absolutam formam, perfectionemq. suam Principis imperio, & lege consequeretur.

e cap. grauis. 35. q. 9.

SED quoniam aliquando contingere posset, vt aliqui in dicendo longiores, aut nimij essent, ne in infinitum disputationibus res traherentur, atque in incerto semper versarentur, propterea sapienter

fuerunt distributa tempora; alia, quæ consultationi, & deliberationi seruirent: alia, quibus negotia tantum diffinirentur, ac terminarentur. A

DICIMVS ergo, cum spatium illud temporis, quod Principis decretum, ac conclusionem præcedit, totum assignatum fuerit Consiliarijs ad tractandum, examinandum, ac deliberandum id, de quo est controuersia: propterea, quamuis Consiliarius semel quod sibi rectum videbatur, declarauerit, si tamen auditis melioribus rationibus sibi prior sua sententia displicere cœperit, non videmus cur ei non solũ non, liceat ab ea discedere, sed etiam quare non debeat, cum primum opportune possit, eam immutare, aut retractare, cũ res adhuc integra sit, spatiumq. ad deliberandum nondum effluxerit; immo ob id etiam multos simul congredi, atque vnà conuenire sit institutum, tum vt melius Principi consulant, tum vt vnius ratio possit alium permouere, atque in sententiam suam trahere. Vnde sequitur, si nũc conscientia stimulet, rem esse noxiam, quam tamquam vtilem Principi antea Consiliarius persuasit, recte eum facere, si modo mutata conscientia, mutet quoque consilium, aliàs mendacij crimine non careret, si ostenderet adhuc se exteriore suffragio in eo permanere, quod mente iam improbaret. B

NEC obijciat aliquis, illum iam munus suum præstitisse, & proinde nihil sibi aliud faciendum superesse; Nam respondetur, Consiliarij partes esse fidele consilium dare. Vnde quamdiu ei consulendi spatium relinquitur, semper interpellatur officij sui munere; & licet initio id, quod sibi conscientia tunc præscribebat, responderit, quoniam tamen rectius postea rem aliter se habere animaduertit, proculdubio officio suo deesset, si priorem sententiam se retinere ostenderet, quam modo minime salutarem esse agnoscit.[a] C

a Alberic. l. humanum. C. de legib. nu. 5.

DECIPERET præterea Principem, & fortasse alios, qui illius auctoritate commouentur: & si detrimentum Respublica capit ea ex parte, qua illam læsit, teneretur damnum resarcire.[b] Quemadmodum enim Medicus, qui medicamentum, quod ægroto dari iussit, postea, re diligenter perspecta, intelligit mortem allaturum, debet statim illum commonefacere: & quemadmodum Aduocatus, qui rem credebat a principio probabilem, & postea videt aperte improbabilem esse, tenetur eum, cuius negotium agitur, certiorem facere:[c] eodem modo Consiliarius, cuius munus est consiliũ fidele dare, si intelligit perniciosum, aut inutile esse quod dedit, de priore sententia desistere debet, ne qui publicæ vtilitatis causa adhibitus fuit in consilium, ipsi Reipublicæ damnum attulisse videatur. D

b S. Tho. 2.2. q. 62. artic. 4.

c S. Tho. 2. 2. quæst. 71. artic. 3. ad 1. Siluest. in verbo Aduocatus, vers. (decimo) num. 5.

SED

A SED dicet aliquis non eſſe huius grauiſſimi Senatus conſuetudi-
nem vt quiſpiam ſententiæ, quam ſemel protulit, aliquid addat, vel
detrahat, aut ab ea prorſus diſcedat. Certe quamuis hoc non admo-
dum frequenter accidere ſoleat, non tamen interdictũ eſſe cuiquam
ſcimus, ne ex cauſa id facere poſſit, immo & nonnullos interdũ lau-
dabiliter feciſſe nouimus, & alios ſuam non abnuentes, aliorũ etiam
ſentẽtiam probaſſe. Nam ſi in electione ſummi Pontificis licet Car-
dinali poſt ſuffragium a ſe latum, quo vnũ nominauit, accedere de-
inde in alterius etiam votũ, quo alius nominatur, cur non magis in
rerum tractatione, vbi non diffinitiuum, ſed conſultiuum ſuffragium
B ſolum fertur, & nemini ius quæſitum eſt, liceat alicui ad ſententiam
ſuam modo aliam accumulare, modo meliorem ſequi? Sed quando
etiã talis eſſet conſuetudo, ſi tamen Senator ſententiam ſemel a ſe la-
tam minus congruam eſſe cognoſceret, fruſtra ille ſe conſuetudine
defendere conaretur, aut ea ratione, quod nihil tunc falſum proferat,
nec antea proferre cogitauerit. Nam in rebus huiuſmodi conſuetu-
dinem non prodeſſe aliàs oſtendimus, & nunc cum inutile, & no-
xium id eſſe detegatur, quod antea expedire dixerat, certe ſi non
emendet, videtur ratum habere. Quis enim ferre valeat ſpeculato-
rem, qui cum ea, quæ vidit, vere nunciauerit, tamen ſi poſtea aduer-
C tit, inſidias ab hoſtibus paratas, illas ſilentio prætermittit, ne parum
a principio vidiſſe videatur?

SED obijciet præterea aliquis, non eſſe hominis grauis mutare
ſententiã, ne ab alijs contemnatur. Sane licet ſapientis proprium ſit,
nihil, quod eum pœnitere poſſit, facere, nec quidquam tam deceat,
quàm in re omni gerenda, capiendoq. conſilio ſeruare conſtantiam,
vt ait Cicero,[a] nemo tamen doctus, vt idem ait, vmquam mutatio-
nem conſilij inconſtantiam dixit eſſe,[b] cum hic optimus pœnitenti
portus habeatur, nec mutare conſilium in melius, temeritati, ſed
prudentiæ adſcribatur, cum ſapientis ſit reuocare, quod minus ſa-
D pienter factum eſt.[c] Nam ſicut in nauigando, vt idem affirmat[d],
tempeſtati obſequi artis eſt, & mutata velificatione, portum aſſe-
qui ſapientiæ eſt: ſic non idem ſemper dicere, ſed idem ſemper ſpe-
ctare debet Conſiliarius, quod eſt Principis dignitati, ac publicæ
vtilitati conſtanter ſeruire. Nam & Prætor varietatem non repel-
lit, & conſilium mutantis non aſpernatur,[e] & ius pontificium non
prohibet patronis laicis, quominus in præſentandis clericis poſ-
ſint variare.[f] Et Cicero ait: *Numquam præſtantibus in Republica gubernan-
da viris, laudata eſt in vna ſententia perpetua permanſio:*[g] In quam ſenten-
tiam multa præclare a Seneca ſcripta legimus, dum ait: *Superbum*

a Cicer. lib. 1. offic.
b Cic. ad Att. lib. 16. epiſt. 4.
c In quæſt. 12.
d Cic. epiſt. penult. ad Lentulum lib. 1.
e l. nonnũquã. de collat. bon.
f c. quod autẽ cum glo. & c. cum autem. de iure patr.
g Cicer. lib. 1. epiſt. penult.

illud est numquam sapientem facti sui pœnitere, nec vmquam emendare quod fecerit, nec mutare consilium. Non mutat sapiens consilium, omnibus his manentibus, quæ erant cum sumeret, ceterum ad omnia cum exceptione veniet, si nihil inciderit, quod impediat. Scit quàm incerta sint humana, quàm multa consilijs obstent, tunc inconstantiæ crimen audiet, si omnia eadem sint, quæ initio fuerunt, cum promitteret: Malo (inquit) semel excusare, quare negauerim, quàm semper quare dederim. demens est, qui perstat in errore: non est turpe cum re mutare consilium. [a] Quoties Imperatores, quoties Reges, quoties, quod maius est, Pontifices maximi, quoties, quia de Senatoribus loquimur, Senatores etiam magni, audita aliorum oratione, [b] ipsiq. Senatus integri de sententia, quam probauerant aliorum rationibus, decesserunt? Quoties homines prudentissimi, & eruditissimi, ea, quæ antea affirmauerant, aut mutarunt, aut correxerunt? Possem S. Augustinum hæc multis probantem, [c] possem alios in medium adducere, sed cum res sit adeo perspicua, vt neque exemplis alijs indigeat, neque argumentis, ideo illorum commemoratione supersedendum duximus. A B

a Senec. lib. 4. de benefi. c. 34. 35. & 36.

b Salust. in Catil. vbi de Iun. Silan.

c S. Aug. in proœm. lib. de retract. S. Basil. in Reg. breuior. interrog. 60. S. Cyprian. lib. 4. epist. 2.

ITAQVE certum est, hanc ob causam nulla affici Senatorem leuitatis nota, vel ignominia: immo ostendit se Reipublicæ salutem, & dignitatem in primis charam habere, Senatorisq. partes non temere, sed, vt optimum Senatorem decet, constanter & diligenter tueri; nihilq. sibi antiquius esse, quàm suo officio fideliter satisfacere. Ex hoc autem dubium non est, honorem magnum in Senatorem redundare. Si enim iudex summis laudibus effertur, cum ea, quæ sunt sui muneris, vt par est, exequitur, semperq. iuris æquabilem rationem tenet, & neque amore, neque odio, neque precibus, neque minis commouetur: si ij item, qui alijs muneribus maximis, & amplissimis præsunt, sibi gloriosum putant, ita se gerere, vt nullā officij sui partem prætermittant: cur ipsi Senatori non erit maxime honorificum, personā, quæ sibi imposita est, ita tueri, vt nullo modo patiatur, vel minimum detrimentum suo consilio ad Rempublicam peruenire? Immo licet concederemus huic mutationi sententiæ aliquam inconstantiæ suspicionem subesse posse, certe eam ob causam maiore esset dignus gloria, & laude, cum suo honori Reipublicæ salutem anteferret; & ipsamet nota esset velut honorifica cicatrix, quæ remanet ex vulnere, quod vir aliquis primarius in prælio pro suis ciuibus accepit: licet enim ipsa cicatrix, præsertim in facie, maculam inurere videatur, tamen eadem ob causam adeo præclaram suscepta summum re vera affert splendorem, & dignitatem, estq. præclarum quoddam, eiusq. virtuti debitum testimonium. Hoc plane significabat mulier illa Romana, cuius filius cum grauiter claudicaret ex C D

vulnere

A vulnere ob Rempublicam accepto, & ob eam cauſam erubeſceret in publicum prodire, monebat illum mater, vt exiret, & quoties gradum faceret, toties ſuarum virtutum recordaretur.[a] Itaque licet fateremur aliquod dedecus ex ea mutatione ſequi, tamen nullo modo prohibere hoc deberet, quo minus Conſiliarius relicta priore ſententia, alteram, quæ potior videtur, ſtatim amplecteretur. At vero neque fatemur, neque verum eſt, Senatorem hanc ob cauſam vlla ignominia notari poſſe. Nam præter iuſta impedimenta, quæ extrinſecus vnicuique aliquando contingunt, ne ſtatim ea omnia videre poſſit quæ erant rei agendæ neceſſaria; ſunt item cauſæ aliæ B occultiores, quæ quaſi nubes quædam lumen ingenij interdum obſcurant, prohibentq. quominus illius ſplendore (licet ille maximus ſit) poſſint in ipſo rerum vſu debitæ omnes circumſtantiæ, earumq. vtiles rationes ſatis perſpici, & comprehendi.

a Cic. lib. 2. de orat.

Et præterea conſtat aperte in hominibus etiam acutiſſimis magnam eſſe ingeniorum varietatem, & non minores eſſe in animis, quàm in corporibus diſſimilitudines,[b] ita vt etiam in dandis cõſilijs, cum omnes aptiſſimi iudicentur, vnus tamen vna, alter altera magis laude florere conſpiciatur. Hincq. contingit, quod negare nõ poſſumus, vt in eodem Senatu aliqui celerius excogitent, & inueniant argu- C menta, quibus aliquid confirment: alij vero plus iudicio valeant, & poſitis rationibus ex vtraque parte apertius cognoſcant, vtra pars ſit alteri præferenda.[c] Item nonnumquã illi, qui maiorem habent ingenij celeritatem, maiusq. ad indagandum acumen, ſtatim defatigantur: alij vero tardiores, quamuis maiore ſpatio indigeant ad cogitandum, aliquando tamen magis in res penetrant, multoq. firmiora, & grauiora excogitant argumenta: & quemadmodum gladij quidam, cum acutiſſimam habeant aciem, citius hebeſcunt: alij autem, qui aciem habent obtuſiorem, firmiores ſunt, & nullo ictu quantumuis maximo retunduntur; eodem modo illi, de quibus ſu- D pra diximus, illico labore, & cogitatione aſſidua franguntur, & debilitantur: hi vero ſine vlla moleſtia perſeuerant, diuq. in ipſarum rerum meditatione verſantur.

b Cic. 1. offic. verſ. intelligendum.

c S. Tho. 2. 2. q. 47. artic. 3.

Accedvnt præterea ad naturæ dona alia præſidia, quæ ipſi Conſiliarij ſibi labore, & exercitatione compararunt; alius enim excellit rerum maximarum cognitione; alius optimarum artium ſciẽtia; alius ætate, & experientia; alius grauitate morum, vitæq. innocentia, & integritate; alius alijs rebus eius generis, ex quibus multæ aliæ oriuntur diſſimilitudines, quas longum eſſet percenſere.

Non ſolum autem in diuerſis hominibus huiuſmodi varietates

reperiuntur, sed quod maius est, plerumque vnus, & idem sibi dissimilis est, experimurq. quotidie vnum, & eundem hominem nunc maiore, nunc minore vti ingenij celeritate, aliquandoq. ipsi multa, & præclara, aliquando vero nihil fere in mentem venire; &, quod mirum est, plerumque nullam huius varietatis rationem certam reddere possumus. Cum igitur tum ex rei, de qua agitur, difficultate, tum ex hominis ipsius naturali quadam conditione, & ingenio efficiatur, vt varie ille rem apprehendat, nemini debet dedecus videri, si, mutata rei cognitione, ipse quoque propositum, & consilium de ea inuertat. Immo hanc ob causam, vt alias omittam, magnus Senatorum numerus deligitur: si enim duobus tantum, aut tribus hominibus singulari ingenij acumine præditis, subito omnia occurrerent, quæ pertinent ad res, de quibus est disceptatio, superuacaneum esset multorum consilium exquirere: satis enim esset illos deligere, qui reliquos omnes prudentia, mentis acie, rerumq. vsu, & cognitione superarent. Itaque, vt concludamus, tantum abest, vt Senatori turpe sit, cum Reipublicæ expedit sententiam mutare, vt vel ob hanc causam ipsi sine dubio laus maxima debeatur. Est enim hæc sententiæ mutatio, non inconstantiæ, sed prudentiæ singularis argumentum. Idq. ad extremum probare possumus exemplo legislatorum, quos non pudet suas leges corrigere, [a] & iudicum, qui cum constituti sint, vt errata aliorum emendent, non erubescunt, quando opus est, errorem proprium corrigere. [b]

a Authen. vt fratrũ filij. in prin. & Auth. de vnpl. b c. qualiter. 1. de accusat.

Qvod igitur in principio quæstionis, tamquam huic sententiæ repugnans, proponebatur, tametsi ex his, quæ dicta fuerunt, sublatum esse existimamus; adhuc tamen dicimus exempla ea omnia ad illa pertinere, quæ iam perfecta, & absoluta fuerunt, non ad ea, quæ adhuc quasi voluente rota elaborantur, & nondum integram formam sunt adepta, quales sunt res sacri Consistorij, quamdiu consultationi subijciuntur, antequam extrema veluti manus a summo Pontifice illis imponatur, atque eius auctoritate, singulariq. iudicio diffiniantur.

PARS

PARS V. QVAEST. VII.

Si Pontifex, non exquiſitis prius Cardinalium ſententijs, aliquid ſponte ſtatuat: aut ſi exquirat, & dum hi reſpondent, ille aliquid interloquatur, vel eis contradicat: ſiue ſi ſilentium indicat in rebus, quæ ab ipſis non probantur; quæ ſint partes Cardinalium.

A QVOD in prima huius quæſtionis parte proponitur, ſuperuacaneũ fortaſſe aliquibus videri poterit: Nam cum in ea quæratur, quæ partes ſint Cardinalium, quando Papa ijs inconſultis aliquid in Conſiſtorio decernit, exiſtimabit fortaſſe quiſpiam hoc nimis nouum, & tamquam a priſco ſummorum Pontificum inſtituto prorſus alienum, neutiquam accidere poſſe. Aliàs enim initio huius noſtræ diſputationis, cum de neceſſitate capiendi conſilij ageremus, eamq. tum priuatis, tum publicis perſonis communem eſſe QVAEST. XLIIII.
B oſtenderemus, hoc ipſum præcipue ſummo Pontifici, qui Senatum habet ſingulari ſapientia, & auctoritate præditum, congruere, idq. ex iuris diuini auctoritate quodam modo proficiſci, probauimus. Vnde dubitandum nihil videtur, Sedem Apoſtolicam, quæ alijs omnibus bene adminiſtrandi exemplum præferre debet, numquam permiſſuram, vt res graues aliter quàm antecedente matura Cardinalium conſultatione, decernantur.

SED præterea videmus, veteres Senatores a primis vſque naſcentis Reipublicæ Romanæ initijs, Romuli, Numæ, & aliorum Regum
C tempore, eam auctoritatem obtinuiſſe, vt nihil, quod paulo maioris eſſet momenti, illis inconſultis gereretur; adeo vt, cum Tarquinius præter Senatus auctoritatem quædam decernere inſtituiſſet, tum demum amiſſo regio nomine Tyrannus appellaretur. [a] Poſtea conſtante Republica, quanta eiuſdem ordinis eſſet dignitas, & ſplendor, notum eſt, tum ex ijs, quæ a Græcis, & Latinis auctoribus, & præſertim a Cicerone frequenter cõmemorantur, [b] tum ex eo quòd Cynæas Pyrrhi Regis Legatus ad Pyrrhum ex Legatione reuerſus

a Feneſtel. lib. de Magiſtrat. Rom.

b Cic. pro Aulo Cluētio, & in Verr. de prouinc. conſular. & in Catil. & in Philip. & alibi.

plenus

plenus adhuc admiratione ei dixit, non se Romæ sicut in ceteris Ci- A
uitatibus Senatum vidisse, sed consilium quoddam; & consessum
magnificentissimorum Regum.[a] Amplius vero mutato Reipublicæ
statu, atque ad Cæsares translato, legimus tamen Senatorum ordi-
nem in ea existimatione permansisse, vt nullus sine Senatorum con-
silio in Senatum vmquam admitteretur,[b] nullus ciuis nisi ijs appro-
bantibus pœna graui afficeretur,[c] omniaq. ad eorum sententiam
deferrentur, quos & Augustus sedentes nominatim salutabat,[d] &
Tyberius se venerari, atque illis omnia debere profitebatur,[e] ita vt
a primis illis temporibus cum Regio dominatu Roma teneretur, &
deinceps sub Consulibus, Dictatoribus, atque Imperatoribus singu- B
laria præ alijs priuilegia, immunitates, auctoritatemq. retinuerint,[f]
tantumq. apud eosdem Imperatores valuerint auctoritate, vt Ar-
chadius, atque Honorius, quemlibet Senatorem corporis sui partem
esse censuerint.[g] Et alius Imper. se cum ceteris eiusdem Senatorij
ordinis numerandum esse edixerit.[h] Immo ob id Vrbs Roma adeo
semper floruisse existimatur, quòd qui ei præfuerunt, non sua, sed, vt
Dionysius scribit,[i] Senatus consilia sequerentur. Qua ratione Do-
ctores tradunt ea, quæ a Principe pronunciantur, ideo certa, ac iusta
maxime censeri, quòd non de illius vnius tantum sententia, sed de
aliorum etiam sapientum consilio prolata existimentur.[k] C

Si etiam ad Christianorum aliorum Regum, qui sapientia præ-
stiterunt, leges, ac gubernationis rationem nos conuertamus, ani-
maduertemus hoc maxime Consiliariorũ præsidio eorum regna, ac
dominatus stetisse. Nam olim florente GALLORVM REGNO, ac
potentia, Christianissimos illos REGES, qui spiritu Dei ducebantur,
nihil sine magni consilij sui auctoritate fecisse, Scriptores testantur.[l]
Vnde & eorum Consiliarios eo ipso nobilitatis priuilegio insignitos
esse sanxerunt.[m] ALPHONSVM etiam Aragonum Regem, cuius
virtus, & sapientia admirationem non Italiæ solum, sed etiam vni-
uersæ Europæ excitauit, pariter accepimus,[n] tametsi opibus, inge- D
nio, ac prudentia mirifice excelleret, Senatorum tamen etiam suo-
rum consilia in rebus gerendis sibi adiunxisse. Quid etiam de cla-
rissima VENETORVM REPVBLICA dicemus, quæ multa iam per
sæcula, assidua præstantissimorum Senatorum consultatione, ac
multiplici variorum ordinum congressu, res perpetua dignas me-
moria, celebriq. laude cumulatas, domi, forisq. gessit, atque ad-
huc gerit?

Sed minime opus est ex Scriptorum monumentis huiusmodi exẽ-
pla repetere, cum viua nobis, ac florentissima ante oculos exempla
versentur,

a Plutarch. in Pyrrho. Liuius lib. 9.
b Lamprid. in Alex.
c Dion. in Nerua, & Spart. in Hadrian.
d Suet. in August. c. 53.
e Suet. in Tyberio c. 29.
f l. Senatorũ. l. nemo. C. de dignit. lib. 12.
g l. quisquis. C. ad l. Iul. maiest.
h l. ius Senatorum. C. de dignit.
i Dionys. Halicarn. lib. 2.
k Andreas de Isern. c. 1. qui successor. teneãtur. nu. 16. & Martin. Lauden. in tract. de Consiliarijs quæst. 21.
l Boer. in addit. 2. ad tract. de auctoritate magni Consilij num. 178.
m Tiraquel. de nobil. cap. 6. num. 21.
n Ex Põtano, Bartholomæo Facio, & alijs.

A verſentur, vnde hæc liquido hauriri poſſunt. Ac, vt ceteros, ne longiores ſimus, omittamus, vnum inter reliquos, qui aliorum omnium inſtar erit, iure optimo nominandum ducimus, PHILIPPVM HISPANIARVM REGEM Catholicum, nobis tamquam alterum Dauidem hoc ſæculo diuinitus datum. Hic igitur heroicis virtutibus inſtructus, ac propagandæ religionis ardore in primis incenſus, in ſumma Imperij potentia, ac Regnorum amplitudine, ſic omnia per varias Senatuum, & Conſiliorum claſſes, ordine diſtributa habet, vt nihil ſit graue, quod non prius cum ſelectiſſimis ordinum illorum viris, pro rerum conditione communicandum putet.

B QVOD ſi hæc vniuerſe ab omnibus, qui ſapientia, rerum geſtarum gloria, ac publica quadam bene adminiſtrandi exiſtimatione excellunt, videmus obſeruari, quid a ſummi Pontificis noſtri prudentia, circumſpectione, ac vigilantia erit expectandum? Cui cum Collegium præſtantiſſimorum virorum diuina prouidentia tributum fuerit, quos ſecum adiutores, adminiſtros, atque Conſiliarios perpetuo habeat, quid magis eius Paſtorali officio, ac ſolertiæ congruit, quàm emergentibus difficultatibus, eos ſibi ſtatim adſciſcere, qui præter ſtatus perfectionem, ſancto etiam charactere inſigniti, ac ſacro purpuræ habitu longe humano auguſtiore effulgentes, cæ-
C leſtem a Patre luminum in ijs, quæ ad vtilitatem totius Eccleſiæ ſpectant, conſulendis, ſpiritum haurire cenſentur!

EST ita ſane: & ſi rationem ducem ſequamur, perpetuum hoc, & conſtantiſſimum Sedi Apoſtolicæ erit futurum, numquam mediocres etiam cauſas aggredi, aut quidpiam quod non prorſus leue ſit, conari, niſi prius aditu patefacto, atque expurgata a Senatu ſuo ſemita, qua iter ſit dirigendum. Præſertim vero, cum videamus hunc morem a priſca patrum conſuetudine, ad hæc vſque noſtra tempora perpetuo deductum, vt ſcilicet Conſiſtorium ob difficultates exorientes ſemel ſingulis ſaltem hebdomadis, omnibus Cardi-
D nalibus indicatur. Ibidem tractanda cunctis proponantur: ſententiæ omnium exquirantur: Cardinales ſinguli ordine reſpondeant: Demum Papæ iudicium, ac determinatio ſubſequatur.[a] Quod mirificum inſtitutum faxit Deus æternus, vt ſicut hactenus ſanctiſſime obſeruatum ſummam Eccleſiæ attulit vtilitatem, etiam in poſterum conſeruetur, neque vllo vmquam tempore intermittatur.

[a] Lib. cerem. lib. 1. ſect. 9. c. 3. in fine.

SI igitur ſolet, ac debet Romanus Pontifex ad res graues prout ſe quotidie offerunt, Conſiſtorium Cardinalium conuocare, atque cum ijs, quæ oportet, communicare, quanto magis id ſeruandum erit, quando iam (prout in quæſtione præſenti agitur) Conſiſtoriũ

ſimul

simul coactum inueniretur? cur enim Cardinales accersiti fuerunt, A
nisi vt suam sententiam dicerent? quid attinebat eos ab illorum domicilijs euocare, si tamquam muti considere debebant, & non eo officio fungi, quod proprium Cardinalium esse solet? Ac tametsi nos quidem non existimemus vllo vmquam tempore morem hûc adeo veteribus institutis repugnantem, inchoandum esse: attamen quoniam adeo multiplices sunt rerum humanarum varietates, vt nihil nobis certum, ac firmum possimus polliceri; propterea iusta admodum (ni fallimur) causa nos vrgeri sensimus, hanc ceteris quæstionibus a nobis disputatis attexere. Quærimus igitur, quænam partes debeant esse Cardinalium, si quando forte accideret, vt Car- B
dinalibus in Consistorio de more coactis, Papa ipse, nulla præcedente interrogatione, sponte sua aliquid graue declararet, aut decerneret, quod magnum aliquod publicæ rei detrimentum inferre videretur. Quamuis enim credendum sit summi Pontificis CHRISTI Vicarij mentem, & voluntatem ad ea, quæ honesta, & salutaria putat, plane dirigi; quia tamen inter huius sæculi turbines, atque æstus, multi sæpe latent difficultatum scopuli, quibus cauendis multorum est solertia, & vigilantia necessaria: sane fieri potest, vt ipse Pontifex aliquando, non requisitis Cardinalium sententijs, ad aliquid in Consistorio sponte statuendum adducatur, ex quo ipse, quamuis alio- C
quin prudentissimus, specie recti decipi possit.

Si igitur hic casus accideret, quærimus quod sit munus Cardinalium. Nam ex vna parte excusandi videntur, si taceant, eo quòd nihil ab eis petitur, & consiliũ non solet, nisi efflagitetur, ministrari. Tum præterea, quia si ex improuiso decretũ hoc a Papa prodit, periculosum est, Cardinales non præmeditatos, sed ex tempore de rebus grauibus, atque sibi ignotis ferre iudicium. Tum demũ, quia consilia petuntur, & dantur, vt ex illis sumat Princeps materiam rectius quod oportet, definiendi, & legẽ statuendi. Vnde, decreto ab eo facto, cessat statim omnis consultandi ratio, quemadmodũ cessant medici, cum ægrotus D
sanitatẽ, qui finis erat, est assecutus. Quare si Papa spõte aliquid definiat, & statuat in Consistorio, frustra tunc consilia præberi videntur.

Ex altera parte durum videtur coram Collegio Cardinalium, vbi sunt viri grauissimi, atque scientissimi, ea decerni, & statui, quæ bono publico repugnant, & eos ita silere, quasi aut ipsi publicam personam non gerant, aut curæ illis non sit, quid commodi, aut detrimenti Respublica capiat. Nam si quando agitur de re Collegij, peccat, qui tacet, si de eius damno tractetur, [a] quanto magis si commune Reipublicæ bonum lædatur?

a Innoc. Abb. c. 1. de ijs, quæ fiunt a maior. par. Fel. c. cum omnes. nu. 12. de constitut.

Nos

A Nos in præſenti difficultate veriorem illam opinionem eſſe exiſtimamus, quæ ſilentium in hoc etiam caſu damnat, quandoquidem Cardinales non ſolum ſunt Conſiliarij Papæ, ſed ſimul etiam ſunt publici boni ſuffragatores, & defenſores. Ex quo ſequitur, vt, quoties vident detrimentum aliquod publicæ rei poſſe irrogari, non egeant alia interpellatione, ſed debeant ſtatim iure ſuo illam tueri. Nam ſi quilibet boni communis gerere curam debet,[a] multo magis hoc Cardinalibus incumbit, qui peculiari munere ad id ſunt vocati, maxime quòd imminens illo temporis momento hæc neceſſitas videtur, ſiquidem, ſi tunc eiuſmodi decreto iuſtis ſuadẽtibus
B rationibus obuiã non eunt, tranſiret in vim approbatæ legis, ex quo ipſi nihil contradixerunt, nec locus eſſet amplius repugnandi.

[a] Summ. Silueſtr. verb. conſenſus. in 3. q. circa fin.

Praeterea, cum Conſiſtorium ſit locus rebus conſultandis deſtinatus, quo nec Cardinales conuocari, nec ibidem conſidere ſolent, niſi tamquam Conſiliarij, ac publici boni defenſores, ac propugnatores: idcirco quidquid in eo loco a Principe pronunciatur, id totum conſultationi intelligitur eſſe ſubiectum, ita vt ſi quidquam a Papa in Conſiſtorio tamquam initio diffinitum, & concluſum proponatur, tunc ſi Cardinales taceant, nec contradicant, ſilentium illud loco ſuffragij approbantis habeatur, indeq. tacente
C toto Senatu, obtinet illa Papæ propoſitio vim Conſiſtorialis decreti, ex ſuffragio Cardinalium tacite ſubſequuto. Quapropter licet modus proponendi, quo vtitur Papa, videatur a conſilio petendo alienus, locus tamen Conſiſtorij, in quo id proponitur, illud iure ſuo poſtulat, vt quando expreſſe a Cardinalibus non datur conſiliũ, tacite tamen, & ex interpretatione datum intelligatur.

Vnde non obſtant, quæ tamquam repugnantia ſupra afferebantur. Non primum, quòd ſcilicet nullum ab eis conſilium fuerit petitum: nam, vt diximus, cum eorum munus ad publicam cauſam iuuandam, atque tuendam fuerit inſtitutum, vbicumque eam
D in periculum, & diſcrimen vocari vident, non eſt, quòd externam aliam vocem vlterius expectent: nam eſt Reſpublica ipſa, quæ interpellat, cuius cauſam nemo a ſe alienam exiſtimare debet, cum vniuerſos attingat, & eos præcipue, quibus ex iniuncto munere publici boni cura, & defenſio eſt nominatim commiſſa, ſicut in publici criminis reum cuiuſuis eſt actio.[b]

Non ſecundum, quia ponimus ſatis illis conſtare, decretum illud publice noxiũ eſſe, aut ſaltem eos ſic ſibi certo perſuadere. Tunc enim vrgente illos conſcientiæ, quamuis etiã erroneæ, ſtimulo, non debent prætermittere quin id, quod eis occurrit, aperte, & fideliter pronũciẽt.

[b] §. 1. Inſtit. de publi. iudic. glo. in rub. ff. de public. iudic. et Bartol. in l. 1. num. 7. eod. tit.

Non

Non tertium, quia sicut lex non est, quæ iusta non est: sic statutum, siue decretum, quod bono humano, aut diuino aduersatur, non dicitur habere rationē statuti: ac propterea, si tale quid in Consistorio Cardinalibus proponatur, amittit rationem legis, & decreti quod a Principis voluntate obtinuerat, & subijcitur consultationi Cardinalium, vt iustitiæ, & æquitatis materiam adipiscatur. A

Seqvitvr secunda pars Thematis, quando scilicet in ipso sententiarum cursu, quæ a Cardinalibus ordine pronūciantur, Papa aliquid interloqueretur, aut etiam dicenti cōtradiceret, quod interdum accidere potest. Quæritur hoc casu, quæ sint partes Consiliarij, an tacere, seu aliquid replicare. Siquidem possent aliqui existimare, B tunc Consiliario omnino tacendum esse. Primum, quia quemadmodum dici solet, vbi in cognitione alicuius causæ Papa manum apposuit, cessat aliorum facultas, & iurisdictio: [a] sic vbi Papa sermone suo negotium, de quo agitur, complexus est, debent aliorum iudicia, & suffragia conquiescere, propter summam Principis maiestatem, & auctoritatem. Secundo, quia a temeritatis crimine ille abesse non videtur, qui, contradicente Principe, adhuc nititur propriam sequi sententiam, vel ei pertinaciter adhærere. [b]

Nos tamen, quoniam alijs, atque alijs ex causis fieri potest, vt Princeps aliquid interloquatur, idq. vario animi proposito, ideo ex C diuersis interloquendi rationibus ac modis, aliter, atque aliter ad propositum Thema responderi posse iudicamus.

Primvm igitur illud animaduertendum ducimus, quod ab eruditis etiam, & rerum vsu peritis viris traditum est, [c] boni, & sapientis Principis esse, cum aliquid in consilium adducturus est, id pure adeo proponere, & singulis verbis inueniendi veri desiderium monstrare, vt suspicari quispiam nequeat, quid ille magis cupiat; interdum etiā valde expedire, quid in vtramque partem faciat, ipsum tamquam in ancipiti libra positum, in medium afferre, ac quasi designatos ostendere locos, vnde infirmiora ingenia quærendi consilij materiam pos- D sint elicere; cum interim ipse plane declaret se non hoc malle, quàm illud, sed id maxime, quod publicæ seruiat vtilitati. Postea cum respondere Consiliarij cœperint, magnam illis ad dicendū alacritatem ab eodem Principe afferri debere, vt scilicet ipsis diligenter audiendis se benignum, atque attentum præbeat, neque id solum erga eos seruandum, qui præ ceteris dicendi facultate, & rerum vsu præstare censentur, verumetiam erga alios quoscumque, qui loco suo dicturi sunt; immo quo sunt nonnulli aliquando imbecilliores, aut in cōsessu inferiores, eo magis decere videtur, vt Principis placabilitate erigantur,

a c. vt nostrū. de appellat.

b S. Tho. 2. 2. q. 53. artic. 3. ad 2.

c Ex epistola Card. Papien. ad Card. Gonzag. Mant.

A erigantur, atque illis ad dicendum animus addatur: hoc enim nomine laudatur maxime Traianus, quòd, eo rogante sententias, libere cuique dicere liceret, vinceretq. sententia non prima, sed melior. Contra autem solet libertas consulentium impediri, vt ait Plutarchus, dum libere ipsis loquentibus Princeps irascitur, & libentius audit, quæ placent, quàm quæ prosunt.[a] Vnde cum vel vultu ipso, aut iracundiam, aut seueritatem quandam acerbam Princeps ostendit, certum est, Consiliariorum animos magna ex parte debilitari, & frangi, & perpaucos esse, qui, cum Princeps ægre eos videtur audire, libenter loquantur. Cùm enim ea sit hominum natu-
B ra, vt quisquis cogitationibus suis aliquid plus æquo tribuat, & se paruifieri, aut oscitanter audiri, indigne ferat, prudentiæ erit Principis, ac debitæ patientiæ simul, neminem in cursu dicendæ sententiæ interrumpere; memor, ius olim Senatori apud Romanos fuisse, quamdiu vellet orationem trahere,[b] licet id spatium aliquãdo ad præscriptas horas, seu clepsydras, fuerit redactum.[c] Verum illud tamen est, Consiliarium aliquando a Principe interpellari, non quòd illum contemnat, sed quia non satis percipit ea, quæ Consiliarius profert, vel quia videt illum non bene statum rei tenere, vel etiam prolixe nimis digredi, & aliorum tempus occupare. Quare
C cum ita Princeps interloquitur, vt non improbet dicta, sed magis vt illum in viam dirigat, & vtiliorem eius orationem reddat, certe Consiliarij partes erunt benigne hæc accipere, & qua decet modestia, ac reuerentia, suam accommodatius proferre sententiam, atque eandem, si res ita postulet, firmioribus argumentis confirmare. Nam si canon permittit, vt quando rescriptum Papæ videtur repugnare legibus, expectetur secunda iussio,[d] & magistratus possunt, si ita res postulet, replicare Principi,[e] quo magis hoc permissum esse debebit in publico consilio, quando negotium publicæ vtilitati manifeste aduersatur? Immo si Princeps iterum, atque ite-
D rum vrgeat non animo illum improbandi, sed veritatem facilius inueniendi, non videmus cur non possit Consiliarius, præsertim si ex senioribus sit, auctoritateq. valeat, iterum, atque iterum respondere, & rationes, quæ obstant, modeste refutare, cum hoc non sit ad contentionem obdurescere, sed veritatem studiosius indagare. Quemadmodum enim, qui auri, aut argenti venas inquirunt, ad illas cum reconditæ sint, sine ferramentis, & sine vectibus peruenire non possunt; eodem modo, quia veritas aliquando in profundo abstrusa est, sine argumentis, & sine disputatione difficulter comprehendi potest: hæc namque sunt instrumenta, quibus hic

a Plutarc. de discrim. adula. & amic.

b Gell. lib. 4. cap. 10.

c Plin. lib. 1. epist. 23. lib. 2. epist. 11. & li. 4. epist. 9. Ascon. Pedi. in orat. pro Milone.

d c. si quando. de rescript.

e Authen. de mand. Princip. §. deinde cum glo. verb. nunciãs. & l. si vindicari. C. de pœn.

thesaurus absconditus plerumque effoditur, & in lucem profertur, A cuius rei & exempla in sacris litteris extant, cum legamus Abraham, Iob, Moysen, & sanctos alios viros ita plerumque cum omnipotenti Deo causas egisse, vt aliquando argumentarentur, obsisterent, & rationibus ipsum quodam modo conuincere tentarent. [a] Itaque Princeps si eo animo aliquid obijcit, vt veritas magis eluceat, non dubium est, Consiliarium sententiam suam, quam rationi putat consentaneam, posse tueri.

a Genes. 18. Exo. 32. Num. 14. Iob 10. 13.

AT, si aduersatur ipse, quia re vera est in contraria sententia, vix tunc sane fungitur munere Principis consultantis: qui enim petit consilium, ille aut dubitat, aut personam gerit dubitantis: B Qui autem alteram partem ita sequitur, vt ijs, qui contra sentiunt, obsistat, frustra certe videtur consilium petere; cum iam de ipso negotio decreuerit; attamen quomodocúque res sese habeat, si hoc quandoque cótingat, maxime tunc necessaria est prudentia; si enim nullum imminet scandalum, & tempus est opportunum, & res, de qua agitur, est magni momenti, & est periculum, ne alij auctoritate Principis commoueantur, poterit Consiliarius, immo fortasse debebit suas partes modeste defendere: licet enim teneatur Principi, vt illi subiectus, obedire, non tamen tenetur vt Consiliarius illius sententiam amplecti, quando ea propriæ conscientiæ repugnat illis C in rebus, in quibus Princeps forte aberrare, & decipi potest.

Quod præterea suadetur, quia vt ait Seneca, sicut multa sapientes faciunt, qua homines sunt, non qua sapientes, puta, cursu omnes anteibit, qua velox est, non qua sapiens: [b] sic potest Princeps cum rem proponit in Senatu, dupliciter considerari, siue tamquam gerens personam capitis, quatenus Princeps est, siue etiam vt gerens personam membri, quatenus seipsum, vt totius Senatus partem, tunc præbet; quemadmodum multos olim Reges, & Principes se aliquando tales præstitisse legimus, qui vt Consiliarijs suis fidentius loquendi iter aperirent, siue vt domestico illo colloquio ar- D ctius sibi Senatorum animos deuincirent, non verebantur se interdum tamquam alijs æquales constituere, atque ad ceterorum conditionem se demittere. [c] Quare si rem Consiliarijs proponit, eorumq. sententiam rogat, eos auscultat, eorum dicta expendit, vt secum postea deliberet, hoc Principis, & capitis censetur. Quod si non solum rem proponit, sed simul etiam suam sententiam cum alijs communicat, & ab eis quid de ea sentiant exquirit, tunc cum tamquam partis, & membri munere fungatur, Consiliarius, cui eius sententia displicet, non contradicit illi vt Principi, & capiti, sed

b Senec. epistola 90.

c Suet. in Tiber. cap. 33. & Dio in Traian.

A vt membro, & parti, quin potius obtemperat illi, vt Principi, qui mandauit, vt fidele conſilium daret, quamuis in ſententia ei repugnet, quam ille, vt pars Senatus, protulit.

ADDE etiam, quòd cum totum illud tempus deſtinatum ſit conſultationi, nihil prohibet, quominus ſuo iure Conſiliarius vtatur, & ſententiam, quam vtilem eſſe putat, firmioribus argumentis corroboret. Cum enim quilibet Conſiliarius ſit pars Senatus, conſentaneum eſt, vt pars totius vtilitati proſpiciat, & qui grauitate, & doctrina ſplendet, lumen alijs ad perſpiciendam veritatem præferat, & ponat lucernam non ſub modio, ſed ſuper candelabrum, B vt luceat omnibus, qui in Senatu ſunt, vt videant ipſi quid ſequi debeant, & habeant argumenta, quibus illud, ſi neceſſe eſt, confirmare poſſint. At ſi res eſt leuis, durum ſane videtur, cùm ſuam iam ſententiam protulerit, ſuasq. egerit fideliter partes, in has anguſtias illum adducere, vt Principi cogatur ſemper repugnare. Quæ quidem omnia a nobis dicta, ſatis alios, qui poſt eum reſponſuri ſunt, admonere poſſunt, quomodo pro muneris ſui ratione gerere ſe debeant.

NON obſtat igitur quod primum dicebatur ex ſermone Principis, ſic negotium affici, vt alijs ſilentium impoſitum eſſe cenſeaC tur; Nam dicitur: Aliud eſſe, cum Princeps ſermone ſuo aliquid iuſte definit, & tamquam rationi conſentaneum concludit; tunc enim ceſſat aliorum facultas, resq. ipſa iuſſu Principis finem dicitur eſſe conſequuta. Aliud eſt, cum requiruntur conſilia, & Princeps ipſe interim aliquid loquitur, ac rationes etiam adducit, vt aliorum ingenia excitētur, atque vtilius de re deliberetur; tunc enim integra adhuc res manet, licetq. Conſiliario quid ſentit explicare, & ſi oportet, etiam repetere.

NEC obſtat quod de ſuſpicione temeritatis obijciebatur, quando Principi quis audet obſiſtere; Nam dicimus quædam ConſiliaD rijs, prout Conſiliarij ſunt, licere, quæ in alijs ferenda non eſſent, dummodo ea moderatione vtantur, quæ a loquendi libertate modeſtiam, & reuerentiam numquam ſeiungat. Illud enim certum eſt, non ſemper temeritati, vel obſtinatæ menti eſſe adſcribendum, ſi quis alicui opinioni adhærens, varia in medium argumenta publici boni cauſa proponat, vt re plenius exagitata, veritas facilius eluceſcat, dummodo nimius non ſit, neve ſuo is, qui dicit iudicio, magis quàm ceterorum, tribuendum putet.

SVPEREST nunc tertia Thematis propoſiti pars, quando forte accideret, vt Princeps ſilentium in Conſiſtorio indiceret, ijs in rebus,

quæ a Cardinalibus non probarentur; quærimus enim, quæ partes A tunc esse debeant Cardinalium. Ad quod respondentes, dicimus distinguendum omnino videri, an hoc silentium vni tantum, aut paucis, & nominatim fuerit iniunctum, quod certis de causis fieri potuit, & tunc obtemperandum omnino esse; [a] quod & aliàs supra attigimus: [b] Aut vero toti Collegio indicitur, siue maiori parti eius; quæ totum Collegium referre censetur; & tunc quia ponimus hoc ipsum, quod a Papa decernitur, eiusmodi esse, vt iudicent Cardinales ex eo publicæ rei detrimentum afferri: tum etiã, quia ad hæc ita Papam accedere, est aduersus maiorum morem: tum denique quia in rebus grauibus Consistorialibus antecedere debet consilium Cardi- B nalium, vt aliàs disseruimus; [c] propterea in alia valde huic proxima quæstione a nobis examinata, varijs rationibus conclusimus, [d] non esse Cardinalium silentio id, quod publicæ rei detrimentum irrogare sentiunt, tacite approbandum, cum publici boni patrocinium etiam iureiurando susceperint; quapropter essent tunc partes seniorum Collegij, aut his silentibus, aliorum, supplicare Papæ, ne rem nimis nouam, & insolitam velit attentare, vtq. patiatur benigne Cardinales de more loqui, subijciendo simul communis boni incommoda inde sequutura. Quibus si Papa, quod non est credendum, non acquiesceret, illi tamen non reprehensione, sed C commendatione digni erunt censendi, [e] qui ne publica causa deserta relinqueretur, ea commemorare voluerunt, quæ forte Papæ memoriam effugiebant, quod aliquando accidit: [f] & ideo eadem reuerentibus verbis palam exponere, [g] & rem enixe commendare, dignum officio suo duxerunt. D

a c. in memoriam. 19. dist.

b In quæst. 10. circa fin.

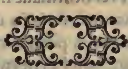
c Diximus supra in q. 3.

d In quæst. 36.

e c. qui resistit 11. q. 3.

f c. præterea. 23. dist. cũ glo.

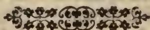
g Ioan. Andr. c. cum a nobis. de testib. nu. 10. Fel. c. si quando. de rescript. nu. 1. & 3.

PARS

PARS V. QVAEST. VIII.

An Cardinali non accedere in Consistorium, quando a Papa indictum est, culpa sit: & maxime si causam proponendam sciat, cui nullo pacto pro cõscientia sibi assentiendum putet.

A DVAS præsens quæstio cum partes complectatur, sigillatim vtramque ad clariorem eius explicationem persequendam esse duximus. A priore igitur incipientes, possent non pauci forsan existimare, non compelli Cardinalem quotiescumque conuocatur Consistorium, illi adsistere. Primum, quia cum frequens satis sit Cardinalium numerus, qui in Vrbe Roma assidui sunt, & Consistorio non desunt, parum interesse videtur, an vnus vel alter absit, & præsertim ex ijs, quibus negotia alia summo Pontifici referenda non incumbunt. QVAEST. XLV.

B DEINDE, quia quemadmodum Canonicis, si vno vel altero die diuinis non intersint officijs, nulla culpa ascribitur, nisi quòd ex quarundam Ecclesiarum constitutionibus, quotidianas distributiones, vt reliqui præsentes non percipiunt; sic Cardinalem, si, quando ita opportunum iudicarit, Consistorio non adfuerit, sed alijs quandoque rebus sese applicarit, videri potest, minime damnandum esse.

PRAETEREA, cum varia se impedimenta quotidie homini obijciant, ne possit corporis muneribus æque perfungi, & multa eiusmodi sint, quæ iure illum etiam in publicis causis excusent, durum C videtur, si Cardinalis sentiens se non ita commode posse aliquibus diebus Consistorio interesse, in culpa censeatur, nisi iustas absentiæ suæ causas semper proferat, & probet.

VERVM re diligentius perpensa, nos longe aliter respondendum existimamus, immunem scilicet ab omni culpa non esse Cardinalem, si a Consistorio arbitratu suo abesse velit, quod vt clarius explicetur, tria sigillatim persequenda esse duximus. In primo capite agemus de obligatione, qua tenetur Cardinalis in Consistorium, quando indictum est, accedere. In secundo, an Cardinalis ad Consistorium non accedens teneatur excusationes vllas proferre, ac pro-

bare. In tertio, de culpa agetur, in quam Cardinalis incurrit, si sine causa non accedit. A

QVOD ad primum pertinet, possemus multa rerum publicarum, atque Senatuum optime constitutorum varijs in regnis exempla afferre, ex quibus manifeste apparet, summa ab illis diligentia curatum semper fuisse, vt eorum Senatores assidui in publicorum munerum solicitudine continerentur, de quibus & Aristoteles quædam in Politicis tradidit.[a] At nos, his omnibus omissis, non possumus illa, quæ in Romanæ Reipublicæ, tamquam aliarum magistræ sanctionibus continentur, ac proposito nostro magis congruunt, prætermittere. Siquidem Cicero in libris de legibus, cum de Senatoris officio loqués B dixisset: IS ORDO VITIO VACATO: CETERIS SPECIMEN ESTO;[b] subdit deinde: SENATORI, QVI NEC ADERIT, AVT CAVSA, AVT CVLPA ESTO. Et longe post de eiusdem Senatoris munere verba faciens inquit: HVIC IVSSA TRIA SVNT: VT ADSIT, NAM GRAVITATEM RES HABET, CVM FREQVENS ORDO EST: VT LOCO DICAT, IDEST ROGATVS: VT MODO, NE SIT INFINITVS.

DEINDE notum est, non tantum ex superioribus legibus, sed etiam auctorum multorum testimonio, Senatores illos valde commendatos fuisse, qui diebus constitutis, siue legitimi essent,[c] siue extra ordinem indicti, vt quidam volunt,[d] in Senatum conuenirent: C nam & ideo Cicero ait,[e] Senatoris est boni semper in Senatum venire. Et Hadrianum legimus,[f] Senatui legitimo cum in Vrbe, vel iuxta Vrbem esset, semper interfuisse: & Catonem, accepimus,[g] in Senatum quoties haberetur, semper venisse, veritum, ne quid per gratiam fieret. Qua de causa varia etiam decreta edita fuerunt,[h] ne quis ab Vrbe abesset, & aliquando, ne quis vltra mille passuum a Roma se proriperet.[i] Quandoque etiam cautum, ne quis Senator longius ab Vrbe Roma abiret, quàm, vt vno die redire posset, neve vno tempore quinque Senatores ab Vrbe Roma abessent,[k] & post Cannensem cladem propter solitudinem Curiæ, paucitatemq. conuenientium ad publicum Consilium seueriore edicto opus fuisse D aiunt.[l] Vnde Roscium quendam Capitonem, vt eo frequentiores Senatores conuenirent, certam pecuniæ vim testamento reliquisse ijs distribuendam, qui certis temporibus Senatui se sisterent, scriptum inuenimus.

Ex quibus, & alijs, quæ longum esset adducere, licet argumentari, si boni Senatoris officium, apud illos, qui ratione tantum quadam naturali ducebantur, existimatum semper fuit, Senatui adsistere, multo id magis in Collegio hoc nostro esse affirmandum, quod omnium

a Arist. 4. Politic. c. 9.
b Cic. lib. 3. de legib.
c Gell. lib. 14. c. 7. & Sueton. in Aug. c. 35.
d Capitol. in Gordiano. Bud. in l. fin. ff. de Senat.
e Cic. in orat. pro domo.
f Spart. in vita Hadrian.
g Plutarch. in Caton.
h Liu. lib. 36.
i Liu. lib. 43.
k Liu. lib. 36.
l Ex Liu. decad. 3. lib. 3.

A omnium orbis terrarum ſanctiſſimum, & auguſtiſſimum eſt, & ſemper habitum fuit.

Et præſertim, quia tria hic concurrunt, quæ maxime hanc Cardinalium præſentiam, quoties Conſiſtorium indicitur, adhibendam eſſe ſuadent. Primo, auctoritas Papæ. Secundo, munus Cardinalium. Tertio, rei, de qua agitur, grauitas. De Papa, quo nullus in terris eſt poteſtate, aut honore dignior, aut maior, quid attinet dicere, cum Cardinales ſimul, atque eius nutu, ne dicam iuſſu, conuocantur, ſtatim omnes exurgere, ſtatim excitari, omnibusq. alijs poſthabitis rebus, hora conſtituta vniuerſos ſe illius conſpectui ſiſtere, æquitas, &
B ratio ipſa poſtulare videatur?

At quod ad Cardinales pertinet, neminem, exiſtimandum eſt, cum ſacram illam, qua indutus eſt, purpuram intuetur, adeo ſui ipſius oblitum eſſe, vt non agnoſcat hoc proprium ac peculiare illius munus eſſe, ſummo Pontifici in Conſiſtoriali maxime Senatu adſiſtere: immo præter iuſſum Principis, ac ſuſcepti muneris obligationem, quiſque illorum ſecum putare debet, quo frequentior ſibi facultas datur, ſe illum in locum transferendi, in quo Cardinaliũ opem, & conſilium Pontifex ipſe præcipue ſolet expoſcere, eo ſe maiore honore, ac dignitate augeri, ideoq. occaſiones huiuſmodi iuuandi ſum-
C mum Pontificem, & Eccleſiam, non modo non omittendas, aut paruifaciendas, verum ſummopere ab eiſdem expetendas eſſe.

De grauitate vero, & neceſſitate ipſius rei, non opus eſt multa loqui, cum perſpicuum ſit, veterem Conſiſtorij inſtitutionem, ad publicas res, atque arduas tractandas, ac deliberandas inuentam fuiſſe, ita vt, cum ad illud Cardinales conuocari audiuntur, ſtatim vnuſquiſque ſibi perſuadere debeat, res non leues, ſed magni ponderis, ac publicæ rei vtiles, ac plerumque neceſſarias agendas eſſe, atque idcirco numquam niſi ex legitimo admodum impedimento Conſiſtorium deſerendum eſſe.

D Transeamvs nunc ad ſecundum illud, quod ad cauſam pertinet, ideſt ad excuſationem, quæ olim erat Senatori neceſſaria, quando in Senatum non veniebat, vt, quatenus etiam hæc hodie Cardinali conuenire poſſit, videamus.

Ac veteribus quidem multiplex erat excuſatio: primum ſenectus præſertim ſumma excuſationem afferebat; nam Seneca quodam in loco ait: *Senator poſt ſexageſimumquintum annum in Curiam venire non cogitur, nec vetatur.* [a] Et alibi inquit: *Lex a quinquageſimo anno militem non cogit, a ſexageſimo Senatorem non citat.* [b] Alia erat cauſa, cum morbo quis impediretur, [c] probabileq. eſt etiam, funus familiare, aliasq. eiuſmodi cauſas

a Senec.lib.1. controuerſ.8.
b Senec.lib.de breuit.vit.cap. vlt.
c Cic.Philip.1.

causas, quæ in titulo de in ius vocando referuntur, a Senatu adeundo legitimam quoque excusationem præstitisse. In nonnullis etiam casibus non erat opus excusatione, sed nec pignoribus cogebantur, veluti cū de triumpho alicui concedendo, vel denegando tractaretur, aut cum supplicatio decernenda erat; nam tunc nulla pœna cōstituta, cogebantur pene Senatores ab illis ipsis, de quorum re agebatur, aut ab eorum amicis, vt interessent, quod Cicero innuit his verbis: *De supplicationibus referebatur, quo in genere Senatores deesse non solent, coguntur enim non pignoribus, sed eorum, de quorum honore agitur, gratia: quod idem fit, cum de triumpho refertur;* [a] Et deinde: *Ita sine cura Consules sunt, vt pene liberum sit Senatori non adesse.* Hæ tamen, quas modo retulimus, causæ erant in Senatorum arbitrio positæ, an ijs vellent vti, cum constet, Catonem maiorem, licet admodum senem, tamen in Senatum assidue venire solitum fuisse; [b] siquidem, vt Valerius scripsit, *Ambiguæ laudis ciuis existimabatur, qui debitis Reipublicæ officijs non sua sponte, sed iussus fungeretur: quia quidquid imperio cogitur, exigenti magis quàm præstanti acceptum refertur.* [c] Illa etiam maxime honesta causa habita fuit, cum de alicuius re agendum esset, quèm præsentem ibi inueniri, modestiæ ratio non pateretur. [d] A B

POTERANT fortasse & aliæ legitimæ causæ subesse, quas nos nunc non persequimur, cum ad rem nostram minus necessarias esse existimemus; siquidem ea, quæ in hoc secundo articulo de Senatorum Romanorum impedimentis, siue excusationibus commemorauimus, eo tantum pertinent, ne antiquitatis mores, ac instituta penitus negligi viderentur, non quia Senatoribus nostris S. R. E. Cardinalibus hodie congruant, siquidem in foro exteriori, de quo nunc agimus, ea de Cardinalium probitate, ac virtute est concepta publice opinio, vt illi ad huiusmodi causas, aut alias, quæ illis possunt contingere, proferendas, ac probandas priscorum Senatorum more, minime adstringantur, sed cum aliquando a Consistorio absunt, eo ipso iustum illis impedimentum occurrisse præsumatur, nec occasiones vllas illis obortas, immo etiam sponte aliquando susceptas, aliquibus probationibus in foro exteriori docere vrgeantur, sed totum iudicium Deo reseruatur, prout modo ostendemus. C D

ILLVD interim non prætermittimus, solere ab ijs pro vetere eorum instituto, singulariq. modestia obseruari, vt, cum de re quapiam, quæ illorum quemquam priuatim attingit, agendum sit, is aut abstineat se interim, ne eo accedat, aut, si præsens sit, & de alijs etiam rebus sit agendum, inde tantisper se subducat, donec reuocetur. [e]

a Cicer. in 1. Philip.

b Plutarch. in Catone.

c Valer. Max. lib. 2. c. 2.

d Liu. lib. 26. Plut. in Marcel. & Valer. Max. li. 4. c. 7.

e In lib. ceremon. 1. sect. 8. cap. 17.

TERTIVM

A TERTIVM, superest, quod pertinet ad culpam. Nam olim apud Senatores Romanos si iusta non præcessisset causa, mulcta absenti indicebatur, quæ culpam indicabat, eo quòd non venisset in Senatum, & antequam exolueretur, pignora capiebantur, & non solum si abfuisset Senator, verumetiam si tardius in Senatum venisset [a]. Hincq. idem Cicero conqueritur, quòd aduersus seipsum nimis grauiter hac in parte fuisset animaduersum, cum ait: *Quid erat causæ, cur in Senatum hesterno die tam acerbe cogerer? solus ne aberam? an non sæpe minus frequentes fuistis? an ea res agebatur, vt etiam ægrotos deferri oporteret?* [b] Et quia Antonius interminatus erat, se Ciceronis domum, qui in B Senatum non venerat, publicis operis disturbaturum, ait: *Quis autem vmquam tanto damno Senatorem coegit? aut quid est vltra pignus, & mulctam?* Est item mentio iterum apud eundem Ciceronem de huiusmodi pignoribus: affert enim verba L. Crassi ciuis clarissimi, & eloquentissimi, qui cum in Philippum Consulem inueheretur, hæc verba profert; *An tu, cum omnem auctoritatem vniuersi ordinis, eamq. in conspectu Populi Romani concideres, me ijs pignoribus existimas posse terreri?* [c] Cuius moris meminit Gellius, dum affirmat, M. Varronem de pignore accipiendo disseruisse [d].

a Dio lib. 54. vbi de Aug.

b Cicer. in 1. Philip.

c Cic. in præfatio. lib. 3. de orat.

d Gell. lib. 14. cap. 7.

VT vero ab hac culpa iniustæ absentiæ minus Senatores excu- C sarentur, cum præsertim aliquid incidisset, de quo sine mora patres consulendi essent, præconis etiam aliquando vox adhibebatur, quod Liuius ostendit, dicens: *Postquam audita vox est in foro præconis, patres in Curiam vocantis, velut noua res mirabundam plebem conuertit.* [e] Cuius consuetudinis etiam Cicero, & Appianus mentionem fecerunt. [f] Tradit vero Dio, Augustũ has mulctas, quæ absentibus sine legitima causa Senatoribus, captis pignoribus indicebantur, ampliasse; & cum absentium numerus nimis cresceret, coactum fuisse mandare, vt sorte ex singulis quinque absentibus deligeretur vnus, qui mulctaretur [g].

e Liu. lib. 3.

f Cicer. lib. 11. Famil. epist. 6. Appian. lib. 1.

g Dio lib. 55.

HIS, quæ ad veteres Senatores attinent, sic explicatis, videndum D nunc est, an hæc mulctæ ratio ad Cardinales, & quomodo soleat pertinere. Qua in re, cum duplex, vt supra diximus, iuxta sacros canones forum tradi soleat: alterum quod Fori, alterũ quod Poli appellatur; in priore illo certum est nullam omnino notam, Cardinalibus ob eorum absentiam vmquam impingi, nedum mulctam vere adscribi, vt supra ostendimus. At si de foro Poli loquamur, in quo culpæ accuratissime examinantur, & pro modo commissionis, aut omissionis singulæ expenduntur; proculdubio affirmandum est, Cardinalem absentiæ suæ, quamuis etiam vnius diei rationem Deo redditurum esse, ac pœnam, ni causa aliqua iusta, ac legitima

ma detentus fuerit, ab illo omnino subeundam esse: siquidem A
cum hæc illius sit vocatio, hoc munus, hæc obligatio, vt Papam vocantem sequatur, vt illi adsistat, ac publicas res tueatur, non est quòd existimet licere sibi negotiũ hoc arbitratu suo tractare. Confirmatur, quia prout aliàs etiam diximus, sicut in corpore humano miro ordine membra omnia fuerunt distributa, & sua cuique functio assignata, oculis, vt videant; manibus, vt palpent; pedibus, vt gradiantur; & vnumquodque eorum cum suo ministerio fungitur, alijs etiam membris seruit, ne detrimentum patiantur,[a] alioquin si proprium officium suum intermittat, aut naturalem locum transgre-
diatur, vitium contrahit, & totum corpus læditur: sic in corpore B
mystico Ecclesiæ, vbi munia peruertuntur, aut locus in acie deseritur:[b] tunc culpa incurritur, & damnum bono publico infertur; Vnde sæpius id repetitum scimus, vt vnusquisque impleat vocationem suam.[c]

His ita explicatis, non obstat quod primo obijciebatur parum referre, si vnus, aut alter absit a Consistorio. Nam præter rationes supra traditas, respondetur, cogitandum esse, si alij idem dicerent, quis Papæ, aut consuleret, aut ministraret? cur dictum illud olim fuit: *Attende tibi?* nonne vt quisque rem suam præcipue agat, &
officio suscepto fungatur, perinde ac si solus esset, cum sui ipsius non C
aliorum ratio sibi sit reddenda?

Non obstat secundum: nam Canonici, cum pœnam certam in eorum Constitutionibus statutá habeant, videntur interim, si breui saltem tempore absint, a culpa excusari:[d] At Cardinalibus cum propter publica negotia ad Consistoriũ accersuntur, sunt alia omnino postponenda, nisi graue admodum, aut necessariũ se impedimentum interponat: ob id enim his honorum insignibus præ alijs fulgent: ob id a summo Pontifice hac auctoritate decorantur: ob id stipendia ab eo Ecclesiastica consequuntur, vt eidem præ ce-
teris adsistant, pro eo laborent, atque alijs exemplum indefessæ so- D
licitudinis publicæ rei causa præbeant.

Hinc q. ad tertium respondetur, ea legitima impedimenta non excludi, quæ conscientia cum Dei timore coniuncta, rectæ rationi consentanea esse iudicauerit, vt supra diximus.

Qvibus ita constitutis: quæritur nunc quod in secunda parte Thematis propositum fuit, si Cardinalis sciat de negotio agendum, quod ipse probandũ esse pro conscientia sua non putat, an satius sit se ab illo congressu abstinere, quàm eò accedere. Videtur autẽ primo aspectu tutius esse illi ad Consistoriũ non accedere: quia cum vereri possit,

a *Auct. oper. imperfec. hom. 35. in cap. 20. S. Matth.*

b *S. Chrysost. in epist. ad Ephes. c. 4. homil. 11.*

c *Rom. 12. et 1. Cor. 12.*

d *Nauarr. in Manual. confess. cap. 23. tit. quæ lex humana §. 3. quod non obligant, nu. 49. & nu. 55. §. 6. quod quousque. Angel. in verb. inobedientia. in fi. Alphõs. de Castr. de potest. leg. pœnal. lib. 1. cap. 9.*

A possit, ne in aliam sententiam pertrahatur, & scriptum sit: *Qui amat periculum peribit in illo.*[a] Ideo longe tutius, & sapientius esse putare potest, interim secedere, nec se huic discrimini cōmittere: quandoquidem cum ab absentibus suffragium nullum feratur, nulla etiam culpa ab ijs contrahetur, in quā approbando siue improbando incurri potest. Deinde, quia in simili quæstione de ijs, qui ad Synodum Episcopalem accersiti interesse ei nolunt, fuit olim ab aliquibus Doctoribus responsum,[b] eos iuste excusari posse, si præsenserint causam omnino iniustam pertractandam esse, cui assentiendum non putarint. Nos tamen, qui sæpius antea ostendimus, Cardinales,

B quos sibi Papa & Consiliarios, & adiutores delegit, obstrictos esse, non solum vt fidele consilium ei præbeant, sed etiam vt publicam rem, quoties opus est, pro viribus adiuuent, & tueantur, nullo pacto censemus impedimentum, quod in Themate proponitur, afferre legitimam excusationem Cardinali, immo hinc magis vrgeri, vt ceteris rebus omissis in Consistorium se conferat, quo certius illi videtur periculum, ne publica causa detrimentum patiatur.

a Eccli. 3.

b Innoc. Fel. in c. quod super. de maior. & obedien. in princ.

Scripsit S. Gregorius,[c] Pastorem, & mercenarium tranquillitatis tempore persimiles videri, vbi vero periculum, & certamen aduenerit, statim discerni: ille enim apud gregem in eius custodia ma-

C net, hic fugam arripit: sic in rebus Consistorij, cum omnes affectu æquales esse debeant, occasio rerum grauiorū distinguit veros Consiliarios ab alijs: illi enim, quo periculosiora instant negotia, eo acrius se ad illa adiuuanda accingunt: hi vrgentibus difficultatibus libenter ab eisdem se subducunt.

c S. Greg. homil. 14. in Euāgel.

Qvod si miles, qui, iubente Imperatore, vt in certamen descenderet, ipse periculi vitandi causa aliò diuerteret, militis nomine indignus esset; quid de Senatore dicemus, qui quo tempore Senatus ad res difficiles, periculosasq. deliberandas accersitur, propter priuatas suas suspiciones, ne dicamus ad vitandas molestias, se in solitudi-

D nem reciperet?

Solent consultationes à Principibus indici, vt periculis occurratur, ac publicæ vtilitati prospiciatur, sicuti Imperator ingruentibus hostibus milites vocat, exercitumq. cogit, cuius auxilio hostes repellantur. Papa itidem cum Cardinales in Consistorium accersiri iubet, eo ipso indicat se Cardinalium opera, & consilio indigere, vt publicis periculis obuiam eatur, atque vnà de populorum incolumitate, rerumq. Ecclesiasticarum commodo decernatur. Quæ igitur iusta poterit esse Cardinalis tunc excusatio, qui collegarum suorum declinans congressum, tamquam ad se publica res non pertineret,

tineret, sibi potius, quàm rebus communibus laborantibus duxerit esse consulendum? A

Et quidem terrere omnes debet voces illæ Patrisfamilias ad operarios, *Ite in vineam, &c.* [a] præsertim cum ijdem Cardinales non possint respondere, quia nemo nos conduxit; Sunt enim à Patrefamilias delecti, atque in amplam vineam vocati, quibus præter denarium, quem illis, sicut & alijs, si munus suum præstant, in extremã diei partem reseruat, addidit etiam in hoc vitæ curriculo honestissima præmia, quando illos in amplissimo dignitatis gradu locauit, summumq. ipsis honorem ab omnibus haberi voluit. Si igitur, cum tempus laboris instat, illi abijcientes onus, alio se conuertunt, audiant quid Propheta exclamet: *Non ascendistis ex aduerso, nec opposuistis murum pro domo Israel.* [b] Nam si filium patri, seruum domino, nautam gubernatori, cum necessitas postulat, deesse non oportet, sed præsto illis esse, atque opem ferre, cur Cardinalis, quando de communibus Ecclesiæ difficultatibus tractandum est, Consistorij claustra de industria deseret, & summo Pontifici tunc maxime, quando opus est, non adsistet? B

a *Matt. 20.*

b *Ezech. 12.*

Notum satis est, illius munus esse, se Pastorum Principi adiutorem præbere, vigilias agere, gregi Dominico cauere, hunc tueri, & custodire. Itaque cum dicatur positus esse tamquam Consiliarius in ea statione, vt consulat, non debet, cum aduersi aliquid occurrit, locum, & ministerium suum relinquere. Nam, vt de Episcopo ait sanctus Hieronymus, non solum honoris, sed laboris hæc nomina dicuntur. [c] C

c *In epist. ad Timot. cap. 3. in Ezech. 34. & Sophon. 3.*

Praeterea si Consiliarius suspicari se dicat, tractandam esse causam, quæ multos habitura sit suffragatores, quorum sententiæ tamquam minus salutari ipse nolit accedere; vrgere hoc potius illũ deberet ad Senatum adeundum, tum quia minime ipse compellitur vt illis multis repugnantibus inuitus assentiatur: tũ quia quo a pluribus Reipublicæ salus deseritur, eo certius, ac firmius fideli Consiliario onus adiungitur, vt laboranti Ecclesiæ manum præsenti suo consilio porrigat; & damno, quod in ianuis est, se obijciat, ac labãti Reipublicæ subueniat. Quòd si forte ab ijs palam dissentire ægreferat, tunc sciat, non Principis, aut Reipublicæ, sed suam potius causam agere, quippe qui priuatum commodum bono publico anteponit. D

Sed amplius: Si iustitiæ lege tenẽtur Cardinales Papæ in ijs, quæ ad eorum munus spectant, obtemperare; cur a Papa accersiti accedere renuunt? & si ea de causa eos vocat, vt sententiam dicant; cur illi ne dicant, has latebras quærunt? cauendum illis certe est, ne

tamquam

A tamquam mercenarij aufugisse videantur, cum dicat S. Gregorius: *Fugit non tantum qui mutat locum, sed qui subtrahit solatium: fugit, qui se sub silentio abscondit: fugit, qui tacet, cum resistere deberet.*[a]

Fingamus, multos esse, qui Principi persuadeant, vt, Vrbe Roma relicta, se Auenionem conferat, rumorq. hic adeo percrebrescat, vt magnam Senatorij ordinis partem ad se trahere videatur: ob idq. Papa Consistorium indicat, vt de Cardinalium sententia, quid faciendum sit, deliberet: An ergo Cardinalis, qui multo plures in eam partem, quam Reipublicæ incommodam putat, inclinaturos videt, debebit idcirco ab aliorum congressu in Consistorio se abstinere? B An quoniam alios in contraria sententia constantissimos esse audit, propterea debebit suam, in Reipublicæ vtilitatem rationibus corroboratam comprimere? Quid vero si illius iudicium alios forte permoueret? quid si auctoritas argumentorum viribus munita flecteret? quid si aliorum corda cælestis Spiritus immutaret? partes certe ille suas implere debet, cetera Dei prouidentiæ committere. Veniendum est, audiendum est, loquendum est: ne quādo pœnitentiæ stimulis excruciatus cogatur dicere: *Veh mihi, quia tacui.*[b]

NEC obstat quod de absentibus supra dicebatur, qui hac ratione se ab omni culpa eximere videntur: nam cum officium suum, C quo tempore magis est necessarium, deserunt, eo maiore se culpa inuoluunt.

DEINDE verum id esset, si ad ferenda suffragia ex officio non tenerentur: at cum ob id Consiliarij sint instituti, vt cum res postulat, loquantur, aptas ad persuadendum rationes in medium afferant, alijsq. obsistant, non possunt excusari, si Consilio coacto, ipsi se a Senatu subducant, & dum alij laborant, ijdem otio, & quiete perfruantur, ex quo damnum Reipublicæ ob eorum negligentiam subsequatur.

RVRSVS non obstant, quæ de Episcopis dicebantur, qui ad Sy- D nodum Episcopalem accedere recusant: nam, vt omittamus, de illa Doctorum opinione non leuiter dubitari posse; quando, vt Innocentius Papa inquit: *Error, cui non resistitur, approbatur: & veritas, cum minime defenditur, opprimitur.*[c] Dicimus, cum in legitima diœcesana Synodo nihil sit statuendum, quod canonicis obuiet institutis:[d] idcirco vbi aliquid in ea definiendum esse scitur, quod Pontificijs legibus repugnet, non dici vere Synodum, & tunc merito excusari Episcopos, & Abbates, qui eo non accedunt:[e] quod diuersum est a Consistorij actionibus, vt notum est.

ADDIMVS, quidquid de Episcopis Doctores aliqui sentiant, di-

a S. Greg. in homil. 14. in Euang.

b Isa. 6.

c c. error. 83. distin.

d Turrecrem. in Sum. lib. 3. c. 3. vers. tertia species. Henr. Bot. de Synod. par. 1. nu. 5.

e d. cap. super. eod.

uersas admodum esse inter sese Episcoporum, & Cardinalium rationes; cum inter varia Episcoporum munia, hæc obligatio accedendi ad Synodum, non sit primaria: nec sit præcipuum munus, quod ab eis, in eorum administratione necessario exigitur: Nam tenentur illi vel Synodo interesse, vel si legitimo impedimento detineantur, excusatores mittere, qui decreta Synodi ab alijs confecta suscipiant: [a] Cardinalis vero munus, cum in eo maxime positum censeatur, vt a consilijs sit Papæ, quæ consilia potissimum peti solent in Consistorio, non videmus qua honesta ratione possit ille, quando indicitur ei Consistorium nomine Papæ, si legitimum cesset impedimentum, eò non accedere, [b] & tanto magis si rem pertractandam credit grauissimam, & in detrimentum publicum concludendam: siquidem suscepit hoc officium, quod iure suo exigit, vt diebus constitutis in Consistorium veniat, & Papæ consilia petenti, atque Reipublicæ necessitates proponenti opem, & auxilium ferat. A B

a Conc. Carthag. iiij. c. 21. & Carthag. v. c. 10.

b Gardin. Alban. de Card. quæst. 10.

Et si replicetur, nolle illum iniustæ, quam putat, causæ assensum coram adhibere; Dicimus, quòd cum Cardinalis officium sit, dare consilium, tuncq. in primis necessarium sit consilium, cum res in graui, & ancipiti loco versatur; certe is, qui hanc sumeret occasionem non accedendi ad Consistorium propter rei difficultatem, existimare potius deberet, obligationem idcirco esse accedendi: cum tunc præcipue consilio res egeat. C

Et qui fortasse putat, si non accedit, facilius se ex periculo committendi peccatum euasurum; caueat ne hæc recusatio potius ei peccandi occasionem afferat: & quod in remedium ille adhibet, illud ipsum tamquam venenum mortiferum in perniciem vertatur. Cum enim officium suum deserat, quo tempore est Reipublicæ maxime necessarium, ipse videat quomodo culpa vacare possit, & qua ratione vitare queat ne reus sit damni: quod ex eius absentia secuturum est. D

Ad quem congrue pertinere vox illa prophetæ videtur, dum ait: *Omnes bestiæ agri venite ad deuorandum, vniuersæ bestiæ saltus.* [c] Et explicans causam eius rei subdit: *Speculatores eius cæci: canes muti, non valentes latrare, videntes vana, dormientes & amantes somnia.* Hæc enim verba forte aliquis ad Consiliarios posset accommodare. Nam dum ait, *Speculatores cæci*, Consiliarios indicare videtur, quorum officium cum sit tamquam ex specula publicæ saluti prospicere, & impendentia damna auertere, cæci tamen apparent, & nihil eorum, quæ necessaria sunt, discernunt. Et dum ait, *Nescierunt vniuersi*, eos arguit, qui non agno-

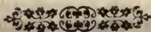
c Isa. 56.

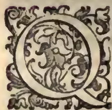
A ſcunt quid eorum munus poſtulet, nec ob quem finem fuerint in ſummum Senatorium ordinem cooptati. Dum ſequitur, *Canes muti, non valentes latrare*, eos notat, qui timore mundano in Senatu ſilent, quando acriter loqui deberent. Dum inquit, *Videntes vana*, eos attingit, qui friuolas afferunt excuſationes, & a ſolida veritate diſcedunt. Dum addit, *dormientes*, eos oſtendit, qui tamquam ſomno ſepulti, vocem Principis non audiunt, vocantis eos in conſilium ad res publicas adiuuandas. Demum dum ait, *Et amantes ſomnia*, eos perſtringit, qui proprias commoditates, ſeu delicias præferunt bono publico, noluntq. palam loqui quod ſentiunt, ne ſomnia ſuarum voluptatum, aut præcipitem cupiditatum ſuarum curſum interrumpant.
B

PARS V. QVAEST. IX.

An debeant Cardinales ſubſcribere Bullas ſummorum Pontificum, quamuis in Conſiſtorio ab ijs diſſenſerint, & ſubſcriptionis quoque tempore eas vere & ex animo non probent.

C

QVONIAM de ſubſcribendis Bullis Pontificijs in præſentia nobis ſermo eſt futurus, operæpretium videtur, illud in primis intelligere, veterem hunc in Eccleſia morem fuiſſe, vt decreta Apoſtolica Cardinales ſubſcriberent,[a] ſicuti & Canonici ea, quæ a Prælato fiebant.[b] Verum eſt tamen, a Doctoribus multis affirmari, morem illum obſoleuiſſe iam, nec hodie amplius Cardinales ſubſcri-
D bere.[c] Quod fortaſſe in priuilegijs Apoſtolicis, de quibus ipſi loquuntur, atque alijs Diplomatibus quibuſdam locum habere poteſt, quæ a Cardinalibus non ſubſcribuntur. Sed quod ad conſtitutiones Apoſtolicas pertinet, quæ vim legis generalis obtinere ſolent, multorum eſt ſententia, vetuſtiſſimum hunc ſubſcribendi morem in Eccleſia Dei fuiſſe, ac perpetuo pene vſu vſque ad tempora noſtra permanaſſe, prout ex ipſiſmet conſtitutionibus, quæ tum in Bibliotheca Vaticana, tum in Archiuijs multarum Eccleſiarum fideliter aſſeruantur, omnibus patere poteſt. Nec id quidẽ accidit, quia ſummus Pontifex in rebus ſuis decernendis vllius robore, aut ſubſcri-

QVAEST. XLVI.

a c. cum Redẽptor 12. q. 9. glo. fin. c. cũ a nobis. de teſt. Spec. tit. de reſcript. præſent. §. primo igitur nu. 7. Anch. d. c. a nobis n. 9.

b cap. 1. de his quæ fiũt a Pral. c. quod quis 35. quæſt. 9.

c Ioã. Andr. in addit. ad Spe. d. §. primo igitur Imol. c. 1. de his quæ fi. a Prala. nu. 6. Caſtren. l. ſacri. nu. 2. C. de diuerſ. reſcr. Ioã. de Graſſ. in tract. de reſcrip. Apoſtolic. n. 13. Abb. Card. Imo. d. c. cum a nobis de teſtib. in fine.

ptione indigeat, siue quòd Cardinalium auctoritas tamquam testium, aut publicarum personarum ad Apostolicos actus roborandos, ac muniendos sit necessaria, [a] sed ita vetere instituto receptum videmus, siue quia Pontificis prouidentia rem non fortuito, sed multorum consilio diffinitam esse, omnibus patere voluit: siue ex ordinis ipsius amplitudine, siue ex quadam membrorum cum capite coniunctione, vt ab eius latere numquam discedant, siue quacumque alia ratione sic vsu diuturno probatum nouimus, vt certis casibus, ijsq. grauioribus, præeunte summi Pontificis manu, ipsi quoque nomen suum subscribant. A

a Paul. de Castro cons. 414. nu. 6. vol. 1.

QVAERIMVS igitur quando Cardinales, rebus in Consistorio propositis, repugnassent, & adhuc eas ex animo non probarent, an nomine Pontificis requisiti, vt Bullæ edendæ subscribant, iure id recusare, aut quid facere debeant. Dubium nón leue inde oritur, quod cum supra varijs in quæstionibus probatum a nobis fuerit, non licere Cardinali aliter respondere, quàm sentiat, nec vmquam conscientiam suam fallere: id multo magis in casu proposito seruandum esse videri poterit, cum de subscribendis propria manu Bullis agatur: Nam si tanta in ijs, quæ voce sola, & ex tempore plerumque pronunciantur, cautio adhibenda est, vt nihil aduersus animi propositum, fideiq. munus proferatur; quid in ijs rebus dicendum erit, ad quas non nisi magna præparatione, ac maturitate accedimus, & quæ manu nostra subsignata, perpetuũ omnibus mentis nostræ testimonium sunt allatura? Profecto si quis eo tempore, quo de subscribendis ijs agitur, conscientiæ suæ fidem sentiat repugnantem, videri potest sic commendandus, si ab ijs abstineat, prout damnandus si manum suam apponat, præsertim quòd cum huiusmodi subscriptio videatur quædam dati a se antea consilij attestatio, Cardinalis, qui, quantum potuit, obstitit ne Bulla ederetur, nedum eam fieri suasit, nunc subscribendo, in mendacium manifeste incurreret: quod cum diuina lege sit interdictum, nullius auctoritate cuiquam potest imperari. B C D

VERVM siquis rem diligentius examinarit, contrarium potius probandum esse inueniet: quod vt manifestius fiat, quædam antea animaduertere oportet, tum ratione summi Pontificis, tum Cardinalium, tum etiam temporis, quo negotium agitur. In Papa triplex considerari potest voluntas, quædam nondum firma, neque certa, atque, vt aliqui dicere solent, ambulatoria: quædam deliberata, sed non præceptiua: tertia etiam præceptiua. In Cardinalibus, duplex refertur persona: altera priuata, quæ illis cum reliquis hominibus

commu-

A communis est: altera publica, & propria, quam hauriunt ex dignitate Cardinalitia. Quod ad priuatam attinet, censentur singuli eorum, perinde ac ceteri omnes, esse de ouili Christi Saluatoris nostri, qui vnum Pastorem vniuersalem Romanum Pontificem Christi Vicarium agnoscunt, eundem vt filij patrem, vt subditi dominum, vt fideles Ecclesiæ caput & principem colũt, & venerantur.[a] Quod ad publicã vero spectat, cum hæc dignitas eo fuerit instituta, vt essent in Ecclesia Dei, qui ab illius Vicario pro eius arbitrio delecti, sedem Apostolicam, ac summum Pontificem dictis, & factis adiuuarent[b], hinc quoque multiplex illorũ officium vario distinctũ nomine pro-B ficiscitur. Dicuntur enim electores, cum sede vacãte eligunt Papam: dicuntur Consiliarij cum illum consilio, suasionibus, & rationibus iuuant: dicuntur cooperatores, & ministri, cum eius res promouẽt, ac iussa exequuntur: & vt quidam non insulse dicebat, sicuti potentiæ vegetatiuæ tres sunt actus, siue officia, quæ sunt generare, nutrire, & augere;[c] sic Cardinales dicuntur generare quodam modo Papam, cum illum eligunt: nutrire, cum illi dant consilia; augere, cum opere illi præsto sunt, eidemq. suffragantur.

a Extrauag. vnã sanctam. de maioris. & obed.

b c. per venerabilẽ. qui fil. sint legit. Viguer. in sum. c.17.§.1. versic.11.

c S.Th.1.par. q.73. artic.2. Arist.2.de ani. tex.54.& seq.

NVNC, omissis alijs muneribus, quæ ad rem nostram non pertinent, dicimus in præsenti quæstione, qua agitur de condendis Bul-C lis Apostolicis, tria esse tempora spectanda, quæ triplici illi, de qua diximus, Papæ voluntati respondent.

Primum est, quando Papa rem proponit in Consistorio, vt de ea constitutionem aliquam populo promulgandam decernat: & propterea consilia petit Cardinalium, vt inquiratur, & deliberetur ex pluribus quid eligendum, quibus medijs vtendum, & quomodo id exequendum. Quo quidem tempore voluntas Papæ nondum est firma, & deliberata, sed habet se tamquam soluta & vagans per varias cogitationes, indagans vbi debeat consistere: & tunc licet vnicuique Cardinali, immo debet quisque dicere quod sentit, aiendo, D siue negando, addendo, aut minuendo pro animi sui conscientia: Et quamuis, etiam tunc Papa aliquid interloqueretur, & in medijs ipsis Cardinalium sententijs aliqua enunciaret, ex quibus animi illius sensus deprehenderetur; quoniam tamen totum illud temporis spatium consultationi tribuitur, vt diligentius negotium examinetur, res adhuc in eo statu permanet, vt possit prout magis placuerit constitui, quia interea semper agitatur fluctu tractationis, nec stabilem adhuc sedem apprehendit, idq. totum actibus (vt aiunt) speculatiui intellectus respondet.[d]

d S. Tho.1.2. q.57.artic.6.

Alterum deinde tempus est, postquam auditis Cardinalium sen-

tentijs Papa ex pluribus secernit id, quod ei potius videtur, in eoq. A
figit voluntatem suam; quæ voluntas deliberata dicitur, ex eoq. dignoscitur; quod ipse Pontificali sua maiestate, & potestate conceptis ex vetere instituto verbis coram toto Senatu solet rem diffinire suo decreto, dicens: *Auctoritate omnipotentis Dei, & beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, & nostra, statuimus*, & cet. Et hoc tempus ad rationem practicam spectat: [a] nec in eo est amplius locus Cardinalium disputationi, quia res iam terminata est: sicut in iudicijs antequam conclusum sit in causa, licet instrumenta, testes, aliasq. probationes proferre: lata vero sententia omnia conticescunt. Itaque, quæ priore tempore consultantur, & excutiuntur, in ipso cursu sæpe mutantur, & refelluntur, prout vsu venit; & ideo non decreta, B
sed consultationes, seu actiones Consistorij ab aliquibus vocari solent. Quæ vero postea a Papa diffiniuntur, illa decreta, & constitutiones appellantur, quibus non licet amplius refragari: sic in Synodis Patrum obseruatur: nam antea multa in disputationem veniunt, ac pro sententiarum varietate mutantur. Quod vero die sessionis postea firmatum, & sancitum fuerit, id vere decretum dicitur; & ab omnibus, accedente summi Pontificis approbatione, sacrum, sanctumq. integre, inuiolateq. habendum est. Hinc dicebat sanctus Augustinus: *De legibus iudicandum est, cum instituuntur, non* C
cum institutæ fuerint, nec postea de ipsis, sed secundum ipsas est pronunciandum. [b]
Idq. in Collegijs, atque Vniuersitatibus obseruari solere Doctores testantur: [c]

PERTINET huc quoque illud ipsum, quod a nobis in præsenti quæstione agitur de Bullis subscribendis: siquidem post pronunciatum a Papa decretum, solet idem sacra manu sua illud deinde litteris mandatum, ac diplomate comprehensum subscribere, ad cuius imitationem, Cardinales quoque propria manu consueuerunt nomen suum subijcere, tametsi vsus obtinuit, vt cum eduntur Bullæ, nomen quidem Pontificis characteribus in orbem conceptis, quasi D
Pontificali quodam signo emittatur: [d] Cardinalium vero, prout varij sunt eorum ordines, a dextera Episcoporum, & Presbyterorum, a læua Diaconorum nomina rectis lineis apponantur, quamuis neque hoc omnino perpetuum sit: Sed quomodocumque hæc se habeant, constat sane eos, qui antea se Consiliarios Papæ in ea Bulla examinanda, & excutienda gesserunt, deinde postquam Papa auditis eorum consilijs tamquam ex oblata sibi materia id elegit, quod Reipublicæ vtilius futurum esse iudicauit, idq. subsignatione sua probauit, ipsos non amplius, vt Consiliarios se habere, sed vt ministros

a S. Tho. 2. 2. q. 47. artic. 8.

b In lib. de vera relig. c. 31. c. in istis. 4. dist.

c Glo. Gemin. Prepos. Turrecrem. d. cap. in istis.

d Spec. de rescript. præsent. §. primo igitur nu. 2.

A nistros, & cooperatores eadem probantes & subscribentes, quæ Papa iam firmauit, & conclusit, tamquam per eiusdem vestigia gradientes.

Tertium superest tempus post constitutionem iam a Papa sancitam, quando eam vult summus Pontifex a populo recipi, atque in mores induci: nam tunc eam præcipit promulgari, atque post certum tempus ab omnibus omnino obseruari:[a] quo loco surgit tertia illa voluntas, quæ dicitur præceptiua, cum id, quod ipse secum statuit, & deliberauit, id pariter a reliquis executioni mandari iubet. Et hic tantum abest, vt Cardinales possint amplius dissentire, B vt immo quoties Papa eos eiusmodi lege includi mandat, debeant ipsi tamquam filij, & membra illius ad obediendum primos se exhibere, ita vt sicut inter alios dignitate, atque honorum insignijs præfulgent: sic obedientiæ laude, & in litteris Apostolicis obseruandis exemplo, debeant reliquis prælucere. Hanc autem, quam diximus, triplicem voluntatem, non negamus in alijs quoque Principibus, qui legis condendæ facultatem habent, considerari posse, cum & ex rei natura in omni prudenti deliberatione antecedere debeat consultatio, sequi electio, & postremo loco executio; sed tamen quia materia, de qua hic agitur, quædam alia diuersa ab ijs po- C stulat, ideo hæc in præsenti attingere visum est.

His igitur ita pro clariori totius quæstionis intelligentia constitutis, præsentem difficultatem dissoluunt aliqui, dicentes, Cardinalem, quamuis in Consistorio dissenserit, teneri tamen Bullam propria manu subscribere, tunc videlicet tantum, quando maior pars Cardinalium Bullam ipsam approbauit; & rationem afferunt, quia tunc non potest Cardinalis non id sequi, quod a pluribus probatũ fuisse videt, cum hæc regula iuris sit,[b] in Collegijs quod a maiori parte receptum fuit, illud omnium sententia roboratum censeri, quamuis aliqui contradixerint.[c] Nam & ille, qui dissensit, nunc D priorem sententiam, tamquam minus probabilem, deponere existimatur, atque intellectum suum cum humilitate captiuare, vt frequentiori sententiæ tamquam prudentiori adhæreat.[d] Sic & de Lacedæmonijs legitur,[e] qui, postquam res firmata erat a Consilio, non amplius disputabant, immo ijdem, qui antea repugnabant, postea decretum defendebant, quod & ab Acheis in Republica receptum fuisse legimus:[f] sed & in annalibus religionis S. Dominici traditum est,[g] in Capitulo generali Londini habito anno M CCLXIII. vbi gloriosus S. Thomas de Aquino tamquam diffinitor Prouinciæ Romanæ adfuit, constitutum fuisse, vt quando aliquid a maiori parte diffini-

a Authen. vt fact. nou. const. S. Thom. 1.2. q.90. art.4.

b l. quod maior ad municip. & 1. de his, quæ fi. a maio.

c Abb. cap. ex parte. de cõcess. prebẽ. nu.3. & cap. postulastis. nu.14. eod. tit.

d Arg. l. si in tres. de arbitr.

e Plutarch. in Lycurg.

f Liu. lib. 32.

g In lib. histor. generalis S. Dominici. lib. 2. cap. 68.

dissinitorum aduersus aliquorum sententiam decretum est, is, qui in contraria sententia fuisset, numquam proprium suffragium cuiquam vlla occasione, aut tempore manifestare auderet; & in varijs Regni Castellæ tribunalibus obseruari, vt lata sententia a maiori parte iudicum, alij quamuis dissenserint, eidem subscribere teneantur; quin & hodie apud sacræ Rotæ iudices eundem esse vsum nouimus, vt quando plurium inter se suffragia conueniunt, tunc sententiæ de coadiutorum omnium consilio, & assensu pronuncientur, tametsi aliqui ex ijs repugnauerint. A

HAEC responsio quamuis veritati congruere videatur, quoniam tamen generalis non est, sed ad eum tantum casum redigitur, quando crebrior Collegij pars inter se concors est; ideo dubitationem in alijs casibus parere posset, quando scilicet maior pars a decreto Papæ discreparet: nam tunc dubitari potest, an hi, qui dissentiunt, subscribere Bullæ teneantur. Et quamuis hunc casum numquam accidisse memoria teneamus, & vix fieri posse vt accidat existimemus, tamen quia illius explicatio rebus alijs multis declarandis conducere potest, non ab re esse duximus, aliorum saltem sententias referre potius quàm vt certi quidquam nos diffinire audeamus. Primum enim non defuerunt, qui sentirent, iudicem auctoritate sua posse inuitum aliquem compellere,[a] vt alicui actui subscribat, eumq. qui subscribit culpa vacare, quod non sponte, sed imperio coactus id faciat. Vnde Cardinalem quoque in casu nostro subscribentem, quando id iubente Papa facit, aiunt non ideo conscientiam suam lædere, cum illud faciat inuitus. B C

SED hæc responsio non congruit; quoniam aliud est, cum quis antea tacite, vel expresse alicui actui consensit: tunc enim potest interdum compelli a iudice, consensum antea præstitum subscriptione sua declarare:[b] quo casu loquuntur ij, qui contrarium innuere videntur. Aliud est, cum nullus consensus antecessit, prout in casu nostro, in quo Cardinalis numquam nec consilium dedit, nec dare poterat repugnante conscientia; ideo nec ad exteriorem aliam subscriptionem ipse nunc adigi posse videtur. D

ALII dixerunt, quamuis regula sit, eum, qui subscribit, censeri approbare actum, qui scripto illo continetur;[c] id tamen multis in casibus locum non habere traditis à Doctoribus, inter quos ille præcipue receptus est, quando subscriptio fit ab aliquo ratione officij, quod exercet.[d] Vnde cum hoc casu Cardinalis subscribat Bullæ propter officium, quod exercet, tamquam minister Papæ, non deducitur hinc talis eius voluntas esse.

a Benedict. de Plumbin. in l. qui agnitis. de except. nu. 1.

b l. fin. §. necessitate. C. de bon. quæ liber. vbi Cyn. nu. 1. Alber. num. 4. Bart. num. 2. Castren. nu. 3.

c l Caius, vbi glo. & Bart. de pign. act. Imol. cap. si quis. de reb. Eccles. nu. 14. Ias. l. ita stipulatus §. Chrisogon de verb. oblig. nu 2.

d Fel. c. quoniã contra de probat. nu. 44. 46. & sequ. Paris. consil. 101. nu. 74. in 1.

SED

A SED neque hæc reſponſio ſufficit: nam aliorum miniſtrorũ officia ſolent pendere a libera voluntate Principum, aut aliorum ſuperiorum ea mandantium, ideo miniſter ſæpe exequitur quod ſuperior iubet, non quod ipſe vere ſentit. At Cardinalis officium ſuum, quod conſulendi eſt, ita a Papa ſibi datum eſſe agnoſcit, vt tamen ex diuinæ legis regulis ad Reipublicæ vtilitatem exercendum eſſe ſciat. Vnde quidquid agit ſiue conſulendo, ſiue ſubſcribendo, id, oculos in Dei legem, & in publicum bonum dirigendo agit, & propterea ab illius voluntate diſcedere numquam debet.

ALII dixerunt, nihil laborandum eſſe, quacumque ratione, aut B pacto id fiat, cum ſatis ſit antecedere mandatum & iuſſum Papæ, cui omnino obediendum eſt in ijs, quæ non repugnant iuri diuino,[a] alioquin ſi recuſandi, aut tergiuerſandi locus eſſet, omnis diſciplina obediẽtiæ, & debitæ ſubiectionis diſſolueretur. Sed nec iſtud ſoluit dubitationis nodum: quoniam ponimus nos mandatum quidem Papæ præceſſiſſe, ſed dicimus, ſi eo mandato contineatur, vt Cardinalis ſua ſubſcriptione teſtetur, ſe Bullæ illius condendæ Conſiliarium extitiſſe, tunc, cum verum hoc nequaquam fuerit, quoniam Cardinalis id nũquam ſuaſit, præceptum huiuſmodi obligationem non parere, tamquam iuri diuino repugnans, quo mendaciũ omne C prohibetur, vnde ſequitur, diſciplinã obedientiæ huc non pertinere.

a S.Tho. 2.2. q.104. artic.5.

NOS igitur, quoniam hæ reſponſiones non omnino difficultates præcidere, ac clare rem explicare videntur, aliò dubitationem flectendam eſſe cenſeremus, inueſtigantes quorſum, & ad quem finem hæc ſubſcriptio a Cardinalibus ſoleat adhiberi: Aut enim ea teſtari ſolum intelligunt, ſe conſtitutionem illam præcedente Papæ diffinitione probare, atque quod in ea Papa ſentit, idem quoque & eos depoſita priori conſcientia ſentire, & tunc nihil repugnat, quominus id liceat eis facere, cum ponamus iam Papam manu ſua Diploma ſubſignaſſe, cuius exemplum Cardinales ſubſcribendo de- D bent imitari: ſiquidem Papæ auctoritas & decretum in rebus ſanciendis, non pendet a conſilijs datis a Cardinalibus, ſed nititur propria eius vi ac voluntate, qui deligit ex varijs ſententijs ſibi propoſitis, quod ſibi iuſtius, atque vtilius videtur. Vnde, cum nihil hic verſetur, quod iuri diuino refragetur, & illa ſubſcriptio fiat tunc in ſignum miniſterij, & reuerentiæ, ſi tenentur Cardinales conſtitutionem ipſam vſu recipere, & facto exequi, cur non magis debent verbis illam probare? Vera enim fidelis miniſterij laus non in ijs tantum ſita eſt, quæ ad ſenſum noſtrum fluunt, ſed in ijs magis, quæ voluntati noſtræ repugnant, & nos potius contriſtant,[b] immo hoc caſu

b S.Tho. 2.2. q.104. artic.2.

casu magnopere commendandi videntur, qui post rem diu multumq. in Consistorio examinatam, atque post id, quod ipsi sentirent, libere explicatum, argumentisq. corroboratum, cum tamen viderint, summum Pontificem, qui in specula positus multo plus alijs & prospicere, & sapere censendus est, diuersum ab ijs sentire, ipsi eius iudicio cedendum, atque eximiæ prudentiæ magis, quàm erroneæ conscientiæ adhærendum putant. A

Et si adhuc vrgeret aliquis, ex conscientia etiam erronea aliquem obligari, ita vt aduersus eam committere non debeat, & ideo non licere illi, qui secus in animo suo sentit, etiam iubente Pontifice se ipsum fraudare, & ostendere se id probare, quod vere non probat; B Respondemus, ex conscientia erronea non obligari aliquem, vt eam sequatur, sed vt eam deponat, [a] cum ignorantia, a qua ille error procedit, sit, vt aiunt Doctores, vincibilis, ac voluntaria. Quando igitur Princeps aliquid iubet, quod minime repugnat iuri diuino, vel naturali, & maxime in dubijs, qualia sunt, quæ ad consultationem deferuntur, debet Consiliarius, re iam excussa, captiuare intellectum suum, ac Principis voluntati adhærere, quoniam in his conscientia Cardinalis habet supra se, non solum Deum, sed etiam Pontificem, cuius præcepto est humiliter obtemperandum: & quamuis consciētiæ erroneæ obligatio maior sit obligatione præcepti Prælati, quia C est, vt aiunt Summistæ, intensior, tamen ex altera parte minor est, quia solubilior, siquidem deponi potest conscientia erronea, non autem obedientia subditi erga Prælatum. [b] Quòd si Bulla subscribatur a Cardinalibus, vt declaretur, non solum, eos tunc in Papæ sententiam concedere, sed antea etiam illos idem consilium ei dedisse in Consistorio, & proinde illis approbantibus constitutionem eam factam fuisse; & tunc quia verum id non est, cum semper antea dissenserint, dicendum videtur, talem subscriptionem minime eis congruere; cum ius diuinum refragetur, quod neminem vult mentiri, nec a Papa violari potest. [c] D

a Alexan. de Ales par. 2. q. 120. memb. 3. art. 1. S. Tho. 1. 2. q. 19. art. 6. ad 3. S. Bonau. in 2. sent. dist. 39. art. 1. q. 3. Siluestr. verb. conscientia q. 2. in fine. vers. 3. Tabiē. verb. conscientia q. 2. & 3.

b S. Tho. q. de veritate q. 18. artic. 5. Sum. Siluestr. verb. consciētia q. 2. in fine.

c Aug. de An con. q 55. art. 2. & 3.

Et si dicas, admissum antea a nobis fuisse, Cardinales etiam illos subscribere debere, qui refragati fuerunt Constitutioni in Consistorio, dummodo maior pars postea consenserit, tametsi hoc quoque casu mentiri illi videantur, attestantes sua subscriptione se consensisse, cum tamen certum sit, eos tum, cum res fuit proposita, dissensisse; Primum ita respondemus, quando Cardinalis initio dissensit in Consistorio, & postea vidit maiorem partem consentire, tunc iuris præsumptione, vt modo diximus, existimatur sententiam mutasse, alijsq. accessisse antequam decretum a Papa

pronun-

A pronunciaretur. Deinde respondemus, ideo Cardinalem tunc subscribendo Bullæ non mentiri, quoniam maior pars minorem trahit: quia etsi voluntate propria in consilio dando alijs non adhæsit, nunc tamen voluntate communi, tamquam membrum totius Consistorij, se cum maiori parte in subscribendo coniungit. At quando maior pars semper a Bulla discrepauit, & ad subscribendum vrgetur solo præcepto Papæ, dicimus, eo accedente, verum esse, Cardinales quidem ob reuerentiam Papæ nunc subscribendo eam approbare, sed non erit verum, eos antequam præceptum hoc sibi fieret, vmquam talem Bullam voluntate propria, aut communi approbasse:
B & consequenter nequaquam poterit huic subscriptioni altera illa interpretatio conuenire, quoniam alias subscribens iuxta hunc sensum mentiretur.

Verum vt scrupulos omnes eximamus, cum hic clare non appareat, quo sensu hæc subscriptio fuerit concepta, existimare potius debemus, illam in eam partem accipiendam esse, quæ nec veritati, nec officio noceat.

Et siquis replicaret in proœmio Bullæ narrari solere eam de cõsilio Cardinalium factam fuisse, quæ verba arguunt vsque initio Cardinalium consilium accessisse; Responderi potest, verum esse
C Constitutionem a Papa in consultationem initio deductam, Cardinaliumq. suffragia exquisita fuisse: nam ob hanc ipsam causam sunt Doctores nonnulli, qui testantur has subscriptiones olim institutas, vt ostenderetur, Papam non solum, sed cum fratrum consilio decretum illud aggredi voluisse.[a] An tamen ea suffragia, vel omnia simul, aut plura, aut pauciora conuenerint, ibidem nec affirmari, nec negari tamquam minus necessarium autumant. Cum enim Papa in rebus difficilibus sic teneatur Cardinalium consilia petere, vt tamen ad eadem sequenda non semper sit adstrictus, prout aliàs disseruimus,[b] nec Consiliarij aliud agant, quàm vt varias considera-
D tiones Principi proponant, ex quibus eas eligat, quas aptiores esse censuerit. Ideo proœmium Bullæ ad huiusmodi consilia petita quidem, non tamen probata recte referri debet.

a *Imol. c. 1. de his, quæ fiunt a Prælat. num. 6. & Card. Zabar. in c. cum a nobis. de testib. in fi.*

b *In quæst. 3.*

Addimus etiam, quòd si subscribens nõ referat animi sui sensum ad præcedentia illa verba, *De consilio fratrum*, sed ad decretum a summo Pontifice nouissime factum, cui omnino obediendum putat, tunc Cardinalem hac etiam ratione se ab omni mendacij culpa immunem satis tueri posse, quia licet non consenserit rei, nec eam probauerit, quatenus versabatur in dubio cõsultationis, nunc tamen consentit, & probat, quatenus definitur lege Principis.

Vnde

VNDE nõ obstat quod initio opponebatur, aliã scilicet Cardinalis vocem in Cõsistorio loquentis, aliã nunc eiusdem in Bulla manũ apparere: nam, vt supra diximus, diuersa hæc sunt tẽpora: alterũ consultationis, alterũ executionis, proindeq. diuersos effectus sortiuntur. A

ET si replicetur, immo subscriptionis tempus ad primum illud consultationis retro trahi, atque vtrũque simul coniungi; Respondetur, vbi maior pars consensit, tunc omnia, & tempora, & quæ deliberata sunt inter se cohærere, quia semper, tamquam vnum corpus Cardinalium habitum fuit, atque vna omnium cõmunis voluntas. At vero vbi maior pars dissensit, tunc cũ singuli per se considerentur, non possunt eorum subscriptiones, tamquam vnius corporis sensus, atque ad eadem Bullæ principia reuocari, & maxime cum illa subscriptio sit potius significatio consilij petiti, quàm accepti, cum certum sit, decreti vim, non a Consiliariorum suffragijs, sed a sola Principis voluntate, atque auctoritate, robur obtinere. Verum id tamen est, hunc casum, vt diximus, rarissimum esse solere, cum maior Cardinalium pars summi Pontificis sententiam, vt plurimum, sequi soleat. B

DENIQVE, vt nihil omittamus, quod in re tam difficili, atque a Doctoribus non satis explicata, nobis occurrat, & vt saltem reliqui de tota quæstione certius iudicium ferre possint, illud considerandum proponimus, adhuc dubitari posse, si Cardinalis erroneam conscientiam non deponeret, sed in ea adhuc persisteret, vt qui putaret, eam non erroneam, sed veram; an sequi potius hanc teneatur, quàm præceptum Papæ in subscribendo. C

CVI dubitationi breuiter respõdentes, dicimus: aliud esse, cũ Cardinalis sponte subscribit Bullæ, repugnante, aut saltem perplexa illius conscientia: aliud esse, cum præcipiente summo Pontifice, Cardinalis ab eo quodam modo impulsus subscribit. Nam priore casu id ei non licebit, quod in posteriore licebit. Nam etsi voluntate propria aduersus conscientiam erroneam agere, peccatum est, adueniẽte tamen superioris præcepto, vt debita illi præstetur obedientia, licitum esse quandoque Doctores affirmant.[a] Pro cuius rei clariori explicatione addimus sequentes cõmunem Doctorum sententiam,[b] Cardinales si talem errorem conceperunt, quia sibi certo persuaserint rem illam, quæ subscribenda præcipitur, aduersari euidenter diuinæ legi, tunc subscribere, non debere: sed nos hunc casum procul a nobis auertimus, nec de eo est præsens disputatio, cum nequaquam præsumẽdum sit, summum Pontificem præcepturũ esse Cardinalibus, vt rei, sua natura, & vi mala, & diuinis mandatis repugnanti, subscribant. Si vero Cardinales dubitant, tunc obtẽperandum est magis Papæ præcipiẽti, D

a Tabiẽ. verb. consciẽtia q. 3. & tex. in c. nõ solum. de reg. iur. lib. 6. Nauarr. in Manual. confess. c. 16. nu. 40. & in c. si quis autem. nu. 93. de pœnit. dist. 7.

b Siluest. verb. cõscientia q. 4. Tabien. ead. q. 3. Bart. Med. 1. 2. q. 19. ar. 6. Nauar. in Manual. cap. 16. num. 41.

A quàm conſcientiæ dubitanti, quia tunc maius eſt periculũ non obtẽperare Papæ, nec exequi quod iubet, quàm reſiſtere priuatæ cõſcientiæ ſic dubitãti. Quod ſi Cardinalis nec certo ſcit, nec dubitat, ſed credit, vel opinatur, idq. ex leuibus cauſis, manifeſtum eſt; hoc caſu potius Papæ quàm conſcientiæ obediendũ: ſin autẽ ex cauſis veriſimilibus mouetur, tunc aiunt Doctores adhuc illũ ſubſcribere teneri, quia bonum obedientiæ præſtat malo illi incerto, ſeu detrimento, quod conſcientia dictat: ſicuti de vxore ab ijſdem aſſeritur, [a] quæ ſi certo ſciat priorem maritũ ſuperſtitem eſſe, non poteſt ab eo petere, nec reddere illi debitũ, etiam ſi ob id excõmunicetur: at ſi id credat leuiter, ac po-

a c. dominus. de ſecũd. nupt. c. inquiſitioni. de ſent. excom.

B tius temere, tunc reddere, & exigere debitum poterit: ſi autem credit probabiliter, aliqua ſcilicet legitima ratione adducta, non tamen euidenti, petere quidem debitum a coniuge non poterit, at illo petente reddere debitum tenebitur: quandoquidem illud reddit, ne cõtra legem coniugij agat, non tamen exigit, ne conſcientiæ iudicio aduerſetur: [b] ſic & Cardinalis, quando conſcientia ſibi dictat id, quod ſubſcribendum eſt, in Reipublicæ damnum redundare, ſponte quidem ad eam ſubſcriptionem accedere non debebit: at vero volente, & quaſi tacite præcipiente ſummo Pontifice, videtur excuſandus, ſi, vt ei miniſterij & obedientiæ debitum perſoluat, vna cum alijs Cardi-

b Nauarr. in Manual. c. 16. num. 40.

C nalibus, depoſita tunc conſcientia, ſubſcriptionem ſuam adiecerit [c]. Sicut enim coniux coniugi ad debitum matrimonij obligatur, ita ſubditus tenetur Prælato ad debitum obedientiæ.

c Summ. Silueſtr. verb. cõſcientia q. 4. circa fin.

HINCQ. non incõmode ad ea reſponderi poſſe videtur, quæ antea, vt valde repugnãtia obijciebantur, videlicet quòd non liceat Cardinali aliter reſpondere, quàm ſentiat, & multo minus id ſubſcribere, quod vere non probat. Nam dicitur, Cardinales quando ſententiam rogantur, cõpelli quidem ad reſpondendum, ſed modũ reſponſionis ab eorum voluntate pendere: vnde nũquam debent fraudare conſcientiã ſuam: quod verũ munus eſt Conſiliarij: at cum ſubſcribere

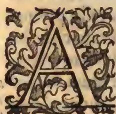
D præcipiuntur, nõ gerunt ſe proprie vt Conſiliarij, ſed vt miniſtri ſunt, & executores voluntatis Papæ. Et ſi dicas, tunc etiam tamquã Chriſtianos non debere id facere, quod detrimentum putant afferre poſſe Reipublicæ; Reſpondetur, quòd ſi hoc certo ſcirent, vel ſponte facerent, in culpa eſſent: at in ſpecie facti propoſita, dubium, quod ex vna parte Cardinales extimulat, eſt, vt aiunt, ſpeculatiuũ, aut ad ſummum redigitur ad eum probabilitatis gradũ, qui parit opinionem; ex altera vero vrget ſummi Pontificis iuſſio, vt ſubſcribant. Quocirca, cum hæc maioris ponderis ſit, illi, aut conſcientiam deponere, aut obediẽtiæ debitum perſoluere debent exemplo vxoris, vt dictum eſt.

PARS V. QVAEST. X.

Qui ex iusto impedimento fuit absens, cum negotium tractaretur in Consistorio, an teneatur subscribere Bullam, cui maior pars Cardinalium consensit.

QVAEST. XLVII.

NTEQVAM hanc quæstionem aggrediamur, videtur illud in primis declaratione indigere, quod in ea tamquam clarum, ac iure, vel vsu receptum ponitur, Cardinales scilicet absentes æque, ac præsentes ad subscribendum admitti, ex quo indicari videtur, ius esse illis, qui absunt, suffragium ferre: quod quomodo se habeat, declarandum est: antea enim quauis conclusum fuerit, [a] Cardinales varijs, iustisq. de causis posse excusari, ne in Consistorium veniant, an tamen tunc possint per codicillos, aut schedulas, aut aliter suffragium suum declarare, nondum fuit explicatum. A

a In quæst. 45.

QVAPROPTER ne hanc partem omittamus, potest hæc materia triplici modo inuestigari. Primo, quasi generaliter ex vetere vsu Romani Senatus. Secundo, specialiter, quatenus iure communi ex decretis summorum Pontificum a Doctoribus traditum extat. Tertio, quod ad rem nostram peculiariter spectat, ex sacri scilicet Consistorij instituto, tam nobis a patribus tradito, quàm quod etiam hodie obseruari videmus. B

QVANTVM igitur ad primum, fatemur nos nihil satis explorati ea de re comperisse: Quod tamen coniectura assequimur illud est, videlicet Senatores absentes nullum ius suffragij habuisse, non solum quando sine causa aberant, quod notum est ex supradictis, sed etiam quando legitimo impedimento detenti in Senatum non venissent, veluti si morbo correpti in lecto decumberent, cum scribat Cicero: *Quid tandem erat causæ, cur in Senatum externo die tam acerbe cogerer? solus ne aberam, an non sæpe minus frequentes fuistis? an ea res agebatur vt etiam ægrotos deferri oporteret? Annibal, credo, erat ad portas, aut de Pyrrhi pace agebatur, ad quam causam etiam Appium illum, & senem, & cæcum delatum esse memoriæ proditum est.* [b] Legimus etiam Marcum Claudium, Marcellum C

b In 1. Philip.

lum

A lum Consulem cum Seruio Sulpitio Rufo legem tulisse, qua cautum fuit, ne in Magistratuũ Comitijs absentium ratio haberetur [a]: & scribunt alij, [b] Pompeium magnum idem decreto suo cauisse, ne absentes admitterentur, vno Cæsare excepto.

Qvod si secundum ius commune loquamur: quod erat secundum caput nostræ distinctionis; & tunc si de electione faciẽda agatur, certa, & indubitata videtur conclusio; sicut non licet Canonico (quamuis morbo, aut iusto aliquo impedimento detineatur) votum suum per litteras, aut Codicillum, etiam consentientibus alijs Collegis, ad capitulum mittere, [c] sic nec etiam Cardinali id permittendum B esse: nam vbi consensus pro forma requiritur certo & determinato tempore, tunc viuá vocem esse necessariam Doctores aiunt. [d] Verum est tamen, tum, cum adest legitimum impedimentũ, illud admitti ab aliquibus; absentem posse constituere procuratorem ad eligendum, & suffragium ferendum in scrutinio. [e] In alijs vero negotijs Capitularibus præter electionem, posse consensum præstari per litteras, videtur communiter receptum esse, vbi iustum est impedimentum. [f] Quando vero absentes necessario sint vocandi, in ijs præsertim causis, vbi de eorum iure agitur, & vbi damnum illis inferri posset, late hoc a Doctoribus cum varijs distinctionibus tractatum C reperitur: [g] quæ ad rem nostram non pertinent.

Accedimvs igitur ad veterem sacri Consistorij morem, & hic respondemus perpetuo vsu receptum videri, ne absentes vmquam per litteras sententiam dicant, nisi in creatione nouorum Cardinalium: quod in Libro ceremoniali traditum est, [h] & quando etiam de summi Pontificis electione tractatur, quo casu Cardinales, qui in Conclaui præsentes sunt, si forte ægritudinis causa egredi e cellula nequeunt, solent suffragium suum obsignatum tribus Cardinalibus scrutatoribus ad eos Collegij nomine missis cõmittere: quod quidem proprie ad Consistorium non pertinet, de quo loquimur.

D Ceterum aliàs numquam auditum est, Cardinales absentes suffragia sua litteris mandasse. Quod summa ratione institutum fuisse, & Reipublicæ commodis maxime congruere videtur: siquidem Collegium, & Senatus, si res diligenter perpendatur, est velut corpus quoddam, & Senatores ipsi sunt huius corporis partes; & quemadmodum partes, siue membra corporis humani, vt vtilitatem afferant, debent inter se cohærere, & esse coniuncta; ita etiam Senatores, vt consilia dent salutaria, debent simul conuenire, simulq. rem ipsam explorare; immo si Princeps aliquando non conuocaret Senatum, sed consuleret Senatores absentes, iuberetq. illos de scripto

a Sueton. in Cæsar. cap. 27. Dio lib. 40.
b Plutarch. in Pomp.
c c. penult. § fi. de elect. in 6. vbi glo. Archidiac. & Anch.
d Franc. d. § fin. num. 3. & Anchar. nu. 6. & Card. in c. quia propter. § illud. de elec. quæst. 22.
e Gulielm. Mandag. de electio. Præl. c. 10. 11. & 12.
f Glo. c. 1. verb. litteris. 64 dist. Anch. d. c penult. § fi. nu. 6. & Frac. nu. 3. Tiraqu de leg. con. glo. 6. nu. 29 & 34.
g Ias. l. placet. nu. 12. C. de sacrosan. Felin. c. cum omnes. de constit. nu. 22. & seq. Summ. Siluestr. verb. electio. 1. nu. 4. & 6. & Tabiẽ. verb. electio. 1. q. 6. num. 7. 10.
h In lib. 1. cerim. sect. 8. c. 4.

sententiam dicere, non esset consilium illud reuera ipsius Senatus, A
sed singulorum hominũ,[a] neque posset vere dicere Princeps se consilium Senatus secutum fuisse, & de ipsius sententia quidquam decreuisse. Neque vero quispiam putet, hoc temere dici: est enim magnum discrimen inter Senatorum sententias, si in Senatu, aut si extra Senatum proferantur. Cum enim Consiliarij simul conueniunt, tunc vnusquisque alios audit, intelligit rationes, quibus alij nituntur, considerat illarum vim, atque pondus, percipit multa, quæ sibi non venerant in mentem, aduertit aliquando argumenta, quibus ipse plurimum tribuebat, minimi esse momenti, perspicit ea, quæ ab alijs afferuntur, esse firmissima: denique cum antea rem, de qua erat B
controuersia, suis tantum oculis exploraret, cernit illam postea exploratam, & perspectam oculis omnium, qui intersunt: mouetur præterea aliorum Senatorum prudentia, auctoritate, ingenio, doctrina, rerumq. cognitione. Itaque sæpe vsu venire solet, vt mutet Consiliarius sententiam, & probet vehementer quod antea penitus improbabat.[b] Quare quemadmodum milites in prælio, si pugnãt acie instructa, alij alijs sunt præsidio, multoq. maiores sunt illorum vires; at vero si singuli congrediuntur, licet multi sint, & fortissimi, tamen facili negotio funduntur, & hostibus succumbunt: eodem modo Senatores, si simul sunt coniuncti, sine dubio alij alijs sunt C
adiumento, vixq. quidquam illorum animaduersionem effugere potest; at vero si singuli consilium dant, persæpe falluntur, & errant.

Ex his facile est, quæstionem, quam modo proposuimus, dissoluere; aut enim abest Consiliarius a Senatu sine causa; & tunc sane absurdum est, cum Princeps, & ceteri adsint, ipsum mittere schedam, & nolle interesse. Sed vt hanc rationem omittamus, certe licet Princeps patiatur illum abesse, & per schedam sententiam dicere, non satisfaciet tamen officio suo: nam sententia illa neque est proprie Senatoris, vt constat ex ijs, quæ dicta sunt, cum extra Senatum dicatur, neque videtur numeranda inter aliorum sententias, cum tãtum nitatur rationibus, quas ipse inuestigauit, & faciat iudicium D
de re, non perspectis, neque cognitis rationibus, quas alij Senatores attulerunt. Verum si habet Senator iustam excusationem, vt si ægrotat, & non potest exire domo; & tunc non negamus vtile futurum esse, vt, si per morbum liceat, tabellã mittat, & suam sententiam explicet, præsertim si res est grauis, & ipse Senator ægrotus magnam habet illius cognitionem: at vero nec tunc esset sententia Senatoris, nec numeranda inter aliorum sententias, nisi fortasse ostenderentur ipsi ægroto acta Senatus: & posteaquam ille videret omnium

a Abb. in c. 3. in fi. nem. 3. & seq. de iur. patr.

b l. item si in tres. in fi. cum l. seq. de arbitr. l. duo ex trib. de re iud. cap. prudẽtiam. de offi. deleg. Inno. c. Raynaldus. de testa. nu. 1.

A nium ſententias, & argumenta, hanc, aut illam partem amplecteretur, quia tunc ageret vt membrum coniunctum alijs, & proinde vt Senator.

POST dubitationes has explicatas, reliquum eſt nunc, vt ad eam quæſtionem accedamus, quæ in Themate nobis eſt propoſita, quæ fortaſſe aliquibus ſuperuacanea videri poſſet: tum ex ratione nuper tradita, videlicet abſentes ad ius ſuffragij non eſſe admittendos, quæ quidem etiam in ſubſcriptione æque locum habere videtur: tum quia, cum in quæſtione præcedenti concluſum fuerit, quoties maior pars in Conſiſtorio eandem ſententiam fuit amplexa, reliquos B omnes eidem adhærere compelli, licet contrarium ipſi plane ſentiant; vtique id in illis quoque affirmandum videtur, qui abſentes fuerunt: & eo magis quando re illis ſignificata, adueniente deinde ſubſcribendi tempore, eandem ipſi quoque cum alijs ſententiam plane ſecuti ſunt. Quid enim refert, an tempore tractationis præſentes, aut abſentes alij fuerint, modo pars maior, quæ totum Collegium repræſentat, idem pronunciauerit? Quid item intereſt, an illi abſentes antea fuerint, ſi quo tempore ſubſcribenda eſt Bulla, id quod ab alijs geſtum fuit, vnanimi conſenſu affirmant?

VERVM quoniam diuerſas aliquot Doctorum ſententias hac in C re reperimus, ideo vt dilucidius omnia explicentur; Videtur tribus modis hæc quæſtio tractari poſſe. Primo, ex iuris communis conſtitutione. Secundo, ex vſu, & ſtylo Rom. Cur. Tertio, ex SIXTI V. decreto. Si iure communi agimus, dubitationem illud facere videtur, quod ex Alexandri III. Conſtitutione Doctores colligunt, [a] in ijs ſcilicet rebus, quæ a Collegio, ſeu Vniuerſitate ſtatuuntur, eorum tantum nomina in ſubſcriptione adhibenda eſſe, qui actui illi interfuerunt, ita vt ſi abſentium quoque nomina adſcribantur, falſi crimen contrahatur; vnde ſequi videtur non licere Cardinalibus, quando abſentes fuerunt, vllatenus ſubſcriptionem D nominis ſui adijcere.

[a] c. quanto. de his, quæ fiunt a Prala.

ET quamuis Hoſtienſis ſcripſerit, [b] a Romana Curia admitti illa etiam inſtrumenta, quæ aſſerunt Decanum, & Capitulum aliquid feciſſe, quamuis Decanus abeſſet: id tamen eo pertinere multi dicunt, [c] quando non perſona certa, ſed dignitatis nomen veluti Decanus, & Capitulum exprimuntur, quod in Bullis, de quibus nos agimus locum habere non poteſt, cum in ijs proprium, & ſingulare Cardinalis nomen, qui abſens fuit, adſcribatur.

[b] Hoſtien. d. cap. quanto.

[c] Hoſt. Ioan. And. & alij in d. c. quanto.

VERVMTAMEN, quia ab eodem Alexandro III. reſcriptum legimus,

gimus, eos qui actui ab Episcopo gesto non interfuerunt, posse per ratificationem illum approbare.[a] Ideo censent alij, licere quoque Cardinalibus, quamuis absentes fuerint, Bullam subscribere, dummodo quæ in Bulla continentur, ab ipsis probentur, & rata habeantur; respondentq. ad alteram Alexandri constitutionem,[b] eam accipiendam esse, quando aliquorum nomina, tamquam testium, qui actui illi præsentes fuerint, describuntur,[c] nam in crimen falsi tunc etiam iure ciuili incurri dixerunt;[d] Secus vero quando subscriptio non testimonij loco, sed ad alium effectum adhibetur. A

AD tollendas has difficultates, non defuerunt qui dicerent in superioribus illis Alexandri III. Cōstitutionibus, agi de Canonicis, qui vnum corpus cum Prælato suo conficiunt;[e] at Cardinales Papæ assistere per modum ministerij: quod longe diuersum est.[f] B

ALII distinxerunt inter consiliū, & consensum, affirmantes consilium actum gerendum præcedere omnino debere.[g] At vero consensum etiam in ipso actu, aut post actum interponi posse.[h]

ALII responderunt, ad Cardinales proprie suffragium tantum consultiuum pertinere, & propterea neminem ad illud amplectendum obligari;[i] consensum vero, seu votum diffinitiuum benignitate tantum Papæ Cardinalibus concedi, cuius vis est, vt acceptum nequeat repudiari.[k] C

ALII dicunt, si de consilio agimus, posse illud a Cardinalibus, in quam malint partem, dari, cum libera debeant esse consilia. At consensum non nisi a volentibus, & rem, de qua agitur, probantibus, adhiberi debere,[l] & ideo posse hunc consensum etiam post rem gestam instar ratificationis adhiberi.[m]

VERUM alij contra, quòd scilicet summa Papæ auctoritas illi diuinitus tradita, non sit cuiusquam consensui subijcienda,[n] nec etiam in fauorem sacri Collegij Cardinalium id permittendum.[o] Et ideo si aliquando inuenirentur Bullæ, quæ dicerentur factæ fuisse de consensu Cardinalium, prout nonnullæ, quamuis raro, talibus verbis cōceptæ leguntur, aiunt id minus proprie dictum fuisse, cum verbum consensus, actum eum indicet, qui obligationem vtrimque parit, & cui necessario standum est. Vnde si hic concurrere proprie consensum Cardinalium diceremus, videretur Papa ad illum obseruandum quodam modo obstrictus esse. quod absurdum est: essent enim duo tamquam capita, vt aiunt Doctores, auctorizantia, alterum Papæ, alterum Cardinalium: quod ferri non debet.[p] At vero verbum consilij magis proprie rei, de qua agitur, congruere dicunt, tum vt ostendatur, Papam ei adhærere non esse obligatū, tum vt negotium, quod D

agitur,

a c. cum nos, de his, quæ fi. a Prel.
b d.c. quanto.
c Innocent. & Imol. d.c. quāto. num. 5.
d l. qui velut. C. ad l. Cornel. de falsi. l. iubemus. C. de testam.
e c. nouit, de his, quæ fiunt a Prælat.
f Aug. de An con. q. 6. art. 5. ad 2. & diximus sup. q. 3.
g c. cum in veteri, vbi Abb. nu. 7. de elect.
h Bal. in margar. verb. differunt ista tria. Iasi. l. si quis. §. instum. nu. 41. de acquir. hered.
i c. cum olim. de arbitr. cum glos. & Abb. num. 3.
k Abb. d.c. cū in veteri. de electio. nu. 12.
l Abb. c. 1. & c. nouit, de his, quæ fi. a Prel.
m d.c. cū nos, de his, quæ fi.
n Aug. de An con. q. 6. art. 7. & q. 61. art. 3. Iacob. de conc. lib. 7. art. 5. nu. 137. & seq. & num. 189. & 194.
o Barbac. cōs. 1. lib. 1. Alex. cons. 224. in 6.
p Iacobac. lib. lib. 7. de conc. nu. 137. & seq. & num. 186. 194. & in toto eo art. & Barbac. d. cons. 1.

A agitur, ab ipso mature consideratum, & cum alijs communicatum fuisse declaretur: qua de re latius supra disseruimus, cum de differentia inter consensum, & consilium Cardinalium ageretur,[a] quò lectorem reijcimus. [a] In quæst. 3.

Nos igitur inter tot Doctorum varietates, & disceptationes, non solum necesse nihil esse arbitramur grauissimorum Doctorum sententias hoc loco condemnare, sed etiam otiosum prorsus, atque inutile id esse existimamus: quandoquidem, quidquid olim iure communi constitutum, ac receptum fuerit, satis est hodie tum Romanæ Curiæ stylo, tum expresso Apostolico decreto rem aliter se habere, B & idcirco non quod olim, sed quod hodie passim obseruatur, attendendum esse.

Qvapropter ad alterum caput accedimus, quod vsu quodam, & Curiæ stilo institutum videmus, siquidem in plerisque summorum Pontificum Constitutionibus illud legimus contineri, se eas de Venerabilium Fratrum consilio, & assensu decernere. Item nouimus superioribus temporibus multos ex amplissimo Cardinalium ordine, qui, cum Consistorio interesse non potuissent, domi deinde Bullis iam decretis, nominis sui subscriptionē addiderunt. Vicissim etiam animaduertimus, Bullas multas publice extare, quæ de consi- C lio, non de assensu Fratrum editæ leguntur, nec eas tantum, quæ ad beneficiorum collationes, aut priuilegia, seu communia quædam negotia pertinent; verumetiam quæ Officiorum publicorum institutiones, Religionum confirmationes, bonorum alienationes, & alia huiusmodi, quæ grauissima sunt, continent. Nouimus etiam in sacro Cardinalium Collegio non defuisse diuersis temporibus Cardinales summæ auctoritatis, qui quoties Consistorio non interfuerunt, quamuis quod gestum ibi fuerat, probarent, subscribere tamen Bullas, nisi expresse iubente summo Pontifice, recusarunt.

Amplivs, cum oblatus nobis fuisset vetus liber scriptus in mē- D branis, qui inscribitur Quinternus Cancellariæ, & custoditur in Cācellaria Apostolica, in quo explicatur modus, quem tenere debent Cardinales, tum Episcopi, tum Presbyteri, & Diaconi cum subscribunt: nihil tamen inuenimus hac de re in alterutram partem definitum, quantumuis variæ ibi Constitutiones promiscue contineantur, vsque ad Ioannis XXII. Clementis VI. & aliorum Pontificum recentiorum ætatem. Itaque quod ad stylum antiquum pertinet, hoc alijs vsu peritioribus dijudicādum relinquemus, præsertim cum magni non referat quid antiquo vsu Curiæ obseruatum fuerit, cum hodie ex Sixti V. decreto aliud inueniatur constitutum.

Ter-

Tertium igitur est caput, quod ad nouissimum Sixti V. A decretum pertinet,[a] quo cauetur, vt negotio a maiori parte Cardinalium in Consistorio approbato, ceteri licet a Consistorio, & ab Vrbe absentes fuerint, quando res gesta est, subscribere tamen teneantur, dummodo præsentes sint in Vrbe, tempore, quo Bulla subscribenda erit. Quo loco anxie disputandum non videtur, quo iure, aut titulo Cardinalibus hæc obligatio potuerit iniungi, cum de Principis auctoritate differere nefas videatur,[b] & præceptum hoc iustum censeatur, præsertim cum & leges caueant id referendum esse ad vniuersos, quod a pluribus probatur,[c] & æquitas idem suadeat, vt in Collegio tranquillitas retineatur. B

a Die 4. Iulij 1586.

b l. 2. C. de crim. sacril.

c Abb. cap. ex parte. nu. 3. de conces. prab.

Nec obstat quod in contrarium obijciebatur, absentes scilicet non esse in subscriptione admittendos, sicuti nec ad ius suffragij admittuntur; Nam respondetur, disparem valde eorum esse rationem, cum absens ideo non ferat suffragium in Consistorio, quoniam ibi res tractantur examinandæ, & excutiendæ, auditis omnium rationibus, & collatis simul, ac perpensis singulorum sententijs, & fundamentis, sicut aliàs quadam similitudine de diuino officio a Canonicis in Choro recitando diximus: Sed absens, si ferat suffragium, illud feret, vt segregatus ab alijs, & modo quodam secreto. Idcircoq. absenti meritò interdicitur ius suffragandi in Consistorio, C quia cum sit absens, non dat consilium tamquam membrum Consistorij: At vero subscribēs, quia approbat id, quod ab alijs in Consistorio fuit consultatum, & receptum, atque hæret maiori parti Cardinalium tamquam pars illius Collegij, agitq. & operatur, eo tempore magis induens voluntatem communem, quàm propriam sequens, quod ante faciebat: propterea licet alias fuerit absens, si tamen subscriptionis tempore est præsens, potest, & debet subscribere.

Et si quis vrgeret, non videri summum Pontificem compellere inuitum aliquem posse ad subscribendā Bullam, saltem illam, quam subscribens vere non probat, cum omnis voluntas libera sit, actusq. D vi, aut metu factus tamquam inuoluntarius iure reprobetur;[d] Respondetur, quòd cum voluntas Cardinalis in subscribendo habeat se tamquam pars totius Consistorij, non dicitur inuoluntarie factum a Cardinali, quando subscribens conformat se ad voluntatem maioris partis Collegij, cuius ipse portio habetur. Quod secus est in ijs negotijs, quæ nondum deliberata sunt, quo tempore scilicet examinantur, atque in consultatione versantur; tunc enim diximus, numquam licere Cardinali, dum res in eo conflictu est, aduersus conscientiam suam respondere: nam ibi petitur sigillatim a quolibet

d cap. ad aures. de eo quod met. caus.

A quolibet Cardinali, vt, ſicut ſentit, ita dicat; at in ſubſcriptione præcipitur omnibus, vt, ſicut a maiori parte probatur, ita probent. Quapropter voluntarie, ſimpliciter loquendo, ſubſcribunt voluntate communi, per quam vnus conficitur Senatus, quamuis voluntate priuata dici poſſint, inuoluntarie ſecundum quid id facere, quoniam tamquam ſingulares, fuerunt ab alijs diuiſi in ſententia dicenda, ſed nunc conſiderantur in ſubſcribendo non amplius ſeiuncti, ſed coniuncti in vno corpore. Quòd ſi maior pars ab eo, quod in Bulla proponitur, diſſentire inueniatur, nec propria ipſius Cardinalis poſſit ſententia obtinere, tunc in ſuperiori quæſtione iam diximus id,
B quod Papa ſtatuit & decernit, Cardinalis ſubſcriptione in ſignum miniſterij, & ſubmiſſionis roborandum eſſe: non enim præſumimus ſubſcriptionem illius rei peti, quæ euidenter, ac intrinſecus ſit mala. Cui addimus, quòd cum fugiẽdus ſit perplexitatis ſtatus, ideo Cardinalis deponere debet conſcientiam in ſubſcribendo vt ſubditus, quam non potuit deponere in conſulendo, prout Conſiliarius.[a]

[a] Silueſt. verbo conſcientia q. 2. & 4.

PARS V. QVAEST. XI.

C De Congregationibus Cardinalium pro rebus conſultandis: ac de Conſiliarijs minoribus, ceterisq. in ijſdem Congregationibus obſeruandis.

MAGNA fuit olim a maioribus noſtris ratione inſtitutum, vt præter Conſiſtoria, ad quæ vniuerſi Car- QVAEST. XLVIII.
D dinales conuenire debent, Congregationes quædam Cardinalium frequenter haberentur, & pro rerum grauitate, & varietate, quæ ad Sedem Apoſtolicam deferuntur, ſummus ipſe Pontifex, qui clauum adminiſtrationis tenet, certas veluti claſſes Cardinalium conſtitutas haberet, quibus proprias negotiorum tractationes, cauſarumq. difficultates, ipſius auctoritate cognoſcendas, & definiendas, ſiue etiam examinandas tantum, & ad eum deinde referendas, pro ſingulari ſua ſapientia diſtribueret. Quod inſtitutum præ ceteris a SIXTO V. fel. record. ſancitum, & ab alijs deinceps confirmatum, & vſu receptum fuit[b].

[b] In Bulla conſtit. 76.

Quam-

Quamobrem agentibus nobis de Cardinaliũ consultationibus, conuenire maxime visum est, post illa iam a nobis tractata de sacro Cõsistorio, antequam opus absoluamus, nonnulla etiam de his Cardinalium Congregationibus attingere: quandoquidem hæ tãquam filiæ, vt ita dicamus, Consistorij sunt, & ab eo veluti fonte promanantes non omnino ei dissimiles, nec prorsus diuersæ iudicantur. A

TRIA igitur illa potissimum sunt, quæ in hoc Congregationum genere magnopere consideranda videntur. Primum ad summum Pontificem attinet. Secundum ad Cardinales. Tertium ad negotiorum ipsorum expeditionem.

QVOD ad summum Pontificem attinet, perspicuum est, quo ille frequentius, ac studiosius Cardinalium suorum, qui sunt tamquam nobilissima membra ipsi, vti Ecclesiæ capiti, cohærentia, curá suscipit, eosq. pro rerum emergentium vsu, proprijs quotidie exercere muneribus contendit, vt eorundem opera publice vtilior, atque officiosior reddatur, eo magis ipsius summi Pontificis maiestatem, vigilantiam, pastoralemq. solicitudinem patefieri. Celebre fuit illud apud veteres dictum, in familia bene instituta neminem vacare officio debere; quod nos ad Cardinales non transferimus, quasi illorum quisquam vacuus sit hoc officio & quidem graui, quo tenetur fideliter in Consistorio sententiam dicere. Verum animaduertentes, non nisi constitutis diebus, hoc eis incumbere, non satis videtur hæc functio viris industrijs, atque omni virtutum genere præstantibus: sed præterea eorum dignitas exposcit, vt alijs curis, ac ministerijs applicentur, quibus eorum ingenium, ác solertia magis enitescat. Notum est, solere homines talem de Principibus opinionem concipere, quales viderint mores, & studia illorum esse, quorum familiaritate & colloquio Principes ipsos delectari animaduertunt. Hinc legimus, olim Reges Iudæorum, dum res illius populi vigebãt, sibi Prophetas in consilium adhibentes, ac cum ijs libentissime studia sua communicantes, maiori semper apud populum existimatione floruisse: Eodem modo quoties perspiciunt homines summũ Pontificem, non solum erga Cardinalium ordinem bene affectum, atque animatum, sed etiam illos, qui in eodem Collegio vitæ sanctitate, rerum vsu, atque incorruptæ veritatis opinione præcellunt, eò Papæ chariores esse, tumq. illos varijs Congregationibus inserere, tum priuatis suis congressibus, familiaribusq. colloquijs libenter adhibere; crescit hoc ipso summi Pontificis auctoritas, atque existimatio: quemadmodum ex altera parte, si forte animáduerteret populus, Cardinales non grauibus, serijsq. negotijs perpetuo occupari,

miraretur

A miraretur potius, atque ingemiſceret, agrum adeo frugibus ferendis pinguem, ac fœcundum, tamquam incultum fere negligi, atque obtorpeſcere.

Cvm igitur multiplex fructus harum Congregationum ſe ſummo Pontifici liquido oſtendat, ſuperuacaneum eſt adijcere, illum, quo magis ſolicitum ſe declarabit cognoſcendi, qua diligentia, ac labore a Cardinalibus hi conuentus frequententur, quo progreſſu peragantur, & cupidum ſimul perficiendi, ſi quid in ijs auctoritate ſua ſupplendum deſideretur; eo maiorem prouidentiæ ſuæ, atque vigilantiæ ſignificationem in aliorum animis relicturum eſſe. Verum quod præcipue in his Congregationibus obſeruari, & in quod

B omnium oculi intendi ſolent, illud eſt, vt in his certus Cardinalium delectus, ac congruens perſonarum cum rebus, quæ agendæ ſunt, proportio adhibeatur; quamuis enim dubitandum non ſit, omnes Cardinales ingenij acie, & induſtria præſtare, mirum tamen non eſt alterum altero varijs muneribus aptiorem eſſe, nullamq. ideo inferri alijs iniuriam, ſi in ijs rebus gerendis, quibus inſtructiores nonnulli videntur, ceteris quandoque anteponantur. Quemadmodum enim agricola notat terræ ſolum, quod frugibus ferendis, aut vitibus, aut hortis, ſiue pomarijs, aut ſiluis aptius ſit, vt eo vberiores

C fructus percipiat; ſic ſummus Pontifex ingenijs Cardinalium ſuorum, moribus, ac ſtudijs diligenter animaduerſis, exiſtimandus eſt pro eximia ſua circumſpectione, eos deinde illis tãtum negotiorum tractationibus applicaturum eſſe, quos magis idoneos perſpexerit. Nam vt architectus, omnium fabrorum operis, ac miniſterijs, quæ ad ædificium neceſſariæ ſunt, ſapienter vti nouit: ſic Papa Cardinalium, quæ præcipua ipſius ſunt inſtrumenta, facultatem, atque induſtriam, opportune maxime ad ea conferre putandus eſt, vnde publica totius Eccleſiæ ſalus, qui potiſſimus eſt omnium ſummi Pontificis finis, poſſit adiuuari.

D Nvnc ad Cardinales ipſos deſcendamus, qui ad varia negotia explicanda in Congregationes iſtas cooptantur. Quemadmodum enim Sol non ſolum ipſe lucet, verumetiam ſtellis lumen impertitur, quo & cælum ornant, & illuminant orbem vniuerſum; ſic ſummus Pontifex non ſuis decretis modo Eccleſiam per ſe ipſe docet, & moderatur; verumetiam ita Cardinales ſua tum auctoritate fulcit, tum poteſtate auget, vt ſociatis laboribus facile omnes difficultatum nodos diſſoluant, & negotiorum fluctus componant. Quapropter quo pluribus ſe muneribus a Papa implicari, ac ab omni prorſus otio remotos, quantum eorum valetudinis ratio patitur, ſe ma-

se magis exerceri, ac distineri perspicient, eo maiores summo Pontifici gratias habendas, secumq. præclarius agi existimare debent, cum satis sciant, Cardinalatus gradum, alioquin amplissimum, nullum tamen illis veræ laudis decus parere, sed occasionem tantum promerēdæ laudis offerre, si eam nancisci, cum facultas datur, agnouerint, vnde lætari summopere debebunt, cum in has Congregationes Apostolicæ sedis auctoritate adsciti, testandæ magis doctrinæ, probitatis, indefessiq. laboris sui studium oblatum sibi esse nouerint. A

In primis vero, cum ea, quæ tractanda occurrunt, magnas sæpe difficultates contineant, & ideo opinionum quoque discrepantium varietates pariant; curandum id ab eis erit, vt non tantum cognitionem habeant illarum rerum, quæ tractandæ sunt, sed etiam parati, atque optime instructi ad Congregationes accedant. Itaque nō satis erit ea, de quibus est futura disputatio, mente solum, & cogitatione percurrere, sed oportebit etiam, antequam ad Congregationem se conferant, libros euoluere, Auctoresq. perlegere, qui ad rem pertinere videntur, scripta ea, quibus documenta, iuraq. omnia vtriusque partis continentur, diligenter expendere, & tandem ita se gerere, vt quantum dignitate, & auctoritate reliquos Consiliarios minores, de quibus modo agendum erit, superant, tantum doctrina, & rerum illarum, de quibus agitur, scientia & cognitione eosdem antecellant. Quid enim alienius, quàm illos, qui præsunt, & qui lumen alijs debent præferre, ab alijs lumen accipere? B C

Posthaec cum dies Congregationis aduenerit, meminisse oportebit, vnicuique Cardinalium constituto tempore ad classem suam conueniendum esse, nec facile committendum, nisi necessarium se obijciat impedimentum, vt ab alijs Collegis ad diem, atque horam indictam desideretur, etiam si de his rebus agendum sit, quæ ab eo non ita graues, aut fortasse non probandæ iudicentur; nam cum hoc ad vocationis suæ officium pertineat, quod sibi a Deo, atque illius in terris Vicario fuit assignatum, tantum abest, vt illud aut prætermittere, aut tamquam rem exiguam, siue reijciendam aspernari debeat, vt cetera omnia, quæ ad illum non pertinent, hoc negotio posteriora ducere, & hoc ipsum quod functionis suæ quasi proprium est, tamquam magnum ad obtinendam salutem immortalem instrumentum plurimi semper debeat æstimare. licet enim aliquando fortasse parui momenti esse videatur, tamen nihil leue dici potest, quod ad vitam perducit æternam,[a] quodve a summo Pontifice iniungitur, & ad status rationem spectat.[b] D

a S. Aug. li. 4. de doctr. Christiana c. 18.

b Fulgos. cons. 104. Tiraq. de reb. exig. in 2. part. casu 55.

Qua de re exempla nobis varia a sanctis Patribus relicta fuerunt, quibus

A quibus docemur, multos extitisse, qui vulgaria quædam munia, & quandoque sordida exercentes, quia tamen eá pure, atque integre, tamquam status sui officia administrabát, magnis Eremorum cultoribus ~~prælatos fuisse~~.[a] Vnde S. Nazianzenus hoc ordine ait cuncta a Deo creata contineri, vt vnusquisque assignatum sibi officium omni ex parte complectatur:[b] & S. Basilius docet, nullo pacto negligentes esse oportere eos, qui Deo placere cupiunt, in ijs cognoscendis, & præstandis, quæ officij eorum sunt,[c] fideliter enim aiunt, eos Deo seruire, qui illa, quæ conditioni eorum congrua sunt, libenter faciunt, vicissimq. illos longe aberrare, qui conditionis suæ fun-
B ctiones contemnunt, nec bonam in eis fidem ostendunt.[d]

*prælati fuerunt.

MAGNVM igitur illud bene constituti animi, atque in Ecclesiastica disciplina confirmati iudicium habendum erit, cum, præter ea, quæ sine graui crimine omitti non possunt, singula etiam, quæ sibi vt Cardinali, & non alijs incumbunt, accurate obeunda, nec vmquam intermittenda, quantum in eo erit, omnino proponet. Ille itaque re vera sapiens Cardinalis erit, suiq. gradus, ac dignitatis retinens, qui numquam a Consistorijs, nec publicis, nec priuatis, nisi iusta ex causa aberit; qui ad sacrorum solemnia, quas Capellas vocant, se libenter conferet, qui rogatus sententiam semper fideliter
C pronunciabit; qui numquam Congregationes omittet; numquam quæcumque alia extraordinaria munera sibi a Papa iniuncta intermittet; aut quæ Cardinalium propria sint, effugiet.

POST hæc, quæ ad summum Pontificem, & Cardinales in his Congregationibus pertinent, superest, vt de rebus ipsis agamus, quæ in ijs tractandæ sunt; qui præcipuus scopus est, ac finis harum Congregationum; videlicet, vt per eas publicæ in negotijs conficiendis vtilitati consulatur. Nam, cum ad Sedem Apostolicam, tamquam Ecclesiarum omnium caput, ac vniuersorum populorum matrem, totiusq. Christiani orbis perfugium, non solum fidei, religio-
D nisq. negotia, sed etiam grauissimarum aliarum rerum difficultates, ac dubitationes deferantur, congruens aliqua ratio visa fuit patribus nostris ineunda, qua populorum necessitatibus, quibuscumque liceret subsidijs, & facilius, & commodius prospiceretur. Est enim Sedes Apostolica velut arbor illa, quam apud Danielem vidit Assyriorum rex Nabuchodonosor, ad cuius ramos aues conuolabant, & in cuius vmbra reliqua omnia animalia conquiescebant.[e]

QVARE, vt antea diximus, cum ad perennem illum Consistorij fontem consultationes omnes grauiores soleant cõfluere, visum fuit, inde has priuatas Congregationes, tamquam aquæductus quosdam,

a In vit. SS. Patrum, lib. 1. c. 61. Plutarc. in Politic. dum loquitur de Epaminonda.

b S. Greg. Nazian. in serm. de moder. in disput. serm. post princ.

c S. Basil. in moral. reg. 9.

d Theophylac. in epist. ad Romanos c. 12.

e Dan. 4.

deriuare, in quibus alia, atque alia negotia tractarentur, quæ vt eo A plenius, ac felicius ad exitum perducerentur, curatum est, eas alijs extrinsecus præsidijs muniri, qui Consiliarij minores appellati fuerunt, quos solet vnaquæque Congregatio, in celeberrimo confluentium in hanc Vrbem eruditorum hominum conuentu, varijs ex nationibus pro eorum præstantia seligere, sibiq. ex eiusdem SIXTI V. Pontificis constitutione aggregare. Quod quidem ex veteri œcumenicorum Conciliorum instituto deductum fuisse videtur: quandoquidem legimus in antiquis Concilijs nō solum Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, qui ius suffragij definitiui habebant, ad ea conuenisse, sed etiam persæpe Presbyteros, Sacerdotes, & Diaconos adhibitos fuisse, qui sententiā consultiuam dicebant, ac Patrum maiorum deliberationes, consilijs, studijsq. suis iuuabant: recensq. adhuc est memoria sacrosancti Concilij Tridentini, ad quod ex Italia, Germania, Gallia, Flandria, Hispania, Lusitania, Polonia, alijsq. diuersis Prouincijs, quamplures eximij admodum, & selectissimi tum sacræ Theologiæ, tum iuris Pontificij, ac Cæsarei, tum aliarum scientiarum peritissimi Doctores, a Regibus, & Principibus missi fuerunt, qui tamquā leuioris armaturæ milites, Episcopis disputando præcurrebant, atque difficultatū nodos, quæstionumq. obscuritates, quæ in Concilio definiendæ erant, ingenij sui acumine, doctrinæq. præstantia, magna facundia, ac subtilitate explicabant, aditumq. alijs ad veritatem, vel explicandam, vel constabiliendā aperiebant: quos etiam nos ipsi sæpius, magna omniū, qui tum aderant, laude, ac fructu disserentes audiuimus. Sic ergo & in his Congregationibus solēt aliunde excellentes viri, summa rerum disputandarum vtilitate adhiberi. quorum mentionem libenter facimus, propterea quòd habet Vrbs Roma magnam hanc opportunitatem, vt ad eam ex omnibus Gentibus, & Nationibus viri permulti, tum probitate, tum multiplici rerum cognitione, tum alijs virtutibus insignes, confluant, quorū opera atque industria frequenter vti, sicuti maxime rebus publicis expedit, sic eorum inopiæ, & necessitatis eam omnino haberi rationem, quam illorum virtus postulat, æquissimum plane est, atque omni rationi consentaneum. Quod si Concilium Tridentinum tantopere de seminarijs clericorū erigendis laborasse videmus, propter spem futuræ vtilitatis, quanto magis subueniendum ijs videtur, quos, non spes, sed fructus ipse exornat? & præsertim, quia sic natura animis etiā excellentibus insitū videtur, vt præmijs excitentur, atque ad suscipiendos labores, muneribus propositis alacriores reddantur. quod patet ex Abraham, qui cum Deo loquens, aperte dicebat: *Domine Deus, quid*

dabis

B

C

D

A *dabis mihi?* [a] & S. Petrus in Euangelio: *Quid ergo erit nobis?* [b]

QVAPROPTER, vt ad rem nostram reuertamur, cum hæ Cardinalium Congregationes, publicaq. negotia, quæ ibi geruntur, ex horum minorum Consiliariorum opera, labore, atque eruditione plurimum valeant subleuari, id nullo pacto omittendum putamus, ab vnaquaque classe, seu illorum præfectis, in hoc diligenter inuigilandum, vt, qui sunt probitate, doctrina, vsu rerum, ac iudicio aptiores, non solum sæculares, sed etiam regulares secernantur, ac catalogo breuiter adscripti, prout etiam illorum se opera, assiduitas, ac eruditio ostenderit, patrocinium eorundem a Congrega-

B tione suscipiatur; congruens eorum virtutis testimonium summo Pontifici reddatur, ac debiti illorum meritis honorum gradus, ijs non petentibus, procurentur. Vicissim vero illorum partes erunt, ad ea, quæ in Congregationibus tractanda se offerent, diligentissime seipsos comparare, neque vllo modo ea, quæ mente improbant, verbis probare, nec Cardinalibus assentari, aut in hanc, siue illam opinionem alicuius gratiæ aucupandæ causa propendere; tum contentiones vitare, omnemq. ostentationis, aut obstinationis suspicionem auertere, & tandem, si negotium huiusmodi erit, vt non debeat diuulgari, secreto silentio, quod consiliorum est quasi the-

C saurus, custodire, ac taciturnitate comprimere; fidelesq. se tum erga Congregationem, tum singulos illius Cardinales, vt decet, præbere.

POSTREMO, quod ad has Congregationes pertinet, si quis quærat, an eadem loquendi, respondendiue ratio in ijs obseruanda sit, quæ solet in Consistorio, an alia, & qualis; Dicimus, si absolute respondendum sit, eandem sane retinendam. Nam semper pro veritate, pro iustitia, pro bono publico, pro ædificatione populorum, pro pace, & Sedis Apostolicæ auctoritate sententia dicenda erit. Si distinctius aliquid addendum; solent quædam in Congregationibus amplius permitti. Non enim, vt in Con-

D sistorio Cardinales, postquam suam sententiam protulerunt, regulariter amplius non loquuntur; ita in Congregationibus fieri oportet: nam certum est, non dicendæ sententiæ causa tantum illos conuenire; sed præcipue, vt veritas ingeniorum congressu, & vario rationum acumine eluceat, & tandem, quid certius, aut probabilius sit, appareat. Quare, cum multa ex improuiso interdum occurrere soleant, multaq. argumenta subito veniant in mentem, quibus propria sententia confirmatur, & contraria labefactatur, certe non est absurdum, iterum, atque iterum, & sæpius ad disputationem reuerti, & quasi in certamen descendere; dummodo non

a *Genes. 15.*
b *Matt. 19.*
S. Aug. ser. 3. de verb. Dom.

more adolescentum, clamoribus, & vocis contentione, vt in gymnasijs fieri solet, sed modestia, & grauitate, vt viros prudentes decet, omnes vtantur: vix enim sine aliqua disputatione, quid verius sit, aliquando percipi potest. Nam quemadmodum faber, cum ferramenta aliqua fabricatur, non semel, aut iterum, sed multis crebrisq. ictibus eandem incudem tundit: eodem modo res abditas & obscuras non satis est semel leuiter attingere, sed oportet sæpissime ad easdem redire, ipsasq. in disceptationem vocare. Possumus id confirmare multis exemplis ex varijs Concilijs depromptis, in quibus hæc consuetudo viguit, hocq. more vsi sunt Patres ad hæreticos conuincendos: prout constat ex Synodo Constantinopolitana sub Flauiano, in qua primum Eutyches damnatus est, cuius acta in prima actione Concilij Chalcedon. continentur. Item ex sexta generali Synodo, quæ contra Monothelitas est habita, in qua post longam disputationem Macarius Patriarcha Antiochenus hæreticus, cum mordicus hæresim Monothelitarum teneret, nulloq. modo Ecclesiæ catholicæ assentiri vellet, in conspectu totius Concilij damnatus est.[a] Tum etiam ex Concilio Florentino, in quo præsente toto Concilio, in ipsismet sessionibus Patres Latini a Concilio destinati, cum Græcis, de processione Spiritus sancti acerrime disputarunt. Possemus item alias Synodos, in medium proferre, ex quibus apparet hanc consuetudinem in Concilijs extitisse: sed in re aperta non videtur amplius commorandum.

[a] Actione, siue sessione 3.

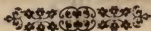
POSTREMO, cum ea, quæ in his Congregationibus concluduntur, sint summo Pontifici referenda, vt suprema illius auctoritate definiantur, dubitandum non est, antequam hæc illi veluti a Congregatione probata, ac veritati consentanea, exponantur, oportere maxime, vt omnia quàmdiligentissime excutiantur, ac disputationum & argumentorum pondere, ac concursu, eadem ab omni errorum suspicione liberentur.

PARS

PARS V. QVAEST. XII.

An rationes, quæ ſingulæ ad excuſandum Cardinalem a debito conſulendi munere non ſufficiunt, plures ſimul coniunctæ ſuffragentur.

A EX his, quæ hactenus diſſeruimus, quamuis conſtare ſatis exiſtimemus, nullam ex illis cauſis, quæ validiores videri poterant, ſufficere ad retrahendos Cardinales a pronuncianda, quam debent, in ſacro Conſiſtorio libere ſententia; attamen, quia dubitari adhuc poſſet, ſi plures ex illis rationibus ſimul coëant, an in vnum collectæ poſſint ſuffragari; ideo hoc quoque caput minime prætermittendum eſſe duximus. Non enim nouum eſt, immo frequens ſatis, ac vſu perſpectum, multa reperiri, quæ diſiunctim id nequeunt efficere, quod ſimul iuncta facile præſtant: nam, vt dicit Scriptura, B *Funiculus triplex, difficile rumpitur*,[a] & moles, quæ vnius opera loco moueri nequit, a multis ſimul in eam incumbentibus euellitur, & ſupplicationes, quæ Principi offeruntur, varijs tum rationibus, tum argumentis veſtiri, & muniri ſolent, quòd ijs multiplicatis facilius cõcedentis animum pertrahi poſſe exiſtimamus. quod & ab Oratoribus, Iuriſconſultis, alijsq. iudicio præſtantibus viris obſeruari notum eſt, cum ad permouendos iudices, aut flectendos auditores ſiue ad ſuadendum amicis id, quod cupiunt, non vno tantum probationis genere, ſed multiplici teſtium, ac documentorum copia vti ſolent; quippe qui ſæpe experti ſint, quæ infirmiora per ſe viC deri potuiſſent, eadem coaceruata plurimam vim habere, & ex circumiacentibus ſparſim adminiculis, & coniecturis cauſas alioquin iacentes, & deſtitutas erigi, ac ſuperiores euadere. Eodem modo, quamuis vna, vel altera ratio non ſufficiat ad liberandum a culpa Cardinalem, ſi officio ſuo aliquando deſit; ſi tamen vel multæ ſimul, vel omnes eodem tempore concurrant, reddere poterunt illum ab omni peccato omiſſionis, ſeu commiſſionis in dando conſilio immunem.

QVAEST. XLIX.

a Eccleſ. 4. c. 1. de treug. & pace.

VERVM, quia viciſſim nouimus ea, quæ in ſpecie ſua non ſunt

perfecta, nec alijs adiuncta validitatem adipisci,[a] & peccata, quæ venialia sunt, multitudine non effici mortalia;[b] & alia multa in hanc partem afferri posse, quæ totum hoc argumentum valde implicitum, difficileq. reddunt. Ideo omissis varijs Doct. disputationibus, quæ ad rem nostram non ita pertinent,[c] illud nos tantum hic tractandum duximus, quod proprium huius loci videtur, vt de natura istarum rationum, & sigillatim & coniunctim, tum de illarum pondere disseramus: sic enim colligemus vel non posse eas omnes copulari, cum inter se maxime repugnent; vel si aliquæ iungantur simul, nihil tamen plus roboris inde ad excusandum Cardinalem a proprio libere & fideliter consulendi munere accedere. A B

a l. spadonem §. qui iura. ff. de excus. tut. & glo. c. quorundam 23. distinct.

b S. Tho. 1. 2. q. 88. artic. 4. Siluest. in verbo peccatum quæst. 4.

c Abb. & Fel. c. cum causam de probat.

QVOD ad primum attinet, multas scilicet ex illis excusationibus esse, quæ nullo pacto coagmentari possunt, eo quòd tendunt ad diuersa, & quasi repugnantem habeant naturam, sic ostenditur: quoniam excusationes singulæ supra commemoratæ ad tria potissimum capita redigi omnes possunt: quædam enim eò pertinent, vt suadere conentur licere quandoque Cardinali in Consistorium non accedere, vt se a dicendi onere, & periculo eximat. Aliæ eo referuntur, vt non prohibeant Cardinalem in Consistorium venire, sed suadere contendant licere ei ibidem nihil loqui, & capite tantum annuere. Tertiæ ad id spectant, vt doceant ita responsionem a Cardinale temperari posse, vt rem propositam verbis probare videatur: sed tamen interiore animi sensu eam non sequatur. C

QVAMVIS igitur vnus sit omnium harum excusationum finis, nempe licere interdum Cardinali etiam rogato sententiam, suum iuste consulendi officium prætermittere; quia tamen hæc a tribus præcipue causis, seu principijs proficiscuntur, quæ congrue nequeunt simul conuenire, cum aliud sit non venire in Consistorium, aliud venire quidem, sed tacere: aliud venire, atque aduersus officium loqui. Ideo, cum in diuersa obiecta præfatæ excusationes tendant, non possunt simul omnes commisceri, vt Iurisperiti dicere solent.[d] D

d Nicolaus de Neapol. et Bal. in l. spadonem, §. qui iura. ff. de excus. tut.

ET quia obijci posset, hæc tria capita licet inter se non cohæreant, ex causis tamen varijs proficisci, quæ aliquando inter se possunt conuenire; idcirco ad tollendas difficultates, & vt manifestum reddatur, adeo varios gradus esse rationum, tum certarum, tum probabilium, tum minus probabilium, tum aliarum ad rem conuincendam, vt nec multæ simul iunctæ valeant semper; est aduertendum, in his rebus moralibus, quæ ex humana ratione vel iudicio pendent, varios, diuersosq. reperiri probabilitatis, &

A firmitatis gradus : nonnumquam enim rationes occurrunt certæ, & perſpicuæ, quæ huiuſmodi ſunt, vt rem ante oculos proponere videantur, mensq. ipſa ſtatim conuincatur : vt ſi quis Rex, qui minimum opibus, & auctoritate valeret, & cuius regnum exiguis finibus contineretur, ſuis tantum viribus vellet inferre bellum alteri Regi maximo, & potentiſſimo, quem omnes finitimi timerent, & magni facerent : certe ſi res hæc in conſultationem veniret, conſtat aperte ex ipſa imbecillitate Principis, qui agit de bello inferendo, rationes euidẽtes & perſpicuas colligi poſſe, quæ illum omnino a propoſito deterrerent.[a] Aliæ ſunt rationes probabiles, quæ in duas partes diuidi poſſunt : aliæ enim ſunt probabiles ſua vi, & natura : vt probabile eſt, exercitum, in quo eſt maior militum numerus, in quo ſunt plures veterani, maior tormentorum bellicorum copia, duces rei militaris peritiores, victoriam reportaturum : aliæ autem rationes ſunt probabiles huic aut illi homini, cum tamen ex ſe nullam fere aut leuem habeant probabilitatem : & de his infra agemus.

a Luc. 14.

B (margin)

Hæ igitur rationes, quæ ſua natura ſunt probabiles, non habent tantum pondus, quantum ſuperiores illæ : non enim conuincunt, licet mentem ipſam plerumque alliciant, & impellant. Cum autem res, quæ in controuerſiam vocatur, eſt obſcura, & difficilis, ſuntq. de ea contrariæ ſententiæ, fit aliquando, vt tam pares non numero, ſed probabilitate ex vtraque parte rationes occurrãt, vt quemadmodum in libra, cum pondera paria in lancibus ponuntur, ſtatera neque huc, neque illuc inclinat : ita mens ipſa in neutram partem propendeat. Cum autem res eſt in hoc ſtatu, fatemur, ſi ad alteram partem aliæ, atque aliæ rationes æque probabiles accedant, fieri poſſe, vt mens in illam omnino feratur. Atque hæc eſt cauſa, cur homines prudentes & ingenioſi, cum in aliquo negotio graui verſantur (vt ſupra dicebatur) ſiue ſuadere, ſiue diſſuadere velint, multas rationes in medium proferant : ſæpiſſime enim vſu venire ſolet, vt qui vna, aut altera ratione non flectuntur, multis coniunctis ita commoueantur, vt non ſolum cedant, & dent manus, verum etiam earum quaſi pondere quodam ita obruantur, vt repugnare nullo modo poſſint. Itaque certum eſt, rationes probabiles (præſertim, ſi par eſt in illis probabilitas) cum multæ ſunt, maioris eſſe momenti, non quidem ad rei euidentiam oſtendendam, ſed ad facilius Auditoris animum in illam partem inclinandum.[b]

C (margin) D (margin)

b Nauarr. in Manual. c. 27. nu. 286. & c. 1. de treg. & pace. glo. in c. fin. de pœnit. diſt. 1. Silueſt. verb. opinio quæſt. 2. Medina in 1. 2. q. 19.

Aliqvando vero rationes, quæ in mediũ adducuntur, neque

ſunt

sunt euidentes, neque probabiles, de quibus hactenus dictum est, A
sed ita leues & infirmæ, vt facili negotio, si diligenter considerentur, dilui possint. Hæ autem, licet complures coniungantur, vix minimi momenti instar poterunt obtinere: vt si quis, exempli causa, eo die luderet pila, quo Ecclesia legem ieiunandi Christianis imponit: sane, si ipse existimaret, se solutum esse hac lege, laboris causa, quem suscipit in illo ludo, hæc ratio leuissima esset: fingamus modo hunc eundem alias causas addere, vt si diceret tunc vrgere calorem æstiuum, aut se vexari fame: certe, cum hæ item sint leues, licet cum prima coniungantur, adhuc nullam habebunt probabilitatem. Quemadmodum enim, si quispiam nummos adulterinos B
habeat, & illis velit emere fundum, aut domum, fieri non potest, vt, tametsi multi simul congesti sint, pretium iustum persoluat, quia pecunia illa, si æstimatur tamquam pecunia, nullius est pretij: eodem modo argumenta hæc leuia, de quibus est sermo, cum singula improbabilia sint, etiam si complura coniungantur, nullum habebunt robur, aut firmamentum: deest enim illis probabilitas, quæ est velut in pecunia signum Regium: aut in sigillo figura, quæ in cera imprimitur, est (inquam) vis & pondus, quo niti debent. Itaque rationes probabiles, & veræ, quamuis non sint euidentes, sunt velut nummi boni: &, quemadmodum pluris æstimātur multi C
nummi, quàm pauci, si sunt eiusdem ponderis, & metalli: eodem modo plus conuincunt mentem plura argumenta, quàm pauciora, si omnia æque sunt probabilia. At vero rationes improbabiles, & apparentes, sunt velut nummi adulterini, qui huiusmodi sunt, vt, siue multi, siue pauci, quatenus nummi, nullius sint momenti: licet autem aliquibus videantur probabiles, vt supra est dictum; hoc nihil prohibet, quominus improbabiles haberi debeant; quemadmodum ijdem nummi, quamuis a nonnullis probentur, nihilominus sunt inter adulterinos numerandi. Quare, sicut dux, qui vellet expugnare arcem muris firmissimis cinctam, & nollet vti tormentis æneis, neque globis ferreis, quibus hac nostra ætate duces rei militaris peritissimi muros demoliri solent; sed vteretur testis fictilibus, aut globis ex luto confectis, operam profecto perderet, numquamq. licet dies & noctes mœnia verberaret, illa euertere posset: eodem modo, si quis persuadere vult aliquid Reipublicæ conducere, vel nocere, aut peccatum esse, vel non esse, idemq. adducit argumenta infirma & leuia, etiam si alia, atque alia adiungat, tantum aberit, præcipue si apud viros prudentes, & eruditos negotium agitur, vt id probet, quod probare desiderat, vt immo periculum sit; ne illis,

A lis, quo plures rationes afferat, plus afferat fastidij.

His ita constitutis, facile colligi responsio poterit ad id, quod in vniuersum quærebatur, num rationes, quæ singulæ non sufficiũt, plures simul coniunctæ suffragentur: certe, si loquimur de rationibus euidentibus; illæ quidem omnem scrupulum, & dubitationem a conscientia tollunt; immo non sunt plures ad excusandum a culpa necessariæ; sed vna sola sufficit, veluti, si Cardinalis ita ægrotat, vt vi morbi cogatur decumbere in lecto: aut si assideat patri, aut alteri valde coniuncto consanguineo iamiam morienti: aut si funeris causa alicuius eorum domi detineretur; aut quibusdam alijs causis, adeo iustis, atque honestis impediretur, vt de iustitia, & honestate earum eo tempore, & occasione nulli prudenti viro sit dubitandum.

B

Si autem loquimur de rationibus probabilibus, certum est, plures maiorem vim habere, quàm vnam, & aliquando plures euellere omnino scrupulum, qui fortasse resideret, si vna tantum Cardinalis niteretur: vt, si ipse ægrotat, non tamen grauiter, probabile est, non obstringi obligatione accedendi ad Consistorium: sed dubitat adhuc, quia morbus non est grauis: habet tamen aliam excusationem, quia confecit eisdem diebus iter longum, & venit nocte proxima defessus, iam hæ duæ causæ simul coniunctæ nullum locum dubitationi relinquunt. At vero, si rationes fere improbabiles sunt, & leues, quales sunt illæ, de quibus in superioribus quæstionibus est disputatum, quasq. ad tria quasi capita redigi posse diximus, profecto, tametsi plures sint, & simul coalescant, excusare tamen Cardinalem a culpa non sufficient. Nam, cum satis, superq. probatum iam fuerit, Cardinalium munus in Ecclesia Dei fuisse institutum, vt essent administri, Consiliarij, atque adiutores Papæ, atque eidem operas quodammodo suas, fidem, assiduitatem, industriam, consilium, ac solicitudinem etiam cum iuramento obstrinxisse, eosq. vicissim ab Apostolica Sede non solum sublimi dignitate ornatos, sed ad eam honorifice sustinendam etiam fructibus Ecclesiasticis, multisq. priuilegijs, & prærogatiuis auctos, & cumulatos fuisse; facile hinc erit agnoscere, non licere Cardinalibus hoc consulendi, fideliterq. loquendi munus sibi a summo Pontifice assignatum intermittere, nisi cum grauis aliqua causa, & omnino iusta sese offert, & impedit. quod fundamentum cum altis admodum sit radicibus innixum, stat immotum aduersus omnium fallaciarum turbines, & tamquam radians sol ignibus, omnes tum primi, tum secundi, ac tertij capitis nebulas disijcit, & repellit, cum

C

D

priuatæ

priuatæ sint illæ rationes, & solum apparentes; quas anteuerte- A
te semper debet officium, conscientia, veritas, obligatio, & iustitia.

Et, si obijciatur durum nimis, absurdumq. videri, non minus in culpa eum esse, qui mendacem forte (quamuis id debere accidere non sit existimandum) iniustamq. sententiam in Consistorio protulerit, ac eum, qui varijs præeuntibus excusationibus, licet non omnino iustis, ab officio interdum abduci passus fuerit; Respondemus, quòd, sicuti illi, qui Consiliarij officio non plene respondent, non immunes a culpa sunt, ita eorum, qui aberrant, non æquales sunt gradus, sed alij plus, alij minus delinquunt; alij B
peccato mortali, alij veniali obstringuntur; alij leniore, alij grauiore culpa implicantur, secundum ea, quæ aliàs a nobis copiosius tractata sunt.[a]

Non obstat igitur, quod initio obijciebatur, multa scilicet simul iuncta posse proficere, quæ separatim non prodessent. Nam respondemus, id verum non esse de leuibus, & apparentibus rationibus; immo, quando susceptum officium certa obligatione, iustitiæq. vinculo nititur ad bonum publicum iuuandum, quale est Cardinalium in Consistorio munus, tunc illud àdeo firmum, immobileq. reddi, vt, quoties publica vtilitas postulet, nullis contrarijs conatibus, aut machinis, siue paucioribus, siue pluribus, possit expugnari. C

[a] In quæst. 36. & sequent.

PARS V. QVAEST. XIII.

An inter varias Doctorum opiniones sit illa tamquam benignior amplectenda, quæ admittit excusationes, seu difficultates: ne consilium detur: an alia, quæ eas reijcit.

A QVOD nouissimo hoc loco aggredimur, superuacaneum ei forte videri poterit, qui superiores omnes quæstiones a nobis tractatas sigillatim fuerit persequutus. nam, cum ex ijs facile ei fuerit cognoscere, omnia, quæ præcipue grauia, aut difficilia in præsenti materia existimari poterant, suo loco satis, ni fallimur, examinata, & declarata fuisse, intelliget etiam quemadmodum expurgata semita, erutisq. de via lapidibus, ac cæmentis, in quæ offendi poterat, planum, apertumq. iter relinquitur, ita vt alio non sit B opus auxilio: sic in re nostra reiectis, quæ aduersari videbantur, rationibus, elisisq. contrarijs argumentis, secum statuet, nihil esse, cur amplius quæratur, quænam inter varias Doctorum opiniones sit præferenda. QVAEST. L.

ATTAMEN, quoniam moralis materia non certa demonstratione, sed probabilitate potius nititur, atque ab ijs rebus, quæ vt plurimum accidunt, pendere solet, hincq. ea, quæ illius regulis diffiniuntur, non omnes prorsus euellunt disputationes, quæ in posterum ex alijs, atque alijs circumstantijs possent emergere; Idcir-C co post singulos casus antea examinatos, & quantum satis visum fuit declaratos, & diffinitos, cum adhuc vestigia aliqua difficultatum, nouis superuenientibus causis, exoriri posse videantur; visum fuit nobis, ad caliginem omnem prorsus disijciendam, hanc nouissimam quæstionem attexere, quæ omnium fibras disceptationum, quantum nobis licuit, & rei natura patitur, possit amputare.

NAM & in alijs iuris controuersijs receptum est, vt, cum multa sæpe emergant, quæ legibus comprehendi non potuerunt, ad generales quasdam regulas recurratur, ex quibus, an materia odiosa sit, vel

vel fauorabilis, an benigniore, seu duriore interpretatione sit amplectenda, colligi solet, indeq. quid sentiendum, aut in quam partem magis inclinandum, facilius deliberari. Quapropter, vt nos quoque, quantum materia nostra patitur, huic parti prospiceremus, duximus hoc ipsum argumentum extremo hoc capite mature examinandum esse, idq. duplici via, ac ratione, vt dilucidius innotescat. Primum quidem, in genere, atque in vniuersum, nullo certo facto proposito; sed tantum re ipsa in abstracto, vt aiunt, considerata; deinde, descendendo ad particulares casus.

PRIMO igitur loco videndum est, an inter varias Doctorum opiniones, quæ de sacri Cōsistorij Consultationibus exoriri possunt, illa sententia, quæ excusationes probat, sit benignior, ita vt in dubio sit amplectenda. Quo loco, cum Dubiū dicimus, non illud accipimus, quod aliquorum tantum opinione nititur, si hæc opinio voluntate potius, & placito eorum muniatur, sed quod certa, & graui auctoritate, & probabili ratione fulcitur:[a] non enim, cum cœperint nonnulli sententiam aliquam aduersus alios sequi, statim illam ambiguam, aut cōtrouersam reddunt, sed libranda est vis causæ, an vtrinque probabiles habeat rationes, siue auctoritates, aut alia quædam, ex quibus Doctores rei statum dubium constitui affirmarunt.[b] qua de re fusius supra egimus.[c]

ADNOTANDVM præterea, quasdam esse causas, quæ suapte natura propensionem quandam hominum, & fauorem exposcere videntur, ita vt in dubio de illis sit bene sentiendum, &, quoad eius fieri potest, eis largius, & benignius sit tribuendum. talis est causa iuramenti, matrimonij, testamenti, dotis, libertatis, religionis, & aliarum similium. Aliæ sunt causæ, quæ odiosæ potius censentur, qualis est materia vsurarum, publicanorum, simoniæ, hæresis. Sunt aliæ deinde inter has mediæ, quæ nullum præsumptum, aut fauorem, aut odium secum ducunt, quales sunt regulariter omnes, quæ a iuris communis diffinitionibus pendent.

HIS positis, cum quæramus in re nostra in vniuersum, an opinio illa, quæ defert excusationibus, de quibus agimus, sit eiusmodi, vt tamquam fauorabilis in dubio sit amplectenda, an potius inter alias classes sit reponenda; posset fortasse aliquibus videri, respondendum esse iuxta regulam, quæ ait: in dubio delictum non præsumi, & vnumquemque talem censendum, qui culpa careat:[d] & propterea hoc loco interpretationem eam esse recipiendam, quæ crimen excludit: nam, cum hic occurrat causa misericordiæ, & iustitiæ, constat leges in misericordiæ potius, quàm iustitiæ partes inclinare.

a Caiet. in Sūma verb. opinio.

b Matesil. tract. de elect. opin. Nauarr. in Man. c. 27. nu. 285. & seq. Siluest. in Sūma verb. Opinio. q. 2. Dec. c. licet causam. de probat. nu. 205.

c Diximus in quæst. 32.

d c. 2. de reg. iur. l. merito. ff. pro soc.

A clinare.[a] cum & regula iuris sit notissima, ad absoluendum potius, quàm condemnandum, promptiores iudices esse debere. Et denique, quia cum benignior hæc sit interpretatio, videtur proculdubio inter personas Ecclesiasticas recipienda, & fouenda esse.

a *Aug. de An con. q. 26. ar. 6.*

VERUM his minimè obstantibus, contrariam sententiam, videlicet in dubio has excusationes potius reijciendas esse, nos veriorem esse existimamus, eamq. tum in foro exteriori, tum in foro interiori longe iustiorem esse.

NAM quod ad forum exterius attinet, cum Cardinales constituti fuerint, vt Reipublicæ Christianæ consulant, & Pontificis Maximi sint adiutores, certe ex officij ipsius natura, & instituto patet quidquid ab ipsis in communem vtilitatem proficisci potest, id esse roborandum, & amplificandum; contra vero quod commodum hoc auertere potest, id esse comprimendum. Quare cum Cardinalium excusationes, quibus a dando libero, & fideli consilio se tueri posse videntur ex genere suo non iuuare, sed detrimentum potius afferre soleant, dubitandum non est, cum ex altera parte publica vtilitas, ex altera vero priuatum ipsius Consiliarij, aut alterius commodum occurrit, commune bonum etiam in foro exteriore priuato esse anteferendum.

B

C QVOD vero ad forum conscientiæ pertinet, notum illud generaliter est, aliter in dubio de rebus, aliter de hominibus iudicandum,[b] cum de rebus censendum sit, prout re vera existunt, siquidem bonum, & malum quoad eas minime ab extrinseco consideratur, quibus nihil nocet qualitercumque de ipsis iudicetur. At cum non de rebus, sed de hominibus, nimirum de actionibus, siue de factis ipsorum hominum agitur, ita in his versari debemus, vt si re vera dubitationem habent, & animus in his dijudicandis in contrarias partes distrahitur, semper in tutiorem partem, si ex alterius partis electione periculum peccati imminet, iuxta sanctorum Patrum sententiam iudicemus.[c] Quare in casu nostro, cum non sit dubitatio de persona, sed de re ipsa, nempe de consilio perperam dato, aut etiam indebite ab eo, qui dare debebat, prætermisso: quorũ vtrumque suapte natura malũ est, ideo non relinquitur locus benigniori, aut seueriori interpretationi, sed pendet hoc ab ipsa iustitiæ lege, quæ huiusmodi actum damnat, cum res sit iudicanda secundum quod est.[d] Vnde ait S. Augustinus: *Pie, & iuste ille viuit, qui rerum integer est æstimator*, in neutram partem declinando.[e]

D

b *S. Tho. 2. 2. q. 60. artic. 4. in resp. ad 2. & 3.*

c *S. Aug. homil. 50. & in lib. de vera, & falsa pœnitent. c. 17. glos. c inuenis. de sponsal. & cap. 1. de scrutin.*

d *S. Tho. d. artic. 4. ad 2. & ibi Caietan. ad 2. & 3.*

e *S. Aug. lib 1. de doct. Christ. cap. 27.*

Et si obijceret quisquam, actiones hominum, cum sint dubiæ, in me-

in meliorem partem esse interpretandas; Dicimus, ita rem se habere, si sint facta aliena, & nobis ignota; non enim debemus de proximis temere iudicare; sed hoc loco non loquimur de iudicandis actionibus alienis, sed de iudicio, quod quisque de rebus suis facere debet in foro interiore: quas, vbi dubium est de peccato, in tutiorem partem interpretari debemus, vt a pœnæ spiritualis periculo longius arceamur:[a] sapientis enim est cum beato Iob dicere: *Verebar omnia opera mea.*[b] A

a Felin. cap. in præsentia. de probat. nu. 14.

b Iob 9.

POST superiores difficultates a nobis in vniuersum tractatas, nunc superest altera quæstionis huius explicandæ ratio, quando ad particulares casus descenderetur; ac quid in dubio de ijs pronunciandum foret, quæreretur, si quando vtrinque probabiles rationes se offerrent. Verum quoniam prolixa nimis, & molesta forte earum rerum videri posset repetitio; quæ a nobis in operis huius decursu (quamuis ad alium finem tractata fuerint) propterea mediam viam eligentes, vt in proximo superiori capite omnes fere hos casus, qui frequentius accidere solent, tripartita ratione complexi sumus, a quibus vniuersa omnia pendere posse videntur. B

HORVM primum ad eos pertinet, qui sententiam rogati, cum eam libere proferre recusent, eligunt potius in Consistorium non accedere. Secundum eorum est, qui cum in Consistorio præsentes sint, decernunt tamen magis silentium tenere. Tertium illorum, qui ad interrogata respondent, sed non omnino vt sentiunt, loquuntur. C

DE primis ergo, cum multiplices afferri possint excusationes, ne in Consistorium veniant; multæ etiam rationes vt veniant: censemus nos tantum abesse, vt excusationes præualere debeant, vt immo nulla in hac re dubitatio sit ponenda: nam cum munus Cardinalis, vt sæpius diximus, inter cetera in eo præcipue versetur, vt summo Pontifici adsistat, atque illum consilio suo iuuet, nullus videbitur ambigendi locus relinqui, eos scilicet, qui accersiti se coram Principe non sistunt, exceptis casibus iustis, & perspicuis aliàs a nobis declaratis, nullum idoneum excusationis suæ ad Consistorium non accedendi perfugium habere, sicuti & milites, qui Imperatorem in Castra exeuntem non comitarentur, nisi euidentem, iureq. probatam causam ostenderent, culpa non carerent. D

LICET autem casus illi à nobis propositi sint, qui videntur frequentius occurrere posse, tamen cum hæc res sit moralis, & sæpe ea contingere soleant, quæ nemini vmquam in mentem venerunt,

non

A non negamus fieri aliquando poſſe, vt aliqua fortaſſe eueniant, in quibus pares ſint, aut grauiores cauſæ, atque ita præter eas, quas ſupra commemorauimus, occurrant forte aliæ iuſtæ, & legitimæ excuſationes; ſicut etiam fieri poteſt, vt illæ excuſationes, quæ ſemper fere legitimæ exiſtimantur, nonnumquam iuſtæ non ſint; ſed teneatur Conſiliarius, licet itinere ſit defeſſus, aut licet ægrotet, dummodo morbo grauiſſimo non laboret, ſui conſilij copiam facere: immo, quamuis morbus ſit grauiſſimus, in eo ſtatu Reſpublica poteſt eſſe, vt etiam in lecto infirmitate detentus, obligetur Cardinalis communi vtilitati potius quàm propriæ ſaluti conſulere. Fin-
B gamus enim cogitatione, hoſtes modo ad vrbem aduentare, aut illam obſeſſam iam tenere, vt contigit, quo tempore præfuit Eccleſiæ Gregorius III. Stephanus II. aliàs III. Gregorius VII. & alij Pontifices, qui vexati fuerunt a Longobardis, a Germanis, & ab alijs Nationibus: vel Saracenos vrbi ipſi iam imminere, vt Leone IIII. Eccleſiam adminiſtrante: vel quia non deſunt exempla recentiora, fingamus exercitum Gallorum ad vrbem iam iamq. accedere, vt Alexandro VI. Pontifice Maximo, cum Carolus VIII. Regnum Neapolitanum ſubegit; fingamus (inquam) illud in diſceptationem vocari, num oporteat Gallis aditum intercludi: An
C ſi tunc Cardinalis aliquis conſilio, induſtria, aut auctoritate proſpicere Reipublicæ poſſit, vlla excuſatione eo tempore vtetur? an impedietur tunc, aut funere patris, aut negotio vllo grauiſſimo, aut podagræ doloribus, aut quocumque alio morbo, dummodo vires ſuppetant, & mens vigeat, quominus ſuam omnem operam, & diligentiam ponat in tuenda Republica, & in Pontificis dignitate conſeruanda? Cum enim tunc Reſpublica in maximo diſcrimine verſetur, certum eſt, maiorem habendam eſſe rationem publicæ ſalutis, quàm priuati detrimenti, quod imminet Conſiliario. Quare quemadmodum miles, etiam, cum ſummum periculum
D impendet, non poteſt deſerere locum ſibi commiſſum, eodem modo Conſiliarius non poteſt deeſſe officio, quantumuis adducatur in vitæ diſcrimen, ſi ea ratione conſtet, Rempublicam periculo liberari poſſe. Extant exempla Imperatorum, & Regum clariſſimorum, qui cum eodem tempore ægrotarent, quo bellum gerebant, numquam eam ob cauſam ſuo muneri defuerunt. Et, vt alios omittam, quos commemorare longum eſſet, extat exemplum Caroli V. Imperatoris Maximi, & potentiſſimi, qui, cum plerumque quo tempore bella adminiſtrabat, podagræ doloribus ex-

cruciaretur, numquam eam ob causam vlla in re præstantissimi du- A
cis officium prætermisit. Itaque (vt rem hanc totam breui complectamur) illud certum est, excusationes, de quibus supra fuit disputatum, & quas diximus iustas, & legitimas, tunc habere locum liberandi a culpa Cardinalem, cum negotia quotidiana, aut paulo grauiora ad Senatum deferuntur: at vero, si occurrunt res maximi ponderis, quibus, aut salus, aut dignitas Reipublicæ continetur; tunc vix est iustæ excusationi locus, præsertim si Consiliarius tantum valet prudentia, & auctoritate, vt magnam spem in eius consilio, & industria omnes collocare soleant. Quare, quemadmodum cum bellum non est graue, neque vehemens, nullus cogitur nomen B
dare in militiam, sed milites mercede conducuntur: at vero cum instat bellum domesticum, & periculosum, vt cum expugnatur aliqua vrbs, tunc nullus se excusat, neque habet militiæ vacationem; sed omnes ciues coguntur pro salute communi arma capere; immo cum summum periculum instat, etiam feminæ, & pueri hostes propulsant, telaq. & lapides in ipsos iaciunt, aut saltem ipsis propugnatoribus arma, & cibos afferunt, vulnera obligant, & alia, quæ necessaria sunt, singulari diligentia subministrant: eodem modo Consiliarij cum negotia, quæ occurrunt, non sunt maximi ponderis, sane si iustas illas excusationes habeant, de quibus locuti sumus, C
abesse sine culpa a Consistorio poterunt: at vero, cum negotia sunt grauissima, maximaq. vtilitas potest ex consilio Senatoris propter ipsius sapientiam in Rempublicam redundare, difficile iusta reperietur excusatio, quæ non accedentem in Consistorium ad consilium dandum a peccato immunem reddat, dummodo, vt ante dixi, vires aliquo modo suppetant, & mens vigeat: quamuis danda est opera, vt quàm minimo Senatoris incommodo, eius consilium exquiratur. Atque hæc de primis, qui dicunt se excusationes iustas habere, quo minus in Consistorium veniant.

De secundis vero, quid opus est multa differere? nam si Cardi- D
nalis est dare consilium, & consilium sine verbis manifestari non potest, & amplius clarum est, tum magis loquendo, quàm tacendo, Reipublicæ consulere posse; nemo vtique sapiens vir vnquam negabit, eum, qui sententiam suam, cum res postulat, fideliter in Consistorio proferat, non valde commendandum esse; & vicissim, qui silentium teneat, nisi iusta, claraq. admodum causa appareat, iuxta alias a nobis tradita, accusandum esse.

De tertijs denique, qui, cum vere res propositas non probent,

curare

A curare tamen nituntur, vt loquendo aſſentiri videantur, nihil laborandum putamus quacumque ſpecie, ſeu colore, etiam in Principis reuerentiam, ſeu obſequium ſe id facere contendant: cum Conſiliarius numquam a fide, & proprio officio diſcedere debeat; & quemadmodum Medicus nihil in gratiam ægroti vmquam agit, ſi id ſanitati repugnare poſſe animaduertat; ſic Conſiliarius id vnum præ omnibus intueri debet, vt eius ſuffragia ad Principis honorem, Reipublicæq. vtilitatem perpetuo dirigantur.

His itaque explicatis, non obſtat quod initio dicebatur, delictum non eſſe in dubio præſumendú, & miſericordiæ potius, quàm B iuſtitiæ eſſe adhærendum; Nam reſpondemus, ſi negotium inter priuatas perſonas ageretur, poſſet fortaſſe his rationibus locus eſſe: At, cum de vtilitate publica diſceptetur, non eſt tanta habenda ratio vnius, aut alterius, quando eorum officium eſt ſuſpectum, vt bonum illud commune deſeratur. Quod proculdubio ſequitur, quando ceteri Conſiliarij vident eorum exempla, qui in Conſiſtorio non loquuntur, aut aliter loquuntur, quàm oportet, omnino argui, & improbari.

Qvod ſi quis replicaret, non propterea lædi commune bo-C num, ſi Conſiliarius vnus aliquando ex probabili, vt ſibi videtur, cauſa, a dicendo abſtineat; propterea quòd in Senatu non deſunt multi alij, qui publicam vtilitatem tuebuntur; Reſpondemus, vnumquemque, qui munus ſuſcepit, debere de ſe ipſo cogitare, an illi ſatisfaciat, non autem de alijs quid ſint acturi, cum ſcriptum ſit: *Attende tibi*. Quid enim, ſi reliqui idem facerent, & commune bonum ab omnibus deſtitutum inueniretur? Plane ſicut miles, qui locum ſuum deſerit, exauctoratur, ac pœna plectitur, licet reliqui milites in officio, & ordine maneant; ſic non eſt excuſandus Conſiliarius, qui conſilium non præbet, eo quòd D ceteri illud adminiſtrare poſſint; Immo eo magis in culpa videtur, quo plura præ oculis habet aliorum exempla, quæ debuit imitari.

Non obſtat etiam quod dicebatur de benigniori interpretatione, quam leges amplecti ſolent; Nam dicimus, non ſemper benignius illud habendum, quod extrinſecus lenius, aut mitius eſſe videatur, ſed quod in commune ſit vtilius, & per ſe magis iuſtum; niſi quis velit quædam medicamenta, quæ guſtui amara ſunt, tamquam aſperiora reijcere; & alia, quæ ſuauia videntur,

& lædunt, tamquam benigniora amplecti; cum immo vera, laudabilisq. benignitas ab eius solido effectu, non a fugaci specie, sit dijudicanda; &, vt ille dixit, *Nulla remedia, quæ vulneribus adhibentur, tam faciant dolorem, quàm quæ sunt salutaria.* [a] A

a Cic. in epist. ad Octau.

QVIBVS ad huius capitis, & omnium nobis propositarum quæstionum finem, nos perueniсse agnoscimus, gratia, & benignitate DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI, cui honor & gloria in sæculum: Amen.

FINIS QVINTAE PARTIS.

CON-

CONCLVSIO TOTIVS OPERIS.

Quæ præcipue neceſſaria Cardinali videantur, vt conſulendi munus, prout oportet, exerceat.

Hæc Concluſio, quoniam eſt inſtar Compendij plurimarum præcedentium quæſtionum: atque alia multa ad totam diſputationem terminandam complectitur: Ideo ad clariorem eius explicationem, placuit illam in aliquot membra partiri.

I. *Non ſufficere Cardinalem recta conſulere, ſed oportere etiam recte conſulere, vt muneri ſuo ſatisfaciat: & hæc plurimum inter ſe differre.*

II. *De fine, qui Cardinali Conſiliario præcipue propoſitus eſſe debet.*

III. *Cardinali, vt cum fructu conſulat, auctoritate potiſſimum opus eſſe: atque ad eam comparandam, & exercendam permulta requiri.*

IIII. *Tria Cardinali ad recta, recteq. conſulendum in primis eſſe neceſſaria: Rerum peritiam: Beneuolentiam: Loquendi libertatem.*

V. De

V. *De alijs pertinentibus ad Consistorialia Consilia.*

Primo, de Summo Pontifice, qui Consistorio præsidet.

Secundo, de triplici Cardinalium, qui Consistorio adsistunt, ordine, atque officio.

Tertio, de obseruandis a Cardinali, quando indicitur Consistorium.

Quarto, quando in Consistorium conuenitur.

Quinto, cùm Summus Pontifex causas consultandas proponit.

Sexto, cum sententias in Consistorio exquirere incipit.

Septimo, cum locus obuenit Cardinali ad consilium suum proferendum.

Octauo, post dictas sententias ab omnibus Cardinalibus, quid obseruandum.

Nono, dimisso consilio, quid reliquum sit.

Decimo, quæ partes sint veri Cardinalis in tota eius vita ex Sancto Bernardo.

PRI-

PRIMVM MEMBRVM.

Non ſufficere Cardinalem recta conſulere, ſed oportere etiam recte conſulere, vt muneri ſuo ſatisfaciat: & hæc plurimum inter ſe differre.

A EA, quæ ſuperioribus quæſtionibus a nobis diſputata fuerunt, vt plurimum ad illa pertinent, quæ conſultationem bonam ex ſuo genere reddunt, dum amouent timores, aſſentationes, ſuſpiciones, atque alia impedimenta, ex quibus dicendi veritas, fides, libertas, in quibus iuſta Conſiliarij actio conſiſtit, peruerti ſolet. Quoniam autem in humanis actionibus duo coniunctim requiruntur, vt veræ virtutis laudem obtineant: alterum, vt id, quod geritur, rectum ſit: alterum, vt recte geratur, ſic enim Deus in Deuteronomio præceperat: *Quod iuſtum eſt, iuſte perſequeris, vt viuas.* [a] Et *a Deut.16.*
B Seneca ait: *Non in facto laus eſt, ſed in eo quemadmodum fiat:* propterea cum bonum Conſiliarium vtrumque præſtare oporteat, vt ſcilicet recta conſulat, & recte conſulat: nos poſtquam de priore ſatis egimus, nunc ſupereſt, vt de ſecundo, quæ neceſſaria ſint, ſubijciamus: quod breuitati ſtudentes, paucis capitibus complecti curabimus, vt ita perfecta Conſiliarij functio, qualis eſſe debeat, omnibus euidenter demonſtretur. Nec id quidem eorum auctorum more, qui de Republica, de Rege, de Oratore, de Architecto, aut de alijs huiuſmodi tractantes, ideam potius quandam illorum munerum expreſſiſſe cenſentur, quàm quòd tales eos effici poſſe exiſti-
C marent. [b] Nos enim ſingula, quæ in Conſiliario, prout infra requiruntur, ita neceſſaria ducimus, vt ſi ijs careat, non ſolum integrum Conſiliarij munus non præſtet, ſed etiam ſummo rerum arbitro, omnipotentiq. Deo rationem reddere teneatur, qui vocationem ſuam pro dignitate non impleat, cum ea omnia, quæ ad munus iſtud recte obeundum exiguntur, vſu ipſo exercere, non ſit ſupra humanas vires, ſed liceat vnicuique id conſequi, cæleſti gratia auxiliante, quam Deus petenti largiri ſolet, modo ille vocationi ſuæ reſpondere ex animo cupiat, atque laborem non refugiat.

b Cic. in lib. 1. de Orat. & in epiſt. 1. ad Q. Frat. lib. 1.

In hoc igitur priori Conclusionis membro, tria erunt videnda. A Primum, quid recta consulere, & recte consulere inter se differant. Secundum, vtrum hoc posterius præstet illi priori. Tertium, quare vtrumque ex his debeat a Consiliario impleri.

Qvoad primum animaduertendum est, aliquos conatos fuisse distinguere inter hæc verba, *rite*, *recte*, seu *iuste*, quasi alterum ad ordinem rei, alterum ad factum, siue ad causæ merita esset referendum: [a] sed quoniam non solet hæc differentia iure plane obseruari, sed potius videmus hæc verba promiscue accipi, [b] ideo hoc omisso, cum hic non agatur de differentia trium illorum verborum, sed an hæc duo *recta facere*, & *recte facere*: seu *iusta iudicare*, & B *iuste iudicare* discrepent inter se: propterea dicimus non solum hæc inter se vere differre, sed etiam legem humanam a lege diuina in his distinguendis multum discrepare: siquidem lex humana respicit tantum actus exteriores, & secundum eos res dijudicat, cum occulta mentis non introspiciat: [c] lex vero diuina animum principaliter, & propositum agentis intuetur, tum alias multas circumstantias, quæ ad legem humanam non pertinent. [d] Ideo si secundum legem humanam loquamur, illa in administranda iustitia, aut aliqua alia actione gerenda, duo tantum considerat, quæ sunt causa, & modus, id scilicet, quod factum est, & modum, quo illud factum C est: & secundum hanc legem ille iusta iudicat, qui secundum merita causæ, ac ius partis pronunciat: at vero quia in iudicijs, modus etiam in procedendo, & certus ordo, & tela, vt vocant, iudiciaria retinenda est, [e] hoc pertinere ad modum lex humana dicit, idq. esse iuste pronunciare; ita vt qui vtrumque obseruat, tam in re ipsa, quàm in modo, idest tam in meritis causæ, quàm in ordine iudiciario, ille tamquam omnem iustitiæ rationem complexus, dicatur, & iusta, & iuste iudicare.

Qvod vero pertinet ad legem moralem, seu diuinam secundum Theologos, & Philosophos, certũ est, ad debitum iustitiæ munus tria D requiri, nempe voluntatem, causam, & modum, siue ordinem: [f] principaliter enim lex diuina voluntatem considerat, & interrogat magis cor, quàm manum, [g] nec tam intuetur quæ fiunt, quàm quo animo fiunt. [h] Vnde hoc iure dicetur ille iusta iudicasse, qui certo animi proposito secundum factum & merita, iustitiam amplexus est.

Qvoad modum vero, & ordinem, quamuis & hic ordo a lege humana requiratur, aliter tamen ab illa, aliter ab hac accipitur. Nam cum humana lex modum, seu ordinẽ obseruari requirat in iudicando, qui ab eadem lege fuit præfinitus; [i] tunc dicitur iuste iudex iudicasse,

a Glos. l. 2. de inoffic. testam. & in Auth. de hered. & falcid. §. exheredatos, in verb. iuste, & in c. ea que, de re iud. in verb. iuste, & in l. 3. C. de bon. vacan. lib. 10. verb. rite.

b Ias. l. iuste possides. nu. 7. & 8. ff. de acq. possess. & l. lecta, si cert. pet. nu. 16.

c c. 1. §. porro vt Eccles. benef. c. erubescant. 32. dist.

d S. Tho. 1. 2. q. 100. artic. 9.

e In rubr. & tit. C. de senten. ex breuic. Glo. & Bart. in l. prolatam. C. de sent. & interl.

f c. Episcopus. §. si vero. 11. q. 3. & S. Tho. 1. 2. q. 21. art. 4. & 2. 2. q. 60. art. 2.

g c. si quid inuenisti. 24. q. 5.

h c. 1. in fine. 15. q. 6.

i d. l. prolatã.

A dicasse, cum eum ordinem obseruauit: At lex diuina, modum, & or-
dinem requirit obseruari, qui a virtute secundum rationem præscri-
bitur.[a] Et quoniam multiplex hic modus est, & bonum ex integra
causa consistit,[b] ideo quoties aliqua ex debitis circumstantijs abest,
dicitur iudex non iuste secundum hanc legem iudicasse, immo pec-
casse, argueturq. iniustitiæ;[c] siquidem ad bonam actionem redden-
dam quadruplex bonitas requiritur. Prima videlicet secundum ge-
nus. Secunda secundum speciem. Tertia secundum circumstantias.
Quarta secundum finem: quarum si vel vna desit, actio illa tam-
quam a virtute deficiens, non potest integre bona appellari.[d]
B Et si quis obijceret, etiam secundum leges humanas inspici
maxime animum agentis, cum dici soleat, propositum, & volun-
tatem distinguere maleficia,[e] & iure ciuili attendatur potius cau-
sa facti, quàm factum ipsum,[f] & notum sit non solum in deli-
ctis, sed etiam in contractibus, in testamentis, in priuilegijs, & in
alijs omnibus actionibus præcipue considerari voluntatē, quæ om-
nibus in rebus debet dominari;[g] Respondemus, inspici quidem
voluntatem iure ciuili non propter se, quia cogitationis pœnam
nemo patitur,[h] sed quatenus respicit causam, seu materiam, aut fa-
ctum ipsum, de quo agitur, ad cognoscendum quid, aut quale illud
C sit. Vnde lex humana quærit animum, vt iudicet factum: at in le-
ge diuina factum inquiritur, vt animus dignoscatur; adeo quòd in
lege diuina factum habet quasi rationem medij, & animus habet
rationem finis: in lege vero humana contrarium est: nam animus
inuestigatur ad distinguendum factum, cum aliàs de penitus oc-
cultis non iudicet Ecclesia.[i]
Hinc ad secundum accedendo; si quæratur vtrum ex his duo-
bus dicatur præstantius, an recta facere, aut recte facere; Respon-
demus, hic quoque distinguendum inter legem humanam, & di-
uinam: nam secundum legem humanam, cum fieri possit, prout
D præfati sumus, quòd vnus iudex iusta iudicet quoad causam, sed in-
iuste quoad ordinem: & contra, quod alter iudex iudicet iniusta
quoad causam, sed iuste quoad ordinem; dubium nō est ex hac hu-
mana lege regulariter potiorem illum habendum esse, qui iusta quā-
uis iniuste iudicauerit, quàm illum, qui iniusta, quamuis iuste defi-
nierit: quoniā qui iusta iudicat, satisfacit iustitiæ in eo, quod præci-
puum est, dum tribuit vnicuique quod suum est: & quamuis iniuste
iudicet, tamen in eo tantum peccat, quod modum, & ordinem iudi-
cij non seruat, sed non ideo ius partis lædit, quo præcipue nititur
iustitia legis: & propterea non dicitur facere litem suam.[k]

Non

a S. Tho. 2. 2. q. 141. artic. 6. Arist. 2. Ethic. cap. 6.
b Dion. Areopag. c. 4. de diuin. nom.
c S. Antonin. in par. 3. tit. 9. c. 1. §. 1. Sot. in 4. dist. 22. q. 1. art. 3.
d S. Tho. 1. 2. q. 18. art. 4. in corp. & ad 3. circa fin.
e l. qui iniuria de furt.
f l. verum. la 2. de furt. Glos. in c. dilectus. de rescript.
g Tiraquel. l. si vmquã. verbo libertis. nu. 41. 52. & seq.
h l. cogitationis. de pœn.
i c. sicut tuis in fi. de simon. Glo. c. litteras. verb. tolerare. de restit. spol.
k Paris. de Puteo, in tract. de sindic. §. index num. 5.

NON negamus tamen contingere posse casum, in quo non obseruato modo, & ordine iudiciario, lex pœnam iudici imponat, veluti cum damnum aliquod inde est alteri ex litigatoribus illatum, nam illud a iudice mandat sarciendum:[a] quod eo fit, quia lex ipsa nequaquam patitur ius alterius indebite lædi.[b] Verum vbi non adfuit litigatoris damnũ, quod regulariter accidere non solet, quando iudex iusta iudicat, licet iniuste; tunc nullam infligit pœnam iudicanti, nec omissionem illam ordinis non seruati, magnifacit, quia legislatori satis est ius nullius violari, & quod ad merita causæ attinet, iustitiam integre obseruatam fuisse.[c] Quæ tamen aliquot recipiunt a iurisperitis distinctiones, ad quas lectorem allegamus, cum eas non sit locus huc transferendi.[d] A B

QVOD si hoc idem secundum legem diuinam consideretur, videlicet quid satius, digniusve sit, an iusta facere, vel iuste facere; Respondetur, longe præstabilius esse iuste facere, quàm iusta facere, cum in faciendo iusta, nihil aliud, quàm materia, & opus ipsum externum spectetur, quocumque modo fiat:[e] in altero vero non solum animus ipse, & voluntas facientis, sed etiam multæ circumstantiæ concurrant obseruandæ, & in primis optimus finis, tum fides, diligentia, constantia, & alia complura, quibus non adhibitis, opus ipsum imperfectum, & mancum redditur: immo tale quandoque euadit, quod ipsi operanti apud cælestem iudicem, perniciem, & supplicium affert; qui, vt diximus, ex proposito cuiusque, & fine res faciendi, easdem præcipue metitur, & eas vel probat, vel improbat, & consequenter agentem vel plectit, vel remunerat:[f] quemadmodum si quis Ecclesiam ingrederetur, quod bonum opus est, sed nefario proposito, vt alium percuteret, vel furtum faceret, aut colloquia cum amicis impura misceret:[g] vtique quamuis opus bonum, & rectum quoad genus ipsum, & obiectum rei faceret, quia tamen non recte faceret, ille non præmium, sed pœnam mereretur. Hinc dicunt Theologi, reperiri aliquando actum virtutis sine virtute, quod est, quando aliquis facit opus iustum, sed non iuste, quia tunc virtus materialiter tantum, vt aiunt, non formaliter in eo opere deprehenditur.[h] C D

Ex quo sequitur, difficultatem non leuem versari in re iuste facienda, aut in alijs operibus bonis bene agendis, eo quòd ad opus virtutis recte faciendum, complura in operante requiruntur, quòd sciens, quòd eligens, quòd ad finem rectum, & quædam alia ab eo adhibeantur, ab Aristotele, sancto Thoma, atque alijs declarata.[i] In alijs vero non eadem ita exiguntur: siquidem multi sunt, qui plura

a Alex. l. 1. §. hec aũt. Quod quisque iuris. nu. 3. & 4.
b Paris. in d. tract. verb. sententia. nu. 4.
c Paris. in d. tract. verb. executio. nu. 1. & seq. Ias. Dec. & alij in l. penult. C. de pact.
d In Reg. Diuers. in verb. index. 363. & Menoch. de arbitr. iud. quæst. casu 341. & seq.
e S. Tho. 2. 2. q. 32. artic. 1. ad 1.
f c. vide quãtum 1. q. 1.
g c. odi cũ glo. verb. sed suas 24. q. 1.
h S. Tho. 1. 2. q. 96. art. 3. ad 2. & 2. 2. q. 32. art. 1. ad 1.
i Arist. 2. Ethic. c. 4. S. Th. 1. 2. q. 100. arti. 9. Aegid. de Regim. Princ. lib. 5. cap. 5.

A plura bona, & iuſta agunt natura quadam, aut caſu, aut non ea omnino deliberatione, quam oporteret, quæ hominis potius actiones, quàm humanæ dicuntur, [a] nec perfectam virtutis rationem attingunt, cuius eſt non tantum bona operari, ſed ipſum etiam operantem bonum reddere, [b] quod ex actionibus tum iuſtis, tum iuſte factis ſubſequi ſolet. [c]

ET ſi quis opponeret etiam ſecundum humanam legem iniuſtum dici ſolere iudicem, qui delinquit in pronunciando, ſiue in eo quòd pertinet ad merita cauſæ, ſiue quod pertinet ad modum, & ordinem in procedendo, quamuis eius ſententia non ſemper ſit

B nulla, vel irrita; [d] Reſpondetur, hoc diuerſum eſſe ab eo, quod in præſenti agitur; quærebatur enim vtrum ſit præſtantius iuſta facere, vel iuſte facere; concluſumq. fuit ſecundum legem humanam plus eſſe iuſta facere, quàm iuſte facere: Ceterum quod iudex, qui in altero ex his delinquit, ſiue iniuſta, ſiue iniuſte faciendo, iniuſtus tamen ſemper ipſe dici poſſit, minime mirum videri debet, cum iuſtum, & bonum dicatur, quod ex integra cauſa conſiſtit. Et ideo iudex, ſi non omnes iuſtitiæ partes impleat, ſed in hac, vel illa re deficiat, non poterit proprie, & abſolute nomen iuſti iudicis obtinere. Vnde Theophylactus dicit: *Non continuo, ſi quis prophetat*

C *propheta dicitur, ſed ſi quis propheta, ille & prophetat: ſicut neque omnis, qui medicinam parat, medicus: neque iuſtus, iuſtum quiddam faciens, ſed qui iuſte facit* [e], iuxta illud: *Iuſte quod iuſtum eſt, perſequeris.* [f]

ITAQVE hanc ſecundam huiuſce membri partem concludendo, dicendum eſt, ex duobus propoſitis, quod eſt recta facere, & recte facere, longe præſtantius, ac difficilius hoc poſterius eſſe, quod eſt recte facere, altero illo priore, quod eſt recta facere: Nam, vt ait Ariſtoteles, [g] aliquid eſt ea agere, quæ iuſtus agit, verum ea agere illo modo, quo iuſtus agit, longe eſt maius: hincq. vulgare illud fluxit, Deum aduerbia magis, quàm verba remunerare. [h] Quæ

D communis eſt probatorum virorum ſententia. [i]

Ex his infertur ad tertium ſupra poſitum, quare vtrumque ex his debeat a Conſiliario impleri: quod quidem ex ijs, quæ modo dicta fuerunt, perſpicuum relinqui videtur; & eo magis, quia ſicut Cardinalitius ſtatus verſatur non in perfectione acquirenda, ſed acquiſita; [k] ita actio conſilij ab eo dandi, quæ eſt huius dignitatis propria, debet virtutem omnino redolere: Verum nulla actio poteſt dici cum virtute coniuncta, niſi recta per ſe ſit, & recte exerceatur, vt ſupra oſtendimus, & etiam ex ſacro Tridentino Concilio colli-

[a] *S.Tho. 1.2. q.1.*
[b] *Ethic.2.c.6. S.Thom. 1.2. q.55.art.3.*
[c] *S.Tho. 2.2. q.58.art.3.*
[d] *S.Antonin. par.3. tit.9. c. 1.§.1.*
[e] *Theophylac. in S.Ioa.c.11.*
[f] *Deut.16.*
[g] *Ariſt. 2. Ethic. c.4.*
[h] *Gloſ. cap.1. verb. qualitas. de colluſ. deteg.*
[i] *Aegid. lib.1. de regim. prin. cap.5. Granat. fer. 6. poſt cineres conc. 1. par. 2. in prin.*
[k] *Aug. de Ancon. q.102. artic.1.*

gitur, quod loquens de matrimonio ait, rem esse sanctam, & sancte tractandam; [a] ideo sequitur vtrumque ex his necessario Cardinali incumbere, ad hoc vt rectus, & bonus Consiliarius dici possit. A

a Sess. 24. de reform. matr. cap. 10.

ACCEDIT, quia Cardinalis munus, cum in Ecclesia Dei sit perfectissimum, exigit, vt sicuti primo Ecclesiæ militantis capiti, qui Papa est, ipse est peculiari officio in terris coniunctus; ita vltimo eiusdem Ecclesiæ fini, qui Deus est, possit esse in cælo gloriose vnitus. Quid enim prodest magna moliri? quid fortia aggredi? quid vtilia curare? quid aduersa omnia superare? quid muneri suscepto non deesse, ac publicæ saluti consulere, nisi etiam æternæ saluti tuæ consulas? [b] Cum autem hunc finem homo assequi minime possit, nisi diuini auxilij munere earumq. actionum ope, quæ bonæ sint, tum ex obiecto (vt aiunt) tum ex circumstantijs, ita vt omnia vndequaque absoluta existant; sequitur, Cardinalem & recta consulere, & recte consulere debere; ita vt recta agendo, munus susceptum impleat, & recte operando diuinam gratiam promereatur. Quod & S. Basilius multis rationibus, atque exemplis prosequutus est. [c] B

b De hoc latius in sequen. Membr.

c S. Basil. sermone 2 de baptis. c. 8.

C

SECVNDVM MEMBRVM.

De fine, qui Cardinali Consiliario præcipue propositus esse debet.

POSTQVAM intelleximus, non satis esse Cardinali recta consulere, sed amplius requiri, vt recte consulat: dubitari hinc potest, quænam sint illa, quæ potissimum ad recte consulendum exigantur: Et quoniam finis dicitur prima bonitatis causa, cum sonet, vt aiunt, non solum quid vltimum, sed etiam quid optimum; [d] & qui tollit finem, dicatur tollere omne bonum, [e] cum finis, & bonum conuertantur. [f] Idcirco cum hominis etiam sit agere propter finem; [g] nos exordiendum hinc duximus, vt videamus quem finem D

d 1. Ethi. c. 7.

e Lib. 2. Metaphys. tex. 8.

f Aegid. lib. 1. de regim. prin. cap. 5.

g S. Tho. 1. 2. q. 1.

A nem debeat sibi Consiliarius, vt recte consulat, præstituere; Nam si finis in moralibus rationem principij habet, & prima rerum causa dicitur,[a] necessarium profecto erit Cardinali in munere hoc suo cum dignitate obeundo, id primum sibi in mente proponere, quorsum ad Cardinalitiam dignitatem assumptus, & quam ob causam ad hoc officium fuerit in Ecclesia Dei delectus, & tandem quem finem debeat in dandis consilijs præ oculis habere, vt recte suo munere fungatur.

a S. Tho. 1. 2. q. 8. art. 2. Aristot. 7. Ethic. c. 8.

AD hæc igitur excutienda animaduertẽdum in primis illud est, Cardinalem dupliciter posse considerari sicuti & quemlibet alium B hominem.[b] Primum, quatenus particeps est rationis, ad imaginem, & similitudinem Dei factus: quod ei cum alijs vniuersis hominibus commune est. Secundo, quatenus ad hunc vitæ statum a Deo vocatus fuit, & ei hoc munus assignatum, vt Cardinalis esset, & consulendi functionem exerceret: sicuti alijs hominibus, Episcopis, Doctoribus, Magistratibus, Patribus familias, & ceteris peculiaria fuerunt munia a Deo constituta, vt quisque digne ambulet vocatione, qua vocatus fuit.[c]

b S. Tho. 1. 2. q. 63. art. 1.

c Ephes. 4.

PRAETEREA considerandũ est, finem dupliciter accipi posse[d], vno modo pro eo, qui vltimus est, & nobilissimus, & ad quem om- C nes hominum actiones referendæ sunt, qui Deus est, vt cum eo coniungamur, & æterna felicitate post hanc peregrinationem in cælesti patria perfruamur: & hic communis est vniuersis hominibus, quotquot hac luce perfruuntur, quibus assiduo curandum, & inuigilandum est, vt vitijs fugatis, virtutibusq; apprehensis, ad Deum bonorum omnium fontem perueniant. Alio modo sumitur finis pro eo, qui medius est, seu secundarius, seu finis sub fine vocatur; & hic multiplex, & diuersus est, pro vario vitæ genere, hominumq. statu, cum alius sit Medici, quatenus Medicus est, alius Architecti, alius Agricolæ, alius Monachi, & alius Cardinalis finis.

d S. Tho. 1. 2. q. 1. art. 7.

D AT vero nos in præsentia, cum multis modis finis sumatur, multasq. distinctiones Theologi afferant, varieq. de illo disceptare soleant,[e] omissis illorum disputationibus, & opinionibus, id tantum attingemus, quod rei nostræ magis accommodatum in præsenti esse duximus: propterea hunc medium finem considerari adhuc posse bifariam dicimus: Vno modo coniunctim, videlicet prout refertur, & ordinatur ad vltimum finem, quæ relatio, siue ordo omnibus actionibus vniuersali quadam ratione communis esse debet: Alio modo considerari potest seiunctim, siue per se, videlicet, vt proprius est, & particularis vniuiusque functionis. Nam cum singuli

e S. Thom. & Medin. 1. 2. q. 1. per totã. Nauar. in Manual. prælud. 4. & in commẽt. de finibus human. act.

guli vitæ Christianæ status ita inter homines fuerint a Deo distributi, vt vnusquisque suo officio fideliter seruiens, & debitum vocationis suæ munus exoluens, Deo placere possit, pertinet sane hic finis ad quoscumque homines, qui functionem, & ministerium illis legitime assignatum ex charitate exequentes, debitam a Deo retributionem erunt accepturi: & quamuis huiusmodi retributio non ad hunc finem medium, sed ad vltimum, qui est gloria, pertinere videatur; attamen solet Christianus homo sic in hoc medio versari, vt interim vltimum etiam respiciat, quærens per hunc medium finem ad vltimum illum peruenire. Vnde Apostolus ad seruos loquens dicebat: *Serui obedite dominis vestris carnalibus non ad oculum seruientes, sed vt serui Christi, scientes quòd vnusquisque quodcumque fecerit, hoc recipiet a Domino.*[a] Et alibi: *Quodcumque facitis, ex animo operamini, sicut Domino, & non hominibus, scientes quòd a Domino accipietis retributionem.*[b]

a Ephes. 6.
b Coloss. 3.

Hic autem finis, quem dicimus medium, & secundarium, non negamus alia ratione seiunctim tamquam proprium, ac singularem cuiusque ministerij considerari posse, quatenus scilicet quisque proprio quodam labore, & animi contentione in munere sibi assignato occupatur, quod ab alijs diuersum est, qui alia munia obeunt, sicuti de pictore loquentes, dicimus illius finem esse alterius imaginem repræsentare, & militis pugnare, & agricolæ agrum colere, & præceptoris studiosos docere.

Si ergo finis hoc modo sumatur, cum quæritur quis sit Cardinalis finis, quatenus Consiliarius est, diligenter perpendere oportet (ne quisquam ambiguitate decipiatur) officium Cardinalis, & finem Cardinalis distingui maxime inter se, cum officium ad media pertineat,[c] quibus finem assequimur, finis vero in operis absolutione consistat: sicuti igitur agricolæ officium est terram colere; finis vero, fruges percipere; & Medici officium est congrua ratione morbo mederi, finis vero ægrotum sanare; sic dicunt multi officium Cardinalis esse, recte consulere, omni fide, & synceritate; finem vero esse id, quod sentit, Principi, & alijs Senatoribus persuadere; & propterea satis Cardinalem officio suo facere, cum congruenter loquitur, quamuis finem, qui est vtilia persuadere, non adipiscatur, cum finis assecutio non sit in hominis potestate, quemadmodum & de Oratore dicitur; cuius est officium apte tantum dicere ad persuadendum.

c Cicer. de inuent. lib. 1. in princ.

Hinc colligunt, Cardinalem, qui consulendi officium fideliter exercere tenetur, debere simul & finem illius quacumque possit ratione curare, quemadmodum Medicus licet sanitatem præstare non

tenea-

A teneatur, cum in eius non sit facultate, tenetur tamen rationes omnes illas excogitare, & adhibere, quibus sanitas tutius, & felicius possit subsequi. Pariter ergo & Cardinalis nihil debebit prætermittere, quominus id, quod ipse honestum, & bono publico salutare putat, id tum Principi, tum alijs Senatoribus persuadere, atque in eorum animis omnino defigere moliatur.

Nos tamen finem Cardinalis, quatenus Consiliarius est, illum proprium esse potius arbitraremur, vt boni publici vtilitatem, & Christiani nominis incrementum promoueat. In hoc enim versari, in hoc elaborare, in hoc industriam suam exercere, atque huc
B consilia sua dirigere debet, vt totius Ecclesiæ bonum augeatur, idq. bonum a summo Pontifice per eius consilium non solum dignoscatur, sed etiam ad effectum, salutaremq. exitum perducatur.

Et licet finis operis regulariter possit esse diuersus a fine operantis, [a] sicuti ædificationis finis est domus, & ædificatoris finis quandoque est lucrũ: & picturæ finis est repræsentare imaginem alterius, pictoris vero finis poterit esse quæstus. Attamen in Cardinali Consiliario secus est, qui cum teneatur recta, & recte cõsulere, debet etiam vtrumque finem & operis & operantis ita coniungere, vt publicam vtilitatem in consulendo respiciat, & Deo placere studeat,
C nihilq. moliri audeat, quod illius præceptis repugnare videatur, sperans simul per has sanctas cogitationes suas, per hæc salubria consilia, per hanc piam solicitudinem, assiduosq. labores, fore vt cælesti Deo placeat, atque æternam illius gratiam valeat adipisci.

[a] S.Tho. 2.2. q.141.artic.6. ad 1.

TERTIVM MEMBRVM.

Ad consulendum, auctoritate maxime opus esse, & ad eam comparandam, atque exercendam permulta requiri.

SEQVITVR post finem explicatum, vt videamus, quid primum ad recte consulendum sit Consiliario enitendum, quæve ad extruendum operis huius ædificium fundamenta sint iacienda; Ad quod respondemus, ex Philosophorũ, aliorumq. grauissimorum virorum sententia, consilij explicandi vim, non tam in argumentorum pondere, sermonis industria, pronunciandi ratione, aliove corporis motu, & gestu consistere, quàm a dicentis auctoritate pendere: ideoq. in hoc præcipue elaborandum, vt qui alijs dicendo vult fidem facere, ea apud illos sit existimatione, vt illi pauca etiam pronuncianti multa facile credant: nam, vt Aristoteles docet, virtus, & mores maxime faciunt ad persuadendum.[a] Et Cicero, Scauri orationem sapientis hominis commendans, ait: *Grauitas summa, & naturalis quædam inerat auctoritas, vt non causam, sed vt testimonium dicere putares, quod ad Senatoriam sententiam aptum maxime videbatur.*[b] Hinc legimus,[c] cum quidam apud Lacedæmonios vitæ suspicione laborans consilium satis vtile, atque honestum dedisset, surrexisse alium tamquam disciplinæ publicæ magistrum, qui eandem sententiam ab alio probati nominis pronunciari mandauit, quæ statim a ceteris recepta fuit. Et rursus, cum quidam homo intemperans sententiam commodam dixisset, eam populus reiecit, Ephori autem eam alteri seni probato dicendam dederunt, tamquam ex sordido vase in syncerum eam diffundentes, *Tantum,* inquit Plutarchus, *momenti habet in Republica persuasio de ingenio hominis concepta.*[d] Et sanctus Ambrosius in accipiendis consilijs plurimum valere inquit vitæ probitatem, & virtutum prærogatiuam, *Quis enim,* inquit, *in cœno fontem requirat? quis de turbida aqua potum petat? quis vtilem iudicet causæ alienæ, quem videt inutilem vitæ suæ?*[e] *quomodo enim eum potes iudicare consilio superiorem, quem videas inferiorem moribus?*[f] Itaque Regibus quoque ipsis, qui potentia præcellunt, magnam auctoritatem apud

a Arist. lib. 1. Rhetor. c. 2. & lib. 2. c. 1.
b Cic. de clar. orat.
c Aul. Gell. lib. 18. c. 3.
d Plutarch. in lib. præcept. Rei publ. gerend.
e S. Ambros. lib. 2. de offic. c. 12.
f Idem S. Ambros. c. 8.

A apud alios ex illorum virtutis, & sapientiæ opinione accedere, plane constat: cuncti enim, vt Osorius eleganter scribit,[a] libenter se ad nutum, & imperium illius applicant, quem existimant acute perspicere quid illis ipsis, qui eius consilio, & voluntati parent, vtile futurum sit: vt enim ægroti sapienti medico, vt vectores sapienti nauclero, vt milites sapienti Imperatori; sic omnes subditi sapienti Regi obediunt: & quidquid ille præscripserit, diligenter exequuntur.

[a] Osor. lib. 6. de Reg. instit.

QVOCIRCA quamuis nos de Cardinalibus Consiliarijs loquamur, qui, cum meritorum laude, ac virtutum opinione publice vi-
B gere censeantur, non videntur alia auctoritatis accessione indigere: Attamen, quia inter Cardinales quoque varij pro singulorum ætate, rerum vsu, scientia, munerumq. administratione, gradus existimationis haberi solent, noluimus prætermittere illum, qui ex animo publice prodesse, & alios in suam sententiam trahere exoptat, in eo in primis laborare debere, vt præclaro vitæ suæ exemplo, Christianarumq. virtutum choro, eiusmodi in aliorum mentibus probitatis suæ fundamenta iacta tueatur, quæ sermonem præueniant, & fidem sibi, antequàm loquatur, iuste comparare incipiant.

NEC vero satis est Cardinali Consiliario hæc sola probitatis, at-
C que innocentiæ apud alios existimatio, quàm Gentiles quidã auctores ad bene persuadendum sufficere dixerunt,[b] sed opus est, eum talem prorsus re ipsa existere, videlicet bonum ac iustum.[c]

[b] Arist. Rhet. lib. 1. c. 2.

[c] S. Chrysost. hom. 40. in S. Matth. Quintil. lib. 12. c. 1. Aegid. lib. 3. de Reg. Princ. c. 18. & lib. 1. cap. 5.

QVOD si præterea quæratur, quibus nam præcipue rationibus hæc veræ, solidæq. existimationis auctoritas possit comparari; Respondebit fortasse quispiam quod modo attigimus, id scilicet religione, vitæ anteactæ puritate, integritate, constantiaq. acquiri. Hoc autẽ plane non negamus: verum dicimus, hoc ipsum non propriũ, ac singulare Cardinalium præsidium in consulendo futurũ esse, cum ceteris quoque omnibus, qui dicendo aliquid obtinere cupiunt, id
D commune esse agnoscamus: Nam & concionatores, publici professores, aduocati, patresfamilias, parochi, magistratus, rei ad iudicium delati, omnesq. gratiam a Præfectis impetrare, aut pœnam auertere cupientes, hoc maxime morum & probitatis pondere, si sapiunt, seipsos munire, & causam suam adiuuare solent; ita vt hoc auctoritatis præsidium omnibus, qui publice, vel priuatim dicturi sunt, ad fidem faciendam, maxime opem afferre non sit dubitandum.

QVARE præter hoc, quod omnibus aliquid flagitantibus, aut procurantibus quodam modo commune esse solet, afferendum ali-

quid aliud videtur, vnde ipsi Cardinales magis excitari ad industriam suam exercendam debeant, vt hoc Consiliarij munus eo fructuosius, & felicius possint obire. A

Illud autem est, vt ante omnia bonum illud, quod alijs volunt persuadere, id sibi primum in animo defigant: nam cum Christiana disciplina nos non aliorum more loqui permittat, qui tamquam histriones terrent alios dicendo, sed ipsi nihil timent, dolere suadent alijs, & ridet intus eorum conscientia: commendant reformationẽ morum, & ipsi nihil minus cupiunt; immo cum eadem disciplina, vt ait sanctus Chrysostomus,[a] præcipiat, nihil quemquam ab eo diuersum loqui, quod intus sentit: & si suadet alijs, ipse iam sit persuasus, & omne quod loquitur, interius didicisse, gustasse, & experimento probasse debeat: propterea Cardinales, quo sublimiore in gradu sunt positi, eo magis hoc ipsum præstare oportet, vt cum ad id, quod bonum est, & Ecclesiæ catholicæ vtile suadendum accedunt, ipsi eiusdem boni amore sint inflammati. Ad quod præstandum habent illi peculiaria multa adiumenta, quæ alijs non æque suppetunt, ideoq. eo arctius obstringuntur. Nam præter ea, quæ a sanctis Patribus, alijsq. eruditis viris litteris mandata fuerunt, quibus Cardinalis ingenium, ac spiritus alacritas plurimum ad id, quod agimus, potest accendi.[b] Sunt quædam alia propria, atque adeo cõiuncta eidem Cardinali, vt cum hæc quotidie ante oculos illius versentur, illum aliunde admoneri vix necessarium esse arbitremur: sicuti enim, qui copiosum domi thesaurum habet, frustra foris diuitias quærit: sic purpura, qua Cardinalis induitur, sacer pileus, galerus, totusq. Cardinalitius amictus, nil aliud est, quàm assiduus muneris illius, rerumq. gerendarum monitor, & interpellator: quemadmodum enim Deus cum mandata populo dedisset, voluit præterea ea varijs signis in ipsis etiam vestimentorum fimbrijs repræsentari, ne mandatorum obliuioni excusatio vlla relinqueretur, dicens: *Loquere filijs Israel, & dices ad eos, vt faciant sibi fimbrias per angulos palliorum, ponentes in eis vittas hyacinthinas, quas cum viderint, recordentur omnium mandatorum Domini:*[c] Sic Cardinalitius habitus sanguineum referens colorem, omniaq. eius insignia, nil aliud, quàm veluti symbola quædam, debitam ab eo fidem, religionem, iustitiam, publicæq. rei zelum, vsque ad ipsam sanguinis effusionem commemorant.

a S. Chrysost. in hom. 43. in Matth.

b Petrus Damian. in serm. de dignit. Roman. Eccles. S. Bernard. de consider, lib. 4. August. Valer. Card. Veron. in lib. Cardinalis. et Papiẽ. in varijs epist.

c Num. 15. & Deut. 22.

B C D

Post hæc nominis huius Cardinalis appellatio, quo ille se insignitum agnoscit, ac sacrosancta ordinis eiusdem institutio, cui se adscriptum videt, debet illum sine dubio singulas in horas acerrime stimulare, non dico ad singularem tantum morum excellentiam,

A lentiam, ac perennem innocentis vitæ diſciplinam, ſed etiam præcipue ad hoc ipſum, quod publice profitetur conſulendi munus fideliſſime, ac rectiſſime exercendum. Si enim Dux ille, cum recordabatur ſe Lacedæmonem eſſe, mirifice ſtatim ad dimicandum, & pericula omnia quantumuis grauia ſubeunda vehementer incitari ſolebat: quonam modo ille, qui ſe S. R. E. Cardinalem eſſe videt, cõtinere ſe poteſt, quin ad ea, quæ ſunt præcipua gradus huius tam excelſi munia, totus exardeſcat? Nullum ſane poſt hominum memoriam collegium cuiuſuis ordinis quocumque in loco, aut quouis tempore vmquam in vniuerſo terrarum orbe extitiſſe legimus, quod

B adeo paucis conſtans Collegis, tam multos ſanctitate, miraculis, multiplici ſcientia, animi magnitudine, vitæ integritate, rerumq. gerendarum gloria protulerit; quales in ſacro Cardinalium cœtu floruiſſe, auctorum monumenta teſtantur. Nam ex quo tempore ius deligendi ſummum Pontificem ad ſolum Cardinalium ordinem fuit delatum, vſque ad Sixti IIII. aut circiter ætatem; ipſorum Cardinalium Collegium ſingulis ætatibus vix triginta numerum attigiſſe comperiemus; [a] & tamen incredibile dictu eſt, ex tam modico ſemine multiplices adeo, ac proceras, generoſaſq. & fructibus fœcundas arbores exilijſſe, quæ omnes Gentes, & Nationes virtutum

C ſuarum fructu repleuerint. Quot enim ex Cardinalium ordine miraculis illuſtres? quot in Sanctorum numerum relati? quot ſcientiarum omniũ genere clariſſimi? quot virginitatis laurea inſignes? quot ſacrarum religionum inſtitutores? quot vitæ exemplo, cultus auſteritate, ſæculi contemptu, Eccleſiaſticæq. diſciplinæ zelo admirabiles? quot rerum pro Dei gloria geſtarum bello, paceq. magnitudine, non ſolum eximij, ſed hoſtibus etiam tremendi? quot Regijs virtutibus adeo præcellentes, vt publica ſic vtilitate expoſcente, a ſacro Galeto ad ampliſſimas populorũ adminiſtrationes immortali eorum cum gloria fuerint vocati? [b] Nec ex Italia ſolum, ſed ex

D Gallia, Germania, Hiſpania, Luſitania, Sarmatia, Aphrica, Græcia, Scythia, India, atque vniuerſis terrarum angulis adeo frequenter hi prodiere, vt eorum memoria, cum apud permultos auctores [c] ſit valde celebris, ſuperuacaneum ſit, eam a nobis repeti, præſertim cum illam nuper vir doctrina, & Chriſtiana pietate præſtans ſuis Commentarijs teſtatam reliquerit. [d]

Nec vero quiſquam nobis obijciat, prioribus forte ſæculis aliquos in eodem Cardinalitio cœtu extitiſſe, qui non æqualem ſuperioribus exemplis vitam egerint, atque a virtutum ſplendore interdum degenerarint: Nos enim non omnes Angelicam fuiſſe perfe-

ctionem

a Onufr. Panuin. de Epiſc. tit. & Diacon. Card. fol. 60.

b Prout fuit HENRIC. CARD. *ad Regnum* LVSIT. *anno* 1578. *&* FERDINAND. MEDICES *ad magnũ* HETRVRIAE *Ducatũ anno* 1587. *qui adhuc ſuperſtes, & florentiſſimus viuit.*

c Pau. Corteſ. de Card. lib. 1. c. vlt. Hieron. Garimber. Epiſc. Galeſ. de fact. memorabil. Pontif. & Card. Onufr. Pãuin. de Cardin. P. Alphõſ. Ciacon. de Põtif. & Card & cõplures in lib. Hiſt. General. S. Dominici par. 1. lib. 3. c. 39. & in lib de orig. Relig. S. Franc. fol. 77.

d Tho. Bozz. de ſign. Eccleſ. to. 1. lib. 6. c. 8. & lib. 9 c. 5. & lib. 11. c. 6.

ctionem adeptos profitemur; sed donec viatores fuerunt, quis mi- A
retur potuisse aliquos humanæ imbecillitatis miserias experiri? varijs siquidem sacrarum litterarum exemplis docemur, etiam eos, qui a Deo ipso electi fuerunt, vt alijs præessent, miserabiliter aliquando lapsos fuisse: sic enim Sauli,[a] sic Salomoni accidisse videmus:[b] sic Nicolaum legimus[c] inter septem Diaconos Spiritu sancto plenos a fide postea defecisse: sic in Apostolico ipso Senatu (tremendo quidem omnibus exemplo, sed summa Dei prouidentia) Iudæ contigisse nouimus, vt omnes perpetuò timere, sibiq. ipsis diffidere discăt; Nam, vt sancti Ambrosius, & Gregorius affirmant; Permittit quandoque Deus, eos, qui sapientiores, aut sanctiores videntur, misere pro- B
labi, vt ceteri humiliores, & cautiores reddantur, siue vt aliorũ imbecillitatis misereri discant;[d] siue vt maiori spiritu ac feruore ad pœnitentiam resipiscant, quod in Petro Apostolorum Principe, Christiq. ipsius Vicario declaratum fuisse constat. Quare si & in posterum etiam permitteret Deus, aliquos ex Senatorio nostro ordine infirmitatis humanæ labe quapiam præ ceteris interdum vexari, sapientiæq. normam prætergredi, non est, cur quisquam Collegij dignitatem in discrimen adduci, aut ex aliquorum licentia, atque erratis, reliquorum decus, ac splendorem vlla ex parte obscurari putet.

a 1. Reg. 11. 22. 31.
b 3. Reg. 11.
c Act. 6. & Apocal. 2.
d S. Ambros. serm. 47. de fide Petri. S. Gregor. homil. 21. in Euangel. & S. Aug. lib. 3. de doctr. Christiana cap. 22. cap. considerandum, & c. fidelior. 50. dist. S. August. de Agone Christian. c. 30.

VT igitur ad propositum reuertamur, quicumque se huius Se- C
natorij ordinis membrum, & collegam intuetur, non indiget extrinsecus alijs rationibus, seu argumentis, quibus ad recte consulendum, & Christianæ Reipublicæ bonum adiuuandum erudiatur. Habet siquidem ante oculos innumera fratrum suorum exempla, in quorum vestigijs idem insistens, facile ei erit ad eandem cum illis gloriæ laudem peruenire.

VERVMTAMEN vt ad rem propius accedamus, si quis quærat quodnam præcipuum, potissimumq. sit caput, huius auctoritatis a Consiliario exercendæ; Respondemus, primarium huius (vt ita dicamus) consultorij ædificij lapidem, illum omnino esse, vt Cardi- D
nalis certo sciat, sibiq. plane persuadeat, amplissimum hunc dignitatis gradum, non sine diuino instinctu, atque afflatu in sancta eius Ecclesia institutum fuisse, ad summum Pontificem, ac Christianam Rempublicam adiuuandam. Nam sicut in corpore humano membra omnia miro ordine ab æterna Sapientia fuerunt distributa, & sua oculis, manibus, auribus, ac reliquis omnibus peculiaris functio assignata, vt singula corporis incolumitati inseruirent: sic Christus Dominus in mystico Ecclesiæ suæ corpore varios status, atque officia pro temporum ratione constituit: alios enim Prophetas, alios

Apostolos,

A Apostolos, alios Euangelistas, tum alios Cardinales, alios Episcopos, alios Parochos esse voluit, exigens a singulis vt propria munia ad sanctæ Ecclesiæ, cuius caput est summus Pontifex, vtilitatem, ac dignitatem exerceant.

QVAPROPTER, cum Cardinalitius gradus inter cetera eius officia, consilij potissimum causa fuerit institutus, vt summus Romanus Pontifex in administratione vniuersalis Ecclesiæ, illius fide, prudentia, ac sedulitate adiuuetur, duo hinc sequuntur, quæ Cardinalis in mente sua defixa perpetuo tenere debet. Primum est, hunc ipsum honoris gradum, quo se ornatum intuetur, nullis suis meritis,
B seu nobilitati, aut humanis suffragijs esse adscribendum, sed vni Deo acceptum ferendum, atque adeo ad diuini potissimum nominis gloriam esse transigendum. Nam sicuti fructus agri, & vineæ non cultori, aut villico, sed illius Domino debetur: sic dignitatis huius commoda, & priuilegia ad eius præcipue institutorem, & patronum esse deferenda, iustitiæ ratio suadet.

ALTERVM est, vt postquam ad boni publici, & Christianæ religionis incrementum, fuit Consiliarius institutus, proindeq. hoc munus suscipiendo, ad id potissimum se ipsum obstrinxit, ideo in hoc ipso omnem suam industriam, & solicitudinem in primis ad-
C hibendam putet. Nam quemadmodum is, qui militem a nobilitate, a diuitijs, a doctrina, moribusve commendaret, virtutem vero bellicam, & fortitudinem, quæ in milite præcipue spectanda est, prætermitteret, ridiculum se præberet: sic Cardinalium munus cum in dandis recte & fideliter consilijs in primis versetur, persuadere sibi omnino vnusquisque debet, quamcumque laudem, quæ sibi aliunde, aut a prudentia, aut ab eruditione, aut a generis splendore, aut a vitæ integritate, aut ob magnarum rerum vsum tribui posset, valde minui, & obscurari, si hac vna careat recte consulendi sapientia, atque optimorum morum, quam profitetur ingenuitate.

D QVINIMMO sicut in olympicis ludis non pulchrior, non ornatior, non sapientior, non nobilior, præmium ferebat, sed qui acrius pugnabat, quoniam ad certandum non ad alia declaranda athletæ erant conuocati: sic cum in Christiana militia peculiarem Cardinali locum, & munus, in quo se exerceat, Deus assignauerit, verendum est quo tempore villicationis suæ ratio ei erit reddenda, ne succumbat, si hoc consulendi officium cumulate non expleuisse inuentus fuerit, & tamquam inutilis operarius, qui talentum sibi creditum absconderit, a facie Domini sui (quod absit) reijciatur.

His

His ita positis, & tamquam radicibus in Consiliarij animo alte defixis, quamuis certum sit, ad reliqua, quæ ad dandum consilium spectant, cumulate præstanda, satis inde aditum patefieri; tamen, vt eo plenius si quando necesse esset, hinc Consiliarius ea haurire possit, quæ nos præcipue obseruanda in consilio recte dando esse ducimus, placuit nunc Sanctorum Patrum vestigia sequentes, nonnulla adiungere, quibus optima Cardinalis voluntas, ac studium bene de Christiana Republica merendi, ac Deo seruiendi, non mediocriter dirigi possit, & adiuuari. A

B

QVARTVM MEMBRVM.

Tria Cardinali ad recta, recteq. consulendum, esse necessaria: Rerum peritiam: Beneuolentiam: Loquendi libertatem.

 C

INTER multa, quæ a varijs auctoribus de consilio ferendo scripta esse cognouimus, cum quædam ad ea pertineant, quæ sub consilio non cadunt,[a] quædam ad ea, quæ in consilio fugienda sunt, & quædam ad alia, quæ in rebus consultandis opportuna videntur.[b] Nos ea quærentes, quæ consilij vim rectamq. eius moderationem, maxime adiuuare possunt, ac breuitati seruientes, ex præclaris multorum sententijs, eam potissimum, quæ a S. Gregorio Nazianzeno prodita est, excerpsimus, qui tria recenset, quæ bonum Consiliarium reddunt: his enim paucis, si accurate eorum vis expēdatur, integra, ac perfecta Consiliarij functio continetur. D

a Arist. 3. Ethic. cap. 3. & lib. 6. c. 9.

b Greg. Nyss. siue Nemesius lib. 5. de Homine c. 5. Damascen. lib. 2. de orthod. fide c. 22. S. Greg. lib. 2. Moral. c. 36. S. Tho. 1. 2. q. 14. per tot. et 2. 2. q. 51. & seq. Aegid. de Regim. Prīcip. lib. 3. c. 17. & seq.

ILLE igitur in carminibus, quæ inscribuntur, περὶ ἀρετῆς siue περὶ ταπεινοφροσύνης, σωφροσύνης καὶ ἐγκρατείας, sermonem ad hunc modum instituit:

Τριῶν γὰρ ὄντων, ὡς λέγουσιν οἱ πάλαι,
Οἷς τὸν ἀγαθὸν σύμβουλον ὁπλίζειν χρεών.
Ἐμπειρίας τε, φιλίας τε, καὶ παρρησίας
Τούτων ἂν οὐδὲν ἡμῖν εὕροις ἔνδεον.

Ἐμπειρίας

A Ἐμπειρίας μὲν εἰς τοσοῦτον ἥλασα,
Ὅσον περ εἰκὸς τοὺς πονήσαντας μακρὰ
Χρόνῳ τε προσλαλήσαντας σοφῶν βίβλοις
Θεοπνεύστων δογμάτων λόγοις πηγῇ
Γλυκεῖα σώφρονι τ᾽ ἀρυσίμῳ.
Ὧν ἐς βάθος τι μικρὸν ἐξηντλήσαμεν.
Τοῦ δευτέρου δ᾽ αὖν εἶπον εὐνοίας λέγω
Πίστις μεγίστη. ταῦτα γάρ σοι βούλομαι.
Ἃ πρόσθ᾽ ἐμαυτοῦ φίλτατε παρήνεγκα
Ἡνίκα λογισμοὶ κινδύνοις συνέδραμον
B Πικρᾶς θαλάσσης. οἷς συνήφθην πρὸς θεόν.
Φόβος γὰρ ἀρχὴ πολλάκις σωτηρίας.
Παρρησίας δὲ μὴ λάβοις πεῖραν ποτὲ
Μήτ᾽ οὖν ἐμῆς μήτε τούτων σοὶ ξένων
Ἀλλ᾽ οὐδὲ λήψῃ τοῖς ἐμοῖς πεισθεὶς λόγοις.
Ἔσῃ γὰρ αἴνων, οὐ ψόγων ἐπάξιος.

Quorum carminum hic in summa est sensus: Tria esse, quemadmodum veteres dicunt, quæ bonum Consiliarium reddunt: Rerum peritiam: Beneuolentiam: & Libertatem loquendi.

HORVM igitur singula persequentes, vt eo clarius explicentur,
C illud in primis animaduertendum ducimus, hoc S. Nazianzeni tāquam axioma, cum multis sapientum sententijs, & pronunciatis, alijs de rebus prolatis, facile conuenire. Illi enim tradiderunt[a], humanas actiones, vt a nobis feliciter perficiantur, tria requirere, quorum primum est, SCIRE, tum VELLE, tum POSSE, hincq. dicebat Baldus,[b] quod & alij Doctores sæpe vsurpare solent, tria esse, quæ regunt omnem humanum actum, scientiam, voluntatem, & potentiam. Primum enim præcedit intellectus, qui res inuestigando, earum cognitionem assequitur: Post surgit voluntas, quæ præcedente hoc lumine excitata, fertur amore, quasi proprio pondere
D in rem cognitam: Inde cum eam possidere concupiscat, succedit potestatis vis, quæ impedimenta submouet, ita vt quod cognitum, ac dilectum est, prompte adipisci homo valeat.

HAEC tria in Consiliario exigi, S. Nazianzenus quamuis alio loquendi more vtens, ostendit: Primumq. exorditur a rerum cognitione, duplicem illam scientiam complectens, quæ speculatiua, & quæ practica dicitur, vt infra declarabitur. Secundo beneuolentiā, seu charitatem nominat, quæ ad voluntatem refertur bene faciendi, ac iuuandi cupidam. Tertium addit, libertatem loquendi, non quòd hæc proprie sit potentia illa, quæ sublatis impedimentis exequitur,

a Plat. in Gorgia post med. Arist. lib. 5. Polit. c. 9.

b Baldus in L. multum. C. si quis alter. vel sib.

quod cupit, sed quia sicuti post conceptum salubriter fœtum, ac post A
vterum ferendi laborem, restat tantùm, vt partus feliciter in lucem edatur; sic & Consiliarius post rem bene, matureq. examinatã, post accensam illius ad commoda publica voluntatem, nihil aliud reliquum habet, quàm vt omni trepidatione, aut periculi suspicione fugata, aperte, & fideliter animi sui sensum in publicum emittat: quod quidem per dicendi libertatem facile assequetur.

CONGRVVNT præterea eadem S. Nazianzeni verba cum ijs, quæ alij sapientes tradiderunt, [a] dicentes, tria requiri in homine, vt fides illius verbis adhibeatur, quæ sunt prudentia, beneuolentia, & virtus: Prudentia, vt res bene intelligat, earumq. vsum, ac peritiam teneat: B
homines enim facile credunt ijs, qui res optime perspectas habent. Secundo, beneuolentia, quoniam illis etiam credi solet, qui nos diligunt, & nobis prodesse cupiunt. Tertio, virtus, quoniam ab ijs quoque facile persuademur, quos bonos esse, & nullatenus mentiri existimamus: quæ tria etiam hic a S. Nazianzeno commemorantur. Nam primo scientiæ mentionem facit, qua res dignoscuntur: tum beneuolentiæ, per quam alijs prodesse quæritur: demum libertatis loquendi, quæ id efficit maxime, vt inducantur homines nobis ad credendum, quippe, qui vbi vident virum aperte loquentem, & nihil prorsus abscondentem, aut simulantem, facile sibi persuadent illum, C
& virtutem re ipsa colere, & eandem verbis extrinsecus profiteri.

a Aristot. in Rhetor. lib. 2. cap. 1.

RERVM PERITIA.

HIS igitur ita præmissis, nunc primum illud aggredimur, quod S. Nazianzenus a Consiliario exigit, nimirum cognitionem, seu peritiam earum rerũ, ad quas tractãdas est accessurus; & quamuis vtatur verbo, ἐμπειρίας, quod experientiam potius sonat, attamen in sequentibus carminibus, quæ supra attulimus, apparet, eum latius extẽdere hoc nomen, cum loquatur de eo, qui in sapientum libris, & orationibus, & diuinis dogmatibus versatus est, quod ad speculationem pertinet: & propterea nos, rerum peritiã diximus, quæ vtramque scientiæ partem, tam contemplando, quàm experiendo, complectitur. D

Inquit ergo hanc peritiam esse Consiliario necessariam: quoniam si quisque artifex instrumenta nosse debet, quibus est vsurus, & mercator irridendus esset, qui quale sit plumbum, quale aurum, quale vitrum, aut margarita non distingueret; sic frustra Consiliarij nomen sumit, qui in rebus gerendis hospes est, & peregrinus: vnde veteres dicebant, caput esse ad consilium de Republica dandum, nosse Rempublicam, [b] cum nemo de ijs rebus sapienter differere, aut alijs rectum dare consilium possit, quas non nouit, & tritum illud est,

b Cic. lib. 2. de orat.

Sulpitio

A Sulpitio olim vitio datum fuisse, quòd ius ciuile ignoraret, in quo versabatur.[a] Nam, vt ille scripsit; *Sicut si quis grammaticum se professus, barbare loqueretur: aut si absurde caneret is, qui se haberi vellet musicum, eo turpior esset, quo in eo ipso peccaret, cuius scientiam profiteretur*: sic Cardinalis in dandi cõsilij ratione peccans, hoc turpior erit, quòd in officio, cuius magister esse debet, labitur, artéq. Consiliarij professus, in consulẽdo delinquit.

a l. 2. ff. de orig. iur. Cic. 2. Tuscul.

ATQVE hoc quidem adeo necessarium esse nemo non videt, vt qui huius cognitionis expers est, alienum potius locum occupare censeatur, ita vt muneris huius minus recte, legitimeq. peracti rationem Deo reddere teneatur, cum singuli ea nota habere debeant,

B quæ ad eorum statum, vel officium pertinent: vnde Apostolus Corinthios monebat: *Videte vocationem vestram*.[b] alioquin peccant peccato, quod ex ignorantia oritur: quam Theologi vincibilem & crassam appellant, quia scire quilibet tenetur, quod officij sui est, & si nescit, & exercet illud,[c] dicitur actum committere præsumptionis, seu vanæ gloriæ.[d] Quòd si quis quærat, qua ratione possit se Consiliarius ad hæc cognoscenda comparare, vt se idoneum muneri suo reddat; Respondemus primo, exemplum Salomonis imitandũ, qui ad gubernationem populi accessurus, ante omnia a Deo opem ad exequendum officium suum postulauit, mirificeq. ideo illi placuit;[e] nam, vt ait S. Iacobus: *Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum*;[f] Vnde Dauid tam sæpe Deum rogabat, vt illi sensum aperiret, dicens: *Seruus tuus sum ego, da mihi intellectum*.[g] Et: *Emitte lucem tuam, & veritatem tuam*.[h] Et illud: *Illumina oculos meos*;[i] Et Tobias: *Omni tempore benedic Deum, & petas ab eo, vt vias tuas dirigat, & omnia consilia tua in ipso permaneant: ipse enim dirigit consilium hominis*;[k] Et Salomon sæpe: *Dominus dat sapientiam, & ex ore eius prudentia, & scientia*;[l] quam scientiam Deus largiri illis solet, qui mentem gerunt castam, & diuini nominis zelo accensam, non sua quærentes, sed quæ illius sunt.

C

b 1. Cor. 1.
c S. Tho. 1. 2. q. 76. artic. 1. & 2.
d S. Tho. 2. 2. q. 130. et q. 132. & Nauarr. in c. inter verba, nu. 18. 11. q. 3.
e 3. Reg. 3.
f Iacob. 1.
g Psalm. 73. & 125.
h Psal. 42.
i Psal. 12.
k Tob. 4.
l Prouer. 2.

D POSTHAEC, quoniam hoc diuinum lumen non dormientibus, sed vigilantibus, & laborãtibus infundi solet: propterea non omittẽdum est, duplicem hanc esse rerum cognitionem, qua Consiliarium præditum esse oportet, alteram, quæ speculando, meditando, legẽdo, disserẽdo acquiritur, qua res in vniuersum quoad eorũ naturas, quod aiunt in abstracto, iudicantur. Et hæc quo plenius, subtiliusq. inuestigatur, eo purior, firmior, & diffusa magis se nobis ostendere solet: ille enim dicitur peritiam rerum speculãdo acquirere, qui eas penitus perspectas habet, & præsertim nouit ad quem finẽ a Deo fuerint hæc, quæ conspicimus, creata: ad quẽ vsum diuitiæ, honores, magistratus,

potentia, filij, familiæ, studiaq., ac alia huiusmodi instituta: siquidē Gentiles, ac Philosophi, & si multa nouerint, non tamen perfecte, & integre illorum notitiam sunt adepti, quia finem, ad quem præcipue ea essent condita, prorsus ignorabant: sicut si quis ingrediens officinam multis eam, ac præclaris instrumentis refertam videret, sed quorsum illa fabrefacta essent, nesciret, non sane inde erudiretur, sed illius potius mens confunderetur. Altera deinde est cognitio, quæ singulares rerum circumstantias, & contingentia varia in humanis actionibus considerat, quæ πρακτική, quòd ipso perficitur actu, appellatur: & hæc rebus administrandis, populorumq. gubernationi maxime prodesse solet. Vtramque igitur necessariā esse minime est dubitandum. & vt ad particularia quædā descendamus, quæ magis vtilia esse solent: cum Cardinalis non solum sit Consiliarius Pontificis Maximi, quatenus Pontifex est, verumetiam quatenus est Princeps, ideo duo erunt præcipue rerum genera, in quibus ipse defigere studiū suum debebit: Aliæ, quæ pertinent ad dandum cōsilium, vt summo Pontifici; aliæ ad dandum consilium, vt Principi. In primo enim genere, lectionem sacrarum Scripturarum, Constitutiones summorum Pontificum, sacrosancta Consilia, Patrum decreta, vitas Sanctorum, Ecclesiasticā historiam, Libros de Ritibus sacris: iuris Pontificij monumenta: Exempla clarorum virorum, aliaq. huiusmodi multa nota habere non prætermittet: In alio, ea, quæ spectant ad Ditionem ipsius Pontificis, & præsertim quinque illa capita rerum ab auctoribus commemorata,[a] quibus, vt plurimum, consultationes publicæ contineri solent; de bello, & pace: de vectigalibus: de annona: de legibus: de præsidio militum, & de alijs huiusmodi, vnde Reipublicæ vtilitas paratur, & augetur, quibusq. Consiliarij Regum instructi esse solent, diligenter scrutari, atque euoluere studebit, ac potiora quædam in proprios commentarios referre, vt tamquam pretiosam supellectilem ad manum paratam habeat, quam, cum vsus venerit, statim depromere queat. Quin Aulicos nōnullos selectiores viros, omni doctrinæ genere ornatos, rerumq. vsu peritiores, interdum in familiaribus colloquijs secum adhibere curabit; vnde multa ad rem pertinentia, nec litteris mandata, plenius poterit haurire. In summaq. id secum statutum habeat Cardinalis, adeo sibi multiplicem hanc rerum cognitionem esse necessariam, vt ideo a Doctoribus dicantur Cardinales in sacro Consistorio locū cælestium Cherubim obtinere, quod nomen exponitur scientiæ plenitudo, seu multitudo,[b] quia scire illi debent omnia, quæ ad optimā Ecclesiæ militantis gubernationē, cuius ipsi sunt cardines, pertinent.[c]

A ... B ... C ... D

a Aristot. 1. Rhetor. c. 4.

b S. Hierony. epist. 103. ad Paulin.

c Cassan. Catal. glor. mūd. in 4. par. in 1. consider. vers. quidam sunt.

SECVN-

A SECVNDVM, QVOD A S. NAZIANZENO requiritur, cum ad voluntatis affectionem pertineat, antequã de eo loquamur, illud prænotandũ censuimus, Græce hanc appellari ab eo φιλίαν, quæ accipi solet pro amicitia: deinde cum idem sanctus hoc verbum latius explicat in carminibus sequentibus, appellat εὐνοίας, quod est beneuolentia, dicens, τῷ δ' αὐτίρῳ δ' ἂν εἴποιν εὐνοίας, λέγω, πίςις μεγίςη: interpres vero Iacobus Bilius vir valde eruditus, vertit charitatem, ac bis idem verbum repetit, ductus forte ex verbis sequentibus eiusdem Sancti, qui loquẽs de hoc amore per varia pericula, ait: οἷς συνήφθην πρὸς θεόν: φόβος γὰρ ἀρχὴ πολλάκις σωτηρίας. hoc enim proprie conuenire videtur

BENEVOLENTIA.

B charitati, quæ nos iungit Deo. Quapropter, cum hæc tria verba, Amicitia, Beneuolentia, Charitas, si strictim accipiantur, partim aliquid inter se commune habeant, partim inter se differant; [a] Nos hoc loco ad mentem potius sancti respicientes, simulq. horum verborum vim coniungentes, sumimus hunc ipsum mentis affectum pro voluntatis studio cum virtute coniunctæ, illos non solum externis bonis, sed etiam spiritualibus iuuandi, quibus consilia dantur: quæ quidem affectio magnam secum præclarissimarũ rerum cohortẽ ducit.

a S.Tho.2.2. q.23.artic.1. & q.27.art.2.

IN primis enim ea omnia excludit, quæ puto, synceroq. amori aduersantur, ne scilicet aliquis vmquam quidquam Reipublicæ noxium, aut quod dedecus afferre possit, siue quod minus honestum,

C aut iustum aliqua spe gratiæ, aut ambitionis adductus, siue periculi metu deterritus, vel quocumque proprij amoris velo obcæcatus, consulere audeat: vnde olim apud Athenienses quoties aduocabatur concio, legimus, præconem maxima voce, horrendisq. verbis dirum exitium illi, atque eius posteritati imprecari solitum, qui malum, perfidumq. consilium Reipublicæ dedisset. Et quamuis hoc nequitiæ genus a sacrosancto Consistorio nostro omnino exulet, quia tamẽ certus esse nemo potest, futuris quoque temporibus illud ab omni prorsus horum malorum periculo immune exiturũ, ideo memorandum duximus, Cardinalis partes esse, cum ad sententiam dicendã

D accessurus est, hoc sibi primũ in animo statuere, Deumq. vehementer orare, ne sibi quidquam excidat, quod publicæ causæ nocere possit.

DEINDE verò excitatur ex hoc studioso volũtatis affectu, strenua quædam alia in illius corde cogitatio, quantas scilicet Deo gratias habere debeat, qui talem ei statũ, & vocationem largitus fuerit, qua tantum possit, & publico commodo, & sibi ipsi proficere, ideoq. præsentem occasionem tamquam diuinitus ad cælestem gratiã promerendam oblatã, summo animi ardore amplectendam statuet:

PRAETEREA summam hinc etiam sibi apud alios existimatio-

nem, ac mutuam beneuolentiam accessuram prospiciet, qui videntes commune bonum, publicæq. rei vtilitatem, tum veritatis puritatem, religionis sanctitatem, fidei, pietatis, ac conscientiæ laudem sibi præ alijs omnibus rebus potiorem esse, seq. honestatis, & dignitatis studiū cuicumque politicæ prudentiæ, iniustæve vtilitatis studio anteferre, facilè illius exemplo ad virtutem poterunt excitari, atque ad Christianæ Reipublicæ propagationem eò vehementius accendi. A

SED qui præcipuus beneuolentiæ huius fructus in consulendo dignoscetur, ille proculdubio erit, si animi sui studium eò intendat, vt eius consilia Deo placeant, & quidquid ille dicendo, hortando, suadēdove locuturus est, id cum sancto Dei beneplacito, quod charitatis proprium est, conueniat. Sic enim cumulatus illius cogitationi se fructus exhibebit, vbi consilio suo non solum diuini nominis gloriæ, ac sanctæ Ecclesiæ dignitati, sed propriæ etiam salutis commodo, atque æternæ suæ felicitati prospici posse sentiet. B

QVORSVM enim tot incommodis & periculis se exponere? quorsum Consistorij subsellia terrere? quorsum die ac nocte laborare? quorsum omnes cogitationis, industriæq. suæ neruos, dicendo, monendo, clamandoq. consumere? nisi altius hæc ascendant, vt æterno Patri, qui omnia intuetur, accepta sint, ab eodemq. cælestem illius gratiam consequantur? Dicebat Auctor, quamuis Gentilis, & veræ lucis expers, cum de contemplatione rerum, quæ supra nos sunt, loqueretur: *Nisi ad hæc admitterer, non fuerat operæpretium nasci. quid enim erat, cur in numero viuentium me positum esse gauderem? an vt cibos, & potiones percolarem? vt hoc corpus casurum, ac fluidum, periturumq. nisi subinde impleatur, farcirem, & viuerem ægri minister, vt mortem timerem, cui omnes nascimur? Detrahe hoc inæstimabile bonum. non est vita tanti, vt sudem, & æstuem. O quàm contempta res est homo, nisi supra humana se erexerit!* [a] C

a Senec. lib. 1. Natural. quæstion. c. 1.

MVLTO ergo magis hæc Christiana beneuolentia, seu potius charitas, Consiliarij pectus accendere debebit, vt non ea tantū, quæ ante oculos versantur, & ad publicam dignitatem attinēt, auidè amplectatur, sed etiam in atria Dei altissimi penetret, indeq. copiosum gratiæ suæ imbrem, ad omnes cogitationes, sermones, actionesq. suas irrigandas, feliciter hauriat. Ob id enim Theologi hanc Dei dilectionem, seu charitatem, non solum finem præceptorum, [b] sed & aliarum omnium virtutum formam esse dixerunt, [c] eo quòd sine illa, virtutes omnes valde imperfectæ, & inanes, ac *tamquam æs sonans, & cymbalum tinniens*, vt ait Apostolus, [d] censeantur. Quapropter, cum illius vis, ac præstātia in omnibus humanis actionibus exigatur, vt scilicet Deo placeant, hominemq. Deo gratum reddant, non opus D

b 1. Timot. 1.

c S. Tho. 2. 2. q. 65. artic. 2.

d 1. Cor. 13.

est

A est pluribus laborare, vt ostendamus Consiliarium quoque, huc primum verborum, ac suffragiorum suorum vela dirigere debere, vt quæ ab eo sunt alijs persuadenda, in Dei gloriam, Ecclesiæ catholicæ incrementum, propriæq. animæ salutem cedant. Quod quidem assequi diuina gratia adiuuante non est difficile, cum ea sit vis beneuolentiæ, & dilectionis, vt hominem vertat in rem dilectam, iuxta præclarum illud sancti Augustini elogium, cum dixit: *Terram diligis, terra eris: Deum diligis, quid dicam? Deus eris. Non audeo dicere ex me: Scripturam audiamus.* [a] *Ego dixi, Dij estis, & filij Altissimi omnes.* [b]

a S. Aug. in epist. S. Ioan. tract. 2. in fi.

b Psal. 81.

B NVNC AD TERTIVM a S. Nazianzeno requisitum accedamus, quod est de loquendi libertate, de qua complura iam a nobis aliàs dicta fuerunt. [c] Verum ea est huius virtutis amplitudo, atque in cōsilijs dandis necessitas, vt vix vmquam satis de ea dici possit. Quid enim prodest Consiliario, rerum cognitione, illarumq. vsu excellere, tum salutaria studia, accensumq. bene operandi affectum intus enutrire, si, cum tempus illius depromendi aduenit, animi alacritas deficit, & trepidatio, aut suspicio, seu aliud quoduis obsistit impedimentum, quo minus aperte, syncereq. id profiteatur, quod mente iam cōceperat? sicut enim si nauis, ex littore soluens, secundisq. ven-
C tis scopulos, & vada transiliens, tandem in conspectu portus euertitur, mercesq. fluctibus absorbentur frustra nautæ laborarunt, inutiliterq. tempus insumpserunt: & sicuti mulier, quæ fœtum initio concepit, & vsque ad legitimum pariendi tempus in vtero incolumem educauit, si eadem, cum tempus pariendi aduenit, aut nullum, aut non integrum partum, sed abortiuum eiecit, digna est potius, cuius calamitatis alij misereantur, quàm vt illi quisquam gratuletur: sic sane Consiliarius, qui dicendi libertatem tamquam necessarium muneris sui exercendi instrumentū, opportune, cum tempus instat, non protulerit, omnem suam operam videtur perdidisse,
D similisq. est militi, qui, galea, enseq. accinctus, atque omni apparatu bellico instructus, cum in aciem descendendum est, ensem non educit ex vagina, & tamquam vultum hostis formidans, cum eo congredi veretur.

LIBERTAS LOQVENDI.

c In quæst. 31.

HÆC ideo a nobis paulo latius afferuntur, quia, hac dicendi libertate sublata, inanis prorsus, & otiosa actio Consiliarij redditur. Percurrat autem ipse cogitatione id, quod in Euangelio legitur, nullam excusationem illorum acceptam fuisse, qui ad cœnam fuerant inuitati, cum alter se villam emisse: alter sibi iuga boum quinque probanda esse: alius se vxorem duxisse diceret: [d] quæ omnes excu-

d Luc. 14.

sationes

sationes tamquam leues reiectæ fuerunt, quia Domini iussio maioris erat momenti. Itaque cum Papa iubet Consiliarium sententiam suam proferre, quod sane non est Atlanticum Mare transilire, aut sumptis pennis in cælum volare, non debet ille hoc ipsum, quod sui muneris proprium est, facile prætermittere: immo illud sibi persuadere, difficile admodum esse vllo alio honoris gradu, aut virtutis nomine, aut ornamenti titulo, existimationem suam in Consistorio tueri, si huius ingenuæ dicendæ facultatis sit expers. Nam sicut aliud est, esse bonum virum, aliud esse bonum ciuem, [a] vt veteres dicebant: sic poterit quidem Cardinalis boni Sacerdotis, boni Antistitis, & boni Prælati nomen, & officium sustinere, sed non boni Cardinalis si in eo deficiat, quod præcipuum Cardinalis esse debet in consilijs libere, & syncere dandis.

[a] Arist. 3. Polit. c. 3.

VERVM amplius, cum Cardinalitius gradus nihil aliud plane sit quàm dignitas, & officium quoddam virtutis splendore, atque auctoritate eminens in Ecclesia Dei, institutum ad Sedis Apostolicæ, communisq. boni vtilitatem tuendam, & prouehendam, vt aliàs diximus; cõsequens erit, quemcumque ad hanc vocationem accersitum, eam cogitationem sibi in animo defixam perpetuo custodire debere, vt boni publici sit fidelis minister, diligens curator, & assiduus defensor. Quod quidem, si libertate in dicendo careat, præstare nequaquam poterit.

CVM vero tam præclaræ virtutis declarandæ præcipuus locus soleat sacrum Consistorium existimari, in eoq. multiplices causæ plerumque possint se obijcere, quæ Consiliariũ languidiorem, àc timidiorem reddant, ne omnino loquatur quod sentit, neve inter luminaria magna adscitus, eum sententia sua fulgorem emittat, quibus ceteri, vt oportet, illustrentur; idcirco præter alia aduersus complura, & frequentiora impedimenta superius declarata, cogitauimus, cum multa adhuc possint superesse, breuiter regulam aliquam generatim perstringere, qua tot incommodis, quæ libertati consulendi aduersantur, occurri possit.

ET vt radix tam noxij morbi penitus euellatur, non erit ab re inquirere, quid tandem illud sit, quod ab hac generosa loquendi libertate, in timidiorem quandam verecundiam, seu intempestiuum silentium pertrahere homines soleat.

ID autem ex duplici, ni fallimur, potissimum causa proficiscitur, quarum altera est, communis quædam humanitatis nostræ imbecillitas: altera est, nimius sui ipsius amor. Prima euidens esse solet in omni fere hominum genere, quibus aliquid sermone persuadendum,

admo-

A admonendum, corrigendumve incumbit, siue sint magistratus, siue concionatores, siue praeceptores; seu patres familias, aut alij huiusmodi, quos quidem, si quid dicendo proficere cupiunt, longe ab ijs erratis abesse oportet, quae ab alijs quaerunt propulsare, [a] ne alioquin eis obijciatur, *Medice cura teipsum:* [b] sic & Consiliarios quando continget de disciplina Ecclesiastica restituenda in Consistorio agi, dubium non est, omni illarum rerum suspicione vacare debere, quas in alijs emendari publica vtilitas exposcet. — a S.Greg.Nazian. in Apolog. de fuga. Plutarc. in lib. de discrimine adulat. & amicit. prope fin. b Luc. 4.

ET quamuis existimandum sit, Senatorum nostrorum grauitatem, atque amplitudinem vulgaribus aliorum culpis minime subie-B ctam esse, ab ipsorumq. moribus exempla potius in alios deriuari debere; Attamen, vt eo arctius & illi ad veterem disciplinam, tamquam ad saxum adhaerescant, & posteri nostri haec maxime retinenda, & obseruanda esse intelligat, libet modo verba Prosperi viri sancti in medium afferre, ex quibus quilibet perspicere potest, quam necessaria sit Consiliario grauitas morum, integritasq. vitae. Ait itaque Prosper: *Sumptuosis dapibus crudus non potest abstinentiam laudare, quam calcat. Vitio cupiditatis addictus, cupidis amorem non potest dissuadere pecuniae. Inimicitiarum tenax non valebit animos dissidentium sacerdotali tranquillitate cōponere. Iustitiam praedicare iudicibus erubescit, quam ipse persona potentis fauore corrumpit,*
C *Nec defendit oppressos, si personas aut honorat, aut despicit. Et quidquid boni non facit, aut mali committit, nec iubebit fieri, nec vetabit, quia necessariam docendi auctoritatem contrarietate suae actionis, aut amittit, aut minuit.* [c] Haec Prosper. Si autem ad illius verba nobis modo addere nostra licet; quaero ego, si quando morum corruptio (quod Deus auertat) futuris tēporibus redargui in Senatu postularet, Quonā modo simplicitas, modestia, & frugalitas tātopere a Lateranensi, & Tridentino Concilio in Ecclesiasticis Praesulibus commendata, ab eo poterit Consiliario persuaderi, cuius tūc aedes exquisito nimio splendore fulgerent, mensaq. lauto quotidie apparatu redundaret? Quomodo aduersus inanem ambitionis fa-D stum ageret ille, quem in captanda Magnatum gratia, nouisq. quotidie curandis obsequijs, numquam conquiescere omnes perspicerēt? Quomodo ad pietatis opera exercenda, pauperesq. subleuandos poterit ille sermonem suum conuertere, qui auro coaceruando, opibusq. accumulandis totus incumberet? Quomodo vt publicae turpitudini ac foeditati legibus occurratur, ille se acrem ostendet, qui intemperantiae suspicione laboraret? Quomodo nimium illum erga propinquos carnis affectum, quem multorum malorum in Ecclesia Seminarium Tridentinum Concilium vocat, detestari ille poterit, qui consanguineos redditibus Ecclesiasticis vltra quam opor- — c Prosp. lib. 1. de vit. contēpl. cap. 5.

tet

tet, amplificare, atque augere non desereret? Quomodo denique cetera vitia publica, ille intrepido, fidentiq. animo damnare audebit, atque verborum iacula in facinorosos libere contorquere, qui antea pectus suum, iustitiæ, honestatis, innocentiæ, ac sanctimoniæ, religionisq. lorica vndique tectum, atque armatum esse non contenderit? A

ALTERA est causa non ita euidens, sed occultior, quæ nimius sui ipsius amor dicitur, qui adeò altas, subtilesq. in cordis nostri penetralibus, radices affixas habere solet, vt vix dignosci, nedum euelli possit, cum recti, & honesti specie, vt plurimum nobis imponat, & nisi eius insidiæ diligenter obseruentur, incautos opprimat, & captiuos ducat. B Quod ergo ad consilia danda pertinet, facile illi erit eius laqueos deprehendere, si animaduertet, an aliter priuatim, aliter in Consistorio aliquando loquatur. Nam in familiaribus sermonibus, vbi de rebus publicis: de Principum petitionibus: de vectigalibus minuendis: de morũ reformatione: de luxu Præsulum moderando agitur, si se ipsum non solum pium, ac iustum, sed etiam maxime strenuum, atque in commune bonum ardentem sentiet: quando vero occasio postulabit, vt de ijsdem rebus in Consistorio palam tractetur, cognoscet se potius frigere, nec se, eundem amplius, qui antea sibi videbatur, plane esse, nec pristinam illam animi magnitudinem, ac loquendi fiduciam retinere: C hoc certe non obscurum erit argumentum, se proprij amoris retibus implicitum, & imperfectorum hominum more, aliquid humani pati, & quia in hoc regno mundi alijs antecellere cupit, quærere idcirco, ne alijs displiceat, a quibus gratiam, auctoritatem, & commoda expectat. Duo enim, vt memoriæ proditũ est, Tortores sunt humanæ vitæ, amor, & timor, ille studio obtinendi, hic metu amittendi.[a] Vnde quo ampliora quis appetit, eò timidior ne spe excidat, redditur: Si vero nihil sperat, nihil metuit, sublato hoc amoris immodici nexu, omnis illico trepidatio conquiescit, & securitas summa æquabilem illius & D mentem, & linguam perpetuò reddit, & comitatur.

QVAPROPTER agnita huius morbi radice, vnde tam præclaræ virtuti os obstruitur, & tamquam laqueis constricta ne se proferat, oppressa detinetur; ille, qui eam his vinculis exoluere, atque in libertatem vindicare optabit, facile id cõsequi poterit, si, quemadmodum aiunt medici, contraria contrarijs esse curanda, sic ille antequàm loquendi dies veniat, operam dederit, vt toti huic dæmonis familiæ, quæ in eius penetralia inuadere tentauit, nuncium remittat, ac illius loco, modestiæ, continentiæ, disciplinæ, ac iustitiæ comitatum, in

pectoris

A pectoris sui arcana introducat, quibus sociatus, alium se ostendere incipiet, quem omnes mirentur. Ad quod placet Ethnici hominis verba, quamuis ad alium finem prolata, afferre, vt hinc quoque Consiliarius agnoscat, quantum veræ virtutis opinio, animis fructum parere soleat. Inquit igitur; *Si hominem videris interritum periculis, intactum cupiditatibus, inter aduersa felicem, in medijs tempestatibus placidum, ex superiore loco homines videntem, ex aquo Deos; non subibit te veneratio eius? non dices: ista res maior est, altiorq. quàm vt credi similis huic, in quo est, corpusculo possit? Vis istuc diuina descendit, animum excellentem, moderatum, omnia tamquam minora transeuntem, quidquid timemus, optamusq. ridentem, cælestis potentia agitat:* B *non potest res tanta, sine adminiculo numinis stare. Itaque maiore sui parte illic est, vnde descendit. Quemadmodum radij solis contingunt quidem terram, sed ibi sunt, vnde mittuntur; Sic animus magnus & sacer, & in hoc demissus, vt propius diuina nossemus, conuersatur quidem nobiscum, sed hæret origini suæ. Illinc pendet, illuc spectat, ac nititur, nostris tamquam melior interest.* [a]

[a] *Seneca epistola 41.*

VNDE concludimus, sicuti nihil est, quod magis homines in alicuius admirationem conuertat, quàm solida veræ probitatis, atque innocentiæ significatio; sic nihil æquè fiduciam dicendi munire, atque ad loquendum vires addere solet, quàm eadem virtutis, atque integritatis cõscientia, quorum vtrumque S. Ioannes Baptista exem- C plo suo declarauit, (quod etsi aliàs attigerimus, eò tamen libentius hoc loco memorandum duximus, quod hoc ipso die, dum hæc scriberemus, sacra decollationis eiusdem sancti memoria celebraretur [b]) quem Herodes quamuis alienigena, & corruptis moribus Princeps, quia tamen eum virum iustum, & sanctum sciebat, non solum libere loquentem libenter audiebat, & audito eo multa faciebat, sed etiam metuebat. [c] Vicissim vero sanctus Dei zelo accensus, ac vitæ integritate accinctus, nihil verebatur verba salutis, licet corpori suo noxia tamquam flammam ignis aduersus illius vitia euomere, vnde celebrem apud homines laudem, & immortalem apud Deum gloriam D est adeptus. Quare merito S. Nazianzenus hanc Consiliario virtutem, quæ libertas loquendi vocatur, vt illi summopere necessariam adscripsit.

[b] *Die 29. Augusti 1592.*

[c] *Marc. 6.*

QVIN-

QVINTVM MEMBRVM.

De alijs pertinentibus ad Consistorialia Consilia.

QVAE superius dicta sunt, cum fere omnia ad Consiliarij munus pro dignitate instituendum, atque ad præparandam illius mentem pertineant, vt hisce argumentis, atque animaduersionibus tamquã athleta, ad palæstram strenue, fortiterq. possit se accingere; superest nunc, vt ad finem ipsius operis accedentes, cetera huic functioni exercendæ necessaria, ex Christianæ prudentiæ regulis, vsuq. rerum frequenti, ac veterum Patrum disciplina potissimum desumpta, in vnũq. collecta, oculis Cardinalis subijciamus, vt quæ sibi in dandis summo Pontifici consilijs, diligenter obseruanda erunt, compendio hic comprehensa, vno ei conspectu liceat intueri, hincq. totam hanc consultandi actionem, eò præclarius, ac salubrius possit obire. A B

QVOD igitur in rebus magnis gerendis, & præcipue Ecclesiasticis in primis propositum esse cuique debet, vt de eo quod illi aggrediendum est, alte, magnificeq. sentiat, idq. tamquam gloriosum, Deoq. acceptum opus, mente concipiat; Hoc potissimum in Cardinalis Consiliarij animo, cum in Consistorium ad dandá consilia accedit, constanter constituendum erit.

ET vt aptius, atque alacrius ad hanc Consiliarij muneris dignitatem, & necessariam in Ecclesia Dei functionem intelligendam, & contemplandam excitetur, partes illius erunt, in eam secum cogitationem sæpe descendere, quid sibi velit hæc tam præclara Consistorialis actio, cur tanto honore, ac celebritate a maioribus nostris semper fuerit obseruata, & quem præcipue vsum vniuersæ Ecclesiæ Dei soleat afferre. Ex hac enim meditatione, cum oculos in cælum attollere incipiet, atque vniuersam hanc mundi machinam Dei opificio conditam intuens, per hæc visibilia, ad ea, quæ inuisibilia sunt, mente conabitur ascendere; facile ei erit diuino illustrante lumine agnoscere, pulcherrimam hanc rerum Ecclesiasticarum administrationem, quæ tam miro ordine, sapientia, atque æquabilitate a summo C

A mo Pontifice vna cum eius Consiliarijs, atque administris Cardina-
libus exercetur, eximia æterni Spiritus prouidentia, ad quandam
cælestis Hierarchiæ similitudinem, institutam fuisse.

Et quamuis ea, quæ supra nos sunt, & quæ ad diuinam guber-
nationem pertinent, nequeant ab hominibus humana aliqua ratio-
ne satis explicari, aut comprehendi, iuxta illud Iob: *Numquid nosti*
ordinem cæli, & pones rationem eius in terra? [a] Vnde de cælestibus rebus
potius negando quid non sint, quàm affirmando quid sint, certius
a nobis tractari potest, vt ait S. Dionysius, [b] & nulla similitudo, aut
descriptio, nisi admodum dissimiliter, atque obscure potest his ac-
B commodari; attamen, quia diuinæ placuit benignitati nobis per
sanctos suos nota quædam facere sub ijs tamen imaginibus, & figu-
ris, quas corporeus noster sensus capere potest, vt per hæc simula-
cra, adumbratasq. formas ad diuina aliquo modo contemplanda,
intellectus noster carnis vinculis constrictus, attolli, & excitari pos-
sit; [c] propterea cælestis illa Angelorũ Hierarchia varijs nobis signis,
ac modis per Prophetas, & Apostolos fuit designata, cum legamus
apud Isaiam: *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum, & eleuatum, &*
plena erat domus a maiestate eius. [d] Et S. Paulus ait: *Christum constitutum ad*
dexteram Patris in cælestibus supra omnem Principatum, & Potestatem, & Virtu-
C *tem, & Dominationem.* [e] Et in Apocalypsi: *Sedes posita erat in cælo, & supra*
sedem sedens, & in circuitu sedis, sedilia viginti quattuor. [f] atque alia huius-
modi multa, ex quibus viri sancti gloriosam illam, admirabilemq.
cælestium spirituum Hierarchiam varijs ordinibus, officijs, ac po-
testatibus distinctam, nobis monumentis suis declaratam relique-
runt. [g]

Ad cuius similitudinem alteram Hierarchiam, quæ Ecclesiastica
dicitur, nobis pariter expresserunt, quæ ad cælestis similitudinem
varijs ipsa quoque ordinibus, gradibus, officijs, ac potestatibus con-
tinetur. [h] Quæ quidem tametsi visibilis est, quia tamen latissime pa-
D tet in tota vniuersali Ecclesia, nec certo vllo loco vndequaque com-
prehendi videtur, ideo visum aliquando fuit viris sanctis, atque alijs
eruditis, non incommode hanc Hierarchiæ imaginem, pro varijs
Ecclesiasticorum ordinum functionibus, quæ alijs, atque alijs in
locis, sacro, solemniq. ritu exercentur, posse designari. Nam san-
ctus Ignatius eam constare innuit Episcopis, Presbyteris, & mini-
stris ordinatim simul iunctis: [i] Alij in Oecumenica Synodo, vbi
sunt Legati Papæ, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, &
Presbyteri repræsentari dicunt: Alij in solemni etiam processionis
celebritate, ad quam Ecclesiastici ordines omnes conueniunt: Alij

a Iob 38.

b S. Dionys. lib. de cælesti Hierarch. cap. 2. S. Tho. & Caiet. in 1. par. q. 12. art. 12.

c Dion. d. c. 2. & 3.

d Isaia 6.

e Ephes. 1. & Coloss. 1.

f Apocal. 4. & 7.

g S. Dion. c. 2. S. Greg. homil. 34. S. Bernar. lib. 5. de cõsid. ad Eugenium. S. Thom. in 1. q. 108. art. 8.

h Dion. lib. de Ecclesiast. Hierarch. S. Antonin. in 3. par. tit. 22. c. 1. & sequen. Cassan. Catalog. glor. mũd. in par. 4.

i S. Ignat. epistola ad Philadelph. & ad Smyrnen.

Hh in alijs

in alijs rite dispositis ministrorum Ecclesiasticorum societatibus, A seu etiam peregrinationibus, eandem referri tradunt. Et has quidem similitudines non omnino exacte, ac perfecte congruere confitentur, sed speciem saltem aliquam nobis effingere, ac describere, qua veram Hierarchiam comprehendamus, subdentes, inter has nullam esse, quæ præstantius, ac proximius illam nobis repræsentet, quàm Romana Ecclesia, cuius caput est Summus Pontifex, & præsertim in Consistorio, de quo agimus, vbi ille tamquam summus Sacerdos, & Hierarcha præsidet, adiunctis sibi Cardinalibus triplicis ordinis, videlicet Episcopis, Presbyteris, & Diaconis, qui primarios Ecclesiasticos ordines referunt.[a] In quem locum, cum vna B conueniant ad res pro vniuersalis Ecclesiæ administratione deliberandas, actiones etiam Hierarchicas ibidem exercent, quibus Christiani orbis status purgetur, illuminetur, & perficiatur,[b] quod alijs in locis adeò plene, ac frequenter præstari non solet.

VNDE quemadmodum Deus rerum omnium Conditor, & cuius nutu cuncta geruntur, cum cælum, & terram impleat,[c] omniaq. virtute sua contineat, ac dicatur vbique esse per essentiam, præsentiam, & potentiam:[d] traditur tamen in diuinis scripturis proprium habere domicilium suum in cælo: tum quod ea sit nobilissima mũdi pars, atque amplitudine alijs præstet locis:[e] tum quod ibi singu- C lari præsentia sui ipsius manifeste se, ac sua consilia Beatis, qui ipso fruuntur communicet; & propterea Hierarchiam quoque cælestem ibidem eum constituere Doctores dicere solent;[f] sic videtur Summus Pontifex, cuius auctoritas in omnes Christiani orbis regiones diffunditur, quippe, qui vicem Dei gerat in terris,[g] in Consistorio tamen ipso, quod proprium eius tribunal, ac sedes est, & in quo non modo præsentia singulari adest, sed etiam intima pectoris sui consilia manifestat, & quo Cardinales omnes tamquam eius membra, ac filij primi gradus, ac Principes aliorum omnium Ecclesiasticorum conueniunt, & de negotijs ad optimum totius Ecclesiæ statum D agunt, dicitur quodammodo (si ità loqui licet) imaginem quandam Hierarchiæ illius cælestis ibi referre.[h]

ET quamuis hoc Consistorium dupliciter haberi soleat: alterum publice quod omnibus patet: alterum secreto, quo Cardinales tantũ conueniunt, prout omnibus perspicuũ est; Nos tamen quoniã tractatio nostra ad eas cõsultationes pertinet, quæ in priuato Consistorio haberi solent; ideo de eo tantum in præsenti agentes, dicimus speciem hanc Hierarchiæ hinc non incongruenter apparere, tum ratione summi Pontificis, qui ei cum eximia sua præsidet auctoritate, tum

a Eugen. IIII. in Bulla relata a Iacobac. in lib. 1. de Cõcil. num 252. Bernard. Guido in Chron. in princ. Martin. Polon. in Chronic. in titu. de Pont. Roman. pag. 21. Turrecrem. lib. 2. de Ecclesia c. 113. Cassan. Catalog. glor. par. 4. consid. 7. Viguer. in suis Institut. c. 3. §. 2. vers. 7.

b Turrecrem. & Viguer. vbi sup. Manfred. tract. de Cardinalib. S. R. E. cap. 4.

c Hier. 23.

d S. Tho. in 1. par. q. 8. art. 3.

e Catechism. Rom. in explic. Domin. orat. vers. Qui es in celis.

f Dion. Areopag. in loco cit.

g c. quanto. de transla. Episc.

h Eugenius in d. Bulla.

A tum ratione Cardinalium, qui alias Ecclesiasticas personas, vt mo-
do diximus, repræsentant, & Hierarchicas actiones ibidem exercent.
Quod tamen non subtiliter, & strictim iuxta Doctorum scholasti-
corum quæstiones, ac proprias sacramenti ordinis functiones acci-
pimus, sed morali potius ratione, ac latiore quadam disciplina, prout
alij etiam Doctores hasce Hierarchicas actiones, ad ea, quæ moribus
hominum expiandis, exornandis, ac perficiendis congruunt, accom-
modare solent, [a] ita vt proposito nostro inseruiant.

I.

DE SVMMO PONTIFICE, QVI CONSISTORIO PRAESIDET.

QVOD VERO AD PAPAM PERTINET, notissimum est, illum
B vniuersalis Ecclesiæ caput esse, ac Christi Domini Vicarium in terris
omnino haberi, [b] ita vt idem tribunal, vt aiunt Doctores, cum eo
faciat, [c] cum & de necessitate salutis sit, fideles omnes Romano Pon-
tifici subesse, [d] qui vtrumque gladium gerit, atque omnes iudicat,
& a nemine iudicatur, [e] cum alijs huiusmodi multis, quæ apud or-
thodoxos omnes adeo certa sunt, & indubitata, totq. librorum mo-
numentis vniuerso orbi consignata, vt minime necesse sit quid-
quam amplius hac de re adiungere. [f]

ET si quis forte falso arbitraretur, nihil congruere cum statu
Hierarchico, ea, quæ fieri solent in Consistorio: Primo, quia cum
C Hierarchicæ actiones in Ecclesia Dei tendere debeant ad purgandũ,
illuminandum, & perficiendum homines in rebus spiritualibus, ita
vt ad beatam vitam perducantur; videmus in Consistorio agi fre-
quenter de temporalibus bonis: de vectigalibus: de bello: de æra-
rio: de magistratibus: de subsidijs, alijsq. huiusmodi rebus, quæ po-
tius repugnant perfectioni, ac magis ad homines sæculo affixos, &
adhuc carne implicitos pertinere videntur. Secundo, quia exterior
ille apparatus, quo Consistorium ipsum circumornatum est, & ma-
gnus ille comitatus, procerumq. obsequium, quo Papa stipatus in-
gredi Consistorium solet, videtur Apostolicæ paupertati, & Chri-
D stianæ perfectioni admodum aduersari, nec referre illam rerum tem-
poralium abdicationem, atque simplicitatem, quæ ab Hierarchico
loco, & summo Hierarcha ad incitandos alios ad virtutem, esset ex-
pectanda; Respondetur, cum diximus Hierarchiam Ecclesiasti-
cam ad cælestis imaginem in Consistorio potissimum repræsenta-
ri, nos de ea imagine loqui Doctorum more, quam terrestria cum
cælestibus collata, adumbrare possunt: Siquidem cum cælestem il-
lam sciamus varijs Angelorum Choris, atque Hierarchicis actioni-
bus effulgere, videmus hanc quoque triplici Cardinalium ordine,
varijsq. actionibus ad fidei propagationem, ac religionis incremen-

a Iacob. Faber in 1. cap. de Hierarch. Eccles. & c. 1. de diu. nom. Viguer. in suis Institu. c. 3. §. 2. versic. 7. Manfred. vbi sup. d. c. 4.

b Clem. 1. de iureiuran. & Clem. pastoralis. de re iud.

c c. 2. & 3. vbi Host. de transl. Episc.

d Extrauagāti vnā sanctam. de maiorit. & obed.

e c. nemo c. aliorum. c. cuncta per mundum. 9. q. 3.

f Constat ex varijs Auctoribus relatis in tom. tract. 13. par. 1. & 2.

tum exornari, quibus mentis tenebræ expurgantur, intellectus di- A
uinarum rerum cognitione illuminatur, & voluntas gratiarum do-
nis, ac virtutibus perficitur. Et ideo ad primum, quod obijcieba-
tur, dicitur tantum abesse, vt hæc summo illius perfectionis statui
quidquam derogent, vt immo, cum hæc ad rectam Christianæ Rei-
publicæ administrationem, ad fidelium animas lucrandas, ad mo-
res conformandos, tranquillitatem tuendam, iustitiamq. exercen-
dam dirigantur, dicatur Papa his ipsis actibus illa, quæ Hierarchiæ
sunt, præcipue exercere, cum vniuersa hæc temporalia ad finem spi-
ritualem ordinentur;[a] Vnde quo ardentiore, feruentioreq. zelo ab
eo hæc in Consistorio proponuntur, & obeuntur, eo maiorem il- B
lius tum charitatem, tum sapientiam testantur, supremiq. Hierar-
chiæ potestatem clarius manifestant.

Ad Secvndvm dicimus, ea, quæ ad exteriorem illius appara-
tum, & cultum pertinent, quando cum animi moderatione, ac pru-
denti circumspectione, prout a S. Gregorio,[b] atque ab alijs factum
fuisse legimus, adhibentur, maiorem illius, non solum apud Car-
dinales, sed etiam apud alios fideles omnes existimationem, digni-
tatemq. tueri:[c] hincq. antiquissimis vsque temporibus receptum le-
gimus, vt Christiani ex quibuscumque Orbis regionibus ad eum
venerationis causa confluant, capita eidem submittant, ad eius aspe- C
ctum, & præsentiam procumbant; sacras non solum manus, sed
etiam pedes exosculentur,[d] & cum illum humeris in sublime deferri
conspiciunt, fausta illi, & felicia quæque deprecentur. Quod san-
ctorum Patrum auctoritates quàmplurimæ testantur.[e]

Cvm igitur ex his, quæ dicta sunt, constet satis, sacri Consisto-
rij locum tum ad Hierarchiam repræsentandam, tum ad actiones
Hierarchicas exercendas potissimum conuenire, opportunum vide-
retur aliquid de ratione, ordineq. harum actionũ quomodo obeun-
dæ sint, vt finem propositum consequantur, disserere. Nam cum
per Hieremiam Prophetam Dominus dixerit: *Ecce constitui te hodie su-* D
per gentes, & super regna, vt euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & adi-
fices, & plantes:[f] videtur hoc non absurde, cum hisce Hierarchicis
actionibus, quatenus ad homines referuntur, congruere, quando-
quidem prius purgandi sunt a vitijs, & erroribus; inde doctrina,
religione, & sapientia instruendi, & illustrandi: demum sanctioni-
bus, decretis, ac bonorum operum exemplis in omnĩ virtutum ge-
nere, perficiendi, & confirmandi.[g] Verum partim agnoscimus non
esse tenuitatis nostræ, quæ humi repit, cælorum sublimia scandere:
partim videmus minime nobis hoc tempore id esse necessarium,
quando

a Aug. de An con. q. 1. art. 3. ad 2. & 4. Turrecr lib. 2. de Eccl. c. 113. & seq.

b Ioan. Diac. lib. 2. de vita S. Greg. c. 1.

c Aug. de An con. q 101. artic. 1. & seq.

d Glos. & Ioã. de Plat. l. 1. C. de domesticis lib. 12. Cassan. Catal. 4. par. 7. considerat.

e Relati apud Ioseph. Steph. in trac. de adorat. ped. Rom. Pontif.

f Hiere. 1.

g Dom. Episc. Bri tẽ. de Reform. ad Papã Pium II.

A quando diuina prouidentia nuper Ecclesiæ suæ sanctæ gubernacula CLEMENTI VIII. SANCTISS. DOMINO NOSTRO regenda tradidit, qui tam egregium prudētiæ, probitatis, ac iustitiæ specimen in omni ætate, & varijs, quibus perfunctus est, muneribus edidit, vt dubitandum minime sit, quin idem ad supremam nunc, & cælo proximam dignitatem euectus, maiora multo, & præclariora sit præstiturus: quā nobis spem, certis, atque indubitatis argumentis confirmant tot, tantiq. labores, ac solicitudines, quibus hoc Pontificatus initio, pro disciplina Ecclesiastica restituenda, iustitiaq. administranda, quotidie eum exerceri, ac pene confici videmus. Roge-
B mus igitur Deum, vt illum incolumem, ac cælesti suo spiritu illustratum ad Christianæ Reipublicæ incrementum, ac fidelium omnium exemplum, diutissime tueatur.

II.

DE TRIPLICI CARDINALIUM, QVI PAPÆ IN CONSISTORIO ADSISTVNT, ORDINE, ATQVE OFFICIO.

CONSISTORIVM, de quo agimus, post summum Pontificem, qui caput Hierarchiæ est, constat triplici (vt diximus) Cardinalium ordine: aut enim sunt Episcopi, aut Presbyteri, aut Diaconi, quibus gradibus cum præcipuæ clericorum omnium functiones in Ecclesia Dei contineantur, & Cardinales propter excellentem dignitatem, omnium ordinum veluti primarij Duces, & Antesignani habeātur,
C merito hunc Cardinalium conuentum ad Ecclesiasticam Hierarchiam pertinere superius fuit declaratum. Porro de eorum origine, atque instituto, cum præclara multa a Doctoribus, varie tamen recenseantur; nos qui hæc aliàs fusius persecuti sumus, [a] hic tantum breuiter subijcimus, eos vsque a temporibus Moysis tamquam fratres Leuitici generis adumbratos fuisse, [b] prout Innocentij III. testimonio declaratum extat: [c] Alij autem eos in locum Apostolorum, qui Christo Domino nostro adsistebant, successisse tradunt, quæ magnorum virorum est sententia, [d] & magna probabilitate nititur: certum enim est, Christum Dominum Redemptorem no-
D strum, cum in terris versaretur, sibi duodecim Apostolos, & septuaginta duos Discipulos adsciuisse, qui sibi adsisterent, quibus arcana multa communicaret, & Prophetarum vaticinia explicaret, quorumq. opera varijs in rebus, ac locis vteretur, cum ille tamen nullius aut consilio, aut auxilio, seu ministerio indigeret: Verum id ab eo factum dicitur, [e] vt normam quandam Petro, atque illius successoribus relinqueret, Ecclesiam vniuersalem hac ipsa, vel alia simili ratione pro temporū vicissitudine, administrandi: indeq. Cardinales, Episcopi, alijq. Prælati profecti fuerunt, varijs nominibus, ac titulis pro varietate eorum muneris distincti, cum in Ecclesia di-

a In q.3. ar.5. & in q.6.

b Deut.21.

c c. per venerabilē, qui filij sint legit.

d S. Antonin. in sum. 3. par. tit.21. Turrecrem. lib.1. de Ecclesia c.80. & seq. Aug. de Ancon q.101. artic.1. & seq. Viguer. in suis Instit. cap.17. § 1. versic.11. & complures Doct. in tract. de Card. to.13. par.2. & Iacobac. lib.1. de Cōcil. nu 118. & seq. & nu. 244 & seq.

e P. Alphons. Ciacon. in lib. de Pontif.

uisiones esse gratiarum, administrationum, & operationum idem Dominus constituerit.[a] Alij autem tametsi recentiorem illorum originem esse contendant, quàm vt ad Apostolorum tempora referatur,[b] ijdem tamen non negant eorum institutionem priscis vsque temporibus multo ante Nicolai II. Pontificis tempora, qui annis ab hinc circiter quingentis, & triginta floruit, extitisse.[c] Nec desunt multi, qui eorum memoriam in antiquis Concilijs, atque apud vetustissimos auctores habitam fuisse demonstrant.[d] Verum, quoniam ex his multa antea a nobis sunt tractata, & nuper quamplura ab eruditissimo viro, hoc argumento collecta fuisse comperimus,[e] immo extat Bulla Eugenij III., qua hæc omnia amplissime declarantur;[f] ideo satis erit, quod ad præsentem rem nostram pertinet, indicasse, sacrum Consistorium dici locum, qui pro rerum opportunitate deligitur, in quem solent Cardinales vna cum summo Pontifice, iuxta eorum gradus ordinem, ad consultanda grauiora Ecclesiæ negotia conuenire.[g]

A, B (margin)

Tunc autem speciem quandam, ac similitudinem Ecclesiasticæ Hierarchiæ nobis referre Cardinales dicuntur, cum ibidem, tamquam adsistentes, seu Consiliarij, atque adiutores summi Pontificis, assideant: partim renunciantes, quonam pacto illius mandatis satisfecerint: partim consilia suggerentes: partim etiam in ministerium, vt ab eo mittantur, se comparantes, ac varia alia munera pro tempore subeuntes, seq. paratos ad omnia tum priuata, tum publica totius Ecclesiæ munia illi exhibentes. Hinc fit, vt in statu perfectionis acquisitæ, non acquirendæ censeantur,[h] cum fratres, & filij Papæ, atque eiusdem adiutores ad gubernandam Ecclesiam vniuersalem appellentur, vsque ad sanguinis effusionem, quod extrinsecus purpureo galero, qui summæ charitatis eorum statui perpetuo annexæ, index est, profitentur, de qua Saluator dixit: *Maiorem charitatem nemo habet, vt animam ponat pro amicis suis.*[i] Qua ex re multa sequūtur, quæ vt saltem perstringamus, hoc ipsum, in quo modo versamur, Hierarchiæ argumentum, omnino videtur exigere, non quia hæc nostris Cardinalibus vt memorentur, necessaria esse existimemus. Potissimum vero illud est, eos, qui in statu perfectionis, atque ad alios perficiendos vocati sunt, debere in primis propriæ perfectioni studere, vt eò facilius ad eandem virtutis laudem alios perducant. Sicuti enim cælum superius motu suo inferiores omnes cælos rapit, ad eundemq. illos cursum ducit, quo & ipse mouetur: sic a Cardinalium cœtu, qui primarium inter alios omnes Ecclesiasticos ordines locum obtinet, dubium non est, ceteros quoque instrui, & di-

C, D (margin)

a 1. Cor. 12.

b Sot. in 4. distin. 24. q. 2. artic. 4.

c c. in nomine. distin. 23.

d Volaterran. lib. 21. & 22. Anthropolog. Remund. Ruff. in lib. pro Pot. max. pag. 500. et seq. Volfang. Laz. de Republica Roman. lib. 2. pag. 137.

e Bellarmin. tom. 2. controuers. tit. de clericis cap. 16. de Card.

f Extat apud Iacobac. in libro 1. de cōcil. nu. 252.

g Lib. 1. carimon. sect. 9. c. 1. & c. 3.

h Aug. de Ancon. q. 102. artic. 1. Turrecr. in sum. de Eccles. lib. 1. c. 80.

i Matt. 10.

A & disciplinæ virtutumq. incrementa suscipere. Hinc videmus complures summos Pontifices de Ecclesiæ vtilitate, fideliumq. moribus solicitos, in hoc maxime inuigilasse, vt Cardinales, quos templi Dei bases, & clarissima Ecclesiæ lumina, & filios spirituales appellarunt[a], moribus, atque exemplo ceteris prælucerent, & tamquam luminaria super candelabro posita, alios illustrarent.[b]

Si enim Cardinales Hierarchicum hunc ordinem complectuntur, quis non videt multo maiorem ab his rerum cælestium cognitionem, atque præstantissimarum virtutum actiones, quàm a ceteris, requiri?[c] Adnotatum fuisse legimus, cum Dominus, ad Apo-
B stolos loquens, dixisset: *Quem dicunt homines esse filium hominis?* subiunxisse deinde: *Vos autem quem me esse dicitis?*[d] quod scilicet plus a discipulis exigebat, quàm a populo: nam *cui multum datum est, multum quæritur ab eo: & cui commendauerunt multum, plus petent ab eo:*[e] sic ad Cardinales, cum sint aliorum clericorum capita, recte eadem verba pertinere videntur, *Vos quem me esse dicitis?* vt scilicet memores sint, maiora, atque illustriora ab ipsis, qui summum gradũ in Ecclesia Dei gerunt, virtutum documenta, quàm ab alijs, esse præstanda. Qua de re præclare multa ab eruditissimo, ac eisdem, de quibus olim scripsit, virtutibus ornatissimo Collegij nostri præcipuo Consiliario tradita fue-
C runt, quæ veri Cardinalis formam, & quibus perfectionum gradibus in Ecclesia Dei eum fulgere oporteat, exprimunt.[f]

Verum, ne perfectionis huiusmodi adeptio, quæ tantopere Cardinalitio gradui, atque officio coniuncta esse debet, aliquem fortasse terreat, quasi humanam transgrediens imbecillitatem, non desunt quamplurimorum exempla aliàs etiam a nobis significata, qui suscepto huic muneri, Deo largiente, egregie responderunt, ita vt nec nouum, nec mirum, nec rarum sit, hanc functionem debita cum laude, virtutisq. officio exerceri.[g] Et quando etiam difficilia multa, atque ardua in hoc salebroso humanæ vitæ curriculo se obijcerent,
D iam moniti sumus diuina voce, quod *regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.*[h] Quòd si ad omnes hæc vox pertinet, qui commune tantum vitæ institutum profitentur, quid de ijs asserendum, qui ad huius amplissimæ dignitatis munia, prompte, fideliterq. exequenda, proprio etiam, ac solémni iuramento se obstrinxerunt?

Sed & illud addimus, non esse hæc, quæ a perfecto Cardinalium statu requiruntur, adeo grauia, atque onerosa, quin mens prouida, suæq. vocationis memor, diuina suffragante gratia, illa possit sustinere. Nam cum quædam hominum sint, quædam Prælatorum impedimenta, quæ ab officij semita solent eos auertere, de prioribus

illis

a c. felicis. de pœn. in 6. Pius V. in Bull. 93.

b In Conc. Lateran. sub Leone X. sess. 9. in Bulla reform. Curia.

c Arg. c. Homo Christianus. 40. dist. & c. cum quidã, cum glo. de iniurian.

d Matt. 16.

e Luc. 12. Sic in simili S. Hieronym. li. 3. in S. Matth. c. 16. Granat. to. 4. concion. in die Apost. Petri, & Pauli conc. 1.

f Avg. Valer. Cardin. Veron. in lib. Cardinalis.

g Diximus supra in conclus. in membr. 3. et facit epist. P. Damiani, cui titulus, Cardinalibus Episcopis Sedis Apostolicæ. Et alia. & epist. Dilectiss. Apostolica Sedis electo Hildebran.

h Matt. 11.

illis nunc non agimus, quæ omnibus æque cauenda præcipiuntur, A
qualia sunt non mentiri: non fallere: non vlcisci: non mœchari: non furari: non vinolentum esse, & alia huiusmodi satis nota, quæ ab ijs etiam, qui in statu perfectionis acquirendæ versantur, fugienda maxime sunt.

VERUM de posterioribus loquimur, quæ adeo huic perfectiori statui infesta, atque angustiæ, & periculi plena videntur, vt ab ijs Cardinalem se incolumem tueri, Angelicum prope esse aliqui falso arbitrentur. Nam cum Prælatorum functionem in eo potissimum versari iudicent, vt alios exemplo suo doceant terrena mundi de-
spicere, humilitatem sectari, paupertatem amplecti, argentum, & B
aurum non possidere, immo despicere: abnegare semetipsos, & propter nomen Christi odio esse propinquis, amicis, & alijs; reputant hæc Cardinalitio statui, quo his nostris temporibus vtitur Ecclesia, adeo prorsus aduersari, vt hæc, quæ abiecta censentur, simul cum præclarissimo Cardinalium statu coniungi, & vna cum eo exerceri, humanæ facultatis non esse videatur.

At nos, qui videmus hoc argumentum ab illo hominum errore descendere, qui existimarunt, vel rerum inæqualitatem, & distin-
ctionem a Deo non esse, [a] vel Christianæ vitæ institutum frater-
nam quandam omnibus in rebus æquabilitatem, amplitudinis de- C
pressionem, ac bonorum potius communionem postulare, non possumus non longe aliter de Cardinalium statu catholice sentire, quippe, qui sciamus graduum varietatem, officiorum diuersitatem, multiplices in populo ordines adeo in Christiana Republica probari, vt hæc potius ad sanctæ Ecclesiæ tum necessitatem, tum pulchritudinem, ac perfectionem pertineant, [b] dummodo vnum sit corpus omnium, vnus spiritus, vnaq. spes vocationis. [c] Sic Regina Sabba videns sapientiam Salomonis, & habitacula seruorum, & ordines ministrantium, & vestes eorum, non habebat vltra spi-
ritum; [d] Et Apostolus ait, quòd in magna domo non solum sunt D
vasa aurea, & argentea, sed & lignea, & fictilia, [e] & quòd in vno corpore multa membra habemus, omnia tamen membra non eundem actum habent, sed quædam sunt nobiliora, quædam ignobiliora; [f] Nam si totum corpus oculus, vbi auditus? sic in Ecclesia Dei, vt idem ait, quosdam dedit Apostolos: quosdam Prophetas: alios Euangelistas: alios autem Pastores, & Doctores. [g]

QUARE cum videamus hanc Cardinalium dignitatem, quæ debet summum Pontificem in eius administratione adiuuare, excelsum in Ecclesia Dei locum esse consecutam, non abhorret ab eius perfe-

a S.Tho. in 1. q. 47. artic. 1. & 2.

b S.Tho. 2.2. q. 183. artic. 2. S. Antonin. in prolog. 3. par.

c Ephes. 4.

d 3. Reg. 10.

e 2. Tim. 2.

f Rom. 12.

g Ephes. 4.

A perfectione, ijs illam fulgere extrinsecus ornamentis, quibus popu-
lus ad eorum virtutes imitandas magis excitetur, & prauorum su-
perbia, atque audacia, facilius, & potentius reprimatur, cum scri-
ptum sit in Psalmo: *Nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus
est Principatus eorum.* [a] Et ideo scribit etiam S. Augustinus, quod de-
cet eos, qui alijs præsunt, gloriosos in conspectu populi apparere,
ne si nimiæ deiectionis seruaretur humilitas, regendi frangeretur
auctoritas: [b] hincq. consentiunt Doctores, congruum esse, Cardina-
les, qui Papæ lateri adsistunt, in magno apud omnes honore ha-
beri, multaq. illis priuilegia concedi. [c] Ipsi tamen memores sint ve-
B ræ perfectionis, & iustæ auctoritatis fundamentum, interiori cha-
ritate niti debere, quæ sua non quærit, sed omnia in Dei gloriam
refert, cum, vt ait Psalmista, *Omnis gloria filiæ Regis ab intus.* [d] Et præ-
terea talis etiam in his exterioribus modestia, temperantia, sobrie-
tasq. ab omnibus retineatur, quæ ædificet, non quæ fastus, aut va-
nitatis vllam pariat suspicionem, memores quod sicuti olim dice-
bat Senator ille, nihil velle in domo sua splendidum apparere præ-
ter seipsum: [e] sic decere maxime, vt in Cardinalis domo id, quod
præcipue fulgere debet, atque enitere, sit illius virtus, innocentia,
affabilitas, liberalitas, sanctitas, ac perpetua laborandi, otiumq. fu-
C giendi cupiditas, idq. decus ad omnes æque pertinere, tametsi ex
nobiliori, seu insigniori stemmate quis genus ducat: nam vt scri-
psit S. Hieronymus, [f] sicut Episcopi, siue Romæ, siue Eugubij, siue
Constantinopoli, siue Rhegij, siue Tanis, eiusdem dignitatis, & sa-
cerdotij habentur: sic certum est, eos, qui in eundem Cardinalium
ordinem, ac Collegium adsciti sunt, eisdem se Ecclesiasticis legibus,
institutis, moribus, ac muneribus addixisse.

QVAECVMQVE igitur supra tamquam contraria obijciebantur,
docent Doctores ad animi præparationem comparandam, siue ad
nimiam solicitudinem fugiendam, vel etiam ad opportunitatem
D obseruandam pertinere, [g] cum nec ea, quæ consilij Euangelici sunt,
ad perfectionem essentialiter, vt aiunt, spectent, nec omnia sint quo-
cumque tempore ab omnibus implenda, [h] sed ita totum vitæ sta-
tum præceptis diuinis componendum, vt a charitatis cursu nihil
vmquam deflectat, vsquequo ad æternam gloriam perducatur. [i]

QVONIAM autem ea est humanæ conditionis fragilitas, vt ple-
rumque ij, qui in amplissimo dignitatis gradu sunt, atque ingenij
acumine præstant, gloriæ stimulis plusquam satis est, incitari so-
leant, ipsaq. dominandi libido in illorum mentes frequentissime
irrepat, oportet Cardinales eorum meminisse, quæ olim Christus
Dominus

a Psal. 138.

b S. Aug. in reg. 3. c. 40. facis l. obseruandum, de officio præsid. Aug. de Ancon. q. 101. art. 4.

c Gondisal. de dignit. Viceca. Sarnē. in reg. de impetr. benef. q. 6. nu. 6. & in cōp. vtr. sign. num. 36. Manfr. tract. de Cardin. c. 5. & seq. Mādos. in reg. 32. de impetr. benefi. q. 1. col. 2.

d Psal. 44.

e Cic. in Parad. 5.

f Epist. 85. c. legimus. 93. distinct.

g S. Aug. li. 1. de serm. Dom. in monte c. 36. S. Thom. 2. 2. q. 40. artic. 1. ad 2.

h Aug. de Ancon. q. 101. artic. 7. in resp.

i S. Tho. 2. 2. q. 184. artic. 3.

Dominus discipulis dixit, cum exultare eos videret, quòd spiritibus imperarent: *Gaudete*, ait, *non quia spiritus subijciuntur vobis, sed quia nomina vestra scripta sunt in cælo.*[a] A

a Luc. 10.

ITAQVE nihil est, quod Cardinalis hoc solo dignitatis gradu, aut splendido denominationis titulo glorietur, aut alijs dignior existimari velit, quòd ceteris emineat, alijq. eidem caput inclinent; sed quia maiorem hac dignitate, Deo seruiendi, beneq. de Christiana Republica merendi facultatem nanciscitur: Nam, vt ille dixit, *Frena aurea non faciunt meliorem equum,*[b] & quod aliàs memorauimus, Cardinalis dignitas non laudem, sed laudis affert occasionem. Ideo nisi gradus amplitudo, cum summa vitæ probitate, ac sanctimonia coniungatur, verendum est, ne id possit contingere in die nouissimo, quod est apud Danielem: *Appensus es in statera, & inuentus es minus habens.*[c] B

b Seneca

c Dan. 5.

III.

DE OBSERVANDIS A CARDINALI QVANDO INDICITVR CONSISTORIVM.

Ex his, quæ superius dicta sunt, quamuis satis intelligi possit, quoties Consistorium nomine Summi Pontificis indicitur, eo ipso significari Cardinales ad res magnas, & graues, publicamq. vtilitatem respicientes, tractandas accersiri; id tamen inde etiam colligere licet, quòd non pauci tantum, aut solum pars aliqua Cardinalium eò conuocatur, sed omnes eorum ordines simul iubentur adesse: nullum enim magnum negotium, præclarumve opus sine multorum interuentu, atque auxilio effici posse videmus. Quod si mercatorum, magistrorum nauis, agricolarum, & Imperatorum etiam exempla demõstrant, eos sine multiplici ministrorum, atque operariorum copia, qui in rebus illis valde sint exercitati, nihil insigne consequi posse; multo id magis in sanctæ Ecclesiæ administratione, quæ omnium maxima est, & difficillima, erit existimandum, permultos scilicet excelso ingenio Consiliarios, rerumq. cognitione excultos cum Principe conuenire debere, qui tum præsentia acutissime cognoscere, tum futura etiam, probabili valeant coniectura prospicere. Ex quo sequitur, quoties hæc Consistorialis actio celebranda est, magna animi præparatione, diligenti præmeditatione, collectisq. mentis viribus, ac diuini in primis præsidij fiducia, ad eam accedendum esse. Vbi igitur certa dies sacri Consistorij habendi denunciatur, sicuti solet miles classico ad prælium accitus, armis instructus, præsidijsq. omnibus accinctus in locum certaminis descendere; sic Consiliarius Consistorio indicto, se quã diligentissime tamquam ad virtutis stadium præmunire curabit, & quid proponendum, quid consultandum, qua poterit solertia, inuestiga- C D

A uestigabit, matureq. vniuersa præmeditabitur. In primis autem, quod Cæsarem Augustum sanxisse legimus,[a] vt priusquam Senatores eius considerent, supplicarent ad eius Dei aram, in cuius templo Senatus haberetur, & morem fuisse Principibus Senatum ingredientibus, statim ab ingressu sacra facere.[b] Et Herodianus loquens de Antonino Cæsare ait, ingressus Senatum vbi rem diuinam fecit[c]; multo magis congruũ videbitur, religionis Christianæ Cardines, & vniuersalis Ecclesiæ Principes, quando instare incipiet consilij tẽpus, præter generale auxilium aliàs a Deo petitum, tunc magis enixe ad Regis Regum opem confugere, ac, si sacerdos sit, sacrificij munus B persoluere, magniq. consilij Angelum inuocare, vt audiat cum Propheta quid loquatur in eo Dominus,[d] rogans eundem, vt det voci suæ vocem virtutis,[e] memoria tenens, sanctum Iosue,[f] licet Deo acceptum, in petitione tamen Gabaonitarum lapsum fuisse, quoniam Dominum antea non interrogasset; & quod Tobias dixit filio suo: *Omni tempore benedic Deum; & pete ab eo, vt vias tuas dirigat, & in omni tempore consilia tua in ipso permaneant.*[g]

a Sueton. in August. c. 35.
b Appian. lib. 2.
c Lib. 4.
d Psal. 84.
e Psal. 67.
f Iosue 9.
g Tob. 4.

Sed & præterea, quantum res, & tempus patietur, eadem cum aliquot fide probatis, sapientibusq. viris secreto communicare Cardinalis non negliget, & quid etiam in eo genere per Vrbem circum- C feratur, subodorari non erit inutile. Quod si nihil certi explorare, ac ne conijcere quidem licebit, tum idem intimo erga Christianam Rempublicam zelo accensus, se omnipotẽti Deo cum fiducia committet, qui opportune illi suggeret quæcumque pro bono Ecclesiæ loquenda erunt, illud sibi omnino in animo proponens, nihil, de industria saltem, quod publicam vtilitatem non respiciat, & Diuinis non sit præceptis, seu monitis consentaneum, velle respondere.

IIII.

Quando in consistorium conuenitur.

Vbi vero die constituto in Senatum ingrediendum erit, Cardi- D nalis, si sit Sacerdos, antea (vt diximus) rem sacrã facere, si Diaconus sacramento Eucharistiæ se præmunire, aut saltem audita Missa se sancte colligere, atque Spiritus sancti paracliti orationem adhibere curabit: tum ad Apostolicum Palatium deductus, deposito breuiore illo, quo per Vrbem vtitur, vestimento, quod Mantellettum vocatur, pariter priuatos omnes affectus, & veterem sibi hominem expoliandum esse sciet: Amictum deinde induens insigniorem, quæ Cappa lata, seu Pontificalis appellatur, cum tota ipsius humeris coram Pontifice incumbat, ac publicam auctoritatem præ se ferat, tum memor erit plurimum sibi oneris ex futura ea actione accedere, ac

publicam

publicam voluntatem, publicam scientiam, publicamq. omnino A
personam induere profitebitur. Post hæc, locum ingressus, memor erit, Thebanos Senatū ita pingere consueuisse, vt grauissimos quosdam homines, & aspectu venerabiles formarent, qui in hemicyclis sedentes, ante altaria eorum, quos vocabant Deos, essent, nullasq. omnino manus haberent, atque in eorum medio etiam ipse Princeps oculis captus, sederet, vt indicarent nimirum, vniuersum Senatorum consessum ab omni prorsus amore, odio, commodo, affectuq. priuato quàmlongissime abesse debere.[a]

a *Alciat. in Emblem.*

Atque hæc quidem veteres, quæ ad iustitiæ, atque integritatis decus videbantur pertinere. Verum multo sanctiore, ac religiosiore B
animi proposito Consiliarium nostrum sacra vndique mysteria referentem, Consistorium introire oportet. Nam in primis in venerabilem illum, augustumq. thronum, in quo SANCTISS. CHRISTI VICARIVS, totius Catholicæ Ecclesiæ caput, & summus Princeps plenus maiestate considere solet, aspectum suum diriget, ac fixis oculis, tamquam in thronum, quem vidit Daniel,[b] in quo sedebat senex ille antiquus dierum, aut potius veluti in tremendum illud Dei tribunal intuebitur, ad quod cum vniuersi sistendi sint, & singulorum facta recensenda, secum cogitare debebit, an adueniente nouissimo illo die, ipse tacuisse dum consilium ab eo exquireret C
Pontifex, aut quid aliud suasisse mallet. Postremo antequam Papa in Aulam descendat, aut causas ex more ad Cardinalium Collegium referre incipiat, conueniet maxime, cum a senioribus, seu alijs sui ordinis vsu peritis seorsum sciscitari, quid illi præsenserint eo die cōsultandum, quæ eorum sit sententia, aut quid alijs dicendum sint suasuri, hæcq. deinde secum diligenter expendere, atque pro temporis spatio ad dicendum, & recta, ac recte consulendum dato, se accurate præparare oportebit.

b *Dan. 7.*

V.

CVM SVMMVS PONTIFEX CAVSAS CONSVLTANDAS PROPONIT.

INDE cum Papa in sacrum solium suum ascenderit, antequam D
palam coram Senatu sermonem habere, & res consultandas proponere incipiat, veterem a maioribus acceptam consuetudinem esse scimus, vt prius singulos Cardinales gradatim, & seorsum audiat, qui aut commissa sibi antea a Papa negotia, vel in Congregationibus acta referunt, aut cum Religionum, & Prouinciarum, seu Collegiorum sint protectores, ea renunciant, quæ ad eorum munus pertinent, siue alijs de rebus priuatis agunt pro rerum, temporum, personarumve necessitate, quæ quidem dum geruntur, grauitatis erit, Cardinalem non huc, aut illuc digredi, nec facile loco suo vbi sedet,

A det, nisi vrgente non leui causa dimoueri. Ipsa vero priuata singulorum cum Papa congressio, vtilitatem magnam ad multiplicia negotia expediēda solet afferre, modo ne nimium protrahatur, & tempus publicis negotijs consultandis destinatum, priuatis occupetur. Nam cum hæc Consistorialis actio ad res præcipue cum toto Senatu tractandas fuerit instituta, videmus maiores nostros adeo huius moris retinendi studiosos fuisse, vt si quando accideret, eo ipso tempore, quo indictum fuit Consistorium, nullas esse Ecclesias, quæ proponantur, nec legationes quæ expediantur, nec Bullas grauiores promulgandas, nec arduas actiones, aut alia se offerre Consistorialia
B negotia, quæ communem Senatorum omnium exigant congressum, solitos fuisse Pontifices, (ne Consistorium quasi inane, & frustra coactum videretur) dare tunc negotium Secretario, vt litteras aliquas a Legatis, seu Nuncijs acceptas, aut a Regibus, vel Principibus missas, palam recitare, ex quibus occasionem cum Cardinalibus tractandi accipiebant. Solebant item aliquando de negotijs publicis: de reformatione: de Turcarum incursionibus: de annona: de muniendis præsidijs: de statu Ecclesiastico exonerando: aut de alijs rebus huiusmodi verba facere, ne dies sine Consistoriali aliqua tractatione præterijsse videretur.

C Vt igitur ad rem redeamus, quando summus Pontifex causas aliquas consultandas, prout moris est, proponere exordietur, mirum nemini esse debebit, si nullam peculiarem orationem ad impetrandam Spiritus sancti gratiam, quemadmodum in alijs Cardinalium, & Prælatorum Congregationibus religiose seruari solet, in Consistorio palam præmitti audiet. Nam cum Consistorium mane haberi soleat, ipseq. Summus Pontifex, & item Cardinales aut paulo ante fecerint sacrum, aut ei interfuerint, verisimile est eos tum gerenda negotia, tum se ipsos feruenti corde Deo commendasse, indeq. vnanimi collectos spiritu, Deo duce, ab oratione ad Consistorium se transtulisse.
D Accedit, quòd propter augustissimam Sanctissimi Christi Domini Vicarij præsentiam, cui Spiritus sancti gratia adsistere censetur, veteri ritu obseruatum videmus, vt non eadem ceremoniarum ratio semper in loco vbi ille adest, ac in reliquis seruari soleat, non vt debitæ deuotionis officio aliquid subtrahi intelligatur, sed ad sanctioris, & secretioris mysterij significationem.

Addimvs deinde, relatum esse in veterum monumentis, vbi idem Summus Pontifex sermonem habere inciperet, in magna eius laude positum fuisse, si ipse pro summa sua sapientia, & benignitate, sic orationis suæ cursum dirigeret, vt Senatoribus omnibus ad li-

bere, vt decet, respondendum animum adderet, ostendendo prorsus nihil sua interesse quomodocumque ab eis suffragia ferrentur, dummodo communi bono, atque Ecclesiæ vtilitati prospiceretur: quod aliàs latius sumus prosequuti.[a] A

a In quæst.44.

CONSILIARIVS vero attentissimis auribus omnia debebit excipere, ne eius responsio quidquam aberret, memor, Lycurgum olim constituisse, ne aliquid pictum in loco ad consilia constituto appareret, ne Senatorum cogitatio distraheretur, sed tota in rebus deliberandis defigeretur. Posthæc dignum erit optimi Cardinalis pietate, & officio, secum cogitare, nihil a Papa nisi sancta voluntate, ac iuuandi studio propositum fuisse, remq. omnem semper in meliorem partem interpretari, non solum quod scriptum sit, *Cor Regis in manu Dei est*,[b] sed præcipue quòd illi, qui sanctissimus Christi Vicarius est, Spiritum sanctum ad ædificationem fidelium adsistere non dubitandum sit. & propterea decebit maxime, vt Pontificis sententiam magnifaciat, nec facile ei sine graui causa, & probabili ratione aduersetur: præsertim quia, cum Principes, tamquam in specula positi, multa perspiciant, quæ oculos inferiorum effugiunt, altioraq. eorum sint consilia, quàm vt ab alijs introspici queant, prudentis Cardinalis erit, diligenter animaduertere, ne ad contradicendum inconsulto rapiatur, dum tamen veritatem, & syncere loquendi officium, re poscente, numquam deserat; Immo, cum hoc morbo soleat humana conditio nimis laborare, vt ad Principum studia inclinare omnes cupiant; cautio erit, numquã huius suspicionis Cardinalem obliuisci, sed exemplo veterum Prophetarum, ac sanctorum Patrum, qui præsentibus Regibus Deum etiam tamquam præsentem intuebantur, ac veritatem cum fiducia denunciabant: sic, cum publica causa postulauerit, expulsis perturbationum tenebris, qua decet modestia, & reuerentia sententiam suam libere explicare, vt possit dicere cum Propheta: *Et loquebar de testimonijs tuis in conspectu Regum, & non confundebar*.[c]

b Prouer.21.

c Psal.118.

VI.

CVM SENTENTIAS IN CONSISTORIO EXQVIRERE INCIPIT.

REBVS a Papa propositis, cum exquiri Senatorum consilia, eademq. ordine pronunciari incipient, a senioribus vsque ad nouissimos, prout moris est; munus erit Consiliarij, qui partes suas digne præstare cupiet, diligenter obseruare, quid quisque loco suo dicat, quibusve argumentis illud corroboret, non solum vt singulorum quam debet rationem se habere ostendat, sed etiam quia sæpe ex aliorum responsionibus, concepta antea mutatur sententia. Inde quæ ab alijs dicuntur non oblique debebit interpretari, sed in dubio

A bio omnia in meliorem partem: non orationis longitudinem, aut obscuritatem: non linguæ lapsum, aut memoriæ tarditatem in quoquam accusare: non gestu vllo signum præbere, se illa ægreferre, aut ijs audiendis fastidio affici: iuniores etiam, & nouissimos æque ac alios attente auscultare, ex rationibus aliàs a nobis prolatis.[a] Consentaneum quoque erit de omnibus consilia sua proferentibus honorifice sentire, nec facile minoris quemquam, eo quòd breuius, aut longius, aut secus quam alij, responderit, æstimare, Apostoli præceptum sequens, vt *qui manducat, non manducantem non spernat, & qui non manducat, manducantem non iudicet.*[b] Denique cum tota hæc Consisto-

a *In quæst. 10.*

b *Rom. 14.*

B rialis actio, coram Principe, & Senatoribus, sit maiestatis plena, prudentiæ erit, Cardinalem summopere anniti, vt dictis, & factis, pari grauitate respondeat, ac priuata colloquia, & quidquid oscitanter factum videri possit, prorsus euitetur.

VII.

CVM LOCVS OBVENIT CARDINALI AD CONSILIVM SVVM PROFERENDVM.

NVNC illud sequitur, quod in tota hac actione præcipuũ Consiliario esse debet, nempe vt is loco suo, consilium quod ab eo petitur, apte, fideliterq. pronunciet. Ad quod præstandum aliàs diximus, ad diuinam in primis gratiam confugiendum esse, sine cuius auxilio irritus prorsus omnis eius conatus redderetur. Vnde Isaias

C dicebat: *Veh filij desertores, vt faceretis consilium, & non ex me, & ordiremini telam, & non per spiritum meum, sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, quæ erit vobis in confusionem.*[c] Quapropter, etsi, quo tempore indictum fuit Consistorium, debuit Consiliarius diligenter ad omnia, quæ facienda erunt, se comparasse, præcipuam in Deo spem collocando exemplo Dauidis, qui, cum Gigante congressurus, muniebat se armis, & scuto, sed dicere solitum aiunt: *Non in arcu meo speraui, & gladius meus non saluabit me;*[d] Attamen nunc rursus videns iam instare horam, qua virtutis specimen in hoc theatro amplissimo sit editurus, debebit intimo corde diuinæ se benignitati committere, quæ ponat cu-

c *Isa. 30.*

d *Psal. 43.*

D stodiam ori suo, & ostium circumstantiæ labijs suis.

ET, quoniam hostis bonarum mentium dæmon, hoc ipso dicendi articulo, quo se Consiliarius ad soluendam linguam accingit, solet multiplici eum vexatione implicare; an scilicet plene omnia, quæ sibi occurrunt, loquatur; an breuiter tantum perstringat; an in aliud tempus differat; an ad maiorem Collegij partem se referat; an Principis sapientiæ id dijudicandum relinquat; an sui ipsius conscientiam seniorum iudicio exoneret, atque alijs huiusmodi ambiguitatibus eum suspensum reddere conatur: Nos, cum hanc animi agitationem frequenter a metu quodam prodire videremus, quem

veteres pessimum consultorẽ vocabant; ideo sæpe monuimus hunc A esse modis omnibus excutiendum, cum certum sit sine loquendi fiducia, nihil a Consiliario præclarum perfici posse. Quoniam tamen agnoscimus, frequentem hunc esse scopulum, ad quem Consiliariorum nauigia alliduntur, cogimur sæpius hoc argumentum tãquam maxime necessarium, non eisdem tamen, sed alijs, atque alijs rationibus iterare: sicuti enim sanguis per venas in omne corpus diffunditur, & membra, quo ille non peruenit, tamquam emortua putrescunt; sic dicẽdi libertas nisi in Consiliarij sermones vbique influat, eisq. spiritum præbeat, non solum irriti, atque inutiles, immo noxij sæpe redduntur. B

QVAMOBREM, ad tollendam eam, quam diximus mentis trepidationem, existimaremus Consiliariũ in cordis sui latebras introire, ac quid præcipue illud sit, cuius causa animi pendet, diligenter scrutari debere. Nam si ex vna parte satis ille quidem, quid sibi ratio dictet, quid bonum publicum requirat, & quid pro animi sui conscientia vere respondendum sit, intelligit: ex altera vero aduersarias amoris & odij acies, exurgere, & tamquam reflantes ventos sibi oris repagula obstruere sentit, ne intima depromat; facile animaduertet humanæ hæc esse miseriæ commenta, & fallaces, latentesq. dæmonis laqueos, ne illud dicatur, aut consulatur, quod sana C mens exigit, & publici muneris susceptum onus postulat, obijciens illi damna multa, quæ libere loquendo facile incurret. Tum igitur prodita, ac detecta illius fraude, atque insidijs, non erit difficile ex illis, Deo iuuante, euadere, si Consiliarius memoria repetat, se eo in loco sedere, non priuata, sed publica agentem, non sua, sed quæ aliorum sunt quærentem, non quod sibi, sed quod multis, vt ait Apostolus, vtile sit futurum, procurantem: & quod S. Ambrosius scripsit: *In Sacerdote nihil tam periculosum apud Deum, tam turpe apud homines, quàm quod sentiat non libere loqui.*[a]

a S. Ambros. lib. 5. epist. 29. ad Theodos. Imperat.

QVARE hac plenus cogitatione, omnia tamquam ex superiore D loco respicere incipiet, ac fretus conscientia, & Deo placendi desiderio, & Reipublicæ tuendæ, ac propagandæ cupiditate, nihil non verax, & iustum, nihil assentationis causa, aut in alicuius gratiam, quod non deceat, nihil quod Sedis Apostolicæ, sacriq. Collegij dignitati non congruat, nihil denique quod a Senatoris ore, qui muneris recte præstiti Deo rationem se redditurum esse meminerit, non debeat proficisci, sibi vmquam respondendum, aut affirmandum esse statuet; ac cauebit quidem, præeunte Dei timore, cum lapsus linguæ valde sit extimescendus, ne cum hac libertate quidquam ei

A quod non grauiter, prudenterq. dictum sit, excidat: immo tamquam funambulus in sublimi positus, attẽte omnia circumspiciet[a], atque vniuersa, quæ synceram loquendi libertatem contaminare possunt, a sapientibus etiam viris tradita, diligenter obseruare curabit.[b]

a S. Nazian. in Apologet. de fuga.

b Volater. lib. philolog. 28. c. de loq. libert. Diximus alia sup. in q. 38.

POSTEA cum dicere incipiet, animaduertet, more maiorum receptum esse, vt gradu priores, sicut alios dicendo præeunt, sic tamquam maiore rerum vsu præditi, latius aliquid responsionibus suis complectantur, causas excutiant, ac posterioribus ad dicendũ viam præparent: iuniores, & qui præsertim ab eodem Pontifice ad Cardinaliriam dignitatem sunt assumpti, paucioribus agant: hoc tamen B non ita perpetuum esse, quin seniori secus interdum ex causa facere liceat, & iunior, vbi euidens ratio postulauerit, etiam alijs tacentibus, plura loqui debeat.

QVANDO igitur ad respondendum aggredietur, id primum secum cogitare debebit, an res proposita digne probanda, aut improbanda videatur: Nam si probanda, tunc, quia interdum etiã summi Pontificis sapientiam, ac vigilantiam decet commendare, sufficiet, id aliquibus ex antiquioribus Cardinalibus, citra tamen omnem adulationis suspicionem, nomine omnium fieri: res vero ipsa, quantũ illius status patietur, eo modo, quo aliàs diximus,[c] erit cõfirmanda. Quòd C si improbanda, tunc meminisse oportebit, quòd sicuti non nisi summa cum reuerentia, & modestia erga Principem est loquendum: sic, quando grauitas causæ postulabit, curandum erit, vt consilium suum parem referat dicendi fiduciam, synceræq. mentis constantiã, modo placide dissentiẽdo, modo dubitando, si vere dubitet: interdũ etiam obsecrando, & se in sinum parentis filiali charitate, ac reuerentia proijciendo. In summa partes illius erunt in dicenda sententia, tum se fidelem Consiliarium Principis, tum verum sui ipsius iudicẽ profiteri, ostendendo scilicet non obscure, si negotij illius diffinitio ad se proprie tamquam ad iudicem, aut Principem pertineret, ita sine D dubitatione se facturum fuisse, sed postquam tamquam Consiliarius ibi sedet, hoc se consilium qualecumque sit, ex animi tamen conscientia præbere; hæcq. omnia publico Ecclesiæ bono sibi ante oculos semper proposito, adeo pure, syncere, & candide proferat, vt omissis digressionibus, & ceteris, quæ ad rem, de qua agitur, non pertinent, nihil captiose, nihil inuolute, nihil in vtramque partem artificiose, sed vniuersa ordinatim, perspicue, claraq. & graui voce, quæ ab omnibus audiatur, pronuncientur, ita vt seipsum non solum pium, ac iustum, sed etiam maxime prudentem & strenuum, atque boni communis amantem ostendat.

c In q. 37.

QVOD si eorum, qui ante dixerunt, sententia placebit, licitum erit, eandem breuibus, atque honorificis verbis subsequi, nisi quid amplius fuerit addendum: quòd si efficax ratio ad dissentiendum impulerit, id nihilominus placidissimo orationis genere, & quo maiore licebit honoris indicio sic erit agendum, vt si quis consilium eius non sequatur, probet affectum. Ipse vero ex Innocentij Papæ decreto metiatur, quid liceat secundum iustitiam, quid deceat secundum honestatem, quid expediat secundũ vtilitatem,[a] ita tamen, vt quando cum ratione affectus quodam modo pugnare videtur, tunc non pietatis gustum, sed rationis ductum præcipue sequatur: quod olim sapientes multos, ac inter ceteros virum religiosissimum, ac prudentissimum in alijs rebus obseruâsse legimus.[b] Illud prætetea curare debebit, vt in pari causa ad misericordiam magis, quàm ad seueritatem, ad pacem, quàm ad bellum, ad dandum, quàm ad accipiendum, oratio eius deflectat, minime a vultu Principis, quod ille dixit, sed a veritatis, iustitiæ, & Dei lege, consilia sua assumens, nec nimio iuuandi studio, seu plusquam decet, se officiosum in rebus tuendis ostendens, ita vt aduersus dignitatis suæ decorum, ac Lateranensis Concilij decretum committat;[c] sed ea perpetuo dicendi dexteritate vtatur, vt cum loquitur, se subditum, non Prælatum: discipulum, non magistrum: Consiliarium, non censorem ostendat: numquam tamen iustitiæ, veritatis, ac fidei officium deserens, sed certa pro certis, dubia pro dubijs, ignota pro ignotis denunciare non erubescens, id semper quod maiorem Dei gloriam, & Ecclesiæ catholicæ incrementum præseferre videtur, tamquam Apostolicus vir, ceteris rebus anteponat.

A
B
C

a c. quanto, in princ. de voto.

b P. Io. Petrus Maffeius. in vita P. Ignatij Institutor. Ordinis IESVIT. c. 10. lib. 3.

c Sub Leone X. sess. 9. tit. de Card.

VIII.

POST DICTAS SENTENTIAS AB OMNIBVS CARDINALIBVS QVID OBSERVANDVM.

LATIS suffragijs a singulis Cardinalibus, Consistorioq. absoluto, solent Cardinales aliqui vna congredi, ac tum de causis propositis, tum alijs de rebus, familiarem inter se sermonem habere. Propterea nolumus nos prætermittere, quod Plinius Senator se obseruare solitum fuisse tradit. Nam in epistola ad Aristonem inter multa, quæ recenset non aliena, quæ a Senatoribus quoque nostris legatur, hæc scribit: *Cum sis peritissimus, & priuati iuris, & publici, cuius pars Senatorium est, cupio potissimum ex te audire, errauerim in Senatu proxime necne, non vt in præteritum (serum enim) verum vt in futurum, si quid simile inciderit, erudiar.*[d] Cuius exemplo existimaremus, eo magis Cardinales nostros, qui actiones suas Deo probatas esse cupiunt, & illos præsertim, qui in causis publicis non adeo sunt exercitati, in eo operam suam ponere debere, vt fidos aliquos, ac selectos Cardinales habe-

D

d Plin. lib. 8. epist. 14. ad Aristonẽ in prin.

A habeτent, a quibus syncere si quid opus esset admonerentur. quod munus vere Christianum esse, ac laude dignum, non est dubitandum, cum ipsemet Saluator noster æterni Patris sapientia, licet nullius indigeret consilio, ad nostram tamen institutionem, vt sancti Patres adnotarunt, [a] ab Apostolis suis aliquando petierit: *Quem dicunt homines esse filium hominis?* Et deinde: *Vos autem quem me esse dicitis?* Hoc enim non curiositatem, quæ est aliorum facta ad se non attinentia scrutari, sed sapientiæ argumentum illius viri præbet, qui studium suum in vita recte componenda, moribusq. suis indagandis impendit, ne a norma diuinæ legis deficiat, ac præcipue vt vocationis B suæ munus, sic vt oportet, implere valeat.

a Auct. oper. imperfect. in S. Matt. hom. 78. S. Aug. tract. 102. in S. Ioã. & in Psal. 109.
b Matt. 16.

QVAPROPTER, si Consiliarius hæc obseruare quæ diximus diligenter assuescet, non dubitamus, quin magnum ex eo modestiæ documentum sit daturus: sed & illud lucrifaciet, quod multo facilius se ab aliorum, qui dixerunt, sententijs, siue erratis quoquomodo arguendis abstinebit: considerans præsertim, quòd exemplo locorum, vbi olim vela prætendebantur Regia; [c] sic sacri Consistorij maiestas, quo summi Principis Consiliarij, ijdemq. lectissimi viri conueniunt, inuiolabile omnibus patrocinium præbere debet; ita vt nemo ad priuatas indignationes ea, quæ ibi acciderunt, transferat, C præsertim vero cum id etiam fraternum dignitatis vinculum, ac venerabilis Collegij huius societas iure suo postulare videatur.

c l. 2. C. vt nemo priuat. S. Amb. lib. 5. epist. 33. Alciat. Parerg. lib. 5. c. 13.

I X.

DIMISSO CONSILIO, cum moris sit Cardinales a familiaribus, atque alijs multis officij causa domum reduci, interimq. de rebus in Consistorio gestis magno studio interrogari, meminisse eos oportet, quædam esse, quæ ex Lateranensi Concilio tamquam sanctiora ita summo Pontifice mandante, nullatenus alijs sunt promẽda. Quod olim etiam in consilijs tum Græcorum, tum Romanorum caute admodum obseruatum esse legimus, vt scilicet quæ ibi D tractata essent, arcano silentio comprimerentur, nefasq. haberetur ea diuulgare. [d] Vnde & prouerbium illud fluxit, Areopagita taciturnior: & Romana Senatusconsulta tacita vocabantur, [e] eo quòd taciturnitas, consiliorum quasi thesaurus censeretur. Quod quidem & ad ea maxime pertinere solet, quæ damnum, scandalum, iniuriamve alijs irrogare possint: sunt enim hæc omnia propria eorum vi, ac natura pariter secreti sigillo obtegenda. Quædam vero sunt, quæ interdum sciri publice expedit, vt quæ morum reformationem, religionis amplificandæ studium, summi Pontificis vigilantiam testatam reddunt, quæ prudenter narrata plurimum ædificare alios solent.

DIMISSO CONSILIO, QVID RELIQVVM SIT.

d Val. Max. lib. 2. c. 1. & 2.
e Capitol. in vita Gordianorum. Alex. ab Alex. Dier. Genial. lib. 4. c. 11.

solent. Sunt & alia præclare dicta, aut facta amplissimorum Præsulum, quæ iure suo postularent, vt alijs aliquando innotescerent, ac debitum illorum virtuti testimonium redderetur. Verum quoniam hæc tum ratione ipsius Consistorij, quod silentium quoddam in rebus ibi tractatis requirit, tum etiam quoniam in eis denunciandis potest aliquando peccari, dum vel ita aliquorum merita extolluntur, vt reliquorum fama obscurior relinquatur, vel adeo frigide laudantur, vt potius deprimi videantur, magnaq. in his vt decet enarrandis dexteritate, & prudentia opus sit; propterea scimus sapientibus multis illos probari magis, qui huiusmodi sermonum vela contrahunt, ac se in portum silentij recipiunt. Quam tamen nos vti perpetuam regulam minime omnibus præscribendam esse, sed sermonis quidem breuitatem cum magna circumspectione coniunctam, commendari posse censemus. A B

POST hæc, vbi Consiliarius solutiore animo in cubiculo suo secum quæ gesta fuerint repetere, ac cogitatione expendere inchoabit, duo nobis inter cetera occurrunt, quæ illi in memoriam redigenda esse ducimus.

PRIMVM est, vt si qua fortasse alicuius ponderis, temporis angustijs, aut negotiorum multitudine, siue etiam obliuione, aut quacumque alia de causa senserit fuisse prætermissa, quæ ab eo explicari oportebat, nullatenus patiatur ea apud seipsum interire, sed cum primum opportune ei licuerit, dum res adhuc sit integra, illa etiam extra Consistorium sibi supplenda, ac in aures Principis reponenda esse sciat. Nam cum aliàs conclusum a nobis fuerit,[a] teneri vnumquemque Cardinalem, etiam non requisitum, ex natura officij sui, vbi res postulat, Papæ consilia sua vere, & fideliter subministrare, quanto magis id ei incumbet, qui illud, cum oportuit, ac rogatus fuit, prout debuit, non præstitit? Immo hac occasione addimus, Consiliarium, cum publicam personam gerat, non solum in Senatu, sed etiã extra Senatum, si viderit Rempublicam indigere, sententiam suam semper Principi aperire debere. nec enim verum est, quia Princeps eum non accersit, nec in consilium tunc adhibet, illum ideo omni obligatione solutum esse: siquidẽ laboranti Reipublicæ manum nullam porrigere, nec excitare seipsum ad loquendũ, suadendum, admonendumve Principẽ qua decet modestia, pietate, & reuerentia; propterea quod Consistorium non indicatur, aut Princeps illũ priuatim non consulat, non est certe iusta boni Consiliarij excusatio, cum ille non solũ Papæ, sed & sanctæ Sedis, sit Consiliarius. Verum id quidẽ est, Cardinalem nonnullis casibus extra Consistoriũ non ita obstringi, prout C D

[a] In quæst. 6.

cum

A cum in Conſiſtorio eiuſdem ſententia exquiritur: & præterea multa conſideranda ſe afferre extra Conſiſtorium, quæ in Conſiſtorio non oporteret, vt patet ex ijs, quæ aliàs ſunt diſputata. Vnde magni refert quales ſint Cardinalis mores, ingenium, atque apud ſummum Pontificem exiſtimatio, & alia eius generis, quæ tanti ſunt ponderis, vt aliquando in eodem negotio alter obſtringatur ea extra Conſiſtorium ad Principẽ deferre: alter vero ad id minime teneatur. Conſtat item aliquos eſſe, qui vexantur ſcrupulis, vnde omnia illis magna videntur: aliquos vero, qui nihil referre eadem putant, aut nullam exiſtimant eſſe proficiendi ſpem, ideo facile ab omni ſermone ſe abſti-
B nent. Propterea, cum certa in his regula præfiniri non poſſit, id tantum admonendum eſſe duximus, cauendum maxime, ne quis interdum recti ſpecie decipiatur, & ſalubrem rei bene gerendæ occaſionem inani ſuſpicione aliquando prætermittat: accidit enim ſæpe, vt nonnulli ſe nihil ſuffragaturos eſſe, ſibi iniuſte perſuadeant, qui valde prodeſſent, ſi loquendi occaſionem congrue captarent. Ideo prius intimos animi ſui ſenſus Cardinalis perſcrutetur, vt vere dignoſcat quid illud ſit, quod eum ab huiuſmodi officio omnino retardare poſſit, ne forte hæc humana ſit imbecillitas, quæ Principis gratiam in ſuum, ſuorumve vſum amittere metuens, nolit ſe peri-
C culo Principis aures perturbandi, illiusq. beneuolentiam minuendi, exponere, quandoquidem ceſſante cupiditate, tuta ſunt omnia: &, vt dici ſolet, qui non ſperat, non timet.

VNDE ſicut ſcripſit Hoſtienſis grauiſſimus auctor,[a] quem iiſdem verbis ſequitur Ioannes Andreas, loquens de Papa, qualis eſſe debeat erga Cardinales: *Quod parum, aut nihil decet, Papam facere ſine conſilio fratrum ſuorum:*[b] ſic viciſſim dicimus, decere & Cardinales ipſos ita ſe gerere erga Papam, ne quidquam omnino, quod publice prodeſſe poſſit, omittant, aut vmquam ei abſcondant.

ALTERVM, in quo Conſiliarius operam ponere debet, illud eſt,[c]
D vt non ſolum hæc meditari ſtudeat, quæ Papæ ſint deferenda, ſed etiam ab alijs eadem inueſtigare curet, vt ſi quid per Vrbem de rebus in Conſiſtorio geſtis, quod ſciri expediat, circumferatur, id quoque ipſi perſpectum ſit. Nam etſi vitium illud, quod curioſitatis dicitur, Cardinali maxime eſt fugiendum, eò quòd inter cetera, quæ inde ſequuntur mala, in ſcrutandis aliorum factis inutiliter verſetur,[c] quo morbo laboraſſe Athenienſes S. Lucas in Actib. Apoſtolorum tradit, dum ait: *Ad nihil aliud vacabant, niſi aut dicere, aut audire aliquid noui:*[d] Vnde & Plutarchus egregium libellum ſcripſit aduerſus curioſitatem,[e] quæ & a ſanctis Patribus damnatur.[f]

a Hoſt. c. antiqua. de priuileg. col. 2.

b Ioan. Andr. d.c. antiqua.

c S. Tho. 2.2. q. 167. per totum. S. Antonin. 2. par. tit. 3. cap. 3.

d Luc. 17.

e Plutarch. de curioſ. vitand.

f S. Hierony. ad Damaſ. de fil. prodig. S. Aug. lib. 10. confeſ. cap. 35. S. Greg. homil. 36. in S. Luc. cap. 14.

ATTAMEN, quando huiusmodi inuestigatio, debita moderatione adhibita, ad ea dirigeretur, quæ officij sui sunt, & vnde publica vtilitas possit adiuuari; tantum abest, vt tunc sit arguenda, vt potius commendationem mereatur,[a] ac in munere suo præstando vigilantiam ostẽdat; præsertim cum Cardinales tamquam Sedis Apostolicæ Senatores permulta cognita habere expediat, quæ alijs non sunt necessaria; dum tamen ad hunc finem, vt publicis rebus consulatur, ac Sedi Apostolicæ seruiatur, ista omnia prudenter inuestigentur, & exerceantur. A

[a] S.Tho. 2.2. q.167. artic.1. & 2.

X.

QVÆ PARTES SINT VERI CARDINALIS IN TOTA EIVS VITA EX S. BERNARDO.

POSTREMO, vt, quæ supra diximus, eo tenacius Cardinalis mẽti inhæreant, ac reliquas vitæ suæ actiones ad summam quam sustinet gradus excellentiam eò certius valeat instituere, placuit præclaris illis S. Bernardi verbis, tamquam sacro sigillo, vniuersa obsignare, ac simul scriptionem nostram ad Dei Omnipotentis, ac gloriosæ Virginis laudem terminare. B

SANCTVS igitur BERNARDVS ad Eugenium Papam de Cardinalium disciplina scribens, quos vocat suos collaterales, & coadiutores, inter cetera sic inquit:[b] *Præter Dominum timeant nihil, nihil sperent nisi a Deo. Qui aduentantium non manus attendant, sed necessitates. Qui stent viriliter pro afflictis, & iudicent in æquitate pro mansuetis terræ. Qui sint cõpositi ad mores, probati ad sanctimoniam, parati ad obedientiam, mansueti ad patientiam, subiecti ad disciplinam, rigidi ad censuram, catholici ad fidem, fideles ad dispensationem, concordes ad pacem, conformes ad vnitatem. Qui sint in iudicio recti, in consilio prouidi, in iubendo discreti, in disponendo industrij, in agendo strenui, in loquendo modesti, in aduersitate securi, in prosperitate deuoti, in zelo sobrij, in misericordia non remissi, in otio non otiosi, in hospitio non dissoluti, in conuiuio non effusi, in cura rei familiaris non anxij, aliena non cupidi, sua non prodigi, vbique, & in omnibus circumspecti. Qui legatione pro Christo fungi, quoties opus erit, nec iussi renuant, nec non iussi affectent. Qui quod verecundè excusant, obstinatius non recusent. Qui missi, post aurum non eant, sed Christum sequantur. Qui quæstum legationem non æstiment, nec requirant datum, sed fructum. Qui Regibus Ioannem exhibeant, Aegyptijs Moysen, fornicantibus Phinees, Eliam idololatris, Eliseum auaris, Petrum mentientibus, Paulum blasphemantibus, negotiantibus Christum: Qui vulgus non spernant, sed doceant; diuites non palpent, sed terreant; pauperes non grauent, sed foueant; minas Principum non paueant, sed contemnant. Qui non cum turba intrent, nec cum ira exeant, qui Ecclesias non spolient, sed emendent. Qui marsupia non exhauriant, sed corda reficiant, & crimina corrigant, famæ prouideant sua, nec inuideant aliena. Qui orandi studium gerant, & vsum habeant, ac de omni re orationi plus fidant, quàm suæ industriæ, vel labori. Quorum* C D

[b] S. Bernard. lib. 4. de cõsid.

ingressus

A *ingressus pacificus, non molestus exitus sit. Quorum sermo ædificatio, quorum vita iustitia, quorum præsentia grata, quorum memoria in benedictione. Qui se amabiles præbeant, non verbo, sed opere: reuerendos exhibeant, sed actu non fastu. Qui humiles cum humilibus, & cum innocentibus innocentes, duros dure redarguant, malignantes coërceant, reddant retributionem superbis. Qui non de dote viduæ, & patrimonio Crucifixi, se, vel suos ditare festinent, gratis dantes, quod gratis acceperunt, gratis facientes iudicium, iniuriam patientibus, vindictam in nationibus, increpationes in populis.* Et paulo post: *Qui ad te redeant fatigati quidem, sed non suffarcinati, simul & gloriantes, non quòd curiosa, seu pretiosa quæque terrarum attulerint, sed quòd reliquerint pacem Regnis, legem Barbaris, quietem Mo-*
B *nasterijs, Ecclesijs ordinem, Clericis disciplinam, Deo populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.* Hactenus sanctus Bernardus.

HÆC HABVI, quæ de sacri Consistorij Consultationibus vtcumque differerem, atque alijs etiam, oblata opportunitate, communicanda curarem; non quidem tamquam argumentum aliquod ingenio meo nunc primum inuentum, aut propriæ industriæ viribus excogitatum; sed potius, vt rem magna ex parte a multis iam diu cognitam, ac maiorum etiam probatam instituto proferrem. Nam cum vniuersa hæc longe, lateq. dispersa, ac permixte, confuseq.
C distracta perspicerem, operæpretium visum est, si nouissimus ego, amplissimorum, & eruditissimorum virorum opera adiutus, eadem in vnum colligere, atque ordine aliquo contexta, depromere conarer, vt eò clarius, si fieri posset, suo tempore, omniũ oculis paterent. Quare nemo existimet, iniustam aliquam hoc nomine nos laudẽ affectare, quod primi harum sententiarum auctores agnosci velimus: immo enim, si quid hic verum, ac nõ incommode dictum inueniatur, illud non humano cuiusuis ingenio, sed Deo omnis veritatis auctori, vt scripsit S. Augustinus, omnino, vt par est, adscribendum putamus. Si vero mendum aliquod, aut erratum inciderit, id nostræ imbecil-
D litati tribuendum censemus, cuius a cælesti misericordia veniam humiliter precamur. Ille igitur, qui fons perennis est omnis consilij, doctrinæ, sapientiæ, & veritatis, eadem gratiæ suæ dona, pro eximia sua benignitate, in nostrum omnium animis, quos ipse Sedis Apostolicæ Consiliarios delegit, purius, & abundantius ad Ecclesiæ suæ sanctæ robur, ac firmamentum defigere dignetur.

DEO HONOR, ET GLORIA.

INDEX RERVM, ET VERBORVM, QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR.

INDEX.

Augu-

Cardi-

z A

Conscien-

DAEMO-

D

Dubi-

G

H

Munus.

P

Prouerbia, & vulgaria dicta.

Scripto,

Similitudo, ducta

Ab

INDEX.

Socia-

FINIS.

SERIES CHARTARVM.

* A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z, Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll.

Omnes sunt Terniones, præter *, qui est Quaternio.

ROMAE,
Ex Typographia APOSTOLICA VATICANA.
M D XCII.